

Ändringar i ersättningslagen

ISSN 1651-6885
ISBN 978-91-7915-018-1
Riksdagstryckeriet, Stockholm, 2020

Till riksdagsstyrelsen

Riksdagsstyrelsen beslutade den 25 september 2019 att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att se över vissa frågor som gäller riksdagsledamöternas rätt till ersättning. Samma dag förordnades justitierådet Erik Nymansson som särskild utredare.

Riksdagsstyrelsen beslutade den 10 juni 2020 om tilläggsdirektiv till utredningen, varvid utredningstiden förlängdes till den 15 december 2020.

Den 26 september 2019 förordnades som experter verksjuristen Nilla Alestig, Statens tjänstepensionsverk, tf. enhetschefen Abigail Choate, Riksdagsförvaltningen, verksjuristen Yvonne Dahlstedt, Regeringskansliets förvaltningsavdelning, departementsrådet Claes Lindgren, Finansdepartementet, sektionschefen Slavica Mladenovic, Riksdagsförvaltningen, verksjuristen Mia Pousette, Riksdagsförvaltningen, utredaren, numera t.f. enhetschefen, Anna Ryltenius, Riksdagsförvaltningen och rättsliga experten Pia Blank Thörnroos, Skatteverket.

Den 12 december 2019 förordnades hovrättsrådet, tillika vice ordföranden, Sven Johannisson, sekreterare i Riksdagens arvodesnämnd, som expert.

Abigail Choate entledigades den 16 augusti 2020.

Enhetschefen Anders Norin har varit utredningens sekreterare.

Utredningen har samrått med en referensgrupp bestående av riksdagsledamöter från samtliga riksdagspartier. I referensgruppen har ingått Erik Ezelius (S), Jessika Roswall (M), Paula Bieler (SD), efterträdd av Charlotte Quensel (SD), Martina Johansson (C), Birger Lahti (V), Larry Söder (KD), Maria Arnholm (L), efterträdd av Bengt Eliasson (L), och Rasmus Ling (MP), efterträdd av Camilla Hansén (MP).

Utredningen har antagit namnet Utredningen om riksdagsledamöternas ersättningar.

Arbetet har bedrivits i nära samråd med experterna. Vi använder därför vi-form i betänkandet. Experterna har i allt väsentligt ställt sig bakom de redovisade förslagen och bedömningarna.

I januari 2020 överlämnade vi delbetänkandet En anpassning av riksdagens pensionssystem till en höjd pensionsålder (2019/20:URF1).

Vi överlämnar nu vårt slutbetänkande *Ändringar i ersättningslagen* (2020/21:URF2). Vårt arbete är härmed slutfört.

Stockholm i december 2020

Erik Nymansson

/ Anders Norin

1 Innehållsförteckning

2	Författningsförslag.....	13
2.1	Förslag till lag om ändring i lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter.....	13
2.2	Förslag till lag om ändring i lagen (2016:1109) om stöd till partigrupperna för riksdagsledamöternas arbete i riksdagen	37
2.3	Förslag till lag om ändring i lagen (1989:185) om arvoden m.m. för uppdrag inom riksdagen, dess myndigheter och organ.....	38
2.4	Förslag till lag om ändring i lagen (1991:359) om arvoden till statsråden m.m.....	41
2.5	Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229).....	42
2.6	Förslag till lag om ändring i lagen (2012:883) med instruktion för Riksdagens arvodesnämnd.....	43
2.7	Förslag till riksdagsstyrelsens föreskrift och allmänna råd till lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter.....	44
3	Sammanfattning.....	73
4	Utredningens uppdrag och arbete	82
4.1	Utredningens uppdrag	82
4.2	Utredningens arbete	82
5	Historisk tillbakablick.....	83
5.1	Ståndsriksdagen	83
5.2	1866 års riksdagsordning	83
5.3	1933 års ersättningsstadga	84
5.4	1941 års ersättningsstadga	84
5.5	1971 års ersättningsstadga	85
5.6	1988 års ersättningslag.....	86
5.7	1994 års ersättningslag.....	87
6	Översikt över den nuvarande regleringen	89
6.1	Riksdagsordningen.....	89
6.2	2016 års ersättningslag.....	89
6.2.1	Lagens tillkomst.....	89
6.2.2	Lagens innehåll och tillämpningsområde.....	90
6.2.3	Arvode	90
6.2.4	Resekostnadsersättning	91
6.2.5	Traktamente och övernattningsbostad.....	92
6.2.6	Avgångsförmåner.....	92
6.2.7	Pensioner.....	94
6.2.8	Arbetsrum och teknisk utrustning	95
6.2.9	Tillfällig barnverksamhet	95
6.2.10	Försäkring, företagshälsovård och rehabilitering	95
6.2.11	Tid under vilken rätten till ersättning gäller.....	95
6.2.12	Tillämpningsföreskrifter och allmänna råd	96
6.3	Arvodeslagen	96
6.4	Uppförandekoden.....	97
7	Föreskrifter och allmänna råd.....	99
7.1	Bemyndigande att meddela föreskrifter	99
7.1.1	Föreskrifter utfärdade av regeringen	99
7.1.2	Föreskrifter utfärdade av myndigheter under riksdagen.....	100

7.2	Allmänna råd	102
7.3	Strukturen på regelverket – några exempel.....	103
8	Ledamotsuppdraget	104
8.1	Uppdragets innebörd.....	104
8.2	Ersättare	105
8.3	Ledighet från uppdraget.....	106
8.4	När uppdraget börjar och slutar	106
9	Riksdagsförvaltningen	108
9.1	Uppgifter och organisation	108
9.2	Överlämnande av förvaltningsuppgifter	109
9.3	Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd.....	110
10	Statsrådets ekonomiska villkor.....	111
11	Regleringen i några andra länder.....	113
11.1	Danmark	113
11.2	Norge	114
11.3	Finland.....	115
11.4	Storbritannien	117
12	Folkbokföring.....	120
12.1	Huvudregler.....	120
12.2	Undantagsregel för riksdagsledamöter.....	120
12.2.1	Den ursprungliga regleringen.....	120
12.2.2	1995 års lagändring.....	121
12.2.3	Senare överväganden	124
12.2.4	Skatteverkets information om undantagsregeln	124
13	Skatterättsliga frågor	126
13.1	Förmånsbeskattning.....	126
13.1.1	Inledning	126
13.1.2	Begreppet förmån.....	126
13.1.3	Undantag från skatteplikt.....	128
13.1.4	Värderingen av en förmån.....	129
13.1.5	Resa och logi vid tjänsteresa.....	129
13.1.6	Kostförmån	130
13.1.7	Representation	131
13.1.8	Konferenser och studieresor.....	132
13.1.9	Årskort, periodkort m.m.....	132
13.1.10	Skyldighet att betala arbetsgivaravgifter m.m.....	133
13.2	Avdrag för ökade levnadskostnader.....	133
13.2.1	Avdrag för ökade levnadskostnader vid tjänsteresa	133
13.2.2	Den vanliga verksamhetsorten och tjänstestället.....	134
13.2.3	Avdrag för ökade levnadskostnader vid tillfälligt arbete	135
13.2.4	Avdrag för ökade levnadskostnader vid dubbel bosättning.....	136
13.2.5	Avdragets storlek	136
13.2.6	Begränsad avdragsrätt vid Stockholmstraktamente.....	138
13.3	Traktamente	138
14	Utgångspunkter för våra överväganden och förslag.....	140
15	Regelverkets struktur.....	141
15.1	Ersättare som utövar uppdrag som ledamot	141
15.1.1	Bakgrund.....	141
15.1.2	Överväganden	141
15.2	Bestämmelserna utformas som rättigheter för ledamöterna.....	142
15.2.1	Bakgrund.....	142

15.2.2	Överväganden	142
15.3	Förhållandet lag – föreskrift.....	143
15.4	Hänvisningar till kollektivavtal tas bort.....	144
15.4.1	Uppdraget i denna del	144
15.4.2	Bakgrund.....	144
15.4.3	Aktuella kollektivavtal.....	145
15.4.4	Tidigare överväganden.....	146
15.4.5	Överväganden	148
15.5	Talmannens och ersättares rätt till ersättning.....	149
15.5.1	Bakgrund och nuvarande reglering	149
15.5.2	Överväganden	149
15.6	Ledamöter som är statsråd och ledamöter som är lediga	150
15.6.1	Bakgrund och nuvarande reglering	150
15.6.2	Överväganden	151
16	Arvode m.m.....	153
16.1	Ersättning och arvodesavdrag vid föräldraledighet och sjukfrånvaro.....	153
16.1.1	Uppdraget i denna del m.m.	153
16.1.2	Nuvarande reglering.....	153
16.1.3	Överväganden	154
16.2	Ersättning för förlorad semester.....	154
16.2.1	Semesterlön och semesterersättning.....	154
16.2.2	Ersättares rätt till ersättning för förlorad semester	154
16.2.3	Överväganden	156
17	Enskilda utrikes tjänsteresor.....	157
17.1	Uppdraget i denna del	157
17.2	Gällande ordning.....	157
17.2.1	Inledning	157
17.2.2	Vad ska en enskild utrikes tjänsteresa syfta till?	158
17.2.3	Ansökan	159
17.2.4	Beslut	159
17.2.5	Resor trots Utrikesdepartementets avrådan	160
17.2.6	Resor under valår	161
17.2.7	Ersättares möjlighet att använda medel för resor	162
17.2.8	Användningen av bonuspoäng vid resor	163
17.2.9	Avslagsbeslut	163
17.2.10	Redovisning och uppföljning	164
17.2.11	Annan reglering	164
17.3	Överväganden	165
17.3.1	Syftet bör framgå av ersättningslagen	165
17.3.2	Avslag om UD avrått från resor till resmålet	166
17.3.3	Övriga grunder för avslag	167
17.3.4	Resor under valår	168
17.3.5	Ersättares användning av medel för resor	169
17.3.6	Beslutanderätten.....	170
17.3.7	Ansökningsförfarandet m.m.....	170
18	Medföljande resenärer.....	171
18.1	Uppdraget i denna del	171
18.2	Nuvarande reglering.....	171
18.2.1	Medresenärer vid boende på hotell m.m.	171
18.2.2	Delade resor	171

18.2.3	Villkorsavtalen för statliga anställda.....	172
18.2.4	Skatterättslig reglering	172
18.3	Överväganden	173
19	Bonuspoäng och andra trohetsförmåner	175
19.1	Bakgrund.....	175
19.2	Nuvarande reglering.....	175
19.3	Tidigare överväganden m.m.	176
19.4	Kammarkollegiets upphandling av ramavtal.....	177
19.5	Regleringen i Regeringskansliet och hos andra myndigheter	177
19.6	Skatterättslig reglering	177
19.7	Överväganden	178
20	Dricks	180
20.1	Nuvarande ordning	180
20.2	Utlandstraktamente	180
20.3	Överväganden	181
21	Aspekter som ska beaktas vid val av färdmedel.....	182
21.1	Bakgrund.....	182
21.2	Överväganden	182
22	Årskort på tåg.....	183
22.1	Uppdraget i denna del.....	183
22.2	Nuvarande reglering.....	183
22.2.1	Rätten till årskort på tåg.....	183
22.2.2	Års- och destinationskort på flyg	184
22.2.3	Användning för andra statliga uppdrag.....	185
22.3	Årskort hos SJ AB	185
22.3.1	Inledning.....	185
22.3.2	Olika årskort hos SJ AB.....	185
22.3.3	Resplus.....	186
22.4	Tidigare överväganden.....	187
22.5	Hur utnyttjas årskorten?.....	187
22.6	Överväganden	188
23	Rätten till övernattningsbostad och logiersättning	191
23.1	Uppdraget i denna del.....	191
23.2	Tidigare regleringar	191
23.2.1	Tiden fram till 1941 års ersättningsstadga	191
23.2.2	1941 års ersättningsstadga	191
23.2.3	1971 års ersättningsstadga	195
23.2.4	1988 års ersättningslag.....	196
23.2.5	1994 års ersättningslag.....	196
23.3	Nuvarande reglering.....	202
23.3.1	Rätten till traktamente.....	202
23.3.2	Närmare om nattractamente.....	203
23.3.3	Rätten till övernattningsbostad.....	203
23.3.4	Rätten till logiersättning.....	203
23.3.5	Rätten till ersättning för bostad på folkbokföringsorten.....	204
23.3.6	Statsministerns tjänstebostad	204
23.3.7	Bestämmelserna har ansetts bristfälligt utformade.....	205
23.4	Överväganden	207
23.4.1	Nuvarande ordning behålls i sina huvuddrag	207
23.4.2	Förutsättningar för rätten till övernattningsbostad och logiersättning	208

23.4.3	Begreppet tjänsteställe	210
23.4.4	Avstående från rätten till övernattningsbostad och logiersättning	211
23.4.5	Begränsning av rätten till logiersättning	212
23.4.6	Ersättning för bostad på hemorten	213
24	Närmare om övernattningsbostad, logiersättning och arbetsrum.....	214
24.1	Uppdraget i denna del	214
24.2	Övernattningsbostad	214
24.2.1	Inledning	214
24.2.2	Fördelningen av övernattningsbostäderna.....	214
24.2.3	Utflyttning.....	214
24.2.4	Ersättare	215
24.2.5	Upplåtelseavtal och dispositionsrätt.....	215
24.2.6	Utrustning, möblering, m.m.	215
24.2.7	Ledamotens skadeståndsansvar.....	216
24.2.8	Övernattningsavgift.....	216
24.2.9	Tidigare reglering av övernattningsbostäderna	217
24.2.10	Tidigare överväganden rörande övernattningsavgifterna	218
24.3	Logiersättning	219
24.3.1	Inledning	219
24.3.2	Logiersättningens storlek	219
24.3.3	Delad bostad	219
24.3.4	Tidigare överväganden om avdrag på logiersättningen.....	220
24.3.5	Handläggning m.m.....	222
24.4	Arbetsrum	222
24.4.1	Inledning	222
24.4.2	Dispositionsrätten	222
24.4.3	Utflyttning ur arbetsrummen.....	223
24.4.4	Utrustning m.m.	223
24.5	Erfarenheter från de senaste valen	223
24.5.1	Valet 2014.....	223
24.5.2	Valet 2018.....	224
24.5.3	Riksdagsdirektörens handlingsplan inför valet 2022	225
24.6	Överväganden	225
24.6.1	Dispositionsrätten regleras i ersättningslagen	225
24.6.2	Obsöleta begrepp	225
24.6.3	Andrahandsuthyrning m.m.....	226
24.6.4	Utflyttning inför ett val	226
24.6.5	Rätten att övernatta i övernattningsbostäderna	228
24.6.6	Enstaka nätter.....	229
24.6.7	Fördelningen av övernattningsbostäderna.....	230
24.6.8	Avdrag på logiersättningen	231
24.6.9	Logiersättning lämnas inte för hyra av närstående.....	233
24.6.10	Introduktion och vidareutbildning.....	234
25	Traktamente.....	235
25.1	Uppdraget i denna del	235
25.2	Dag- och utlandstraktamente	235
25.2.1	Nuvarande regler.....	235
25.2.2	Överväganden	236
25.3	Stockholmstraktamente.....	237
25.3.1	Nuvarande reglering.....	237

25.3.2	Stockholmstraktamentets tillkomst	237
25.3.3	Överväganden	241
26	Avgångsförmåner	243
26.1	Uppdraget i denna del	243
26.2	Bakgrund	243
26.3	Nuvarande ordning	243
26.3.1	2014 års reform	243
26.3.2	Inkomstgaranti	243
26.3.3	Ekonomiskt omställningsstöd	244
26.3.4	Stödåtgärder för återgång till förvärvsarbete	245
26.3.5	Jämkning	245
26.3.6	Beslut, utbetalning och tillsyn	246
26.4	Förskjutna avgångsförmåner	246
26.4.1	Uppdraget i denna del	246
26.4.2	Tidigare och nuvarande reglering	247
26.4.3	Praxis	251
26.4.4	Överväganden	252
26.5	Ekonomiskt omställningsstöd till en tidigare talman m.m.	254
26.5.1	Uppdraget i denna del	254
26.5.2	Reglering	254
26.5.3	Överväganden	255
26.6	Förlängda avgångsförmåner	256
26.6.1	Bakgrund	256
26.6.2	Överväganden	257
26.7	Avgångsförmån till ledamot som varit statsråd	258
26.7.1	Nuvarande reglering	258
26.7.2	Exempel från praxis	259
26.7.3	Överväganden	260
26.8	Rätten till omställningsåtgärder m.m.	260
26.8.1	Bakgrund	260
26.8.2	Överväganden	262
27	Pensioner	263
27.1	Anpassningar till en höjd pensionsålder	263
27.1.1	Uppdraget i denna del	263
27.1.2	Det allmänna pensionssystemet	263
27.1.3	Riksdagens pensionssystem	264
27.1.4	Avgångsförmåner	266
27.1.5	Pensionsgruppens överenskommelse	266
27.1.6	Överväganden	269
27.2	Talmannens rätt att ta emot egenpension	271
27.2.1	Bakgrund	271
27.2.2	Överväganden	273
28	Återkrav	275
28.1	Uppdraget i denna del	275
28.2	Nuvarande och tidigare reglering	275
28.2.1	Återkrav av pension	275
28.2.2	Återkrav av avgångsförmåner	275
28.2.3	Återkrav av andra utbetalningar	277
28.3	Överväganden i andra sammanhang	277
28.3.1	Översynskommittén	277
28.3.2	Återkravsutredningen	278

28.3.3	Delegationen för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen	279
28.4	Återkravsregler på några andra områden	279
28.4.1	Socialförsäkringsbalken	279
28.4.2	Arbetslöshetsförsäkringen.....	281
28.5	Återkravsregler i andra länder.....	281
28.5.1	Norge	281
28.5.2	Danmark.....	282
28.5.3	Storbritannien.....	282
28.6	Ändring och omprövning av förvaltningsbeslut.....	283
28.6.1	Begreppen ärende, beslut och faktiskt handlande	283
28.6.2	När ska respektive får ett beslut ändras?	283
28.6.3	Förhållandet mellan omprövning och återkrav	284
28.7	Principen om condicito indebiti	284
28.8	Återkrav av lön och annan ersättning på det statliga området.....	285
28.9	Överväganden	285
28.9.1	Återkrav	285
28.9.2	Ränta	287
28.9.3	Eftergift.....	288
28.9.4	Återkrav av ersättning utbetald till leverantörer m.m.....	288
29	Sanktioner m.m.	289
29.1	Uppdraget i denna del	289
29.2	Vad avses med en sanktion?	289
29.3	Tidigare och nuvarande reglering	289
29.3.1	Tillämpningsföreskriften till 1994 års ersättningslag	289
29.3.2	Nuvarande ordning.....	290
29.3.3	Sanktioner i andra parlament	290
29.4	Straffrättsliga sanktioner.....	291
29.4.1	Brottsbalken	291
29.4.2	Specialstraffrätt	292
29.5	Arbetsrättsliga sanktioner för statligt anställda	293
29.6	2019 års riksdagsöversyn	294
29.7	Överväganden	294
29.7.1	Inledning	294
29.7.2	Redan i dag finns vissa sanktioner	295
29.7.3	Straffrättsliga sanktioner	295
29.7.4	Avstängning	296
29.7.5	Återkallelse av årskort och liknande	297
29.7.6	Utökad ersättningsskyldighet	297
29.7.7	Uppgiftslämnande på heder och samvete	297
30	Preskription	300
30.1	Uppdraget i denna del	300
30.2	Begreppet preskription	300
30.2.1	Inledning	300
30.2.2	Allmän preskription	300
30.2.3	Specialpreskription	301
30.3	Nuvarande och tidigare reglering i ersättningslagen.....	301
30.4	Preskription på närliggande områden.....	302
30.4.1	Villkorsavtalen på det statliga området.....	302
30.4.2	Regeringskansliet.....	303
30.4.3	Anställda vid Riksdagsförvaltningen	303

30.5	Regleringen i andra länders parlament.....	303
30.6	Överväganden	304
30.6.1	Det bör införas en preskriptionsbestämmelse	304
30.6.2	Preskriptionstidens längd	304
30.6.3	Preskriptionsavbrott	305
31	Överklagande	306
31.1	Nuvarande ordning	306
31.1.1	Riksdagsordningen.....	306
31.1.2	Överklagandelagen	306
31.1.3	Ersättningslagens bestämmelser om överklagande	307
31.1.4	Artikel 6.1 i Europakonventionen	308
31.2	Överväganden	309
32	Försäkringsförmåner	311
32.1.1	Nuvarande reglering.....	311
32.1.2	Statsråd och arbetstagare hos Riksdagsförvaltningen	311
32.1.3	Överväganden	311
33	Kontroll	313
33.1	Uppdraget i denna del	313
33.2	Vad avses med begreppet kontroll?	313
33.3	Översikt över nuvarande handläggningsordning.....	314
33.3.1	Inledning	314
33.3.2	Informationsåtgärder	314
33.3.3	Arvoden m.m.	315
33.3.4	Resekostnadsersättning och traktamente.....	315
33.3.5	Övernattningsbostad och logiersättning	316
33.3.6	Avgångsförmåner.....	316
33.3.7	Omställningsåtgärder för återgång till förvärsarbete.....	317
33.3.8	Pensioner.....	317
33.3.9	Ledamöternas skyldighet att attestera resebyråbokningar	318
33.3.10	Uppföljning av ledamöternas enskilda utrikes tjänsteresor.....	318
33.4	Riksdagsförvaltningens internrevision.....	318
33.5	Riksrevisionens granskning	321
33.6	Förvaltningslagens krav	321
33.7	Åtgärder för att undvika felaktiga utbetalningar inom velfärdssystemen	322
33.8	Granskning i medierna.....	324
33.9	Tidigare överväganden.....	326
33.9.1	1996 års lagändringar.....	326
33.9.2	Reseutredningen.....	327
33.10	Överväganden	328
33.10.1	Ersättningssystemets legitimitet förutsätter kontroll och uppföljning.....	328
33.10.2	Kontroller görs men det finns särskilda svårigheter.....	330
33.10.3	Många av våra förslag förbättrar kontrollen.....	331
33.10.4	Tänkbara former för ytterligare kontroll	333
34	Ändringar i arvodeslagen	336
34.1	Arvode till den svenska delegationen till kontrollgruppen för Europol.....	336
34.1.1	Uppdraget i denna del	336
34.1.2	Riksdagens deltagande i olika internationella sammanhang	336
34.1.3	Arvode till deltagare i internationella delegationer	337

34.1.4	Europol.....	338
34.1.5	Den svenska delegationen till kontrollgruppen	339
34.1.6	Verksamheten i kontrollgruppen under 2019 och 2020	339
34.1.7	Överväganden	340
34.2	Reglering av arvodet till Riksdagens arvodesnämnd	341
34.2.1	Riksdagens arvodesnämnd.....	341
34.2.2	Tidigare överväganden.....	342
34.2.3	Överväganden	343
35	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	345
35.1	Ikraftträdande.....	345
35.2	Övergångsbestämmelser	345
36	Konsekvenser	346
36.1	Inledning	346
36.2	Överväganden	346
37	Författningskommentar	349
37.1	Förslaget till lag om ändring i lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter	349
37.2	Förslaget till lag om ändring i lagen (2016:1109) om stöd till partigrupperna för riksdagsledamöternas arbete i riksdagen	391
37.3	Förslaget till lag om ändring i lagen (1989:185) om arvoden m.m. för uppdrag inom riksdagen, dess myndigheter och organ.....	392
37.4	Förslaget till lag om ändring i lagen (1991:359) om arvoden till statsråden m.m.	394
37.5	Förslaget till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)	395
37.6	Förslaget till ändring i lagen (2012:883) med instruktion för Riksdagens arvodesnämnd	396
37.7	Förslaget till riksdagsstyrelsens föreskrift och allmänna råd till lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter	397
<i>Bilagor</i>		
	Direktiv	438
	Tilläggsdirektiv.....	448

2 Författningsförslag

2.1 Förslag till lag om ändring i lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter

dels att 2, 3, 5–7 kap. och 10 kap. 8 § ska upphöra att gälla,

dels att rubriken närmast före 1 kap. 9 § ska utgå,

dels att 1 kap. 1, 2, 5–10 §§, 4 kap. 1, 4–6, 8 och 9 §§, 8 kap. 3 §, 9 kap. 4, 17 och 21 §§, 10 kap. 9 §, 11 kap. 15 §, 12 kap. 3, 7, 9, 11, 26, 27, 29, 35 och 36 §§, 13 kap. 3, 5, 9, 22, 23, 25, 31 och 32 §§, 14 kap. 1 och 2 §§ och 15 kap. 1 § och rubrikerna närmast före 1 kap. 3 a, 7 och 8 §§, 4 kap. 1 och 9 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas fem nya kapitel, 3, 5–7 och 14 a kap. och åtta nya paragrafer, 1 kap. 3 a §, 4 kap. 2 a, 5 a och 6 a §§, 12 kap. 6 a och 36 a §§ och 13 kap. 7 a och 32 §§ av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

1 §

Denna lag innehåller bestämmelser om ersättning till talmannen, riksdagens ledamöter och ersättare. Bestämmelserna avser

– ersättning till talmannen (2 kap.),	– arvode (3 kap.),
– arvode till ledamöter och ersättare (3 kap.),	
– resekostnadsersättning (4 kap.),	
– traktamente (5 kap.),	
– övernattningsbostad (6 kap.),	– övernattningsbostad och logiersättning (6 kap.),
– arbetsrum, introduktion, vidareutbildning samt teknisk och elektronisk utrustning (7 kap.),	– arbetsrum samt teknisk och elektronisk utrustning (7 kap.),
– barnverksamhet (8 kap.),	
– ålderspension (9 kap.),	
– sjukpension (10 kap.),	
– efterlevandepension (11 kap.),	
– inkomstgaranti (12 kap.),	
– omställningsstöd (13 kap.),	
– försäkring, rehabilitering och företagshälsovård (14 kap.), och	– försäkring, rehabilitering och företagshälsovård (14 kap.),
	– återkrav (14 a kap.), och
– överklagande (15 kap.).	

2 §

I lagen avses med

1. *prisbasbelopp*: prisbasbeloppet enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken,
2. *förhöjt prisbasbelopp*: det förhöjda prisbasbeloppet enligt 2 kap. 6 och 8 §§ socialförsäkringsbalken,
3. *inkomstbasbelopp*: inkomstbasbeloppet enligt 58 kap. 26 och 27 §§ socialförsäkringsbalken,
4. *inkomstindex*: inkomstindex enligt 58 kap. 10–12 §§ socialförsäkringsbalken,
5. *balansindex*: balansindex enligt 58 kap. 22–24 §§ socialförsäkringsbalken, *och*
6. *Europaparlamentets ledamotsstadga*: Europaparlamentets beslut av den 28 september 2005 om antagande av Europaparlamentets ledamotsstadga (2005/684/EG, Euratom).
5. *balansindex*: balansindex enligt 58 kap. 22–24 §§ socialförsäkringsbalken,
6. *Europaparlamentets ledamotsstadga*: Europaparlamentets beslut av den 28 september 2005 om antagande av Europaparlamentets ledamotsstadga (2005/684/EG, Euratom), *och*
7. *tjänsteresa*: en resa som en ledamot gör som ett led i utövningen av sitt uppdrag som riksdagsledamot och som påbörjas på tjänstestället, under en pågående tjänsteresa eller på en förrättningsort samt avslutas på tjänstestället eller på en förrättningsort.

Tjänsteställe

3 a §

En ledamot har sitt tjänsteställe i bostaden på den adress där han eller hon är folkbokförd enligt folkbokföringslagen (1991:481) under förutsättning att bostaden är inrättad för permanent boende för ledamoten och dennes familj och även disponeras av ledamoten.

Om bostaden inte uppfyller dessa krav utgör riksdagen ledamotens tjänsteställe.

5 §

En ersättare har rätt till ersättning på samma sätt som en ledamot, om det inte anges något annat i lagen.

Vad som sägs i denna lag om en ledamot gäller även talmannen och en ersättare som utövar uppdrag som ledamot (ersättare), om det inte anges något annat i lagen.

6 §

Lagen gäller även för talmannen, om det inte anges något annat i lagen eller annat framgår av sammanhanget.

En ledamot som fullgör uppdrag som statsråd har under den tiden inte rätt till ersättning enligt denna lag.

Tid som ersätts**Ersättning under ledighet**

7 §

Bestämmelserna i 3–5, 7 och 14 kap. ska tillämpas från och med den dag då ledamoten tillträder sitt uppdrag till och med 30 dagar efter det att uppdraget upphör.

En ledamot som har beviljats ledighet för att tjänstgöra som statssekreterare har under den tiden inte rätt till ersättning enligt denna lag.

Bestämmelserna i 4 kap. 2, 5 och 9 §§ och 5 kap. 1, 4 och 5 §§ ska dock, – i fråga om en nyvald ledamot som tillträder sitt uppdrag i samband med ett riksdagsval, tillämpas från och med den dag då Valmyndigheten fördelat mandatet och fastställt vilka kandidater som valts till ledamöter, och

En ledamot som har beviljats ledighet av något annat skäl har bara rätt till ersättning under ledigheten om det anges i lagen.

– i fråga om en nyvald ledamot som utses enligt 14 kap. 18 § vallagen (2005:837), tillämpas från och med den dag då Valmyndigheten utser honom eller henne till ledamot.

Bestämmelserna i 8 kap. ska tillämpas från och med den dag då ledamoten tillträder sitt uppdrag till och med den dag då uppdraget upphör.

Tid som ersätts

8 §

För en ersättare för en annan ledamot än talmannen eller ett statsråd eller en statssekreterare, tillämpas 3–5, 7, 8 och 14 kap. endast för den tid som ersättaren enligt bevis utfärdad av Riksdagsförvaltningen ska fullgöra uppdraget. Om uppdraget upphör tidigare än vad som anges i beviset tillämpas dock 8 kap. fram till och med den dag då uppdraget upphör och 3–5, 7 och 14 kap. till och med 30 dagar efter den dag då uppdraget upphör, dock längst till och med den dag som anges i beviset.

Bestämmelserna i 4 kap. 2, 5 och 9 §§ och 5 kap. 1, 4 och 5 §§ tillämpas från och med den dag då Riksdagsförvaltningen utfärdar bevis om att ersättaren ska fullgöra ett uppdrag som ledamot.

En ledamot har rätt till ersättning enligt denna lag från och med den dag då han eller hon tillträder uppdraget till och med 30 dagar efter det att uppdraget upphörde, om det inte anges något annat i lagen.

9 §

En ledamot som har beviljats ledighet från sitt uppdrag under minst en månad i följd har rätt till ersättning för den tiden om skälet till ledigheten är offentligt uppdrag, militärtjänstgöring, sjukdom eller något annat förhållande som omfattas av bestämmelserna om rätt till ledighet för arbetstagar hos Riksdagsförvaltningen.

Med ett offentligt uppdrag avses ett uppdrag som ges av riksdagen eller regeringen eller av någon annan efter bemyndigande av riksdagen eller regeringen. En anställning utgör inte ett offentligt uppdrag.

Ersättning lämnas inte för tid då en ledamot är statsråd eller statssekreterare.

En ersättare för någon annan än talmannen eller en ledamot som tjänstgör som statsråd eller statssekreterare, har rätt till ersättning under den tid som anges i det bevis som utfärdas av Riksdagsförvaltningen då ersättaren kallas att utöva uppdrag som ledamot. Om uppdraget upphör tidigare än vad som anges i beviset, har ersättaren rätt till ersättning under 30 dagar från det att uppdraget upphörde, dock längst till den dag som anges i beviset.

10 §

Riksförvaltningen får meddela till- Riksdagsförvaltningen får meddela föreskrifter till lagen.

3 kap. Arvode**Talmansarvode**

1 § Talmannen har rätt till ett månatligt arvode som motsvarar arvodet till statsministern.

Ledamotsarvode

2 § En ledamot har rätt till ett månatligt arvode som bestäms av Riksdagens arvodesnämnd.

Tilläggsarvode

3 § En vice talman har rätt till ett månatligt tilläggsarvode som uppgår till 30 procent av ledamotsarvodet.

4 § En ordförande i ett utskott eller i EU-nämnden har rätt till ett månatligt tilläggsarvode som uppgår till 20 procent av ledamotsarvodet.

5 § En vice ordförande i ett utskott eller i EU-nämnden har rätt till ett månatligt tilläggsarvode som uppgår till 15 procent av ledamotsarvodet.

Sammanträdesarvode i EU-nämnden

6 § En ledamot, suppleant eller tillfällig ersättare i EU-nämnden har rätt till sammanträdesarvode för sammanträden som infaller på en måndag, en fredag och under tid då kammaren inte sammanträder. Detta gäller dock inte ordföranden och en vice ordförande i nämnden.

En suppleant i EU-nämnden som närvarar vid ett sammanträde utan att delta i de beslut som fattas under sammanträdet har rätt till sammanträdesarvode bara om nämnden beslutar om det.

Riksdagsförvaltningen bestämmer arvodets storlek.

Arvode som inkomst av anställning

7 § Talmansarvode, ledamotsarvode och tilläggsarvode ska anses som inkomst av anställning enligt socialförsäkringsbalken och lagen (1991:1047) om sjuklön. Ledamoten ska i det sammanhanget anses som arbetstagare.

Arvode vid ledighet

8 § En ledamot har rätt till ledamotsarvode och tilläggsarvode vid ledighet som understiger en månad. Om ledigheten uppgår till minst en månad har

ledamoten rätt till arvode under ledigheten bara om den beror på offentligt uppdrag, sjukdom, föräldraledighet, vård av närstående eller fullgörande av totalförsvarsplikt.

Med ett offentligt uppdrag avses ett uppdrag som ges av riksdagen eller regeringen eller av någon annan efter bemyndigande av riksdagen eller regeringen. En anställning utgör inte ett offentligt uppdrag.

Arvodesavdrag och ersättning vid sjukfrånvaro och föräldraledighet

9 § Vid sjukfrånvaro och föräldraledighet ska det för samma tid göras avdrag på talmansarvode, ledamotsarvode, tilläggsarvode och arvode enligt 1 § 2 och 4 lagen (1989:185) om arvoden m.m. för uppdrag inom riksdagen, dess myndigheter och organ i enlighet med vad Riksdagsförvaltningen bestämmer.

10 § Vid sjukfrånvaro och föräldraledighet har en ledamot rätt till ersättning i enlighet med vad Riksdagsförvaltningen bestämmer.

Arvodesavdrag på ledamotens egen begäran

11 § Om en ledamot av något annat skäl än som anges i 9 och 10 §§ har beviljats ledighet kortare tid än en månad under tid då arbetsplenum pågår, ska det på ledamotens begäran göras kalenderdagsavdrag för den tiden på ledamotsarvode, tilläggsarvode och arvoden enligt 1 § 2 och 4 lagen (1989:185) om arvoden m.m. för uppdrag inom riksdagen, dess myndigheter och organ.

Ersättning för förlorad semester

12 § En ersättare har rätt till ersättning för förlorad semester. Sådan ersättning lämnas endast för den tid som understiger tolv månader per tolv månadersperiod.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Ersättning för tjänsteresa

Ersättning för kostnader för tjänsteresa

4 kap.

1 §

En ledamot har rätt till ersättning för sina kostnader för tjänsteresor.

En ledamot har rätt till ersättning för sina kostnader för en tjänsteresa.

Med en tjänsteresa avses en resa som en ledamot gör som ett led i utövningen av sitt uppdrag som riksdagsledamot och som påbörjas på tjänstestället, under en pågående

tjänsteresa eller på en förrättningsort samt avslutas vid tjänstestället eller på en förrättningsort.

Ledamotens bostad på folkbokföringsorten enligt folkbokföringslagen (1991:481) är att betrakta som ledamotens tjänsteställe vid tillämpningen av lagen.

2 a §

Rätten till ersättning enligt 2 § gäller för

1. en ledamot som tillträder sitt uppdrag vid ett riksdagsval från och med den dag då Valmyndigheten fastställt valresultatet,

2. en ledamot som tillträder sitt uppdrag under en pågående valperiod från och med den dag då Valmyndigheten utsett honom eller henne till ledamot, och

3. en ersättare från och med den dag då Riksdagsförvaltningen utfärdar bevis om att ersättaren ska utöva uppdrag som riksdagsledamot.

4 §

Riksdagsstyrelsen fastställer för varje valperiod ett belopp som en ledamot får använda för enskilda utrikes tjänsteresor. Medel som inte har använts till sådana tjänsteresor ska föras tillbaka till Riksdagsförvaltningen.

En enskild utrikes tjänsteresa ska vara av värde för fullgörandet av riksdagsuppdraget.

Riksdagsförvaltningen fastställer för varje valperiod ett belopp som en ledamot får använda för sådana resor.

En ersättare som under en valperiod har tjänstgjort eller ska tjänstgöra under sammanlagt ett år har rätt att använda de medel som den ordinarie ledamoten disponerar för enskilda utrikes tjänsteresor.

5 §

Talmannen beslutar *själv* om sina tjänsteresor.

Riksdagsförvaltningen eller den som förvaltningen bestämmer beslutar om en ledamots enskilda utrikes tjänsteresor till länder som inte ingår i Europeiska ekonomiska samarbetsområdet, inte har ansökt om medlemskap i Europeiska unionen och inte är att betrakta som potentiella kandidatländer.

En ledamot får själv besluta om övriga tjänsteresor och om resor enligt 2 och 3 §§.

Talmannen beslutar om sina tjänsteresor.

En ledamot beslutar om sina

1. inrikes tjänsteresor,

2. enskilda utrikes tjänsteresor till länder som ingår i Europeiska ekonomiska samarbetsområdet, kandidatländer och potentiella kandidatländer för medlemskap i Europeiska unionen, samt

3. enskilda utrikes tjänsteresor till andra länder och områden som Riksdagsförvaltningen bestämmer.

Riksdagsförvaltningen, eller den som förvaltningen bestämmer, beslutar efter ansökan om enskilda utrikes tjänsteresor som inte omfattas av andra stycket.

5 a §

En ansökan om att få genomföra en enskild utrikes tjänsteresa ska avslås

1. om resan inte är av värde för fullgörandet av riksdagsuppdraget, eller

2. om samråd som Riksdagsförvaltningen bestämmer inte har skett.

En ansökan ska vidare avslås om Utrikesdepartementet avråder från alla resor till landet eller området, om det inte finns särskilda skäl som motiverar att resan likväl genomförs.

6 §

Resekostnadsersättning lämnas med ett belopp som motsvarar den faktiska kostnaden för resan. Kostnaden för resa med eget fordon såsom bil, förmånsbil, motorcykel eller båt, och som ledamoten har rätt till ersättning för enligt detta kapitel, ersätts dock med ett belopp som Riksdagsförvaltningen bestämmer.

Resekostnader ersätts med den faktiska kostnaden för resan. Färd med eget fordon ersätts dock i enlighet med vad Riksdagsförvaltningen bestämmer.

Kostnader för övernattning ersätts inte vid tjänsteresa inom 50 km från tjänstestället, om inte övernattningen sker vid konferens med utskott, delegation, kommitté eller liknande inom riksdagen eller konferens inom en partigrupp i riksdagen.

6 a §

Om ledamoten inte kan visa vilka utgifter han eller hon har haft för övernattning, betalas ersättning med halva maximibeloppet enligt 12 kap. 11 § inkomstskattelagen (1999:1229). Sådan ersättning lämnas dock inte om ledamoten har övernattnat på tåg, fartyg eller flygplan eller om annan myndighet, trafikföretag eller motsvarande har tillhandahållit ledamoten fri övernattning.

8 §

Färdmedel ska väljas med hänsyn till kostnads-, tids- och miljöaspekter.

Färdmedel ska väljas med hänsyn till kostnads-, tids-, miljö- och säkerhetsaspekter.

Reseräkning

Resenären ska snarast efter avslutad resa ge in en reseräkning till Riksdagsförvaltningen, dock senast sex månader efter det att resan avslutades.

Begäran om ersättning för resekostnader

9 §

En begäran om ersättning för resekostnader ska ges in skriftligen till Riksdagsförvaltningen snarast efter det att resan avslutats, dock senast inom sex månader. Därefter upphör rätten till ersättning.

5 kap. Traktamente

Dagtraktamente vid inrikes tjänsteresa till en annan ort än Stockholm

1 § En ledamot har rätt till traktamente vid en inrikes tjänsteresa till en annan ort än Stockholm om orten är belägen mer än 50 km från ledamotens tjänsteställe och innefattar övernattning (dagtraktamente).

Traktamente betalas för varje hel dag som tas i anspråk för tjänsteresan. Beloppet uppgår till en etthundratjugondedel av prisbasbeloppet avrundat till närmaste tiotal kronor. Om tjänsteresan har påbörjats kl. 12.00 eller senare på avresedagen eller har avslutats kl. 19.00 eller tidigare på hemresedagen har ledamoten rätt till ett halvt traktamente.

Om ledamoten har fått fria måltider under tjänsteresan ska traktamentet minska med det belopp som Riksdagsförvaltningen bestämmer (måltidsavdrag) under förutsättning att måltiden inte obligatoriskt ingår i priset för transporten på allmänna transportmedel.

Stockholmstraktamente

2 § En ledamot har rätt till traktamente vid en tjänsteresa till Stockholm om han eller hon har sitt tjänsteställe mer än 50 km från Riksdagshuset och resan innefattar övernattning i Stockholm (Stockholmstraktamente). Ledamoten har inte rätt till Stockholmstraktamente för dagar som berättigar till dagtraktamente eller utlandstraktamente enligt 1 eller 3 §§.

Stockholmstraktamente betalas för varje hel och halv dag som tjänsteresan tar i anspråk och motsvarar halva maximibeloppet enligt 12 kap. 11 § inkomstskattelagen (1999:1229) avrundat till närmaste tiotal kronor. Stockholmstraktamentet ska inte reduceras med måltidsavdrag.

Utlandstraktamente och förrättningstillägg

3 § En ledamot har rätt till traktamente vid en tjänsteresa till en ort utanför Sveriges gränser som är belägen mer än 50 km från ledamotens tjänsteställe och innefattar övernattning (utlandstraktamente). Traktamentet motsvarar normalbeloppet enligt 12 kap. 11 § andra stycket inkomstskattelagen (1999:1229).

Vad som anges i 1 § andra stycket andra meningen och tredje stycket gäller även för utlandstraktamente.

Vid en sådan tjänsteresa som anges i första stycket har en ledamot rätt till ett förrättningstillägg i enlighet med vad Riksdagsförvaltningen bestämmer.

Dagtillägg vid utrikes tjänsteresa som inte innefattar övernattning

4 § En ledamot har vid en tjänsteresa till en ort utanför Sveriges gränser som är belägen mer än 50 km från hans eller hennes tjänsteställe men som inte

innefattar övernattnings rätt till ett dagtillägg i enlighet med vad Riksdagsförvaltningen bestämmer.

Begäran om traktamente

5 § En begäran om traktamente ska ges in skriftligen till Riksdagsförvaltningen snarast efter det att resan avslutats, dock senast inom sex månader. Därefter upphör rätten till traktamente.

6 kap. Övernattningsbostad och logiersättning

Rätt till övernattningsbostad i Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd

1 § En ledamot som har sitt tjänsteställe mer än 50 km från Riksdagshuset har rätt till en övernattningsbostad i Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd.

2 § En ledamot som har rätt till övernattningsbostad men som sällan behöver övernatta i Stockholm kan skriftligen avstå från den rätten och i stället vid ett fåtal tillfällen få ersättning för hotellövernattnings eller tillgång till motsvarande boende i Stockholm.

Ersättare

3 § En ersättare som har rätt till övernattningsbostad ska använda den ordinarie ledamotens övernattningsbostad om det är möjligt.

Rätt till logiersättning

4 § Om Riksdagsförvaltningen inte kan tillhandahålla en ledamot som har rätt till övernattningsbostad en bostad i förvaltningens bostadsbestånd, eller om det till följd av ledamotens personliga förhållanden finns särskilda skäl, har han eller hon rätt till ersättning för eget boende inom 50 km från Riksdagshuset (logiersättning).

Logiersättning betalas med högst det belopp per månad som Riksdagsförvaltningen bestämmer.

Logiersättning lämnas inte med anledning av avtal som har ingåtts med en juridisk eller fysisk person som är att anse som närstående till ledamoten.

5 § Vid ledighet som uppgår till 90 dagar har ledamoten rätt till logiersättning under ledigheten. Om ledigheten överstiger 90 dagar har ledamoten rätt till logiersättning bara om det finns särskilda skäl.

Beslut om rätt till övernattningsbostad eller logiersättning

6 § Riksdagsförvaltningen prövar efter ansökan om en ledamot har rätt till övernattningsbostad eller logiersättning.

Fördelning av övernattningsbostäder

7 § Riksdagsförvaltningen beslutar om vilka övernattningsbostäder som ska ställas till respektive partigrupps förfogande. Övernattningsbostäderna ska fördelas i proportion till antalet ledamöter i en partigrupp som har rätt till övernattningsbostad.

8 § Partigrupperna fördelar övernattningsbostäderna bland de ledamöter som enligt Riksdagsförvaltningens beslut har rätt till en sådan bostad.

Dispositionsrätten

9 § En ledamot disponerar övernattningsbostaden från och med måndagen i den vecka då riksmötet öppnas till och med den dag då riksdagsuppdraget upphör, om inte annat följer av 10–14 §§.

10 § Vid ledighet som uppgår till en månad eller mer disponerar ledamoten inte övernattningsbostaden under ledigheten.

Utflyttning

11 § En ledamot som lämnar uppdraget under en valperiod ska flytta ut ur övernattningsbostaden senast en vecka efter det att uppdraget upphörde.

12 § En ledamot som inte kandiderar vid ett ordinarie riksdagsval ska flytta ut ur övernattningsbostaden senast den 31 juli valåret.

En ledamot som inte kandiderar vid ett extra val ska flytta ut ur övernattningsbostaden senast en vecka efter valdagen.

13 § En ledamot som inte blir återvald vid ett riksdagsval ska flytta ut ur övernattningsbostaden senast en vecka efter valdagen.

14 § En ersättare ska flytta ut ur övernattningsbostaden när den ordinarie ledamoten återkommer från sin ledighet.

Upplåtelse

15 § En övernattningsbostad får inte upplåtas till någon annan.

Ersättningskyldighet

16 § En ledamot är skyldig att ersätta skador i en övernattningsbostad utöver normalt slitage som orsakas uppsåtligen eller av oaktsamhet under den tid då han eller hon disponerar över bostaden. Detsamma gäller om inventarier i övernattningsbostaden som tillhör Riksdagsförvaltningen skadas eller går förlorade.

Ersättningsansvaret enligt första stycket gäller även skador och förluster som orsakas av någon som vistas i övernattningsbostaden med ledamotens samtycke.

17 § En ledamot är skyldig att ersätta kostnader som uppstår på grund av att han eller hon inte har uppfyllt sin skyldighet att städa övernattningsbostaden vid utflyttning och att transportera bort sina tillhörigheter.

7 kap. Arbetsrum samt teknisk och elektronisk utrustning

Rätt till arbetsrum

1 § En ledamot har rätt till ett arbetsrum i riksdagens lokaler.

Ersättare

2 § En ersättare ska använda den ordinarie ledamotens arbetsrum om det är möjligt.

Fördelning av arbetsrum

3 § Riksdagsförvaltningen beslutar om vilka arbetsrum som ska ställas till respektive partigrups förfogande. Partigruppen fördelar arbetsrummen bland ledamöterna i gruppen.

Dispositionsrätten

4 § Rätten att använda ett arbetsrum gäller från och med måndagen i den vecka då riksmötet öppnas till och med den dag då uppdraget upphör, om inte annat följer av 5–9 §§.

5 § Vid ledighet som uppgår till minst en månad disponerar ledamoten inte över arbetsrummet under ledigheten.

Utflyttning

6 § En ledamot som lämnar uppdraget under en valperiod ska flytta ut ur arbetsrummet senast en vecka efter det att uppdraget upphörde.

7 § En ledamot som inte kandiderar vid ett ordinarie val ska flytta ut ur arbetsrummet senast den 31 juli valåret. Ledamoten får dock behålla arbetsrummet efter den tidpunkten så länge som det är nödvändigt för att han eller hon ska kunna utöva riksdagsuppdraget.

8 § En ledamot som inte kandiderar vid ett extra val ska flytta ut ur arbetsrummet senast en vecka efter valdagen.

9 § En ledamot som inte blir återvald vid ett riksdagsval ska flytta ut ur arbetsrummet senast en vecka efter valdagen.

Upplåtelse

10 § Ett arbetsrum får inte upplåtas till någon annan.

Ersättningskyldighet

11 § En ledamot är skyldig att ersätta skador i ett arbetsrum utöver normalt slitage som orsakas uppsåtligen eller av oaktsamhet under den tid då han eller hon disponerar över arbetsrummet. Detsamma gäller om inventarier och annan utrustning i arbetsrummet som tillhör Riksdagsförvaltningen skadas eller går förlorade.

Teknisk och elektronisk utrustning

12 § En ledamot har rätt till den tekniska och elektroniska utrustning som behövs för att utöva riksdagsuppdraget i enlighet med vad Riksdagsförvaltningen bestämmer.

13 § Vid ledighet får ledamoten behålla den tekniska och elektroniska utrustningen. Ledamoten ska dock på begäran lämna tillbaka utrustningen till Riksdagsförvaltningen under ledigheten om det finns särskilda skäl för det.

14 § Riksdagsförvaltningen får ersätta kostnader som en ledamot har för att han eller hon inom riksdagsuppdraget använder någon annan teknisk utrustning än den som tillhandahålls av Riksdagsförvaltningen.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 kap.

3 §

Rätten till barnverksamhet gäller till och med den dag då riksdagsuppdraget upphör.

9 kap.

4 §

Underlaget för pensionsrätten utgörs av

1. talmansarvode enligt 2 kap. 1 §,
2. ledamotsarvode enligt 3 kap. 1 §,
3. tilläggsarvode enligt 3 kap. 2–4 §§, och

4. arvode enligt 1 § 2 och 4 lagen (1989:185) om arvoden m.m. för uppdrag inom riksdagen, dess myndigheter och organ.

Vid beräkningen av underlaget ska till arvoden enligt 1–4 läggas avdrag som gjorts enligt 3 kap. 7 och 8 §.

Om en ledamot under en månad har fått sjukpension, och då inte har haft rätt till arvode enligt första stycket, utgörs underlaget för pensionsrätten i stället av det arvode som ligger till grund för sjukpensionen, omräknat med

Underlaget för pensionsrätten utgörs av

1. talmansarvode enligt 3 kap. 1 §,
2. ledamotsarvode enligt 3 kap. 2 §,
3. tilläggsarvode enligt 3 kap.

3–5 §§, och

Vid beräkningen av underlaget ska till arvoden enligt 1–4 läggas avdrag som gjorts enligt 3 kap. 9 §.

förändringen av inkomstindex mellan det år arvodet avser och det år pensionsrätten avser.

17 §

Arvode som avses i 16 § är 1. talmansarvode enligt 2 kap. 1 §, 2. ledamotsarvode enligt 3 kap. 1 §, 3. tilläggsarvode enligt 3 kap. 2–4 §§, 4. arvode enligt 1 § 1–4 lagen (1989:185) om arvodet m.m. för uppdrag inom riksdagen, dess myndigheter och organ, 5. arvode enligt 2 kap. 2 § den upphävda lagen (1996:304) om arvode m.m. till Sveriges ledamöter av Europaparlamentet, och 6. arvode till statsråd, om statsrådstitel inräknas enligt 18 §.	Arvode som avses i 16 § är 1. talmansarvode enligt 3 kap. 1 §, 2. ledamotsarvode enligt 3 kap. 2 §, 3. tilläggsarvode enligt 3 kap. 3–5 §§,

21 §

<i>Den som vill ha ålderspension ska ansöka om det hos Statens tjänstepensionsverk.</i> Ålderspension kan tidigast betalas från och med den månad då ansökan kommer in till Statens tjänstepensionsverk.	<i>Ansökan om utbetalning av ålderspension görs hos Statens tjänstepensionsverk.</i>

10 kap.

9 §

<i>Den som vill ha sjukpension ska ansöka om det hos Statens tjänstepensionsverk.</i> Sjukpension lämnas inte för längre tid tillbaka än sex månader före ansökningsmånaden.	<i>Ansökan om utbetalning av sjukpension görs hos Statens tjänstepensionsverk.</i>

11 kap.

15 §

<i>Den som vill ha efterlevandepension ska ansöka om det hos Statens tjänstepensionsverk.</i> Efterlevandepension lämnas inte för längre tid tillbaka än sex månader före ansökningsmånaden.	<i>Ansökan om utbetalning av efterlevandepension görs hos Statens tjänstepensionsverk.</i>

12 kap.

3 §

<i>När en ledamot som inte har fyllt 65 år lämnar riksdagen ska Riksdagsförvaltningen erbjuda honom eller henne ett stöd för att kunna övergå till förvärvsarbete.</i>	<i>En ledamot som lämnar riksdagsuppdraget före 65 års ålder har, för att kunna övergå till förvärvsarbete, rätt till stödåtgärder i enlighet med vad Riksdagsförvaltningen bestämmer.</i>

6 a §

En ledamot som har tjänstgjort som statsråd får tillgodoräkna sig den tiden vid beräkningen av den sammanlagda respektive sammanhängande tiden i riksdagen om han eller hon har avgått från statsrådsbefattningen innan

1. rätt till inkomstgaranti enligt förordningen (2016:1022) om inkomstgaranti, tjänstepension och vissa försäkringsförmåner för statsråd har inträtt, eller

2. rätt till inkomstgaranti eller motsvarande förmåner enligt äldre föreskrifter har inträtt.

7 §

Inkomstgarantin betalas ut efter ansökan enligt 28 § från och med den dag då arvodet upphör och gäller, med de begränsningar som framgår av 8 § första stycket, 8 § andra stycket 1 och 2 och 20 §, till och med månaden innan den månad då ledamoten fyller 65 år eller, om ledamoten avlider dessförinnan, till och med den månad då dödsfallet inträffar.

Om ledamoten återinträder som ledamot upphör och förskjuts garantin för den tid uppdraget varar.

Inkomstgaranti betalas ut efter ansökan från och med den dag då arvodet upphör och gäller, med de begränsningar som framgår av 8 § första stycket, 8 § andra stycket 1 och 2 och 20 §, till och med månaden innan den månad då ledamoten fyller 65 år eller, om ledamoten avlider dessförinnan, till och med den månad då dödsfallet inträffar.

Om en tidigare ledamot som har ett gällande beslut om inkomstgaranti återinträder i riksdagen förskjuts inkomstgarantin med en tid som motsvarar den nya tjänstgöringstiden. Pågående utbetalning ska upphöra under den tiden.

När ledamoten på nytt lämnar riksdagen ska tidigare beslut om inkomstgaranti omprövas. Om ledamoten då har rätt till inkomstgaranti under längre tid eller med ett högre belopp ska det fattas ett nytt beslut om inkomstgarantin. I annat fall gäller tidigare beslut.

9 §

Om det finns särskilda skäl får den tid under vilken *garantin* gäller enligt 8 § första stycket och 8 § andra stycket 1 och 2 förlängas med högst ett år. I ett sådant beslut kan *garantin* bestämmas till ett lägre belopp.

Om det finns särskilda skäl får den tid under vilken *inkomstgarantin* gäller enligt 8 § första stycket och 8 § andra stycket 1 och 2 förlängas med högst ett år. I ett sådant beslut kan *inkomstgarantin* bestämmas till ett lägre belopp.

Vid bedömningen av om det finns särskilda skäl ska hänsyn tas till

1. om och hur ledamoten har utnyttjat de stödåtgärder som avses i 3 § eller vilka åtgärder han eller hon annars har vidtagit för att övergå till förvärvsarbete, och

2. ledamotens personliga och ekonomiska förhållanden.

11 §

Underlaget för beräkningen av inkomstgarantin de första fem garantiåren utgörs av följande arvoden som betalas ut vid avgångstillfället:

1. ledamotsarvode enligt 3 kap. 1 §	1. ledamotsarvode enligt 3 kap. 2 §
2. tilläggsarvode enligt 3 kap. 2–4 §§, och	2. tilläggsarvode enligt 3 kap. 3–5 §§, och
3. månatliga arvoden enligt 1 § 2 och 4 lagen (1989:185) om arvoden m.m. för uppdrag inom riksdagen, dess myndigheter och organ.	

Från och med det sjätte garantiåret beräknas inkomstgarantin bara på det ledamotsarvode som betalades vid avgångstillfället.

Talmannens arvode vid avgångstillfället utgör underlag för beräkningen av hans eller hennes inkomstgaranti.

26 §

Riksdagens arvodesnämnd ska besluta om en ledamots rätt till inkomstgaranti när ledamoten har lämnat riksdagen.

Riksdagens arvodesnämnd ska besluta om en ledamots rätt till inkomstgaranti i samband med att ledamoten lämnar riksdagsuppdraget.

27 §

Riksdagens arvodesnämnd beslutar efter skriftlig ansökan om

1. förlängning av inkomstgaranti enligt 9 §,	
2. inkomstgaranti vid partiell sjuk- eller aktivitetsersättning enligt 10 §,	
3. efterlevandeskydd enligt 22–23 §§, och	3. efterlevandeskydd enligt 22 och 23 §§, och
4. eftergift enligt 35–36 §§.	4. eftergift av återkrav och ränta till följd av beslut om jämkning.

Riksdagens arvodesnämnd beslutar även i frågor om jämkning av inkomstgaranti enligt 20 §.

Beslut om förmåner enligt första stycket 1–3 kan inte beviljas för längre tid tillbaka än sex månader före ansökningsmånaden.

29 §

När en ledamot har lämnat riksdagen ska Riksdagsförvaltningen till Riksdagens arvodesnämnd lämna de uppgifter som nämnden behöver för att kunna fastställa ledamotens rätt till inkomstgaranti enligt bestämmelserna i detta kapitel.

I samband med att en ledamot lämnar riksdagen ska Riksdagsförvaltningen till Riksdagens arvodesnämnd lämna de uppgifter som nämnden behöver för att kunna fastställa ledamotens rätt till inkomstgaranti enligt bestämmelserna i detta kapitel.

Riksdagsförvaltningen ska på begäran till Riksdagens arvodesnämnd överlämna de uppgifter som en tidigare ledamot har lämnat till förvaltningen enligt 4 §.

35 §

Om *inkomstgarantin* har betalats ut med ett för högt belopp ska garantitagaren betala tillbaka mellanskillnaden. Detsamma gäller om garantin har jämkats. Ett belopp som ska betalas tillbaka ska, när det är lämpligt, i stället avräknas mot kommande utbetalningar av *inkomstgarantin*.

Om *inkomstgaranti* har betalats ut med ett för högt belopp ska garantitagaren betala tillbaka mellanskillnaden. Detsamma gäller om garantin har jämkats. Ett belopp som ska betalas tillbaka ska, när det är lämpligt, i stället avräknas mot kommande utbetalningar av *inkomstgarantin*.

Avräkning enligt första stycket får inte ske förrän beslutet har vunnit laga kraft.

Om det finns särskilda skäl får återkravet efterges helt eller delvis.

Återkrav framställs av Statens tjänstepensionsverk.

Statens tjänstepensionsverk beslutar om återkrav och eftergift av ett sådant krav.

36 §

Om *inkomstgarantin* har betalats ut med ett för högt belopp och mellanskillnaden inte har betalats tillbaka inom en månad efter det att ett krav på återbetalning har framställts, ska garantitagaren betala ränta enligt 6 § räntelagen (1975:635) för tid därefter till dess betalning sker. Detsamma ska gälla om garantin har jämkats.

Om *inkomstgaranti* har betalats ut med ett för högt belopp och mellanskillnaden inte har betalats tillbaka inom en månad efter det att ett krav på återbetalning har framställts, ska garantitagaren betala ränta enligt 6 § räntelagen (1975:635) för tid därefter till dess betalning sker. Detsamma ska gälla om garantin har jämkats.

Om det finns särskilda skäl får kravet på ränta efterges helt eller delvis.

Bestämmelserna i första stycket gäller också om garantitagaren försummat att lämna uppgifter som behövs för att kunna bestämma det belopp som ska betalas tillbaka. I ett sådant fall ska ränta tas ut från den dag då uppgifterna senast skulle ha lämnats in.

Om det finns särskilda skäl får kravet på ränta efterges helt eller delvis.

Bestämmelserna i första stycket gäller också om garantitagaren försummat att lämna uppgifter som behövs för att kunna bestämma det belopp som ska betalas tillbaka. I ett sådant fall ska *dock* ränta enligt 5 § räntelagen tas ut från den dag då uppgifterna senast skulle ha lämnats in.

36 a §

Den som är återbetalningsskyldig enligt 35 och 36 §§ ska betala ränta enligt 5 § räntelagen (1975:635) på det återkrävda beloppet om det

1. har träffats ett avtal om avbetalningsplan med den återbetalningsskyldige, eller

2. om den återbetalningsskyldige har medgettts anstånd med betalningen.

Ränta ska beräknas från den dag då avtalet om avbetalningsplan träffades eller anståndet medgavs. Ränta ska dock inte betalas för tid innan återkravet har förfallit till betalning.

13 kap.

3 §

När en ledamot som inte har fyllt 65 år lämnar riksdagen ska Riksdagsförvaltningen erbjuda honom eller henne ett stöd för att kunna övergå till förvärvsverksamhet.

En ledamot som lämnar riksdagsuppdraget före 65 års ålder har, för att kunna övergå till förvärvsarbete, rätt till stödåtgärder i enlighet med vad Riksdagsförvaltningen bestämmer.

5 §

Den som har varit ledamot av riksdagen har rätt till ekonomiskt omställningsstöd

1. i tre månader, om ledamoten har tillhört riksdagen under en sammanhängande tid om minst ett år,

2. i sex månader, om ledamoten har tillhört riksdagen under en sammanlagd tid om minst två år,

3. i ett år, om ledamoten har tillhört riksdagen under en sammanlagd tid om minst fyra år, eller

4. i två år, om ledamoten har tillhört riksdagen under en sammanlagd tid om minst åtta år.

Ekonomiskt omställningsstöd uppgår till 85 procent av det arvode som avses i 3 kap. 1 §. *Stödet ska betalas från och med den dag då arvodet upphör.*

Ekonomiskt omställningsstöd enligt första stycket ska jämföras med inkomst av anställning enligt 59 kap. 8 § socialförsäkringsbalken.

Det ekonomiska omställningsstödet uppgår till 85 procent av talman-sarvodet enligt 3 kap. 1 § eller ledamotsarvodet enligt 3 kap. 2 § vid avgångstillfället.

Ekonomiskt omställningsstöd ska jämföras med inkomst av anställning enligt 59 kap. 8 § socialförsäkringsbalken.

7 a §

En ledamot som har varit statsråd får tillgodoräkna sig den tiden vid beräkningen av den sammanlagda respektive sammanhängande tiden i riksdagen om han eller hon har avgått från statsrådsbefattningen innan

1. rätt till inkomstgaranti enligt förordningen (2016:1022) om inkomstgaranti, tjänstepension och vissa försäkringsförmåner för statsråd har inträtt, eller

2. rätt till inkomstgaranti eller motsvarande förmåner enligt äldre föreskrifter har inträtt.

9 §

Utbetalning av ekonomiskt omställningsstöd ska upphöra om ledamoten återinträder i riksdagen.

Om en tidigare ledamot som har ett gällande beslut om ekonomiskt omställningsstöd återinträder i riksdagen förskjuts det ekonomiska omställningsstödet med en tid som motsvarar den nya tjänstgöringstiden. Pågående utbetalning ska upphöra under den tiden.

När ledamoten på nytt lämnar riksdagen ska tidigare beslut om ekonomiskt omställningsstöd omprövas. Om ledamoten då har rätt till ekonomiskt omställningsstöd under längre tid eller med högre belopp än enligt

tidigare beslut ska Riksdagens arvodesnämnd fatta ett nytt beslut om det ekonomiska omställningsstödet. I annat fall gäller tidigare beslut.

22 §

Riksdagens arvodesnämnd ska besluta om en ledamots rätt till ekonomiskt omställningsstöd *enligt 5 § när ledamoten har lämnat riksdagen.*

Riksdagens arvodesnämnd ska besluta om en ledamots rätt till ekonomiskt omställningsstöd *i samband med att ledamoten lämnar riksdagsuppdraget.*

23 §

Riksdagens arvodesnämnd beslutar efter skriftlig ansökan om

1. förlängt ekonomiskt omställningsstöd enligt 6 §,	2. efterlevandeskydd enligt 18 och 19 §§, och
2. efterlevandeskydd enligt 18–19 §§, och	3. eftergift enligt 31–32 §§.
3. eftergift enligt 31–32 §§.	3. eftergift av återkrav och ränta till följd av beslut om jämkning.

Riksdagens arvodesnämnd beslutar även i frågor om jämkning av ekonomiskt omställningsstöd enligt 15 §.

Beslut om förmåner enligt första stycket 1 och 2 kan inte beviljas för längre tid tillbaka än sex månader före ansökningsmånaden.

25 §

När en ledamot har lämnat riksdagen ska Riksdagsförvaltningen till Riksdagens arvodesnämnd lämna de uppgifter som nämnden behöver för att kunna fastställa ledamotens rätt till stöd enligt bestämmelserna i detta kapitel. Riksdagsförvaltningen ska på begäran överlämna de uppgifter som en tidigare ledamot har lämnat till förvaltningen enligt 4 §.

I samband med att en ledamot lämnar riksdagsuppdraget ska Riksdagsförvaltningen till Riksdagens arvodesnämnd lämna de uppgifter som nämnden behöver för att kunna fastställa ledamotens rätt till ekonomiskt omställningsstöd. Riksdagsförvaltningen ska på begäran överlämna de uppgifter som en tidigare ledamot har lämnat enligt 4 §.

31 §

Om ekonomiskt omställningsstöd har betalats ut med ett för högt belopp ska stödmottagaren betala tillbaka mellanskillnaden. Detsamma gäller om stödet har jämkats. Ett belopp som ska betalas tillbaka ska, när det är lämpligt, i stället avräknas mot kommande utbetalningar av ekonomiskt omställningsstöd.

Avräkning enligt första stycket får inte ske förrän beslutet har vunnit laga kraft.

Om det finns särskilda skäl får återkravet efterges helt eller delvis.

Krav på återbetalning framställs av Statens pensionsverk.

Statens tjänstepensionsverk beslutar om återkrav och eftergift av ett sådant krav.

32 §

Om ekonomiskt omställningsstöd har betalats ut med ett för högt belopp och mellanskillnaden inte har betalats tillbaka inom en månad efter det att krav på återbetalning har framställts, ska stödmottagaren betala ränta enligt 6 § räntelagen (1975:635) för tid därefter till dess betalning sker. Detsamma gäller om stödet har jämkats. Om det finns särskilda skäl får kravet på ränta efterges helt eller delvis.

Bestämmelserna i första stycket ska också gälla om stödmottagaren har försummat att lämna de uppgifter som behövs för bestämmande av det belopp som ska betalas tillbaka. I ett sådant fall ska ränta tas ut från den dag då uppgifterna senast skulle ha lämnats in.

Bestämmelserna i första stycket ska också gälla om stödmottagaren har försummat att lämna de uppgifter som behövs för bestämmande av det belopp som ska betalas tillbaka. I ett sådant fall ska *dock* ränta enligt 5 § räntelagen tas ut från den dag då uppgifterna senast skulle ha lämnats in.

32 a §

Den som är återbetalningsskyldig enligt 31 och 32 §§ ska betala ränta enligt 5 § räntelagen (1975:635) på det återkrävda beloppet om det

1. har träffats ett avtal om avbetalningsplan med den återbetalningsskyldige, eller

2. om den återbetalningsskyldige har medgetts anstånd med betalningen.

Ränta ska beräknas från den dag då avtalet om avbetalningsplan träffades eller anståndet medgavs. Ränta ska dock inte betalas för tid innan återkravet har förfallit till betalning.

14 kap.

1 §

Riksdagsförvaltningen ska se till att en ledamot är grupplivförsäkrad, tjänstereseförsäkrad och arbetsskadeförsäkrad. Förvaltningen svarar för kostnaden för försäkringarna.

En ledamot har rätt till försäkringsförmåner i form av grupplivförsäkring, tjänstereseförsäkring och arbetsskadeförsäkring i enlighet med vad Riksdagsförvaltningen bestämmer.

2 §

En ledamot har rätt till företags-
hälsovård *i den omfattning* som Riks-
dagsförvaltningen bestämmer.

En ledamot har rätt till företags-
hälsovård *i enlighet med vad* Riks-
dagsförvaltningen bestämmer.

14 a kap. Återkrav

1 § En ledamot är skyldig att betala tillbaka en utbetalning av arvode, rese-
kostnadsersättning, traktamente, logiersättning eller pension enligt denna lag
som har lämnats felaktigt eller med ett för högt belopp om han eller hon har
orsakat utbetalningen genom att

1. lämna oriktiga uppgifter, eller
2. inte fullgöra en uppgifts- eller anmälningsskyldighet.

Detsamma gäller om en sådan utbetalning i annat fall har lämnats felaktigt
eller med ett för högt belopp och ledamoten insett eller skäligen borde ha insett
detta.

Vad som sägs i första och andra styckena gäller även tidigare ledamöter
samt efterlevande som tagit emot förmåner enligt 11–13 kap.

2 § Den som är återbetalningsskyldig enligt 1 § ska betala ränta enligt 5 §
räntelagen (1975:635) på det återkrävda beloppet om det

1. har träffats ett avtal om avbetalningsplan med den återbetalningsskyl-
dige, eller

2. om den återbetalningsskyldige har medgetts anstånd med betalningen.

Ränta ska beräknas från den dag då avtalet om avbetalningsplanen träffades
eller anståndet medgavs. Ränta ska dock inte betalas för tid innan återkravet
har förfallit till betalning.

3 § Om återbetalning inte har skett inom en månad från det att ett krav på
återbetalning framställts ska den återbetalningsskyldige betala ränta enligt 6 §
räntelagen (1975:635) på det obetalda beloppet till dess betalning sker.

4 § Om det finns särskilda skäl får ett återkrav och ränta efterges helt eller
delvis.

5 § Statens tjänstepensionsverk beslutar om återkrav av pension och om efter-
gift av ett sådant krav. Detsamma gäller krav på ränta.

6 § Bestämmelser om återkrav av inkomstgaranti och ekonomiskt omställ-
ningsstöd finns i 12 kap. 35 och 36 §§ och 13 kap. 31 och 32 §§.

15 kap.

1 §

Beslut av Riksdagsförvaltningen *i*
ärenden om stödåtgärder för omställ-
ning och om tillhandahållande av
barnverksamhet får inte överklagas.

Beslut av Riksdagsförvaltningen
om tillhandahållande av barnverk-
samhet får inte överklagas

Övriga beslut av Riksdagsförvalt-
ningen enligt denna lag får

Övriga beslut av Riksdagsförvaltningen enligt denna lag får överklagas hos Riksdagens överklagandenämnd. överklagas *till* Riksdagens överklagandenämnd.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2022.
 2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande i fråga om ledamöter som har beviljats logiersättning före ikraftträdandet.
 3. De nya föreskrifterna om preskription ska tillämpas på tjänsteresor som genomförs efter ikraftträdandet.

2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (2016:1109) om stöd till partigrupperna för riksdagsledamöternas arbete i riksdagen

Häri genom föreskrivs i fråga om lagen (2016:1109) om stöd till partigrupperna för riksdagsledamöternas arbete i riksdagen att 1 kap. 7 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

7 §

Riksförvaltningen meddelar allmänna råd till lagen.

Riksdagsförvaltningen meddelar allmänna råd till lagen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2022.

2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1989:185) om arvoden m.m. för uppdrag inom riksdagen, dess myndigheter och organ

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1989:185) om arvoden m.m. för uppdrag inom riksdagen, dess myndigheter och organ

dels att nuvarande 1 b § ska betecknas 1 c §,

dels att det ska införas två nya paragrafer, 1 b § och 1 d §, av följande lydelse,

dels att rubriken närmast före 1 b § ska sättas närmast framför 1 c §,

dels att 2 och 3 a §§ ska ha följande lydelse.

Föreslagen lydelse

1 b §

Ordföranden och övriga ledamöter i Riksdagens arvodesnämnd har rätt till ett årsarvode. Arvodet uppgår till ett belopp som motsvarar den procentandel av talmansarvodet enligt 3 kap. 1 § lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter som framgår av följande uppställning.

<u>Befattning</u>	<u>Procentandel av talmansarvodet</u>
Ordförande	63
Ledamot	25

1 d §

Ersättaren för ordföranden i Riksdagens arvodesnämnd har rätt till ett sammanträdesarvode. Arvodet uppgår till ett belopp som motsvarar 3,3 procent av talmansarvodet enligt 3 kap. 1 § lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter.

Om ersättaren deltar i ett sammanträde utan att delta i beslut har han eller hon rätt till sammanträdesarvode bara om nämnden beslutar det.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

2 §

För fullgörande av sådana uppdrag som anges i 1 § betalas ett särskilt arvode för en sammanträdesdag som infaller en måndag, en fredag eller under perioder då kammaren inte sammanträder (sammanträdesarvode).

Sammanträdesarvode betalas dock inte till vald ledamot och företrädare för partigrupp utan vald ledamot i riksdagsstyrelsen.

Sammanträdesarvode betalas även till

1. ledamot och tjänstgörande ersättare i ledamotsrådet,
2. tjänstgörande suppleant och tjänstgörande ersättare för företrädare för partigrupp utan vald ledamot i riksdagsstyrelsen,
3. suppleant i Nordiska rådets svenska delegations arbetsutskott,
4. ledamot och suppleant i Utrikesnämnden för sammanträde som är förlagt till period då riksdagen har plenifri tid,
5. riksdagsledamot vid deltagande på uppdrag av riksdagen i Nordiska rådets verksamhet i den mån motsvarande ersättning inte betalas från Nordiska rådet,

6. riksdagsledamot vid deltagande på uppdrag av riksdagen i Europarådets verksamhet i den mån motsvarande ersättning inte betalas från Europarådet *samt*

7. riksdagsledamot vid deltagande på uppdrag av riksdagen i den parlamentariska församlingens verksamhet i Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa i den mån motsvarande ersättning inte betalas från den parlamentariska församlingen.

6. riksdagsledamot vid deltagande på uppdrag av riksdagen i Europarådets verksamhet i den mån motsvarande ersättning inte betalas från Europarådet,

7. riksdagsledamot vid deltagande på uppdrag av riksdagen i den parlamentariska församlingens verksamhet i Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa i den mån motsvarande ersättning inte betalas från den parlamentariska församlingen *och*

8. riksdagsledamot vid deltagande på uppdrag av riksdagen i den gemensamma parlamentariska kontrollgruppen för Europeiska unionens byrå för samarbete inom brottsbekämpnings (Europol) verksamhet i den mån motsvarande ersättning inte betalas från kontrollgruppen.

Arvodesbeloppen fastställs av riksdagsstyrelsen.

Till en suppleant som deltar i sammanträde utan att delta i beslut betalas sammanträdesarvode endast om respektive organ beslutar det.

3 a §

Den som fullgör uppdrag i Europarådets svenska delegation och som lämnar riksdagen i samband med ett val, har under den återstående delen av delegationens mandatperiod rätt till

- arvode enligt 2 § andra stycket 6,
- resekostnadsersättningar och traktamente enligt 3 § andra stycket 1, och
- teknisk och elektronisk utrustning enligt 7 kap. 9 § lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter
- teknisk och elektronisk utrustning enligt 7 kap. 12 § lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2022.

2.4 Förslag till lag om ändring i lagen (1991:359) om arvoden till statsråden m.m.

Härigenom föreskrivs att 6 § lagen (1991:359) om arvoden till statsråden m.m. ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 §

Ett statsråd som har längre färdväg än 70 kilometer från bostaden på hemorten till Regeringskansliet har, om förutsättningarna för avdrag i 12 kap. 18–20 §§ inkomstskattelagen (1999:1229) är uppfyllda, rätt till avlöningsförstärkning med de belopp som gäller för tjänstemän med tidsbegränsad anställning i Regeringskansliet. Ersättning för logikostnad betalas med samma belopp som gäller för riksdagsledamöter enligt 5 kap. 4 § lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter. För resor mellan Stockholm och hemorten betalas dessutom resekostnadsersättning.

Ett statsråd som har längre färdväg än 70 kilometer från bostaden på hemorten till Regeringskansliet har, om förutsättningarna för avdrag i 12 kap. 18–20 §§ inkomstskattelagen (1999:1229) är uppfyllda, rätt till avlöningsförstärkning med de belopp som gäller för tjänstemän med tidsbegränsad anställning i Regeringskansliet. Ersättning för logikostnad betalas med samma belopp som gäller för riksdagsledamöter enligt 6 kap. 4 § lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter. För resor mellan Stockholm och hemorten betalas dessutom resekostnadsersättning.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2022.

2.5 Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

Härigenom föreskrivs att 12 kap. 8 § inkomstskattelagen (1999:1229) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

12 kap.

8 §

Tjänstestället är den plats där den skattskyldige utför huvuddelen av sitt arbete. Utförs detta under förflyttning eller på arbetsplatser som hela tiden växlar, anses i regel den plats där den skattskyldige hämtar och lämnar arbetsmaterial eller förbereder och avslutar sina arbetsuppgifter som tjänsteställe.

Om arbetet pågår en begränsad tid på varje plats enligt vad som gäller för vissa arbeten inom byggnads- och anläggningsbranschen och liknande branscher, anses bostaden som tjänsteställe.

För *riksdagsledamöter*, reservofficerare samt nämndemän, jurymän och andra liknande uppdragstagare i allmän domstol, allmän förvaltningsdomstol, hyresnämnd eller arrendenämnd anses bostaden som tjänsteställe.

För reservofficerare samt nämndemän, jurymän och andra liknande uppdragstagare i allmän domstol, allmän förvaltningsdomstol, hyresnämnd eller arrendenämnd anses bostaden som tjänsteställe.

En riksdagsledamot har sitt tjänsteställe i bostaden på den adress där han eller hon är folkbokförd under förutsättning att bostaden är inrättad för permanent bruk för ledamoten och hans eller hennes familj och disponeras av ledamoten.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2022.

2.6 Förslag till lag om ändring i lagen (2012:883) med instruktion för Riksdagens arvodesnämnd

Härigenom föreskrivs att 1 och 14 §§ lagen (2012:883) med instruktion för Riksdagens arvodesnämnd ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Riksdagens arvodesnämnd ska i enlighet med

1. 3 kap. 1 § lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter fastställa det belopp per månad som ledamotsarvode ska betalas med,

2. 12 kap. 26–27 §§ samma lag besluta i frågor om inkomstgaranti och efterlevandeskydd,

3. 13 kap. 22–23 §§ samma lag besluta i frågor om ekonomiskt omställningsstöd och efterlevandeskydd,

4. 9 kap. 12 a § den upphävda lagen (1996:304) om arvode m.m. till Sveriges ledamöter av Europaparlamentet besluta om jämkning av inkomstgaranti och

5. 9 kap. 23 § samma lag om utbetalning av inkomstgaranti på nytt.

Nämnden ska ange vilka överväganden som föranlett beslutet.

Nämnden är en myndighet under riksdagen.

14 §

Riksdagsstyrelsen beslutar om arvoden till nämndens ledamöter.

Bestämmelser om arvode till ordföranden, övriga ledamöter och ersättaren för ordföranden finns i lagen (1989:185) om arvoden m.m. för uppdrag inom riksdagen, dess myndigheter och organ.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2022.

2.7 Förslag till riksdagsstyrelsens föreskrift och allmänna råd till lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter

Riksdagsstyrelsen föreskriver med stöd av 1 kap. 10 § lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter följande.

1 kap. Inledande bestämmelser

Föreskriftens innehåll och tillämpningsområde

1 § Denna föreskrift innehåller bestämmelser om ersättning till talmannen, riksdagens ledamöter och ersättare. Bestämmelserna avser

- arvode (2 kap.),
- resekostnadsersättning (3 kap.),
- betalkort (4 kap.),
- traktamente (5 kap.),
- övernattningsbostad i Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd (6 kap.),
- logiersättning (7 kap.),
- arbetsrum (8 kap.),
- teknisk och elektronisk utrustning (9 kap.),
- barnverksamhet (10 kap.),
- sjukpension (11 kap.),
- stödåtgärder för övergång till förvärvsarbete (12 kap.),
- inkomstgaranti (13 kap.),
- ekonomiskt omställningsstöd (14 kap.), och
- försäkring, företagshälsovård och rehabilitering (15 kap.).

2 § Grundläggande bestämmelser om talmannens, ledamöternas och ersättarnas rätt till ersättning finns i 5 kap. 2 § riksdagsordningen och lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter.

3 § Vad som sägs i föreskriften om en ledamot gäller även talmannen och en ersättare, om det inte anges något annat.

Begreppet tjänsteresa

Allmänna råd

Som resor som en ledamot gör som ett led i utövningen av sitt riksdagsuppdrag bör anses

- a) resor till och från riksdagen för att delta i riksdagsarbetet,
- b) resor till, från och i den valkrets för vilken ledamoten är vald,
- c) resor som föranleds av sammanträde med riksdagsgruppen, partikonferens och annat partiarrangemang, utskottsresa samt deltagande i arbetet i nämnder, delegationer, kommittéer eller liknande inom riksdagen,
- d) enskilda utrikesresor, och

- e) resor som föranleds av att en ledamot medverkar i ett arrangemang som syftar till att informera om riksdagen eller riksdagsuppdraget.

2 kap. Arvode

Sammanträdesarvode i EU-nämnden

1 § Arvodet för ett sammanträde i EU-nämnden en måndag, en fredag eller under den tid då kammaren inte sammanträder uppgår till 700 kronor.

Sjukanmälan

2 § Sjukanmälan ska göras första dagen under sjukfrånvaron. Om sjukfrånvaron varar under längre tid än sju dagar ska ledamoten till Riksdagsförvaltningen ge in läkarintyg som styrker att han eller hon inte kan utföra sitt uppdrag under den tiden.

Arvodesavdrag och ersättning vid sjukfrånvaro och föräldraledighet

3 § Arvodesavdraget vid sjukfrånvaro och föräldraledighet uppgår till 3,3 procent av arvodet för varje kalenderdag (kalenderdagsavdrag). Om sjukfrånvaron och föräldraledigheten uppgår till en månad eller mer ska avdraget motsvara ett månadsavdrag.

4 § En ledamot som är frånvarande på grund av sjukdom har för varje kalenderdag han eller hon får sjukpenning enligt socialförsäkringsbalken rätt till sjukpenningtillägg från den femtonde dagen under frånvaron.

Sjukpenningtillägg betalas enligt vad som framgår av bilagan till denna föreskrift.

5 § En ledamot som får sjukpenning för förebyggande behandling enligt socialförsäkringsbalken har rätt till sjukpenningtillägg vid förebyggande behandling.

Sjukpenningtillägg vid förebyggande behandling betalas enligt vad som framgår av bilagan till denna föreskrift.

6 § En ledamot som får rehabiliteringspenning enligt socialförsäkringsbalken har rätt till rehabiliteringstillägg.

Rehabiliteringstillägg betalas enligt vad som framgår av bilagan till denna föreskrift.

7 § En ledamot som är föräldraledig och som får föräldrapenning har rätt till föräldrapenningtillägg.

Föräldrapenningtillägg beräknas på arvodet vid föräldraledighetens början och betalas enligt vad som framgår av bilagan till denna föreskrift.

Föräldrapenningtillägg lämnas för högst 360 dagar per barn och betalas ut månadsvis senast två år efter den månad ledigheten avser. I annat fall är rätten till föräldrapenning förfallen.

8 § Om en ledamot har varit föräldraledig och blir gravid på nytt innan det tidigare barnet uppnått en ålder av ett år och nio månader beräknas föräldrapenningtillägget på arvodet när den nya föräldraledigheten inträffar.

9 § Vid föräldraledighet med tillfällig föräldrapenning enligt socialförsäkringsbalken betalas tillägg vid tillfällig föräldrapenning ut enligt vad som framgår av bilagan till denna föreskrift. Ett sådant tillägg betalas ut för arvodsdelar över basbeloppstaket i förhållande till frånvarons omfattning under sammanlagt högst 10 dagar per år.

10 § En ledamot som får graviditetspenning enligt socialförsäkringsbalken har rätt till graviditetspenningtillägg.

Graviditetspenningtillägg betalas enligt vad som framgår av bilagan till denna föreskrift.

Ersättning för förlorad semester

11 § Om ersättaren har en anställning uppgår ersättningen till ett belopp som motsvarar den ersättning hans eller hennes arbetsgivare skulle ha betalat för semesterdagarna.

12 § Om ersättaren driver egen näringsverksamhet uppgår ersättningen till ett belopp som motsvarar ersättarens fastställda sjukpenninggrundande inkomst enligt 25–28 kap. socialförsäkringsbalken delat med 365.

13 § Ansökan om ersättning för förlorad semester görs hos Riksdagsförvaltningen.

En ersättare som har en anställning ska till ansökan bifoga ett intyg från arbetsgivaren som visar hur många semesterdagar som har gått förlorade och med vilka belopp ersättning för semesterdagarna skulle ha betalats ut.

Om ersättaren driver egen näringsverksamhet ska det till ansökan bifogas ett intyg från Försäkringskassan som visar ersättarens fastställda sjukpenninggrundande inkomst.

3 kap. Resekostnadsersättning

Resebeslut

1 § Talmannen beslutar om utrikes tjänsteresor som en ledamot gör med anledning av ett särskilt uppdrag för riksdagen.

2 § Någon av de vice talmännen beslutar om

- a) ersättning för resekostnader till medföljande enligt 4 kap. 3 § andra stycket lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter, och
- b) enskilda utrikes tjänsteresor enligt 4 kap. 5 § tredje stycket samma lag.

En ledamot kan begära att ett beslut enligt första stycket a) ska prövas av Riksdagsförvaltningen. En sådan begäran ska ges in skriftligen till Riksdagsförvaltningen inom en månad från det att beslutet meddelades.

En ledamot beslutar om enskilda utrikes tjänsteresor till Storbritannien.

3 § En delegation, en styrelse eller motsvarande som har tilldelats en egen budget genom beslut av Riksdagsförvaltningen beslutar om resor inom delegationens ansvarsområde.

4 § En gruppleddare får besluta om konferensresor med partigruppen på kryssningsfartyg i Östersjön.

5 § Riksdagsförvaltningen beslutar om språkresor.

Resor med anledning av extraordinära händelser eller av någon annan orsak som inte kunnat förutses

6 § En ledamot ska samråda med gruppleddaren innan han eller hon beslutar att genomföra en resa till riksdagen på grund av en extraordinär händelse eller av någon annan orsak som inte har kunnat förutses.

Enskilda utrikes tjänsteresor

7 § Det belopp som en ledamot får använda för enskilda utrikes tjänsteresor uppgår till 50 000 kronor per valperiod.

8 § En enskild utrikes tjänsteresa får genomföras i grupp.

9 § En ersättare för någon annan ledamot än talmannen, ett statsråd eller en statssekreterare ska samråda med den ordinarie ledamoten innan han eller hon genomför en enskild utrikes tjänsteresa.

10 § En ledamot som avser att genomföra en enskild utrikes tjänsteresa till ett land eller område som Utrikesdepartementet har avrått från att resa till ska samråda med gruppleddaren inför resan.

Ledamoten ska även samråda med säkerhetschefen vid Riksdagsförvaltningen eller den han eller hon utser.

11 § En ansökan om att få genomföra en enskild utrikes tjänsteresa görs på en blankett som Riksdagsförvaltningen fastställer och ska innehålla uppgifter om

- a) resans ändamål och på vilket sätt resan är av värde för riksdagsuppdraget,
- b) en översiktlig resplan,
- c) beräknade kostnader för resan,
- d) att föreskrivet samråd skett, och
- e) om stöd till resan har sökts enligt lagen (2016:1109) om stöd till parti-grupperna för riksdagsledamöternas arbete i riksdagen.

Ansökan ska ges in till Riksdagsförvaltningen senast 14 dagar före den planerade avresan.

Uppgifterna i ansökan ska lämnas på heder och samvete.

12 § Den som enligt 2 § beslutar om enskilda utrikes tjänsteresor ska regelbundet redogöra för sina beslut för Riksdagsförvaltningen.

13 § En ledamot som har fått avslag på en ansökan om att få genomföra en enskild utrikes tjänsteresa kan begära att beslutet prövas av

Riksdagsförvaltningen. En sådan begäran ska ges in till Riksdagsförvaltningen inom en månad från det att beslutet fattades.

14 § Efter det att en ledamot har genomfört en enskild utrikes tjänsteresa som han eller hon får besluta om själv ska ledamoten snarast och senast inom sex månader efter att resan har avslutats ge in en skriftlig redovisning för resan till Riksdagsförvaltningen.

15 § Redovisningen enligt 14 § ska innehålla uppgifter om

- a) resmål,
- b) tidpunkt för resan,
- c) kostnad,
- d) de möten och besök som ledamoten har genomfört.

Om det finns särskilda skäl behöver inte ledamoten lämna namn och andra uppgifter om vem som deltagit i möten och besök.

16 § Riksdagsförvaltningen ska en gång per valperiod följa upp de enskilda utrikes tjänsteresor som ledamöter själva har beslutat om under valperioden.

Val av färdmedel och färdväg

17 § En ledamot ska vid sitt val av färdmedel särskilt beakta kostnaderna. Ledamoten ska kunna motivera val av ett annat färdmedel än det billigaste.

18 § Vid resa med eget fordon ska ledamoten välja den kortaste färdvägen, om det inte finns särskilda skäl för en längre färdväg.

Allmänna råd

En ledamot bör planera sina tjänsteresor noggrant så att kostnaderna ska bli så låga som möjligt. Biljetter bör köpas på ett sådant sätt att Riksdagsförvaltningen endast behöver betala enligt de resevillkor och för den service som resan kräver. En ledamot bör beakta möjligheten att köpa rabatterade biljetter och att samordna flera tjänsteresor. En ledamot bör anpassa färd sättet till uppdragets karaktär. Vid gruppresor utomlands bör samtliga resenärer resa på likartat sätt för att undvika merkostnader. En ledamot bör planera resor i tjänsten så att största möjliga hänsyn tas till miljön.

Förlängning av tjänsteresa

19 § En ledamot får förlänga en tjänsteresa i skälig omfattning för att minska resekostnaderna.

Om en ledamot av andra skäl väljer att resa tidigare eller att stanna kvar på förrättningsorten i anslutning till förrättningen, ska ledamoten betala samtliga merkostnader som har uppkommit på grund av den förlängda tjänsteresan. Tjänstgöringstiden ska stå i rimlig proportion till den förlängda vistelsen.

20 § Om en ledamot förlänger sin tjänsteresa för att minska resekostnaderna enligt 19 § har han eller hon rätt till ersättning för boende på hotell och traktement under de dagar som överstiger förrättnings- och resdagarna under

förutsättning att den totala kostnaden för resan och förrättningen blir lägre än om återresan hade gjorts omedelbart efter förrättningens slut.

Bokning av resa

21 § Tjänsteresor och resor enligt 4 kap. 2 och 3 §§ lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter ska i första hand bokas genom den resebyrå som Riksdagsförvaltningen har anlitat.

Allmänna råd

En ledamot bör boka alla delar av resan vid ett och samma tillfälle och i så god tid att resebyrån kan räkna ut det billigaste och effektivaste resealternativet. Biljettpriser är ofta förknippade med sådana villkor att det lönar sig att kombinera flera resor, även om dessa görs vid olika tider och till olika platser. En ledamot bör därför informera resebyrån om planerade framtida resor så att biljettpriserna blir så förmånliga som möjligt.

Resa med eget fordon

22 § Resa med eget fordon ersätts enligt följande:

- a) egen bil: det avdragsgilla beloppet med ett påslag om 80 öre per kilometer, och
- b) motorcykel: det avdragsgilla beloppet med ett påslag om 40 öre per kilometer.

Utöver vad som anges i första stycket ersätts kostnader för parkering och trängselskatt.

23 § Om en ledamot vid en anslutningsresa med eget fordon har hämtats vid eller körts till den ort där han eller hon ska fortsätta resan med något annat färdmedel, har ledamoten rätt till ersättning för anslutningsresan fram respektive åter enligt samma bestämmelser som gäller för resan i övrigt.

Resa med tåg och med lokal- och länstrafik

24 § En ledamot får boka tågresa i första klass och egen sovvagnskupé.

25 § En ledamot har rätt till ett årskort på tåg som innefattar obegränsat resande i första klass dag- och nattåg, exklusive måltid.

En ledamot har rätt till ett årskort på tåg som innefattar resa i sovvagnskupé om han eller hon på grund av avstånd och resmönster har behov av ett sådant årskort.

26 § En ledamot har rätt att få ersättning för periodkort eller liknande färdbevis för lokal- och länstrafik som gäller i hela riket om han eller hon på grund av avstånd och resmönster har behov av ett sådant färdbevis.

Resa med flyg

27 § En ledamot som har långa resvägar eller andra särskilda behov har rätt till destinationskort, årskort eller liknande färdbevis för flyg.

Allmänna råd

En ledamot bör välja den billigaste flygresan så länge det inte hindrar att uppdraget genomförs på ett effektivt sätt eller om inte Riksdagsförvaltningen av säkerhetsskäl rekommenderar annat. Vid interkontinentala resor kan businessklass väljas, om så behövs för uppdraget. Vid kortare färdsträckor bör i första hand ekonomiklass väljas.

Användning av färdbevis för tåg, lokal- och länstrafik eller flyg i annat statligt uppdrag

28 § Ett årskort eller färdbevis enligt 25–27 §§ får användas även för andra statliga uppdrag. Vad gäller flyg gäller detta endast om färdbeviset avser ett obegränsat antal resor. Inga andra kostnader ersätts vid en sådan resa.

29 § Beslut i frågor som avses i 25 § andra stycket–27 § fattas av Riksdagsförvaltningen efter skriftlig ansökan.

Resa med taxi

30 § Resa med taxi ersätts om det saknas lämpliga allmänna kommunikationer eller det annars finns särskilda skäl.

Om Riksdagsförvaltningen har utfärdat en rekommendation om att en ledamot av säkerhetsskäl bör åka taxi ersätts även privata taxiresor (taxirekommendation).

Allmänna råd

Särskilda skäl för att resa med taxi kan vara att ledamoten

- a) gör en beaktansvärd tidsvinst genom att åka taxi,
- b) har tungt eller skrymmande bagage,
- c) samåker, eller
- d) har medicinska skäl för att åka taxi.

För dagliga resor i Stockholmsområdet mellan bostaden eller övernattningsbostaden och riksdagen bör en ledamot resa med taxi under normal arbetstid endast då det saknas lämpliga alternativ eller om det finns särskilda skäl.

I det fall en taxiresa är motiverad bör samåkning eftersträvas för att sänka kostnaderna.

Hyra av bil eller buss

31 § Hyrbil ska i första hand bokas genom den resebyrå som Riksdagsförvaltningen anlitar och med statligt hyrbilsavtal som grund.

32 § Hyra av bil under en tidsperiod som sträcker sig över flera förrättningar ersätts endast om det är det mest kostnadseffektiva alternativet. Ledamoten ska i ett sådant fall föra en körjournal som fastställs av Riksdagsförvaltningen. Körjournalen ska ges in till Riksdagsförvaltningen tillsammans med debiteringsunderlaget från hyrbilsfirman eller i samband med redovisningen av hyrbilskostnaden.

Allmänna råd

En ledamot bör hyra bil av B-kategori, i regel en liten mellanklassbil. Vid särskilt behov av en större bil får ledamoten hyra en bil av C- eller D-kategori. Förräplatsförsäkring och självriskreducering bör tecknas i samband med bokningen av hyrbil. Vid hyra av bil utomlands bör ledamoten teckna de försäkringar på plats som behövs för att få ett fullgott försäkringsskydd. Om den planerade hyrtiden överstiger två veckor, bör ledamoten först samråda med Riksdagsförvaltningen.

Antalet ersättningsberättigade resenärer bör ligga till grund för beställning av en buss. Om en ledamot överväger att hyra buss, bör ledamoten först kontakta Riksdagsförvaltningen.

33 § Hyra av buss ersätts om det finns särskilda skäl och transporten i huvudsak avser resenärer som Riksdagsförvaltningen har ett kostnadsansvar för.

34 § Riksdagsförvaltningen svarar för kostnaden för förräplatsförsäkring och självriskreducering när en ledamot hyr bil eller buss.

Resa med båt

35 § Vid resa med båt ersätts enkelhytt.

Delad resa

36 § Om en politisk sekreterare eller någon annan som inte har rätt till ersättning från Riksdagsförvaltningens anslag följer med på en ledamots tjänsteresa, ska ledamoten ersätta Riksdagsförvaltningen för eventuella merkostnader som uppstår med anledning av medresenären.

Bokning av hotellrum

37 § En ledamot ska i första hand boka hotellrum genom den resebyrå som Riksdagsförvaltningen anlitar. Ledamoten får även själv boka hotellrum på de hotell som Riksdagsförvaltningen har träffat avtal med eller som omfattas av statliga ramavtal. På orter där det inte finns något hotell som omfattas av sådana avtal, ska hotellrum bokas i motsvarande prisklass som de hotellrum som finns på de avtalsbundna hotellen.

38 § Om en ledamot delar hotellrum med en person som inte har rätt till ersättning för logikostnader från Riksdagsförvaltningen, ska kostnaden för

ledamoten anses utgöra högst 75 procent av priset för ett dubbelrum. Den resterande delen av kostnaden ersätts inte av Riksdagsförvaltningen.

Hyra av annan bostad än hotellrum

39 § Om en ledamot som är på tjänsteresa utanför den vanliga verksamhetsorten hyr en annan bostad i stället för att bo på hotell har ledamoten rätt till ersättning för den faktiska boendekostnaden, dock med ett högsta belopp som motsvarar vad ett hotellrum för en person normalt skulle kosta på orten under samma period, om det inte finns särskilda skäl.

40 § Om en ledamot delar ett boende med en person som inte har rätt till ersättning för logikostnader från Riksdagsförvaltningen, ska kostnaden för ledamoten anses utgöra högst 75 procent av priset för boendet.

Anmälan av medresenärer

41 § En ledamot ska anmäla till Riksdagsförvaltningen om han eller hon haft medresenärer vid en tjänsteresa som inte har rätt till ersättning enligt lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter.

Diplomat- och tjänstepass

42 § Ansökan om diplomat- och tjänstepass görs hos Utrikesdepartementet via Riksdagsförvaltningen. Ett sådant pass får endast användas inom ramen för riksdagsuppdraget. Kostnaden ersätts av Riksdagsförvaltningen.

Visum

43 § Riksdagsförvaltningen eller den resebyrå som Riksdagsförvaltningen anlitar får hjälpa en ledamot med att ordna visering.

Vaccinationer och förebyggande medicinering

44 § Kostnader för vaccination och förebyggande medicinering ersätts vid en utrikes tjänsteresa.

Dricks

45 § Dricks ersätts inte vid inrikes tjänsteresa och vid tjänsteresa till övriga nordiska länder.

Vid övriga utrikes tjänsteresor ersätts dricks bara om den tillkommer i samband med betalning och utgör en del av det sammanlagda priset för tjänsten eller om det annars finns särskilda skäl.

Bonuspoäng

46 § Bonuspoäng och liknande trohetsförmåner som tjänas in vid tjänsteresor får endast användas för att betala transport och boende vid en ledamots egna

- a) tjänsteresor,
- b) resor för att inställa sig i riksdagen med anledning av extraordinär händelse eller av annan orsak som inte har kunnat förutses, och
- c) för uppgradering till högre klass vid resor som omfattas av punkterna a och b.

Reseräkning

47 § Av reseräkningen ska resans ändamål, tidpunkten för resan och färdvägen framgå. Uppgifter i reseräkningen ska lämnas på heder och samvete.

48 § Till reseräkningen ska bifogas kvitton och annat underlag som visar att ledamoten har haft det utlägg som han eller hon begär ersättning för.

Om en ledamot inte kan uppvisa underlag enligt första stycket får Riksdagsförvaltningen ändå ersätta utlägg om ledamoten kan visa upp någon annan utredning till stöd för att han eller hon haft utlägget.

49 § En ledamot ska, efter en resa som har sin grund i en extraordinär händelse eller i någon annan orsak som inte har kunnat förutses, till Riksdagsförvaltningen ge in ett underlag som visar

- a) vilken händelse som har lett till resan för att inställa sig i riksdagen, och
- b) att ledamoten inte har kunnat ordna sin resa till riksdagen genom att boka om sin biljett eller använda värdet av den biljetten vid ett senare tillfälle.

50 § När en ledamot gör en tjänsteresa på uppdrag av ett riksdagsorgan ska namnet på riksdagsorganet anges i reseräkningen.

Attest

51 § Efter det att en ledamot avslutat en tjänsteresa eller resa enligt 4 kap. 2 eller 3 §§ lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter som har bokats genom den resebyrå som Riksdagsförvaltningen har anlitat ska ledamoten snarast och senast inom sex månader efter det att resan avslutades attestera kostnaderna för resan. Härigenom intygar ledamoten att kostnaderna är riktiga.

Förskott

52 § Riksdagsförvaltningen får i undantagsfall betala ut ett förskott för en resekostnad.

Prisavdrag

53 § Återbetalning av vad som betalats för en resa som har ställts in eller försenats tillfaller Riksdagsförvaltningen.

4 kap. Betalkort

Betalkort för talmannen och de vice talmännen

1 § Riksdagsförvaltningen får tillhandahålla talmannen och de vice talmännen betalkort i form av ett företagskort som Riksdagsförvaltningen har betalningsansvar för. Ett sådant företagskort får endast användas för betalning av utgifter i uppdraget som talman och vice talman.

2 § Riksdagsförvaltningen får endast anlita kortföretag som har avtal med staten för att förse förvaltningen med betalkortstjänster.

3 § När talmannen eller någon av de vice talmännen har använt ett företagskort ska han eller hon lämna en redovisning av utgifterna till Riksdagsförvaltningen tillsammans med originalverifikationerna. Om utgifterna har uppkommit i samband med representation, ska det framgå vilka som har deltagit och vad som var syftet med representationen.

4 § Innan ett företagskort lämnas ut ska Riksdagsförvaltningen skriftligen informera kortinnehavaren om de regler som gäller för användningen av kortet. Riksdagsförvaltningen ska dokumentera att kortinnehavaren har tagit emot den skriftliga informationen.

5 § Kortinnehavaren ska lämna tillbaka betalkortet när uppdraget som talman eller vice talman upphör och vid ledighet under längre tid än en månad.

Betalkort för en ledamot

6 § Riksdagsförvaltningen får tillhandahålla en ledamot ett betalkort som han eller hon har ett personligt betalningsansvar för. Ett sådant kort får användas för betalning av utgifter för en tjänsteresa eller resa enligt 4 kap. 2 och 3 §§ lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter.

7 § Riksdagsförvaltningen får endast anlita kortföretag som har avtal med staten för att förse förvaltningen med betalkortstjänster.

8 § Kortinnehavaren ska lämna tillbaka betalkortet när uppdraget som riksdagsledamot upphör.

5 kap. Traktamente

Förrättningstillägg och dagtillägg

1 § Förrättningstillägg enligt 5 kap. 3 § tredje stycket lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter betalas enligt de villkor och med de belopp som framgår av bilagan till denna föreskrift.

Dagtillägg enligt 5 kap. 4 § samma lag betalas enligt de villkor och med de belopp som framgår av bilagan till denna föreskrift.

Måltidsavdrag

2 § Måltidsavdrag vid inrikes tjänsteresa ska göras med följande procentsatser:

- a) frukost 20 procent,
- b) lunch 35 procent, och
- c) middag 35 procent.

3 § Måltidsavdrag vid utrikes tjänsteresa ska göras med följande procentsatser:

- a) frukost 15 procent,
- b) lunch 35 procent, och
- c) middag 35 procent.

4 § Uppgifter i en begäran om traktamente ska lämnas på heder och samvete.

6 kap. Övernattningsbostad i Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd

Upplåtelseavtal

1 § När en ledamot tar i anspråk en övernattningsbostad i Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd ska det upprättas ett skriftligt upplåtelseavtal mellan Riksdagsförvaltningen och ledamoten.

Byte av övernattningsbostad

2 § En ledamot är skyldig att byta övernattningsbostad om Riksdagsförvaltningen bedömer att det krävs för underhållsarbeten i fastigheten eller liknande. Riksdagsförvaltningen ska i god tid meddela en ledamot om ett sådant logi-byte.

Utrustning

3 § Riksdagsförvaltningen ska se till att övernattningsbostäderna är basmöblerade. Riksdagsförvaltningen ska även se till att bostäderna har basutrustat kök för matlagning.

Ledamoten svarar för städning av bostaden och för handdukar, sänglinne och liknande.

Underhåll

4 § Riksdagsförvaltningen svarar för

- a) nycklar och passerkort,
- b) avgiftsdebitering,
- c) besiktning, drift och underhåll av bostäderna,
- d) fönsterputsning en gång om året, och
- e) tvätt av gardiner och mattor en gång per valperiod.

Riksdagsförvaltningen ska i god tid informera en ledamot om åtgärder enligt punkterna d och e.

Akuta situationer

5 § Riksdagsförvaltningen får i akuta situationer gå in i övernattningsbostaden för att vidta nödvändiga åtgärder utan att först ha underrättat ledamoten eller en annan person som får vistas där. Förvaltningen ska snarast informera ledamoten om de åtgärder som har vidtagits.

Ordningsregler

6 § Riksdagsförvaltningen fastställer ordningsregler för övernattningsbostäderna.

Åtgärder vid in- och utflyttning

7 § Vid in- och utflyttning ska Riksdagsförvaltningen besiktiga bostaden, möblerna och övrig utrustning i övernattningsbostaden, om möjligt tillsammans med ledamoten.

8 § Ledamoten ska se till att bostaden är städad vid utflyttning från övernattningsbostaden. Riksdagsförvaltningen kan mot en särskild avgift utföra flyttstädning.

Ledamoten är skyldig att transportera bort sina tillhörigheter från övernattningsbostaden vid utflyttning.

Avgift

9 § Riksdagsförvaltningen ska för varje övernattningsbostad fastställa en avgift med utgångspunkt i bruksvärdesprincipen.

Allmänna råd

I avgiften bör kostnader för hushållsel och kabel-tv ingå.

Övernattande

10 § En ledamot får låta en nära anhörig övernatta i övernattningsbostaden. Den anhörige får dock inte övernatta ensam annat än enstaka nätter.

En ledamot får låta någon annan än en nära anhörig övernatta i övernattningsbostaden vid tillfälliga besök. En sådan person får inte övernatta ensam.

11 § Riksdagsförvaltningen kan mot en särskild avgift erbjuda en extrabädd och extra sänglinne.

Avgift för en övernattande person

12 § Vid övernattningsavgift enligt 10 § ska ledamoten betala en övernattningsavgift till Riksdagsförvaltningen om den övernattande inte har rätt till övernattningsbostad enligt lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter. Avgiften uppgår till ett belopp som motsvarar 25 procent av 1/30 per dag av den avgift som är fastställd för övernattningsbostaden.

13 § Övernattningsavgift tas inte ut vid övernattning i samband med riksmötets öppnande eller något annat officiellt arrangemang eller om barn under 18 år har övernattat.

Anmälan till Riksdagsförvaltningen

14 § En ledamot ska anmäla till Riksdagsförvaltningen när övernattningsavgift ska betalas. En sådan anmälan ska göras inom en månad från det att övernattningen ägde rum och på en blankett som Riksdagsförvaltningen fastställer.

Riksdagsförvaltningen ska utifrån de uppgifter som ledamoten lämnat om övernattningen göra avdrag på arvodet eller fakturera ledamoten för avgiften. En ledamot kan i stället välja att varje månad betala en bestämd avgift för en nära anhörigs övernattning. Det krävs då ingen anmälan enligt första stycket.

Begränsad service

15 § Under sådan tid i månaderna juni–september då kammaren inte sammanträder får Riksdagsförvaltningen tillhandahålla en något begränsad service när det gäller lokalvård, våningsservice och liknande.

Samråd om ändring av lokaler och byten av bostäder

16 § Partiernas gruppkanslier ska i god tid kontakta Riksdagsförvaltningen för samråd om planerade förändringar av lokalanvändningen och om byten av övernattningsbostäder så att förvaltningen får möjlighet att planera och vidta nödvändiga åtgärder.

Ansökan

17 § Ansökan om att få disponera en övernattningsbostad i Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd ska göras inför varje riksmöte hos Riksdagsförvaltningen på en blankett som fastställs av förvaltningen.

Ansökan ska innehålla uppgifter om ledamotens

- a) namn och födelsedatum, och
- b) tjänsteställe.

Ledamoten ska i ansökan lämna en försäkran om att han eller hon på tjänstestället disponerar en bostad inrättad för permanent boende.

18 § Uppgifter i en ansökan enligt 17 § ska lämnas på heder och samvete.

7 kap. Logiersättning

Ersättningsgilla kostnader

1 § Ersättning enligt 6 kap. 4 § första stycket lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter för en ledamots egen bostad lämnas för ledamotens andel av hyran för en hyreslägenhet eller månadsavgiften för en bostadsrätt. Vad gäller bostadsrätter ersätts endast den andel av månadsavgiften som

motsvarar ledamotens andel av bostadsrätten. Ränta, avgifter och liknande kapitalkostnader ersätts inte.

2 § Hushållsel ersätts med 120 kronor per månad, om inte el ingår i hyran eller månadsavgiften för övernattningsbostaden.

Allmänna råd

Det fasta beloppet bör motsvara kostnaden för hushållsel i en normallägenhet i Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd.

Högsta logiersättning

3 § Logiersättningen för en ledamot får högst uppgå till 8 600 kronor per månad.

Logikostnad när ledamoten delar övernattningsbostaden med en nära anhörig eller någon annan

4 § Om en ledamot delar en egen övernattningsbostad med en nära anhörig som inte har rätt till logiersättning ska ledamotens ersättning reduceras med

- a) 50 procent om den anhörige bor i bostaden varje vecka,
- b) 37,5 procent om den anhörige bor i bostaden minst tre veckor per månad men inte varje vecka,
- c) 25 procent om den anhörige bor i bostaden under minst två veckor per månad men inte tre veckor, och
- d) 12,5 procent om den anhörige bor i bostaden under minst en vecka per månad men inte två veckor.

Om den nära anhörige bor i bostaden mindre än en vecka per månad, ska det inte göras någon reduktion av logiersättningen.

Det ska inte heller göras någon reduktion om den nära anhörige är ett barn under 18 år eller, om barnet är under 21 år, går i grundskolan, gymnasieskolan eller annan jämförlig utbildning.

5 § Om en ledamot delar en egen övernattningsbostad med någon annan än en nära anhörig som inte har rätt till logiersättning utgörs ledamotens logikostnad av den hyra eller månadsavgift som ledamoten betalar för sin andel. Om ledamoten betalar hela hyran eller månadsavgiften för bostaden utgörs logikostnaden av hyran eller månadsavgiften med avdrag för den andel av bostaden som den andra personen disponerar.

Ansökan om logiersättning

6 § Ansökan om logiersättning görs inför varje riksmöte hos Riksdagsförvaltningen på en blankett som fastställs av förvaltningen.

Ansökan ska innehålla uppgifter om ledamotens

- a) namn och födelsedatum,
- b) tjänsteställe,
- c) hyra eller månadsavgift för bostaden,

d) om han eller hon disponerar bostaden ensam eller delar den med någon annan person, och

e) om hushållsel ingår i hyran eller månadsavgiften.

Ledamoten ska i ansökan försäkra att han eller hon inte disponerar en övernattningsbostad i Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd.

7 § Om ledamoten delar bostaden med någon annan än en nära anhörig som inte har rätt till ersättning för logikostnader, ska ledamoten även lämna uppgift om den hyra eller månadsavgift som ledamoten betalar för sin andel av bostaden. Om ledamoten betalar hela hyran eller månadsavgiften för övernattningsbostaden ska han eller hon ange hur stor andel av bostaden som den andra personen disponerar.

8 § Till ansökan ska bifogas kopia av hyreskontrakt, hyresavi eller avi för månadsavgift där aktuell hyra eller månadsavgift framgår.

9 § Uppgifterna enligt 4–7 §§ ska lämnas på heder och samvete.

10 § Vid byte av boende eller andra förändringar som påverkar logiersättningens storlek ska en ny ansökan om logiersättning göras inom en månad från det att förändringen inträdde.

8 kap. Arbetsrum

Utrustning

1 § Riksdagsförvaltningen ska se till att det i arbetsrummet finns kontorsmöbler, belysning, textilier och konst.

En ledamot får ta med sig konst till arbetsrummet. Den konst som ledamoten tar med sig ska hängas upp av Riksdagsförvaltningen. Riksdagsförvaltningen ansvarar inte för skador på eller stöld av sådan konst.

Städning

2 § Riksdagsförvaltningen ska se till att sedvanlig lokalvård utförs i kontorsutrymmen.

Akuta situationer

3 § Riksdagsförvaltningen får i akuta situationer gå in i arbetsrummet för att vidta nödvändiga åtgärder utan att först ha underrättat ledamoten. Förvaltningen ska snarast informera ledamoten om de åtgärder som vidtagits.

4 § Ledamoten är skyldig att byta arbetsrum om det behövs för underhållsarbeten eller liknande.

Hemtransport av arbetsmaterial

5 § När en ledamot lämnar sitt riksdagsuppdrag ska Riksdagsförvaltningen svara för att arbetsmaterial som ledamoten packat i flyttkartonger transporteras till ledamotens hemort.

Begränsad service under sommarmånaderna

6 § Under sådan tid i månaderna juni–september då kammaren inte sammanträder får Riksdagsförvaltningen tillhandahålla en något begränsad service när det gäller lokalvård, våningsservice och liknande.

Samråd om ändring av lokaler

7 § Partiernas gruppkanslier ska i god tid kontakta Riksdagsförvaltningen för samråd om planerade förändringar av lokalanvändningen och om byten av rum så att förvaltningen får möjlighet att planera och vidta nödvändiga åtgärder.

9 kap. Teknisk och elektronisk utrustning

Rätten till teknisk och elektronisk utrustning

1 § Riksdagsförvaltningen beslutar om den tekniska och elektroniska utrustning som ska finnas i arbetsrummen i riksdagen och den mobila och övriga utrustning som ledamöter ska erbjudas kostnadsfritt.

2 § Riksdagsförvaltningen beslutar om vilka varor och tjänster, inklusive programvaror och licenser för dessa, som den tekniska och elektroniska utrustningen ska bestå av och vilka leverantörer som ska anlitas. Förvaltningen beslutar när utrustningen ska bytas.

Ersättning för teknisk och elektronisk utrustning

3 § Riksdagsförvaltningen ska för den tekniska och elektroniska utrustning som förvaltningen tillhandahåller betala

- a) abonnemang,
- b) trafikavgifter för telefoni inom riksdagsuppdraget,
- c) trafikavgifter för datakommunikation, och
- d) andra kostnader som uppkommer vid användningen av utrustningen inom riksdagsuppdraget.

Tele- och datakommunikation på tjänstestället

4 § Riksdagsförvaltningen ska se till att ledamöterna har fungerande tele- och datakommunikationer på tjänstestället.

Telefonkonferenser och gruppsamtal

5 § Telefonkonferenser och gruppsamtal bör användas när det är det mest effektiva och ekonomiska sättet att genomföra uppdraget.

Säkerhet och ansvar

6 § En ledamot ska följa de anvisningar om informationssäkerhet som gäller inom Riksdagsförvaltningen.

7 § En ledamot ska hantera utrustningen varsamt för att förhindra skador, olyckor och stöld.

8 § En ledamot är personligt ansvarig för det it-konto som han eller hon får av Riksdagsförvaltningen.

9 § Lösenord, pinkoder, inloggningskort och lösenordsdosor är personliga, och ledamöterna ska förvara dem som värdehandlingar.

10 § Endast datorprogram som är godkända av Riksdagsförvaltningen och installerade i enlighet med förvaltningens principer får användas på de datorer som tillhandahålls av förvaltningen.

11 § På de datorer som Riksdagsförvaltningen tillhandahåller gör förvaltningen säkerhetskopior av data som ledamoten lagrar på det sätt som Riksdagsförvaltningen anvisar. Sådana säkerhetskopior sparas som längst i 90 dagar efter det att ledamotens uppdrag har upphört.

För de enheter där Riksdagsförvaltningen inte erbjuder säkerhetskopiering ska ledamoten följa Riksdagsförvaltningens anvisningar för att genomföra egen säkerhetskopiering.

12 § Riksdagsförvaltningen ska förse en ledamot med ny utrustning om den gamla utrustningen skadas eller förloras, såvida inte ledamoten har orsakat skadan eller förlusten uppsåtligen eller av vårdslöshet som inte är ringa.

Ersättning vid skada

13 § Om den utrustning som Riksdagsförvaltningen tillhandahåller orsakar brand eller någon annan skada och ledamotens hemförsäkring bekostar reparation eller ersättning, ska Riksdagsförvaltningen ersätta eventuella kostnader för självrisk.

Inbrott och stöld

14 § En ledamot ska alltid polisanmäla inbrott och stöld som berör den tekniska och elektroniska utrustning som Riksdagsförvaltningen tillhandahåller samt informera Riksdagsförvaltningen om detta. Om det är möjligt ska ledamoten ange om utrustningen var i ett inloggat eller utloggat tillstånd då den förlorades.

Kvittering av utrustning

15 § All utrustning som inventarieförs och ställs till en ledamots förfogande ska kvitteras av ledamoten.

Återlämnande av utrustning

16 § När uppdraget upphör ska ledamoten lämna tillbaka den utrustning som Riksdagsförvaltningen har tillhandahållit. Detta ska göras inom en månad efter det att uppdraget har upphört. En ersättare för någon annan ledamot än talmanen, ett statsråd eller en statssekreterare ska lämna tillbaka utrustningen samma dag som uppdraget upphör.

17 § En ledamot som tjänstgör som statsråd eller statssekreterare ska lämna tillbaka den tekniska och elektroniska utrustningen under den tid som tjänstgöringen pågår.

Köp av utrustning

18 § Riksdagsstyrelsen får besluta att sälja den tekniska och elektroniska utrustning som Riksdagsförvaltningen äger.

19 § Riksdagsförvaltningen får efter beslut enligt 18 § erbjuda en ledamot att till marknadspris köpa den tillhandahållna utrustningen utan programvaror. Framställan om köp ska göras inom en månad efter det att uppdraget har upphört och innan utrustningen har lämnats tillbaka.

Avgifter under en ledamots tjänstledighet

20 § Riksdagsförvaltningen svarar för abonnemangsavgifter och trafikavgifter under en ledamots ledighet.

Ersättning för användning av privat teknisk och elektronisk utrustning eller annan teknisk och elektronisk utrustning

21 § Om en ledamot inte kan använda den tekniska och elektroniska utrustning som Riksdagsförvaltningen tillhandahåller, har ledamoten rätt till ersättning för de kostnader som uppkommer av att han eller hon inom riksdagsuppdraget använder

- a) privat teknisk eller elektronisk utrustning, eller
- b) annan teknisk eller elektronisk utrustning än privat utrustning eller utrustning som tillhandahålls av Riksdagsförvaltningen.

Ersättning enligt första stycket avser

- a) trafikavgifter för telefoni och datakommunikation, och
- b) andra kostnader som uppkommer vid användningen av den tekniska eller elektroniska utrustningen.

10 kap. Barnverksamhet

Barnverksamhetens placering

1 § Barnverksamheten bedrivs i riksdagens lokaler.

Öppettider

2 § Barnverksamheten har öppet måndagar och fredagar kl. 8.00–15.00 och tisdagar till torsdagar kl. 8.00–18.00. Vid behov kan öppettiderna förlängas, dock längst till kl. 23.00.

Verksamheten är öppen under de perioder då kammaren sammanträder och de dagar under sommaren då interpellationsdebatter pågår.

Om det finns särskilda skäl, får barn efter anmälan enligt 4 och 5 §§ tas emot under perioder när kammaren inte sammanträder. Detta gäller dock inte under jul- och sommaruppehåll.

Barn i behov av särskilt stöd

3 § Barn i behov av särskilt stöd ges plats i barnverksamheten efter särskilt beslut av Riksdagsförvaltningen.

Bokning

4 § Barn ska ges plats i den turordning som bokning görs och i mån av platstillgång. Personalen ska meddela ledamoten om det finns plats för barnet. En ledamot ska boka plats för sitt barn hos personalen vid barnverksamheten minst fem arbetsdagar i förväg.

5 § Om en ledamot på grund av riksdagsuppdraget behöver barntillsyn under en sådan period som avses i 2 § tredje stycket, ska ledamoten boka plats minst en månad i förväg.

Om det finns särskilda skäl, får en ledamot boka plats med kortare varsel än som avses i första stycket.

Allmänna råd

Inskolning

Barnet bör skolas in före första vistelsen i barnverksamheten. Personalen bör tillsammans med ledamoten avgöra när och på vilket sätt barnet ska skolas in.

Inskrivning

6 § En ledamot ska lämna sådana uppgifter till personalen som är nödvändiga för att barnet ska kunna garanteras en bra och säker vistelse. Sådana uppgifter kan vara upplysningar om allergier, särskild kost, mediciner, funktionsnedsättning, sjukdom och behov av särskilt stöd.

Journal

7 § För varje barn ska personalen föra en journal med uppgifter om barnets namn och ålder, föräldrarnas namn, andra kontaktpersoner, särskilda upplysningar enligt 6 § samt andra uppgifter av betydelse för verksamheten.

Lämning och hämtning av barnet

8 § Barnet ska lämnas och hämtas av ledamoten i barnverksamhetens lokaler. Om någon annan ska lämna eller hämta barnet, ska ledamoten anmäla det skriftligen till personalen när barnet första gången skrivs in vid verksamheten. Ledamoten ska anmäla ändringar skriftligen.

Av anmälan ska det framgå vem som ska lämna och hämta barnet och om den personen är behörig att vistas i riksdagens lokaler. Saknas behörighet ska ledamoten anmäla detta till säkerhetsenheten och ordna att någon med behörighet kan följa med den person som ska lämna och hämta barnet till och från barnverksamheten.

Sjukdom och medicinering

9 § Sjuka barn får inte delta i barnverksamheten. Ledamoten, eller någon annan som ledamoten har anmält, ska hämta barnet om barnet under dagen blir sjukt eller av något annat skäl inte kan delta i verksamheten.

Ledamoten ansvarar för att ge barnet medicin om det behövs under den tid då barnet vistas i barnverksamheten. Om det finns särskilda skäl får personalen ge barnet medicin.

Försäkring

10 § Riksdagsförvaltningen ska se till att barnet är försäkrat mot olycksfall i barnverksamheten och svarar för kostnaden.

Besök

11 § En förälder får besöka verksamheten när hans eller hennes barn är där. Den förälder som inte är ledamot måste följa bestämmelserna i 8 §.

Kostnader för måltider och mellanmål

12 § Personalen vid barnverksamheten svarar för måltider och mellanmål till barnen. Ledamoten står för kostnaderna för måltiderna.

Arbetsgivardeklaration

13 § Riksdagsförvaltningen ska lämna uppgift om förmånens värde till Skatteverket. Värdet beräknas med ledning av det antal hela timmar som ett barn har vistats i barnverksamheten. Varje påbörjad timme räknas som hel timme.

11 kap. Sjukpension

Ansökan om sjukpension

1 § En ledamot som ansöker om sjukpension ska bifoga Försäkringskassans beslut om aktivitetsersättning eller sjukersättning.

12 kap. Stödåtgärder för övergång till förvärvsarbete

Stödåtgärder

1 § Stödåtgärder enligt 12 kap. 3 § och 13 kap. 3 § lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter lämnas i form av

- a) karriärrådgivning, coachning och liknande, och
- b) kompetensutveckling.

Kostnaden för åtgärderna får högst uppgå till 50 000 kronor per ledamot. Resa och uppehälle i samband med stödåtgärder ersätts inte.

2 § Den som har utnyttjat stödåtgärder ska på begäran av Riksdagsförvaltningen lämna en skriftlig redovisning med uppgifter om de

- a) kontakter som ägt rum med de organ som svarar för stödet,
- b) som har använts,
- c) kurser som har genomgåts,
- d) arbeten som har sökts, och
- e) initiativ som har tagits med tänkbara arbetsgivare i syfte att skaffa sig anställning eller uppdrag.

13 kap. Inkomstgaranti

Ansökan om förlängd inkomstgaranti

1 § Ansökan om förlängd inkomstgaranti görs skriftligen hos Riksdagens arvodesnämnd innan inkomstgarantin upphör.

Ansökan om utbetalning av inkomstgaranti

2 § Ansökan om utbetalning av inkomstgaranti görs hos Statens tjänstepensionsverk på en blankett som fastställs av verket.

3 § Garantitagaren ska i ansökan lämna preliminära uppgifter om inkomster som enligt 12 kap. 14 § och 16 § första stycket lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter påverkar inkomstgarantins belopp. Sådana uppgifter för innevarande kalenderår ska lämnas i samband med ansökan om utbetalning av inkomstgaranti. Preliminära uppgifter för kommande helt kalenderår eller del av kalenderår ska lämnas senast den 15 december året före utbetalningsåret.

Återupptagen utbetalning vid förskjuten inkomstgaranti

4 § Ansökan om att utbetalning av inkomstgaranti ska återupptas, sedan garantitagaren på nytt lämnat riksdagen enligt 12 kap. § 7 lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter, görs hos Statens tjänstepensionsverk på en blankett som fastställs av verket.

Beräkning vid del av kalendermånad

5 § Vid beräkningen av inkomstgaranti för en del av en kalendermånad ska en tolfedel av prisbasbeloppet och en tolfedel av det inkomstgarantibelopp som framräknats enligt 12 kap. 12–15 §§ och 16 § första stycket lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter delas med det antal dagar som månaden omfattar och fördelas på det antal dagar som inkomstgarantin avser.

Samordning

6 § Om en garantitagare som också är före detta kommunalt förtroendevald eller före detta förtroendevald i landsting eller region samtidigt har rätt till inkomstgaranti enligt pensionsbestämmelserna för riksdagsledamöter och viss-tidspension enligt pensionsbestämmelserna för kommunalt förtroendevalda eller för förtroendevalda i landsting ska, för att undvika dubbelsamordning, följande gälla:

- a) Den huvudman (Riksdagens arvodesnämnd respektive kommun, landsting eller region) där inkomstgarantifallet eller pensionsfallet först inträffat utger sin förmån, varvid inkomstsamordning ska ske med sådan annan förmån till vilken rätt föreligger utan beaktande av samordningsbestämmelser (full samordning).
- b) Den huvudman där inkomstgarantifallet eller pensionsfallet därefter inträffar utger sin förmån, varvid inkomstsamordning ska ske med vad som eventuellt återstår efter ovannämnda samordning (reducerad samordning).
- c) Om det finns särskilda skäl kan Riksdagens arvodesnämnd och kommunen, landstinget eller regionen komma överens om en annan turordning vid tillämpningen av samordningsreglerna.

Vilande utbetalning

7 § Garantitagaren kan skriftligen hos Statens tjänstepensionsverk begära att utbetalning av inkomstgaranti ska förklaras vilande.

När garantitagaren på nytt vill få utbetalning av inkomstgaranti ska han eller hon lämna in preliminära inkomstuppgifter enligt 3 § eller årsuppgift enligt 9 §.

Väsentligt ändrade inkomstförhållanden

8 § Garantitagaren är skyldig att lämna uppgifter om ändrade inkomstförhållanden snarast och senast en månad efter det att förhållandet som utgör grund för uppgiftsskyldigheten har inträtt.

Slutliga uppgifter

9 § En garantitagare som har fått utbetalning av inkomstgaranti under ett helt år ska lämna uppgifter om de inkomster som han eller hon har haft under året. Uppgifterna ska lämnas senast den 15 februari året efter utbetalningsåret.

En garantitagare som har fått utbetalning av inkomstgaranti under del av ett år ska lämna uppgifter om de inkomster som han eller hon har haft under den del av året som inkomstgarantin har varit beviljad. Uppgifterna ska lämnas senast inom en månad från det att rätten till inkomstgaranti upphört att gälla.

Anstånd med att lämna årsuppgift

10 § Om det finns särskilda skäl får Statens tjänstepensionsverk bevilja anstånd med att lämna årsuppgift till en annan tidpunkt än den som anges i 9 §.

Ansökan om anstånd görs hos Statens tjänstepensionsverk senast två veckor före de tidpunkter som anges i 9 §.

Återkrav

11 § Beslut om återkrav av ett för högt utbetalat belopp eller ett belopp som jämkats av Riksdagens arvodesnämnd kan fattas såväl i samband med årsavstämningen som vid en senare tidpunkt när kontroll har genomförts eller uppgifter på annat sätt har framkommit.

12 § Ett belopp som ska betalas tillbaka ska i första hand minska kommande utbetalningar av inkomstgarantin. I vilken utsträckning sådana minskningar får göras framgår av reglerna för betalningsanstånd i 14 § förordningen (1993:1138) om hantering av statliga fordringar. I de fall återbetalning inte ska göras genom att kommande utbetalningar minskas ska garantitagaren faktureras beloppet.

13 § Återkrav av belopp ska inte ske om beloppet är 100 kronor eller mindre och minskning inte kan göras av kommande inkomstgarantiutbetalning.

Utbetalning med för lågt belopp

14 § Om inkomstgaranti har betalats ut med ett för lågt belopp ska resterande belopp betalas ut snarast.

Beslut

15 § Statens tjänstepensionsverk beslutar om preliminär och slutlig inkomstgaranti.

14 kap. Ekonomiskt omställningsstöd

Ansökan om förlängt ekonomiskt omställningsstöd

1 § Ansökan om förlängt ekonomiskt omställningsstöd görs skriftligen hos Riksdagens arvodesnämnd innan stödet upphör.

Ansökan om utbetalning av ekonomiskt omställningsstöd

2 § Ansökan om utbetalning av ekonomiskt omställningsstöd görs hos Statens tjänstepensionsverk på en blankett som fastställs av verket.

3 § Stödmottagaren ska i ansökan lämna preliminära uppgifter om inkomster som enligt 13 kap. 12 och 13 §§ första stycket lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter påverkar det ekonomiska omställningsstödet belopp. Sådana uppgifter för innevarande kalenderår ska lämnas i samband med ansökan om utbetalning av ekonomiskt omställningsstöd. Preliminära uppgifter för kommande helt kalenderår eller del av kalenderår ska lämnas senast den 15 december året före utbetalningsåret.

Återupptagen utbetalning vid förskjutet ekonomiskt omställningsstöd

4 § Ansökan om att utbetalning av ekonomiskt omställningsstöd ska återupptas, sedan stödmottagaren på nytt lämnat riksdagen enligt 13 kap. 9 § lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter, görs hos Statens tjänstepensionsverk på en blankett som fastställs av verket.

Samordning

5 § Om en före detta riksdagsledamot som också är före detta kommunalt förtroendevald eller före detta förtroendevald i landsting eller region samtidigt har rätt till ekonomiskt omställningsstöd enligt pensionsbestämmelserna för riksdagsledamöter och visstidspension eller ekonomiskt omställningsstöd enligt pensionsbestämmelserna för kommunalt förtroendevalda eller för förtroendevalda i landstinget ska, för att undvika dubbelsamordning, följande gälla:

- a) Den huvudman (Riksdagens arvodesnämnd respektive kommun, landsting eller region) där fallet med ekonomiskt omställningsstöd eller pensionsfallet först inträffat utger sin förmån, varvid inkomstsamordning ska ske med sådan annan förmån till vilken rätt föreligger utan beaktande av samordningsbestämmelser (full samordning).
- b) Den huvudman där fallet med ekonomiskt omställningsstöd eller pensionsfallet därefter inträffar utger sin förmån, varvid inkomstsamordning ska ske med vad som eventuellt återstår efter ovannämnda samordning (reducerad samordning).
- c) Om det finns särskilda skäl kan Riksdagens arvodesnämnd och kommunen, landstinget eller regionen komma överens om en annan turordning vid tillämpningen av samordningsreglerna.

Vilande utbetalning

6 § Utbetalning av ekonomiskt omställningsstöd kan efter skriftlig anmälan från stödmottagaren förklaras vilande genom beslut av Statens tjänstepensionsverk.

När stödmottagaren på nytt vill få utbetalning av ekonomiskt omställningsstöd ska han eller hon lämna in preliminära inkomstuppgifter enligt 8 § eller årsuppgift enligt 12 §.

Väsentligt ändrade inkomstförhållanden

7 § En stödmottagare är skyldig att lämna uppgift om ändrade inkomstförhållanden snarast och senast en månad efter det att förhållandet som utgör grund för uppgiftsskyldigheten har inträtt.

Slutliga uppgifter

8 § En stödmottagare som har fått utbetalning av ekonomiskt omställningsstöd under ett helt år ska lämna uppgifter om de inkomster som han eller hon har haft under året. Uppgifterna ska lämnas senast den 15 februari året efter utbetalningsåret.

En stödmottagare som har fått utbetalning av ekonomiskt omställningsstöd under en del av ett år ska lämna uppgifter om de inkomster som han eller hon har haft under den del av året som stödmottagaren beviljats ekonomiskt omställningsstöd för. Uppgifterna ska lämnas senast inom en månad från det att rätten till ekonomiskt omställningsstöd upphört att gälla.

Anstånd

9 § Om det finns särskilda skäl får Statens tjänstepensionsverk bevilja anstånd med att lämna in årsuppgift. Ansökan om anstånd görs hos Statens tjänstepensionsverk senast två veckor före de tidpunkter som anges i 8 §.

Återkrav

10 § Beslut om återkrav av ett för högt utbetalat belopp eller ett belopp som jämkats av Riksdagens arvodesnämnd kan fattas såväl i samband med årsavstämningen som vid en senare tidpunkt när kontroll har genomförts eller uppgifter på annat sätt har framkommit.

11 § Ett belopp som ska betalas tillbaka ska i första hand minska kommande utbetalningar av det ekonomiska omställningsstödet. I vilken utsträckning sådana minskningar får göras framgår av reglerna för betalningsanstånd i 14 § förordningen (1993:1138) om hantering av statliga fordringar. I de fall återbetalning inte ska göras genom att kommande utbetalningar minskas ska stödmottagaren faktureras beloppet.

12 § Återkrav av belopp ska inte ske om beloppet är 100 kronor eller mindre och minskning inte kan göras av kommande utbetalning av ekonomiskt omställningsstöd.

Utbetalning med för lågt belopp

13 § Om ekonomiskt omställningsstöd har betalats ut med ett för lågt belopp ska resterande belopp betalas ut snarast.

Beslut

14 § Statens tjänstepensionsverk beslutar om preliminär och slutlig inkomstgaranti.

15 kap. Försäkring, företagshälsovård och rehabilitering

Försäkring

1 § Rätten till försäkring enligt 14 kap. 1 § lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter består av

1. tjänstegrupplivförsäkring enligt Avtalet om statens tjänstegrupplivförsäkring (TGL-S),
2. arbetsskadeförsäkring enligt Avtalet om ersättning vid personskada (PSA), och
3. tjänstereseförsäkring enligt Statens tjänstereseförsäkring.

Företagshälsovård

2 § Företagshälsovården består av arbetsrelaterad vård och av tillgång till sköterskemottagning i riksdagens lokaler. Företagshälsovården är avgiftsfri. Sjukvårdstjänster ingår inte i företagshälsovården.

Läkarmottagning

3 § En ledamot ska ha tillgång till läkarmottagning i riksdagens lokaler i den omfattning som Riksdagsförvaltningen bestämmer. Ledamoten ska vid besök på mottagningen betala en avgift.

1. Denna föreskrift träder i kraft den 1 januari 2022.

2. Genom föreskriften upphävs riksdagsstyrelsens föreskrift och allmänna råd (RFS 2016:5) om tillämpningen av lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter.

Bilaga**Tabell 1***Förrättningstillägg*

Förutsättningar	Belopp
Utresa som påbörjas senast kl. 06.00	600 kronor
Hemresa som avslutas tidigast kl. 19.00	600 kronor
I annat fall vid ut- och hemresa	300 kronor

Vid ut- och hemresa på lördag, söndag och helgdag som infaller måndag till fredag betalas förrättningstillägg i stället med 800 kronor. Med helgdag likställs midsommarafton och julafton.

Tabell 2*Dagillägg*

Tjänsteresans längd	Belopp
10–14 timmar	700 kronor
Mer än 14 timmar	1 000 kronor

Tabell 3*Sjukpenningtillägg*

Dag i sjukpenningperiod	Lönedelar		Underlag för beräkning
	<i>Under basbeloppstak</i>	<i>Över basbeloppstak</i>	
Dag 15–365	10 %	87,6 %	Arvoden per kalenderdag
Dag 366 – (sjukpenning på fortsättningsnivå)	0 %	72,75 %	
Dag 366 – (fler dagar med sjukpenning på normalnivå)	0 %	77,6 %	

Sjukpenningtillägg vid förebyggande behandling

Dag i sjukperioden	Lönedelar		Underlag för beräkning
	<i>Under basbeloppstak</i>	<i>Över basbeloppstak</i>	
Dag 1–14	0 %	77,60 %	Arvoden per kalenderdag
Dag 15–365	10 %	87,60 %	
Dag 366–	0 %	72,75 %	

Rehabiliteringstillägg

Dag i sjukperioden	Lönedelar		Underlag för beräkning
	<i>Under basbeloppstak</i>	<i>Över basbeloppstak</i>	
Dag 1–14	0 %	77,60 %	Arvoden per kalenderdag
Dag 15–365	10 %	87,60 %	
Dag 366–	0 %	72,75 %	

Föräldrapenningtillägg

Arvode		Underlag för beräkning
<i>Under basbeloppstak</i>	<i>Över basbeloppstak</i>	
10 %	90 %	Arvoden per kalenderdag

Tillägg vid tillfällig föräldrapenning

Arvode över basbeloppstak		Underlag för beräkning
77,60 %		Arvoden per kalenderdag

Graviditetspenningtillägg

Lönedelar		Underlag för beräkning
<i>Under basbeloppstak</i>	<i>Över basbeloppstak</i>	
10 %	87,6 %	Arvoden per kalenderdag

3 Sammanfattning

Vårt uppdrag och utgångspunkterna för uppdraget

Uppdraget

Riksdagsstyrelsen beslutade i september 2019 att tillkalla en särskild utredare med uppgift att se över vissa frågor som gäller riksdagsledamöternas rätt till ersättning.

I uppdraget har bl.a. ingått att överväga följande:

- Behovet av författningsändringar med anledning av Pensionsgruppens överenskommelse om en höjd pensionsålder och lagförslagen i regeringens proposition 2018/19:133 En riktålder för höjda pensioner och följsamhet till ett längre liv.
- Regleringen av s.k. förskjutna avgångsförmåner och underlaget för ekonomiskt omställningsstöd till en tidigare talman.
- Regleringen av ledamöternas rätt till traktamente, övernattningsboende i Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd och logiersättning.
- Införandet av en ordning som innebär dels att syftet med en enskild utrikes tjänsteresa – att resan ska vara av värde för riksdagsuppdraget – framgår av författning, dels att en vice talman ska kunna avslå en ansökan om att få genomföra en enskild utrikes tjänsteresa om Utrikesdepartementet avråder från att resa till resmålet.
- Regleringen av medföljande resenärer och delat boende vid tjänsteresor
- Införandet av regler om preskription av krav på traktamente och ersättning för resekostnader vid tjänsteresor.
- Införandet av bestämmelser om återkrav av felaktiga utbetalningar av arvode, resekostnadsersättning, traktamente, logiersättning och pension
- Införandet av sanktioner vid överträdelser av regelverket om ledamöternas rätt till ersättning.
- Lämpligheten av nuvarande ordning med hänvisningar i författningstexten till vad som gäller för arbetstagare hos Riksdagsförvaltningen.
- Införandet av en rätt till arvode för ledamöter och ersättare i den svenska delegationen till den parlamentariska kontrollgruppen för Europol.

Vi har även haft i uppdrag att belysa olika tänkbara former av kontroll av kostnadsanspråk, exempelvis genom stickprovskontroller i efterhand. I juni 2020 fick vi också i uppdrag att överväga regleringen av ledamöternas rätt till årskort på tåg.

Det har stått oss fritt att aktualisera och överväga även andra frågeställningar som gäller ledamöternas rätt till ersättning. Vi har under vårt arbete uppmärksammat ett antal sådana frågeställningar.

Utgångspunkterna för vårt arbete

I riksdagsstyrelsens direktiv framhålls att riksdagsledamöternas situation och villkor i flera avseenden skiljer sig åt från vad som i allmänhet gäller på arbetsmarknaden. Ledamöterna är inte anställda av riksdagen utan har ett förtroendeuppdrag som kontinuerligt omprövas av väljarna. De omfattas inte av de författningar som reglerar arbetsmarknaden i fråga om exempelvis anställningsskydd, semester och arbetstid. Arbetsrättsligt kan uppdraget inte heller jämföras med vanligt förekommande uppdragsavtal. Ledamöterna är i tjänst varje dag, året om och har många gånger fått lämna en anställning eller avsluta näringsverksamhet för att kunna utföra sitt uppdrag. Uppdraget utförs ofta på kvällar och helger och innefattar en mängd resor, och många ledamöter lever en stor del av veckan borta från hem och familj.

Vidare understryks vikten av att regleringen av riksdagsledamöternas ekonomiska villkor präglas av en balans mellan olika intressen. Ledamöterna måste ges möjlighet att mot bakgrund av de särskilda krav som uppdraget ställer verka under rimliga villkor. Det är sålunda angeläget att villkoren är utformade på ett sådant sätt att alla oavsett bakgrund och levnadsförhållanden kan utöva uppdraget som riksdagsledamot och samtidigt ha ett normalt familjeliv. Det är viktigt att villkoren inte uppfattas som överdrivet förmånliga eller omotiverat gynnsamma. Om regleringen inte upplevs som rimlig riskerar den att påverka förtroendet för ledamöterna och för riksdagens arbete negativt. Villkoren bör därför ses i ljuset av de villkor som gäller för statligt anställda. Skillnader måste kunna motiveras sakligt och hänföras till riksdagsuppdraget.

Dessa utgångspunkter som anges i direktiven har varit vägledande i vårt arbete. Därutöver har vi vinnlagt oss om att våra förslag och bedömningar ska vara utformade så att endast merkostnader till följd av riksdagsuppdraget ersätts och att det inte lämnas skattepliktiga förmåner.

Ledamöternas rätt till ersättning

Enligt 5 kap. 2 § riksdagsordningen har en ledamot av riksdagen rätt till arvode för sitt uppdrag av allmänna medel. Närmare bestämmelser finns i lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter (ersättningslagen). Begreppet ersättning innefattar i lagen inte bara direkt ekonomisk gottgörelse utan även andra förmåner av ekonomisk natur, exempelvis tillgång till övernattningsbostad. Närmare bestämmelser om rätten till ersättning finns också i riksdagsstyrelsens föreskrift och allmänna råd (RFS 2016:5) om tillämpningen av ersättningslagen. Det finns även bestämmelser om arvode och resekostnadsersättning till vissa befattningshavare i lagen (1989:185) om arvoden m.m. för uppdrag inom riksdagen, dess myndigheter och organ (arvodeslagen).

Pensioner och avgångsförmåner

En höjd pensionsålder

Pensionsgruppen träffade i december 2017 en överenskommelse som bl.a. innebär dels en höjning av den lägsta åldern för att kunna ta ut inkomstbaserad ålderspension från 61 år till 62 år 2000, från 62 år till 63 år 2023 och från 63 år till 64 år 2026, dels införandet av en riktålder för pension som alla pensionsrelaterade åldersgränser på sikt ska knytas till.

I våra direktiv understryks att regleringen av ledamöternas pensionssystem så långt som möjligt bör anpassas till kommande ändringar med anledning av Pensionsgruppens överenskommelse och regeringens lagförslag på området. I januari 2020 föreslog vi i delbetänkandet En anpassning av riksdagens pensionssystem till en höjd pensionsålder (2019/20:URF1) att den lägsta åldern för att kunna ta ut ålderspension inom riksdagens pensionssystem skulle höjas från 61 år till 62 år den 1 januari 2021. I november 2020 biföll riksdagen lagförslaget som träder i kraft den 1 januari 2021 (bet. 2020/21:KU7).

Regeringen har ännu inte överlämnat några lagförslag med anledning av Pensionsgruppens överenskommelse som avser 2023 och 2026. Vi kan därför inte redan nu anpassa våra förslag till regeringens förslag på området utan detta måste anstå till dessa lagförslag har överlämnats. Vi ser dock inga hinder mot att riksdagens pensionssystem och system för avgångsförmåner anpassas till dessa delar av överenskommelsen om sådana förslag lämnas.

Avgångsförmåner

Om en tidigare ledamot som har rätt till inkomstgaranti eller ekonomiskt omställningsstöd återinträder i riksdagen som ledamot eller ersättare, ska inkomstgarantin eller det ekonomiska omställningsstödet förskjutas i motsvarande mån. Som påpekas i direktiven är regleringen av de olika avgångsförmånerna, som finns i tillämpningsföreskriften till lagen, inte enhetligt utformad. I praxis har regleringen dessutom ansetts otydlig.

Vårt förslag i denna del innebär att regleringen av förskjutna avgångsförmåner flyttas från tillämpningsföreskriften till ersättningslagen och förtydligas så att det uttryckligen av lagen framgår att rätten till inkomstgaranti och ekonomiskt omställningsstöd förskjuts om ledamoten återinträder i riksdagen. Dessutom framgår det att det är underlaget vid avgångstillfället som ska ligga till grund för prövningen av rätten till avgångsförmån. Vi föreslår även förtydliganden av regleringen av vad som ska utgöra underlag vid beräkningen av ekonomiskt omställningsstöd till en tidigare talman. Därutöver lägger vi fram förslag till förtydliganden av bestämmelserna om förlängda avgångsförmåner och rätten till avgångsförmån till ledamöter som varit statsråd.

Vi föreslår också ändringar när det gäller handläggningen av ärenden om stödåtgärder för övergång till förvärsarbete.

Enskilda utrikes tjänsteresor

En ledamots enskilda utrikes tjänsteresor till länder utanför EES-området kräver tillstånd av en vice talman. Andra resor kan en ledamot själv besluta om. Om Utrikesdepartementet avråder från att resa till ett land eller område krävs att ledamoten samråder med gruppleddaren före resan. Det krävs dock inte att gruppleddaren godkänner resan.

Vi har haft i uppdrag att överväga om syftet med en enskild utrikes tjänsteresa, dvs. att vara av värde för fullgörandet av riksdagsuppdraget, på nytt bör regleras i författning. Vi anser att så bör ske och att regleringen tas in i ersättningslagen.

Vi föreslår vidare att en vice talman ska avslå en begäran om att få genomföra en enskild utrikes tjänsteresa till ett land eller område om Utrikesdepartementet avrått från samtliga resor till resmålet, om det inte finns särskilda skäl som motiverar att resan likväl genomförs.

Vi har under vårt arbete uppmärksammat några andra frågor som gäller enskilda utrikes tjänsteresor. Vi föreslår sålunda att det ska införas en uttrycklig reglering av under vilka förutsättningar en ansökan om att få genomföra en enskild utrikes tjänsteresa – utöver situationer då Utrikesdepartementet avrått från resor till resmålet – ska kunna avslås. Vårt förslag i den delen innebär att en ansökan ska kunna avslås då behörigt samråd inte skett men att det inte längre bör vara möjligt att avslå en ansökan bara på den grunden att ansökan gjorts senare än 14 dagar före avresan.

Vi föreslår också att det införs en möjlighet för Riksdagsförvaltningen att undanta ett visst land eller område från kravet på tillstånd av en vice talman och vi föreslår att riksdagsstyrelsen ska besluta att sådant tillstånd inte ska behövas för att genomföra en enskild utrikes tjänsteresa till Storbritannien. Slutligen föreslår vi att nuvarande regler när det gäller resor efter den 15 april ett valår upphävs och att det förhållandet att en resa ska genomföras sent under ett valår i stället ingår som ett moment i prövningen av om huruvida resan är av värde för fullgörandet av riksdagsuppdraget.

Årskort på tåg

De årskort som i detta sammanhang är aktuella är årskort som tillhandahålls av SJ AB. Årskorten är indelade i olika klasser – Silver, Silver Plus och Guld. Majoriteten av ledamöterna som har årskort på tåg har begärt och fått ett årskort i klass Guld. Ett sådant årskort innebär, utöver rätt till obegränsat resande i första klass, fria måltider och tillgång till sovvagnskupé.

Ett årskort på tåg medför en hög grad av flexibilitet för ledamöterna, särskilt när det gäller det veckovisa resandet mellan riksdagen och hemorten. Att avskaffa möjligheten att få ett årskort på tåg är således enligt vår uppfattning inte lämpligt. Ett sådant årskort bör vara av ett sådant slag att det berättigar till obegränsat resande i första klass, dock exklusive måltid, och det bör tillhandahållas utan särskild prövning av Riksdagsförvaltningen.

Om en ledamot på grund av avstånd och resmönster dessutom har behov av sovvagnskupé för sitt regelbundna resande mellan riksdagen och hemorten ska han eller hon kunna tillerkännas ett årskort som inkluderar detta efter särskild ansökan hos Riksdagsförvaltningen.

Resplustillägg innebär ett tillägg till SJ AB:s årskort som berättigar till obegränsat resande med läns- och regiontrafik i hela landet. Vi har svårt att se att alla ledamöter som har årskort på tåg behöver ett sådant allmänt tillägg och att det många gånger i stället skulle räcka med ett kompletterande tillägg i en viss eller i vissa regioner. Även Resplustillägg bör således tillhandahållas efter särskild prövning av Riksdagsförvaltningen.

Rätten till övernattningsbostad och logiersättning

Vi gör bedömningen att den nuvarande ordningen som innebär att Riksdagsförvaltningen tillhandahåller ledamöter som är bosatta på ett visst avstånd från Riksdagshuset övernattningsboende eller logiersättning i grund och botten är väl avvägd. Det finns dock behov av förtydliganden av regelverket.

Innebörden av vårt förslag är att det i ersättningslagen anges att en ledamot som har sitt tjänsteställe mer än 50 km från riksdagen har rätt till övernattningsbostad eller – under vissa förutsättningar – logiersättning. Begreppet tjänsteställe definieras i lagen som bostaden på den adress där ledamoten är folkbokförd, under förutsättning att bostaden är inrättad för permanent boende för ledamoten och hans eller hennes familj och disponeras av ledamoten. I annat fall är riksdagen ledamotens tjänsteställe.

För att anses som en bostad inrättad för permanent boende ska bostaden ha tillgång till el, vatten, avlopp, värme och liknande nyttigheter som krävs för ett stadigvarande boende året om. Det ska också vara fråga om ett eget, självständigt boende av normal storlek. Det krävs alltså att ledamoten ska disponera minst ett eget rum och ha tillgång till kök, toalett och liknande. Bedömningen ska göras på objektiva grunder och inte utifrån ledamotens egna personliga preferenser. Om ledamotens familj bor tillsammans med ledamoten i Stockholm ska bostaden på folkbokföringsadressen vara av ett sådant slag att hela familjen kan bo permanent i bostaden. Bedömningen ska göras utifrån hur förhållandena såg ut vid tidpunkten för tillträdet av uppdraget i riksdagen. Kravet att ledamoten ska disponera bostaden innebär att han eller hon ska ha obegränsad tillgång till och kunna utnyttja bostaden på grundval av ett äganderätts- eller upplåtelseavtal. En överenskommelse om att vid behov få sova över hos eller låna en säng eller ett rum av föräldrar, släkt och vänner eller liknande tillfälliga arrangemang uppfyller således inte kravet på att ledamoten ska disponera bostaden.

I dag disponerar Riksdagsförvaltningen omkring 270 övernattningsbostäder i centrala Stockholm. Riksdagsförvaltningen kan alltså numera tillgodose behovet av övernattningsbostad inom förvaltningens eget bostadsbestånd till alla ledamöter som behöver det. Nuvarande ordning med en fri valrätt mellan att använda en övernattningsbostad och logiersättning framstår mot den

bakgrunden inte längre som ett rationellt och effektivt resursutnyttjande. Vi föreslår därför en ordning som innebär att behovet av övernattningsbostad i första hand ska tillgodoses genom att ledamoten erbjuds kostnadsfritt boende inom Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd och att ledamoten ska ha rätt till logiersättning endast om förvaltningen inte kan ordna en övernattningsbostad eller det annars finns särskilda skäl. Det bör dock införas särskilda övergångsregler som innebär att en ledamot som beviljats logiersättning vid ikraftträdandet kan behålla ersättningen även fortsättningsvis. Logiersättning bör vidare inte kunna lämnas om ledamoten hyr sin bostad av en närstående fysisk eller juridisk person.

En ledamot som har rätt till övernattningsbostad bör kunna avstå från den rätten och i stället vid ett fåtal tillfällen få ersättning för boende på hotell eller liknande i Stockholm.

Sett utifrån syftet med att Riksdagsförvaltningen tillhandahåller övernattningsbostäder åt ledamöterna anser vi att personkretsen som får övernatta där utan tidsbegränsning inskränks till nära anhöriga, dvs. ledamotens närmaste familj. Nära anhöriga bör som tidigare endast få övernatta på egen hand enstaka nätter.

Vi kan inte se att det finns något hinder mot att även andra än nära anhöriga, exempelvis släkt och vänner, övernattar hos ledamoten. Detta bör dock endast få ske vid tillfälliga besök och inte på egen hand.

Medföljande resenärer

Enligt ersättningslagen har endast talmannen, ledamöter och ersättare rätt till ersättning vid en tjänsteresa. Det förekommer dock inte sällan att anhöriga och andra som inte har rätt till ersättning enligt ersättningslagen följer med ledamöter under tjänsteresor. Det finns då en risk för att även medresenärens resekostnader helt eller delvis ersätts av Riksdagsförvaltningen. Dessutom finns det en risk för att Riksdagsförvaltningen lämnar en skattepliktig förmån.

Vi föreslår därför att ledamoten ska vara skyldig att anmäla att han eller hon haft en medresenär som inte har rätt till ersättning enligt ersättningslagen. Vidare föreslår vi förtydliganden när det gäller hur stor del av ersättningen som belöper på ledamoten inte bara vid hotellboende utan även vid annat boende än på hotell. Dessutom föreslår vi att den nuvarande skyldigheten för medresenärer att ersätta merkostnader som uppstår på grund av honom eller henne i stället ska åläggas ledamoten.

Preskription

Vi föreslår att det tas in bestämmelser i ersättningslagen som innebär att en begäran om ersättning för resekostnader och traktamente ska ges in till Riksdagsförvaltningen senast sex månader efter det att resan avslutades. Därefter preskriberas fordran.

Återkrav

Vi föreslår en generell bestämmelse om återkrav av felaktiga utbetalningar av arvode, resekostnadsersättning, traktamente, logiersättning och pension som motsvarar vad som gäller enligt socialförsäkringsbalken. Återkrav ska således kunna bli aktuellt om ledamoten orsakat den felaktiga utbetalningen, exempelvis genom att lämna felaktiga uppgifter, eller om ledamoten tagit emot utbetalningen och insett eller skäligen borde ha insett att den var felaktig.

Vi föreslår inga ändringar av den nuvarande strikta återbetalningsskyldigheten när det gäller felaktiga utbetalningar av avgångsförmåner.

Sanktioner m.m.

Vi föreslår att en ledamot ska vara ersättningsskyldig för skador och förluster i arbetsrum och för kostnader som uppstår på grund av att ledamoten brister i sin skyldighet att städa sin övernattningsbostad vid utflyttning eller lämnar kvar egendom i bostaden.

Därutöver föreslår vi att den nuvarande skyldigheten att lämna uppgifter på heder och samvete utvidgas till att även avse ärenden om dels rätt till övernattningsbostad i Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd och logiersättning, dels resekostnadsersättning och traktamente.

Arvode till ledamöter i den svenska delegationen i den parlamentariska kontrollgruppen för Europol

Vi föreslår att den svenska delegationen till kontrollgruppen ska ha rätt till sammanträdesarvode på liknande sätt som de svenska delegationerna till Nordiska rådet, Europarådet och den parlamentariska församlingens verksamhet i Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa. Vi ser däremot inte att det i nuläget finns skäl att införa ett års- eller månadsarvode för delegationen.

Arvodena till ordföranden, övriga ledamöter och ersättaren för ordföranden i Riksdagens arvodesnämnd

Riksdagens arvodesnämnd är en av de åtta nämnderna under riksdagen. Vi föreslår att arvodet till ordföranden, övriga ledamöter och ersättaren för ordföranden regleras i arvodeslagen. Årsarvodena bestäms som procentandelar av det månatliga talmansarvodet – 63 procent för ordföranden och 25 procent för övriga ledamöter. Sammanträdesarvodet för ersättaren för ordföranden bör bestämmas till 3,3 procent av talmansarvodet.

Hänvisningar till kollektivavtal i ersättningslagen

Vi har kommit fram till att det är såväl lämpligt som möjligt att nu överge metoden att hänvisa till vad som gäller för arbetstagare hos Riksdagsförvaltningen och i stället ta in motsvarande reglering i ersättningslagen och

föreskriften till lagen. Detta gäller bl.a. arvodesavdrag och rätt till ersättning vid föräldraledighet och sjukfrånvaro, liksom rätten till utlandstraktamente, andra tillägg vid utrikes tjänsteresa och måltidsavdrag.

Kontroll

Enligt direktiven ska vi belysa olika former av kontroll av ersättningsanspråk. I direktiven anges som exempel stickprovskontroller i efterhand. Vi har i denna del inte ålagts att komma med förslag utan har uppfattat uppdraget som att det främst handlar om att beskriva och belysa olika aspekter av kontroll men också att redogöra för tänkbara former av kontroll, dvs. att ge uppslag som kan ligga till grund för ett fortsatt arbete inom Riksdagsförvaltningen i syfte att minska risken för felaktiga utbetalningar inom riksdagens ersättnings-system.

Vi har under vårt arbete kunnat konstatera att det redan i dag vidtas en rad åtgärder av Riksdagsförvaltningen, Riksdagens arvodesnämnd och Statens tjänstepensionsverk som syftar till en korrekt tillämpning av ersättningslagen.

Många av de förslag som vi redogjort för i det föregående innebär att regelverket förtydligas och förenklas i en rad avseenden, vilket minskar risken för fel. Nämnas kan våra förslag till ett förtydligt regelverk när det gäller rätten till övernattningsbostad och logiersättning. Av särskild betydelse är då förslaget till definition av begreppet tjänsteställe och förtydligandena i författningskommentaren av den närmare innebörden av begreppet permanentbostad och vad kravet på att disponera en sådan bostad innebär.

Även i andra avseenden gör vi bedömningen att våra förslag innebär att risken för felaktiga utbetalningar minskar. En ledamot som vill utnyttja en övernattningsbostad inom Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd måste först ansöka om det hos Riksdagsförvaltningen och i ansökan lämna närmare uppgifter om sina boendeförhållanden på hemorten. En ledamot ska också vara skyldig att anmäla till Riksdagsförvaltningen att han eller hon har en medresenär under tjänsteresan.

Uppgifter i dels ansökningar om logiersättning och tillgång till övernattningsbostäder, dels reseräkningar och begäran om traktamente ska lämnas på heder och samvete. På så sätt understryks vikten av att lämnade uppgifter är korrekta och lagföring av oriktiga uppgifter underlättas. Även den regel om sex månaders preskription som vi föreslagit för begäran om resekostnadsersättning och traktamente kommer att medföra en minskad risk för felaktigheter i och med att Riksdagsförvaltningen inte längre behöver hantera flera år gamla krav och underlag.

Slutligen kan nämnas vårt förslag till uttryckliga regler om återkrav av felaktiga utbetalningar av arvode, resekostnadsersättning, traktamente, logiersättning och pensioner.

Frågan är då om det finns skäl att överväga ytterligare kontrollåtgärder.

En viktig aspekt är Riksdagsförvaltningens roll. Riksdagsförvaltningen har i dag en utpräglad serviceroll. Enligt vår uppfattning kan det finnas skäl att

lägga ett än större fokus på förvaltningens myndighetsroll och att förtydliga såväl instruktionen för Riksdagsförvaltningen och andra styrdokument så att det klart och tydligt framgår att förvaltningen vid sidan av sin serviceroll också har en uppgift att vidta kontrollåtgärder på ersättningsområdet och att det däri även ingår att följa upp hur ersättningen utnyttjas.

Därutöver skulle man kunna överväga att införa en särskild kontroll- och granskningsfunktion som direkt tar sikte på ledamöterna och deras utnyttjande av ersättningssystemet. Funktionen skulle kunna fungera som ett komplement till övrig kontroll och granskning som redan utförs inom ramen för den gängse handläggningen inom Riksdagsförvaltningen. Kontrollen skulle kunna utformas så att ett visst antal ersättningsanspråk och utbetalningar väljs ut slumpvis i efterhand och granskas ingående. Alternativt kontrolleras och granskas samtliga anspråk på ett visst område under en viss tid, exempelvis utnyttjande av hyrbilar eller taxi. En sådan funktion skulle kunna vara placerad inom Riksdagsförvaltningen, men utanför ledamotsadministrationen, eller utföras av en extern aktör.

Ikraftträdande och övergångsreglering

Vi föreslår att lagändringarna ska träda i kraft den 1 januari 2022.

Äldre föreskrifter bör gälla för ledamöter som före ikraftträdandet har beviljats logiersättning. En sådan ledamot har således rätt till logiersättning enligt tidigare föreskrifter även efter ikraftträdandet.

Vidare bör de nya preskriptionsreglerna när det gäller ersättning för resekostnadsersättning och traktamente tillämpas på tjänsteresor som genomförs efter ikraftträdandet.

Konsekvenser

Våra förslag innebär en rad förtydliganden och förenklingar av regelverket om ledamöternas rätt till ersättning. Tydligare och enklare regler underlättar för såväl ledamöterna som Riksdagsförvaltningen och övriga berörda myndigheter. Sådana förtydliganden och förenklingar innebär också generellt sett kostnadsbesparingar. Dessutom blir det lättare att informera allmänhet, medier och andra om regelverket.

Införandet av ett ansökningsförfarande när det gäller rätten till övernattningsboende och vissa typer av årskort på tåg kommer initialt att innebära vissa ökade administrativa kostnader för Riksdagsförvaltningen. Dessa kostnader bör dock kunna hanteras inom befintliga resurser. Behovsprövningen av rätten till årskort kommer samtidigt att leda till vissa besparingar när det gäller kostnaderna för ledamöternas inrikes resor.

4 Utredningens uppdrag och arbete

4.1 Utredningens uppdrag

Riksdagsstyrelsen beslutade den 25 september 2019 att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att göra en översyn av vissa frågor som gäller riksdagsledamöternas rätt till ersättning. Direktiven finns i *bilaga 1*.

I uppdraget har ingått att bl.a. överväga

- behovet av författningsändringar till följd av Pensionsgruppens överenskommelse om en höjd pensionsålder och lagförslagen i regeringens proposition 2018/19:133 En riktålder för höjda pensioner och följsamhet till ett längre liv
- regleringen av ledamöternas rätt till traktamente, övernattningsboende och logiersättning
- regleringen av medföljande resenärer och delade resor vid tjänsteresor
- införandet av regler om preskription av anspråk på resekostnadsersättning traktamente och arvode
- införandet av regler om återkrav och om sanktioner.

Enligt direktiven ska vi samråda med en referensgrupp bestående av riksdagsledamöter från samtliga riksdagspartier.

Genom tilläggsdirektiv den 10 juni 2020 fick vi i uppdrag att överväga regleringen av ledamöternas rätt till årskort på tåg. Utredningstiden förlängdes därvid till den 15 december 2020. Tilläggsdirektiven finns i *bilaga 2*.

Det har stått oss fritt att aktualisera och överväga även andra frågeställningar som gäller ledamöternas rätt till ersättning. Vi har under vårt arbete uppmärksammat några sådana frågeställningar.

4.2 Utredningens arbete

Arbetet i utredningen påbörjades i slutet av september 2019 och vi hade vårt första sammanträde den 25 oktober 2019. Vi har hållit sammanlagt elva sammanträden. Utredaren och sekreteraren har därutöver hållit regelbundna arbetsmöten.

Utredaren och sekreteraren har träffat referensgruppen med ledamöter från samtliga riksdagspartier vid fyra tillfällen.

Vi har även träffat företrädare för kansliet i den tidigare Delegationen för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen och inhämtat information om delegationens slutsatser och överväganden.

Sekreteraren har närvarat vid några sammanträden i 2019 års riksdagsöversyn och hållit kontakt med sekreteraren i den utredningen.

Vi har via nätverket The European Centre for Parliamentary Research and Documentation (ECPRD) inhämtat information om förhållandena i andra parlament beträffande några av de frågor som ingår i utredningsuppdraget.

5 Historisk tillbakablick

5.1 Ståndsriksdagen

I 7 § 1723 års riksdagsordning föreskrevs att den som valts till riksdagsman hade rätt till ”fritt och tillräckligt underhåll och Resepenningar af dem, som han är Fullmächtig före”. Ersättningen skulle således valkretsarna stå för. Vid 1760–1762 års riksdag lämnades arvode med 7 ½ daler kopparmynt per dag. Bondeståndet uttalade vid 1765–66 och 1769–70 års riksdagar att 9 daler kopparmynt per dag var ett minimum för att en riksdagsman skulle klara sig i Stockholm.

Det fanns inga regler om när och hur arvodet skulle betalas ut. Det förekom därför att riksdagsmän som inte fått sitt arvode från valkretsen begärde förskott av Kungl. Maj:t. Upprepade sådana krav på förskott gjorde att Kungl. Maj:t på bondeståndets begäran ålade häradsfogdarna att kontrollera att ersättningen verkligen betalades.

Enligt 17 § 1810 års riksdagsordning hade en riksdagsman rätt till ”anständigt och tillräckligt underhåll och resekostnad”. Av 16 § följde att en riksdagsman som uteblivit från riksdagen utan laga förfall skulle betala tillbaka arvodet och böta motsvarande summa.

5.2 1866 års riksdagsordning

Genom 1866 års representationsreform infördes för första gången en rätt till ersättning av allmänna medel för riksdagsledamöter. Enligt 1866 års riksdagsordning hade ledamöter av andra kammaren rätt till ersättning av allmänna medel för resa till och från riksdagen och ett arvode om 1 200 riksdaler för varje lagtima riksdag. Arvodet var anpassat efter att riksdagen pågick under fyra månader. Om riksdagen upplöstes i förtid eller ledamöten lämnade sitt uppdrag innan det gått fyra månader, betalades ett dagtraktamente om 10 riksdaler per dag. Detsamma gällde vid urtima riksdagar.

I samband med 1909 års rösträttsreform fick även ledamöter av första kammaren rätt till arvode och resekostnadsersättning. Som skäl för den ändringen anfördes att de ändrade rösträttsreglerna lett till att samhällsgrupper som tidigare saknat representation i riksdagen tagit plats i båda kamrarna. Vid bestämmandet av arvodets storlek måste därför hänsyn tas till sådana ledamöter som under riksmötet gick miste om hela eller en del av sin normala arbetsförtjänst.

År 1918 ersattes det fasta arvodet av ett dagtraktamente om 20 kronor för ledamöter som inte var bosatta i Stockholm. För övriga ledamöter uppgick dagtraktamentet till 15 kronor per dag.

5.3 1933 års ersättningsstadga

Vid 1932 års riksdag föreslogs en sänkning av riksdagsledamöternas arvode. Enligt förslaget skulle en ledamot som inte var bosatt i Stockholm få ett dagtraktamente om 25 kronor, dock högst 3 500 kronor per år, medan övriga ledamöter skulle få 17 kronor, dock högst 2 400 kronor per år. Konstitutionsutskottet tillstyrkte att arvodet sänktes, men förordade en mindre sänkning. Utskottet föreslog vidare att arvodet inte längre skulle beräknas i form av dagtraktamente utan som ett fast arvode. Enligt utskottet borde de grundläggande reglerna om arvodet även i fortsättningen finnas i grundlag, dvs. riksdagsordningen. Reglerna borde dock, som föreslagits i propositionen, kompletteras med närmare föreskrifter i lag om bl.a. tidpunkten för utbetalning av arvodet och arvodesavdrag vid laga förfall och ledighet.

Riksdagen följde utskottets förslag varvid stadgan den 24 februari 1933 (nr 54) om ersättnings utgående för riksdagsmannauppdragets fullgörande beslutades. Genom stadgan infördes bestämmelser om tidpunkten för utbetalning av arvodet och om arvodesavdrag vid frånvaro. Vidare avskaffades systemet med dagtraktamente. I stället återinfördes den ordning med ett fast arvode som gällt till 1918.

De grundläggande reglerna om arvodet behölls i riksdagsordningen. Där föreskrevs att en ledamot av riksdagen hade rätt till arvode och reseersättning av statsmedel under de villkor som meddelades i en av konungen och riksdagen samfällt beslutad stadga, dvs. i lag. Arvodet bestämdes till 4 000 kronor för riksdagsledamöter som inte var bosatta i Stockholm och till 3 000 kronor för övriga ledamöter. Antalet fria resor mellan Stockholm och hemorten utökades till fem resor i vardera riktningen.

5.4 1941 års ersättningsstadga

Vid 1941 års riksdag beslutades ändringar i riksdagsordningen som innebar att det där endast slogs fast att en riksdagsledamot hade rätt till arvode och reseersättning och att närmare bestämmelser om detta skulle regleras i lag. Arvodesbeloppet skulle således inte längre framgå av riksdagsordningen. Ändringen motiverades med att arvodet skulle kunna behöva ändras på ett snabbare sätt än vad som var möjligt när arvodet var reglerat i grundlag. I februari 1941 antog riksdagen stadgan (nr 98) om ersättning för riksdagsmannauppdragets fullgörande som ersatte 1933 års ersättningsstadga. Den nya stadgan innebar en övergång till en ordning med arvode i form av ett månatligt belopp. Arvodet uppgick till 750 kronor i månaden för den som var bosatt i Stockholm och 1 000 kronor i månaden för övriga ledamöter. En ledamot som var bosatt på annan ort än Stockholm hade rätt till resekostnadsersättning vid resa till och från riksdagen. Resekostnadsersättning betalades som mest ut med ett belopp som motsvarade en resa fram och åter var 15:e dag.

År 1945 infördes en rätt till fria resor på landets järnvägar. Ledamöterna fick även rätt till ersättning för resa till och från riksdagen med andra färdmedel än järnväg.

År 1947 infördes en rätt till pension för ledamöter som lämnat riksdagen. Det krävdes åtta års riksdags tjänstgöring för att få rätt till pension. Full pension betalades ut efter 20 års tjänstgöring.

År 1949 bestämdes arvodet för ledamöter som var bosatta i Stockholm till 6 650 kronor och till 8 866 kronor för övriga ledamöter. Två tredjedelar av det högre beloppet var skattefritt, medan arvodet till ledamöter som var bosatta i Stockholm inte var skattefritt till någon del.

År 1952 bestämdes arvoden till 12 000 kronor respektive 9 000 kronor per år. Lagändringarna innebar att inte bara ledamöter som var bosatta i Stockholm stad fick ett lägre arvode, utan även ledamöter som bodde inom en radie om 15 km räknat från Gustav Adolfs torg.

År 1959 infördes ett årligt arvode om 24 000 kronor. Bakgrunden till höjningen var ett konstaterande av att riksdagen regelmässigt var samlad vid två sessioner om sammanlagt ca 200 dagar per år och att många riksdagsledamöter på grund av detta var tvungna att lämna sitt yrke och att de blivit ekonomiskt beroende av riksdagsuppdraget. Arvodet borde därför bestämmas så att det gav en rimlig inkomst och att ingen av ekonomiska skäl skulle behöva avstå från uppdraget. Den del av arvodet som utgjorde kostnadsersättning slopades.

Hösten 1966 behandlade konstitutionsutskottet motioner med förslag som syftade till riksdagsledamöternas arvoden och traktamenten skulle höjas. Enligt utskottet var det otillfredsställande att ledamöterna inte fick full ersättning för de kostnader som uppdraget förde med sig och att de var tvungna att betala en del av kostnaderna med arvodet. Ett särskilt problem var att boendekostnaderna hade ökat i och med att ledamöterna i allt större utsträckning måste vistas i Stockholm året om. Utskottet föreslog därför att det skulle återinföras en kostnadsersättning för alla ledamöter. Ersättningen, 3 600 kronor, skulle täcka de kostnader som inte täcktes av traktamentet. Utskottet föreslog vidare en höjning av årsarvodet från 26 000 kronor till 31 000 kronor. Riksdagen följde utskottet, och det nya arvodet och den nya kostnadsersättningen genomfördes retroaktivt fr.o.m. den 1 januari 1966.

År 1968 infördes en rätt till avgångsförmån i form av visstidspension och avgångsersättning till ledamöter som lämnade riksdagen före 65 års ålder. Reformen motiverades bl.a. med att riksdagsuppdraget inte längre kunde ses som en bisyssla och att uppdraget inte var begränsat till arbete i riksdagsorganen utan även innefattade politiska insatser vid sidan av arbetet i riksdagen.

5.5 1971 års ersättningsstadga

År 1972 ersattes 1941 års ersättningsstadga av en ny lag, ersättningsstadga (1971:1197) för riksdagens ledamöter. Den nya lagen hade sin grund i riksdagsuttalanden från 1966 om behovet av en allmän översyn av lagstiftningen på området. I sak knöt den nya stadgan nära an till den tidigare stadgan. Inga

nya typer av ersättningar infördes och regleringen av arvode, traktamente, kostnadsersättning, reseförmåner, grupplivförsäkring och avgångsersättning genomgick i huvudsak endast tekniska och redaktionella ändringar. De största sakliga ändringarna gjordes på pensionsområdet. Den nya stadgan innebar således att det infördes ett fullt utvecklat pensionssystem för riksdagsledamöterna som i stora drag motsvarade vad som gällde för statstjänstemän. En annan nyhet var att ledamöter som inte var bosatta i sin valkrets under sessionstid fick rätt till tio flygresor mellan Stockholm och valkretsen.

Hösten 1973 beslutade riksdagen om ändringar i ersättningsstadgan som innebar att en vice talman och ordförande i utskott fick ett särskilt årligt arvode. Ledamöterna fick dessutom rätt att använda inrikes flyg på riksdagens bekostnad utan några särskilda restriktioner.

I och med grundlagsreformen 1974 infördes ett system med ersättare för ledamöter som var lediga en månad eller mer. En ersättare som utövade uppdrag som riksdagsledamot fick i princip samma ekonomiska förmåner som en ledamot. Vidare fick en ledamot som blev statsråd avstå från samtliga förmåner som enligt ersättningsstadgan följde med riksdagsuppdraget. Dessamma gällde om en ledamot av andra skäl än offentligt uppdrag eller sjukdom eller annat laga förfall beviljades ledighet under minst en månad.

Våren 1976 beslutade riksdagen om lagändringar som innebar att pensionsåldern enligt riksdagens pensionssystem anpassades till sänkningen av den allmänna pensionsåldern från 67 till 65 år. Två år senare sänktes kvalifikationstiden för att få rätt till hel riksdagspension från 15 till 12 riksdagsår. Kostnadsersättningen, som uppgick till 300 kronor i månaden, skulle i fortsättningen uppgå till ett belopp som motsvarade 70 procent av basbeloppet.

I december 1983 uttalade riksdagen att ledamotskapet var att betrakta som en helårsuppgift och att arvodet skulle motsvara årslönen för vissa grupper av statstjänstemän, närmare bestämt byråchefer och domare i tingsrätt och hovrätt.

5.6 1988 års ersättningslag

Våren 1988 antog riksdagen lagen (1988:589) om ersättning m.m. till riksdagens ledamöter som trädde i kraft den 1 juli 1988 och ersatte 1971 års ersättningsstadga. Den nya lagen innebar i första hand ändringar på pensionsområdet. Den viktigaste nyheten var att avgångsförmånen visstidspension ersattes med inkomstgaranti för en ledamot som lämnade riksdagen efter minst tre års sammanhängande tjänstgöring. En ledamot som tjänstgjort minst sex år och som fyllt 40 år då han eller hon lämnade riksdagen hade rätt till inkomstgaranti till 65 års ålder. För den som lämnade riksdagen efter minst sex års tjänstgöring men inte uppnått 40 års ålder gällde inkomstgarantin i fem år. Vad gäller arvodet innebar den nya lagen ingen ändring.

Hösten 1988 beslutade riksdagen att talmannens arvode skulle motsvara statsministerns arvode. Det särskilda arvodet till en vice talman och utskottsordförande höjdes och bestämdes till en procentandel av ledamotsarvodet.

Kostnadsersättningen höjdes 1990 för att ge ledamöterna större möjligheter att skaffa teknisk utrustning. Samtidigt höjdes anslaget till ledamöternas resor för deltagande i möten, konferenser och liknande med parlamentarisk anknytning.

Hösten 1993 beslutade riksdagen att arvodet inte längre skulle bestämmas av riksdagen utan av en nyinrättad nämnd under riksdagen, Riksdagens arvodesnämnd. Talmannens arvode skulle dock även i fortsättningen motsvara statsministerns arvode som bestämdes av Statsrådsarvodesnämnden.

5.7 1994 års ersättningslag

År 1994 trädde lagen (1994:1065) om ekonomiska villkor för riksdagens ledamöter i kraft. I förhållande till 1988 års lag innebar den nya lagen i huvudsak ändringar av reglerna om pensioner och inkomstgaranti. De nya reglerna innebar att riksdagsledamöternas pensioner bestämdes i närmare anslutning till vad som gällde för statstjänstemän. Inkomstgarantins storlek och utbetalningstiden begränsades också. Det infördes även ett system med egenlivränta för ledamöter som hade minst tre års sammanhängande tid i riksdagen men som inte var berättigade till ålderspension.

År 1996 höjdes tilläggsarvodena till de vice talmännen samt ordförandena och vice ordföranden i utskott och EU-nämnden. Lagändringarna motiverades med att uppdragen medförde betydande merarbete för riksdagsledamöterna och att arvodena legat stilla i sju år.

År 1997 genomfördes en genomgripande reformering av bestämmelserna om traktamente och resekostnadsersättning. Reformen innebar att riksdagen i fortsättningen skulle svara för samtliga kostnader som uppkom vid tjänstesor, dvs. resekostnader, kostnader för logi och ökade levnadsomkostnader. Även ledamöter som var bosatta i Stockholm fick rätt till ersättning för tjänstesor. Ledamöten skulle i fortsättningen själv avgöra lämpligaste färdmedel och färdväg för resan med hänsyn tagen till kostnads- och tidsaspekter. Ledamöterna fick också rätt till ersättning för ökade levnadsomkostnader, inte bara vid resor som var förenade med övernattning, utan också vid endagsförrättningar som pågick mer än fyra timmar. Ersättningarna skulle ligga på ungefär samma nivå som i den offentliga sektorn i övrigt. Utöver ersättning för resekostnader och ökade levnadsomkostnader skulle riksdagen svara för ledamöternas logikostnader i Stockholm, dock med ett högsta belopp som bestämdes av Riksdagsförvaltningen.

År 2006 ersattes dagtraktamentet med en ny form av särskild ersättning, det s.k. Stockholmstraktamentet. Stockholmstraktamente betalades vid förrättningar i Stockholm som var förenade med övernattning. Beloppet uppgick till 100 kronor per dag och var skattefritt. Riksdagsförvaltningen skulle vidare stå för hela boendekostnaden för övernattningsbostäderna i förvaltningens bostadsbestånd. Den maximala ersättningen för eget boende höjdes till 7 000 kronor i månaden. Vidare blev det möjligt att jämka inkomstgarantin helt eller delvis om den tidigare ledamöten gjorde sig skyldig till brott av

allvarligare slag eller förvärvsarbetade utan att få skälig betalning för arbetet. Dessutom avskaffades kostnadsersättningen. Skälet till det var att Riksdagsförvaltningen i allt större utsträckning kommit att stå för de kostnaderna, exempelvis genom att tillhandahålla teknisk utrustning, litteratur och liknande. I stället höjdes arvodet. Ytterligare en ändring var att det blev möjligt att begära avdrag på arvodet vid kortare ledighet än en månad.

Hösten 2009 beslutade riksdagen om en reform av riksdagsledamöternas pensionssystem. Reformen motiverades med att det tidigare systemet, särskilt för yngre ledamöter, ansågs leda till orimligt låga pensioner. I förarbetena uttalades det att systemet borde vara utformat så att man kunde gå in i och ut ur politiken utan att förlora på det i pensionshänseende. Pensionsförmånerna borde även beräknas på samma sätt oavsett ålder och all tjänstgöringstid borde berättiga till pension.

År 2014 reformerades systemet med avgångsförmåner. Reformen innebar att det infördes en ny form av avgångsförmån, ekonomiskt omställningsstöd, som var tillämplig på ledamöter som valdes in i riksdagen vid valet 2014 eller senare. Ledamöter som lämnade riksdagen före 65 års ålder fick också rätt till stödåtgärder för att underlätta en övergång till förvärvsarbete.

6 Översikt över den nuvarande regleringen

6.1 Riksdagsordningen

Ursprungligen fanns alla materiella regler om ledamöternas arvode och reseersättning samlade i riksdagsordningen. Sedan 1941 regleras dock endast rätten till arvode i riksdagsordningen medan övriga bestämmelser om ledamöternas ekonomiska villkor finns i lag och föreskrifter utfärdade av myndigheter under riksdagen.

Enligt 5 kap. 2 § riksdagsordningen har en ledamot av riksdagen rätt till arvode för sitt uppdrag av allmänna medel. Av paragrafen framgår vidare att det finns närmare bestämmelser om arvode och ekonomiska villkor för ledamöter och ersättare i lag. Motsvarande gällde enligt 9 kap. 6 § 1974 års riksdagsordning. I förarbetena till den bestämmelsen uttalades följande (prop. 1973:90 s. 587):

Att riksdagsledamöterna får ersättning för sitt arbete och sina omkostnader — och tillräckligt stor ersättning — är uppenbarligen viktigt från demokratins synpunkt. Rekryteringen till riksdagsuppdraget främjas, och garantier skapas för att ledamöterna inte blir så beroende av andra inkomstkällor att deras oberoende i riksdagsarbetet kan sättas i fråga. I denna paragraf berättigas de till arvode och andra ekonomiska förmåner. I vilka former ersättning skall utgå och vilken storlek de skilda förmånerna skall ha får bestämmas i lag. Lagrummets formulering medger att ledamöterna erhåller, förutom arvode, särskild kostnadsersättning, traktamente, reseförmåner, pension, avgångsersättning och försäkringsförmåner.

När den nuvarande riksdagsordningen kom till berördes inte frågan om ledamöternas ekonomiska villkor närmare.

6.2 2016 års ersättningslag

6.2.1 Lagens tillkomst

Riksdagsstyrelsen tillkallade hösten 2012 en särskild utredare med uppgift att göra en översyn av riksdagsledamöternas ekonomiska villkor. Utredningen antog namnet Utredningen om en översyn av riksdagsledamöternas ekonomiska villkor. Uppdraget redovisades i januari 2014 i betänkandet Vissa frågor om riksdagsledamöternas ersättningar (2013/14:URF1).

På grundval av utredningsbetänkandet överlämnade riksdagsstyrelsen i juni 2016 en framställning med förslag till bl.a. ny ersättningslag (framst. 2015/16:RS7). Framställningen behandlades av riksdagen under hösten samma år (bet. 2016/17:KU3) och den nya lagen, lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter, trädde i kraft den 1 januari 2017. Samtidigt upphävdes lagen (1994:1065) om ekonomiska villkor för riksdagens ledamöter. Riksdagen beslutade även om ändringar i lagen (1989:185) om arvoden m.m. för uppdrag inom riksdagen, dess myndigheter och organ.

I sak har bestämmelserna i 1994 års lag i allt väsentligt förts över till den nya lagen, dock med en del redaktionella ändringar. En skillnad är att flera bestämmelser som tidigare varit utformade som skyldigheter för Riksdagsförvaltningen eller någon annan, i stället har utformats som uttryckliga rättigheter för talmannen, ledamöter och ersättare. Bestämmelser som tidigare varit spridda i olika föreskrifter har också samlats i lagen. Detta gäller exempelvis bestämmelser om rätt till övernattningsbostad, arbetsrum, barnverksamhet och parkering. Förmåner som tidigare varit oreglerade har reglerats. En saklig nyhet var att ledamöterna getts rätt att själva besluta inte bara om sina inrikes tjänsteresor, utan även om enskilda utrikes tjänsteresor till länder inom EES-området och till EU:s kandidatländer och potentiella kandidatländer.

6.2.2 Lagens innehåll och tillämpningsområde

Begreppet ersättning innefattar i ersättningslagen inte bara direkt ekonomisk gottgörelse utan även andra förmåner av ekonomisk natur, exempelvis tillgång till teknisk utrustning och parkering. Lagen gäller för talmannen och ersättare på samma sätt som för ledamöter såvida det inte anges något annat i lagen.

I ersättningslagen finns bestämmelser om

- ersättning till talmannen (2 kap.)
- arvode till ledamöter och ersättare (3 kap.)
- resekostnadsersättning (4 kap.)
- traktamente (5 kap.)
- övernattningsbostad (6 kap.)
- arbetsrum, introduktion, vidareutbildning samt teknisk och elektronisk utrustning (7 kap.)
- barnverksamhet (8 kap.)
- ålderspension (9 kap.)
- sjukpension (10 kap.)
- efterlevandepension (11 kap.)
- inkomstgaranti (12 kap.)
- omställningsstöd (13 kap.)
- försäkring, rehabilitering och företagshälsovård (14 kap.)
- överklagande (15 kap.).

6.2.3 Arvode

Talmannen har rätt till ett månatligt arvode som motsvarar arvodet till statsministern. En ledamot har rätt till ett månatligt arvode som bestäms av Riksdagens arvodesnämnd. Från och med den 1 november 2019 uppgår arvodet till 68 400 kronor i månaden. Arvodets storlek omprövas normalt en gång om året.

Vissa uppdrag berättigar till ett månatligt tilläggsarvode. En vice talman har således rätt till ett tilläggsarvode som uppgår till 30 procent av ledamotsarvodet. Tilläggsarvodet till ordföranden i ett utskott och i EU-nämnden

uppgår till 20 procent av ledamotsarvodet, medan en vice ordförande har rätt till ett tillägg om 15 procent av arvodet.

Arvodet betraktas som inkomst av anställning enligt socialförsäkringsbalken och lagen (1991:1047) om sjuklön. Ledamoten betraktas i detta sammanhang som arbetstagare.

Vid kortare ledighet har ledamoten rätt till fullt arvode under ledigheten. Om ledamoten är ledig en månad eller längre tid än så har han eller hon rätt till arvode bara om ledigheten är föranledd av offentligt uppdrag, militärtjänstgöring, föräldraledighet eller sjukdom eller andra förhållanden som berättigar till ledighet för arbetstagare hos Riksdagsförvaltningen. Är ledamoten föräldraledig eller frånvarande på grund av sjukdom ska det dock göras ett kalenderdagsavdrag på arvodet. Ledamoten har i stället, utöver ersättning från Försäkringskassan, rätt till ersättning på samma sätt som arbetstagare hos Riksdagsförvaltningen. Det gäller bl.a. föräldrapenningtillägg och sjukpenningtillägg.

6.2.4 Resekostnadsersättning

Ledamöterna har rätt till ersättning för sina tjänsteresor. Med begreppet tjänsteresa avses en resa som ledamoten gör inom ramen för uppdraget som riksdagsledamot och som påbörjas på tjänstestället, under en pågående tjänsteresa eller på en förrättningsort samt avslutas vid tjänstestället eller på en förrättningsort. Ledamotens bostad på folkbokföringsorten enligt folkbokföringslagen ska betraktas som ledamotens tjänsteställe. Som exempel på tjänsteresor kan nämnas resor till och från riksdagen för att delta i riksdagsarbetet och resor till, från och i den valkrets för vilken ledamoten är vald. Ytterligare exempel är resor som beror på sammanträde med partigruppen, partikonferens och annat partiarrangemang, utskottsresor, resor för att delta i arbetet i nämnder, delegationer, kommittéer eller liknande inom riksdagen samt enskilda utrikes tjänsteresor, exempelvis studieresor eller liknande. En ledamot har även i andra fall rätt till ersättning för kostnader för att resa till riksdagen, om resan görs med anledning av en extraordinär händelse eller av någon annan orsak som inte har kunnat förutses. Riksdagen ersätter också i vissa fall resor före tillträdet av uppdraget, exempelvis för att inställa sig i riksdagen eller delta i möten med partigruppen.

Rätten till ersättning för resekostnader innebär att Riksdagsförvaltningen ersätter ledamotens egna utlägg för resan. Ledamoten får också boka resor och boende via den resebyrå och det taxibolag som Riksdagsförvaltningen har anlitat och hyra bil på förvaltningens bekostnad. Ledamöterna har även rätt att få ett årskort på tåg och destinationskort, årskort eller liknande färdbevis för flyg. Ledamoten ska välja färdmedel med hänsyn till kostnads-, tids- och miljöaspekter.

Riksdagsstyrelsen anslår inför varje valperiod ett belopp per ledamot som får användas för enskilda utrikes tjänsteresor. Beloppet har hittills uppgått till 50 000 kronor per mandat. En sådan resa ska vara av värde för fullgörandet av

uppdraget och kan exempelvis innefatta studiebesök och möten med parlamentariker, organisationer eller myndigheter i andra länder.

Talmannen beslutar själv om sina inrikes och utrikes tjänsteresor medan ledamöterna beslutar om sina inrikes tjänsteresor och enskilda utrikes tjänsteresor till länder inom EES-området och till EU:s kandidatländer och potentiella kandidatländer. När det gäller enskilda utrikes tjänsteresor till andra länder beslutar någon av de vice talmännen efter ansökan av ledamoten om han eller hon får genomföra resan på Riksdagsförvaltningens bekostnad.

6.2.5 Traktamente och övernattningsbostad

En ledamot som har rätt till avdrag för ökade levnadskostnader enligt inkomstskattelagen (1999:1229) har vid tjänsteresa rätt till olika former av traktamente. Ledamoten ska med andra ord vara på tjänsteresa mer än 50 km från tjänstestället som kräver övernattning.

Vid tjänsteresa i Sverige betalas traktamente antingen som dagtraktamente vid flerdygnsförrättning på annan ort än Stockholm eller som s.k. Stockholmstraktamente. Dagtraktamentet uppgår till en etthundratjugodel av prisbasbeloppet. Stockholmstraktamentet uppgår till halva maximibeloppet enligt 12 kap. 11 § inkomstskattelagen, för närvarande 120 kronor per dag, och är skattefritt.

Vid utrikes tjänsteresa betalas utlandstraktamente enligt de belopp som enligt Skatteverkets beslut är skattefritt. Därtill kommer ett förrättningsstillägg. Vid endagsförrättning utomlands betalas ett dagtillägg ut med belopp som motsvarar vad anställda vid Riksdagsförvaltningen får enligt kollektivavtal.

Ersättning vid övernattning under tjänsteresa, s.k. nattractamente, lämnas i form av tillgång till övernattningsbostad i Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd eller logiersättning, d.v.s. ersättning för egen övernattningsbostad i Stockholm. Logiersättningen uppgår till högst 8 600 kronor i månaden. Dessutom ersätts boende på hotell eller liknande boende, dock bara om förrättningsorten är belägen mer än 50 km från tjänstestället. Rätten till övernattningsbostad och logiersättning i Stockholm förutsätter att ledamoten disponerar en bostad på hemorten som är inrättad för permanent boende.

Riksdagsförvaltningen förfogar över omkring 270 övernattningsbostäder i Stockholm. Förvaltningen beslutar om hur många övernattningsbostäder respektive partigrupp får disponera. Bostäderna fördelas bland ledamöterna av respektive partikansli. Det tas inte ut någon hyra av ledamöterna som utnyttjar de övernattningsboenden Riksdagsförvaltningen disponerar över.

6.2.6 Avgångsförmåner

Omställningsåtgärder

En ledamot som lämnar riksdagen innan han eller hon fyllt 65 år har rätt till stödåtgärder för övergång till förvärvsarbete. Stödet motsvarar det stöd som erbjuds genom trygghetsavtalen på arbetsmarknaden och ges i form av bl.a.

rådgivning och kompetensutveckling. Därutöver lämnas det under vissa förutsättningar ett ekonomiskt stöd i form av inkomstgaranti eller ekonomiskt omställningsstöd. Rätten till avgångsförmån upphör då ledamoten fyller 65 år.

Inkomstgaranti

Inkomstgarantin gäller för de ledamöter som valts in i riksdagen före valet 2014. Om den tidigare ledamoten tjänstgjort i riksdagen en sammanhängande tid om tre men inte sex år får han eller hon inkomstgaranti under ett år. En ledamot som lämnar riksdagen efter en sammanlagd tid av minst sex år har rätt till inkomstgaranti

- i två år om ledamoten inte uppnått 40 års ålder
- i fem år om ledamoten uppnått 40 men inte 50 års ålder
- till ingången av den månad då ledamoten fyller 65 år om ledamoten uppnått 50 års ålder, s.k. varaktig inkomstgaranti.

Garantibeloppet uppgår det första året till 80 procent av garantiunderlaget, dvs. ledamotsarvodet inklusive eventuella tilläggsarvoden och månadsarvoden. Därefter uppgår garantibeloppet till en procentandel av arvodet (33–66 procent) beroende på hur länge ledamoten tjänstgjort i riksdagen.

Under vissa förutsättningar kan inkomstgarantin förlängas.

Ekonomiskt omställningsstöd

Det ekonomiska omställningsstödet omfattar ledamöter som inte har rätt till inkomstgaranti. Rätten till ekonomiskt omställningsstöd förutsätter att ledamoten har tjänstgjort i riksdagen under en sammanhängande tid av minst ett år. Utbetalningstiden beror på tjänstgöringstidens längd enligt följande:

- Tre månader vid minst ett års sammanhängande tjänstgöringstid.
- Sex månader vid minst två års sammanlagd tjänstgöringstid.
- Ett år vid minst fyra års sammanlagd tjänstgöringstid.
- Två år vid minst åtta års sammanlagd tjänstgöringstid.

Omställningsstödet uppgår till ett belopp om 85 procent av ledamotsarvodet.

Under vissa förutsättningar kan omställningsstödet förlängas.

Jämkning

Inkomstgaranti och ekonomiskt omställningsstöd kan jämkas, bl.a. om den tidigare ledamoten förvärvsarbetar i väsentlig omfattning åt någon annan utan att ta ut skäligen ersättning för sitt arbete, gör vissa skattemässiga avsättningar eller döms för brott och därför har skilts från uppdraget som ledamot eller skulle ha skiljts från uppdraget om han eller hon varit kvar i riksdagen. Jämkning innebär att en redan utbetald förmån minskas genom ett beslut i efterhand. Vid jämkning ska den tidigare ledamoten betala tillbaka det jämkade beloppet.

Beslut och utbetalning

Riksdagens arvodesnämnd prövar om en tidigare ledamot har rätt till inkomstgaranti eller ekonomiskt omställningsstöd. Arvodesnämnden beslutar även om förlängd inkomstgaranti och förlängt ekonomiskt omställningsstöd och om jämkning. Sådana beslut kan överklagas till förvaltningsdomstol. Arvodesnämnden bedriver även en tillsynsverksamhet som syftar till att säkerställa att rätt inkomst läggs till grund för avräkningen av andra inkomster och att en tidigare ledamot vidtar tillräckliga åtgärder för att övergå till förvärvsverksamhet.

Avgångsförmånerna betalas ut av Statens tjänstepensionsverk (SPV). SPV hanterar även återkrav av avgångsförmåner som betalats ut med för högt belopp.

6.2.7 Pensioner

Ålderspension

En ledamot har rätt till ålderspension om han eller hon tillgodoräknas pensionsrätt. Varje månad som en ledamot har fått arvode eller sjukpension av riksdagen tillgodoräknas han eller hon pensionsrätt. Ledamoten har rätt till ålderspension tidigast från och med den månad då han eller hon fyller 61 år och längst till och med den månad då han eller hon avlider. Från och med den 1 januari 2021 har åldersgränsen höjts till 62 år. Pensionsförmånerna tjänas in på samma sätt oavsett ålder och utan vare sig nedre eller övre åldersgräns. All uppdragstid ger rätt till pension och det finns inte någon viss minsta uppdragstid, vare sig totalt eller sammanhängande. Intjänandetiden är dock begränsad till 30 år.

Sjukpension

En ledamot har rätt till sjukpension för den tid då han eller hon har rätt till hel sjukersättning eller hel aktivitetsersättning enligt socialförsäkringsbalken. Sjukpension lämnas längst till och med den månad då ledamoten fyller 65 år eller om ledamoten avlider dessförinnan, till och med den månad då dödsfallet inträffar.

Efterlevandepension

Efterlevandepension lämnas till efterlevande maka eller make och efterlevande barn till den som vid sin död var ledamot av riksdagen eller fick ålderspension eller sjukpension enligt ersättningslagen. Med efterlevande maka eller make jämställs en ogift person som stadigvarande sammanbodde med en ogift ledamot när han eller hon avled. Efterlevandepension till maka eller make lämnas under sex år. Efterlevandepension till barn lämnas längst till och med den månad då barnet fyller 20 år.

Beslut och utbetalning

Beslut i frågor om ålderspension, sjukpension och efterlevandepension enligt ersättningslagen fattas av SPV. Verket sköter även administrationen av pensionerna enligt en överenskommelse med Riksdagsförvaltningen.

6.2.8 Arbetsrum och teknisk utrustning

Riksdagsförvaltningen ska tillhandahålla en ledamot arbetsrum i riksdagens lokaler. Arbetsrummen fördelas bland ledamöterna av partikanslierna. Närmare bestämmelser om bl.a. möblering, utrustning och städning finns i tillämpningsföreskriften till lagen. Riksdagsförvaltningen ska vidare tillhandahålla en ledamot den tekniska och elektroniska utrustning som han eller hon behöver för att kunna utföra uppdraget som ledamot.

6.2.9 Tillfällig barnverksamhet

En ledamot har rätt till tillfällig barnverksamhet i riksdagen för barn i åldern ett till och med tolv år. Syftet med barnverksamheten är att underlätta för ledamöterna att förena uppdraget som ledamot med rollen som förälder och möjliggöra för ledamöterna att vid enstaka tillfällen ta med barnen till riksdagen. Rätten gäller ledamotens egna barn, barn till ledamotens make eller maka, registrerade partner eller sambo, barn till en person som lever i ett parförhållande med ledamoten utan att ha ett gemensamt hushåll och barn som är familjehemsplacerade hos ledamoten. Rätten till barnverksamhet gäller i mån av platstillgång. Endast tjänstgörande ledamöter och ersättare får utnyttja barnverksamheten.

6.2.10 Försäkring, företagshälsovård och rehabilitering

Riksdagsförvaltningen ska se till att en riksdagsledamot är grupplivförsäkrad, tjänstereseförsäkrad och arbetsskadeförsäkrad. Förvaltningen ska stå för kostnaderna för försäkringarna. En ledamot har även rätt till företagshälsovård i den omfattning som Riksdagsförvaltningen bestämmer. I tillämpningsföreskriften anges det att företagshälsovården ska bestå av arbetsrelaterad vård och av tillgång till sköterskemottagning i riksdagens lokaler. Sjukvårdstjänster ingår inte i företagshälsovården.

6.2.11 Tid under vilken rätten till ersättning gäller

Som utgångspunkt gäller att en ledamot har rätt till ersättning enligt ersättningslagen från och med den dag då han eller hon tillträder uppdraget till och med 30 dagar efter det att uppdraget upphört. De 30 dagarna syftar till att ge ledamoten en möjlighet att avveckla uppdraget under ordnade former.

Det finns dock undantag från denna huvudregel. Till exempel gäller att en nyvald ledamot som tillträder sitt uppdrag i samband med ett ordinarie val har

rätt till resekostnadsersättning och ersättning för övernattningsfrån och med den dag då Valmyndigheten fördelat mandat och fastställt vilka kandidater som valts till ledamöter. Ett annat exempel är att rätten till barnverksamhet gäller från och med den dag då ledamoten tillträder uppdraget till och med den dag då uppdraget upphör.

6.2.12 Tillämpningsföreskrifter och allmänna råd

I samband med att riksdagen hösten 2016 antog ersättningslagen beslutade riksdagsstyrelsen även om en ny föreskrift till lagen, riksdagsstyrelsens föreskrift och allmänna råd (RFS 2016:5) om tillämpningen av lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter. Föreskriften trädde i kraft den 1 januari 2017. Samtidigt upphävdes tillämpningsföreskriften till 1994 års lag och flera andra föreskrifter. Till föreskriften finns en s.k. motivpromemoria med en allmän bakgrund och kommentarer till de enskilda bestämmelserna.

Föreskriften är indelad i elva kapitel och innehåller efter ett inledande kapitel föreskrifter om arvode, resekostnadsersättning, traktamente, övernattningsbostad, arbetsrum, introduktion, vidareutbildning, teknisk och elektronisk utrustning, barnverksamhet, sjukpension, inkomstgaranti, omställningsstöd, försäkring, företagshälsovård och rehabilitering.

6.3 Arvodeslagen

I lagen (1989:185) om arvoden m.m. för uppdrag inom riksdagen, dess myndigheter och organ (arvodeslagen) finns bestämmelser om arvoden för vissa uppdrag utöver det ordinarie riksdagsuppdraget.

Arvodeslagen gäller för uppdrag i bl.a. Sveriges riksbank, riksdagsstyrelsen, Riksdagens råd för Riksrevisionen, Nordiska rådets svenska delegation, Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond, Valprovsnämnden, Riksdagens överklagandenämnd, Nämnden för lön till riksdagens ombudsmän och riksrevisorn, Statsrådsarvodesnämnden, Partibidragsnämnden, Riksdagens ansvarsnämnd och Nämnden för prövning av statsråds och vissa andra befattningshavares övergångsrestriktioner.

Arvode lämnas i form av månadsarvode, årsarvode och sammanträdesarvode. Årsarvodet är tänkt för befattningshavare i nämnder som har omfattande löpande verksamhet och vars arbetsbelastning typiskt sett inte varierar så mycket från år till år. Sammanträdesarvode har ansetts mest lämpligt för befattningshavare i nämnder som sällan behöver träda i funktion. Sammanträdesarvode betalas också till befattningshavare i vissa andra organ än riksdagens nämnder, bl.a. till riksdagsledamöter som deltar i verksamheten inom Europarådet, Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa och Nordiska rådet, i den mån respektive organ inte betalar motsvarande ersättning.

I lagen finns bestämmelser om rätt till resekostnadsersättning och traktamente i samband med sammanträden. Den som inte är riksdagsledamot har rätt till ersättning för inkomstförlust på grund av uppdraget.

Arvodena uppgår till en procentuell andel av arvodet till en riksdagsledamot på samma sätt som tilläggsarvodena till de vice talmännen samt ordförandena, vice ordförandena i utskotten och i EU-nämnden. Tidigare angavs arvodesbeloppen i lagtexten.

Arvodet till ordförande, ledamot och ersättare för ordföranden i Riksdagens arvodesnämnd regleras dock inte i arvodeslagen utan bestäms genom beslut av riksdagsstyrelsen.

6.4 Uppförandekoden

Talmanspresidiet och gruppledarna har antagit en uppförandekod som gäller alla ledamöter och ersättare. Bakgrunden till antagandet av uppförandekoden är en rekommendation från Europarådet.

I avsnitt 1 i uppförandekoden anges följande:

1. Riksdagen är folkets främsta företrädare, och uppdraget som riksdagsledamot bygger på det förtroende som medborgarna har uttryckt i allmänna val. Riksdagens ledamöter har kommit överens om en gemensam uppförandekod som ska bidra till att värna det förtroendet.
2. Uppförandekoden sammanfattar de regelverk och värden som är centrala för ledamotsuppdraget. Den utgör på så sätt en gemensam etisk grund för uppdraget som ledamot.
3. Uppförandekoden underlättar väljarnas ansvarsutkrävande genom att den bidrar till ökad öppenhet och tydlighet om förutsättningarna för uppdraget.
4. Riksdagen är en central del av den offentliga makten, och uppdraget som riksdagsledamot ställer höga krav på omdöme och uppförande. Riksdagens ledamöter ska verka tillsammans i en demokratisk anda och visa ömsesidig respekt i det dagliga riksdagsarbetet.
5. Riksdagens ledamöter ska i sitt uppdrag agera för att främja allmänintresset och inte utnyttja sin ställning för personlig vinning. Uppdraget ställer höga krav på integritet, och situationer som kan skada folkets förtroende för riksdagen bör undvikas.

I uppförandekoden finns bestämmelser om jäv, ett ekonomiskt register, mutor och gåvor.

I den vägledning för tillämpningen av uppförandekoden som antagits av talmanspresidiet och gruppledarna sägs bl.a. följande:

Uppförandekodens inledning signalerar att ledamotsuppdraget ställer höga krav på etik och moral. Dessa krav innefattar att både privat och i uppdraget avhålla sig från det som visserligen kanske är lagligt, men av andra kan komma att betraktas som oetiskt eller olämpligt. En riksdagsledamot måste ibland göra svåra etiska överväganden och vara medveten om att ett agerande kan bli föremål för ingående granskning. Ett sätt att förhålla sig till denna utmaning är att fundera över om ett visst agerande skulle riskera att skada folkets förtroende för den händelse att det blev känt.

I uppförandekoden står att riksdagens ledamöter verkar i en demokratisk anda och i ömsesidig respekt. Detta är en viktig utgångspunkt för hur ledamöter ska uppträda mot varandra i det dagliga riksdagsarbetet.

I uppförandekodens inledning lyfts avslutningsvis fram att en riksdagsledamot förväntas främja allmänintresset före sitt eget intresse och inte utnyttja sin ställning för att vinna egna materiella eller ekonomiska fördelar. Ledamotsuppdraget innebär en maktposition med tillgång till resurser, nätverk och information. Dessa resurser ska brukas endast med tanke på det gemensammas bästa.

Talmanspresidiet och gruppledarna har det yttersta ansvaret för att uppförandekoden blir vägledande för ledamöterna i den egna partigruppen. Det finns inga sanktioner i uppförandekoden.

7 Föreskrifter och allmänna råd

7.1 Bemyndigande att meddela föreskrifter

7.1.1 Föreskrifter utfärdade av regeringen

Bestämmelser om lagar och andra föreskrifter finns i 8 kap. regeringsformen.

Föreskrifter meddelas enligt 8 kap. 1 § första stycket av riksdagen genom lag och av regeringen genom förordning. Sådana regler kännetecknas av att de är bindande för myndigheter och enskilda samtidigt som de är generellt tillämplbara. Föreskrifter kan också efter bemyndigande av riksdagen eller regeringen meddelas av myndigheter och av kommuner.

Enligt 2 § ska föreskrifter meddelas genom lag om de avser vissa i paragrafen uppräknade frågor, det s.k. primära lagområdet. Det gäller enskildas personliga ställning och deras personliga och ekonomiska förhållanden inbördes och förhållandet mellan enskilda och det allmänna under förutsättning att föreskrifterna gäller skyldigheter för enskilda eller i övrigt avser ingrepp i enskildas personliga eller ekonomiska förhållanden samt kommunalrättslig reglering.

Av 3 § följer att riksdagen kan bemyndiga regeringen att meddela föreskrifter på vissa områden som omfattas av 8 kap. 2 §. I samband med det kan riksdagen medge att regeringen i sin tur överlåter hela eller en del av denna normgivningskompetens till en förvaltningsmyndighet eller en kommun, s.k. subdelegation.

I 7 § finns bestämmelser om regeringens s.k. primärområde. Enligt den bestämmelsen får regeringen meddela föreskrifter om verkställighet av lag och föreskrifter som inte enligt grundlag ska meddelas av riksdagen (restkompetensen). Regeringens restkompetens omfattar bl.a. bestämmelser om myndigheters interna förhållanden och offentligrättsliga föreskrifter som är gynnande eller neutrala i förhållande till enskilda, exempelvis om olika former av ekonomiskt stöd till enskilda. Sådana föreskrifter får inte avse riksdagen eller riksdagens myndigheter. Regeringen får inte heller meddela föreskrifter som avser den kommunala beskattningen med stöd av bestämmelsen.

Med verkställighetsföreskrifter avses enligt förarbetena till regeringsformen dels tillämpningsföreskrifter av rent administrativ karaktär, dels föreskrifter som kompletterar en lag i materiellt hänseende men som inte tillför något väsentligt nytt. Verkställighetsföreskrifter får inte innebära att den enskilde utsätts för ytterligare åligganden eller ingrepp. Rätten att meddela verkställighetsföreskrifter gäller visserligen även på det obligatoriska lagområdet. När verkställighetsföreskrifter meddelas på det området måste dock den bestämmelse som ska kompletteras genom verkställighetsföreskrifter vara relativt detaljerad.

7.1.2 Föreskrifter utfärdade av myndigheter under riksdagen

Den grundläggande regleringen av riksdagsledamöternas ekonomiska villkor har tagits in i lag. En betydande del av den materiella regleringen har därutöver skett genom föreskrifter utfärdade av myndigheter under riksdagen. Riksdagen har uttalat att principiella och grundläggande regler för ledamöternas ekonomiska villkor bör komma till uttryck i lag medan den närmare regleringen bör anförtros åt myndigheter under riksdagen. Ett exempel på det är konstitutionsutskottets uttalande i betänkande KU 1973:50 s. 4.

Liksom tidigare har en genomgående strävan varit att inte göra reglerna i ersättningsstadgan onödigt detaljerade utan där endast slå fast de principer som bör råda och som det bör ankomma på förvaltningsstyrelsen att närmare utforma. Vid sidan av de i stadgan intagna reglerna kommer det sålunda – liksom tidigare – att finnas åtskilliga särskilda tillämpningsföreskrifter. Dessa utformas av förvaltningsstyrelsen med stöd av bemyndigandet i 26 §.

Utskottet delar meningen att det är en rationell och lämplig ordning att förvaltningsstyrelsen i största möjliga utsträckning bemyndigas att fatta de erforderliga besluten rörande tillämpningen av bestämmelserna i stadgan. Särskilt det nya systemet med ersättare för riksdagsledamöterna kan innebära vissa praktiska konsekvenser, som inte nu torde kunna helt överblickas. Bemyndigandet bör sålunda även ses som ett uppdrag åt förvaltningsstyrelsen att kontinuerligt följa och överväga uppkommande ersättningsfrågor för riksdagens ledamöter.

Bestämmelser med bemyndiganden för riksdagsförvaltningens olika ledningsorgan att meddela tillämpningsföreskrifter till lagstiftningen har förekommit i samtliga lagar om ledamöternas rätt till ersättning i vart fall sedan 1971. I 26 § 1971 års ersättningsstadga föreskrevs sålunda att riksdagens förvaltningsstyrelse ”ägde meddela de beslut och föreskrifter som erfordrades” vid tillämpningen av lagen. En liknande bestämmelse fanns i 29 § 1988 års ersättningslag. I 16 kap. 1 § 1994 års ersättningslag angavs att riksdagens förvaltningskontor fick meddela tillämpningsföreskrifter till lagen. Genom en lagändring den 1 juli 2001 infördes det därutöver en särskild bestämmelse i reglerna om ledamöternas rätt till ersättning för resekostnader med följande lydelse (4 kap. 3 § andra stycket).

Riksdagsförvaltningen meddelar närmare föreskrifter om användning av färdmedel och resetjänster för vilka särskilt avtal träffats mellan riksdagsförvaltningen och en leverantör.

Den närmare innebörden av bestämmelsen och dess förhållande till den allmänna delegationsbestämmelsen i 16 kap. 1 § berördes inte närmare i lagstiftningsärendet. Bestämmelsen fördes inte över till den nu gällande ersättningslagen. I den lagen finns således bara en allmän delegationsbestämmelse som innebär att Riksdagsförvaltningen får meddela tillämpningsföreskrifter till lagen (1 kap. 10 §). I 1 kap. 11 § sägs dessutom att Riksdagsförvaltningen meddelar allmänna råd till lagen. Sådana föreskrifter och allmänna råd beslutas av riksdagsstyrelsen.

Ett uttryckligt grundlagsstöd för den här typen av bemyndiganden tillkom den 1 januari 1992 genom införandet av 8 kap. 14 § regeringsformen (sedan 2010 års grundlagsreform benämns paragrafen 8 kap. 13 §). Enligt paragrafens första stycke kan riksdagen genom lag uppdra åt Riksbanken att meddela föreskrifter inom dess ansvarsområde enligt 9 kap. regeringsformen och i fråga om dess uppgift att främja ett säkert och effektivt betalningsväsende. I paragrafens andra stycke föreskrivs att riksdagen kan bemyndiga riksdagens myndigheter att meddela föreskrifter som avser *förhållanden inom riksdagen eller dess myndigheter*.

Lagstiftningsärendet aktualiserades genom en skrivelse från Riksbanksfullmäktige om behovet av en översyn av regleringen i 8 kap. regeringsformen om förhållandet mellan riksdagen och dess myndigheter. Även Lagrådet hade uppmärksammat problemet. Den efterfrågade översynen genomfördes inom konstitutionsutskottet (bet. 1990/91:KU20). Konstitutionsutskottet konstaterade att det i regeringsformen saknades bestämmelser som innebar att riksdagen kunde överlåta föreskriftsrätt till en myndighet under riksdagen såvida inte riksdagen även samtidigt bemyndigade regeringen att meddela sådana föreskrifter. Utskottet konstaterade vidare att det inte hade varit möjligt att helt upprätthålla principen att delegation av föreskriftsrätt inte var tillåten i andra fall än de som uttryckligen angavs i regeringsformen. Det hade således förekommit delegation av normgivningsrätt från riksdagen till organ under riksdagen i frågor som gällde dess interna verksamhet. Ett exempel på det var bestämmelsen i 9 kap. 4 § riksdagsordningen där det föreskrevs att riksdagens förvaltningskontor meddelade föreskrifter och råd i frågor av förvaltningskaraktär i fråga om riksdagen och dess myndigheter. Lagen med instruktion för riksdagens förvaltningskontor, lagen om säkerhetsskydd i riksdagen och lagen om ersättning m.m. till riksdagens ledamöter var enligt utskottet andra exempel på lagstiftning som innehöll sådana bemyndiganden.

Konstitutionsutskottet fann att regleringen i 8 kap. regeringsformen av möjligheterna att delegera normgivningsmakt till riksdagens myndigheter inte var ändamålsenlig. Det borde därför genom ändringar i regeringsformen öppnas möjligheter att delegera normgivningsmakt till Riksbanken i större utsträckning än vad som varit fallet tidigare. Enligt utskottet var det även lämpligt att i regeringsformen införa ett uttryckligt stöd för den praxis som utvecklats beträffande delegation till riksdagsmyndigheterna av rätten att meddela föreskrifter om myndigheternas interna förhållanden. Ett sådant lagförslag lades därför fram. Riksdagen följde utskottet.

Den närmare innebörden av uttrycket myndigheternas interna förhållanden och vilken slags föreskrifter som kunde meddelas med stöd av 8 kap. 13 andra stycket regeringsformen berördes inte i lagstiftningsärendet. De föreskrifter som i fråga om ledamöternas rätt till ersättning gällde vid tidpunkten för grundlagsändringen innehöll dock bl.a. bestämmelser om de närmare förutsättningarna som skulle vara uppfyllda för de olika ersättningsformerna, exempelvis krav på ålder och tjänstgöringstid samt regler om ansökningsförfaranden och belopp.

För att ge en bild av vad som reglerats genom föreskrift på ersättningsområdet kan följande exempel nämnas:

- Riksdagens förvaltningsstyrelsens tillämpningsföreskrifter (RFS 1973:2) till ersättningsstadgan (1971:1197) för riksdagens ledamöter. I föreskrifterna fanns närmare bestämmelser om bl.a. arvode, vad som gällde under ledighet och annan frånvaro samt om rätt till transport på Statens järnvägar och SAS/Linjeflyg, färjetransport till Gotland och om pension.
- Riksdagens förvaltningskontors föreskrift om tillämpningen av lagen (1988:589) om ersättning m.m. till riksdagens ledamöter. I föreskriften fanns närmare bestämmelser om bl.a. formerna för sjukanmälan, skyldighet att anmäla byte av bostadsort, ansökan om traktamente, rätt till transport med Statens järnvägar och SAS/Linjeflyg, traktamentsbelopp, innebörden av begreppet riksdagsår och om beräkningen av avgångsförmåner och pensioner.
- Riksdagsstyrelsens föreskrifter (2001:7) och (2005:9) om arbetsrum och övernattningsbostäder för riksdagens ledamöter. I föreskrifterna fanns bestämmelser om bl.a. dispositionsrätten till bostäder och arbetsrum, utrustning, städning, utflyttning, underhåll, upplåtelseavtal och övernattande närstående.
- Riksdagsstyrelsens föreskrift (2013:9) om riksdagens barnverksamhet. I föreskriften fanns närmare bestämmelser om avgifter, journal, sjuka barn, lämning och hämtning av barn, försäkring av barn och tillträde för allmänhet och media i barnverksamhets lokaler.
- Riksdagsstyrelsen föreskrift (2015:5) om betalkort för talmannen och de vice talmännen. I föreskriften fanns närmare bestämmelser om talmannens och de vice talmännens användning av betalkort, redovisning och återlämning av korten.

Det finns inget i 1990 års lagstiftningsärende som talar för att införandet av bestämmelsen i 8 kap. 13 § andra stycket regeringsformen innebar en ändrad inställning i fråga om vad som kan regleras i föreskrift. Senare och nuvarande föreskrifter motsvarar också i detaljeringsgrad i allt väsentligt tidigare föreskrifter. Innehållsmässigt skulle reglerna kunna jämföras med verkställighetsföreskrifter enligt 8 kap. 7 § regeringsformen, även om en del materiella regler gått längre än vad verkställighetsföreskrifter förutsätts göra, bl.a. genom att innehålla sanktions- och skadeståndsregler.

Till denna fråga återkommer vi i avsnitt 15.3.

7.2 Allmänna råd

Allmänna råd är regler som skiljer sig från föreskrifter genom att de inte är bindande för vare sig myndigheter eller enskilda. I 1 § författningssamlingsförordningen (1976:725) definieras allmänna råd som sådana generella rekommendationer om tillämpningen av en författning som anger hur någon kan eller bör handla i ett visst hänseende. Det krävs inget särskilt bemyndigande för att

en myndighet ska kunna besluta allmänna råd på sitt område. Detta gäller även en myndighet under riksdagen.

I och med införandet av ersättningslagen och tillkomsten av tillämpningsföreskriften till lagen gjordes vissa föreskrifter om till allmänna råd. De riktar sig till såväl ledamöter som till Riksdagsförvaltningen och ska fungera som rekommendationer och ge utrymme för flexibilitet och anpassning till omständigheterna i det enskilda fallet (se 2013/14:URF1 s. 129). Sådana allmänna råd har förekommit tidigare i fråga om resebidrag för studiebesök till riksdagen och hanteringen av gåvor till riksdagsledamöter, men var en nyhet när det gäller regleringen av ledamöternas rätt till ersättning.

7.3 Strukturen på regelverket – några exempel

Strukturen på regelverket kan åskådliggöras med följande exempel.

Enligt 3 kap. 5 § första och andra styckena ersättningslagen har en ledamot, suppleant och tillfällig ersättare i EU-nämnden under vissa förutsättningar rätt till sammanträdesarvode i nämnden. I tredje stycket sägs att Riksdagsförvaltningen bestämmer arvodets storlek. I 2 kap. 2 § tillämpningsföreskriften anges att arvodet uppgår till 700 kronor.

Enligt 4 kap. 4 § ersättningslagen fastställer riksdagsstyrelsen inför varje valperiod ett belopp som varje ledamot får använda för enskilda utrikes tjänsteresor. Av 3 kap. 4 § tillämpningsföreskriften framgår att beloppet uppgår till 50 000 kronor.

En ersättare har enligt 3 kap. 10 § ersättningslagen rätt till kompensation för förlorad semester. Närmare bestämmelser om att ansökan om sådan ersättning ska lämnas in till Riksdagsförvaltningen och om vilket underlag som ska bifogas ansökan finns i 2 kap. 4–6 §§ tillämpningsföreskriften.

En ledamot har enligt 14 kap. 2 § ersättningslagen rätt till företagshälsovård i den omfattning som Riksdagsförvaltningen bestämmer. Av 11 kap. 3 § tillämpningsföreskriften framgår att företagshälsovården består av arbetsrelaterad vård och av tillgång till sköterskemottagning i riksdagens lokaler.

Om en ledamot är frånvarande på grund av sjukdom ska det enligt 3 kap. 7 § ersättningslagen göras ett avdrag på arvodet. I 2 kap. 3 § tillämpningsföreskriften anges att sjukfrånvaro ska anmälas hos Riksdagsförvaltningen första frånvarodagen och att det krävs läkarintyg om sjukfrånvaron överstiger sju dagar.

Ytterligare ett exempel är bestämmelsen i 4 kap. 1 § ersättningslagen där det föreskrivs att en ledamot har rätt till ersättning för sina resekostnader vid en tjänsteresa. I 3 kap. tillämpningsföreskriften finns ett flertal bestämmelser där rätten till resekostnadsersättning preciseras närmare. Det finns exempelvis regler om under vilka förutsättningar ledamoten har rätt till destinationskort eller årskort för flyg eller i vilka fall taxiresor ersätts och om hur stor ersättningen är vid användning av egen bil. Det finns också regler i föreskriften om vilket underlag som ska bifogas en reseräkning och om redovisning av enskilda utrikes tjänsteresor som ledamoten själv beslutar om.

8 Ledamotsuppdraget

8.1 Uppdragets innebörd

Enligt 1 kap. 1 § regeringsformen bygger det svenska statsskicket på folkstyrelse som förverkligas genom ett representativt och parlamentariskt statsskick. Av 1 kap. 4 § första stycket framgår att riksdagen är folkets främsta företrädare. Riksdagsledamöterna har alltså en central och betydelsefull roll som det svenska folkets representanter.

En riksdagsledamots uppgifter är mycket varierande men består först och främst i att delta i arbetet i kammaren, i utskotten och i andra riksdagsorgan. Vidare består riksdagsarbetet i att skriva motioner, interpellationer, ställa skriftliga och muntliga frågor, utarbeta reservationer och särskilda yttranden och förbereda debattinlägg. Det inre arbetet i den egna partigruppen utgör också en betydande del av riksdagsarbetet. Uppdraget som riksdagsledamot kräver vidare att ledamoten har och utvecklar kontakter i sin valkrets, med väljarna liksom med samhället i övrigt. Riksdagsledamöterna har dessutom en framträdande roll i partiernas arbete med att informera om och försöka vinna väljare för sina idéer, förslag och initiativ i olika frågor. Riksdagsarbetet har med tiden också fått en alltmer internationell karaktär, och internationella aspekter gör sig alltmer gällande inom olika politikområden. Detta har fört med sig att riksdagsuppdraget även innefattar att skaffa sig kunskap om utvecklingen utomlands och att ha internationella kontakter. Inte minst gäller detta arbetet inom EU.

Det råder inget anställnings- eller uppdragsförhållande mellan riksdagen och en ledamot. Ledamoten har ett förtroendeuppdrag som kontinuerligt är föremål för omprövning. Det betalas därför inte någon lön och den arbetsrättsliga lagstiftningen, exempelvis om anställningsskydd och arbetstider, gäller inte för ledamöter. Semesterlagen och annan ledighetslagstiftning är inte heller tillämplig. En ledamot har således inte rätt till semesterlön eller semesterersättning.

Det är ledamotens ansvar, ytterst inför väljarna, hur han eller hon väljer att utforma och utföra sitt uppdrag. Det förhållande att en ledamot uteblir från riksdagen eller säger sig inte delta i riksdagsarbetet påverkar således inte rätten till arvode eller andra ersättningar såvida inte ledamoten beviljas ledighet. 2019 års riksdagsöversyn har dock nyligen föreslagit att det ska införas en ordning som innebär att Riksdagens arvodesnämnd efter anmälan av talmanen ska kunna besluta om återkrav av arvode för en ledamot som uteblivit från 60 procent av voteringarna under ett kvartal (2020/21:URF1).

Ett riksmöte pågår till dess att ett nytt riksmöte börjar (3 kap. 7 § riksdagsordningen). Det pågår alltså numera alltid ett riksmöte. Efter ett val inleds riksmötet genom att den nyvalda riksdagen samlas den dag som följer av bestämmeelserna i 3 kap. 10 § regeringsformen, dvs. den femtonde dagen efter valdagen. Under år då det inte hålls ordinarie riksdagsval inleds ett nytt

riksmöte den dag i september som kammaren har bestämt under det föregående riksmötet (3 kap. 8 § riksdagsordningen).

Talmannen beslutar inte längre om uppehåll i kammarens arbete utan om planeringen av kammarens arbete och om när kammaren ska sammanträda (6 kap. 2 § riksdagsordningen). Riksdagens arbete pågår alltså året om utan uppehåll, även om aktiviteten i kammaren tidvis kan vara lägre än annars, exempelvis under s.k. plenifria veckor och under sommaren.

Sedan mitten av 1980-talet ses uppdraget som riksdagsledamot som ett helårsuppdrag som berättigar till arvode och annan ersättning under hela året.

8.2 Ersättare

Av 3 kap. 9 § regeringsformen följer att det för varje mandat i riksdagen som ett parti har fått vid ett val ska det utses en riksdagsledamot och ersättare för honom eller henne. Enligt 14 kap. 1 § vallagen (2005:837) ska den centrala valmyndigheten efter ett val fördela mandaten på grundval av resultatet av den slutliga rösträkningen och fastställa vilka kandidater som har valts till ledamöter och ersättare. För varje ledamot ska det utses lika många ersättare som ledamotens parti fått mandat i valkretsen, dock alltid minst tre ersättare för varje ledamot.

Under den tid som en riksdagsledamot är talman eller tillhör regeringen utövas hans eller hennes uppdrag som riksdagsledamot av en ersättare. Det framgår av 4 kap. 13 § regeringsformen. Riksdagen kan enligt samma bestämmelse i riksdagsordningen föreskriva att en ersättare ska träda in i en riksdagsledamots ställe när han eller hon är ledig. En sådan bestämmelse finns i 5 kap. 3 § riksdagsordningen där det sägs att om en ledamot beviljas ledighet under en tid av minst en månad ska uppdraget utövas av en ersättare. När en ersättare ska inträda i stället för talmannen, en ledamot som tillhör regeringen eller en ledig ledamot ska talmannen kalla ersättaren till tjänstgöring. En ersättare som ska utöva uppdrag som ledamot ska enligt tilläggsbestämmelse 5.5.1 få ett meddelande om vilken ersättare som han eller hon ersätter och om tiden för förordnandet. Ett uppdrag som ersättare för talmannen, ett statsråd eller en statssekreterare gäller tills vidare medan ett uppdrag som ersättare för en annan ledamot gäller till ett visst datum som anges i meddelandet.

En ersättare har samma rättigheter, skyldigheter och ekonomiska förmåner som en ordinarie ledamot. Ersättning lämnas dock bara under tid då ersättare rent faktiskt utövar uppdrag som riksdagsledamot (prop. 1973:90 s. 587).

Om en riksdagsledamot avgår under valperioden, ska den centrala valmyndigheten på anmälan av riksdagens talman utse en ny ledamot. Till ny ledamot ska utses den som står i tur att inträda enligt ordningen mellan ersättarna (14 kap. 18 § vallagen).

8.3 Ledighet från uppdraget

En ledamot har inte rätt till semester. Däremot kan ledamoten enligt 5 kap. 3 § riksdagsordningen efter ansökan få ledigt från uppdraget. Om ledigheten varar minst en månad ska ledamotens uppdrag under den tiden utövas av en ersättare.

Prövningen av ledighetsansökan görs enligt 5 kap. 4 § riksdagsordningen av talmannen eller kammaren. Om ledigheten avser en period om en månad eller längre tid än så beslutar kammaren om ledighet för andra skäl än sjukdom eller föräldraledighet. I övriga fall beslutar talmannen. En ledamot kan när som helst avbryta en beviljad ledighet och återta sin plats i riksdagen. Därmed upphör ersättarens uppdrag automatiskt.

En ledamot har inte någon ovillkorlig rätt att vara ledig från riksdagsuppdraget. Författningsutredningen uttalade att vid laga förfall, t.ex. sjukdom, borde ansökan givetvis beviljas. För övriga fall borde en liberal praxis tillämpas (SOU 1963:18 s. 50 f.).

Sedan slutet av 1980-talet har praxis varit mycket restriktiv. I princip tillåts endast ledighet för uppdrag som statssekreterare, sjuk- och föräldraledighet, militärtjänstgöring och internationella uppdrag. Det har dock förekommit att ledamöter som varit föremål för polisutredning eller varit i liknande situationer, sökt och beviljats ledighet för enskild angelägenhet.

Riksdagsordningen medger inte partiell ledighet. Det innebär att en ledamot bara kan vara föräldraledig eller sjukledig på 100 procent och få helt avdrag på arvodet från riksdagen.

Sjukdom och föräldraledighet är de vanligaste skälen för ledighet. Vid kortare sjukdomstillstånd anmäler ledamoten hos Riksdagsförvaltningen att han eller hon inte kan tjänstgöra på grund av sjukdom. En sådan anmälan leder inte till något formellt beslut om ledighet, däremot avdrag på arvodet och rätt till ersättning enligt vad som gäller för arbetstagare hos Riksdagsförvaltningen. Motsvarande gäller vid tillfällig vård av barn. Inte heller då fattas det något formellt beslut om ledighet av kammaren eller talmannen. På samma sätt som vid sjukdom görs det ett avdrag på arvodet.

8.4 När uppdraget börjar och slutar

En ledamot tillträder uppdraget efter ett val när den nyvalda riksdagen samlas för första gången. En ledamot som under en pågående valperiod efterträder en ledamot som lämnar sitt uppdrag eller avlider tillträder uppdraget vid den tidpunkt som framgår av Valmyndighetens beslut.

En ersättare för talmannen, ett statsråd eller en statssekreterare tillträder uppdraget vid den tidpunkt som framgår av det bevis som utfärdas av Riksdagsförvaltningen inför tillträdet och gäller tills vidare. En ersättare för någon annan tillträder uppdraget vid den tidpunkt som framgår av beviset som utfärdas av Riksdagsförvaltningen. Uppdraget upphör vid den tidpunkt som anges i beviset eller, om den ledamot som ersättaren ersätter återkommer tidigare,

vid den tidpunkten. Om ledamoten inte kandiderar eller inte blir omvald gäller uppdraget till dess att den nyvalda riksdagen samlas.

En riksdagsledamot eller en ersättare får enligt 4 kap. 11 § första stycket regeringsformen inte lämna sitt uppdrag utan att riksdagen har medgett det.

9 Riksdagsförvaltningen

9.1 Uppgifter och organisation

Riksdagsförvaltningen är en myndighet under riksdagen och inrättades 2000. Grundläggande bestämmelser om Riksdagsförvaltningens uppgifter finns i 14 kap. riksdagsordningen. Enligt 14 kap. 2 § första stycket ska Riksdagsförvaltningen ge stöd till arbetet i kammaren, utskotten och EU-nämnden samt bistå riksdagens ledamöter och organ med sakuppgifter för riksdagsarbetet. Av paragrafens andra stycke framgår att Riksdagsförvaltningen därutöver ska

1. ansvara för centrala förhandlingar med fackliga organisationer samt företräda riksdagens myndigheter i sådana tvister,
2. upprätta förslag till anslag på statens budget, dock inte för Riksrevisionen,
3. i övrigt handlägga frågor om förvaltningen inom riksdagen och frågor om förvaltning av ekonomisk natur inom riksdagens myndigheter, utom Riksbanken,
4. besluta om föreskrifter och råd i sådana frågor som avses i punkterna 1–3, och
5. besluta om föreskrifter och allmänna råd om registrering och gallring av allmänna handlingar samt arkiv- och dokumenthantering.

Enligt 1 § lagen (2011:745) med instruktion för Riksdagsförvaltningen har förvaltningen i uppgift att biträda riksdagen. Riksdagsförvaltningen ska, om annat inte är särskilt föreskrivet, bl.a. besluta i frågor om ekonomiska förmåner enligt ersättningslagen och den upphävda lagen (1996:304) om arvode m.m. till Sveriges ledamöter av Europaparlamentet. Det framgår av 2 §.

Riksdagsförvaltningen leds av en styrelse som består av talmannen och tio andra ledamöter och ersättare som riksdagen väljer inom sig (4 kap. 4 § riksdagsordningen). Enligt 10 § instruktionen beslutar styrelsen om bl.a. föreskrifter som enligt instruktionen eller annan författning får meddelas av Riksdagsförvaltningen. Riksdagsdirektören är chef för Riksdagsförvaltningen.

Förvaltningslagen (2017:900) är tillämplig på Riksdagsförvaltningen. Det innebär bl.a. att myndigheten har en service- och utredningsskyldighet.

Närmare bestämmelser om organisation och ansvarsområden finns i riksdagsdirektörens föreskrift (2011:14) om Riksdagsförvaltningens organisation och riksdagsdirektörens föreskrift (2012:2) om ansvarsområden inom Riksdagsförvaltningen. Enligt 9 § sistnämnda föreskrift svarar fastighetsenheten för riksdagens lokalförsörjning och sköter drift, underhåll och förvaltning av riksdagens hus. Av samma bestämmelse följer att enheten ledamotsadministration bl.a. handlägger

- ärenden om ersättning till riksdagsledamöter
- ärenden om resor för riksdagsledamöter och förvaltningens medarbetare
- ärenden om omställningsstöd för avgångna ledamöter.

Inför en ny valperiod fastställer riksdagsstyrelsen en strategisk plan för Riksdagsförvaltningens verksamhet. I planen beskrivs förvaltningens ambitioner för valperioden. Planen bygger på fem uppdragsområden. Inom dessa områden ska Riksdagsförvaltningen

- svara för ett väl fungerande stöd till arbetet i kammare och utskott m.m. (uppdragsområde A)
- svara för ett väl fungerande stöd och service till ledamöter och partikansli-er (uppdragsområde B)
- främja kunskapen om riksdagen och dess arbete (uppdragsområde C)
- vårda och bevara riksdagens byggnader och samlingar (uppdragsområde D)
- vara en väl fungerande myndighet och arbetsgivare (uppdragsområde E).

Enligt den strategiska plan som riksdagsstyrelsen har beslutat om för tiden 2019–2022 är inriktningen att fortsätta att arbeta för att skapa en enhetlig och samordnad service som underlättar ledamöternas vardag. Målbilden för uppdragsområde B är en öppen och säker riksdag där stödet och servicen till ledamöter och partikansli-er är lättillgänglig och enhetlig. För att uppnå målbilden ska förvaltningen bl.a. skapa enhetlig och samordnad service i dialog med ledamöter och partikansli-er och att utveckla ett flexibelt och lättillgängligt administrativt stöd med hjälp av digitalisering.

Den strategiska planen kommer till uttryck i en verksamhetsplan. I verksamhetsplanen för 2020 anges i fråga om uppdragsområde B att förvaltningen har som ambition för det löpande arbetet bl.a. att ledamöter och partikansli-er får stöd och service enligt gällande regelverk, rutiner och fastställda nivåer. Planen innefattar vidare att utveckla och revidera förvaltningens rutiner och kommunikation om ledamöternas ersättningar, att möjliggöra tjänster för resebokningar och reseräkningar i mobila lösningar och att modernisera det administrativa stödet, bl.a. vad gäller fördelning och hantering av övernattingsbostäder och arbetsplatser samt för lokalbokning och besöksanmälan.

9.2 Överlämnande av förvaltningsuppgifter

Enligt 6 § lagen med instruktion för Riksdagsförvaltningen får förvaltningen överlämna en uppgift att handlägga frågor om ekonomiska förmåner enligt ersättningslagen och företrädarlagen till en annan myndighet. Vad som sägs om Riksdagsförvaltningen ska i sådant fall gälla den myndigheten.

Med stöd av dessa bestämmelser har uppgifter som gäller utbetalning och administration av avgångsförmåner och pensioner överlämnats till Statens tjänstepensionsverk (SPV). Uppgifterna framgår av en överenskommelse mellan Riksdagsförvaltningen och SPV. I och med ikraftträdandet av ersättningslagen framgår det numera även uttryckligen av lag att SPV beslutar i frågor om ålderspension, sjukpension och efterlevandepension och om återkrav av avgångsförmåner. I tillämpningsföreskriften anges att SPV beslutar i en rad frågor som gäller avgångsförmåner.

9.3 Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd

Riksgäldskontoret fick 1963 i uppdrag av riksdagen att köpa bostäder som skulle kunna användas av riksdagens ledamöter. Uppdraget överfördes 1975 till riksdagens förvaltningskontor, numera Riksdagsförvaltningen. Med anledning av flera uttalanden av konstitutionsutskottet om vikten av att ledamöterna gavs möjlighet till en övernattningslägenhet som var skild från kontorsmiljön gav riksdagen Riksdagsförvaltningen tillstånd att för statens räkning köpa ett antal fastigheter med bostadslägenheter att upplåta till ledamöterna som övernattningsbostäder. I början av 1990-talet tog Riksdagsförvaltningen även över förvaltningen av vissa fastigheter i centrala Stockholm.

I juni 2013 beslutade riksdagsstyrelsen om en lokal- och fastighetsstrategi för riksdagen. I strategin sägs att riksdagens lokaler och fastigheter ska stödja det parlamentariska arbetet med verksamhetslokaler och övernattningsbostäder åt ledamöterna. Vad gäller övernattningsbostäder ska dessa, enligt strategin, i första hand vara ett rum med kök eller kokvrå med en yta om 30–50 kvadratmeter och en enhetlig möblering. Bostäderna ska finnas inom rimligt avstånd från Helgeandsholmen och standarden i bostäderna ska där så är möjligt motsvara allmännyttans bostäder vid nyproduktion. Bostäderna ska vara inredda och utrustade enligt en grundmöblering.

Enligt 1 § lagen med instruktion för Riksdagsförvaltningen ska förvaltningen bl.a. vårda och bevara de byggnader som riksdagen och Riksdagsförvaltningen disponerar. Av 4 § följer att Riksdagsförvaltningen inom myndighetens fastigheter får upplåta lägenheter och lokaler. Riksdagsförvaltningen får även ingå hyresavtal i fråga om lägenheter i syfte att upplåta dessa. För upplåtelser av lägenheter och lokaler får hyra tas ut. Hyran ska, om inte annat följer av 12 kap. jordabalken, beräknas på marknadsmässiga grunder.

Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd består av totalt 273 lägenheter, varav 269 övernattningsbostäder och 4 evakueringslägenheter. Riksdagsförvaltningen äger 184 lägenheter och hyr 89 lägenheter. 10 lägenheter står tomma och 5 lägenheter hyrs ut till Regeringskansliet för statsråds räkning.

Övernattningsbostäderna är belägna i Gamla stan och i centrala Stockholm. De allra flesta bostäderna består av ett eller två rum med kök eller kokvrå. Det finns dock några trerummare i beståndet. Bostadsytan varierar mellan 15 och 92 kvadratmeter. Avgifterna för bostäderna varierar mellan ca 3 000 kronor och 13 000 kronor.

Det finns inte längre några övernattningsbostäder i riksdagens lokaler eller inom skalskyddet. Det finns inte heller ersättarrum eller övernattningsrum.

I det s.k. ledamotshuset har tidigare funnits en bostad avsedd för talmannen. För närvarande hyr Riksdagsförvaltningen en lägenhet i Stockholm som används som talmansbostad.

10 Statsrådets ekonomiska villkor

Bestämmelser om statsrådets ekonomiska villkor finns bl.a. i lagen (1991:359) om arvoden till statsråden m.m. Enligt 1 § betalas arvode månadsvis med ett belopp som fastställs av Statsrådsarvodesnämnden. Om statsministern medger ett statsråd hel eller delvis frånvaro för att ta hand om sitt barn, ska det enligt 2 a § göras ett avdrag på arvodet med 10 procent av arvodet per dag för var och en av de dagar som statsrådet är helt eller delvis frånvarande. Om ett statsråd inte kan fullgöra sitt uppdrag på grund av sjukdom ska avdrag göras på statsrådets arvode och avlöningsförstärkning. Under de första 14 dagarna av en sjukperiod görs avdrag enligt de bestämmelser som gäller för tjänstemän i Regeringskansliet. Avdraget per dag därefter är 15 procent för den 15:e till och med den 90:e dagen samt 25 procent för de därpå följande dagarna. Avdraget ska beräknas på grundval av arvodet och avlöningsförstärkningen delat med antalet dagar i månaden. Enligt 4 § har statsråden rätt till samma sjukvårdsförmåner som gäller för tjänstemän i Regeringskansliet. I 5 § föreskrivs att ett statsråd som gör en inrikes resa inom ramen för sitt uppdrag har rätt till resekostnadsersättning, bilersättning och biltillägg enligt de bestämmelser som gäller för tjänstemän i Regeringskansliet. Ett statsråd som är ledamot av riksdagen har dessutom rätt till sådan ersättning vid resor mellan Stockholm och den valkrets som han eller hon representerar i riksdagen.

Enligt 6 § har ett statsråd som har längre färdväg än 70 km från bostaden på hemorten till Regeringskansliet rätt till avlöningsförstärkning med de belopp som gäller för tjänstemän med tidsbegränsad anställning i Regeringskansliet. Detta gäller om förutsättningarna för avdrag i 12 kap. 18–20 §§ inkomstskattelagen (1999:1229), dvs. för dubbel bosättning eller tillfälligt arbete, är uppfyllda. Ersättning för logikostnad betalas ut med samma belopp som gäller för riksdagsledamöter enligt 5 kap. 4 § ersättningslagen. För resor mellan Stockholm och hemorten lämnas dessutom resekostnadsersättning. Ett statsråd som gör en utrikes resa inom ramen för sitt uppdrag har enligt 8 § rätt till resekostnadsersättning enligt de bestämmelser som gäller för statstjänstemän vid utrikes resor.

Det finns således vissa skillnader mellan vad som gäller för statsråd och riksdagsledamöter. Ett statsråd har till skillnad från en riksdagsledamot inte sitt tjänsteställe i bostaden utan i Regeringskansliet. Avståndet mellan Stockholm och bostaden på hemorten ska dessutom vara 70 km och inte 50 km. Hänvisningen till inkomstskattelagen avser inte reglerna om avdrag för ökade levnadskostnader vid tjänsteresa utan bestämmelserna om avdrag vid tillfälligt arbete och dubbel bosättning. I departementspromemorian Ds 2004:27 föreslogs lagändringar som innebar att statsråden, på samma sätt som riksdagsledamöter, skulle ha bostaden som tjänsteställe. Förslaget har dock inte genomförts (bet. 2005/06:KU33 s. 22 f.)

Enligt 1 § andra stycket beslutar Statsrådsarvodesnämnden om avgångsersättning till ett statsråd som lämnar sitt uppdrag. Enligt de riktlinjer som antagits av nämnden kan ett statsråd som lämnar sin befattning som statsråd och som ansöker om avgångsersättning få en sådan ersättning under ett år. Avgångsersättning lämnas med samma belopp som den ersättningsberättigade fick i arvode vid avgången. Om det finns särskilda skäl kan avgångsersättning lämnas under en längre eller kortare tid än ett år. Beloppet kan också begränsas. Ett statsråd som fyllt 65 år kan få avgångsersättning under högst sex månader.

Ett statsråd har vidare rätt till inkomstgaranti enligt vad som följer av förordningen (2016:1022) om inkomstgaranti, tjänstepension och vissa försäkringsförmåner för statsråd. I förordningen hänvisas med några undantag till vad som gäller enligt förordningen (2016:411) om tjänstepension, inkomstgaranti och avgångsvederlag till myndighetschefer.

Vad gäller försäkringsförmåner för statsråd ska avtalet om statens tjänstegrupplivförsäkring (TGL-S) och avtalet om ersättning vid personskada (PSA) tillämpas.

11 Regleringen i några andra länder

11.1 Danmark

Folketinget har 179 ledamöter (Folketingsmedlemmer) som väljs vart fjärde år. Arbetet i Folketinget leds av Folketingets formand (talman). Ledamöternas ekonomiska villkor regleras i lov om valg til Folketinget (valgloven) och föreskrifter som fastställts av Udvalget for Forretningsorden. I 14 kap. valgloven finns bestämmelser om medlemmarnas arvoden och pensioner. I 15 kap. valgloven finns motsvarande bestämmelser för Folketingets formand.

Folketingets ledamöter har rätt till ett arvode och kostnadsersättning. Arvodet uppgår sedan oktober 2020 till ca 57 600 danska kronor i månaden. Kostnadsersättningen uppgår till ca 5 200 danska kronor i månaden för ledamöter som valts in i valkretsar i Danmark och till ca 7 000 danska kronor i månaden för medlemmar som valts in i valkretsar på Grönland och Färöarna. Ersättningen är skattefritt. Det är samtidigt inte möjligt att göra avdrag för kostnader som uppstått med anledning av uppdraget i Folketinget.

Folketinget tillhandahåller kostnadsfritt boende för ledamöter som är fast bosatta utanför Själland. Om Folketinget inte kan erbjuda ledamoten boende har han eller hon rätt till ersättning för hotellövernattning i Köpenhamnsområdet i samband med möten i Folketinget. Om det finns särskilda skäl kan ledamoten i stället för boende i Folketingets bostadsbestånd eller hotellövernattning få ersättning för eget boende i Köpenhamnsområdet.

En ledamot som bor i en av Folketingets bostäder och har ett eget boende i Köpenhamnsområdet har rätt till ersättning för utgifter för dubbelt boende med ca 30 200 danska kronor per år. En ledamot har vidare rätt till ersättning för tolv hotellövernattningar per år i Köpenhamn i samband med möten i Folketinget. Detta gäller dock bara under förutsättning att ledamoten inte har boende i Folketingets bostadsbestånd, inte får ersättning för eget boende och inte heller får ersättning för dubbelt boende. Ledamöterna har också rätt till tolv hotellövernattningar per år i den valkrets där han eller hon valts om det är rimligt med hänsyn till avståndet mellan valkretsen och den plats där ledamoten är bosatt. Detta gäller dock inte ledamöter som valts för en valkrets i Köpenhamn.

Folketingets ledamöter har rätt till ersättning för utgifter som uppkommer i samband med resor som genomförs inom ramen för uppdraget i Folketinget. De har rätt till årskort hos DSB, kollektivtrafikföretaget Movia och i tunnelbanan i Köpenhamn. Årskorten får inte användas för något annat än uppdraget i Folketinget. Det lämnas också ersättning för broavgifter och färjeöverfarter, liksom för inrikes flyg. Taxi ersätts inom Köpenhamn vid resa från och till Christiansborg och Kastrup, mellan Christiansborg och vissa järnvägsstationer och mellan Christiansborg och metron. Vid utrikes tjänsteresor ersätter Folketinget taxi mellan ledamotens bostad och Kastrup. Utanför Köpenhamnsområdet ersätts taxi mellan bostad och järnvägsstation/flygplats bara om det inte finns lämplig kollektivtrafik.

Ersättning för egen bil kan lämnas om bilresan ersätter en inrikes flygresa och kostnaden för bilen inte blir högre än flygresan. Vid utrikes tjänsteresor, exempelvis med utskott, delegation eller studieresor, ersätter Folketinget kostnader för hotell och transport.

Närmare regler om inrikes och utrikes tjänsteresor finns i ett särskilt reglemente som innehåller bestämmelser om bl.a. vilka kriterier som ska vara uppfyllda för att det ska vara fråga om en tjänsteresa, vem som har rätt till ersättning, traktamente, kostavdrag, utnyttjande av bonuspoäng, reseförsäkring samt ersättning för hotell, telefoni och egen bil.

En ledamot av Folketinget som lämnar uppdraget i samband med ett val eller på grund av sjukdom har rätt till ett s.k. eftervederlag. Det motsvarar grundarvodet och betalas ut under halva antalet månader som den tidigare ledamoten varit ledamot av Folketinget, dock lägst 6 månader och högst 24 månader. Från eftervederlaget ska vissa inkomster avräknas. Under de första 12 månaderna görs det dock ingen avräkning förrän inkomsterna uppgår till ett visst belopp. Eftervederlaget kan förlängas 12 månader om det föreligger särskilda skäl. En medlem som lämnar Folketinget vid ett val eller på grund av sjukdom kan även få kostnader för utbildningsinsatser betalda. Ersättningens storlek beror på hur lång tid den tidigare medlemmen tjänstgjort i Folketinget. Ersättningen är skattefri.

Ledamöter av Folketinget har även rätt till s.k. Folketingspension. Det krävs ett års tjänstgöring för att omfattas av pensionssystemet. Folketingspension betalas inte ut samtidigt som grundarvode eller eftervederlag.

11.2 Norge

Stortinget har 169 ledamöter (Stortingsrepresentanter) som väljs vart fjärde år. Stortingspresidenten leder arbetet i Stortinget tillsammans med fem visepresidenter.

Stortingsrepresentanternas ekonomiska villkor regleras i lov om godtgjørelse for stortingsrepresentanter (stortingsgodtgjørelsesloven) och lov om pensjonsordning for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmar (stortings- og regjeringpensjonsloven).

Stortingsgodtgjørelsesloven innehåller regler om bl.a. arvode och ersättning för tjänsteresor samt om avgångsförmåner. I lagen finns även bestämmelser om vad som gäller vid arbetsskada och dödsfall och om återkrav.

Arvodet till stortingsrepresentanterna, med undantag för stortingspresidenten, bestäms av Stortinget efter förslag av Stortingets lønskommissjon. Arvodet uppgår till ca 990 000 norska kronor per år. Förste vice stortingspresidenten har ett tillägg om 14 procent av arvodet. Övriga vicepresidenter har ett tillägg om 7 procent på arvodet. Det gäller även utskottsordförandena.

Vid ledighet betalas arvode under 14 dagar. I vissa fall, bl.a. vid sjukdom och vissa offentliga uppdrag, kan representanten efter beslut av presidentskapet få behålla arvodet under ledigheten utöver de 14 dagarna.

En representant som inte fortsätter sitt uppdrag efter ett val kan ansöka om s.k. fratredelseytelse som motsvarar det ordinarie arvudet under tre månader. Det krävs att representanten i ansökan redovisar sin ekonomiska situation. De som är aktivt arbetssökande eller ägnar sig åt nödvändig och relevant utbildning kan efter ansökan beviljas så kallad etterlön under ett år från det att rätten till fratredelseytelse upphör. Etterlönen uppgår till 66 procent av arvudet och andra inkomster ska avräknas.

Stortinget har tillgång till omkring 140 möblerade lägenheter i varierande storlek i Oslo. Lägenheterna tillhandahålls utan kostnad till representanter som bor mer än 40 km från Stortinget.

Representanterna har rätt till ersättning för resor som görs inom ramen för stortingsuppdraget i enlighet med vad som gäller för statstjänstemän. För att resan ska ersättas krävs att den som huvudsakligt ändamål har uppdraget som stortingsrepresentant. Ersättning för medföljandes resekostnader lämnas som huvudregel inte. Stortingets presidentskap kan dock efter ansökan besluta om att även en medföljandes resekostnader ska ersättas. Det krävs att detta är nödvändigt för tillvaratagandet av Stortingets representativa funktioner. Ersättning för nödvändig barnpassning under en tjänsteresa kan också lämnas efter beslut av presidentskapet. Barnet får dock inte vara äldre än ett år och det krävs särskilda skäl.

Stortinget betraktas som representanternas fasta arbetsplats. Det innebär att resor mellan Stortinget och bostaden (ordinarie bostad eller s.k. pendlarbostad) är arbetsresor som inte ersätts. Representanter som bor mer än 40 km från Stortinget kan dock få ersättning för resor till och från Stortinget då representanten tillträder och avslutar uppdraget.

Pensionssystemet för Stortingsrepresentanterna genomgick en reformering 2012. All tjänstgöring räknas och alla inkomster är pensionsgrundande till skillnad från det tidigare systemet där man uppnådde full pension efter 12 års tjänstgöring. Pensionen kan tas ut mellan 62 och 75 års ålder och det är möjligt att kombinera pension och arbete utan att pensionen sätts ned.

11.3 Finland

Finlands riksdag – Eduskunta – består av 200 ledamöter som väljs för fyra år i taget. Talmannen leder riksdagens arbete tillsammans med två vice talmän.

Ledamöternas ekonomiska villkor regleras i lagen 1947/328 om riksdagsmannaarvode och lagen 1967/329 om pension och anpassningsbidrag för riksdagsledamöter.

En ledamot har ett arvode som uppgår till ca 6 600 euro per månad. När en ledamot tjänstgjort i riksdagen i minst fyra år höjs arvudet till ca 7 000 euro i månaden. Efter tolv år uppgår arvudet till ca 7 400 euro i månaden. Talmannen och de vice talmännen har ett arvode på ca 13 400 euro respektive ca 10 400 euro.

Ordförandena i det s.k. stora utskottet, grundlagsutskottet, utrikesutskottet, finansutskottet och revisionsutskottet har ett tilläggsarvode om ca 1 200 euro i månaden.

Arvodet bestäms av Riksdagens arvodeskommission och utgör skattepliktig inkomst. Utöver arvodet får ledamöterna en kostnadsersättning som ska täcka de merkostnader som uppdraget innebär. Kostnadsersättningen är skattefri och beloppets storlek beror bl.a. på ledamotens hemort. För ledamöter från andra valkretsar än Helsingfors och Nyland uppgår kostnadsersättningen till 40 procent av arvodet, dvs. ca 1 300 euro. En ledamot som, utöver sin bostad i någon annan valkrets än Helsingfors eller Nyland, köper eller hyr en bostad i Helsingfors, Esbo, Grankulla eller Vanda för att utföra uppdraget har rätt till en kostnadsersättning som uppgår till 55 procent av arvodet, dvs. ca 1 800 euro i månaden. Kostnadsersättningen till en riksdagsledamot som valts i Nylands valkrets är likvärdig 40 procent om hans eller hennes bostad ligger längre än 30 km från Riksdagshuset. Ledamöter med fast bostad i huvudstadsregionen får en kostnadsersättning som uppgår till 30 procent av arvodet, dvs. ca 990 euro.

En ledamot har rätt till årskort för resa i första klass på järnväg och på vissa busslinjer som drivs av Postverket. Ledamoten har vidare rätt till ersättning för resa med flyg, buss och egen bil. Även andra resekostnader ersätts på samma sätt som för statstjänstemän. Kanslikommissionen har utfärdat närmare bestämmelser om under vilka förutsättningar en ledamot har rätt till ersättning för tjänsteresor. Traktamente betalas inte ut under tid då ledamoten har rätt till kostnadsersättning, såvida det inte är fråga om en utlandsresa.

En riksdagsledamot kan få ett s.k. anpassningsbidrag om han eller hon har lämnat riksdagen före 65 års ålder. Bidraget betalas under ett till tre år. Rätten till anpassningsbidrag förutsätter att ledamoten har tjänstgjort i riksdagen under minst ett år. Anpassningsbidraget beräknas på samma sätt som ålderspension. Bidraget uppgår dock alltid lägst till det belopp som motsvarar nio års tjänstgöring i riksdagen. Förvärvs- och kapitalinkomster ska räknas av från anpassningsbidraget.

Riksdagsledamöternas pensionsålder är 65 år. Om ledamoten även tjänstgjort som statsråd läggs pensionerna ihop till en enda pension. Pensionen bestäms utifrån tjänstgöringens längd och grundas på inkomsterna under de sista 15 åren. Det högsta pensionsbelopp som kan lämnas motsvarar 60 procent av de genomsnittliga månatliga inkomsterna under de 15 sista åren av tjänstgöringen. Det finns ett efterlevandeskydd till make och maka och underåriga barn i form av familjepension. Annan pension som ledamöterna tjänat in vid sidan av den politiska karriären ska samordnas med ledamotspensionen och kan leda till att pensionsbeloppet från riksdagen sätts ned.

11.4 Storbritannien

House of Commons

House of Commons (underhuset) har 650 ledamöter och leds av en talman (the Speaker) och tre vice talmän (Deputy Speakers).

Efter en mediegranskning som visade att det förekommit oegentligheter kring rätten till kostnadsersättning inrättades våren 2010 en fristående myndighet, the Independent Parliamentary Standards Authority (IPSA), för att hantera ledamöternas rätt till arvode och andra ersättningar. Vidare inrättades the Compliance Officer for IPSA som har i uppgift att undersöka misstankar om att en ledamot fått felaktiga utbetalningar. I uppdraget ingår även att på begäran av en ledamot pröva beslut av IPSA att helt eller delvis vägra att betala ut begärd ersättning. The Compliance Officer utses för fem år i taget och rapporterar till IPSA:s styrelse, men är i övrigt helt fristående från IPSA och parlamentet. Pågående och avslutade utredningar publiceras på internet, liksom klagomål som getts in utan att ha lett till ytterligare utredningsåtgärder. Under 2017–2018 initierades ett femtiotal ärenden hos the Compliance Officer, mestadels av allmänheten och media men även av partierna och IPSA i samband med myndighetens review of assurance.

Rätten till ersättning regleras i The Scheme of MPs' Business Costs and Expenses. Regelverket är indelat i tio kapitel med ett inledande avsnitt som innehåller grundläggande principer som gäller både för ledamöter och IPSA:s verksamhet. Enligt dessa principer får en ledamot inte begära ersättning för annat än sådant som har med tjänstgöringen i parlamentet att göra. Ledamoten ansvarar vidare själv för sina ersättningskrav och måste uppfylla den uppförandekod (Code of Conduct) som gäller för ledamöterna. Dessutom ska ledamoten sträva efter att det allmännas kostnader hålls nere.

IPSA ska i sin verksamhet behandla ledamöter lika och rättvist och beakta att ledamöternas arbetsförhållanden ser olika ut. Myndigheten ska även vara transparent och tillhandahålla information om ledamöternas ersättningsanspråk till allmänheten. På IPSA:s webbplats offentliggörs därför samtliga ledamöters enskilda ersättningsanspråk sedan 2011.

I kapitel 1 finns allmänna regler om hanteringen av ersättningsanspråk, bl.a. vilka underlag som krävs. Det finns även regler om tidsfrister för ingivande av anspråk och förskott. Det framgår vidare uttryckligen att IPSA bara ersätter kostnader som uppstått vid fullgörandet av uppdraget som ledamot av underhuset. I en bilaga finns närmare bestämmelser om hur bokning och betalning av tåg, flyg och liknande ska gå till och om direkta betalningar från IPSA till vissa typer av leverantörer.

I kapitel 2 föreskrivs att IPSA, efter det att ledamoten gett in sitt anspråk, ska besluta om anspråket ska godkännas eller avslås. Om myndigheten avslår ett anspråk ska ledamoten få ett motiverat beslut. Ledamoten kan då inom 14 dagar begära att myndigheten ska ompröva sitt beslut. Ett beslut kan bara omprövas om regelverket tillämpats på ett felaktigt sätt, om myndigheten på något annat sätt har gjort fel eller om det framkommit ytterligare underlag till

stöd för anspråket. Ingen medarbetare som deltagit i det ursprungliga ställningstagandet får delta i handläggningen av en begäran om omprövning. Om ledamoten inte är nöjd med IPSA:s omprövningsbeslut kan han eller hon begära att frågan prövas av the Compliance Officer.

En ledamot måste intyga att begärd ersättning avser tjänstgöringen i parlamentet och är skyldig att lämna de uppgifter som behövs för att IPSA ska kunna pröva ett ersättningsanspråk. Den skyldigheten gäller även i samband med revision och kontroll. Kostnader får inte belasta fel budgetår och medel som inte förbrukats ett visst år får inte sparas till nästa år.

Bonuspoäng och liknande trohetsförmåner får inte användas privat. Det framgår vidare att IPSA inte ersätter böter, straffavgifter, dröjsmålsränta och liknande. Inte heller ersätts skador som kunnat undvikas om ledamoten haft en försäkring.

Det lämnas inte ersättning för kostnader som härrör från avtal som ledamoten ingått med anhängiga eller närstående juridiska personer, s.k. connected parties.

I 5 kap. finns bestämmelser om ersättning för resekostnader. En ledamot har rätt till ersättning för sina resekostnader för resor mellan Westminster och ledamotens valkrets, inom valkretsen – dock inte mellan bostaden i valkretsen och valkretskontoret – resor inom Storbritannien samt till och från länder inom Europa. När ledamoten använder kollektiva transportmedel får han eller hon boka valfri klass. Ersättningen är dock begränsad till ett belopp som motsvarar priset för en biljett i ekonomiklass vid tidpunkten för bokningen. Vid resa med tåg är ersättningen begränsad till priset av en biljett av ”anytime standard open”. Ledamoten får boka singel sovkupé. Ledamoten har rätt till ersättning för årskort och periodkort på tåg om det innebär en besparing för kommande tågresor.

Egen bil, motorcykel eller liknande eget fordon får användas som alternativ till kollektiva transportmedel. Taxi ersätts bara om det varit nödvändigt att använda taxi på grund av att det inte funnits något annat lämpligt transportmedel eller tillgängliga transportmedel inte går att utnyttja på grund av att ledamoten är gravid, funktionshindrad, sjuk eller skadad. En ledamot som arbetar senare än kl. 22.00 får åka taxi till sin bostad i Londonområdet eller till ett hotell. När ledamoten begär ersättning för taxi måste han eller hon ange varför det varit nödvändigt att ta taxi. Hyrbilar ersätts när det inte finns något annat alternativt transportmedel. Ersättningsrätten omfattar utöver hyrbilen drivmedel och försäkring.

Kostnader för övernattnings under en tjänsteresa ersätts om det skulle vara orimligt att kräva att ledamoten bor i sin egen bostad under tjänsteresan. Vid hotellboende utomlands eller i Londonområdet är ersättningen beloppsbegränsad. Beloppsgränsen får överskridas om ledamoten kan visa att det inte varit möjligt att hitta ett hotellrum inom beloppsgränsen.

Ersättning för mat och dryck (inte alkohol) ersätts med högst 25 brittiska pund per dag under en tjänsteresa som kräver övernattnings utanför Londonområdet och valkretsen.

Sedan 2011 bestäms nivån på ledamotsarvodet av IPSA. Dessförinnan bestämdes arvodet av underhuset. IPSA bestämmer även tilläggsarvodena till ordförandena i s.k. Select Committees, dvs. vad som närmast kan jämföras med riksdagsutskott, och till ledamöterna i the Panel of Chairs. Panel of Chairs består av de tre vice talmännen och minst tio ytterligare ledamöter som fungerar som ordförande i s.k. Public Bill Committees, andra tillfälliga kommittéer och som leder debatter i Westminster Hall. Tilläggsarvodet är för närvarande ca 15 900 brittiska pund per år.

IPSA har bl.a. i uppgift att se till att ledamöterna har tillräckliga resurser för att de ska kunna fullgöra sitt ledamotsuppdrag och säkerställa att allmänna medel används på ett korrekt sätt. Myndigheten har alltså i uppgift att både tillhandahålla service och att genomföra kontroll och uppföljning.

IPSA följer upp och granskar kostnadsanspråk och utbetalningar inom ramen för en verksamhet som benämns ”review of assurance”. Däri ingår

- pre-payment validation
- post-payment validation
- thematic assurance reviews.

Pre-payment validation innebär en granskning av vissa ingivna kostnadsanspråk på individnivå. Granskningen avser en blandning av slumpmässigt utvalda anspråk och vissa typer av anspråk som har valts ut efter en riskanalys.

Post-payment validation sker efter det att ersättning har betalats ut och innefattar en ledamots samtliga anspråk minst en gång om året eller oftare om det behövs. Avsikten med granskningen är bl.a. att man ska kunna upptäcka ovanliga beteendemönster och upprepade felaktigheter som inte kunnat upptäckas vid pre-paymentstadiet.

Thematic reviews innebär att IPSA granskar samtliga ledamöters anspråk på ett visst område. Också denna granskning syftar till att upptäcka och följa upp avvikande beteendemönster. Verksamheten redovisas i en årlig rapport, Annual review of assurance.

House of Lords

House of Lords (överhuset) har 775 ledamöter. De flesta ledamöter har, med undantag för några befattningshavare och ledamöter som ingår i regeringen, inget arvode, pension eller någon annan förmån. Ledamöterna får ett dagtraktamente för varje dag som han eller hon deltar i ett sammanträde i House of Lords eller utför annat parlamentsarbete i Westminster. Ledamoten har i sådana fall även rätt till viss reseersättning. Ledamoten kan begära traktamente med ett reducerat belopp. Regelverket bestäms av The House of Lords House Committee. Felaktiga krav på ersättning hanteras inom ett system som regleras i en uppförandekod.

12 Folkbokföring

12.1 Huvudregler

Med folkbokföring avses enligt 1 § folkbokföringslagen (1991:481) fastställandet av en persons bosättning samt registrering av uppgifter om identitet, familj och andra förhållanden i folkbokföringsdatabasen. Det gäller bl.a. namn, personnummer, adress och fastighetsbeteckning. Folkbokföringen ligger till grund för ett stort antal rättigheter och skyldigheter som kan vara avhängiga såväl att en person är folkbokförd som var personen är folkbokförd. Att en person är folkbokförd eller folkbokförd på en viss plats är i många författningar ett av flera kriterier för att författningen ska kunna tillämpas i förhållande till personen. Det görs då inte någon självständig bedömning av personens bosättning och hemvist utan myndigheten utgår från folkbokföringen. Anknytningen sker inte bara genom en uttrycklig hänvisning i författningstexten till folkbokföringen utan även genom en hänvisning till bosättningen eller hemvisten, vilket i sin tur kan innebära en anknytning till folkbokföringen. Som exempel kan nämnas reglerna i 1 kap. 7 och 8 §§ kommunallagen (2017:725) om rösträtt och valbarhet vid val av ledamöter och ersättare i kommunfullmäktige och regionfullmäktige där folkbokföringen är av avgörande betydelse. Kommunal inkomstskatt betalas vidare till hemortskommunen, dvs. den kommun där den enskilde var folkbokförd den 1 november året före inkomståret. Folkbokföringen har betydelse även för exempelvis skolgång, socialtjänst och rätten till olika förmåner inom välfärdssystemen. Det bör framhållas att en ledamot av riksdagen måste inte vara folkbokförd i den valkrets han eller hon blir invald för.

Utgångspunkten enligt folkbokföringslagen är att en person ska anses bosatt där han eller hon faktiskt vistas, i första hand på den fastighet där personen normalt tillbringar sin dygnsvila eller, när byte av bostad har skett, kan antas komma att regelmässigt tillbringa sin dygnsvila (7 §). Folkbokföringslagen bygger på en strävan att en familj hålls samman i folkbokföringssammanhang, även om en familjemedlem av någon anledning delvis tillbringar sin dygnsvila på en annan plats än övriga familjemedlemmar.

Begreppet familj definieras inte i folkbokföringslagen. Av förarbetena framgår dock att begreppet tar sikte på make, maka, sambo samt hemmavarande barn. Familjebegreppet utgår från den vuxnes perspektiv; det är endast en vuxen som kan ha familj (prop. 1990/91:153 s. 96).

12.2 Undantagsregel för riksdagsledamöter

12.2.1 Den ursprungliga regleringen

Enligt den äldre folkbokföringslagen fanns det en valfrihet för ett statsråd som flyttade på grund av tillträdet av uppdraget att antingen vara kvarskriven i den församling där han var bosatt vid utnämningen till statsråd eller att bli

kyrkbokförd på den fastighet dit han flyttat för att fullgöra uppdraget som statsråd. En liknande reglering fanns för den som förordnats av regeringen som ledamot i en kommitté eller en kommission, fått uppdrag att biträda i departement som sakkunnig eller fått särskilt uppdrag av riksdagen. Det fanns däremot inte någon motsvarande reglering för riksdagsledamöter. Riksdagsledamöter kunde dock i allmänhet vara kvarskrivna på sin tidigare hemort med stöd av bestämmelserna om dubbel bosättning och tillfällig vistelse.

I propositionen med förslag till ny folkbokföringslag framhölls att det var av väsentlig betydelse att människor hade möjlighet att ställa sig till förfogande för uppdrag som riksdagsledamot. Det låg i sakens natur att de valda ledamöterna, som hade sina hemorter på olika håll i landet, måste vistas avsevärd tid i Stockholm för att kunna utöva sitt uppdrag. I de allra flesta fall skulle riksdagsledamöterna anses ha dubbel bosättning. Det borde inte, anfördes det vidare, komma i fråga att en riksdagsledamot som vistades i Stockholm enbart på grund av sitt uppdrag i riksdagen skulle anses bosatt där (prop. 1990/91:153 s. 100).

Under riksdagsbehandlingen av propositionen delade skatteutskottet konstitutionsutskottets uppfattning att det saknades skäl att i folkbokföringssammanhang behandla statsråd annorlunda än riksdagsledamöter. Detsamma gällde kommittéledamöter samt sakkunniga i departement och personer som erhållit särskilt uppdrag av riksdagen (bet. 1990/91:SkU28). Regeringens förslag till bestämmelse i 10 § kompletterades därför så att den fick följande lydelse.

10 § En vistelse anses inte leda till ändrad bosättning om den föranleds enbart av

1. uppdrag som riksdagsledamot,
2. uppdrag som statsråd,
3. förordnande till ledamot i kommitté eller kommission, befattning som politiskt tillsatt tjänsteman eller uppdrag att biträda som politiskt sakkunnig i statsdepartement eller särskilt uppdrag av riksdagen,
4. fullgörande av värnplikt eller vapenfri tjänsteplikt,
5. vård vid en institution för sjukvård, vård av unga, kriminalvård eller vård av missbrukare.

Riksdagen följde utskottet. I sammanhanget bör påpekas att undantagsregeln endast gällde de kategorier som räknas upp i bestämmelsen och att familjemedlemmars folkbokföring skulle bedömas enligt de vanliga reglerna.

12.2.2 1995 års lagändring

Inom Finansdepartementet upprättades våren 1994 promemorian Några folkbokföringsfrågor. I promemorian behandlades frågeställningar som hade uppmärksammats efter att den nya folkbokföringslagen hade trätt i kraft, bl.a. tolkningen av 10 § folkbokföringslagen. Enligt promemorian hade det förekommit att Skatteverket i några fall folkbokfört riksdagsledamöter i Stockholm mot deras vilja. Det gällde i första hand ledamöter som tagit med sig familjen till

Stockholm. Ledamotens vistelse i Stockholm ansågs då *inte enbart* bero på uppdraget som ledamot. Undantagsbestämmelsen i 10 § var då inte tillämplig.

I promemorian anfördes att det var nödvändigt att justera folkbokföringslagen för att ge utrymme för en riksdagsledamot att vara folkbokförd på sin tidigare hemort även i det fallet att ledamoten sammanlevde med sin familj i Stockholm och vistelsen där därför inte kunde anses enbart föranledd av uppdraget som riksdagsledamot. I promemorian föreslogs att det skulle införas ett andra stycke i 10 § folkbokföringslagen som innebar att en vistelse som föranleddes av uppdraget som riksdagsledamot inte skulle anses leda till ändrad bosättning om personen fortfarande hade en inte oväsentlig anknytning till en annan fastighet. För att det skulle anses föreligga en sådan anknytning till en annan fastighet måste det ställas vissa krav på bostaden på hemorten, anfördes det i promemorian. Det borde således vara fråga om en bostad inrättad för permanent bruk. Det var alltså inte tillräckligt om bostaden hade karaktär av fritidsbostad. Vid bedömningen av om en fastighet var en fritidsbostad eller inte fick man i första hand utgå från bedömningen vid den allmänna fastighetstaxeringen. Enligt promemorian kunde det finnas situationer då det var svårt att avgöra om en bostad var en fritidsbostad eller inte. Avgörande var i så fall om riksdagsledamoten var stadigvarande bosatt på fastigheten eller inte när han eller hon tillträdde uppdraget som ledamot. Det var inte tillräckligt om ledamoten behållit en mindre övernattningslägenhet på den gamla bostadsorten.

I promemorian anfördes följande (s. 18 f.):

Flyttar riksdagsledamoten tillsammans med sin familj till Stockholm och behåller familjen den tidigare familjebostaden ska vistelsen i Stockholm inte anses leda till ändrad bosättning. Hemorten bör givetvis bestå också om bostad byts inom samma ort, så länge vederbörande kan anses höra hemma på orten. Familjen bör även ha möjlighet att flytta till en annan ort. Anskaffar riksdagsledamoten en ny bostad bör det vara en som är likvärdig med den gamla. Är bytet av bostad motiverat av ändrade förhållanden, t.ex. på grund av att barnen flyttat hemifrån, måste det emellertid vara möjligt att skaffa en mindre bostad. Familjen bör även regelmässigt tillbringa viss tid i bostaden. För bostadsanknytning bör dessutom krävas att bostaden inte är uthyrd. Även de riksdagsledamöter som bildar familj i Stockholm får anses ha kvar sin anknytning till den tidigare orten om familjebildningen är den enda förändring som inträder. När det gäller riksdagsledamöter som bildar familj i Stockholm kan det för att en inte oväsentlig anknytning fortfarande ska anses föreligga inte krävas att de anskaffar en större bostad för hela familjen på hemorten. Det bör vara tillräckligt att de behåller sin gamla bostad även om bostaden på hemorten är mindre än familjebostaden i Stockholm. I annat fall skulle det bli svårare för dessa riksdagsledamöter att ha kvar sin anknytning till den tidigare orten än för dem som flyttar tillsammans med sin familj. Personer som lever under likartade förhållanden i Stockholm måste givetvis behandlas lika. Innehar riksdagsledamoten en jordbruksfastighet bör inte oväsentlig anknytning anses föreligga även om jordbruket arrenderas ut. - - - Det måste dock krävas att han behåller en bostad på fastigheten eller orten för att anknytningen ska anses bibehållen. Den bostaden får inte ha karaktär av fritidsbostad.

Länsrätten i Stockholm avstyrkte förslaget och ansåg inte att de skäl som framförts gav en övertygande förklaring till varför riksdagsledamöter i strid mot gällande principer och regler skulle vara folkbokförda på den ort där de tidigare var bosatta. Enligt länsrätten var det rimligt att kräva godtagbara skäl för ett sådant avsteg innan riksdagsledamöterna beslutade om särregler för sig själva. Länsrätten pekade också på att det skulle kunna uppstå gränsdragningsfrågor och att förslaget öppnade för kringgåendeförfaranden. Riksskatteverket hade inga synpunkter på behovet av den föreslagna särregleringen för riksdagsledamöter men påpekade att tolkningsproblemen som uppstått kring 10 § folkbokföringslagen bara rörde en handfull personer. Enligt Riksskatteverket var det angeläget att regelverket utformades så att man undvek tveksamma gränsfall. Det borde därför vara tillräckligt att ledamoten hade anknytning till en bostad. Att ställa detaljerade krav på bostadens storlek eller beskaffenhet var däremot enligt Riksskatteverkets uppfattning mindre lämpligt.

Regeringen delade uppfattningen i promemorian att det behövdes ett tillägg i folkbokföringslagen för att möjliggöra för en riksdagsledamot att vara folkbokförd på sin tidigare hemort, även om vistelsen i Stockholm inte kunde anses föranledd enbart av uppdraget som riksdagsledamot och således omfattades av undantaget i 10 § (prop. 1994/95:94 s. 8 f.). I likhet med Riksskatteverket ansåg regeringen att förslaget i promemorian att ledamoten skulle ha en icke oväsentlig anknytning till en fastighet och att det skulle ställas upp vissa krav på bostaden skulle medföra gränsdragningsproblem. Enligt regeringen var det svårt att bedöma om en bostad var att betrakta som en fritidsbostad eller inte. I propositionen anfördes att det förhållandet att riksdagsledamoten hade anknytning till en fastighet på den tidigare orten genom att disponera en bostad där var tillräckligt för en oförändrad folkbokföring. Något krav på att bostaden skulle vara av viss beskaffenhet borde således inte ställas upp. Hemorten borde enligt propositionen bestå också om ledamoten bytte bostad, så länge vederbörande kunde anses höra hemma på den orten. Riksdagsledamoten borde även ha möjlighet att flytta till en annan ort. Även en ledamot som bildade familj i Stockholm fick anses ha kvar sin anknytning till den tidigare orten om familjebildningen var den enda ändring som inträdde.

Regeringen föreslog att 10 § skulle kompletteras med ett andra stycke så att paragrafen fick följande lydelse:

10 § En vistelse anses inte leda till ändrad bosättning om den föranleds enbart av

1. uppdrag som riksdagsledamot,
2. uppdrag som statsråd,
3. förordnande till ledamot i kommitté eller kommission, befattning som politiskt tillsatt tjänsteman eller uppdrag att biträda som politiskt sakkunnig i statsdepartement eller särskilt uppdrag av riksdagen,
4. fullgörande av värnplikt eller vapenfri tjänsteplikt,
5. vård vid en institution för sjukvård, vård av unga, kriminalvård eller vård av missbrukare.

En vistelse på viss fastighet som föranleds av förhållande i första stycket anses inte heller leda till ändrad bosättning, om personen har anknytning till en annan fastighet genom att disponera en bostad där. Sam-

manlever personen med sin familj på en fastighet där han enligt 7 § skulle anses bosatt, får skattemyndigheten dock på yrkande att han ska folkbokföras på den fastigheten.

Skatteutskottet tillstyrkte förslaget med en smärre justering av lagtexten, och riksdagen följde utskottet (bet. 1994/95:SkU14).

12.2.3 Senare överväganden

Behovet av regleringen för riksdagsledamöter i 10 § folkbokföringslagen berördes i propositionen 2012/13:120 Folkbokföringen i framtiden. Regeringen konstaterade att bestämmelsen i 10 § andra stycket kommit till för att tillgodose riksdagsledamöters behov av att behålla bostadsanknytningen till hemorten eller valkretsen även om familjen följer med ledamoten till Stockholm, i vilket fall om vistelsen i Stockholm inte enbart kunde sägas bero på uppdraget. Regeringen ansåg att de skäl som motiverade att riksdagsledamöter kunde vara folkbokförda på en fastighet till vilken personen hade anknytning enbart genom att disponera en bostad där alljämt gällde och gjorde bedömningen att undantagsregeln skulle vara kvar.

I lagförslaget ändrades paragrafens struktur på så sätt att en del av första stycket blev ett fjärde stycke och en del av 9 § togs in som ett tredje stycke. Skatteutskottet hade inget att invända mot förslaget och riksdagen följde utskottet (bet. 2012/13:SkU25).

Undantagsbestämmelsen i 10 § har numera följande lydelse:

10 § En vistelse anses inte leda till ändrad bosättning om den föranleds enbart av uppdrag som riksdagsledamot, statsråd eller heltidsarvoderad förtroendevald i region.

En vistelse på viss fastighet som inte enbart föranleds av förhållande som avses i första stycket anses inte heller leda till ändrad bosättning om personen har anknytning till en annan fastighet genom att disponera en bostad där.

En person som regelmässigt tillbringar dygnsvilan endast på en fastighet där han eller hon med tillämpning av första eller andra stycket inte ska anses bosatt, anses bosatt på den fastighet som han eller hon med hänsyn till omständigheterna i övrigt kan anses ha sin starkaste anknytning till.

Sammanlever en person som omfattas av första eller andra stycket med sin familj på en fastighet där han eller hon enligt 7 § skulle anses vara bosatt, får Skatteverket på ansökan besluta att han eller hon ska folkbokföras på den fastigheten.

12.2.4 Skatteverkets information om undantagsregeln

I Skatteverkets information om bestämmelserna i 10 § folkbokföringslagen sägs bl.a. följande:

Den som på grund av sitt uppdrag som riksdagsledamot, statsråd eller heltidsarvoderad förtroendevald i ett landsting vistas i en bostad, t.ex. en tjänstebostad, ska inte ändra sin folkbokföring om vistelsen i den bostaden endast beror på uppdraget. Denna bestämmelse gäller även om riksdagsledamoten är bosatt med sin familj i en sådan bostad. Personen ska vara fort-

satt folkbokförd på sin tidigare bostad om han eller hon fortsatt disponerar den. Det kan vara en tidigare bostad eller en sommarstuga som t.ex. riksdagsledamoten fortsatt hyr eller äger. Den övriga familjens bosättning bedöms utifrån de vanliga reglerna i 7 § folkbokföringslagen. Genom en ansökan till Skatteverket kan en riksdagsledamot begära att få bli folkbokförd på den fastighet där han eller hon lever tillsammans med sin familj. Skatteverkets bedömning ska motsvara den som enligt 7 § ska göras vid dubbel bosättning (10 § fjärde stycket folkbokföringslagen).

13 Skatterättsliga frågor

Regelverket kring förmånsbeskattning och avdragsrätt för ökade levnadskostnader är av grundläggande betydelse för regleringen av riksdagsledamöternas rätt till ersättning. Sålunda är rätten till övernattningsboende i Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd, logiersättning och ersättning för övernattningsboende i övrigt, knuten till att ledamoten har rätt till avdrag för ökade levnadskostnader enligt inkomstskattelagen (1999:1229). En återkommande strävan i tidigare lagstiftningsärenden har också varit att utforma regelverket så att det inte lämnas skattepliktiga förmåner till ledamoten eller andra. I det följande lämnas en översiktlig redogörelse för regelverket i relevanta delar.

13.1 Förmånsbeskattning

13.1.1 Inledning

Enligt 11 kap. 1 § inkomstskattelagen ska löner, arvoden, kostnadsersättningar, pensioner, förmåner och andra inkomster som erhålls på grund av tjänst tas upp som en intäkt såvida det inte anges något annat i lagen och utgöra skattepliktig inkomst för mottagaren. Bestämmelsen ger uttryck för den grundläggande principen i svensk rätt att ersättning för utfört arbete ska beskattas likadant oavsett om ersättningen betalas i pengar eller på annat sätt. Den ger även uttryck för principen att förmåner på grund av anställning och som innebär inbesparade levnadskostnader för den enskilde eller hans eller hennes familj som utgångspunkt är skattepliktiga.

I 11 kap. inkomstskattelagen finns bestämmelser om undantag från skatteplikt och i vilken utsträckning olika slag av förmåner ska tas upp till beskattning. I 61 kap. inkomstskattelagen finns bestämmelser om hur förmåner ska värderas.

13.1.2 Begreppet förmån

Med begreppet förmån avses ersättning som lämnas i annan form än kontanter eller pengar. Förmåner kan således vara av många olika slag. Det kan exempelvis handla om tillgång till tjänstebil, bostad, resor, mobiltelefon samt kaffe och frukt på arbetsplatsen. Förmånsvärdet ska beräknas till marknadsvärdet, dvs. det pris som personen själv skulle ha fått betala på orten om han eller hon själv skaffat sig motsvarande varor eller tjänster. Om den anställde betalar för förmånen ska förmånsvärdet sättas ned i motsvarande mån. Det följer av 61 kap. 4 § inkomstskattelagen. Det krävs att betalningen sker med beskattade pengar, dvs. med nettolönen, antingen genom ett nettolöneavdrag eller kontant. Annars anses det inte ha skett en betalning.

Det förhållande att förmånen ska erhållas på grund av tjänst innebär att förmånen ska lämnas på grund av ett anställnings- eller uppdragsförhållande.

Riksdagsledamöter är visserligen varken anställda av riksdagen eller uppdragstagare, men omfattas likväl av inkomstskattelagens bestämmelser om förmånsbeskattning. När det i fortsättningen talas om den anställde avses således även ledamöter.

En förutsättning för att en förmån ska vara skattepliktig är att den har åtnjutits av den anställde. Det innebär normalt att den anställde rent faktiskt ska ha utnyttjat förmånen. I vissa fall är dock redan möjligheten att disponera en förmån skattepliktig i sig, även om förmånen inte utnyttjas. Det gäller exempelvis dispositionsrätten till en semesterbostad.

Den anställde anses även åtnjuta en förmån om han eller hon disponerar över förmånen genom att styra den till en annan mottagare. I det s.k. Gratia Dei-målet beskattades en präst för gåvor som lämnats till en ideell stiftelse i ersättning för att han hållit föredrag (RÅ 1962 ref. 46). Prästen ansågs ha åtnjutit gåvan genom att bestämma vart den skulle betalas.

Om arbetsgivaren lämnar en förmån till någon annan än den anställde, exempelvis en anhörig, och detta görs på grund av den anställdes tjänst eller uppdrag, är den anställde skattskyldig för förmånen. Det är vad man kallar en indirekt förmån. Som exempel kan nämnas den situationen att en arbetsgivare låter en anställds make, maka, sambo eller barn följa med på en tjänsteresa. Från rättspraxis kan i det sammanhanget nämnas RÅ 1988 ref 30 II. Hustrun till en styrelseledamot i ett aktiebolag följde med maken på en tjänsteresa till England. Resan kostade sammanlagt 5 740 kronor och bekostades av en av de större leverantörerna till aktiebolaget. Styrelseledamoten beskattades inte för sitt eget deltagande i resan då deltagandet fick antas ha varit till nytta för bolaget. Regeringsrätten konstaterade att det av fast praxis följde att styrelseledamoten skulle beskattas för den del av resans värde som avsåg att hustrun deltagit i resan, dvs. 2 870 kronor (halva priset för resan). Ett annat exempel är plenimålet RÅ 1989 ref. 57. Målet gällde en företagsledare vars hustru fick köpa en traktor av företaget för 7 000 kronor jämte moms. Traktorns marknadsvärde uppgick dock till 20 000 kronor. Enligt Regeringsrättens majoritet skulle företagsledaren beskattas för inkomst av tjänst för mellanskillnaden om 13 000 kronor.

I sammanhanget kan också nämnas Kammarrättens i Stockholm dom den 9 april 2001 i mål 5007–2000. Målet gällde en anställd som av sin arbetsgivare erbjöds att delta i en konferensresa till Västindien. Den anställde hade dock inte möjlighet att delta. I stället åkte den anställdes svärmor, som inte var anställd hos arbetsgivaren. Den anställde beskattades för förmånsvärdet av svärmorernas resa. Kammarrätten uttalade bl.a. följande:

Genom rättspraxis har det blivit klarlagt att en anställd beskattas även för en förmån som tillkommit honom indirekt genom att hans arbetsgivare har utgivit en förmån till en av hans anhöriga. – – – I Regeringsrättens praxis har beskattning av indirekt förmån skett då förmånen utgivits till den anställdes make, sambo eller barn. Hur vid denna närståendekrets är har inte ställts på sin spets i praxis. Det finns emellertid inget hinder mot att utöka kretsen till att även andra anhöriga än make, sambo eller barn. Avgörande

för bedömningen är i stället att förmånstagaren kommit i åtnjutande av förmånen på grund av den skattskyldiges tjänst.

Bestämmelserna om förmånsbeskattning är tillämpliga också om förmånen lämnas av någon annan än arbets- eller uppdragsgivaren om det görs på grund av anställningen eller uppdraget. Det krävs då att det finns ett klart samband mellan förmånen och anställningen.

Även förmåner som lämnas efter det att anställningen eller uppdraget upphört är skattepliktiga på samma sätt som om den lämnats under anställningen eller uppdraget.

13.1.3 Undantag från skatteplikt

I 11 kap. inkomstskattelagen finns en rad förmåner uppräknade som under vissa förutsättningar är skattefria. Som exempel kan nämnas

- reseförsäkringar som avser reseskydd under tjänsteresa
- gåvor av mindre värde och jubileumsgåvor
- fria arbetskläder
- utbildning
- arbetsredskap
- grupplivförsäkringar
- förebyggande behandling och rehabilitering.

Vidare är personalvårdsförmåner skattefria. Med personalvårdsförmån avses enligt 11 kap. 11 § första stycket inkomstskattelagen förmåner av mindre värde som inte är en direkt ersättning för utfört arbete utan består av enklare åtgärder för att skapa trivsel i arbetet eller liknande eller lämnas på grund av sedvänja inom det yrke eller den verksamhet som det är fråga om. Som personalvårdsförmån räknas bl.a. enligt 12 § förfriskningar och annan enklare förtäring i samband med arbetet som inte anses som måltid samt möjlighet till enklare slag av motion och annan friskvård. Det krävs att hela personalen, inklusive vikarier och tillfälligt anställda, erbjuds personalvårdsförmånen (RÅ 2001 ref. 44).

Skatteverket har i ett rättsligt ställningstagande den 21 mars 2017 (dnr 131 127035-17/111) gjort bedömningen att inköp av förfriskningar och annan enklare förtäring som exempelvis kaffe, bulle, godis, frukt, smörgås under tjänsteresor som anställda själva gör och där arbetsgivaren står för kostnaden direkt, exempelvis med betalkort eller på faktura, eller indirekt via olika bonusprogram, inte är att jämföras med skattefri personalvårdsförmån. Om arbetsgivaren betalar en sådan förmån ska den anställde således beskattas för värdet av förmånen. Förfriskningar och enklare förtäring som obligatoriskt ingår i biljettpriset är dock skattefria, trots att arbetsgivaren indirekt bekostat dessa.

Rabatter, förmåner som den anställde får byta ut mot kontant ersättning, förmåner som inte riktar sig till hela personalen eller andra förmåner som den anställde får utanför arbetsgivarens arbetsplatser genom kuponger eller liknande betalningssätt utgör inte en personalvårdsförmån (11 § andra stycket).

13.1.4 Värderingen av en förmån

En skattepliktig förmån ska som huvudregel värderas till marknadsvärdet. Det framgår av 61 kap. 2 § första stycket inkomstskattelagen. Med marknadsvärdet avses det pris som den skattskyldige skulle ha fått betala på orten om han eller hon själv skaffat sig motsvarande varor, tjänster eller förmåner mot kontant betalning, inklusive moms. Om det saknas marknad för varan eller tjänsten på orten ska ett värde beräknas med ledning av värdet på andra motsvarande orter. Förmånens värde ska beräknas till ett marknadsvärde som uppskattas på objektiva grunder. Om marknadsvärdet inte kan fastställas ska värdet tas upp till ett belopp som med hänsyn till rådande förhållanden kan förväntas gälla vid en betalning med kontanta medel. Många gånger motsvaras marknadsvärdet av arbetsgivarens kostnad för förmånen, inklusive mervärdesskatt, t.ex. när arbetsgivaren köpt varan eller tjänsten på öppna marknaden. Utgångspunkten är då att en anställd som själv skulle ha anskaffat motsvarande vara eller tjänst hade haft motsvarande kostnad.

I några fall ska värderingen göras enligt schablon. Det gäller bil- och kostförmån. Även bostadsförmåner kan i viss utsträckning beskattas enligt schablon.

13.1.5 Resa och logi vid tjänsteresa

Resa och logi under en tjänsteresa är inte en skattepliktig förmån för den anställda. Enligt Skatteverkets uppfattning utgör logi under en pågående tjänsteresa, där övernattningen är motiverad av tjänsteutövningen, inte någon skattepliktig förmån för den anställda, oberoende av om den anställda övernattar inom eller utom sin vanliga verksamhetsort. En sådan övernattning, som således sker på annan plats än den anställdes bostad, kan inte sägas innebära någon inbesparad levnadskostnad för den anställda. En skattepliktig bostadsförmån kan dock uppkomma om arbetsgivaren tillhandahåller en lägenhet eller annan stadigvarande bostad för den anställda, exempelvis för att utnyttjas i samband med tjänsteresor (Skatteverkets rättsliga ställningstagande den 31 januari 2006, dnr 63168-06/111).

Om den anställda delar logi med en medföljande make eller maka under resan, anses förmånsvärdet för den anhörige enligt Skatteverkets uppfattning uppgå till 25 procent av kostnaden för hotellrummet. Den anställda ska även förmånsbeskattas för makens eller makans färdbiljett. Man kan inte undgå förmånsbeskattning genom att byta en dyr färdbiljett mot två billiga biljetter för samma pris. Skatteplikten påverkas inte av att det inte uppstår en merkostnad för arbetsgivaren på grund av den medföljande resenären.

Avdrag för logi ska inte medges för den merkostnad som uppkommer till följd av att familjen följer med under tjänsteresan. Om familjen följer med och det är uppenbart att bostaden är väsentligen större än vad som rimligen kan krävas för personens eget behov, bör det göras en reduktion av avdraget för logi. Skatteverket anser att en skälighetsbedömning får göras utifrån de förhållanden som råder. Om enbart make, maka eller sambo följer med bör

avdraget reduceras till 75 procent. Om även ett eller flera barn följer med bör reduktion av avdraget ligga i intervallet 50–75 procent av logikostnaden (förttydligande den 22 oktober 2020 av Skatteverkets rättsliga ställningstagande i fråga om beräkning av avdrag för tjänsteresa i Sverige).

Skatteverket har gett följande exempel:

En anställd tar med sig sin make på en tjänsteresa. Resan pågår i fyra dagar och paret övernattar tre nätter på hotell. Maken jobbar inte för arbetsgivaren och får inga andra förmåner. Om makarnas hotellrum kostar 1 600 kr/natt uppgår förmånen till 400 kr/natt (1 600 kr x 25 %). Den anställda beskattas då för 1 200 kr som indirekt förmån (400 kr x 3 nätter).

En anställd tar med sig familjen, make och barn, på en tjänsteresa. Hotellrum för en person kostar 2 000 kr per natt men arbetsgivaren har bestat ett familjerum för 3 000 kr per natt. Förmånen för den anställda är då 1 000 kr per natt. Det är alltid merkostnaden för logi som anses som privat del, dock minst 25 procent av logikostnaden.

13.1.6 Kostförmån

Fri kost är en skattepliktig förmån oavsett om den tillhandahålls fortlöpande eller endast vid särskilda tillfällen, såsom under tjänsteresa. Med kost avses allt som kan ätas eller drickas. Med måltid avses i första hand frukost, lunch och middag. Även servering av mat som benämns buffé eller supé kan vara en måltid. Det saknar betydelse om det är fråga om en inrikes eller utrikes tjänsteresa. Om kost delvis betalas av arbetsgivaren är mellanskillnaden mellan förmånsvärdet och det subventionerade priset skattepliktig.

Det krävs att den anställde har utnyttjat kostförmånen. Det är dock upp till den anställde att göra sannolikt att han eller hon inte har utnyttjat erbjuden kost. Från rättspraxis kan i det sammanhanget nämnas rättsfallet RÅ 1992 ref. 108. Målet gällde en anställd som ostridigt inte hade ätit vissa måltider som erbjudits på arbetsplatsen utan tagit med sig egen vegetarisk kost. Den anställde beskattades inte för kostförmån. I vissa fall kan fri kost vara skattefri. Det gäller bl.a. kost som tillhandahålls på allmänna transportmedel och hotellfrukost. Bestämmelser om det finns i 11 kap. 2 § första stycket inkomstskattelagen. Där anges att förmån av kost på allmänna transportmedel vid tjänsteresa och frukost på hotell eller liknande i samband med övernattning under tjänsteresa, inte ska tas upp till beskattning om kostnaden obligatoriskt ingår i priset för transporten eller övernattningen. Måltider som ingår i priset för en biljett vid tjänsteresa med allmänna transportmedel är således inte skattepliktig. Är det möjligt att köpa en motsvarande biljett utan måltid är det däremot fråga om en skattepliktig förmån.

Med allmänna transportmedel avses flyg, tåg och andra kommunikationsmedel som mot betalning är tillgängliga för allmänheten. För den som exempelvis reser i första klass får alltså en förstaklassbiljett inte kunna köpas till ett lägre pris utan kost. Skulle det finnas en viss klassificering för ett visst antal stolar där kosten ingår i priset medför detta inte skattefrihet, om motsvarande biljett kan fås utan kost men med en annan klassificering. Klassificeringen ska i sådant fall vara baserad på någon annan skillnad än kosten.

Fri frukost på hotell, pensionat, rumsuthyrningar, vårdshus och liknande är enligt 11 kap. 2 § inkomstskattelagen under vissa förutsättningar undantagen från beskattning. Skattefrihet kräver att frukosten fås på hotellet eller inrättningen vid övernattnig där och att övernattningen sker under en tjänsteresa. Frukosten ska dessutom obligatoriskt ingå i priset för boendet. Ytterligare ett villkor för skattefrihet är – i linje med vad som gäller för kost på transportmedel – att ett rum med samma standard inte kan hyras till ett lägre pris utan frukost. Finns en klassificering för ett visst antal rum där frukost ingår i priset medför detta inte skattefrihet, om motsvarande rum kan fås utan frukost men med en annan klassificering. Klassificeringen måste i sådant fall vara baserad på någon annan skillnad än frukosten.

Enligt 61 kap. 3 § första stycket inkomstskattelagen beräknas förmånsvärdet av kostförmån för en hel dag innefattande minst tre måltider till det belopp som – avrundat till närmaste femtal kronor – motsvarar 250 procent av genomsnittspriset i Sverige för en normal lunch. Förmånsvärdet för lunch eller middag uppgår till 40 procent av värdet för kostförmån för en hel dag. Förmånsvärdet för frukost är 20 procent av värdet för kostförmån för en hel dag.

Skatteverket har i ett allmänt råd för beskattningsåret 2020 fastställt att genomsnittspriset för en normal lunch är 98,76 kronor. Förmånsvärdet av helt fri kost en dag uppgår sålunda till 245 kronor medan förmånsvärdet för en lunch/middag och frukost är 98 kronor respektive 49 kronor (SKVFS 2019:11). Om det finns synnerliga skäl ska värdet av kostförmånen justeras uppåt eller nedåt (61 kap. 18 § inkomstskattelagen). Enligt de allmänna råden bör värdet justeras nedåt om måltiden avsevärt avviker från en normal lunch av dagens-rätt-karaktär. Justering uppåt av värdet på grund av att måltiden är av väsentligt högre standard jämfört med en normal lunch bör enligt de allmänna råden endast göras i undantagsfall. Vid bedömningen bör det bl.a. vägas in om den anställde vid tjänsteresa haft ett avgörande inflytande på måltidsstandarderna.

Den nuvarande regleringen av kost som tillhandahålls på allmänna transportmedel och som även ligger till grund för regleringen av boende på hotell och liknande infördes genom ändringar i kommunalskattelagen 1992 och som sedan tagits in i inkomstskattelagen (prop. 1992/93:127, bet. 1992/93:SkU14).

13.1.7 Representation

Enligt 11 kap. 2 § inkomstskattelagen är förmån av kost vid representation skattefri. Vid intern representation gäller detta dock bara vid sammankomster som är tillfälliga och kortvariga. Det kan exempelvis handla om personalfester och informationsmöten med hela personalen, interna kurser och planeringskonferenser.

13.1.8 Konferenser och studieresor

Anställda som i tjänsten deltar i en studieresa eller liknande inom eller utom landet beskattas normalt inte för värdet av en sådan resa. Det förutsätter dock att det är fråga om en renodlad studie- eller konferensresa och att eventuella inslag av nöje och rekreation är försumbar. I annat fall kan det bli aktuellt med förmånsbeskattning. Avgörande för det är hur stort inslaget av nöje och rekreation är, syftet med resan, nyttan av resan för arbetsgivarens verksamhet, val av resmål och studiernas eller konferensens upplägg. En viktig omständighet för den skattemässiga bedömningen är den tidsmässiga fördelningen mellan studier, konferens och andra aktiviteter under resan. Resan måste innehålla en inte oväsentlig del effektivt arbete. Den huvudsakliga delen av arbetstiden, dvs. minst 75 procent, ska ägnas åt arbete. Sex timmar om dagen ska alltså ägnas åt konferens och studier.

Om en anhörig till den anställde följer med på resan föreligger det en förmån som ska beskattas för förmånsvärdet av den anhöriges del av resan.

13.1.9 Årskort, periodkort m.m.

En del anställda får ett periodkort, t.ex. årskort eller månadskort hos SJ eller ett annat transportföretag som de ska använda vid tjänsteresor men som de även får använda privat. Den anställde ska i så fall beskattas för värdet av de privata resor som han eller hon faktiskt har gjort med periodkortet (RÅ 1987 ref. 81). Om den anställde däremot inte alls använder kortet för privata resor uppkommer ingen skattepliktig förmån. I sådana fall krävs, enligt Skatteverket, att det har upprättats ett avtal mellan arbetsgivaren och den anställde om att tjänstekortet inte får användas för privat bruk.

Om arbetsgivaren betalar för lokala och regionala kort förutsätts kortet av Skatteverket vara för privat användning, även om det också används för tjänsteresor på arbetsorten. Det kan vara fråga om årskort, månadskort eller annat periodkort.

Om den anställde har bostaden som tjänsteställe, vilket bl.a. riksdagsledamöter har, kan arbetsgivaren under följande förutsättningar skattefritt tillhandahålla periodkort för kollektivtrafik på orten där arbetena utförs.

- Den anställde utför tjänsteresor med kollektivtrafik i sådan omfattning att köp av periodkort är billigare än alternativa biljettköp.
- Den anställde redovisar tjänsteresorna och på vilka adresser arbete utförts i reseräkningar eller motsvarande underlag som kontrolleras och sparas av arbetsgivaren.
- Den anställde har inga hemresor eller arbetsresor som kan genomföras med periodkortet.
- Den anställde har avtalat med arbetsgivaren att periodkortet enbart får användas av den anställde själv, och enbart för tjänsteresor.
- Arbetsgivaren kan lämna skattefri kostnadsersättning för en anställds köp av periodkort för tjänsteresor under motsvarande förutsättningar.

13.1.10 Skyldighet att betala arbetsgivaravgifter m.m.

Förmåner som är skattepliktiga ska tas upp som en inkomst av den anställda. Värdet av alla skattepliktiga förmåner som lämnats på grund av tjänst utgör underlag för skyldigheten att betala socialavgifter enligt socialavgiftslagen (2000:980). Sådana avgifter betalas normalt i form av arbetsgivaravgifter. Det är den som lämnar förmånen som ska betala socialavgifter. När det gäller skattepliktiga rabatter, bonuspoäng och liknande trohetsförmåner, ska dock arbetsgivaravgifterna betalas av den som slutligt stått för de kostnader som ligger till grund för förmånen. Det betyder att om arbetsgivaren betalar för en tjänsteresa som i sin tur genererar bonuspoäng som används av resenären privat är det arbetsgivaren som ska betala arbetsgivaravgifter för värdet av trohetsförmånerna, inte reseföretaget. Den anställda är skyldig att senast månaden efter det att en förmån utnyttjats anmäla det till arbetsgivaren och lämna de uppgifter som behövs för att arbetsgivaren ska kunna uppfylla sin skyldighet att lämna uppgifter i arbetsgivardeklarationen och betala arbetsgivaravgifter.

Även om det är den anställda som förmånsbeskattas är det arbetsgivaren som betalar in förmånsskatten åt den anställda till Skatteverket. Förmånen registreras på den anställdes lönespecifikation och ökar den anställdes skatt. Vidare ökar underlaget för arbetsgivaravgiften.

13.2 Avdrag för ökade levnadskostnader

13.2.1 Avdrag för ökade levnadskostnader vid tjänsteresa

Regler om avdrag för ökade levnadskostnader vid tjänsteresa finns i 12 kap. 6–17 §§ inkomstskattelagen. Begreppet tjänsteresa definieras inte i inkomstskattelagen eller annan författning på området. Enligt Skatteverkets uppfattning är det dock fråga om en tjänsteresa när arbetsgivaren har beordrat en anställd att genomföra en resa för att utföra arbete för arbetsgivarens räkning på annan plats (Skatteverkets ställningstagande den 31 januari 2006). Det krävs inte övernattning för att det ska vara fråga om en tjänsteresa, inte heller att resan företas utanför den vanliga verksamhetsorten.

Förutsättningarna för att det ska föreligga avdragsrätt för ökade levnadskostnader under en tjänsteresa är enligt 12 kap. 6 § första stycket inkomstskattelagen att den skattskyldige vistas utanför sin vanliga verksamhetsort i tjänsten och att resan är förenad med övernattning utanför den vanliga verksamhetsorten. Båda förutsättningarna måste vara uppfyllda för att avdragsrätt ska föreligga. När arbetet utanför den vanliga verksamhetsorten varit förlagt till samma ort under mer än tre månader gäller inte bestämmelserna i 12 kap. 6 § första stycket längre. I stället ska rätten till avdrag bedömas enligt bestämmelserna om tillfälligt arbete och dubbel bosättning i 12 kap. 18–22 §§ inkomstskattelagen.

13.2.2 Den vanliga verksamhetsorten och tjänstestället

Med begreppet den vanliga verksamhetsorten avses enligt 12 kap. 7 § inkomstskattelagen ett område inom 50 km från den skattskyldiges tjänsteställe. Som vanlig verksamhetsort räknas också ett område inom 50 km från den skattskyldiges bostad. Avståndet ska mätas närmaste färdväg, inte fågelvägen (prop. 1989/90:110 s. 353). En anställd har alltså normalt två vanliga verksamhetsorter; en med utgångspunkt från tjänstestället och en med utgångspunkt från bostaden. Dessa kan delvis sammanfalla.

Begreppet tjänsteställe definieras i 12 kap. 8 § första stycket inkomstskattelagen som den plats där den skattskyldige utför huvuddelen av sitt arbete. Utförs detta under förflyttning eller på arbetsplatser som hela tiden växlar anses i regel den plats där den skattskyldige hämtar och lämnar arbetsmaterial eller förbereder och avslutar sina arbetsuppgifter som tjänstestället. Arbetsgivare och arbetstagare kan inte själva bestämma vad som ska vara tjänsteställe. Det avgörs av de faktiska omständigheterna utifrån bestämmelserna i inkomstskattelagen.

De flesta skattskyldiga har sitt tjänsteställe på sin arbetsplats. Om arbetet pågår en begränsad tid på varje plats, som exempelvis inom byggnads- och anläggningsbranschen, anses emellertid bostaden vara tjänsteställe. Det framgår av 12 kap. 8 § andra stycket inkomstskattelagen. I paragrafens tredje stycke sägs vidare att när det gäller riksdagsledamöter, reservofficerare samt nämndemän, jurymän och andra liknande uppdragstagare i allmän domstol, allmän förvaltningsdomstol, hyresnämnd och arrendenämnd, ska bostaden anses vara tjänsteställe. Med uttrycket bostaden anses enligt fjärde stycket bostaden på hemorten för riksdagsledamöter. I 4 kap. 1 § ersättningslagen sägs att ledamotens bostad på folkbokföringsorten enligt folkbokföringslagen är att betrakta som tjänsteställe vid tillämpning av ersättningslagen. Av lagförarbetena framgår att avsikten inte är att skillnaden i ordalydelse ska innebära någon skillnad i sak och att bestämmelsernas innebörd är densamma.

Specialregeln som gäller reservofficerare infördes genom lagändringar som trädde i kraft 1994. I förarbetena uttalas att det med hänsyn till arbetets speciella art och reservofficerarnas situation med resor till övningar i olika delar av landet finns särskilda skäl som motiverar att det införs ett undantag för dem som innebär att resor till och från tjänstgöringsorten betraktas som tjänsteresor och inte som en resa till och från arbetet (prop. 1993/94:90 s. 47 f.). Bakgrunden till lagändringen var att reservofficerares resor mellan bostaden och övningar runt om i landet i domstolspraxis betraktades som arbetsresor och inte tjänsteresor.

Genom en lagändring 1997 infördes ett motsvarande undantag för nämndemän och jurymän. Lagändringen var föranledd av domstolsavgöranden där nämndemäns resor mellan domstolar och bostaden inte sågs som tjänsteresor i och med att domstolarna betraktades som tjänsteställe. Reseersättningen utgjorde således skattepliktig inkomst. Regeringen ansåg att ett undantag var att föredra, vid en avvägning mellan å ena sidan de nackdelar ett undantag från skatterättsliga principer innebar och å andra sidan vikten av att

nämndemannasystemet gavs förutsättningar att fungera på ett ändamålsenligt sätt. Tjänstestället borde således för samtliga nämndemän vara bostaden, varigenom resor till och från respektive domstol blev tjänsteresor i stället för arbetsresor (prop. 1996/97:133 s. 53 f.). Riksdagen hade ingen annan uppfattning.

År 1996 ändrades reglerna om riksdagsledamöternas rätt till ersättning för rese- och logikostnader i 1994 års ersättningslag. Lagändringarna innebar bl.a. att riksdagen i fortsättningen skulle svara för riksdagsledamöternas samtliga kostnader som uppkom vid en tjänsteresa, dvs. resekostnader, kostnader för logi och ökade levnadsomkostnader. Rätten till traktamente samt övernattningsboende och logiersättning knöts till huruvida ledamoten hade rätt till avdrag för ökade levnadsomkostnader enligt kommunalskattelagen (numera inkomstskattelagen). I 4 kap. 1 § 1994 års lag togs det in en bestämmelse om att ledamotens bostad utgjorde hans eller hennes tjänsteställe. Det gjordes dock ingen motsvarande ändring i kommunalskattelagen. En sådan lagändring gjordes först i samband med införandet av det s.k. Stockholmstraktamentet 2006. Bestämmelsen i 12 kap. 8 § tredje stycket inkomstskattelagen ändrades på så sätt att även riksdagsledamöter togs in i uppräkningsgruppen av de grupper som hade sitt tjänsteställe i bostaden. I ett nytt fjärde stycke gjordes som nämnts ett förtydligande om att med begreppet bostad avses för riksdagsledamöter bostaden på hemorten. I författningskommentaren sägs att det är den ordinarie bostaden på hemorten som avses. I övrigt kommenteras inte undantaget för riksdagsledamöter närmare (framst. 2005/06:RS4 s. 114, bet. 2005/06:KU33).

Begreppet bostaden i 12 kap. 8 § inkomstskattelagen definieras inte i författning. Vi har inte kunnat hitta några förarbetsuttalanden som uttryckligen tar sikte på begreppets närmare innebörd och om det finns några särskilda krav för att det ska vara fråga om en bostad i paragrafens mening. Såvitt vi kunnat finna har frågan inte heller aktualiserats i rättspraxis. Det hänger säkerligen ihop med att frågeställningen ansetts självklar för t.ex. officerare och nämndemän, särskilt mot bakgrund av att en tjänsteresa, till skillnad från dubbelbostättning och tillfälligt arbete, utförs under en kortare tid och då det givetvis måste finnas ett permanent boende även på hemorten under själva tjänsteresan. Det är inte lika självklart när det gäller riksdagsledamöter som normalt sett inte är bosatta i Stockholm och därför regelbundet och under långa tider – rent av under större delen av året – befinner sig på tjänsteresa i Stockholm och andra orter.

13.2.3 Avdrag för ökade levnadsomkostnader vid tillfälligt arbete

En skattskyldig som har sitt arbete på annan ort än där han eller hon har sin bostad får enligt 12 kap. 18 § inkomstskattelagen göra avdrag för ökade levnadsomkostnader vid tillfälligt arbete under förutsättning att arbetet avser en kortare tid, arbetet inte är kortvarigt men tidsbegränsat till sin natur eller sådant att det kräver en fast anknytning till bostadsorten, arbetet bedrivs på flera olika platser, eller det av någon annan anledning inte skäligen kan ifrågasättas att

den skattskyldige bör flytta till arbetsorten. Det krävs dessutom att den skattskyldige övernattar på arbetsorten och att den ligger mer än 50 km från bostadsorten, vilken normalt är folkbokföringsorten.

Enligt rättsfallet RÅ 1998 ref. 39 krävs det inte att den skattskyldige har några kostnader på hemorten för att avdrag för bostad på arbetsorten ska kunna göras vid tillfälligt arbete. Målet gällde en person som normalt bodde hos sina föräldrar i Gävle men arbetade tillfälligt i Stockholm under tre månader. Det förhållandet att hon inte hade några bostadskostnader i Gävle utgjorde inte något hinder mot att göra avdrag för kostnaderna för boendet i Stockholm.

Utgifter för logi, dvs. övernattning, ska dras av enligt 12 kap. 13 § inkomstskattelagen. Kan den skattskyldige inte visa vilken utgift han eller hon har haft för logi ska ett halvt maximibelopp per natt dras av. I förarbetena sägs att grunden för avdragsrätten är att det skett en övernattning på arbetsorten och att redan detta förhållande måste vara tillräckligt för att det ska vara sannolikt att det uppstått kostnader för logi (prop. 1998/99:83 s. 24). Detta gäller dock inte om arbetsgivaren har tillhandahållit övernattningsbostad.

13.2.4 Avdrag för ökade levnadskostnader vid dubbel bosättning

Bestämmelser om avdrag för ökade levnadskostnader vid dubbel bosättning finns 12 kap. 19 § inkomstskattelagen. Enligt den paragrafen ska ökade levnadskostnader dras av om den skattskyldige på grund av sitt arbete flyttat till en ny bostadsort och en bostad behållits för den skattskyldige, dennes make, maka, sambo eller familj på den tidigare bostadsorten. Det krävs också att den dubbla bosättningen är skälig på grund av makens, makans eller sambons förvärvsverksamhet, svårigheter att skaffa en fast bostad på arbetsorten eller någon annan särskild omständighet. Dessutom krävs det enligt 12 kap. 20 § att den skattskyldige övernattar på arbetsorten och avståndet mellan bostadsorten och arbetsorten överstiger 50 km. Ökade levnadskostnader på grund av dubbel bosättning medges bara under tre år om det inte föreligger särskilda skäl. Enligt Skatteverket får den anställde själv bestämma hur han eller hon vill bo på arbetsorten. Han eller hon kan t.ex. hyra en lägenhet, ett möblerat rum eller bo på hotell. Kostnaden för boendet måste dock vara rimlig med hänsyn till kostnadsläget på arbetsorten. Om bostaden på den gamla bostadsorten hyrts ut under tiden den skattskyldige arbetat på annan ort anses det inte ha uppkommit någon ökad utgift för logi. Om bostaden hyrts ut till viss del påverkas avdraget i motsvarande mån.

13.2.5 Avdragets storlek

Vid beräkningen av avdraget används för tjänsteresa i Sverige ett maximibelopp och vid tjänsteresa utomlands ett normalbelopp. Avdraget beräknas för hel eller halv dag. Avresedagen behandlas som en hel dag om resan påbörjas före kl. 12.00. Hemresedagen beräknas som hel dag om resan avslutas efter kl.19.00. Som halv dag behandlas avresedagen om resan påbörjas kl. 12.00

eller senare och hemkomstdagen om resan avslutas kl. 19.00 eller tidigare. Maximibeloppet uppgår till 0,5 procent av prisbasbeloppet avrundat till närmaste tiotal kronor, dvs. i dag 240 kronor.

Normalbeloppet motsvarar för varje land den normala ökningen av levnadskostnaderna under en hel dag för frukost, lunch och middag som består av en rätt på restaurang av normal standard samt för småutgifter. Om det finns särskilda skäl, får normalbeloppet avse ökade utgifter för måltider på en restaurang av bättre standard. Om den anställde under en tjänsteresa samma dag uppehåller sig i mer än ett land bestäms avdraget efter vad som gäller för vistelse i det land där han eller hon uppehållit sig den längsta delen av dagen. Detta framgår av 12 kap. 10–12 §§ inkomstskattelagen.

När det gäller logi, dvs. övernattnig, är utgiften för detta enligt 12 kap. 13 § inkomstskattelagen avdragsgill. Kan den skattskyldige inte visa vilken utgift han eller hon har haft, ska ett halvt maximibelopp per natt dras av vid tjänsteresa i Sverige och ett halvt normalbelopp vid tjänsteresa utomlands. Detta är vad som normalt kallas nattaktamente. I ersättningslagen används begreppet nattaktamente dock för ersättning för all slags övernattnig.

Avdrag för måltider och småutgifter regleras i 12 kap. 14 § inkomstskattelagen. Enligt den bestämmelsen ska det göras avdrag för varje hel dag som tagits i anspråk för resan med ett maximibelopp om den skattskyldige fått ersättning för ökade utgifter för måltider och småutgifter (dagtraktamenten) med ett maximibelopp för en hel dag och med ett halvt maximibelopp för varje halv dag. Om den skattskyldige visar att den sammanlagda utgiftsökningen under samtliga tjänsteresor under beskattningsåret i en och samma tjänst varit större än det sammanlagda avdraget ska den faktiska utgiftsökningen i stället dras av.

Om den skattskyldige fått dagtraktamente för en tjänsteresa utomlands ska avdrag göras för varje hel dag som tagits i anspråk för resan med ett normalbelopp och för varje halv dag med ett halvt normalbelopp. Visar den skattskyldige att utgiftsökningen under tjänsteresan varit större än avdraget ska i stället ett belopp som motsvarar den faktiska utgiftsökningen dras av (12 kap. 15 § inkomstskattelagen).

Har den skattskyldige inte fått dagtraktamente men gör sannolikt att han eller hon haft ökade utgifter för måltider och småutgifter ska enligt 12 kap. 16 § inkomstskattelagen, avdrag göras för varje hel dag med ett maximibelopp vid tjänsteresa i Sverige och med ett normalbelopp vid tjänsteresa utomlands. För varje halv dag ska avdrag göras med ett halvt maximibelopp vid tjänsteresa i Sverige och med ett halvt normalbelopp vid tjänsteresa utomlands. Är den sammanlagda utgiftsökningen under samtliga tjänsteresor i Sverige under beskattningsåret i en och samma tjänst större än det sammanlagda avdraget ska i stället ett belopp som motsvarar den faktiska utgiftsökningen dras av.

I 12 kap. 17 § inkomstskattelagen finns en bestämmelse som innebär att avdrag för ökade levnadskostnader ska minskas med värdet av kostförmåner som den skattskyldige fått. Det gäller dock inte kostförmåner på allmänna

transportmedel som enligt 11 kap. 2 § inkomstskattelagen inte ska tas upp som inkomst.

13.2.6 Begränsad avdragsrätt vid Stockholmstraktamente

En ledamot som har rätt till avdrag för ökade levnadskostnader har under vissa förutsättningar rätt till ett s.k. Stockholmstraktamente vid vistelse i Stockholm med anledning av uppdraget i riksdagen. Stockholmstraktamentet innebär att ledamoten får ett skattefritt traktamente som uppgår till halva det avdragsgilla maximibeloppet enligt 12 kap. 10 § inkomstskattelagen. I 12 kap. 6 a § inkomstskattelagen finns en särskild regel som är tillämplig på ledamöter som har rätt till Stockholmstraktamente. Enligt bestämmelsen ska bestämmelserna i 12 kap. 14, 16 och 18–22 §§ inkomstskattelagen, dvs. reglerna om avdrag för småutgifter vid tjänsteresa samt reglerna om tillfälligt arbete och dubbel bosättning inte tillämpas om ledamoten fått eller haft rätt till Stockholmstraktamente. Enligt paragrafens andra och tredje stycke gäller i stället följande:

Om en riksdagsledamot fått ersättning för ökade utgifter för måltider och diverse småutgifter (Stockholmstraktamente) för en tjänsteresa till Stockholm, ska avdrag göras med 50 procent av ett maximibelopp för varje hel och för varje halv dag som tagits i anspråk för resan. Detta gäller oavsett om den sammanlagda utgiftsökningen under samtliga tjänsteresor till Stockholm under beskattningsåret varit större än det sammanlagda avdraget beräknat enligt vad nu sagts och oavsett om arbetet varit förlagt till längre tid än tre månader i en följd.

Om riksdagsledamoten inte fått Stockholmstraktamente ska avdrag inte göras för ökade levnadskostnader i Stockholm.

Bestämmelsen infördes i samband med tillkomsten av Stockholmstraktamentet och syftar till att synkronisera avdragsrätten med Stockholmstraktamentet beloppsmässigt. Ledamoten har alltså inte rätt till avdrag med högre belopp än halva maximibeloppet om han eller hon har rätt till Stockholmstraktamente.

13.3 Traktamente

Med begreppet traktamente avses ersättning som en arbetsgivare eller liknande betalar vid sidan av lön eller arvode för att täcka ökade levnadskostnader under en tjänsteresa utanför den vanliga verksamhetsorten som är förenad med övernattnings. Ökade levnadskostnader är sådana kostnader som den enskilde inte skulle ha haft om han eller hon hade arbetat inom den vanliga verksamhetsorten. Ersättning för ökade levnadskostnader utgör enligt 11 kap. 1 § inkomstskattelagen skattepliktig inkomst för den anställde. Som framgår av avsnitt 13.2 får den anställde dock under vissa förutsättningar göra avdrag för sina ökade levnadskostnader vid en tjänsteresa. Om traktamentet motsvarar det avdragsgilla beloppet enligt 12 kap. inkomstskattelagen görs en s.k. tyst kvittning. Traktamentet kan då betalas ut skattefritt av arbetsgivaren. Det ska då inte heller betalas några arbetsgivaravgifter eller göras något skatteavdrag. Arbetstagaren får givetvis inte begära avdrag för motsvarande kostnader och så

att säga använda samma kostnad två gånger vid beskattningen. För att förenkla tillämpningen finns det vissa schablonbelopp för hur stort avdrag arbetstagarer får göra. Belopp som överstiger dessa schablonbelopp betraktas som inkomst och ska beskattas. Om arbetsgivaren har betalat traktamente med lägre belopp än de avdragsgilla schablonbeloppen har den anställde rätt till avdrag med schablonbeloppen. I sådana fall ska också kostnadsersättningen tas upp i deklARATIONEN.

Om en anställd använder egen bil eller en förmånsbil för tjänsteresor kan arbetsgivaren ersätta honom eller henne med vissa schablonbelopp per körd kilometer som anges i 12 kap. 5 § inkomstskattelagen, samma belopp som är avdragsgilla för den anställda. Överskjutande belopp är skattepliktig.

Det är viktigt att komma ihåg att traktamentet inte är avsett att täcka de faktiska kostnaderna utan bara de merkostnader som uppstår med anledning av tjänsteresan. Om arbetsgivaren utöver traktamentet svarar för kostnaden för kost har den anställde ingen merkostnad. I så fall ska traktamentet reduceras med den del som skulle täcka ökningen för kosten genom ett s.k. måltidsavdrag. I annat fall skulle den anställde överkompenseras i och med att han eller hon både fick traktamente och måltiden betald och således inte har någon ökad kostnad som traktamentet ska täcka.

14 Utgångspunkter för våra överväganden och förslag

Som närmare framgår av kapitel 5 har talmannens, ledamöternas och ersättarnas ekonomiska villkor varit ständigt återkommande frågor sedan lång tid tillbaka. Ersättningssystemet har från tid till annan utformats på olika sätt och regelverket har ändrats vid ett stort antal tillfällen. I grund och botten har det dock hela tiden handlat om att ersätta dels det inkomstbortfall som riksdagsuppdraget leder till, dels de merkostnader som vistelsen i Stockholm och uppdraget i övrigt för med sig (jfr förs. 1971:18 s. 8 f., bet. KU 1973:50).

I utredningens direktiv framhålls – i likhet med tidigare lagstiftningsärenden – att regleringen av ledamöternas ekonomiska villkor bör präglas av en balans mellan olika intressen. Ledamöterna måste ges möjlighet att mot bakgrund av de särskilda krav som uppdraget ställer verka under rimliga villkor. Det är sålunda angeläget att villkoren är utformade på ett sådant sätt att alla oavsett bakgrund och levnadsförhållanden ska kunna utöva uppdraget som riksdagsledamot och samtidigt ha ett normalt familjeliv.

Samtidigt framhålls vikten av att villkoren inte uppfattas som överdrivet förmånliga eller omotiverat gynnsamma. Om regleringen inte upplevs som rimlig finns det en risk för att förtroendet för ledamöterna och riksdagens arbete påverkas negativt. Villkoren ska, enligt direktiven, ses i ljuset av de villkor som gäller för statligt anställda. Skillnader måste kunna motiveras sakligt och kunna hänföras till riksdagsuppdraget.

Dessa utgångspunkter har varit vägledande i vårt arbete. Därutöver har vi vinnlagt oss om att förslag och bedömningar ska vara utformade så, att endast merkostnader till följd av riksdagsuppdraget ersätts. I annat fall skulle Riksdagsförvaltningen lämna skattepliktiga förmåner, ledamöterna förmånsbeskattas och en skyldighet inträda för förvaltningen att betala socialavgifter i motsvarande grad.

15 Regelverkets struktur

15.1 Ersättare som utövar uppdrag som ledamot

Förslag: Det framgår uttryckligen att lagen gäller ersättare som utövar uppdrag som ledamot.

15.1.1 Bakgrund

Enligt 1 kap. 1 § ersättningslagen innehåller lagen bestämmelser om ersättning till talmannen, riksdagens ledamöter och ersättare. Vid införandet av ersättningsystemet i början av 1970-talet gjordes ställningstagandet att endast ersättare som utövade uppdrag som riksdagsledamot hade rätt till arvode och andra ekonomiska förmåner. Det infördes således inte något expektansbidrag för den som utsetts till ersättare och så att säga stod på tur och väntade på att eventuellt få tjänstgöra som ledamot. Den enda förmån en sådan ersättare hade var att få riksdagstryck gratis och annat informationsmaterial för att kunna hålla sig informerad om riksdagsarbetet (fram. 1973:18 s. 17, bet. KU 1973:50).

Detta kom till uttryck i 1 § andra stycket 1971 års ersättningsstadga där det föreskrevs att för ersättare som utövar uppdrag som riksdagsledamot gäller samma bestämmelser som för en ledamot, dock med vissa undantag. Motsvarande reglering fanns i 1988 års ersättningslag. I 1994 och 2016 års ersättningslagar talas dock bara om ersättare. Det finns inget som talar för att någon saklig ändring var avsedd.

15.1.2 Överväganden

I ersättningslagen talas det om ersättare. Endast ersättare som utövar uppdrag som ledamot har dock rätt till ersättning enligt lagen. För att tydliggöra vad som gäller bör lagtexten kompletteras så att det klart framgår att lagen – utöver talmannen och riksdagsledamöter – är tillämplig på ersättare som utövar uppdrag som ledamot. På så sätt kommer lagtexten att stämma överens med motsvarande uttryck i 5 kap. 3 § riksdagsordningen, 2 § lagen (1996:810) om registrering av riksdagsledamöters åtaganden och ekonomiska intressen och 4 § lagen (2016:1117) om registrering och hantering av gåvor mottagna av riksdagsledamöter där det talas om ersättare som utövar uppdrag som ledamot. En bestämmelse med denna innebörd föreslås i 1 kap. 5 §.

15.2 Bestämmelserna utformas som rättigheter för ledamöterna

Förslag: Ytterligare bestämmelser i ersättningslagen formuleras som uttryckliga rättigheter för ledamöterna i stället för som skyldigheter för Riksdagsförvaltningen. Det gäller ersättning för förlorad semester, stödåtgärder för övergång till förvärvsarbete, arbetsrum, teknisk och elektronisk utrustning och försäkringsförmåner.

15.2.1 Bakgrund

Lagstiftningen om ledamöternas ekonomiska villkor har varit utformad på olika sätt. En del bestämmelser har varit formulerade som rättigheter för ledamöterna medan andra bestämmelser har inneburit skyldigheter för Riksdagsförvaltningen och tidigare myndigheter under riksdagen att under vissa förutsättningar betala ersättning och tillhandahålla andra förmåner.

Det förslag till ersättningslag som överlämnades till Lagrådet våren 2015 byggde delvis på den sistnämnda modellen, men det fanns även bestämmelser som var utformade som rättigheter.

Lagrådet anförde i den delen följande:

Åtskilliga bestämmelser i remissen är utformade som en skyldighet för Riksdagsförvaltningen eller någon annan. Vad bestämmelserna är avsedda att uttrycka synes ofta vara att ledamoten ska ha rätt till ersättningen. Andra bestämmelser är också formulerade som en rätt till ersättning utan att någon skillnad synes vara avsedd. Enligt Lagrådets mening bör bestämmelserna ges en enhetlig utformning, lämpligen som en rätt till ersättning; den är primär i förhållande till betalningsskyldigheten. Lagrådet är dock medvetet om att avsteg kan behöva göras från detta när bestämmelser i lagstiftningsärendet bör ansluta till bestämmelser i socialförsäkringsbalansen.

Riksdagsstyrelsen och konstitutionsutskottet hade ingen annan uppfattning än Lagrådet (framst. 2015/16:RS7 s. 68 f., bet. 2016/17:KU3). Bestämmelserna i lagen formulerades därför i huvudsak – men inte fullt ut – som rättigheter för ledamöterna.

15.2.2 Överväganden

Vi har uppmärksammat några bestämmelser i ersättningslagen som är formulerade på annat sätt än som rättigheter för ledamöterna. Det gäller rätten till försäkringsförmåner, ersättares rätt till ersättning för förlorad semester, rätten till teknisk och elektronisk utrustning, rätten till arbetsrum och rätten till omställningsåtgärder för övergång till förvärvsarbete. Skillnaden i uttryckssätt har inte berörts i lagförarbetena och vi kan inte se att det finns några bärkraftiga skäl för att inte utforma även dessa bestämmelser som rättigheter. I avsnitt 16.2.3, 24.6, 26.8.2 och 32.1.3 lägger vi därför fram förslag i enlighet med detta.

15.3 Förhållandet lag – föreskrift

Förslag: Den nuvarande tillämpningsföreskriften ersätts med en ny föreskrift. Föreskriften benämns riksdagsstyrelsens föreskrift och allmänna råd till lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter. Vissa bestämmelser i den nuvarande föreskriften lyfts in i ersättningslagen och några bestämmelser som endast återger innehållet i lagen tas bort.

Tillämpningsföreskriften till ersättningslagen innehåller inte bara administrativa regler om blanketter, ansökningsförfaranden och liknande utan även materiella regler som kompletterar lagen och ger dess bestämmelser ett närmare innehåll. I viss mån har de materiella reglerna gått längre än verkställighetsföreskrifter normalt gör. Så har varit fallet även tidigare. Det finns inte något hinder mot det så länge bestämmelserna ryms inom vad som enligt 8 kap. 13 § andra stycket regeringsformen kan delegeras till en myndighet under riksdagen att besluta om. Med tanke på regelverkets omfattning och komplexitet är det snarare nödvändigt att lagstiftningen kompletteras med ytterligare bestämmelser på föreskriftsnivå. Lagen skulle annars bli mycket omfattande, svår att överskåda och detaljrik. Det skulle också krävas ställningstaganden från riksdagens sida i en mängd detaljfrågor som bättre lämpar sig för en reglering på myndighetsnivå (jfr konstitutionsutskottets uttalande i bet. 1973:50 s. 4).

I några fall finns det i ersättningslagen uttryckliga hänvisningar till att en rättighet gäller i den omfattning som Riksdagsförvaltningen bestämmer eller motsvarande uttryck. Bestämmelsen i lagen kompletteras sedan i tillämpningsföreskriften. I andra fall preciseras innebörden av en rättighet i tillämpningsföreskriften utan att det finns en sådan hänvisning i lagen. Det finns enligt vår uppfattning inget hinder mot det. Grunden för bestämmelserna i föreskriften finns i bemyndigandet i ersättningslagen, dvs. 1 kap. 10 § där det anges att Riksdagsförvaltningen får meddela tillämpningsföreskrifter till ersättningslagen. Den bestämmelsen bygger i sin tur på 8 kap. 13 § andra stycket regeringsformen. Bestämmelser med hänvisningar till vad Riksdagsförvaltningen bestämmer kan i stället närmast liknas med den typ av informationsbestämmelser som kan förekomma om riksdagen har delegerat föreskriftsrätt till regeringen. Det är således strängt taget inte nödvändigt med hänvisningar i ersättningslagen till vad Riksdagsförvaltningen bestämmer eller liknande. Det kan dock många gånger vara lämpligt att genom sådana hänvisningar upplysa om att det finns ytterligare föreskrifter som närmare preciserar innebörden av en rättighet.

När ersättningslagen kom till gjordes en genomgång av regelverket på området. Den fördelning av bestämmelserna mellan lag och föreskrift som då gjordes bör i sina huvuddrag ligga fast. Vi har dock uppmärksammat några fall där bestämmelser är av så pass grundläggande betydelse att de bör flyttas från föreskriften till ersättningslagen. Ett exempel på det är regleringen av dispositionsrätten till övernattningsbostäder och arbetsrum (se avsnitt 24.6.1). Andra exempel är regleringen av förskjutna avgångsförmåner och under vilka

förutsättningar en ledamot får tillgodoräkna tid som statsråd vid prövningen av hans eller hennes rätt till avgångsförmån (se avsnitt 26.4 och 26.7).

Vi har även uppmärksammat några bestämmelser i tillämpningsföreskriften som endast återger vad som gäller enligt ersättningslagen. Dessa dubbleringar bör tas bort. På så sätt blir föreskriften mindre omfattande och mer lättillgänglig (jfr Ds 1998:43, Myndigheternas föreskrifter, avsnitt 7.1).

Begreppet tillämpningsföreskrift i 1 kap. 10 § ersättningslagen är inte helt rättvisande i och med att sådana föreskrifter enligt förarbetena till regeringsformen tar sikte på bestämmelser av administrativ natur. Som nämnts innehåller tillämpningsföreskriften även andra typer av regler. Mot den bakgrunden föreslår vi att begreppet tillämpningsföreskrift mönstras ut och ersätts med begreppet föreskrift.

Våra förslag innebär att strukturen på den nuvarande tillämpningsföreskriften ändras i sådan grad att den bör ersättas med en ny föreskrift – riksdagsstyrelsens föreskrift och allmänna råd till lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter. Vårt förslag till ny föreskrift finns i avsnitt 2.7.

15.4 Hänvisningar till kollektivavtal tas bort

Förslag: De nuvarande hänvisningarna i ersättningslagen till vad som gäller för arbetstagare hos Riksdagsförvaltningen tas bort.

15.4.1 Uppdraget i denna del

I några bestämmelser i ersättningslagen hänvisas det till vad som gäller för arbetstagare hos Riksdagsförvaltningen i stället för att det tagits in uttryckliga bestämmelser i författningstexten. Så har varit fallet även i tidigare lagstiftning om ledamöternas ekonomiska villkor. Lämpligheten av en sådan ordning ifrågasattes av Lagrådet och några remissinstanser när ersättningslagen infördes. Frågan har därefter övervägts inom Riksdagsförvaltningen. I direktiven sägs att det finns behov av att överväga frågan på nytt och att vid behov ta fram nödvändiga författningsförslag.

15.4.2 Bakgrund

I fem paragrafer i ersättningslagen hänvisas det till vad som gäller för arbetstagare hos Riksdagsförvaltningen. Det gäller bestämmelserna om rätt till ersättning vid ledighet (1 kap. 9 §), ersättning och arvodesavdrag vid sjukfrånvaro och föräldraledighet (3 kap. 7 och 8 §§) samt rätten till traktamente, förättningstillägg och dagtillägg vid utrikes tjänsteresa (5 kap. 6 och 7 §§).

Bestämmelsen i 1 kap. 9 § ersättningslagen tar sikte på såväl lagstadgad som kollektivavtalsgrundad rätt till ledighet medan övriga hänvisningar avser vad som gäller enligt kollektivavtal.

Regleringen kan åskådliggöras med följande exempel. Enligt 5 kap. 6 § ersättningslagen har en ledamot vid en flerdygnsförrättning utomlands rätt till ersättning för ökade levnadskostnader enligt de villkor och med de belopp som gäller för arbetstagare hos Riksdagsförvaltningen. Av 5 kap. 7 § följer att en ledamot vid en endagsförrättning utomlands som varar mer än 4 timmar har rätt till ersättning för ökade levnadskostnader enligt de villkor och med de belopp som gäller för arbetstagare hos Riksdagsförvaltningen. En arbetstagare hos Riksdagsförvaltningen har vid en utrikes tjänsteresa som innefattar övernattnings rätt till utlandstraktamente med de belopp som är avdragsgilla enligt 12 kap. 11 § inkomstskattelagen. Arbetstagaren har således rätt till utlandstraktamente med de belopp som Skatteverket för varje beskattningsår fastställer för respektive land. En arbetstagare har vid en flerdygnsförrättning vidare rätt till ett skattepliktigt förrättningstillägg. Vid en utrikes endagsförrättning har arbetstagaren rätt till ett skattepliktigt dagtillägg. Förrättnings- och dagtilläggen framgår av ett kollektivavtal som träffades mellan Riksdagsförvaltningen och de fackliga organisationerna i juni 2018.

Motsvarande hänvisningar förekom även i 1988 års och 1994 års ersättningslagar.

I lagen (1989:185) om arvode m.m. för uppdrag inom riksdagen, dess myndigheter och organ hänvisas det i 3 och 4 §§ till vad som gäller för arbetstagare hos Riksdagsförvaltningen vad gäller rätt till ersättning för resekostnader och traktamente för befattningshavare i de riksdagsorgan som lagen gäller för. Motsvarande hänvisningar finns även i lagarna med instruktioner för nämnderna under riksdagen.

Den nu beskrivna lagstiftningsmetoden tillämpas också beträffande statsråden. I lagen (1991:359) om arvoden till statsråden m.m. hänvisas det i fråga om avdrag på arvode och avlöningsförstärkning vid sjukfrånvaro, sjukvårdsförmåner samt resekostnadsersättning och traktamente till vad som gäller för tjänstemän i Riksdagsförvaltningen (2, 4 och 5 §§). Ett statsråd som har rätt till avdrag för dubbel bosättning enligt inkomstskattelagen (1999:1229) har vidare rätt till avlöningsförstärkning med de belopp som gäller för tjänstemän med tidsbegränsad anställning i Regeringskansliet (6 §). Enligt 8 § har ett statsråd som gör en utrikes resa inom ramen för sitt uppdrag rätt till resekostnadsersättning enligt de bestämmelser som gäller för tjänstemän vid utrikes resor.

15.4.3 Aktuella kollektivavtal

Arbetsgivarverket har slutit centrala villkorsavtal med tre arbetstagarorganisationer; Saco-S, Seko och OFR/S, P, O (villkorsavtalen). Riksdagens myndigheter utgör ett eget avtalsområde med egna centrala kollektivavtal. Centrala kollektivavtal har tecknats mellan Riksdagsförvaltningen och Saco-S, Fackförbundet ST och Seko. De tre avtal som Riksdagsförvaltningen har slutit är likalydande och överensstämmer med villkorsavtalen inom Arbetsgivarverkets avtalsområde. De skiljer sig dock åt på en punkt. Det gäller rätten till ett

tilllägg till arbetstagare som får graviditetspenning enligt socialförsäkringsbalansen.

År 2018 träffades ett kollektivavtal mellan Riksdagsförvaltningen och de lokala arbetstagarorganisationerna om förrättningstillägg och liknande ersättning vid utrikes tjänsteresor (Lokalt reseavtal för arbetstagare hos Riksdagsförvaltningen).

15.4.4 Tidigare överväganden

När 2016 års ersättningslag kom till ifrågasatte Lagrådet det lämpliga i att villkoren för ledamöterna bestämdes genom privaträttsliga avtal, dvs. kollektivavtal, och att villkoren inte framgick av författningstexten.

Lagrådet anförde följande.

I paragrafen finns bestämmelser om arvode vid en ledamots sjukfrånvaro. Där hänvisas till de bestämmelser som gäller för arbetstagare hos Riksdagsförvaltningen. Under föredragningen har upplysts att dessa bestämmelser finns i tre olika kollektivavtal, ett för varje personalkategori hos förvaltningen. Lagrådet ifrågasätter det lämpliga i att i lagen reglera riksdagsledamöternas villkor på ett sätt som innebär att villkorens faktiska innehåll bestäms i privaträttsliga avtal. En sådan lagstiftningsteknik har visserligen godtagits i vissa fall (se prop. 1979/80:132 s. 136 f., 141–145 och 153 f. samt KU 1979/80:5 y). Till skillnad från vad som gäller här har regleringen i lagen då rört avtalsparterna. I detta fall tillkommer den komplikationen att tekniken motverkar ambitionen att lagen ska vara transparent. Bestämmelsen klargör inte heller vilket avtal som ska tillämpas, om avtalen skulle få olika innehåll.

Under remissförfarandet ifrågasatte även två partigrupper den föreslagna metoden att hänvisa till vad som gäller för arbetstagare hos Riksdagsförvaltningen. Riksdagsstyrelsen ansåg mot den bakgrunden att för- och nackdelarna med att i lagtexten hänvisa till vad som gäller för arbetstagare hos förvaltningen borde övervägas ytterligare. Styrelsen gav därför riksdagsdirektören i uppdrag att analysera och överväga frågeställningen närmare. I avvaktan på resultatet av det arbetet godtog dock den föreslagna ordningen med hänvisningar till vad som gäller för arbetstagare (framst. 2015/16:RS7 s. 69). Konstitutionsutskottet och riksdagen hade ingen annan uppfattning.

Riksdagsdirektören gav i juni 2016 juridiska enheten inom Riksdagsförvaltningen i uppdrag att utreda och överväga frågan om lämplig lagstiftningsmetod. Uppdraget redovisades i en promemoria den 5 oktober 2017 (dnr 2623-2015/16).

I promemorian anfördes sammanfattningsvis följande:

Juridisk bedömning

I anslutning till att en ändring i lagen om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk gjordes 1980 fann Lagrådets majoritet att det inte var oförenligt med regeringsformen att riksdagen att en lagreglering i viss utsträckning hämtar sitt materiella innehåll från överenskommelser mellan enskilda avtalsparter och att de överenskommelserna därmed får rättsverknningar för upphovsmän som inte är medlemmar i de avtalsslutande organisationerna. KU anslöt sig till Lagrådets majoritet och anförde att

konstruktionen däremot inte kunde användas vid hänvisning till ett avtal som i realiteten kommit till stånd i huvudsakligt syfte att reglera förhållandet för andra än avtalsparterna. Utskottet uttalade vidare att generella hänvisningar inte kunde uppställas för hur frågan skulle lösas och att det fick prövas från fall till fall. Lagrådets yttrande från 1980 innehöll flera exempel som rör arbetsrättslig lagstiftning. Några av lagarna har ersatts av ny lagstiftning som innehåller samma typ av hänvisningar till överenskommelser mellan arbetsmarknadens organisationer. Överenskommelser som tvingande lagregler i vissa fall få ge vika för och som ger arbetsgivare rätt att tillämpa samma regler på oorganiserade anställda som på anställda. När det gäller hänvisningarna i ersättningslagen är det inte fråga om hänvisningar till avtal som kommit till stånd i huvudsakligt syfte att reglera förhållanden för andra än avtalsparterna. Det är fråga om avtal som har förhandlats fram mellan arbetsmarknadens parter och som under lång tid kompletterat den arbetsrättsliga lagstiftningen. Sammanfattningsvis synes det inte finnas något juridiskt hinder mot att använda metoden. Då återstår frågan om det är lämpligt att använda den.

Lämplighetsbedömning

Vid en genomgång av de förarbeten till de ändringar som gjorts i 1988 och 1994 års ersättningslagar är det uppenbart att man i de angivna fallen hänvisat till vad som gäller för arbetstagare hos riksdagsförvaltningen för att uppnå en enhetlighet och följsamhet mellan regler som rör ledamöters ersättning och de som rör arbetstagarnas. Skälen till att enhetlighet och följsamhet eftersträvas är flera. Ett är att det har visat sig vara betydligt enklare att hänvisa till kollektivavtalen än att försöka åstadkomma motsvarande regler själv. T.ex. är bestämmelserna om sjukpenning och föräldrapenning både omfattande och komplexa. Det är dessutom i det närmaste omöjligt att kontinuerligt bevaka kommande avtalsändringar och i tid lägga fram förslag till lagändringar. I dag finns tydlig information på intranätet om aktuella ersättningar m.m. vid ledighet, sjukdom och föräldraledighet. I dessa delar är det samma information som gäller för arbetstagare. Det innebär att det är enkelt att hålla informationen uppdaterad. Några problem med bristande transparens finns därför inte. Vidare har det i flera av fallen funnits starka rättviseskäl för att ledamöterna ska omfattas av samma reglering som övriga arbetstagare. Ett annat mer praktiskt betingat skäl är att administrationen förenklats väsentligt när reglerna och beräkningsgrunderna är desamma för ledamöter och arbetstagare. Behovet av att anpassa löne- och ersättningssystemet minskar. Om reglerna och beräkningsgrunderna skulle skilja sig åt mellan ledamöter och anställda behöver Riksdagsförvaltningen konstruera parallella system i större utsträckning än i dag. I dag skiljer sig de centrala villkorsavtalen bara åt när det gäller ett tillägg till arbetstagare som får graviditetspenning enligt socialförsäkringsbalken i samband med att hon förbjudits att fortsätta sitt vanliga arbete. Det är dock inte sannolikt att det skulle bli aktuellt för en riksdagsledamot. I dag uppstår det således inga praktiska problem om vilket avtal som ska tillämpas. Eftersom det inte föreligger någon skillnad mellan villkorsavtalen av betydelse för riksdagsledamöterna och att några sådana inte förutses, bedöms det emellertid inte finnas anledning att införa en bestämmelse i ersättningslagen som reglerar den situationen att avtalen har olika lydelse.

Uppdraget och bedömningen redovisades för riksdagsstyrelsen vid dess sammanträde i december 2017. Styrelsen lade därvid ärendet till handlingarna utan ytterligare åtgärd.

15.4.5 Överväganden

De ekonomiska villkoren för statligt anställda har sedan länge fungerat som en utgångspunkt för regleringen av ledamöternas ekonomiska villkor. Av direktiven till utredningen framgår att så ska vara fallet även fortsättningsvis.

Riksdagen har sedan lång tid tillbaka använt en lagstiftningsmetod som innebär att det i regleringen av ledamöternas ekonomiska villkor i vissa frågor har hänvisats till vad som gäller för arbetstagare hos Riksdagsförvaltningen i stället för att motsvarande bestämmelser har tagits in i lag eller i föreskrift. Samma metod har också använts vid regleringen av statsrådets ekonomiska villkor och av rätten till reseersättning och traktamente enligt lagen (1989:185) om arvoden m.m. för uppdrag inom riksdagen, dess myndigheter och organ.

Varken Lagrådet eller Riksdagsförvaltningen har funnit att lagstiftningsmetoden som sådan strider mot regeringsformen eller att den av andra konstitutionella skäl inte kan godtas. Vi gör för vår del ingen annan bedömning.

Det är givetvis att föredra om den materiella regleringen av en viss fråga uttryckligen framgår av författningstexten. Bestämmelserna om ledamöternas rätt till traktamente, förrättningsstillägg och dagtillägg vid utrikes tjänsteresa i kollektivavtalen är så pass okomplicerade att frågorna med lätthet kan regleras i ersättningslagen och föreskriften till lagen utan hänvisning till vad som gäller för arbetstagare hos Riksdagsförvaltningen. Regleringen bör därför utformas så att det i ersättningslagen anges att ledamöterna har rätt till traktamente, förrättningsstillägg och dagtillägg i enlighet med vad Riksdagsförvaltningen bestämmer. Den närmare regleringen tas in i föreskriften till lagen. Våra förslag i dessa delar finns i avsnitt 25.2.

Vad gäller den allmänna bestämmelsen om vad som gäller i fråga om rätt till ersättning vid ledighet i nuvarande 1 kap. 9 § föreslår vi i avsnitt 15.6 en annan struktur på lagstiftningen. Förslaget innebär att den nuvarande hänvisningen till vad som gäller för arbetstagare hos Riksdagsförvaltningen kan tas bort.

När det så gäller regleringen av rätten till ersättning och arvodesavdrag vid sjukfrånvaro och föräldraledighet finns det som Riksdagsförvaltningen nyligen funnit ett antal skäl för att behålla den nuvarande ordningen. Genom att hänvisa till vad som gäller för arbetstagare hos Riksdagsförvaltningen får man ett ”färdigt” regelverk med tillhörande praxis och undviker risken för oavsiktliga betydelseskilnader och luckor i regleringen. Vidare uppnås med automatik den följsamhet till vad som gäller för arbetstagare hos förvaltningen som har eftersträvats i regleringen av ledamöternas ekonomiska villkor.

Vi har gått igenom villkoren i kollektivavtalen och kan konstatera att endast ett begränsat antal bestämmelser i praktiken är aktuella för ledamöter. Enligt vår uppfattning är det möjligt och lämpligt att ta in den materiella regleringen i föreskriften till ersättningslagen. På detta sätt kommer transparensen och tydligheten i regelverket öka.

Regleringen bör utformas enligt samma lagstiftningsmodell som ligger till grund för våra förslag till reglering av rätten till utlandstraktamente, förrättningsstillägg och dagtillägg, dvs. att det i lagen hänvisas till att rätten till

ersättning vid sjukfrånvaro och föräldraledighet samt arvodesavdrag i sådana situationer följer av vad Riksdagsförvaltningen bestämmer och att aktuella villkor i kollektivavtalen tas in i föreskriften till lagen.

Som framgår av avsnitt 16.1 föreslår vi även i övrigt förenklingar av regleringen av arvodesavdrag och ersättning vid sjukfrånvaro och föräldraledighet.

15.5 Talmannens och ersättares rätt till ersättning

Förslag: Vad som sägs i ersättningslagen om en ledamot ska gälla även för talmannen och ersättare, om det inte anges något annat i lagen. Den begränsning som finns om att lagen gäller för talmannen om inte annat framgår av sammanhanget tas bort. Kapitel 2 med bestämmelser om ersättning till talmannen upphävs.

15.5.1 Bakgrund och nuvarande reglering

Enligt 1 kap. 5 § ersättningslagen har en ersättare rätt till ersättning på samma sätt som en ledamot, om det inte anges något annat i lagen. Bestämmelser med motsvarande innebörd fanns i 1971 års ersättningsstadga samt i 1988 och 1994 års ersättningslagar.

I 1 kap. 6 § ersättningslagen föreskrivs att lagen även gäller för talmannen om det inte anges något annat i lagen eller annat framgår av sammanhanget. Det saknades motsvarande reglering i 1971 års ersättningsstadga och 1988 års ersättningslag. I 1994 års ersättningslag togs det dock in ett särskilt kapitel som gällde talmannens ekonomiska villkor. I 2 kap. 7 § föreskrevs sålunda att övriga bestämmelser i lagen gällde talmannen, där det inte följer annat av vissa uppräknade paragrafer eller framgår annat av sammanhanget.

I 2 kap. ersättningslagen finns två bestämmelser som avser talmannen, dels rätten till arvode, dels ett förbud mot att ta emot statlig egenpensionsförmån i vissa fall.

15.5.2 Överväganden

Den sakliga innebörden av bestämmelserna i 1 kap. 5 och 6 §§ ersättningslagen är att talmannen och ersättare som utövar uppdrag som ledamot har rätt till ersättning enligt lagen på samma sätt som en ledamot, såvida det inte anges något annat i lagen och därutöver, i fråga om talmannen, om inte annat framgår av sammanhanget.

Att talmannen omfattas av ersättningslagen framgår av 1 kap. 1 § och behöver inte upprepas. Det sägs inget i förarbetena om vad hänvisningen till vad som framgår av sammanhanget åsyftar. Numera finns det få skillnader mellan talmannens och ledamöternas rätt till ersättning. Vi har inte kunnat finna att uttrycket ”annat framgår av sammanhanget” har något tillämpningsområde. Vi anser därför att hänvisningen bör tas bort.

Mot bakgrund av detta föreslår vi att regleringen i 1 kap. 5 och 6 §§ förtydligas och förenklas genom att den samlas i en enda paragraf (se förslaget till 1 kap. 5 § ersättningslagen).

Vi föreslår i avsnitt 27.2 att bestämmelsen i 2 kap. 2 § om talmannens rätt att ta emot statlig egenpensionsförmån ska tas bort. Det innebär att det bara återstår en enda paragraf i 2 kap., dvs. 2 kap. 1 §, där det föreskrivs att talmanen har rätt till ett månatligt arvode som motsvarar statsministerns arvode. Den bestämmelsen hör bättre hemma bland övriga bestämmelser om arvode i 3 kap. Detta innebär att 2 kap. kan upphävas.

15.6 Ledamöter som är statsråd och ledamöter som är lediga

Förslag: Den nuvarande bestämmelsen i 1 kap. 9 § ersättningslagen om rätten till ersättning om en ledamot tjänstgör som statsråd eller är ledig från uppdraget som ledamot delas upp i två paragrafer. Den ena gäller ledamöter som är statsråd och den andra ledamöter som beviljats ledighet.

En ledamot som är ledig för att tjänstgöra som statssekreterare har inte rätt till ersättning enligt ersättningslagen. En ledamot som är ledig av annat skäl har rätt till ersättning endast om det särskilt anges.

15.6.1 Bakgrund och nuvarande reglering

Under den tid som en riksdagsledamot är talman eller tillhör regeringen utövas hans eller hennes uppdrag som riksdagsledamot av en ersättare (4 kap. 13 § regeringsformen). Ledamoten har under den tiden inte rätt till ersättning enligt ersättningslagen, vilket framgår av 1 kap. 9 § tredje stycket ersättningslagen. Tjänstgöringstiden kan dock i vissa fall tillgodoräknas ledamoten vid prövningen av rätten till avgångsförmån.

En ledamot kan vidare vara ledig från uppdraget, exempelvis för att tjänstgöra som statssekreterare. Sjukdom och föräldraledighet är två andra vanliga ledighetsgrunder. Även i sådana fall utövas ledamotskapet av en ersättare, dock endast under förutsättning att ledigheten uppgår till minst en månad (5 kap. 3 § riksdagsordningen).

I 1 kap. 9 § ersättningslagen föreskrivs följande:

Ledighet

En ledamot som har beviljats ledighet från sitt uppdrag under minst en månad i följd har rätt till ersättning för den tiden om skälet till ledigheten är offentligt uppdrag, militärtjänstgöring, sjukdom eller något annat förhållande som omfattas av bestämmelserna om rätt till ledighet för arbetstagare hos Riksdagsförvaltningen.

Med ett offentligt uppdrag avses ett uppdrag som ges av riksdagen eller regeringen eller av någon annan efter bemyndigande av riksdagen eller regeringen. En anställning utgör inte ett offentligt uppdrag.

Ersättning lämnas inte för tid då en ledamot är statsråd eller statssekreterare.

Liknande bestämmelser har funnits även i tidigare lagstiftning. Bestämmelsen infördes ursprungligen i 1971 års ersättningsstadga i samband med tillkomsten av ersättningsystemet 1974. Regleringen av vad som gäller för statssekreterare och hänvisningen till vad som gäller för arbetstagare hos Riksdagsförvaltningen infördes genom en lagändring 1997.

Innebörden av bestämmelsen i 1 kap. 9 § ersättningslagen är att en ledamot som har beviljats ledighet från sitt uppdrag under minst en månad har rätt till ersättning enligt ersättningslagen endast om vissa skäl ligger till grund för ledigheten, nämligen offentligt uppdrag, militärtjänstgöring, sjukdom eller något annat förhållande som omfattas av bestämmelserna om rätt till ledighet för arbetstagare hos Riksdagsförvaltningen. Uttrycket ”bestämmelserna om rätt till ledighet för arbetstagare hos Riksdagsförvaltningen” tar sikte på rätt till ledighet såväl på grund av lag som enligt kollektivavtal, exempelvis vård av barn och föräldraledighet.

15.6.2 Överväganden

En ledamot som fullgör uppdrag som statsråd är – till skillnad från en ledamot som tjänstgör som statssekreterare eller är ledig av någon annan orsak – inte ledig i regeringsformens och riksdagsordningens mening. Bestämmelsen i 1 kap. 9 § ersättningslagen reglerar således rätten till ersättning i två olika situationer och har en rubrik som inte är helt rättvisande. För att renodla och förtydliga regelverket bör paragrafen delas upp så att frågorna om vad som gäller i fråga om rätt till ersättning om en ledamot tjänstgör som statsråd, respektive är ledig för tjänstgöring som statssekreterare eller av någon annan anledning, regleras för sig i två skilda paragrafer.

I den första paragrafen föreskrivs att en ledamot som fullgör uppdrag som statsråd inte har rätt till ersättning enligt ersättningslagen under den tid tjänstgöringen som statsråd pågår (se förslaget till 1 kap. 6 § ersättningslagen).

I den andra paragrafen regleras vad som gäller vid ledighet beviljad av kamraren eller talmannen, antingen på grund av tjänstgöring som statssekreterare eller av något annat skäl (se förslaget till 1 kap. 7 § ersättningslagen). Tjänstgör ledamoten som statssekreterare har han eller hon inte rätt till ersättning enligt ersättningslagen under den tiden. Tiden får dock tillgodoräknas vid bedömningen av rätten till avgångsförmån.

När det gäller ledighet av andra skäl kan vi konstatera att det sedan 1974, då bestämmelsen i 1 kap. 9 § ursprungligen infördes, har tillkommit en rad olika ersättningsformer, exempelvis barnverksamhet, rätt till övernattningsbostad i Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd, logiersättning och rätt till teknisk och elektronisk utrustning. I ersättningslagen och tillämpningsföreskriften finns i viss utsträckning särskilda regler om vad som gäller vid ledighet som inte fullt ut harmonierar med bestämmelsen i 1 kap. 9 § ersättningslagen. Nämnas kan bestämmelsen i ersättningslagen om att logiersättning vid

ledighet betalas under tre månader och reglerna i tillämpningsföreskriften om att en ledamot vid ledighet har rätt att behålla den tekniska och elektroniska utrustningen om det inte föreligger särskilda skäl, oavsett hur lång ledigheten är och på vilken grund den har beviljats. Vidare får ledighet som överstiger en månad tillgodoräknas en ledamot vid prövningen av hans eller hennes rätt till avgångsförmån. Enligt praxis är detta fallet även om skälet för ledigheten är något annat än de skäl som räknas upp i 1 kap. 9 § ersättningslagen (jfr Riksdagens besvärsnämnds beslut den 30 april 1997 i ärende 1/97).

Konstitutionsutskottet uttalade hösten 1997 att bestämmelserna om skilda förmåner vid ledighet i vissa fall kommit att bli motstridiga och otydliga (bet. 1996/97:KU6 s. 8).

Enligt vår uppfattning skulle regleringen av vad som gäller under ledighet kunna förtydligas ytterligare enligt följande.

Bestämmelsen om vad som gäller för ledamöter som tjänstgör som statssekreterare tas in i ett första stycke. I ett andra stycke anges det att en ledamot vid ledighet av annat skäl än att tjänstgöra som statssekreterare har rätt till ersättning enligt ersättningslagen bara om det anges i lagen. I respektive kapitel i ersättningslagen tas det sedan in uttryckliga bestämmelser om vad som gäller vid ledighet. I dag gäller exempelvis följande (och vi kommer inte att föreslå några ändringar). En ledamot som har beviljats ledighet kortare tid än en månad har rätt till arvode under den tiden. Uppgår ledigheten till en månad eller mer har ledamoten rätt till arvode under förutsättning att ledigheten beviljats av vissa närmare angivna skäl. Vid ledighet som understiger en månad har en ledamot rätt att använda övernattningsbostaden, men att det inte finns en sådan rätt vid ledighet som uppgår till en månad eller därutöver och logiersättning betalas under ledighet som uppgår till tre månader. I fråga om teknisk och elektronisk utrustning har en ledamot rätt att använda utrustningen under ledigheten om det inte finns särskilda skäl.

I sak innebär det som nu föreslås inte någon ändring. Regleringen blir därmed tydligare.

16 Arvode m.m.

16.1 Ersättning och arvodesavdrag vid föräldraledighet och sjukfrånvaro

Förslag: Bestämmelserna om arvodesavdrag och rätt till ersättning vid föräldraledighet och sjukfrånvaro förenklas.

16.1.1 Uppdraget i denna del m.m.

I vissa bestämmelser i ersättningslagen, bl.a. regleringen av rätten till ersättning vid föräldraledighet och sjukfrånvaro, hänvisas det till vad som gäller för arbetstagare hos Riksdagsförvaltningen. Detsamma gäller i fråga om arvodesavdrag vid sådan frånvaro. Lämpligheten av den lagstiftningsmetoden har ifrågasatts och övervägts i tidigare sammanhang. I direktiven sägs att det finns behov av att överväga frågan om lämplig lagstiftningsmetod på nytt och vid behov ta fram nödvändiga författningsförslag.

Vi har i avsnitt 15.4 funnit att hänvisningarna till vad som gäller för arbetstagare hos Riksdagsförvaltningen ska tas bort. Arvodesavdrag och rätt till ersättning bör i stället följa av vad Riksdagsförvaltningen bestämmer. Med andra ord ska regelverket framgå av riksdagsstyrelsens föreskrift till ersättningslagen.

I detta avsnitt behandlar vi frågan om hur regleringen av arvodesavdrag och ersättning vid föräldraledighet och sjukfrånvaro närmare ska utformas.

16.1.2 Nuvarande reglering

Bestämmelser om vad som gäller vid sjukfrånvaro och föräldraledighet finns i 3 kap. 7 och 8 §§ ersättningslagen. Om en ledamot är ledig från sitt uppdrag på grund av sjukdom ska det, enligt 3 kap. 7 § första stycket, för samma tid göras ett avdrag på ledamotsarvode, tilläggsarvode och andra sådana fasta arvoden som avses i 1 § 2 och 4 lagen (1989:185) om arvoden m.m. för uppdrag inom riksdagen, dess myndigheter och organ (arvodeslagen). Ledamoten har i stället enligt andra stycket rätt till ersättningar enligt de bestämmelser som gäller för arbetstagare hos Riksdagsförvaltningen. Av tredje stycket framgår att avdrag och betalning av ersättningarna ska göras enligt de bestämmelser som gäller för arbetstagare hos Riksdagsförvaltningen. Avdraget ska dock göras som ett kalenderdagsavdrag och inte arbetsdagsavdrag.

Om en ledamot är föräldraledig från sitt uppdrag ska det enligt 3 kap. 8 § ersättningslagen för samma tid göras ett avdrag från arvodet och tilläggsarvodet och arvoden som avses i 1 § 2 och 4 arvodeslagen. Ledighet för barns födelse, vård av adoptivbarn eller ledighet med tillfällig föräldrapenning ger enligt andra stycket rätt till ersättningar enligt de bestämmelser som gäller för

arbetstagare hos Riksdagsförvaltningen. Avdrag från arvoden och betalning av ersättningarna ska enligt tredje stycket göras enligt de bestämmelser som gäller för arbetstagare hos Riksdagsförvaltningen.

I 2 kap. 3 § tillämpningsföreskriften föreskrivs att en ledamot ska göra en sjukanmälan till Riksdagsförvaltningen första dagen av sin sjukledighet.

16.1.3 Överväganden

Vi har i avsnitt 15.4 kommit fram till att nuvarande hänvisningar till vad som gäller för arbetstagare hos Riksdagsförvaltningen bör avskaffas när det gäller regleringen av vad som gäller vid föräldraledighet och sjukfrånvaro.

Den nuvarande regleringen kan förenklas så att bestämmelserna om arvodesavdrag tas in i en paragraf (se förslaget till 3 kap. 9 § ersättningslagen) och bestämmelserna om rätten till ersättning samlas i en annan paragraf (se förslaget till 3 kap. 10 § ersättningslagen).

16.2 Ersättning för förlorad semester

Förslag: En ersättare har rätt till ersättning för förlorad semester för tid som understiger tolv månader per tolv månadersperiod.

16.2.1 Semesterlön och semesterersättning

Enligt 4 § semesterlagen (1977:480) har arbetstagare rätt till 25 semesterdagar varje semesterår. Under semesterledigheten ska arbetstagaren ha semesterlön i den mån han eller hon har tjänat in sådan under intjänandeåret. Semesterlönen är den ersättning arbetstagaren får i samband med semesterledigheten. Semesterlönen ersätter alltså den ordinarie lönen. Från semesterlön ska skiljas semesterersättning som är en form av ersättning som betalas ut i stället för semesterlön till en arbetstagare som slutar utan att ha tagit ut den semester han eller hon tjänat in. Semester tjänas in ett år (intjänandeåret) och tas ut året därpå (uttagsåret) men betalda semesterdagar kan också ges ut i förskott av arbetsgivaren, s.k. förskottssemester.

16.2.2 Ersättares rätt till ersättning för förlorad semester

Under allmänna motionstiden 2001 väcktes en motion där motionärerna begärde ett tillkännagivande från riksdagens sida om att villkoren för ersättare borde förbättras (mot. 2001/02:K364).

I motionen anfördes följande:

Att stå som första ersättare på en riksdagslista kan innebära att man nästan från ena dagen till den andra skall lämna sitt ordinarie jobb och påbörja tjänstgöring i riksdagen för en kortare eller längre tid. Det är inte helt ovanligt att en ordinarie ledamot är tjänstledig under den del av året som riksdagen sammanträder, dvs. från mitten av september till mitten av juni. När

då riksdagen stänger för sommaren skall ersättaren återgå till sitt ordinarie arbete och förhoppningsvis en välförtjänt semester. Problemet är då att ersättaren varit borta från sitt ordinarie arbete och inte tjänat in någon semesterlön. Då återstår alternativen att jobba större delen av semestern eller vara ledig utan lön. Jobbar ersättaren som lärare är problemet om möjligt ännu större. Ingen semesterlön att tala om är intjänad, vilket innebär att man blir utan lön i princip hela sommaren. Det finns dessutom inget jobb att gå till även om man skulle vilja. Skolorna har ju sommarlov. Ersättaren kan heller inte få ersättning från till exempel a-kassan eftersom han eller hon har faktiskt har ett jobb. En lösning på detta problem vore att riksdagen till ersättare som fått sluta sin tjänstgöring betalar ut den semesterersättning som ersättaren skulle varit berättigad till om han eller hon haft sitt ordinarie jobb under den tid han eller hon tjänstgjort som ersättare. Semesterersättningen skall betalas ut för maximalt 12 månader.

Konstitutionsutskottet avstyrkte motionen och riksdagen följde utskottet (bet. 2001/02:KU12). Motionen återkom året därpå och även då avslogs den av riksdagen (bet. 2002/03:KU19). Frågeställningen aktualiserades dock några år därefter av Översynskommittén. På förslag av kommittén togs det in en bestämmelse i 1 kap. 2 a § 1994 års ersättningslag med följande lydelse:

Riksdagsförvaltningen får kompensera en ersättare för förlorad semester för den del av tjänstgöringen i riksdagen som understiger tolv månader.

I den framställning som låg till grund för lagändringen anförde riksdagsstyrelsen följande (framst. 2005/06:RS4 s. 86):

En ersättare som tjänstgör för en tjänstledig ledamot förlorar vanligtvis betalda semesterdagar hos sin ordinarie arbetsgivare. Riksdagen betalar inte ut någon särskild kompensation för dessa semesterdagar. Riksdagen betalar inte heller någon semesterersättning för den tid som ersättaren tjänstgör i riksdagen.

Riksdagsstyrelsen anser att en ersättare bör kompenseras för de betalda semesterdagar som går förlorade till följd av tjänstgöringen i riksdagen och som han eller hon inte kan tillgodogöra sig under sin uppdragstid. Ersättaren bör därför kunna ansöka hos riksdagsförvaltningen om sådan kompensation. Det bör enligt riksdagsstyrelsens uppfattning inte betalas ut någon ersättning när en ersättare tjänstgjort en hel tolvmånadersperiod eftersom han eller hon då fått ledamotsarvode ett helt år. En ledamot anses nämligen fullgöra sitt uppdrag på heltid och har således inte formellt rätt till någon semester. Inte heller bör det betalas någon sådan kompensation till en ersättare som tjänstgjort en hel mandatperiod.

Kompensationen bör alltså betalas endast för den tid som inte uppgår till en hel tolvmånadersperiod. Det innebär att den som tjänstgör t.ex. i 8 månader ersätts för den förlorade semestern under hela tidsperioden. Den som tjänstgör i t.ex. 18 månader ersätts endast för de 6 månader som överstiger 12 månader. Motsvarande gäller för dem som tjänstgör mer än 24 månader respektive 36 månader osv.

Det naturliga sättet att beräkna kompensationen vore att arbetsgivaren intygar hur många betalda semesterdagar som har gått förlorade under den aktuella perioden samt till vilken summa. När det gäller ersättare som är egna företagare skulle man kunna beräkna ersättningen på grundval av den sjukpenninggrundande inkomsten. Riksdagsstyrelsen föreslår att det i en tillämpningsföreskrift närmare anges hur kompensationen för de betalda semesterdagarna skall beräknas.

Konstitutionsutskottet hade inte något att invända (bet. 2005/06:KU33 s. 21) och riksdagen följde utskottet.

Bestämmelsen i 1 kap. 2 a § fördes över till ersättningslagen (3 kap. 10 §). Närmare bestämmelser om rätten till ersättning för förlorad semester finns i 2 kap. 4–6 §§ tillämpningsföreskriften till ersättningslagen. Av dessa bestämmelser framgår att ersättningen för en ersättare som har anställning motsvarar den ersättning som hans eller hennes arbetsgivare skulle ha betalat för semesterdagarna. För en ersättare som driver egen näringsverksamhet motsvarar ersättningen ersättarens fastställa sjukpenninggrundande inkomst enligt 25–28 kap. socialförsäkringsbalken delat med 365. Ansökan om ersättning lämnas in till Riksdagsförvaltningen.

16.2.3 Överväganden

Bestämmelsen i 3 kap. 10 § ersättningslagen om att Riksdagsförvaltningen får kompensera en ersättare för förlorad semester är inte uttryckt som en rättighet för en ersättare. Detta förhållande kommenteras inte i förarbetena. Bestämmelsens ordalydelse kan uppfattas som att frågan huruvida en ersättare har rätt till kompensation för förlorad semester ska prövas skönsmässigt av Riksdagsförvaltningen. Det finns inget som talar för att det varit avsikten. Snarare framgår det av de ursprungliga förarbetena att ersättaren har rätt till kompensation för förlorad semester om vissa förutsättningar är uppfyllda. Bestämmelsen bör utformas i enlighet med detta. För att uppnå enhetlighet bör också uttrycket kompensation bytas ut mot ersättning.

Paragrafens nuvarande ordalydelse synes inte fullt ut motsvara vad lagstiftaren, enligt lagförarbetena, har avsett. I praxis har bestämmelsen också tillämpats på så sätt att endast tjänstgöringstid i riksdagen som understiger 12 månader ansetts berättiga till ersättning för förlorad semester. En ledamot som tjänstgjort i 9 månader har således fått ersättning för de månaderna. Där emot har den som tjänstgjort under 13 månader inte fått någon ersättning alls. Enligt vad som framgår av lagförarbetena har avsikten varit att ersättningen i det sistnämnda fallet ska motsvara förlorad semester under en månad och att ersättningsfrågan ska bedömas för varje 12-månadersperiod för sig. Bestämmelsen bör förtydligas i enlighet med detta (se förslaget till 3 kap. 12 § ersättningslagen).

17 Enskilda utrikes tjänsteresor

17.1 Uppdraget i denna del

En ledamot, och under vissa förutsättningar ersättare, har rätt att under en valperiod genomföra enskilda utrikes tjänsteresor för ett högsta belopp som riksdagsstyrelsen bestämmer. Beloppet har hittills uppgått till 50 000 kronor per valperiod. En sådan resa ska vara av värde för fullgörandet av uppdraget som riksdagsledamot, något som tidigare uttryckligen framgått av författningstext. Det krävs tillstånd av en vice talman för att genomföra en enskild utrikes tjänsteresa till ett land utanför EES-området. Resor till andra länder beslutar ledamoten om själv sedan 2017. Frågan om det borde införas en ordning som innebär att en vice talman kan avslå en ansökan på den grunden att Utrikesdepartementet har avrått från att resa till resmålet har aktualiserats under senare år. Vi ska enligt våra direktiv överväga om det är möjligt och lämpligt att införa en sådan ordning och i så fall ta fram ett författningsförslag. Vi ska även överväga om man bör återinföra en uttrycklig reglering av vad en enskild utrikes tjänsteresa ska syfta till.

17.2 Gällande ordning

17.2.1 Inledning

Enligt 4 kap. 4 § ersättningslagen fastställer riksdagsstyrelsen för varje valperiod ett belopp som en ledamot får använda för enskilda utrikes tjänsteresor. Motsvarande gällde enligt 4 kap. 3 a § 1994 års lag. Beloppet har hittills bestämts till 50 000 kronor per mandat och valperiod.

Den ordning för enskilda utrikes tjänsteresor som gäller nu infördes 2010. Dessförinnan kunde en ledamot få bidrag till enskilda utrikes studieresor och s.k. EU-tjänsteresor. Regler om enskilda utrikes studieresor fanns i tilläggsbestämmelse 9.7.1 i 1974 års riksdagsordning. Enligt den bestämmelsen kunde en ledamot få bidrag från riksdagen till kostnaden för en enskild studieresa. Kompletterande regler om detta fanns i olika föreskrifter utfärdade av talmanskonferensen och riksdagens förvaltningskontor. Av föreskrifterna framgick att studieresorna skulle vara av värde för fullgörandet av uppdraget som riksdagsledamot. Beslut om bidrag till en studieresa fattades av en vice talman. Valperioderna 2002–2006 och 2006–2010 uppgick beloppet till 25 000 kronor per valperiod. EU-tjänsteresorna infördes 2006 och syftade till att ge ledamöterna bättre möjligheter att sätta sig in i och påverka frågor som bereddes inom EU. Det kunde ske genom kontakter med EU:s institutioner eller med partier och parlamentariker i andra länder. Det kunde också ske genom att ledamoten på andra sätt studerade förhållanden i andra länder. Stödet skulle avse resor till länder inom unionen och till ansökarländer samt till stater som omfattas av EES-samarbetet (framst. 2005/06:RS4 s. 60 f., bet. 2005/06:KU33). I första hand skulle resorna ske individuellt. Om det fanns särskilda skäl kunde bidrag

lämnas till flera resande. Beslut om EU-tjänsteresor fattades av tredje vice talman.

Införandet av den nuvarande ordningen med enskilda utrikes tjänsteresor motiverades på följande sätt (framst. 2008/09:RS1 s. 25 f., bet. 2008/09:KU14):

Riksdagsarbetet har fått en mer internationell karaktär, och internationella aspekter gör sig alltmer gällande inom olika politikområden. Detta innebär för riksdagsledamöterna bl.a. ett större behov av att kunna skaffa sig kunskap om utvecklingen utomlands och att ha internationella kontakter för att fullgöra sitt riksdagsuppdrag på ett effektivt och professionellt sätt. Att resa utomlands är en del i detta arbete. Det är därför angeläget att resereglerna är utformade på ett sådant sätt att de motsvarar de behov ledamöterna har i detta hänseende. För att därför bättre tillmötesgå ledamöternas behov föreslås att dagens båda system med bidrag till enskilda studieresor och EU-tjänsteresor slopas och att i stället ett enhetligt och mer lättadministrerat regelverk skapas för enskilda tjänsteresor till utlandet anpassat till det mer internationaliserade riksdagsarbetet. Förslaget innebär att bestämmelserna om studieresor i riksdagsordningen upphävs (9 kap. 7 § 2 st. och 9.7.1 RO) och att reglerna om EU-tjänsteresor i 4 kap. 3 § andra stycket ersättningslagen ändras till att avse enskilda utrikes tjänsteresor. Den närmare utformningen av reglerna för de enskilda utrikes tjänsteresorna kommer sedan enligt 1 kap. 5 § ersättningslagen att ske i av riksdagsstyrelsen beslutade tillämpningsföreskrifter till lagen. Enligt riksdagsstyrelsens uppfattning ska syftet med en enskild utrikes tjänsteresa vara – liksom i dag för enskilda studieresor – att resan är av värde för fullgörande av uppdraget som riksdagsledamot. Sådana tjänsteresor bör få företas i grupp och bör inte vara geografiskt begränsade. En ersättare bör få använda medlen om ersättaren under valperioden tjänstgjort i riksdagen minst ett år eller under valperioden kommer att tjänstgöra minst ett år. Ersättaren ska i det fallet först samråda med den ordinarie ledamoten. En vice talman bör besluta om resorna. Sådant är ordningen i dag då förste vice talman beslutar om studieresor och tredje vice talman om EU-tjänsteresor. I övrigt är förfarandet tänkt att motsvara det som för närvarande gäller för EU-tjänsteresor. Ansökan om resan ska ges in till talmansstaben senast 14 dagar före avresan. Här ska anges ändamålet med resan, en översiktlig resplan och en uppgift om beräknade kostnader. Om förrättningen förlängs av andra skäl än att nedbringa resekostnaderna, får ledamoten stå för samtliga merkostnader som uppstår till följd av den förlängda vistelsen. Tjänstgöringstiden på orten ska dock stå i rimlig proportion till den förlängda vistelsen. Samtidigt som en reseräkning lämnas anmäler ledamoten att tjänsteresan gjorts. Den vice talman som beslutar om tjänsteresorna ska regelbundet för riksdagsstyrelsen redogöra för resorna.

17.2.2 Vad ska en enskild utrikes tjänsteresa syfta till?

En enskild utrikes tjänsteresa ska syfta till att vara av värde för fullgörandet av riksdagsuppdraget. Detta framgick uttryckligen av riksdagsstyrelsens tillämpningsföreskrift (RFS 2006:6) till 1994 års lag (punkt 12 till 4 kap. 3 a §). Det framgick även av tidigare föreskrifter på området. I 1 § riksdagens förvaltningskontors cirkulär med regler för bidrag till riksdagsledamöter för enskilda studieresor (1999/2000:2) och 1 § första stycket riksdagsstyrelsens föreskrift (RFS 2001:3) om bidrag till riksdagsledamöter för enskilda studieresor föreskrevs således att bidrag kunde beviljas för utrikes studieresa som bedömdes

vara av värde för fullgörandet av uppdraget som riksdagsledamot. Vidare föreskrevs det i 1 § talmanskonferensens regler för bidrag till riksdagsledamöter för enskilda studieresor av den 11 december 1991 att en riksdagsledamot kunde beviljas bidrag för enskild utrikes studieresa som bedömdes vara av värde för fullgörandet av uppdraget som riksdagsledamot. I den paragrafen angavs vidare att studieändamålet borde ha anknytning till uppgifterna i det riksdagsorgan sökanden tillhörde eller avse ämnen som sökanden i sin egen skap av riksdagsledamot annars ägnat eller avsåg ägna särskilt intresse. I 9 § samma föreskrift föreskrevs också att studieändamålets anknytning till sökandens riksdagsuppdrag eller särskilda intresse skulle anges i ansökan.

När tillämpningsföreskriften till ersättningslagen infördes den 1 januari 2017 avskaffades regeln om att resan ska vara av värde för fullgörandet av riksdagsuppdraget med hänvisning till att det låg i begreppet tjänsteresa att resan var av värde för att fullgöra uppdraget som riksdagsledamot (motivpm s. 4).

17.2.3 Ansökan

En ansökan om tillstånd att genomföra en enskild utrikes tjänsteresa ska lämnas in till Riksdagsförvaltningen senast 14 dagar före det planerade avresedatumet. Ansökan ska innehålla uppgifter om ändamålet med resan, en översiktlig plan för resan, beräknade kostnader, om resan avses bli finansierad helt eller delvis med bonuspoäng och om ledamoten även har ansökt om stöd till resan enligt lagen (2016:1109) om stöd till partigrupperna för riksdagsledamöternas arbete i riksdagen. Detta framgår av 3 kap. 18 § tillämpningsföreskriften till ersättningslagen. Det finns ingen särskild ansökningsblankett utan ansökan sker genom att sökanden fyller i en reseorder i reseräkningssystemet, skriver ut och undertecknar handlingen, och lämnar in den till Riksdagsförvaltningen.

17.2.4 Beslut

Riksdagsförvaltningen eller den som förvaltningen bestämmer beslutar om en ledamots enskilda utrikes tjänsteresa till länder som inte ingår i EES-området, inte har ansökt om medlemskap i EU eller inte är att betrakta som ett potentiellt kandidatland. Det framgår av 4 kap. 5 § andra stycket ersättningslagen. Enligt 3 kap. 10 § tillämpningsföreskriften är det någon av de vice talmännen som beslutar om enskilda utrikes tjänsteresor i de fall det krävs tillstånd enligt ersättningslagen.

Före den 1 januari 2017 beslutade en vice talman om alla enskilda utrikes tjänsteresor, oavsett resmål. Som skäl för att införa möjligheten för en ledamot att själv besluta om resor till länder inom EES och till EU:s kandidatländer och potentiella kandidatländer anfördes att riksdagsuppdraget i stor utsträckning påverkas av arbetet inom EU och EES och att det därför var motiverat att

förenkla för ledamöterna att resa dit och att därför låta dem besluta själva om resorna (2013/14:URF1 s. 203, framst. 2015/16:RS7 s. 77 f.).

Ett beslut att bifalla en ansökan om att få genomföra en enskild utrikes tjänsteresa innebär att ledamoten har rätt att använda de medel som anslagits för sådana resor. Inget hindrar självfallet att ledamoten vid ett avslag genomför resan ändå med annan finansiering. En resa som genomförs utan tillstånd ersätts dock inte med medel som är anslagna för enskilda utrikes tjänsteresor.

17.2.5 Resor trots Utrikesdepartementets avrådan

Utrikesdepartementets (UD) avrådan från resa är en rekommendation till resenärer att avstå från att resa till ett visst land eller område. Rekommendationen riktar sig till den genomsnittliga svenska resenären. En avrådan baseras på en bedömning av säkerhetsläget som gjorts av tjänstemän vid UD och utlandsmyndigheterna. UD avråder från resor om säkerhetsläget anses vara mycket farligt, oberäkneligt eller snabbt föränderligt. Vid bedömningen av säkerhetsläget tas det inte någon hänsyn till politiska, ekonomiska, kommersiella eller andra intressen som den enskilde resenären kan påvisa i förhållande till annan part.

Följande skäl kan ligga till grund för ett beslut om att utfärda en avrådan:

- politiska och sociala oroligheter
- våldshandlingar i större skala
- krigsutbrott, terrordåd, kidnappingshot eller andra jämförbara händelser som lett till eller snabbt kan antas leda till ett försämrat säkerhetsläge
- naturkatastrofer, avgränsade geografiskt och med stor påverkan på infrastruktur över tid
- risk för allvarlig sjukdom eller smittspridning
- kärnkraftsolyckor och kärnkraftstillbud.

Det krävs att en avrådan kan avgränsas geografiskt. Allmänt hållna hot om exempelvis terrordåd eller svåra väderförhållanden kan således inte ligga till grund för en avrådan.

Utrikesdepartementet använder avrådandeinstitutet för att ge en signal om hur departementet bedömer säkerhetsläget i olika situationer, länder och områden. Syftet är att påverka svenskars resebeteende. Beroende på bedömningen av säkerhetsläget kan UD:s avrådan från resa ha en av följande nivåer:

- avrådan från icke nödvändiga resor till ett visst land eller område (turistresor samt vän- och familjebesök)
- avrådan från alla resor till ett visst land eller område (turistresor, vän- och familjebesök samt tjänsteresor, officiella besöksresor och alla andra resor till landet)
- avrådan från alla resor till ett visst land eller område med en uppmaning att lämna landet eller området.

Om en ledamot vill göra en enskild utrikes tjänsteresa till ett land eller område som UD har avrått från att resa till ska ledamoten enligt 3 kap. 17 § tillämpningsföreskriften först samråda med gruppleddaren i den partigrupp han eller hon tillhör. Kravet på samråd infördes genom en ändring i 2006 års tillämpningsföreskrift 2013 (7 a §). Syftet med att införa ett krav på samråd var att gruppleddarna skulle vara informerade om resor som UD avrått ifrån (se underlag till riksdagsstyrelsens sammanträde den 30 januari 2013, dnr. 913-2012/13). Det krävs alltså inte att gruppleddaren samtycker till resan. Ansökan om tillstånd till resan ska innehålla en uppgift om att sådant samråd skett.

Våren 2017 tog Riksdagsförvaltningen fram en särskild blankett för de fall UD avrått från en resa, men ledamoten ändå väljer att genomföra resan. Blanketten, som ska undertecknas av ledamoten och lämnas in tillsammans med ansökan, innehåller bl.a. följande text.

Jag är införstådd med att detta är ett land eller område som Utrikesdepartementet avråder från att resa till. Jag har samrått med min gruppleddare om resan. Jag har förstått innebörden av det ansvar som vilar på mig själv, och jag är medveten om att möjligheten att få hjälp på plats av Riksdagsförvaltningen eller andra svenska myndigheter kan vara begränsad. Jag avser, trots de förhållanden som råder på resmålet, att genomföra min resa.

17.2.6 Resor under valår

I 3 kap. 6 § tillämpningsföreskriften föreskrivs att en ledamot som ansöker om en enskild utrikes tjänsteresa efter den 15 april ett valår får utnyttja medlen bara om det finns särskilda skäl för det. Liknande bestämmelser har funnits även i tidigare föreskrifter. I 1 § andra stycket talmanskonferensens regler för bidrag till riksdagsledamöter för enskilda studieresor av den 11 december 1991 föreskrevs att en riksdagsledamot som vid slutet av en valperiod inte hade nominerats för omval inte beviljades bidrag. En motsvarande bestämmelse fanns också i 1 § andra stycket talmanskonferensens regler för bidrag till riksdagsledamöter för enskilda studieresor av den 16 december 1998 och 1 § andra stycket riksdagsstyrelsens föreskrift (2001:3) om bidrag till riksdagsledamöter för enskilda studieresor.

Den nuvarande bestämmelsen i 3 kap. 6 § tillämpningsföreskriften härrör från 2006 års tillämpningsföreskrift och togs in i den föreskriften genom en föreskriftsändring 2013 (punkt 7 andra stycket i anslutning till 4 kap. 3 a § 1994 års ersättningslag).

Det ursprungliga författningsförslaget hade följande lydelse:

En riksdagsledamot som vid slutet av valperioden inte har nominerats för omval beviljas bidrag endast om det finns särskilda skäl.

Enligt riksdagsstyrelsens beslut fick bestämmelsen följande lydelse:

En riksdagsledamot som ansöker om en enskild utrikes resa efter den 15 april ett valår får utnyttja det belopp som anges i 4 kap. 3 § ersättningslagen endast om det finns särskilda skäl.

I underlaget till riksdagsstyrelsens beslut anfördes bl.a. följande:

Det kan ibland vara svårt att bedöma om en resa som ska genomföras under slutet av valperioden är av värde för fullgörandet av uppdraget som ledamot. Det bör därför införas en tydlig möjlighet som stöd för den som fattar beslut om resebidraget (f.n. vice talman) att inte godkänna en sådan resa. Bestämmelsen bör utformas så att bidrag beviljas för enskilda utrikes resor vid slutet av valperioden endast om det finns särskilda skäl. Det finns naturligtvis flera situationer då en resa kan vara av värde för riksdagsuppdraget trots att den företas under slutet av valperioden. Ett sådant särskilt skäl kan vara att ett ärende ska behandlas i slutet av valperioden och resan har relevans för ledamotens ställningstagande.

Hänvisningen till datumet den 15 april motiverades med att det föreföll lämpligt att använda det datum som enligt Valmyndigheten ska vara den sista dagen för nominering av kandidater vid ett ordinarie val.

Bestämmelsen i 2006 års tillämpningsföreskrift togs in utan ändring i 2016 års tillämpningsföreskrift. I motiven sägs att bestämmelsen motsvarar den tidigare punkten 7 i 2006 års tillämpningsföreskrift (motiv-pm s. 4).

17.2.7 Ersättares möjlighet att använda medel för resor

Beloppet som riksdagsstyrelsen fastställer för enskilda utrikes tjänsteresor gäller per mandat och inte per person. En ersättare har således inte några ”egna” medel. Ersättaren får dock utnyttja den ordinarie ledamotens medel, dock bara under förutsättning att ersättaren tjänstgjort i riksdagen sammanlagt minst ett år eller under valperioden kommer att tjänstgöra i riksdagen i minst ett år (3 kap. 7 § tillämpningsföreskriften).

I 3 kap. 8 § tillämpningsföreskriften föreskrivs att en ersättare ska samråda med den ordinarie ledamoten inför en enskild utrikes tjänsteresa. Samrådskravet gäller dock inte en ersättare för talmannen, ett statsråd eller en statssekreterare. Ansökan om tillstånd till resan ska innehålla en uppgift om att samråd ägt rum.

Liknande regler har funnits även tidigare. I 7 § talmanskonferensens regler för bidrag för enskilda studieresor av den 11 december 1991 sägs att ersättare för riksdagsledamöter kan beviljas bidrag endast om denne under en och samma valperiod tjänstgjort eller beräknas tjänstgöra en tid som sammanlagt motsvarar ett riksmöte. Samma regel fanns i 6 § talmanskonferensens regler för bidrag till riksdagsledamöter för enskilda studieresor av den 16 december 1998 och i punkt 6 i 2006 års tillämpningsföreskrift. I punkt 8 i den föreskriften föreskrevs vidare att ersättare skulle samråda med den ordinarie ledamoten inför en enskild utrikes tjänsteresa. Punkterna 6 och 8 motsvarar nuvarande 3 kap. 7 och första stycket 8 § i 2016 års tillämpningsföreskrift. Bestämmelsen i 3 kap. 8 § andra stycket om att samrådsskyldigheten inte gäller ersättare för ledamot som tjänstgör i stället för talmannen, statsråd och statssekreterare infördes när den nuvarande tillämpningsföreskriften kom till (se motiv-pm s. 4).

17.2.8 Användningen av bonuspoäng vid resor

En enskild utrikes tjänsteresa är en tjänsteresa enligt 4 kap. 1 § ersättningslagen. Enligt 3 kap. 44 § tillämpningsföreskriften får bonuspoäng användas för finansiering och uppgradering av tjänsteresor. Användningen av bonuspoäng vid enskilda studieresor (enligt den tidigare ordningen med EU-resor och studieresor som gällde t.o.m. den 1 april 2010) övervägdes av 2000 års reseutredning. Utredningen anförde bl.a. följande.

Vid enskilda utrikes studieresor bör det finnas en möjlighet att utnyttja bonuspoäng. Det principiella ställningstagandet gäller här huruvida användningen av bonuspoängen ska räknas av från stipendiet eller inte. Bakgrunden är att alla ledamöter inte har samma möjlighet att intjäna bonuspoäng. De som flyger mycket, vilket ungefär hälften av ledamöterna gör, gynnas framför t.ex. dem som reser med tåg och dem som bor i Storstockholmsområdet. Frågan om när man får använda sig av bonuspoäng har dock aktualiserats bl.a. med anledning av att många ledamöter har ett stort antal bonuspoäng som är svåra att utnyttja vid andra typer av tjänsteresor. Den sammantagna bedömningen torde tala för att användandet av bonuspoäng inte bör påverka den totala bidragsramen under valperioden eller begränsa möjligheten till ytterligare resor om den totala bidragsramen under valperioden är förbrukad. När en ledamot ansöker om bidrag för en enskild studieresa och samtidigt vill utnyttja sin bonuspoäng, ska den del av resekostnaden som finansieras av bonuspoängen inte räknas med i underlaget för den beräknade resekostnaden.

Med anledning av utredningens bedömning togs det in en bestämmelse i 10 § riksdagsstyrelsens föreskrift (RFS 2001:3) om bidrag till riksdagsledamöter för enskilda studieresor om att en riksdagsledamot kunde ges rätt att för en enskild studieresa utnyttja bonuspoäng som intjänats under tjänsteresor för riksdagen och att en ansökan om att få utnyttja bonuspoäng prövas på samma sätt som ansökan om bidrag. Föreskriften är numera upphävd och det saknas motsvarande reglering i 2016 års tillämpningsföreskrift. Det krävs alltså inte särskilt tillstånd för att få använda bonuspoäng vid utrikes enskilda tjänsteresor.

17.2.9 Avslagsbeslut

Det finns inga bestämmelser i ersättningslagen eller tillämpningsföreskriften om under vilka förutsättningar en ansökan ska eller får avslås. I praxis har dock ansökningar avslagits om resan inte ansetts vara av värde för att fullgöra uppdraget som riksdagsledamot, om ansökan gjorts senare än 14 dagar före avresan och om föreskrivet samråd inte skett. Enbart det förhållandet att UD avrått från att resa till resmålet har inte ansetts kunna föranleda ett avslag, även om gruppledaren avstyrkt resan.

Om en vice talman avslår en ansökan om tillstånd att genomföra en enskild utrikes tjänsteresa kan ledamoten eller ersättaren begära att riksdagsstyrelsen ska pröva frågan. En sådan begäran ska göras skriftligen och ha kommit in till Riksdagsförvaltningen inom en månad från det att beslutet meddelades (3 kap. 20 § tillämpningsföreskriften).

I riksdagsstyrelsens protokoll förekommer uttryck som att styrelsen ”lämnar överklagandet utan bifall” och liknande. Rätten att få ett avslag prövat kan dock inte ses som ett överklagande i förvaltningslagens mening. Snarare är det fråga om en förnyad prövning av frågan inom myndigheten Riksdagsförvaltningen. Motsvarande gällde om en ledamot nekades bidrag för att genomföra en EU-tjänsteresa eller en studieresa enligt den ordning som gällde före 2010.

17.2.10 Redovisning och uppföljning

En ledamot ska enligt 3 kap. 21 § första stycket tillämpningsföreskriften lämna en kortfattad skriftlig redovisning för en enskild utrikes tjänsteresa som han eller hon själv har beslutat om till Riksdagsförvaltningen. Redovisningen ska lämnas inom sex månader efter det att resan avslutades och innehålla uppgifter om resmål, tidpunkt för resan, resans kostnad, om huruvida bonuspoäng har utnyttjats för resan och de möten och besök som ledamoten har genomfört under resan. Av paragrafens andra stycke framgår att om det finns särskilda skäl får ledamoten låta bli att lämna namn och andra uppgifter om vem som har deltagit i möten och besök.

Det finns ingen skyldighet – utöver att lämna in en sedvanlig reseräkning – att lämna en redovisning för en tjänsteresa som en vice talman beslutat om.

En gång per valperiod ska Riksdagsförvaltningen enligt 3 kap. 22 § tillämpningsföreskriften följa upp de enskilda utrikes tjänsteresor som en ledamot själv har fattat beslut om. Uppföljningen tar inte sikte på de enskilda resorna. Syftet är i stället att ge Riksdagsförvaltningen ett underlag för att kunna bedöma hur väl ordningen med att ledamöterna själva får besluta om sina enskilda utrikes tjänsteresor fungerar, något som kan vara av intresse när förvaltningen ska bedöma hur stora medel som ska avsättas för ledamöternas enskilda utrikes tjänsteresor (2013/14:URF1 s. 205).

En vice talman ska regelbundet lämna en redogörelse för sina beslut i ärenden om tillstånd till enskilda utrikes tjänsteresor till Riksdagsförvaltningen. Det sker regelmässigt vid riksdagsstyrelsens sammanträden.

17.2.11 Annan reglering

Övriga bestämmelser i ersättningslagen och tillämpningsföreskriften som reglerar en ledamots resor, exempelvis om val av färdväg och färdmedel, användning av bonuspoäng och inlämnande av reseräkning är tillämpliga även på enskilda utrikes tjänsteresor.

17.3 Överväganden

17.3.1 Syftet bör framgå av ersättningslagen

Förslag: Det tas in en bestämmelse i ersättningslagen om att en enskild utrikes tjänsteresa ska vara av värde för fullgörandet av riksdagsuppdraget.

Möjligheten att genomföra enskilda utrikes tjänsteresor är en viktig förutsättning för att ledamöterna ska kunna inhämta kunskap om och följa utvecklingen i andra länder, skapa och vidmakthålla kontakter med olika aktörer utomlands och därmed kunna fullgöra sitt riksdagsuppdrag på ett fullgott sätt. Inte minst gäller detta samarbetet inom EU. De skäl som åberopats i tidigare sammanhang då EU-tjänsteresorna och nu gällande ordning med enskilda utrikes tjänsteresor infördes gör sig således i hög grad alltjämt gällande. Den grundläggande regleringen av enskilda utrikes tjänsteresor är mot den bakgrunden av sådan vikt att den även fortsättningsvis bör finnas i ersättningslagen. Rätten till ersättning är inte ovillkorlig utan begränsas av att det belopp som får användas per valperiod högst får uppgå till det belopp som Riksdagsförvaltningen bestämmer. Beloppet kommer således att som tidigare framgå av riksdagsstyrelsens föreskrift till lagen.

Resan ska vara av värde för fullgörandet av riksdagsuppdraget. Så har varit fallet sedan tidigare och som framhölls i 2016 års lagstiftningsärende ligger detta i begreppet tjänsteresa. För att ändå tydliggöra vad som gäller, och för att underlätta de vice talmännens handläggning, bör tidigare uttryckliga reglering av syftet med en enskild utrikes tjänsteresa återinföras. Det bör lämpligen ske i den grundläggande bestämmelsen i ersättningslagen om enskilda utrikes tjänsteresor (se förslaget till 4 kap. 4 § första stycket ersättningslagen).

Att närmare precisera innebörden av att en resa ska vara av värde för riksdagsuppdraget låter sig knappast göras. Som framhållits i tidigare lagstiftningsärenden ska dock resan syfta till att ledamoten ges möjlighet att skaffa sig kunskaper om utvecklingen utomlands och att främja och vidmakthålla internationella kontakter. En ledamot ska även kunna följa och påverka utvecklingen inom EU. Detta kan exempelvis ske genom studiebesök och möten med företrädare för andra parlament, enskilda, organisationer och myndigheter. Resor som endast innebär personlig förkovran för ledamoten, exempelvis deltagande i kurser och utbildningar som inte har en direkt och specifik koppling till riksdagsuppdraget, kan dock inte anses vara av värde för fullgörandet av riksdagsuppdraget.

Innehållet i och upplägget av en enskild utrikes tjänsteresa kan variera beroende på faktorer som resmål, resenär, resans längd, behov av återhämtning under resan och ändamålet med resan. Det är mot den bakgrunden inte lämpligt att närmare reglera hur många timmar per dag som ska ägnas åt arbete för att det ska vara fråga om en enskild utrikes tjänsteresa. Den huvudregel om arbete under minst sex timmar per dag som normalt gäller för arbetstagare vid konferenser och studieresor bör dock kunna tjäna som riktmärke även vid

bedömningen av innehållet i en enskild utrikes tjänsteresa (se avsnitt 13.1.8). Avsteg från detta riktmärke bör kunna motiveras särskilt.

I den nuvarande lagtexten anges att medel som inte använts under valperioden ska gå tillbaka till Riksdagsförvaltningen. Så är fallet även utan en sådan bestämmelse. Den bestämmelsen är således onödig och kan tas bort.

17.3.2 Avslag om UD avrått från resor till resmålet

Förslag: Om Utrikesdepartementet avråder från alla resor till ett land eller område ska ansökan om att få genomföra en enskild utrikes tjänsteresa avslås, om det inte finns särskilda skäl som motiverar att resan likväl genomförs.

Om UD avråder från att resa till ett land eller område ska ledamoten inte bara samråda med gruppledaren inför resan utan även med säkerhetschefen vid Riksdagsförvaltningen eller den han eller hon utser.

Möjligheten att kunna resa utomlands för att skaffa sig kunskaper och ha internationella kontakter är som nämnts en viktig del av ledamotsuppdraget. UD:s reserekommendationer syftar till att påverka resebeteendet hos genomsnittliga svenskar och innefattar länder och områden som ledamöter många gånger måste kunna besöka inom ramen för sitt uppdrag. Reserekommendationerna är nämligen utformade för en annan typ av resor än sådana resor som kan bli aktuella för ledamöter, exempelvis turistresor. Införandet av en ordning som innebär att enbart det förhållandet att UD har avrått från att resa till det aktuella landet eller området – oavsett avrådandegrad eller land/område – vore mot den bakgrunden ett trubbigt instrument. Det skulle dessutom innebära en påtaglig inskränkning av ledamöternas möjligheter att resa utomlands som inte framstår som motiverad.

Som vi påpekat tidigare innebär en vice talmans prövning endast frågan huruvida ledamoten ska få genomföra resan på riksdagens bekostnad. Ett avslagsbeslut innebär givetvis inte att ledamoten inte får resa till det aktuella landet eller området. Enligt vår uppfattning kan det rimliga i att riksdagen ska bekosta resor till ett land eller område om UD avråder från alla resor till ifrågasättas. Detta gäller särskilt om avrådan tillsammans med annan utredning ger en tydlig bild av att det på grund av krigstillstånd, politisk oro, epidemier eller liknande föreligger en påtaglig och konkret risk för ledamoten om resan genomförs. Det kan dessutom många gånger diskuteras om en sådan resa kan anses vara av värde för fullgörandet av riksdagsuppdraget. Vi anser mot den bakgrunden att det bör införas en ordning som innebär att en ansökan ska avslås om UD avråder från alla resor till ett land eller område, om det inte finns särskilda skäl som motiverar att resan likväl genomförs (se förslaget till 4 kap. 5 a § ersättningslagen).

Det är angeläget att det säkerställs att ledamoten fullt ut inser riskerna med en sådan resa och förstår att riksdagens och svenska myndigheters möjligheter att bistå en ledamot som råkar illa ut under en resa många gånger kan vara

begränsade. Den informationsblankett som infördes för några år sedan är ett steg i denna riktning. För att ytterligare inskräpa vikten av detta bör nuvarande ordning kompletteras med en uttrycklig skyldighet att samråda inte bara med gruppledaren i partigruppen utan även med säkerhetschefen vid Riksdagsförvaltningen eller den han eller hon utser om UD avråder från resor till det aktuella resmålet (se förslaget till 3 kap. 10 § andra stycket föreskriften till ersättningslagen). Samrådsskyldigheten, som således avser all avrådan från UD, innebär inte ett krav på godkännande. Det handlar i stället om att säkerställa att ledamoten är införstådd med riskerna och att såväl gruppledaren som säkerhetschefen får information om ansökan och resan, om den genomförs.

17.3.3 Övriga grunder för avslag

Förslag: Det tas in en särskild bestämmelse i ersättningslagen om att en ansökan om att få genomföra en enskild utrikes tjänsteresa ska avslås om resan inte är av värde för utförandet av riksdagsuppdraget eller om föreskrivet samråd inte skett.

Det saknas bestämmelser i ersättningslagen och tillämpningsföreskriften om under vilka förutsättningar en ansökan om att få genomföra en enskild utrikes tjänsteresa ska avslås.

Vi har i det föregående föreslagit att en ansökan om att få genomföra en enskild utrikes tjänsteresa ska avslås om UD avråder från alla resor till ett land eller område, om det inte finns särskilda skäl som motiverar att resan likväl genomförs. Att en ansökan ska avslås om resan bedöms sakna värde för att fullgöra riksdagsuppdraget är självklart. Detsamma bör gälla om ledamoten inte samrått med ordinarie ledamot, gruppledare eller – enligt vad vi nu föreslår – med säkerhetschefen vid Riksdagsförvaltningen.

Vi ifrågasätter däremot det ändamålsenliga med den nuvarande ordningen att en ansökan kan avslås på den grunden att ansökan lämnats in till Riksdagsförvaltningen senare än 14 dagar före den planerade avresan. 14-dagarsfristen bör snarare uppfattas som en ordningsregel än en materiell förutsättning som ska vara uppfylld för att en ansökan ska kunna bifallas.

För att tydliggöra vad som gäller bör det i ersättningslagen tas in en bestämmelse där det anges under vilka förutsättningar en ansökan om att få genomföra en enskild utrikes tjänsteresa ska avslås (se förslaget till 4 kap. 5 a § ersättningslagen).

17.3.4 Resor under valår

Förslag: Den nuvarande regeln om att det krävs särskilda skäl för att genomföra en enskild utrikes tjänsteresa efter den 15 april ett valår avskaffas.

Enligt 3 kap. 6 § tillämpningsföreskriften krävs särskilda skäl för att genomföra en enskild utrikes tjänsteresa efter den 15 april ett valår. Liknande begränsningar har funnits även i tidigare föreskrifter.

Vi kan konstatera att bestämmelsen inte är tillämplig på resor som ledamoten själv beslutar om och som således inte föregås av ett ansökningsförfarande. En betydande del av de enskilda utrikes tjänsteresorna, dvs. resor till länder inom EES-området och till EU:s kandidatländer och potentiella kandidatländer, omfattas således inte av bestämmelsen.

Datumet den 15 april är valt mot bakgrund av sista dag för kandidatanmälan till Valmyndigheten. Enligt 2 kap. 13 § vallagen (2005:837) ska en sådan anmälan ske den dag Valmyndigheten bestämmer. Vid valet 2018 var sista dag för kandidatanmälan den 26 april 2018. Datumerna varierar alltså mellan valen. Det kan noteras att det exempel på vad som enligt motiven till bestämmelsen kan utgöra särskilda skäl – att ett ärende ska behandlas i riksdagen sent under valperioden – snarare utgör ett skäl i sig för att resan är av värde för riksdagsuppdraget. Kravet på att det också ska föreligga särskilda skäl framstår då som en onödigt komplikation i regelverket. Vi anser mot denna bakgrund att regeln om resor efter den 15 april i dess nuvarande utformning inte är ändamålsenlig och att den antingen bör ändras eller upphävas.

Enklast vore att inte alls medge eller ersätta enskilda utrikes tjänsteresor efter ett visst datum, exempelvis den 1 juli, under ett valår. En sådan regel framstår dock som alltför restriktiv och skulle kunna hindra resor som är befogade, även om de sker i slutet av valperioden. Ett annat alternativ vore att införa en ordning som innebär att det krävs tillstånd av en vice talman även för resor till länder inom EES-området och till EU:s kandidatländer och potentiella kandidatländer efter ett visst datum under ett valår eller krav på samråd med gruppledaren i en sådan situation. Också det skulle komplicera ledamöternas resande i onödan och inte ligga i linje med de tankar som låg bakom införandet av möjligheten för ledamöterna att själva besluta om resor inom EES-området. Vi har därför stannat för att föreslå att regeln om resor efter den 15 april upphävs. Det förhållandet att exempelvis en ledamot inte kandiderar vid ett kommande val eller att det är kort tid kvar på valperioden får beaktas bland övriga omständigheter vid prövningen av en ansökan om tillstånd att genomföra en enskild utrikes tjänsteresa. De uppgifter ledamoten lämnar i ansökan om på vilket sätt resan är av värde för hans eller hennes fullgörande av uppdraget kommer då att vara ett särskilt viktigt underlag för vice talmans prövning. Det ligger i sakens natur, att ju närmare valdagen en resa är tänkt att genomföras, desto svårare kommer det i regel vara att finna att resan är av värde för fullgörandet av riksdagsuppdraget under den resterande delen av valperioden.

Om nuvarande begränsning trots allt skulle bibehålls bör den utformas på ett annat sätt och knytas till den dag som enligt Valmyndighetens beslut utgör sista dag för nominering av kandidater i stället för ett bestämt datum. Då fungerar regeln även vid extra val.

I de fall då det inte krävs tillstånd av en vice talman är det ofrånkomligt att ledamoten – i likhet med vad som gäller i dag – ytterst själv får svara för sitt beslut att genomföra resan. Ledamoten måste alltså i efterhand vara beredd att redovisa på vilket sätt resan varit av värde för fullgörandet av riksdagsuppdraget.

17.3.5 Ersättares användning av medel för resor

Förslag: Det tas in en särskild bestämmelse i ersättningslagen som gäller ersättares möjligheter att genomföra enskilda utrikes tjänsteresor. En ersättare som under en valperiod har tjänstgjort eller ska tjänstgöra under sammanlagt ett år har rätt att använda de medel som den ordinarie ledamoten disponerar för enskilda utrikes tjänsteresor

Vissa ersättare har i dag rätt att använda de medel som är avsedda för den ordinarie ledamotens enskilda utrikes tjänsteresor. Det krävs att ersättaren har tjänstgjort sammanlagt ett år eller ska tjänstgöra sammanlagt ett år och att ersättaren samråder med den ordinarie ledamoten inför resan. Den ordningen bör bestå. Ersätternas rätt till ersättning för enskilda utrikes tjänsteresor avviker dock från vad som gäller ordinarie ledamöter. Mot bakgrund av den bestämmelse som vi har föreslagit i 1 kap. 5 § om att vad som sägs i lagen om ledamöter även gäller ersättare om det inte anges annat i lagen, krävs att det tas in en särskild bestämmelse i ersättningslagen om vad som gäller för ersättare (se förslaget till 4 kap. 4 § tredje stycket ersättningslagen).

Det förekommer att en och samma person återkommer till riksdagen och tjänstgör som ersättare för flera ordinarie ledamöter under samma valperiod. Det innebär att en sådan ersättare åtminstone teoretiskt sett kan ha möjlighet att utnyttja mer än 50 000 kronor under en valperiod på enskilda utrikes tjänsteresor. Det är givetvis inte avsikten och i praxis tillämpas bestämmelsen på så sätt att en person under en valperiod endast kan använda 50 000 kronor till enskilda utrikes tjänsteresor, även om han eller hon är ersättare för flera ledamöter eller blir utsedd till ledamot efter att ha tjänstgjort som ersättare under samma valperiod. Att så är fallet följer enligt vår mening även av den grundläggande bestämmelsen om rätt till ersättning i 4 kap. 4 § ersättningslagen (i vårt förslag paragrafens andra stycke), där det föreskrivs att riksdagsstyrelsen bestämmer det belopp som får användas för enskilda tjänsteresor per ledamot under en valperiod. Detta kräver därför ingen ytterligare reglering.

17.3.6 Beslutanderätten

Förslag: Det tas in en bestämmelse i ersättningslagen som innebär att ledamotens rätt att besluta själv om enskilda utrikes tjänsteresor kan utvidgas till länder och områden i enlighet med vad Riksdagsförvaltningen bestämmer. En sådan utvidgning föreslås beträffande resor till Storbritannien.

Enligt ersättningslagen beslutar en ledamot själv om enskilda utrikes tjänsteresor till länder inom EES-området och till EU:s kandidatländer och potentiella kandidatländer. Det kan uppkomma skäl för att låta ledamöterna besluta själva om resor även till andra specifika länder och områden. Det kräver i så fall lagändring. För att öka flexibiliteten i regelverket bör det införas en möjlighet för riksdagsstyrelsen att utvidga ledamöternas beslutanderätt. Det kan göras genom ett tillägg i ersättningslagen om att beslutanderätten även gäller länder och områden i enlighet med vad Riksdagsförvaltningen bestämmer (se förslaget till 4 kap. 5 § andra stycket 3 ersättningslagen). En sådan utvidgning kommer sedan till uttryck i riksdagsstyrelsens föreskrift till lagen.

Storbritannien lämnade EU den 1 februari 2020. Enligt vår uppfattning bör det trots detta alltså vara möjligt för en ledamot att genomföra enskilda utrikes tjänsteresor dit utan att det krävs ansökan hos en vice talman (se vårt förslag till 3 kap. 2 § tredje stycket föreskriften till ersättningslagen).

17.3.7 Ansökningsförfarandet m.m.

Förslag: En ansökan om att få genomföra en enskild utrikes tjänsteresa ska göras på en särskild blankett som fastställs av Riksdagsförvaltningen. Ledamoten ska i ansökan kortfattat ange på vilket sätt resan är av värde för fullgörandet av uppdraget i riksdagen. Uppgifterna i ansökan ska lämnas på heder och samvete.

En ansökan om tillstånd att genomföra en resa till ett land utanför EES-området görs genom att ledamoten fyller i en reseorder i Riksdagsförvaltningens elektroniska reseräkningssystem, skriver ut och undertecknar handlingen och lämnar in den till förvaltningen. Blanketten är inte anpassad för det ändamålet vilket komplicerar ansökningsförfarandet. Den bör därför ersättas av en särskild ansökningsblankett som fastställs av Riksdagsförvaltningen. För att underlätta de vice talmännens prövning av ansökan bör det vidare tas in ett krav på att ledamoten i ansökan kortfattat ska ange på vilket sätt resan är av värde för honom eller henne i fullgörandet av uppdraget. Därutöver bör ansökan – som tidigare – innehålla uppgifter om resmål, tidpunkt för resan, beräknade kostnader och om stöd sökts enligt partistödslagen. Uppgifterna i ansökan bör lämnas på heder och samvete. Ett förslag med denna innebörd finns i 3 kap. 11 § förslaget till föreskrift till lagen.

Det nuvarande kravet på att uppgifter om bonuspoäng ska användas för att bekosta resan saknar numera betydelse och bör tas bort.

18 Medföljande resenärer

18.1 Uppdraget i denna del

Det förekommer inte sällan att ledamöter vid tjänsteresor har medresenärer som inte har rätt till ersättning enligt ersättningslagen, exempelvis familjemedlemmar eller anställda vid ett partikansli. I våra direktiv sägs att det finns situationer med medresenärer som inte är reglerade, vilket lett till tillämpningsproblem. Vi ska därför se över regelverket kring medföljande resenärer och delade resor och överväga om det finns skäl att förtydliga och komplettera regelverket. Om så är fallet ska vi lägga fram nödvändiga författningsförslag.

18.2 Nuvarande reglering

18.2.1 Medresenärer vid boende på hotell m.m.

I 4 kap. 5 § tillämpningsföreskriften till ersättningslagen finns bestämmelser om fördelningen av kostnaden mellan ledamoten och medresenären vid boende på hotell. Det föreskrivs att om en ledamot under en tjänsteresa delar hotellrum med någon som inte har rätt till ersättning för logikostnader från Riksdagsförvaltningen, ska ledamotens andel av kostnaden anses uppgå till 75 procent av priset för ett dubbelrum. Ledamoten har alltså rätt till ersättning av Riksdagsförvaltningen med 75 procent av priset för hotellrummet i en sådan situation. Den återstående delen av priset för boendet får ledamoten eller medresenären själv stå för. Bakgrunden till detta är att om Riksdagsförvaltningen skulle betala medresenärens kostnad kan det uppstå en skattepliktig förmån. Dessutom används av riksdagen anvisade medel till icke avsedda ändamål.

I 4 kap. 6 § finns bestämmelser om hyra av annan bostad än hotell under tjänsteresa. Om en ledamot som är på tjänsteresa utanför den vanliga verksamhetsorten hyr en annan bostad i stället för att bo på hotell, får ersättning beviljas för styrkta kostnader, dock högst med ett belopp som motsvarar vad ett hotellrum för en person normalt skulle kosta på orten under motsvarande tid. Det saknas dock reglering om fördelning av kostnaderna om ledamoten bor tillsammans med någon som inte har rätt till ersättning för logikostnader från Riksdagsförvaltningen.

18.2.2 Delade resor

I 3 kap. 50 § tillämpningsföreskriften finns en bestämmelse om s.k. delade resor. Enligt paragrafen gäller följande. Om en politisk sekreterare eller någon annan som inte har rätt till ersättning från Riksdagsförvaltningens anslag följer med på en ledamots tjänsteresa, ska den medföljande personen ersätta Riksdagsförvaltningen för merkostnader som uppstår på grund av honom eller henne.

Bestämmelsen är placerad i det kapitel i tillämpningsföreskriften som avser resekostnader och inte bland bestämmelserna om natraktamente. Ett exempel på när bestämmelsen är tillämplig är om ledamoten bokar en taxi som är större än vad som behövs på grund av att familjemedlemmar följer med under tjänsteresan. Merkostnaden som då uppstår ska ledamotens familj stå för. Betalningsskyldigheten avser bara merkostnader. Det finns inte heller här någon reglering om vad som gäller i fråga om fördelning av kostnader mellan ledamot och medresenär liknande den som gäller vid boende på hotell för det fall medresenären inte orsakar en merkostnad, t.ex. vid färd i taxi av normal storlek.

18.2.3 Villkorsavtalen för statliga anställda

I 10 kap. 7 § villkorsavtalet för Saco-S föreskrivs följande i fråga om medföljande resenärer:

Om en resenär delar hotellrum med någon person som inte har rätt till ersättning för logikostnader, ska kostnaden för resenären anses utgöra 75 % av priset för ett dubbelrum.

Motsvarande gäller enligt de två övriga villkorsavtalen.

18.2.4 Skatterättslig reglering

Resa och logi under en tjänsteresa är inte en skattepliktig förmån för den anställde. Enligt Skatteverkets uppfattning utgör logi under en pågående tjänsteresa, där övernattningen är motiverad av tjänsteutövningen, inte någon skattepliktig förmån för den anställde, oberoende av om övernattningen sker inom eller utom hans eller hennes vanliga verksamhetsort. En sådan övernattning, som således sker på annan plats än den anställdes bostad, kan inte sägas innebära någon inbesparad levnadskostnad för den anställde. En skattepliktig bostadsförmån kan dock uppkomma om arbetsgivaren tillhandahåller en lägenhet eller annan stadigvarande bostad för den anställde, exempelvis för att utnyttjas i samband med tjänsteresor (Skatteverkets rättsliga ställningstagande den 31 januari 2006).

Om den anställde delar logi med en medföljande make eller maka under resan anses förmånsvärdet för den anhörige enligt Skatteverkets uppfattning uppgå till 25 procent av kostnaden för hotellrummet.

Man kan inte undgå förmånsbeskattning genom att byta en dyr färdbiljett mot två billiga biljetter för samma pris. Den anställde ska förmånsbeskattas för kostnaden för makens eller makans färdbiljett. Skatteplikten påverkas inte av att det inte uppstår en merkostnad för arbetsgivaren på grund av den medföljande resenären.

Avdrag för logi ska inte medges för den merkostnad som uppkommer till följd av att familjen följer med under tjänsteresan. Om familjen följer med och det är uppenbart att bostaden är väsentligen större än vad som rimligen kan krävas för personens eget behov, bör det göras en reduktion av avdraget för

logi. Skatteverket anser att en skälighetsbedömning får göras utifrån de förhållanden som föreligger. Om enbart make, maka eller sambo följer med bör avdraget reduceras till 75 procent. Om även ett eller flera barn följer med bör en reduktion av avdraget ligga i intervallet 50–75 procent av logikostnaden (förtydligande den 22 oktober 2020 av Skatteverkets rättsliga ställningstagande såvitt gäller av beräkning av avdrag för tjänsteresa i Sverige).

Skatteverket lämnar följande exempel:

En anställd tar med sig sin make på en tjänsteresa. Resan pågår i fyra dagar och paret övernattar tre nätter på hotell. Maken jobbar inte för arbetsgivaren och får inga andra förmåner. Om makarnas hotellrum kostar 1 600 kr/natt uppgår förmånen till 400 kr/natt (1 600 kr x 25 %). Den anställda beskattas då för 1 200 kr som indirekt förmån (400 kr x 3 nätter).

En anställd tar med sig familjen, make och barn, på en tjänsteresa. Hotellrum för en person kostar 2 000 kr per natt men arbetsgivaren har bekostat ett familjerum för 3 000 kr per natt. Förmånen för den anställda är då 1 000 kr per natt. Det är alltid merkostnaden för logi som anses som privat del, dock minst 25 procent av logikostnaden.

18.3 Överväganden

Förslag: En ledamot som har en eller flera medföljande resenärer som inte har rätt till ersättning enligt ersättningslagen är skyldig att anmäla detta till Riksdagsförvaltningen.

Hyr ledamoten en annan bostad än ett hotellrum anses kostnaden för ledamoten – på samma sätt som boende på hotell – uppgå till högst 75 procent av hyreskostnaden sedan eventuell merkostnad med anledning av medresenären avräknats.

Uppstår merkostnader för transport med anledning av medresenärer är ledamoten skyldig att ersätta merkostnaden.

Enligt ersättningslagen har endast talmannen, ledamöter och ersättare rätt till ersättning vid en tjänsteresa. Det förekommer dock inte sällan att anhöriga och andra som inte har rätt till ersättning enligt ersättningslagen följer med ledamöter under tjänsteresor. Det finns då en risk för att även medresenärens resekostnader helt eller delvis ersätts av Riksdagsförvaltningen. Medel som har anvisats av riksdagen för ledamöternas räkning används då för ett icke avsett ändamål. Dessutom finns det en risk för att Riksdagsförvaltningen lämnar en skattepliktig förmån. Ett återkommande tema under den mediegranskning av ledamöternas ersättningar som förekom under 2018/2019 inom ramen för reportageserien Maktens kvitton (se avsnitt 33.8) var också frågetecken kring anhöriga som följde med ledamöter under tjänsteresor.

Som redovisats innebär nuvarande reglering att om en ledamot delar hotellrum med en person som inte har rätt till ersättning enligt ersättningslagen ska ledamotens andel av kostnaden uppgå till 75 procent (4 kap. 5 § tillämpningsföreskriften). Regleringen motsvarar vad som gäller enligt villkorsavtalen på det statliga området och ställningstaganden från Skatteverkets sida. Det finns

ingen anledning att ändra på den regeln. Resonemanget bygger dock på antagandet att ledamoten delar boendet med en enda medföljande person. För det fall ledamoten skulle dela boendet med flera personer som inte har rätt till ersättning från Riksdagsförvaltningen är det inte rimligt att ledamoten ska få ersättning med 75 procent av kostnaden. Detta framgår genom att högst 75 procent av boendekostnaden kan ersättas för ledamotens del (se förslaget till 3 kap. 38 § föreskriften till ersättningslagen).

Om ledamoten väljer annat boende än hotell ersätts endast kostnaden motsvarande vad ett hotellrum för en person normalt skulle kosta (4 kap. 6 § tillämpningsföreskriften). I praxis förekommer dock, exempelvis under Almedalsveckan, att man i en sådan situation får godta en högre kostnad än kostnaden för ett hotellrum. Bakgrunden till detta är den brist på boende som föreligger vid den tiden på Gotland.

Vi gör bedömningen att ledamotens kostnad även i ett sådant fall bör uppgå till högst 75 procent av boendekostnaden. Eventuella merkostnader som förorsakas av medresenären, t.ex. att man på grund av honom eller henne valt ett större boende än vad som annars skulle behövas, ska dock räknas av innan kostnaden fördelas mellan ledamoten och övriga resenärer. Ett förtydligande om det bör tas in i föreskriften till lagen (se förslaget till 3 kap. 40 § föreskriften till ersättningslagen).

Därutöver bör den nuvarande bestämmelsen i 3 kap. 50 § tillämpningsföreskriften om att en medresenär ska ersätta eventuella merkostnader till följd av att han eller hon följer med ledamoten ändras så att kostnadsansvaret faller på ledamoten och inte på medresenären, som normalt sett är okänd för Riksdagsförvaltningen (se förslaget till 3 kap. 36 § föreskriften till ersättningslagen).

Det är ledamotens ansvar att informera Riksdagsförvaltningen om att han eller hon haft en medresenär under en tjänsteresa som inte har rätt till ersättning enligt ersättningslagen så att ersättningsfrågan kan utredas och regleras på ett korrekt sätt. För att tydliggöra ledamotens ansvar bör det tas in en uttrycklig bestämmelse om detta i föreskriften till lagen (se förslaget till 3 kap. 41 § föreskriften till ersättningslagen).

Som framhålls i våra direktiv finns det en rad situationer med medföljande resenärer som inte är uttryckligt reglerade i ersättningslagen och tillämpningsföreskriften. Inför Almedalsveckan 2019 togs det därför inom Riksdagsförvaltningen fram en vägledning med ett tiotal exempel på hur man kan bedöma ersättningsfrågan i olika situationer. Att närmare – utöver vad vi här föreslår – reglera dessa typer av situation framstår varken som möjligt eller ändamålsenligt. Det är ofrånkomligt att ett stort antal frågeställningar kan uppkomma med anledning av att ledamöterna tar med sig medresenärer vid en tjänsteresa. Dessa situationer får bedömas utifrån de grundläggande regler och principer som följer av ersättningslagen, nämligen att endast ledamotens kostnader ersätts och att Riksdagsförvaltningen inte får lämna skattepliktiga förmåner. Den omnämnda vägledningen har, såvitt vi erfarit, tagits emot väl och synes väl ägnad att ligga till grund för bedömningen av ersättningsanspråk i en mängd olika situationer.

19 Bonuspoäng och andra trohetsförmåner

Förslag: Bonuspoäng och liknande trohetsförmåner som intjänas vid tjänsteresor får endast användas för att betala transport och övernattningskostnader vid en ledamots egna tjänsteresor, resor vid extraordinära händelser eller av någon annan icke förutsedd orsak och för uppgradering till högre reseklass vid sådana resor. Det ska inte längre vara möjligt att bekosta en medresenärs resor med bonuspoäng.

19.1 Bakgrund

Många företag använder sig av olika slags lojalitetsprogram i sin marknadsföring. Syftet är att stärka kundlojaliteten och kundrelationen genom belöningar för de som ofta utnyttjar en tjänst, exempelvis genom en rabatt eller någon annan förmån. Bonuspoäng och andra trohetsförmåner förekommer inte bara vid resetjänster utan inom många andra branscher.

19.2 Nuvarande reglering

Avtalet om ett lojalitetsprogram ingås mellan ledamoten och tjänsteleverantören och Riksdagsförvaltningen är inte part i det avtalet. Riksdagsförvaltningen tillgodogörs således inte de trohetsförmåner som tjänas in vid tjänsteresor, trots att det är förvaltningen som betalar för resorna. Förvaltningen har inte heller rätt att få information om vilka förmåner som tjänats in vid tjänsteresor och har i praktiken inga möjligheter att kontrollera användningen av trohetsförmånerna.

Det finns inga särskilda regler om bonuspoäng och liknande trohetsförmåner i ersättningslagen. Det fanns inte heller i tidigare lagstiftning på området. Sådana bestämmelser finns däremot i 3 kap. 44 och 45 §§ tillämpningsföreskriften. Där föreskrivs följande:

44 § En ledamot får inte använda bonuspoäng, fribiljetter eller liknande trohetsförmåner som har tjänats in i tjänsten från flygbolag, taxibolag, hotell eller liknande annat än vid

- a) tjänsteresor, eller
- b) resor vid en extraordinär händelse eller av någon annan orsak som inte har kunnat förutses.

En ledamot får dock använda trohetsförmånerna för uppgradering till högre klass vid sådana resor som anges i första stycket.

45 § Om en ledamot gör en tjänsteresa med bonuspoäng och ett reseföretags bonusregler medger det, får ledamoten med sina övriga bonuspoäng bekosta även en medresande ledamots tjänsteresa eller en tjänsteresa för någon som är arbetstagare hos Riksdagsförvaltningen eller hos ett partikansli i riksdagen.

Kontanta ersättningar eller motsvarande värdebevis ska en ledamot omgående redovisa och lämna in till Riksdagsförvaltningen.

Motsvarande gällde enligt tillämpningsföreskriften till 1994 års ersättningslag. Bestämmelsen om att en ledamot skulle kunna finansiera en medresenärs resa byggde på förslag av Reseutredningen 2000.

19.3 Tidigare överväganden m.m.

Användningen av bonuspoäng och andra trohetsförmåner har aktualiserats i flera tidigare sammanhang.

I augusti 2011 skickade talmännen i Danmark, Norge och Sverige ett brev till SAS och efterfrågade införandet av en möjlighet för respektive parlament att använda de bonuspoäng som genom EuroBonus-systemet föll ut för de resor som parlamenten betalade för. Avsikten med förslaget var att bonuspoäng som tillföll resenärerna i stället skulle tillfalla förvaltningarna. SAS svarade att den föreslagna ordningen var otänkbar, men framhöll sitt bonusprogram för företagare – SAS Credit – som en lösning på problemet.

I samband med att Riksdagsförvaltningen i oktober 2012 förhandlade med SJ om villkoren för köp av årskort framfördes från förvaltningens sida ett önskemål om att de bonuspoäng och värdebevis som tillföll den enskilde resenären i stället skulle tillfalla förvaltningen. SJ svarade att återbetalning av res-tidsgarantin i fortsättningen skulle tillfalla förvaltningen. Bonuspoängen berördes dock inte i svaret. Från SJ:s sida framhölls att det inte fanns något system för att företaget skulle kunna ta del av bonuspoäng. SJ pekade på att man tidigare haft ett sådant system, men att detta inte varit framgångsrikt.

I februari 2013 fick Riksdagsförvaltningen i uppdrag av riksdagsdirektören att göra en kartläggning av vilka åtgärder som hittills vidtagits för att utreda hur ledamöternas bonuspoäng vid resor och hotellvistelser nyttjas och vilka kontakter med enskilda bonusgivare som tagits. I uppdraget ingick att ge förslag på hur arbetet kunde fortsätta och vilka frågeställningar som borde utredas vidare. Uppdraget redovisades i en promemoria 2013 (dnr 871-2012/13). I promemorian framhölls att det inte var möjligt att överföra intjänade bonuspoäng till förvaltningen och att i den mån poängen inte utnyttjades förblev de outnyttjade. Vidare nämndes att det var oklart i vilken utsträckning ledamöterna fick bonuspoäng, men att det sannolikt förekom i stor omfattning.

I promemorian föreslogs sammanfattningsvis att Riksdagsförvaltningen borde

- träffa representanter för olika reseföretag för att få information om de bonusprogram som finns för företag
- föra ytterligare diskussioner med SJ om möjligheten att överföra bonuspoäng till förvaltningen
- kontakta de större hotellkedjorna och höra efter om det finns möjligheter att överföra bonuspoäng till förvaltningen.

Förslagen har hittills inte lett till några förändringar. Bonuspoängen och liknande förmåner tillfaller alltså ledamöterna och förvaltningen har ingen kännedom om i vilken utsträckning poängen utnyttjas.

19.4 Kammarkollegiets upphandling av ramavtal

Användningen av bonuspoäng har aktualiserats av Kammarkollegiet vid upphandling av ramavtal för statens räkning. I flera ramavtal om inrikes flyg finns således skrivningar om att bonuspoäng som intjänats vid resor på ramavtalspriser inte får användas privat. Det har däremot inte ansetts rättsligt möjligt att i ramavtal ta in en reglering som påverkar det interna avtalsförhållandet mellan rese- och reseföretag.

Frågan har nyligen berörts i en förstudierapport om ett nytt ramavtal för inrikes flyg (förstudierapport av den 26 februari 2020). Enligt rapporten upplevs bonusprogram som ett problem av de myndigheter som deltagit i förstudien och att dessa myndigheter har försökt lösa problemet genom att i sina resereglementen ta in bestämmelser om att bonuspoäng som intjänats i tjänsten inte får användas privat och att poängen bör användas vid andra tjänsteresor.

19.5 Regleringen i Regeringskansliet och hos andra myndigheter

Enligt de riktlinjer för möten och resor i Regeringskansliet som gäller sedan den 21 februari 2017 får flygbonus och andra förmåner från flygbolag, hotell och andra leverantörer bara användas vid förrättningar och resor i tjänsten och för uppgradering till högre serviceklass. Bonus som intjänas vid tjänsteresor kan användas för tillträde till lounges och för uppgradering till högre serviceklass. Däremot får inte sådan bonus användas för förtäring eller andra privata levnadskostnader (punkt 5.6).

Vi har gjort en översiktlig genomgång av regleringen av bonuspoäng och andra trohetsförmåner hos statliga myndigheter och kommuner. Genomgången ger vid handen att regleringen i huvudsak motsvarar vad som gäller enligt tillämpningsföreskriften till ersättningslagen. Återkommande är att bonuspoäng och liknande trohetsförmåner bara får användas för att bekosta andra tjänsteresor och att privat användning inte är tillåten. Vi har dock inte, vare sig hos Regeringskansliet eller hos någon annan statlig myndighet, kunnat hitta någon reglering som motsvarar bestämmelsen i 45 §, dvs. att andra rese- och tjänsteresor kan finansieras med bonuspoäng.

19.6 Skatterättslig reglering

Under åren 1992–1997 var bonus och lojalitetsrabatter vid utrikesresor undantagna från beskattning. Bakgrunden till skattefriheten var att det ansågs att möjligheten för svenska skattemyndigheter att beskatta de rabatter som

lämnades av utländska bolag var i det närmaste obefintliga. Skatteplikten återinfördes 1998.

Om en ledamot utnyttjar bonuspoäng och liknande förmåner som tjänats in vid en tjänsteresa för privata ändamål utgör det en skattepliktig förmån. Det gäller även ledamöter som lämnat uppdraget och användning för tredje mans räkning. En sådan användning innebär också en skyldighet för Riksdagsförvaltningen att betala socialavgifter motsvarande värdet av förmånen.

Skatteverket har i ett rättsligt ställningstagande av den 21 mars 2017 uttalat att inköp av förfriskningar och annan enklare förtäring som exempelvis kaffe, bulle, godis, frukt, smörgås under tjänsteresa som en anställd gör och där arbetsgivaren står för kostnaden, direkt eller indirekt genom användning av bonusförmåner eller liknande, inte är att jämföra med en skattefri personalvårdsförmån utan utgör en skattepliktig förmån. Förfriskningar och enklare förtäring som obligatoriskt ingår i biljettpriset är dock skattefria, trots att arbetsgivaren indirekt bekostat dessa.

19.7 Överväganden

Hanteringen av bonuspoäng och andra trohetsförmåner är problematisk i och med att Riksdagsförvaltningen inte är part i avtalet om lojalitetsprogrammen, att privat användning innebär en skattepliktig förmån och att förvaltningens möjligheter att kontrollera användningen av förmåner som intjänats vid tjänsteresor är små, för att inte säga obefintliga. Mot den bakgrunden är det angeläget att regleringen av användningen av förmånerna är så klar och tydlig som möjligt.

Nuvarande reglering innebär att användning av bonuspoäng och liknande förmåner för privata ändamål inte är tillåten. Detta bör vara fallet även fortsättningsvis. Regleringen bör dock förtydligas så att det klart framgår att bonuspoäng och liknande trohetsförmåner endast får användas för att betala transport och övernattningskostnader vid tjänsteresor, resor vid extraordinära händelser eller av någon annan icke förutsedd orsak och för att uppgradera sådana resor (se förslaget till 3 kap. 46 § föreskriften till ersättningslagen).

Till skillnad mot vad som gäller i Regeringskansliet och i andra statliga myndigheter medger dagens reglering att bonuspoäng och andra förmåner används för att betala medföljande resenärers tjänsteresor. Det krävs att lojalitetsprogrammet medger en sådan användning och att medresenären antingen är en annan ledamot eller en anställd vid ett partikansli eller hos Riksdagsförvaltningen. Såvitt vi kunnat finna utnyttjas den möjligheten sparsamt. En sådan resa redovisas inte i en reseräkning eller på något annat sätt. Riksdagsförvaltningen känner alltså inte till vem medresenären är, ändamålet med hans eller hennes resa och om resan uppfyller kraven enligt ersättningslagen för att betraktas som en tjänsteresa. Det finns alltså en risk att Riksdagsförvaltningen indirekt betalar för något som förvaltningen rätteligen inte ska stå för och som utgör en förmån som ska beskattas.

Mot den bakgrunden och för att förenkla regelverket bör möjligheten att betala för en medresenärs resa med bonuspoäng avskaffas. På så sätt kommer regelverket att motsvara vad som gäller i staten i övrigt.

Privat användning av bonuspoäng efter det att uppdraget upphört är en förmån som ska beskattas. Sådan användning är således inte tillåten. Det krävs inte någon ytterligare reglering för denna situation utan den täcks in av den föreslagna bestämmelsen.

20 Dricks

Förslag: Regeln om att dricks inte ersätts vid inrikes tjänsteresa utvidgas till att omfatta tjänsteresor inom Norden. Vid tjänsteresor till utomnordiska länder ersätts dricks endast om den utgör en del av priset för tjänsten eller det annars finns särskilda skäl.

20.1 Nuvarande ordning

Med dricks avses en ersättning som ges utöver det åsatta priset för en vara eller en tjänst, exempelvis vid ett restaurangbesök eller en taxiresa. Enligt 3 kap. 47 § tillämpningsföreskriften ersätts inte dricks vid inrikes tjänsteresa. Motsvarande gällde enligt tillämpningsföreskriften till 1994 års ersättningslag.

Det saknas bestämmelser i tillämpningsföreskriften om i vilken utsträckning dricks ersätts vid en utrikes tjänsteresa. Enligt praxis gäller dock att dricks inte ersätts vid tjänsteresor till nordiska länder. Detsamma gäller vid tjänsteresor till utomnordiska länder om det inte är fråga om service- eller serveringsavgifter som utgör en del av kostnaden för tjänsten men som inte är angiven på en prislista, meny eller liknande. I andra fall då en resenär lämnat dricks vid en utrikes tjänsteresa, exempelvis dricks till bärare eller städare på hotell, betalas ingen ersättning.

Det har förekommit att dricks ersatts även vid utrikes tjänsteresa om det förelegat särskilda skäl. Detta har ansetts vara fallet då det förelegat behov av särskilda arrangemang eller en särskild hantering i samband med ett restaurangbesök, vid representation eller en taxiresa.

Enligt Regeringskansliets riktlinjer för representation, gåvor och vissa personalvårdsförmåner i Regeringskansliet gäller följande i fråga om dricks vid extern och intern representation.

Regeringskansliet bekostar som huvudregel inte dricks. I vissa länder utanför Norden är ibland service- eller serveringsavgifter inte inkluderade i de priser som anges i prislistor, menyer eller liknande. I dessa fall kan dricks i praktiken vara en del av kostnaden.

Det finns inga särskilda regler om dricks i Regeringskansliets riktlinjer för möten och resor.

20.2 Utlandstraktamente

Vid en utrikes tjänsteresa som varar flera dygn har en ledamot rätt till utlandstraktamente med ett belopp som motsvarar det normalbelopp som Skatteverket årligen bestämmer. Det fastställda utlandstraktamentet ska täcka den merkostnad man har för måltider och småutgifter under en tjänsteresa. Vid beräkningen av utlandstraktamentet för olika länder tar Skatteverket hänsyn

till de lokala priserna för frukost, lunch och middag samt måltidsdryck i form av mineralvatten, inklusive sedvanlig dricks och eventuella skatter.

20.3 Överväganden

Nuvarande reglering innebär att dricks inte ersätts vid inrikes tjänsteresa. Detta bör alljämt gälla. Tjänsteresor till andra länder berörs inte i regelverket. För tydlighets skull bör det tas in bestämmelser om i vilken utsträckning dricks ersätts vid utrikes tjänsteresor. Nuvarande praxis framstår som väl avvägd och bör ligga till grund för en sådan reglering. Regleringen hör som tidigare hemma i föreskriften till lagen (se förslaget till 3 kap. 45 § föreskriften till ersättningslagen).

21 Aspekter som ska beaktas vid val av färdmedel

Förslag: Vid val av färdmedel ska inte bara kostnads-, miljö- och tidsaspekter beaktas utan även säkerhetsaspekter.

21.1 Bakgrund

Enligt 4 kap. 8 § ersättningslagen ska färdmedel väljas med hänsyn till kostnads-, tids- och miljöaspekter. Motsvarande gällde enligt 4 kap. 3 § 1994 års lag.

Av 3 kap. 30 § tillämpningsföreskriften följer att en ledamot särskilt ska beakta kostnaderna och kunna motivera val av ett annat färdmedel än det billigaste färdmedlet. Enligt ett allmänt råd i anslutning till den bestämmelsen bör ledamoten välja det billigaste färdmedlet så länge det inte hindrar att uppdraget genomförs på ett effektivt sätt eller om inte Riksdagsförvaltningen av säkerhetsskäl rekommenderar annat färdmedel. Vidare anges det att ledamoten ska planera sina tjänsteresor så att största möjliga hänsyn tas till miljön.

21.2 Överväganden

Enligt det allmänna rådet till 3 kap. 31 § tillämpningsföreskriften får även säkerhetsaspekter beaktas i vissa fall. Det krävs dock att Riksdagsförvaltningen rekommenderat det.

Säkerhetsfrågor har på senare år blivit allt viktigare. Riksdagen har på grund av händelser i omvärlden och med anledning av en förändrad hotbild med en höjd hotnivå tvingats vidta flera åtgärder för att öka säkerheten i riksdagen. Även enskilda ledamöter har i vissa fall tvingats att leva med en ökad hotbild.

Mot den bakgrunden anser vi att även säkerhetsaspekten ska kunna beaktas vid sidan av miljö-, tids-, och kostnadsaspekterna vid val av färdmedel (se förslaget till 4 kap. 8 § ersättningslagen).

22 Årskort på tåg

Förslag: En ledamot ska ha rätt till årskort på tåg som berättigar till obegränsat resande i första klass, exklusive måltider. Ett sådant årskort tillhandahålls av Riksdagsförvaltningen utan särskild prövning.

Om ledamoten på grund av avstånd och resmönster har behov av ett årskort som även berättigar till resa i egen sovvagnskupé, kan ledamoten efter ansökan och prövning av Riksdagsförvaltningen tillerkännas ett sådant årskort. Detsamma ska gälla i fråga om periodkort och liknande färdbevis för lokal- och länstrafik som gäller i hela riket.

22.1 Uppdraget i denna del

En ledamot har enligt tillämpningsföreskriften till ersättningslagen rätt till årskort på tåg samt ersättning för ett periodkort eller liknande färdbevis för lokal- och länstrafik.

Vi ska enligt våra direktiv se över innehåll och struktur när det gäller regleringen av rätten till årskort på tåg. Vi ska då beakta olika aspekter såsom värdet av flexibilitet i resandet och kostnader. Skatterättsliga aspekter ska särskilt belysas. Rätten att färdas i första klass samt i förekommande fall i egen sovkupé ska kvarstå. Enligt direktiven bör även Stockholmstraktamentet belysas i detta sammanhang. Detta gör vi i avsnitt 25.3.

22.2 Nuvarande reglering

22.2.1 Rätten till årskort på tåg

Enligt 3 kap. 33 § tillämpningsföreskriften har en ledamot rätt att få ett årskort på tåg samt ersättning för ett periodkort eller liknande färdbevis för lokal- och länstrafik. Av 34 § följer att en ledamot har rätt till ersättning för kostnader för tågresor och för resor med lokal- och länstrafik som inte omfattas av årskort eller periodkort eller liknande färdbevis. Enligt 35 § får en ledamot vid tågresor boka färdbiljett i första klass och egen sovvagnskupé.

Genom ett beslut i riksdagsstyrelsen den 20 juni 2018 infördes det ett allmänt råd i anslutning till bestämmelsen i 33 § av följande lydelse:

Ett årskort ska berättiga ledamoten till obegränsat resande i valfri klass på dag- och nattåg samt måltid ombord på tåget och i förekommande fall hotellfrukost. En ledamot kan dock välja ett årskort med mindre omfattning om det passar hans eller hennes resmönster och behov bättre.

I det motiv-pm som upprättades inför riksdagsstyrelsens sammanträde sägs bl.a. följande:

Innebörden av förslaget är att det införs nya allmänna råd i anslutning till bestämmelsen i 3 kap. 33 § tillämpningsföreskriften vari det anges att ett

årskort ska berättiga till obegränsat resande i valfri klass på dag- och nattåg, samt måltid ombord på tåget och i förekommande fall hotellfrukost. En ledamot kan dock välja ett årskort med mindre omfattning om det passar hans eller hennes resmönster och behov bättre. Syftet med införandet av det allmänna rådet är att tydliggöra vilken typ av årskort en ledamot har rätt till.

Genom ett beslut den 10 juni 2020 ändrades det allmänna rådet som sedan den 1 juli 2020 har följande lydelse:

Ett årskort ska berättiga ledamoten till obegränsat resande i valfri klass. En ledamot kan dock välja ett årskort med mindre omfattning om det passar hans eller hennes resmönster och behov bättre.

I det motiv-pm som upprättades i samband med riksdagsstyrelsebeslutet anfördes bl.a. följande:

Av 3 kap. 33 § riksdagsstyrelsens föreskrift och allmänna råd (RFS 2016:5) om tillämpningen av lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter framgår att en ledamot har rätt att få ett årskort på tåg samt ersättning för ett periodkort eller liknande färdbevis för lokal- och länstrafik. Det allmänna rådet till bestämmelsen om årskort på tåg berättigar ledamöter till obegränsat resande i valfri klass på dag- och nattåg samt måltid ombord på tåget och i förekommande fall hotellfrukost. Lydelsen av bestämmelsen innebär bl.a. att guldårskort på SJ med tillhörande förmåner i praktiken är standard och har medfört att guldårskort köps in även i fall då det inte är tydligt motiverat utifrån resmönster, behov eller lägsta kostnad. Även frågan om eventuell förmånsbeskattning av måltider har aktualiserats. Mot denna bakgrund föreslås att lydelsen på det allmänna rådet ska ändras. Det ska istället anges att ett årskort ska berättiga ledamoten till obegränsat resande i valfri klass. En ledamot kan dock välja ett årskort med mindre omfattning om det passar hans eller hennes resmönster och behov bättre och med beaktande av kostnad, tid och miljö.

22.2.2 Års- och destinationskort på flyg

Enligt 3 kap. 37 § tillämpningsföreskriften kan en ledamot som har långa resvägar eller andra särskilda behov med hänsyn till resmönster få destinationskort, årskort eller liknande färdbevis för flyg. Av paragrafen framgår vidare att Riksdagsförvaltningen beslutar om att beställa destinationskort, årskort eller liknande färdbevis för flyg.

I ett allmänt råd till bestämmelsen sägs följande:

En ledamot bör välja den billigaste flygresan så länge det inte hindrar att uppdraget genomförs på ett effektivt sätt eller om inte Riksdagsförvaltningen av säkerhetsskäl rekommenderar annat. Vid interkontinentala resor kan businessklass väljas, om så behövs för uppdraget. Vid kortare färdsträckor bör i första hand ekonomiklass väljas.

Under 2019/2020 har omkring 20 ledamöter haft destinationskort för flyg. Den totala kostnaden för inköpen av dessa kort ligger på ca 1 700 000 kronor. Ingen av de ledamöter som nu har destinationskort för flyg har därutöver årskort på tåg. Det finns dock inget formellt hinder mot det.

Beställningen görs normalt via telefon eller e-post varvid ledamoten anger önskemål och skäl för sin begäran. Inom Riksdagsförvaltningen görs en jämförelse mellan olika alternativ som utmynnar i ett formellt beslut.

22.2.3 Användning för andra statliga uppdrag

Enligt 3 kap. 38 § tillämpningsföreskriften får ett färdbevis som Riksdagsförvaltningen har tilldelat en ledamot eller lämnat ersättning för enligt 3 kap. 33 § eller 3 kap. 37 §, dvs. för tåg eller flyg, utnyttjas för resor med anledning av andra statliga uppdrag än riksdagsuppdraget. Beträffande flyg gäller detta enbart om färdbeviset avser ett obegränsat antal resor. Inga andra kostnader ersätts i sådana sammanhang av Riksdagsförvaltningen.

22.3 Årskort hos SJ AB

22.3.1 Inledning

I tidigare föreskrifter till ersättningslagen har det sedan 1960-talet uttryckligen angetts att en ledamot haft rätt att åka kostnadsfritt med Statens järnvägar. Det s.k. riksdagskortet, ett slags id-kort, har då fungerat som årskort.

Under slutet av 1990-talet avreglerades järnvägstrafiken i Sverige varvid aktiebolaget SJ AB inrättades. Utöver SJ AB finns det en rad andra bolag som bedriver järnvägstrafik i Sverige. Den nuvarande regleringen av rätten till årskort på tåg pekar inte ut någon specifik leverantör eller något särskilt årskort. Det talas bara om att ledamoten har rätt till ”årskort på tåg”. SJ AB är dock det enda tågbolag som kan tillgodose Riksdagsförvaltningens behov av tågtransport över hela landet. Riksdagsförvaltningen har därför under det senaste decenniet ingått ramavtal med SJ AB om köp av tågbiljetter och årskort. När det inom riksdagen talas om årskort på tåg är det därför många gånger underförstått att det handlar om årskort hos SJ AB. Det finns dock inget formellt hinder mot att köpa in årskort även av andra tågbolag.

22.3.2 Olika årskort hos SJ AB

Årskorten hos SJ AB är i dagsläget indelad i tre klasser: Silver, Silver Plus och Guld.

Årskort Silver innebär följande:

- Obegränsat resande under ett år i andra klass på SJ:s alla dag- och nattåg.
- Förtur i SJ:s resebutik i Göteborg, Malmö och Stockholm ingår.
- Tillgång till SJ:s lounge i Stockholm, Göteborg och Malmö ingår.
- Fritt kaffe och te ombord på tåg med servering ingår.
- Vid medlemskap i SJ Prio ingår 48 000 poäng vid köpet av årskortet.
- Stationsavgiften på Arlanda C ingår och kortet öppnar spärren vid Sky City.

- Rätt att stiga på tåg som enligt tidtabell endast gör uppehåll för avstigande eller stiga av tåg som endast gör uppehåll påstigande.
- Platsbokning krävs på SJ Snabbtåg och SJ Nattåg.

Årskort Silver kostar 43 300 kronor (december 2020).

Årskort Silver Plus innebär följande:

- Obegränsat resande under ett år i valfri klass på SJ:s alla dagtåg samt i andra klass nattåg.
- Vid medlemskap i SJ Prio ingår 70 000 poäng vid köpet av årskortet.
- Vid resa med SJ snabbtåg i första klass ingår frukost om tåget avgår före klockan 09.00
- I övrigt ingår samma förmåner som på Silver-nivån.

Årskort Silver Plus kostar 67 300 kronor (december 2020).

Årskort Guld innebär följande:

- Obegränsat resande under ett år i valfri klass på alla SJ:s dag- och nattåg.
- Vid medlemskap i SJ Prio ingår 81 000 poäng vid köpet av årskortet.
- En måltid serverad vid resenärens sittplats om han eller hon förbeställt det som tillval 1 klass på SJ Snabbtåg.
- En måltid i bistron i andra klass på SJ Snabbtåg och på övriga tåg med servering ingår.
- Hotellfrukost ingår vid resa med nattåg till utvalda stationer. Om resenären stiger av tidigare än kl. 06.30 ingår inte frukost.
- En medföljande resenär får följa med utan extra kostnad i första klass delad sovkupé med dusch/wc.
- I övrigt ingår samma förmåner som på Silver Plus-nivån.

Årskort Guld kostar 73 100 kronor (december 2020).

Det är enligt villkoren för de olika årskorten ingen skillnad mellan Silver Plus och Guld vad gäller krav på platsbokning och flexibilitet i resandet. De avgörande skillnaderna är att en innehavare av Guldkort har rätt till fri måltid och sovvagnskupé. Frukost ingår däremot i såväl Silver Plus som Guld.

22.3.3 Resplus

Resplus är ett biljettsamarbete mellan trafikföretag som inleddes 1991 och som erbjuder kollektivtrafikresenärer möjlighet att förköpa en biljett för kollektivtrafikresor i ett gemensamt bokningssystem, även om resans delsträckor utförs av olika kollektivtrafikföretag och med olika färdmedel. Resplus erbjuder resor med fjärrtåg, regional- och pendeltåg, expressbussar, stadstrafik och färjor och binder samman Sveriges kollektivtrafik.

År 2009 infördes Resplus årskortstillägg. Därigenom kompletterades SJ AB:s årskort med ett färdbevis som innehåller 21 länskort i ett kort. SJ:s årskort med Resplus årskortstillägg är giltigt på SJ:s alla tåg och i all

kollektivtrafik som drivs av de regionala kollektivtrafikmyndigheterna. Är resenären i Stockholm fungerar kortet i spärrar till tunnelbana och pendeltåg. Produkten har beskrivits som ett kort för all kollektivtrafik i hela landet. Resplus årskortstillägg kostar 20 000 kronor.

22.4 Tidigare överväganden

Under 2013 togs det inom Riksdagsförvaltningen på talmannens uppdrag fram ett underlag med ett förslag till riktlinjer/principer för fördelning av årskort på tåg. Bakgrunden var bl.a. markant ökade kostnader för årskort på tåg. Förslaget innebar bl.a. att SJ-årskort och Resplustillägg i första hand skulle användas för regelbundet resande mellan bostaden och riksdagen, alternativt mellan permanentbostad i Stockholm och valkretsen ute i landet och att vid längre resor skulle årskort Guld kunna väljas som alternativ till flyg.

Förvaltningen föreslog bl.a. följande åtgärder:

- SJ-Silver Plus skulle vara huvudvalet för tågresor upp till 3 timmar/enkelresa.
- Ledamöter i AB-län hänvisades till resebyrån i riksdagen för bokning av enskilda tågresor.
- SL-årskort köptes in vid behov.
- Resplustillägg köptes in vid behov.

Förslaget genomfördes på försök, men ledde inte till någon ändrad praxis eller reglering.

22.5 Hur utnyttjas årskorten?

Nedan finns en sammanställning över hur många årskort som tillhandahållits under de senaste fyra åren, antalet Resplustillägg och hur många resor som har genomförts med årskorten.

Period	Guld	Silver +	Silver	Totalt	Resplustillägg	Genomförda resor
2016–2017	123	62	7	192	165	14 552
2017–2018	125	59	4	188	166	14 576
2018–2019	145	48	5	198	174	17 243
2019–2020	141	45	7	193	174	14 047

Årskorten som köptes in för perioden november 2018 till november 2019 kostade totalt omkring 14 241 000 kronor. 87,1 procent av resorna genomfördes under den perioden i första klass. 89 procent av resorna var återbetalningsbara. De fem vanligaste sträckorna var Stockholm–Göteborg (2 843 resor), Stockholm–Gävle (831 resor), Stockholm–Skövde (803 resor), Stockholm–Linköping (796 resor) och Stockholm–Karlstad (673 resor). I genomsnitt genomfördes 91 resor per årskort, dvs. i snitt något mer än en hemresa i veckan. För en guldkortsinnehavare innebar det en genomsnittlig kostnad på omkring

800 kronor per resa. Enligt uppgift från SJ AB uppgick genomsnittspriset för en förstaklassbiljett på de mest frekventerade sträckorna till omkring 500 kronor per resa. Sovvagnskupé nyttjades vid omkring 400 tillfällen.

22.6 Överväganden

Inledning

Tjänsteresor är en viktig del av en riksdagsledamots uppdrag. Inte minst gäller det de regelbundna resorna mellan riksdagen och hemorten eller valkretsen. Som framhålls i våra direktiv är det angeläget att resandet kan ske på ett för ledamöterna flexibelt sätt, samtidigt som kostnader, tid och miljö beaktas.

Tåg är och har under lång tid varit ett av de viktigaste färdmedlen för riksdagens ledamöter, särskilt vid inrikes tjänsteresor. Tåg är ett miljövänligt och effektivt färdmedel som tillåter arbete under resan. Regelverket kring resande med tåg bör därför vara utformat så att tåg även fortsättningsvis främjas som färdmedel för ledamöterna. Som anges i våra direktiv måste dock regelverket vara utformat så att ledamöternas villkor inte uppfattas som överdrivet förmånliga eller omotiverat gynnsamma. Därtill kommer givetvis att regelverket och dess tillämpning ska vara förenligt med inkomstskattelagens bestämmelser om förmånsbeskattning. Slutligen måste även Riksdagsförvaltningens kostnader för resorna beaktas.

Årskort i första klass

Nuvarande reglering innebär alltså att en ledamot har rätt till årskort på tåg samt ersättning för resande med regiontrafik. Till skillnad från vad som gäller i fråga om flyg görs det inte någon prövning av den enskilde ledamotens behov av årskort eller Resplustillägg utifrån aspekter som avstånd, resmönster, behov av sovvagnskupé eller liknande omständigheter. En ledamot kan alltså beställa det årskort han eller hon önskar hos Riksdagsförvaltningen.

För närvarande köper Riksdagsförvaltningen årskort hos SJ AB, som bedömts vara det enda företag som kan tillgodose förvaltningens behov av tågtransporter över hela landet. Det finns visserligen inget som talar för att detta kommer att ändras under överskådlig tid. Regelverket måste dock vara generellt utformat och inte utformas utifrån en viss leverantörs villkor.

Tillgång till årskort innebär en hög grad av flexibilitet för ledamöterna och underlättar deras resande, särskilt när det gäller det veckovisa resandet mellan riksdagen, hemorten och valkretsen. Att avskaffa möjligheten att få ett årskort på tåg är mot den bakgrunden enligt vår bedömning inte befogat.

Nuvarande regelverk i fråga om resande med tåg bygger på att ledamoten har rätt att resa med tåg i första klass och att han eller hon vid behov får boka enskild sovkupé. Av våra direktiv framgår att så ska vara fallet även fortsättningsvis. Som utgångspunkt bör därför gälla att en ledamot har rätt till ett årskort på tåg som berättigar till obegränsat resande med tåg i första klass. Ett sådant årskort ska i första hand vara avsett för de regelbundna resorna mellan

hemorten och riksdagen och inte när det endast föreligger behov av spridda enskilda inrikes tågresor. Även med beaktande av att kostnaden för ett sådant årskort många gånger överstiger den totala kostnaden för motsvarande tågresor som bokats separat, gör vi mot bakgrund av behovet av flexibilitet bedömningen att ett sådant grundläggande årskort bör kunna tillhandahållas utan att Riksdagsförvaltningen efter ansökan prövar ledamotens behov. En ledamot bör således själv bedöma om han eller hon utifrån avstånd och resmönster har behov av ett sådant årskort.

Årskort bör inte inkludera måltider

Enligt nuvarande ordning tillhandahålls årskort som – utöver ett obegränsat resande i första klass – även berättigar till fria måltider, sovvagnskupé och en rad andra förmåner (Guld). Som redovisats väljer den överväldigande delen av de ledamöter som har årskort på tåg ett sådant årskort. Enligt vår uppfattning kan denna ordning ifrågasättas, inte bara utifrån kostnadssynpunkter, utan även mot bakgrund av den skatterättsliga regleringen.

Resa och logi utgör inte en skattepliktig förmån vid en tjänsteresa. Fri kost, exempelvis måltider som tillhandahålls under en resa, är däremot som huvudregel en skattepliktig förmån oberoende av om den tillhandahålls fortlöpande eller endast vid särskilda tillfällen. Enligt 11 kap. 2 § inkomstskattelagen är dock fri kost på allmänna transportmedel vid tjänsteresa en skattefri förmån om kosten obligatoriskt ingår i priset för resan. Av lagförarbetena framgår att skattefriheten förutsätter att färdbiljetten inte kan köpas exklusivt måltid. För den som t.ex. reser i första klass får en förstaklassbiljett inte kunna köpas till ett lägre pris utan kost. Skulle det finnas en viss klassificering för ett visst antal stolar där kosten ingår i priset medför detta inte skattefrihet, om motsvarande biljett kan erhållas utan kost men med en annan klassificering. Klassificeringen ska i sådant fall vara baserad på någon annan skillnad än kosten (se prop. 1992/93:127 s. 55 f.).

Fri kost under en tågresor är således som utgångspunkt en skattepliktig förmån, om det är möjligt att köpa en motsvarande resa utan måltid. Som vi konstaterat i det föregående bör utgångspunkten vara att en ledamot ska ha rätt till obegränsat resande med tåg i första klass. Det är möjligt att tillgodose detta behov genom att tillhandahålla ett årskort som inte innefattar andra förmåner och tjänster än resa i första klass, dvs. utan måltider. Med andra ord ingår måltiden inte obligatoriskt i priset. Det kan därför ifrågasättas om nuvarande ordning är förenlig med bestämmelserna i 11 kap. 2 § inkomstskattelagen i och med att det är möjligt att köpa samma resetjänst utan måltid. Det har hävdats att konstruktionen av Stockholmstraktamentet, med ett lägre traktamentsbelopp och avsaknad av måltidsavdrag, skulle innebära att måltider som tillhandahålls vid tjänsteresa då Stockholmstraktamente lämnas skulle vara skattefria. Så är emellertid inte lagstiftningen om kostförmån utformad. Inte heller på annan grund kan vi finna att Stockholmstraktamentets utformning påverkar eventuell förmånsbeskattning av måltider som tillhandahålls på en sådan

tjänsteresa. Framhållas bör i det sammanhanget att för det fall bestämmelserna om Stockholmstraktamente är tillämpliga vid en inrikes tjänsteresa är avdragsrätten för ökade levnadskostnader enligt 12 kap. 6 a § inkomstskattelagen begränsad till ett belopp som motsvarar Stockholmstraktamentet.

Mot den bakgrunden ska en ledamot ha rätt till ett årskort på tåg som berättigar till obegränsat resande i första klass, dock exklusive måltider. Ett sådant kort är främst avsett för det regelbundna resandet mellan riksdagen och hemorten. Om en ledamot inte kan förutse att han eller hon kommer att resa i betydande omfattning med tåg är det enligt vår uppfattning knappast försvarligt att skaffa sig ett sådant årskort. Mot bakgrund av att ett årskort Silver Plus kostar ca 70 000 kronor rymms i detta belopp ett mycket stort antal resor i första klass. Även om flexibiliteten har ett stort värde i sig, måste det finnas ett rimligt förhållande mellan en ledamots resor och kostnaden för detta.

När behov av sovvagnskupé på grund av regelbundet resande föreligger

Vissa ledamöter har behov av sovvagnskupé för det regelbundna resandet mellan hemorten och riksdagen. Det bör mot den bakgrunden införas en ordning som innebär att en ledamot som på grund av avstånd och resmönster har behov av årskort som inte bara berättigar till resa i första klass utan även av att kunna resa i sovvagnskupé för detta regelbundna resande kan få ett sådant årskort efter ansökan och särskild prövning av Riksdagsförvaltningen (se förslaget till 3 kap. 25 och 26 §§ föreskriften till ersättningslagen).

Resplustillägg

Resplustillägg berättigar till resande med läns- och regionaltrafik i hela landet. Ett sådant tillägg är visserligen praktiskt att ha. Vi har dock svårt att se att alla ledamöter har ett behov av ett sådant allmänt tillägg som gäller för hela riket och att det många gånger i stället skulle räcka med ett kompletterande tillägg till en viss eller vissa regioner. Även Resplustillägg bör, till skillnad från vanliga lokal- och länstrafikkort, således tillhandahållas efter särskild prövning.

23 Rätten till övernattningsbostad och logiersättning

23.1 Uppdraget i denna del

I ersättningslagen hänvisas det i fråga om en ledamots rätt till övernattningsbostad i Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd, logiersättning och traktamente till att han eller hon har rätt till avdrag för ökade levnadskostnader enligt inkomstskattelagen. Ledamoten ska således vara på en tjänsteresa mer än 50 km från tjänstestället och som innefattar övernattning. Tjänstestället utgörs av ledamotens bostad på folkbokföringsorten. Lagstiftningsmetoden med hänvisningar till avdragsrätten enligt inkomstskattelagen har ifrågasatts av Lagrådet.

I våra direktiv sägs att det finns ett behov av att se över och överväga vilka förutsättningar som ska vara uppfyllda för att en ledamot ska ha rätt till övernattningsbostad, logiersättning och traktamente. Regelverket behöver också förtydligas. Syftet bakom de olika förmånerna och samspelet mellan regleringen i 5 och 6 kap. ersättningslagen och bestämmelserna i folkbokföringslagen (1991:481) ska särskilt belysas.

Vi behandlar i detta kapitel regleringen av rätten till natraktamente, dvs. övernattningsbostad i Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd och logiersättning. Övriga traktamenten tar vi upp i kapitel 25.

23.2 Tidigare regleringar

23.2.1 Tiden fram till 1941 års ersättningsstadga

I och med 1866 års representationsreform infördes en rätt till arvode till ledamöter av andra kammaren. År 1909 fick även ledamöter av första kammaren rätt till arvode. Arvodet ersattes 1918 av ett dagtraktamente om 20 kronor, dock högst 2 400 kronor per år för en ledamot som inte var bosatt i Stockholm. För övriga ledamöter uppgick traktamentet till 15 kronor om dagen. Fram till 1928 var arvodet respektive traktamentet inte skattepliktigt för de ledamöter som inte kom från Stockholm. Från 1933 bestämdes det årliga arvodet till 4 000 kronor för riksdagsmän som inte var bosatta i Stockholm och 3 000 kronor för övriga riksdagsmän. Utöver det differentierade arvodet utgick det inte någon särskild ersättning för merkostnader för boende i Stockholm. Riksdagen tillhandahöll inte heller några övernattningsbostäder.

23.2.2 1941 års ersättningsstadga

Enligt 1941 års ersättningsstadga hade en riksdagsledamot rätt till arvode med 6 550 kronor per år om han eller hon var bosatt i Stockholm. För övriga ledamöter betalades ett arvode om 8 866 kronor per år. Det förekom inga särskilda

kostnadsersättningar, traktamenten eller liknande och riksdagen tillhandahåll inga övernattningsbostäder.

År 1951 föreslog regeringen ett arvode om 12 000 kronor per år om ledamoten var bosatt på annan ort än i Stockholm och bosättningsorten var så belägen att ledamoten inte utan avsevärd olägenhet regelmässigt kunde tillbringa nattvilan på den orten under den tid då riksdagsarbetet pågick. I övriga fall skulle arvodet uppgå till 9 000 kronor per år. Den faktiska bostaden skulle ligga till grund för bedömningen av vilket arvode som skulle betalas ut, inte mantalsskrivningen. Det föreslogs också en ändring i kommunalskattelagen som innebar att två tredjedelar av det högre arvodesbeloppet kunde dras av som en kostnad för att utföra uppdraget. Syftet med det högre arvodet var att kompensera för den levnadskostnadsfördyring som vistelsen utanför hemmet medförde.

När propositionen behandlades i riksdagen kunde konstitutionsutskottet inte godta den föreslagna ordningen att den faktiska bosättningen skulle vara avgörande. I stället valdes en ordning med en regel som var knuten till mantalsskrivningen. Bestämmelsen utformades så att arvode betalades med 9 000 kronor per år om ledamoten var bosatt i Stockholms stad eller inom ett område som begränsades av en cirkel dragen på 15 kilometers avstånd från Gustav Adolfs torg i Stockholm. För övriga ledamöter var arvodet 12 000 kronor per år. Ledamoten skulle anses bosatt där han eller hon var mantalsskriven.

Utskottet uttalade bl.a. följande (bet. 1954:KU3 s. 43):

Vad härefter beträffar sättet för differentieringen av arvoden finner utskottet i likhet med departementschefen det skäligt, att icke blott de i riksdagsorten bosatta riksdagsmännen utan även de riksdagsmän, som bo i dennas närhet, komma i åtnjutande av allenast det lägre arvodet. Utskottet kan däremot icke tillstyrka den i propositionen föreslagna metoden att avgränsa tillämplighetsområdet för det lägre arvodet. Denna metod förutsätter nämligen individuella avgöranden, som i många fall torde bli ytterst vanskliga. Det bleve också nödvändigt att reglera av beslut i dylik fråga berörd riksdagsmans rätt att anföra besvär över beslutet. Enligt utskottets mening är det därför uteslutet att utforma differentieringen annorledes än med en mekaniskt verkande regel. För det ur praktisk synpunkt dominerande fallet, att riksdagen sammanträder i Stockholm, föreslår utskottet en regel av den innebörden, att det lägre arvodet skall utgå till riksdagsmän bosatta inom en schematiskt bestämd räjong räknad från Stockholms centrum. Under beaktande av kommunikationsnätets beskaffenhet i stockholmstrakten har utskottet stannat för att förslå, att området för det lägre arvodet bestämmas att omfatta dels hela Stockholms stad och dels det område utanför staden, som begränsas av en cirkel dragen på ett avstånd av femton kilometer från Gustav Adolfs torg i Stockholm. Utskottet har därvid icke förbisett, vare sig att kommunikationerna till enstaka platser inom detta område kunna vara förhållandevis mindre goda eller att förbindelserna till vissa platser utanför området äro så goda, att där bosatta riksdagsmän kunde anses bli skäligen tillgodosedda med det lägre arvodet. Huru än gränsen för det lägre arvodets tillämplighetsområdet drages, skulle dock alltid finnas utrymme för sådana påpekanden. Regeln belyses av en detta utlåtande bifogad kartsnitt. För de ytterst sällsynta fall, då riksdag jämlikt § 50 regeringsformen hålles å annan ort än Stockholm, låter sig ej räjongregel icke uppställa. Det högre arvodet hör då utgå till de riksdagsmän som

icke äro bosatta å riksdagens tillfälliga sammanträdesort. Enligt den i propositionen föreslagna författningstexten skall den faktiska bosättningsortens och icke mantalsskrivningsortens belägenhet vara avgörande för om det högre eller det lägre arvodet skall utgå. Även i denna del synes emellertid propositionens förslag medföra risk för att svårlösta tolkningsfrågor skulle anmäla sig. Utskottet förordar därför, att mantalsskrivningen även framgent skall i berörda hänseende vara avgörande. Med hänsyn till att även denna regel dock i vissa fall obestriddligen är mindre tillfredsställande, har utskottet övervägt att föreslå en särregel av innebörd, att för ämbets- och tjänstemän, vilkas huvudsakliga sysselsättning vore förlagd till Stockholm, det lägre arvodet skulle utgå, oavsett var vederbörande vore mantalsskriven eller bosatt, inför svårigheten att utforma en regel härom, som tillgodosåg krav på såväl rättvisa som entydighet, har utskottet dock funnit sig böra avstå härifrån. Då det synes vara mindre tillfredsställande, att innebörden av stadgans bestämmelser om riksdagsmännens bosättningsort endast skall — såsom för närvarande är fallet — kunna fastställas tolkningsvis, föreslår utskottet, att i författningstexten intages ett stadgande om att en riksdagsman skall i nu ifrågavarande hänseenden anses bosatt där han är mantalsskriven.

Genom ett utskottsinitiativ 1954 infördes en ordning med grundarvode och kostnadsersättning. Grundarvodet bestämdes till 9 000 kronor per år som betalades till alla ledamöter. Kostnadsersättningen uppgick till 3 000 kronor per år till ledamöter som var bosatta i Stockholms stad eller inom ett område som begränsades av en cirkel dragen på 15 kilometers avstånd från Gustav Adolfs torg i Stockholm. Kostnadsersättningen till övriga ledamöter uppgick till 8 000 kronor per år. Regleringen byggde på att ledamöten ansågs bosatt där han eller hon var mantalsskriven.

År 1959 avskaffades begreppet kostnadsersättning. I stället infördes begreppet traktamente. Arvodet uppgick till 24 000 kronor per år till alla ledamöter. Traktamente betalades under tid då riksdagen sammanträdde med 540 kronor per månad till en ledamot som var bosatt på längre avstånd än 70 km fågelvägen från Riksdagshuset. Vad gäller ledamöter som var bosatta på längre avstånd än 15 km fågelvägen från Riksdagshuset kunde de få traktamente enligt beslut av kanslideputerade. Övriga ledamöter, dvs. de som var bosatta närmare Riksdagshuset än 15 km, hade inte rätt till traktamente (bet. 1959:KU18 s. 7). Utskottet uttalade följande:

Vid sidan av arvode bör därför framdeles endast utgå traktamente som ersättning för fördyrade levnadsomkostnader. Vad angår dess storlek anser utskottet, att det ungefärligen bör motsvara vad som tillkommer statsjäns-temän. Att utforma reglerna i direkt anknytning till vad som gäller för dessa bör dock, som tidigare framhållits om arvodet, med hänsyn till riksdagsmannauppdragets speciella karaktär ej komma i fråga. Liksom beträffande arvodet bör kanslideputerade och talmännen ha möjlighet att anpassa traktamentsbeloppet i huvudsak efter den utveckling som förekommer för löntagare, därvid motsvarande förfaringssätt bör komma i fråga. De riksdagsledamöter som bor utanför stockholmsregionen måste givetvis med hänsyn till sin boningsort vara borta från hemmet i skiftande omfattning. Det är emellertid av många skäl svårt att göra rättvisande gränsdragningar i fråga om traktamente till dessa ledamöter. Riksdagsmän från övre Norrland, som bor nära flygplats med direktförbindelse till Stockholm, har t.ex. ofta lättare att komma till riksdagen än sådana, som bor i Mellan- eller

Sydsverige på orter med dåliga kommunikationer. Ett enhetligt traktamente för alla riksdagsmän utanför stockholmsregionen bör därför utgå. Detta bör sättas till ett belopp motsvarande 540 kronor för månad, då session pågår. För en riksdag, samlad 200 dagar om året, kommer sålunda traktamentet att uppgå till 3 600 kronor. Genom att bestämma traktamentet efter den tid riksdagen faktiskt är samlad, kommer särbestämmelser om traktamente icke att behövas för det fall riksdagen inkallas till extra session. Av principen att traktamente skall motsvara blott levnadskostnadsfördyringen å riksdagsorten följer, att de riksdagsledamöter som bor i Stockholm eller dess omgivning, icke skall erhålla traktamente. Vid bestämmandet av stockholmsregionen uppstår emellertid gränsdragningsproblem. Å ena sidan är kommunikationerna nu så goda för vissa orter även relativt långt från Stockholm att det endast i undantagsfall förekommer, att riksdagsmän därifrån behöver övernatta i staden. Att utgiva fullt traktamente till dessa kan framstå som en överkompensation för levnadskostnadsfördyringen. Å andra sidan finnes fortfarande Stockholm relativt närbelägna platser, som i kommunikationshänseende är dåligt tillgodosedda. Det är sålunda även här svårt att ange ett visst avstånd från riksdagshuset som normerande för traktamentet. Att göra en generell gränsdragning, grundad på den tid vederbörande måste antagas vara borta från hemmet, är svårt. Det mest rättvisande resultatet torde uppnås om man inom ett relativt vidsträckt område har möjlighet att med hänsyn till omständigheterna i varje fall bestämma huruvida och i vilken utsträckning traktamente skall utgå. Utskottet förordar därför en sådan ordning och föreslår, att detta område avgränsas av en cirkel, dragen på ett avstånd av 70 kilometer från riksdagshuset i Stockholm eller från den byggnad, där riksdagen eljest sammanträder. Det torde böra uppdragas åt kanslideputerade att bestämma om och till vilket belopp traktamente skall utgå inom nämnda område. De deputerade bör därvid bestämma schablonbelopp efter skälighet med beaktande av den utsträckning vederbörande riksdagsman antages vara borta från hemmet. Till riksdagsmän bosatta i själva Stockholm eller inom ett område, som begränsas av nuvarande cirkel, dragen på 15 kilometers avstånd från riksdagshuset, bör traktamente dock icke kunna utgå. I undantagsfall kan det vara skäligt, att fullt traktamente utgår för dem som bor inom 70-kilometersområdet. Den ordning beträffande Stockholmsområdet, som utskottet ovan förordar, förutsätter att traktamentsfrågan bedömes med hänsyn till belägenheten av den fastighet, där riksdagsmannen är bosatt, och icke till den där han är mantalsskriven, även om dessa i regel kommer att sammanfalla.

År 1966 infördes en rätt till kostnadsersättning utöver rätten till traktamente. Kostnadsersättningen betalades hela året och uppgick till en viss procentsats av basbeloppet. Syftet med kostnadsersättningen var att täcka kostnader som ledamoten hade vid utförandet av uppdraget som riksdagsledamot, men som inte avsåg boendet. Ersättningen användes bl.a. för sekreterarhjälp, teknisk utrustning som riksdagen inte tillhandahöll, studieresor, porto, tidningar, tidskrifter och facklitteratur som inte fanns i Riksdagsbiblioteket samt representation.

Kostnadsersättningen var skattepliktig och betalades ut utan preliminärskatteavdrag om inte ledamoten särskilt begärde att det skulle göras skatteavdrag. Ledamöterna fick i stället yrka avdrag i deklarationen för kostnader som uppstod vid utförandet av uppdraget.

23.2.3 1971 års ersättningsstadga

Arvodet enligt ersättningsstadgan (1971:1197) var inte differentierat beroende på ledamotens hemort. En ledamot som var bosatt utanför ett område som begränsades av en cirkel med 70 km radie och med Riksdagshuset som medelpunkt hade rätt till traktamente under den tid då det pågick riksmöte enligt det allmänna reseavtal som gällde för statliga tjänstemän. Det lämnades inget traktamente vid uppehåll i samband med jul och nyår. Detsamma gällde vid sammanträde eller annan förrättning för riksdagen i Stockholm under tid då riksmöte inte pågick.

En ledamot som var bosatt utanför ett område som begränsades av en cirkel med 15 km radie och med Riksdagshuset som medelpunkt fick traktamente enligt beslut av riksdagens förvaltningskontor. Ledamöter som var bosatta närmare än 15 km från Riksdagshuset hade inte rätt till traktamente. Avståndet mättes fågelvägen. Förvaltningsstyrelsens praxis innebar att det krävdes att en ledamot var bosatt minst 35 km från Riksdagshuset och hade kostnader för bostad även i Stockholm för att få traktamente (se bet. KU 1975/76:11).

År 1976 togs uttrycket ”fågelvägen” bort ur lagtexten. Lagändringen var föranledd av en riksdagsmotion i vilken det begärdes att uttrycket ”fågelvägen” skulle ersättas med uttrycket ”närmaste resväg med allmänna kommunikationer”. Motionärerna anförde att beräkning av avstånd fågelvägen hade föga med verkligheten att göra och torde ha övergetts i de flesta fall. Motionärerna pekade på att en metod där avståndet bestämdes fågelvägen kunde leda till att personer med kortare restid kunde få högre ersättning än personer med längre restid. Motionen remitterades till riksdagens förvaltningsstyrelse som föreslog en ändring som innebar att uttrycket ”fågelvägen” togs bort och ersattes med ”bosatt utanför ett område som begränsas av en cirkel med 70 (15) km radie och med Riksdagshuset som mittpunkt”. Förvaltningsstyrelsen uttalade i remissvaret över motionen att ett system som byggde på en individuell prövning med beräkning av resväg och restid i varje enskilt fall skulle innebära praktiska olägenheter som kunde undvikas genom den förordade zonindelningen.

Utskottet, som avstyrkte motionen och tillstyrkte förvaltningsstyrelsens förslag, uttalade bl.a. följande:

Frågan om ändring av bestämmelserna om traktamente och kostnadsersättning till riksdagens ledamöter har under senare år varit föremål för närmare överväganden inom förvaltningsstyrelsen. Därvid har bl.a. tagits upp frågan om ytterligare ersättning till de ledamöter bosatta inom Stockholmsregionen som inte får något traktamente. Några förslag i detta avseende har dock inte lagts fram. Förvaltningsstyrelsens nu med anledning av motionen framlagda förslag till ändring av traktamentsbestämmelserna i ersättningsstadgan för riksdagens ledamöter innebär ingen ändring i sak utan avser endast en redaktionell anpassning till motsvarande bestämmelser i allmänna resereglementet. Styrelsen har i sitt remissyttrande över den aktuella motionen framhållit att med hittillsvarande praxis skulle motionärernas förslag – att ersätta ordet ”fågelvägen” med närmaste resväg med allmänna kommunikationer” – inte innebära några påtagliga ändringar i sak beträffande de f.n. utgående traktamentena. Däremot skulle enligt

förvaltningsstyrelsens mening ett system som helt bygger på en individuell prövning av faktiska resvägar och eventuella restider innebära praktiska olägenheter som kan undvikas genom en zonindelning av nuvarande slag. Utskottet har vid flera tillfällen framhållit fördelarna med ett mekaniskt verkande system och ansett att det mest rättvisande systemet uppnås om man dessutom inom ett relativt vidsträckt område har möjlighet att med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet bestämma om i vilken utsträckning traktamente ska utgå. Uppgiften att göra dessa bedömningar har lagts på förvaltningsstyrelsen. Utskottet förutsätter att förvaltningsstyrelsen vid sin prövning av uppkommande frågor om traktamentesättning också beaktar de synpunkter på bl.a. den faktiska resvägen som anförs i motionen och tar de individuella hänsyn som behövs.

Under 1960-talet började riksdagen tillhandahålla övernattningsbostäder i ett eget bostadsbestånd. Det saknades bestämmelser i ersättningsstadgan om under vilka förutsättningar en ledamot hade rätt till övernattningsbostad i riksdagens bestånd.

23.2.4 1988 års ersättningslag

Ersättningsstadgan ersattes 1988 av lagen (1988:589) om ersättning m.m. till riksdagens ledamöter. Regleringen av rätt till traktamente motsvarade vad som gällt tidigare. I riksdagens förvaltningskontors föreskrift om tillämpningen av lagen fanns närmare bestämmelser som innebar bl.a. följande. Ansökan om traktamente skulle ges in till riksdagens förvaltningskontor och innehålla uppgift om bostadsadressen på hemorten. En ledamot som tillerkänts traktamente var skyldig att anmäla ändrade förhållanden som kunde innebära en ändring av traktamentet. En ledamot som var bosatt på ett avstånd från Riksdagshuset som översteg 15 km men inte 70 km var berättigad till ett reducerat traktamente med 75 procent av helt traktamente och 50 procent av helt traktamente om avståndet översteg 15 km och uppgick till 35 km från Riksdagshuset.

Det fanns inga regler i lagen eller föreskriften om under vilka förutsättningar en ledamot hade rätt till övernattningsboende i Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd.

År 1991 ändrades avståndet från 70 km till 50 km. Lagändringen syftade till att anpassa avståndet så att det stämde överens med avståndskravet enligt kommunalskattelagen för rätt till avdrag för ökade levnadskostnader.

23.2.5 1994 års ersättningslag

Enligt den ersättningslag som trädde i kraft 1994, lagen (1994:1065) om ekonomiska villkor för riksdagens ledamöter, hade en ledamot som från sin bostad på hemorten hade längre färdväg än 50 km till Riksdagshuset rätt till traktamente med en etthundrafemtiondel av basbeloppet under tid då riksdagen sammanträdde, med undantag för uppehåll för jul och nyår. Detsamma gällde vid sammanträden eller annan förrättning för riksdagen i Stockholm eller under tid då riksmöte inte pågår. Regleringen byggde på att ledamoten hade sin bostad som tjänsteställe och att resor till och från riksdagen betraktades som

tjänsteresor. Det s.k. riksdagstraktamentet skulle täcka dels merkostnader för måltider och diverse småutgifter som var föranledda av arbetet på annan ort än den vanliga verksamhetsorten, dels kostnaderna för övernattning i Stockholm. År 1995 uppgick traktamentet till 238 kronor per dygn. Traktamentet betalades ut för samtliga dagar under den tid riksdagen var samlad, dvs. omkring 230 dagar per riksmöte. Det innebar att traktamentet motsvarade ca 55 000 kronor per ledamot och riksmöte. Riksdagstraktamentet var skattepliktigt i sin helhet. Om bostaden på hemorten var belägen mer än 50 km från Riksdagshuset och tjänsteresan förenad med övernattning medgavs avdrag för ökade levnadskostnader. Riksdagsförvaltningen gjorde ett schablonavdrag vid beräkningen av A-skatt och arbetsgivaravgifter på den del av traktamentet som översteg schablonbeloppen. Detta krävde att ledamoten varje månad redovisade antalet övernattningar i Stockholm. Även kostnaderna för bostad i Stockholm var avdragsgilla. För de ledamöter som hyrde rum eller lägenhet av riksdagen gjorde Riksdagsförvaltningen avdrag för hyran i samband med den månatliga utbetalningen av traktamentet.

Traktamente betalades till alla ledamöter, oavsett vilka logikostnader ledamoten hade. Kostnaderna för boendet i Stockholm varierade avsevärt mellan ledamöterna. I vissa fall täckte inte natraktamentet kostnaderna, i andra fall återstod en stor del av traktamentet när hyran var betald.

Om en ersättare som inte kunde beredas bostad i riksdagens hus hade kostnader för övernattning som översteg hälften av traktamentet, kunde förvaltningskontoret bevilja särskild ersättning för det.

Det fanns inga regler i lagen om rätt till övernattningsboende inom Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd i den ursprungliga lydelsen av lagen.

1997 års lagändringar

År 1997 gjordes ändringar i 1994 års lag som innebar att riksdagen i fortsättningen skulle

- svara för samtliga kostnader som uppkom vid en tjänsteresa, dvs. resekostnader, kostnader för logi och för ökade levnadskostnader
- ersätta alla tjänsteresor, även till Stockholm under delar av riksmötet då riksdagen inte var samlad och till andra platser
- ersätta ledamöter som var bosatta i Stockholm för tjänsteresor till andra delar av landet
- ersätta ökade levnadskostnader inte bara vid resor som innefattade övernattning utan också vid endagsförrättningar som pågick mer än fyra timmar
- svara för ledamöternas logikostnader i Stockholm om ledamöterna var bosatta mer än 50 km från Stockholm, dock med ett högsta belopp som bestämdes av Riksdagsförvaltningen.

Rätten till övernattningsboende i Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd reglerades inte särskilt i lagen utan var kopplad till rätten till natraktamente som

i sin tur byggde på att ledamoten hade rätt att göra avdrag för ökade levnads-kostnader enligt inkomstskattelagen.

Riksdagens förvaltningskontor utfärdade hösten 1996 riktlinjer för användningen av bostäder i riksdagens bostadsbestånd. Enligt riktlinjerna kunde en ledamot som var bosatt utanför Stockholmsområdet med rätt till nattrakta-mente och med behov av övernattningsmöjlighet i Stockholm erhålla ett s.k. kombirum (kombinerat arbets- och bostadsrum). För kombirummen debiterades en avgift. En ledamot kunde även under samma förutsättningar få disponera en övernattningslägenhet. Beståndet bestod av en- och tvårumslägenheter med en yta på mellan 30 och 65 kvadratmeter. Hyran bestämdes utifrån bruksvärdet.

Riksdagens förvaltningskontor beslutade efter samråd med partigruppernas kanslier om fördelningen av arbets- och kombirummen. Respektive partigrupp beslutade inom sin kvot om placeringen av rumsinnehavarna medan förvaltningskontoret hanterade visning, nycklar, hyresdebitering, besiktning och liknande.

I riksdagsstyrelsens föreskrift (RFS 1995:4) med tillämpningsföreskrifter till 1994 års lag togs det in en bestämmelse i anslutning till 5 kap. 1 § av följande lydelse:

2. Logikostnad för övernattningsbostad i Stockholm ersätts med faktisk kostnad, dock med högst 4 000 kr per månad. Beloppet ändras årligen den 1 januari enligt förändringen i konsumentprisindex per oktober månad året före med 1996 som basår.
3. Vid beräkningen av logikostnaden för egen bostadsrättslägenhet ska kapitalkostnaden för den egna kontantinsatsen inte inräknas.

2001 års föreskriftsändring

I april 2001 gjordes det en ändring i tillämpningsföreskriften som innebar att punkt 2 och 3 i anslutning till 5 kap. 1 § ersättningslagen fick följande lydelse:

2. En ledamot som på hemorten för sin privata disposition har annan bostad som är inrättad för permanent boende medges ersättning för övernattningsbostad i Stockholm med högst 4 000 kr/månad. Beloppet skall årligen den 1 januari anpassas till förändringen i konsumentprisindex per oktober månad föregående år, med år 1996 som basår.
3. Vid beräkning av kostnaden för en övernattningsbostad i Stockholm, som utgörs av en egen bostadsrättslägenhet, skall kapitalkostnaden för kontantinsatsen inte inräknas.

Genom den ändringen infördes för första gången i författningstext ett uttryckligt krav på att ledamoten skulle ha en permanentbostad på hemorten för att få rätt till logiersättning. Något motsvarande uttryckligt krav gällde inte enligt lagen för att få utnyttja övernattningsbostäderna i Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd.

Antagligen låg Reseutredningens betänkande, som överlämnades 2000, till grund för föreskriftsändringen. I utredningens betänkande föreslogs att

logiersättning skulle betalas under förutsättning att ledamoten hade en annan bostad på hemorten för sin privata disposition.

2006 års lagändringar

År 2003 tillsatte riksdagsstyrelsen en kommitté med uppgift att se över 1994 års ersättningslag, Översynskommittén. Uppdraget redovisades 2005 i betänkanudet Ekonomiska villkor för riksdagens ledamöter (2004/05:URF2).

Vad gäller rätten till ersättning för logi/nattractamente redovisade kommittén gällande rätt på följande sätt (s. 105):

En ledamot som är bosatt längre bort än 50 km från Stockholm och på hemorten för sin privata disposition har en annan bostad inrättad för permanent bruk har enligt 5 kap. 1 § ersättningslagen rätt till s.k. nattractamente. Utgifter för logikostnader ersätts om ledamoten kan styrka dessa. För en övernattingsbostad i Stockholm är ersättningen begränsad till ett högsta belopp som riksdagsförvaltningen bestämmer. I tillämpningsföreskriften till bestämmelsen medges ersättning med högst 4 000 kr i månaden.

Översynskommittén föreslog att den maximala ersättningen för logikostnader skulle höjas till 6 400 kronor per månad. I övrigt gjorde kommittén följande bedömning (s. 108):

Det bästa vore om riksdagen kunde erbjuda en bostad nära riksdagen åt alla ledamöter som är bosatta längre bort än 50 km från Stockholm. Med hänsyn till bostadssituationen i Stockholms innerstad och till att antalet ledamöter i behov av bostad i Stockholm varierar mellan och under mandatperioderna är det inte lätt för riksdagsförvaltningen att ha ett bostadsbestånd som exakt svarar mot en efterfrågan som växlar i tiden.

Man skulle kunna tänka sig ett system där riksdagen ersätter den faktiska boendekostnaden fullt ut. Mot detta kan invändas att det inte är försvarbart att låta den enskilde ledamoten avgöra var och hur han eller hon ska bo och att riksdagen sedan ska betala för detta.

Enligt vår uppfattning är den nuvarande lösningen med ett nattractamente, som är begränsat till ett högsta belopp, det som ändå framstår som det mest rättvisa och kostnadseffektiva systemet.

År 2005 tillkallade riksdagsstyrelsen en utredare med uppgift att se över riksdagsledamöternas traktamentsregler. Uppdraget redovisades samma år i promemorian Traktamente Bilersättning EU-resor. Utredaren föreslog bl.a. att det skulle införas en ny sorts traktamente, ett Stockholmstraktamente. Tanken med det förslaget var att skapa ett system som var enklare och mer lättadministrerat både för ledamöterna och Riksdagsförvaltningen. Vidare föreslog utredaren att logiersättningen skulle avskaffas för de ledamöter som hade tillgång till övernattingsboende i de hus som Riksdagsförvaltningen disponerade. Det skulle med andra ord inte betalas någon hyra utan riksdagen skulle svara för hela boendekostnaden. För de ledamöter som var berättigade till traktamente och hade egna bostäder i Stockholm skulle det som tidigare betalas ut logiersättning med ett visst högsta belopp.

Förslagen behandlades av riksdagsstyrelsen i framställning 2005/06:RS4. När det gäller ersättning för logi föreslog riksdagsstyrelsen att Riksdags-

förvaltningen i fortsättningen skulle svara för hela boendekostnaden för övernattningsbostäderna i Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd. Ledamoten skulle därmed inte debiteras någon hyra, men inte heller få ersättning för logi. Logiersättning skulle däremot kunna betalas ut för eget boende. Ersättningen skulle dock anpassas till hyresnivån och inte som tidigare till konsumentprisindex och höjas till 7 000 kronor i månaden.

Riksdagsstyrelsen anförde bl.a. följande (s. 49 f.):

Det stora flertalet av de ledamöter som är berättigade till nattractamente övernattar i någon av riksdagens övernattningsbostäder. Även om det är svårt för riksdagsförvaltningen att ha ett bostadsbestånd som exakt svarar mot en efterfrågan som varierar under och mellan mandatperioderna, är ambitionen att ledamöterna i framtiden ska erbjudas att bo i riksdagens lägenheter utanför de byggnader som ligger i anslutning till själva Riksdagshuset. Detta har ansetts önskvärt även av säkerhetsskäl. Riksdagsstyrelsen kan konstatera att den nuvarande ersättningen för en övernattningsbostad i Stockholm om 4 400 kr per månad ger full kompensation till mindre än hälften av de ledamöter som har sådana boendekostnader. Detta system med ett nattractamente upp till ett fastställt högsta belopp innebär alltså att många ledamöter inte får hela logikostnaden ersatt av riksdagen. De måste i stället begära avdrag för det överskjutande beloppet i inkomstdeklarationen. Numera är det vanligt att en arbetsgivare/uppdragsgivare svarar för den logikostnad som den anställde/uppdragstagaren har haft under en tjänsteresa. I linje med detta och utredarens förslag, föreslår därför riksdagsstyrelsen att riksdagsförvaltningen fullt ut skall svara för kostnaderna för sådana övernattningsbostäder som ingår i riksdagens bostadsbestånd. Detta kan ske genom att riksdagen inte debiterar någon hyra för de övernattningsbostäder som riksdagsförvaltningen tillhandahåller. Genom att nuvarande system överges uppnås administrativa vinster för förvaltningen men också en förenkling för den enskilda ledamoten som bl.a. slipper att yrka avdrag för en överskjutande logikostnad. Förslaget innebär emellertid inte att det blir fråga om en skattemässig förmån eftersom ledamoten är på tjänsteresa när han eller hon vistas i Stockholm för att fullgöra sitt uppdrag som riksdagsledamot. För att fullgöra sitt uppdrag är det viktigt att en riksdagsledamot som har rätt till nattractamente garanteras ett boende i Stockholm om han eller hon inte väljer att ombesörja sitt boende på egen hand. Enligt föreskriften om arbetsrum och övernattningsbostäder för riksdagens ledamöter är riksdagsförvaltningen skyldig att tillhandahålla en övernattningsbostad. Med övernattningsbostad menas en övernattningslägenhet eller ett övernattningsrum i riksdagsförvaltningens bostadsbestånd eller motsvarande boende. Det innebär att riksdagsförvaltningen i första hand skall erbjuda en bostad som förvaltningen har. I den mån bostäderna inte räcker till skall förvaltningen ordna en motsvarande bostad. Med hänsyn till bostadssituationen i Stockholm kan det inträffa att en ledamot tillfälligt måste bo på hotell tills man löst bostadsfrågan. Även i det här fallet skall alltså riksdagsförvaltningen stå för hela boendekostnaden. När det gäller egna bostäder som ledamöterna använder under förrättningen i Stockholm bör, som utredaren föreslagit, dock fortfarande gälla en övre gräns för den logiersättning som skall betalas ut. I det här fallet måste boendekostnaden enligt riksdagsstyrelsen vara skälig med hänsyn till behovet av en övernattningsbostad i Stockholm. Denna ersättning bör, som utredaren och Översynskommittén föreslagit, i framtiden anpassas till de faktiska hyreshöjningarna i stället för till förändringen i konsumentprisindex. Riksdagsstyrelsen finner utredarens förslag om en första höjning till 7 000 kr per månad rimlig. Det innebär, precis som i dag, att de utbetalda

månatliga ersättningarna ska redovisas på kontrolluppgiften och att ledamoten ska ta upp ersättningen i inkomstdeklarationen. Ledamoten kan sedan begära avdrag för hela årskostnaden för övernattingsbostaden. Om höjningen skulle genomföras i dag så kommer endast två ledamöter att ha en högre boendekostnad än natraktamentet.

Riksdagsstyrelsen ställde sig bakom förslaget att avskaffa det tidigare dagtraktamentet och ersätta det med ett Stockholmstraktamente. Stockholmstraktamente skulle betalas ut vid förrättningar i Stockholm som innefattade övernattning. Stockholmstraktamentet uppgick till 100 kronor per dag, det var skattefritt och skulle inte reduceras genom måltidsavdrag. Riksdagsstyrelsen föreslog också, i likhet med utredningen, att kostnadsersättningen skulle avskaffas.

Konstitutionsutskottet hade inget att invända mot förslagen och riksdagen följde utskottet (bet. 2005/06:KU33).

Bestämmelsen i 5 kap. 1 och 4 §§ 1994 års lag fick följande lydelse genom lagändringarna.

5 kap. 1 § En ledamot har rätt till traktamente enligt 2–6 §§ om förutsättningarna för avdrag för ökade levnadskostnader är uppfyllda enligt 12 kap. 6 och 6 a §§ inkomstskattelagen.

5 kap. 4 § Ersättning för logikostnad i Sverige (natraktamente) betalas med belopp motsvarande visad kostnad upp till ett högsta belopp som riksdagsförvaltningen bestämmer. Vid särskild tjänsteförrättning i Sverige mer än 50 km från bostaden betalas dock ersättning för faktisk logikostnad som föranleds av förrättningen.

Någon ersättning för logi betalas dock inte om riksdagsförvaltningen tillhandahåller logi utan kostnad för ledamoten, eller vid särskild tjänsteförrättning som äger rum inom 50 km från Riksdagshuset om riksdagsförvaltningen tillhandahåller logi utan kostnad för ledamoten eller om ersättning för logi betalas för annan bostad belägen inom denna 50-kilometersgräns.

Oavsett vad som sägs i första och andra styckena betalas ersättning för faktisk logikostnad vid konferens med utskott, delegation, kommitté eller liknande inom riksdagen samt vid konferens med partigrupp i riksdagen.

I författningskommentaren till 5 kap. 4 § angavs bl.a. följande (s. 99):

Innebörden av första stycket är att ersättningen är begränsad upp till ett högsta belopp för en övernattingsbostad som inte tillhandahålls av riksdagen, t.ex. när ledamoten hyr lägenhet av annan hyresvärd än riksdagsförvaltningen eller bor i en bostadsrättslägenhet som ägs av annan än riksdagsförvaltningen. Detsamma gäller för hyra av en annan bostad än hotellrum vid tjänsteresor utanför en femmilsgräns från Riksdagshuset och bostaden på hemorten. Riksdagen står fullt ut för kostnaderna för bostäder i det egna beståndet varför någon ersättning inte utbetalas. Den reglerar också ersättning för den faktiska logikostnaden vid särskild tjänsteförrättning. Här är endast bostaden utgångspunkt för 50-kilometersgränsen för den som inte får logi utan kostnad eller för den som inte får ersättning för logi i Stockholm. Det är en anpassning till det förhållandet att bostaden är tjänsteställe och att dubbla traktamenten inte bör kunna utgå.

Lagändringarna ledde till att riksdagsstyrelsen antog en ny tillämpningsföreskrift (2006:6) till ersättningslagen. I den nya föreskriften togs det in en bestämmelse med följande lydelse:

2. En ledamot som på hemorten för sin privata disposition har annan bostad som är inrättad för permanent boende medges ersättning för egen övernattningsbostad i Stockholm med ett högsta belopp per månad som riksdagsförvaltningen bestämmer. Beloppet ska anpassas till aktuella avgifter och faktiska avgiftshöjningar för övernattningsbostäderna i riksdagens bostadsbestånd.

3. Vid beräkning av kostnaden för en övernattningsbostad inom 50 kilometer från Riksdagshuset, som utgörs av en egen bostadsrättslägenhet, ska kapitalkostnaden för kontantinsatsen inte inräknas.

Rätten till övernattningsboende reglerades i en föreskrift, riksdagsstyrelsens föreskrift (RFS 2005:9) om arbetsrum och övernattningsbostäder för riksdagens ledamöter.

I 11 § föreskrevs följande:

Till ledamöter som har rätt till natraktamente enligt 5 kap. 1 § lagen (1994:1065) om ekonomiska villkor för riksdagens ledamöter skall riksdagsförvaltningen tillhandahålla en övernattningsbostad. Med övernattningsbostad avses en övernattningslägenhet eller ett övernattningsrum i riksdagsförvaltningens bostadsbestånd eller motsvarande boende.

Genom en föreskriftsändring 2010 togs det in en punkt 1 i tillämpningsföreskriften med följande lydelse:

Riksdagsförvaltningen tillhandahåller logi i riksdagens bostadsbestånd i Stockholm utan kostnad för ledamoten.

Samtidigt ändrades punkt 2 i tillämpningsföreskriften till 5 kap. 4 § så att det inte längre skulle krävas att bostaden var belägen i Stockholm för rätt till logiersättning och att det i fortsättningen skulle räcka att bostaden var belägen inom 50 km från Riksdagshuset. Syftet med ändringen var att uppnå en större grad av flexibilitet och möjliggöra att ledamoten skaffade övernattningsbostad även i andra kommuner än i Stockholms kommun.

23.3 Nuvarande reglering

23.3.1 Rätten till traktamente

Enligt 5 kap. 1 § ersättningslagen har en ledamot rätt till traktamente enligt vad som närmare framgår av 2–6 §§ om förutsättningarna för avdrag för ökade levnadskostnader enligt 12 kap. 6 och 6 a §§ inkomstskattelagen är uppfyllda. Ledamoten ska alltså vara på tjänsteresa mer än 50 km från tjänstestället, dvs. bostaden på folkbokföringsorten. Resan ska dessutom innefatta övernattning.

Traktamente lämnas i form av dagtraktamente vid inrikes flerdygnsförrättning till annan ort än Stockholm, Stockholmstraktamente vid flerdygnsförrättning till Stockholm, utlandstraktamente vid utrikes flerdygnsförrättning och s.k. natraktamente. Med natraktamente avses i detta sammanhang ersättning för övernattning, antingen i form av tillgång till övernattningsbostad i Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd, ersättning för eget boende (logiersättning) eller annat boende, exempelvis på hotell. Boende på hotell under en tjänsteresa ses alltså som ett natraktamente och inte en resekostnad.

23.3.2 Närmare om nattraktamente

Nattraktamentet ska enligt 5 kap. 4 § första stycket ersättningslagen motsvara den logikostnad, dvs. kostnad för övernattning, som ledamoten kan visa att han eller hon har haft under tjänsteresan. Traktamentsbeloppet är dock begränsat till ett högsta belopp som Riksdagsförvaltningen bestämmer.

I paragrafens andra stycke föreskrivs att Riksdagsförvaltningen inte ska betala ersättning för logi om förvaltningen tillhandahåller ledamoten kostnadsfri logi. Tanken bakom denna regel är att ledamoten inte ska få två traktamenten för samma övernattning (se framst. 2005/06:RS4 s. 99).

Av paragrafens tredje stycke följer att Riksdagsförvaltningen – oavsett vad som sägs i första och andra styckena – ersätter logikostnader vid konferens med utskott, delegation, kommitté eller liknande inom riksdagen samt vid konferens med partigrupp i riksdagen.

Om ledamoten inte kan visa vilka utgifter han eller hon har haft för logi lämnas ersättning för hel natt med halva maximibeloppet enligt 12 kap. 11 § inkomstskattelagen. Beloppet är skattefritt. Sådan ersättning lämnas dock inte om ledamoten har tillbringat natten på tåg, fartyg eller flygplan och inte heller då fri logi tillhandahålls av annan myndighet, ett trafikföretag eller motsvarande.

23.3.3 Rätten till övernattningsbostad

Enligt 6 kap. 1 § ersättningslagen ska Riksdagsförvaltningen utan kostnad tillhandahålla en ledamot som har rätt till nattraktamente övernattningsbostad i förvaltningens bostadsbestånd. Med övernattningsbostad avses enligt bestämmelsen en övernattningslägenhet eller ett övernattningsrum inom Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd eller ett motsvarande boende. Övernattningsrum förekommer inte längre inom bostadsbeståndet.

Riksdagsförvaltningen beslutar om vilka övernattningsbostäder ur Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd som ska ställas till respektive partigrupps förfogande. Bostäderna fördelas mellan partigrupperna i proportion till antalet valda ledamöter som har rätt till nattraktamente. Partigruppernas gruppkanslier svarar sedan för fördelningen av bostäderna till ledamöterna i partigruppen (6 kap. 2 § ersättningslagen).

Utöver kontroll av folkbokföringsorten görs det ingen prövning i övrigt av ledamöternas rätt till övernattningsbostad och logiersättning.

23.3.4 Rätten till logiersättning

I 6 kap. 7 § ersättningslagen föreskrivs att en ledamot som är bosatt mer än 50 km från Riksdagshuset och på hemorten för sin privata användning har en bostad inrättad för permanent boende har rätt till ersättning för en övernattningsbostad som är belägen inom 50 km från Riksdagshuset. Ersättningen får högst uppgå till det belopp per månad som Riksdagsförvaltningen bestämmer.

Rätten till logiersättning reglerades före den 1 januari 2017 i föreskrift och inte i lag. När ersättningslagen infördes togs dock reglerna om rätt till logiersättning in i lagen, medan detaljreglerna behölls i tillämpningsföreskriften.

Enligt 5 kap. 25 § första stycket tillämpningsföreskriften får logiersättningen uppgå till högst 8 600 kronor i månaden. Om hushållsel inte ingår i hyran har ledamoten rätt till ersättning för det med 120 kronor i månaden. Av 27 § följer att vid beräkningen av logikostnaden för en egen övernattningsbostad ska hyran eller månadsavgiften för övernattningsbostaden anses utgöra ledamotens logikostnad. Kapitalkostnader och liknande ersätts alltså inte.

23.3.5 Rätten till ersättning för bostad på folkbokföringsorten

I 5 kap. 10 § ersättningslagen finns en bestämmelse som innebär att Riksdagsförvaltningen får betala ersättning för en kostnad som är förenad med bostaden på folkbokföringsorten men där det inte betalas natraktamente för bostaden eller någon annan egen bostad. Det krävs därutöver synnerliga skäl.

I förarbetena till bestämmelsen anges att syftet är att göra det möjligt att betala annan bostadskostnad än vad som omfattas av natraktamentet (1995/96:RFK4 s. 33, bet. KU26, framst. 2005/06:RS 10, bet. KU33). Det kan, anförts det, exempelvis förekomma att någon som anses vara bosatt i Stockholm och därmed inte är berättigad till natraktamente också har en bostad kvar i valkretsen. Om ledamoten gör tjänsteresor dit kan det i ett enskilt fall vara motiverat att betala viss ersättning för den bostaden om den utnyttjats i samband med dessa resor. Ersättningen får dock inte överstiga det högsta beloppet för den faktiska logikostnaden.

23.3.6 Statsministerns tjänstebostad

Sedan början av 1990-talet används det s.k. Sagerska huset som tjänstebostad åt statsministern. År 1995 infördes det en särskild bestämmelse i 32 § kommunalskattelagen som innebar att statsministerns förmån av tjänstebostad inte skulle tas upp till beskattning om han eller hon till sin privata disposition hade en annan bostad som var inrättad för personligt bruk. Numera finns bestämmelsen i 11 kap. 10 § inkomstskattelagen.

Bestämmelsen infördes genom ett initiativ av skatteutskottet. Utskottet uttalade därvid följande i det av riksdagen godkända betänkandet 1994/95:KU43.

Enligt kommunalskattelagen är en förmån av fri tjänstebostad en skattepliktig intäkt. Enligt huvudregeln i 42 § kommunalskattelagen skall förmånen värderas till ortens pris. Förmånsvärdet kan emellertid jämkas, bl.a. när representationsskyldighet i hemmet föreligger. Dessa regler är i linje med de grundläggande principerna i skattesystemet och det finns anledning att vara mycket restriktiv med att göra avsteg från dem. Beträffande statsministerns tjänstebostad föreligger emellertid enligt utskottet så speciella förhållanden att ett undantag från den nämnda huvudregeln kan vara motiverat. Det främsta skälet för att ha en särskild tjänstebostad för statsministern är som framgått inledningsvis nödvändigheten av att kunna

garantera statsministerns personliga säkerhet. Detta är ett viktigt nationellt intresse. Det är förenat med betydande svårigheter att ordna ett fullgott skydd i en normal bostad utan stora kostnader för det allmänna och utan att inkräkta på kringboende. Med hänsyn härtill och till beslutet att inrätta en särskild tjänstebostad föreligger det ett starkt krav på statsministern att använda den anvisade tjänstebostaden, även om en statsminister av personliga skäl skulle föredra att bo i sin privata bostad. Med hänsyn till ämbetets speciella karaktär och den osäkerhet det för med sig vad gäller hur länge tjänstebostaden kan disponeras torde det regelmässigt komma att vara så att statsministern har behov av en privat permanentbostad vid sidan av tjänstebostaden. Vid sådant förhållande uppkommer knappast någon påtaglig inbesparing i de privata levnadskostnaderna. På grund av de anförda omständigheterna är det enligt utskottets mening motiverat att införa en särskild regel om förmånsbeskattningen av statsministerns tjänstebostad. Regeln bör innebära att förmånsbeskattning inte skall utlösas om statsministern samtidigt med att denne disponerar sin tjänstebostad också har och faktiskt disponerar en privat permanentbostad. Sistnämnda krav innebär att undantaget från förmånsbeskattning inte bör gälla om den privata bostaden är uthyrd.

Bestämmelsen i 11 kap. 10 § inkomstskattelagen aktualiserades motionsvägen under den allmänna motionstiden hösten 2003. I motion 2003/04:Sk453 anfördes att kravet på att statsministern ska ha en annan bostad för att slippa förmånsvärde för Sagerska huset framstod som småaktigt. Motionären föreslog därför att riksdagen skulle besluta att statsministerns tjänstebostad skulle vara befriad från förmånsvärde oavsett om statsministern förfogade över en annan privatbostad eller inte.

Skatteutskottet föreslog att riksdagens skulle avslå motionen och anförde följande i det av riksdagen godkända betänkandet 2003/04:SkU20.

Enligt utskottets mening är avsikten med de regler som gäller för förmån av statsministerns bostad inte att skapa en skattefri förmån utan i stället att inom ramen för de grundläggande principerna för beskattningen göra det möjligt att uppnå ett förhållandevis neutralt skattemässigt resultat i de fall då statsministern på grund av ämbetets speciella karaktär och den osäkerhet det för med sig vad gäller hur länge tjänstebostaden kan disponeras väljer att disponera en privat permanentbostad vid sidan av tjänstebostaden. En förutsättning för att förmånen av statsministerns bostad inte skall tas upp till beskattning är därför att statsministern disponerar en annan permanentbostad. Utskottet ser inte någon anledning att förändra den nuvarande ordningen när det gäller beskattningen av förmån av statsministerns bostad och avstyrker därför motion Sk453.

23.3.7 Bestämmelserna har ansetts bristfälligt utformade

Våren 2019 inleddes en förundersökning om bedrägeri mot en ledamot som varit folkbokförd mer än 50 km från Riksdagshuset och fått logiersättning och Stockholmstraktamente. Genom ett beslut den 21 oktober 2019 lades förundersökningen ned. I beslutet anfördes bl.a. följande (dnr. AM-56096-19):

Inledningsvis kan konstateras att vad som skiljer en riksdagsledamot från gemene man är att han eller hon kan vara bosatt eller regelbundet tillbringa sin dygnsvila på mer än en ort utan att det påverkar folkbokföringen. Riksdagsledamöter är undantagna från huvudregeln i folkbokföringslagen som

säger att man ska vara skriven där man faktiskt bor. Förklaringen till undantaget är begriplig, i annat fall skulle flertalet riksdagsledamöter som kommer från andra delar av landet vara tvungna att folkbokföra sig i Stockholm eftersom större delen av årets dygnsvila tillbringas där under ett riksdagsår, antingen i Riksdagens eget bostadsbestånd eller i andra bostäder. X är således inte ensam. Det finns enligt uppgift flera ledamöter som i likhet med honom av olika skäl är folkbokförda i sina hemkommuner samtidigt som man har eller har haft ett stadigvarande boende i övernattningsbostäder i Stockholm. Ett skäl för en sådan ordning uppges ofta vara att man vill hålla kontakt med och ha en fortsatt anknytning till sin valkrets på hemorten. Ett annat skäl kan givetvis vara att man vid tillfällena eller under perioder av året faktiskt tillbringar sin dygnsvila där. En viktig utgångspunkt för den fortsatta bedömningen är alltså att en riksdagsledamot i och för sig kan vara bosatt, i meningen tillbringa sin dygnsvila, på mer än en plats. I en straffrättslig kontext framstår därmed 6 kap 7 § ersättningslagen som oklar. Vad avses i lagtexten med att en riksdagsledamot ska vara bosatt på sin hemort? Är det en fråga om hur mycket dygnsvila som tillbringas där i förhållande till annat boende och vilken fördelning av dygnsvilan avgör då var man är bosatt i bestämmelsens mening? Oavsett vad som går att bevisa om just boendeförhållanden uppstår redan här ett principiellt problem. All straffskipning förutsätter att det inte får råda oklarhet om vilka gärningar som kan straffas. Det straffbara området måste vara förutsebart och därför tydligt avgränsat. Det följer av den s.k. legalitetsprincipen. Att bestämma vad som är straffbart i det här fallet kommer ytterst att falla tillbaka på en lagtolkning vars slutsatser inte är självklara och där utfallet knappast kan förutses av den som står anklagad i ett brottmål. Det gäller inte minst den andra förutsättningen i bestämmelsen. Vad betyder att man på hemorten ska ha en "bostad inrättad för permanent boende"? Vare sig i ersättningslagen, dess förarbeten eller i föreskrifterna finns någon beskrivning av hur en permanentbostad ska se ut eller vilka krav som bör ställas på en bostad för att den ska leva upp till en permanentbostad. Fråga blir då; när avviker en bostad så mycket i standard att den inte längre utgör en permanentbostad? Hur den domstolsprövningen faller ut kan knappast heller förutses. Den bärande tanken bakom reglerna om ersättning för egen övernattningsbostad måste rimligen vara att man som ledamot från annat län än Stockholm typiskt sett drabbas av extra kostnader för att bo där i samband med att man fullgör sitt riksdagsuppdrag och därför bör kompenseras för detta. Det kan mot den bakgrunden ifrågasättas varför ledamöter kan erhålla ersättning för övernattningsbostäder som i praktiken framstår som det enda permanenta boende man har. En praxis synes emellertid ha utvecklats vid tillämpningen av reglerna som i stort innebär att ersättning betalas ut för övernattningsbostad så länge ledamoten kan visa att han eller hon har en folkbokföringsadress som ligger minst 50 km från Riksdagshuset. X har under förhör uppgett att han förstått reglerna så och särskilt efter att ha fått dem förklarade på det sättet av handläggare vid riksdagsförvaltningen. Oavsett insikter och avsikter med sitt handlande brister det emellertid redan i de objektiva förutsättningarna för att kunna påstå att hans förfarande är brottsligt. Ersättningslagens bestämmelser är i det här sammanhanget alltför bristfälligt utformade. Rekvisiten är oklara och saknar den uttrycksskärpa som är nödvändig för en rättssäker straffrättslig tillämpning.

23.4 Överväganden

23.4.1 Nuvarande ordning behålls i sina huvuddrag

Bedömning: Nuvarande ordning som innebär att Riksdagsförvaltningen tillhandahåller ledamöter som är bosatta på visst avstånd från Riksdagshuset övernattningsbostad behålls i sina huvuddrag. Regelverket behöver dock förtydligas.

Riksdagen har 349 ledamöter som väljs från 29 valkretsar. Valkretsarna motsvarar i huvudsak länen. Antalet mandat i varje valkrets beror på folkmängden i valkretsen. En grundläggande tanke bakom denna ordning är att hela landet ska vara representerat i riksdagen. Valkretsarna i Stockholmsområdet omfattar omkring 80–90 mandat. Flertalet ledamöter kommer alltså från andra delar av landet än Stockholmsområdet.

Riksmötet öppnas normalt i september och pågår till ett nytt riksmöte inleds. Arbetet i kammaren och utskotten pågår från senare delen av augusti till strax före jul och från mitten av januari till månadsskiftet juni/juli. Utskotten sammanträder tisdag och torsdag medan EU-nämnden normalt sammanträder på fredagar. Kammardebatter och voteringar äger normalt rum tisdag–torsdag, men det förekommer även debatter och andra aktiviteter under övriga dagar i veckan.

Riksdagsuppdraget kräver alltså att ledamöterna regelbundet vistas i Stockholm större delen av veckan. Arbetet utförs många gånger utanför kontorstid och på helger, och arbetstiden överstiger inte sällan normal arbetstid. Det är samtidigt nödvändigt för ledamöterna att regelbundet vistas i och hålla kontakt med sin hemort och valkrets för att kunna utföra riksdagsuppdraget.

Rätten till ersättning för resekostnader är nödvändig för att ledamöter från hela landet ska kunna fullgöra sitt riksdagsuppdrag. Detsamma gäller möjligheten att övernatta i Stockholm. Riksdagen har också sedan början av 1900-talet på olika sätt kompenserat för de merkostnader som vistelsen i Stockholm för med sig. Man har laborerat med olika arvodesnivåer, traktamenten, kostnadsersättningar och särskilda skatteregler. Sedan 1960-talet har riksdagen även tillhandahållit ledamöterna övernattningsbostäder i ett eget bostadsbestånd.

Vårt uppdrag är att se över under vilka förutsättningar en ledamot ska ha rätt till bl.a. övernattningsbostad och logiersättning. Vi har kommit fram till att nuvarande ordning där Riksdagsförvaltningen tillhandahåller ledamöter som är bosatta på ett visst avstånd från riksdagen övernattningsboende eller logiersättning under vistelsen i Stockholm – i kombination med övriga ersättningsformer enligt ersättningslagen – i grund och botten är väl avvägd och ägnad att göra det möjligt för personer från hela Sverige och med olika bakgrund och ekonomiska förutsättningar att åta sig uppdraget som riksdagsledamot och fullgöra det under rimliga villkor. Nuvarande ordning bör således i sina huvuddrag bestå. Det finns dock behov av vissa justeringar och

förtydliganden av regelverket så att det säkerställs att riksdagen inte bekostar ledamotens och hans eller hennes familjs privata levnadskostnader. Åklagarmyndighetens i det föregående redovisade nedläggningsbeslut ger en tydlig vittnesbörd om det behovet (se avsnitt 23.3.7).

Det krävs också att tilldelningen av övernattningsbostäderna formaliseras ytterligare. Till den frågan återkommer vi i avsnitt 24.6.7.

23.4.2 Förutsättningar för rätten till övernattningsbostad och logiersättning

Förslag: En ledamot som har sitt tjänsteställe mer än 50 km från Riksdagshuset har rätt till övernattningsbostad i Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd.

Nuvarande reglering av rätten till övernattningsbostad och logiersättning bygger på att ledamoten har rätt till nattraktamente. Det förutsätter i sin tur att ledamoten har rätt till avdrag för ökade levnadskostnader enligt 12 kap. inkomstskattelagen. Ledamoten ska med andra ord vara på en tjänsteresa mer än 50 km från tjänstestället som kräver övernattning, varvid ledamotens bostad på folkbokföringsorten utgör hans eller hennes tjänsteställe. Där ligger även ett underförstått och, i fråga om logiersättning, uttalat krav på att ledamoten ska ha en permanentbostad på hemorten för att vara berättigad till ersättning. I annat fall finns ingen merkostnad att kompensera. I det sammanhanget kan påminnas om bestämmelsen i 11 kap. 10 § inkomstskattelagen om att statsministern måste behålla och disponera en permanentbostad för att kunna bo i Sagerska huset utan att beskattas för det och de uttalanden som skatteutskottet gjorde 2004 med anledning av förslag på avskaffande av kravet på att statsministern ska ha kvar sin permanentbostad (se avsnitt 23.3.6).

I de allra flesta fall innebär nuvarande reglering inga problem. Ledamoten är bosatt och folkbokförd på hemorten – normalt i sin valkrets – men vistas i Stockholm på grund av riksdagsuppdraget under en del av veckan och övernattar då antingen i en övernattningsbostad i Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd eller i en egen övernattningsbostad och får logiersättning. Bostaden på hemorten är ledamotens tjänsteställe och basen för hans eller hennes arbete i valkretsen, i kontakter med väljare, företag och organisationer och för riksdagsarbetet i övrigt. Ledamoten är på tjänsteresa mer än 50 km från tjänstestället när han eller hon vistas i Stockholm, har följaktligen rätt till avdrag för ökade levnadskostnader och det uppstår inte någon skattepliktig förmån. Uppenbarligen är nuvarande ordning och reglering tänkt för ett sådant scenario. Ledamoten har kostnader för sitt boende på hemorten och kompenseras för det genom tillgång till övernattningsbostad inom Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd eller logiersättning.

Folkbokföringslagen medger emellertid att en ledamot är folkbokförd på hemorten även om den bostadsmässiga anknytningen dit är svag och ledamoten i realiteten kan betraktas som stadigvarande bosatt i Stockholm, antingen

ensam eller tillsammans med sin familj. Det kan diskuteras om en ledamot i ett sådant fall över huvud taget, oaktat folkbokföringen, kan anses ha sitt tjänsteställe på hemorten, och om ledamoten i en sådan situation har rätt till avdrag för ökade levnadskostnader enligt inkomstskattelagen. Såvitt vi kunnat finna har frågan inte ställts på sin spets i praxis. Det går dock att argumentera för att ledamoten i en situation som denna inte har rätt till ett sådant avdrag och därmed inte heller till övernattningsbostad eller logiersättning. Även rätten till traktamente och ersättning för resekostnader påverkas i så fall.

Med ett regelverk som hänvisar till avdragsrätten för ökade levnadskostnader enligt inkomstskattelagen säkerställs – med en korrekt tillämpning – att Riksdagsförvaltningen inte ersätter privata levnadskostnader för boende och således inte lämnar skattepliktiga förmåner. En motsvarande lagstiftningsteknik förekommer också på närliggande områden. I 6 § lagen (1991:359) om arvoden till statsråden m.m. anges sålunda att ett statsråd har rätt till s.k. avlöningsförstärkning om han eller hon har rätt till avdrag för ökade levnadskostnader enligt inkomstskattelagen.

Som Lagrådet framhöll i 2016 års lagstiftningsärende innebär dock den nuvarande lagstiftningsmodellen med en hänvisning till avdragsrätten enligt inkomstskattelagen att regleringen blir svårtillgänglig och att de egentliga rekvisiten inte framgår av lagtexten, något som motverkar den tydlighet och transparens som eftersträvs. Regleringen ger inte heller, som också påpekades av Lagrådet, någon omedelbar ledning i frågan hur rätten till natttraktamente förhåller sig till reglerna om rätt till ersättning för resekostnadsersättning.

Därtill kommer att det krävs att Riksdagsförvaltningen gör skatterättsliga bedömningar i varje enskilt fall då en ledamot begär att få en övernattningsbostad eller logiersättning. Det räcker därvid inte med att – som enligt nuvarande praxis – bara förlita sig på folkbokföringen utan det krävs att varje ledamot som begär att få tillgång till en övernattningsbostad eller ersättning för eget boende, visar att han eller hon disponerar en permanentbostad på folkbokföringsadressen. I det sammanhanget kan påpekas att den möjlighet för Riksdagsförvaltningen att begära besked från Skatteverket om huruvida en ledamot har rätt till avdrag för ökade levnadskostnader, som det hänvisas till i lagförarbetena, numera har avskaffats. En sådan möjlighet står alltså inte längre till buds.

Det finns således nackdelar med nuvarande reglering. Vi har kommit fram till att nuvarande ordning med hänvisning till avdragsrätten enligt inkomstskattelagen därför bör överges. I stället bör rekvisiten, i likhet med vad som förordades av Lagrådet, anges direkt i lagtexten så att det klart framgår vad som gäller, samtidigt som grunderna för den nuvarande ordningen ligger fast.

Vi har övervägt en rad olika sätt att uttrycka detta i lagtexten och kommit fram till att regleringen kan utformas så att en ledamot som har sitt tjänsteställe på ett visst avstånd från Riksdagshuset har rätt till övernattningsbostad eller – under vissa förutsättningar – logiersättning och att innebörden av begreppet tjänsteställe preciseras närmare i lagtexten.

Frågan är då vilket avståndskrav som bör gälla. I och med den nuvarande kopplingen till inkomstskattelagen och den vanliga verksamhetsorten ska ledamotens tjänsteställe vara beläget mer än 50 km från Riksdagshuset. Avståndet har varierat under årens lopp. År 1991 ändrades avståndet från 70 km till 50 km. Ändringen skedde för att anpassa avståndet till 50 km gränsen för avdragsrätt enligt kommunalskattelagen för bostadskostnaden i Stockholm.

Möjligheterna att dagpendla i Mälardalsområdet har förbättrats påtagligt under senare år. Som exempel kan nämnas sträckorna Uppsala–Stockholm (30–45 minuter), Västerås–Stockholm (ca 60 minuter) och Enköping–Stockholm (ca 50 minuter). Vi har därför övervägt att föreslå en ordning som innebär att det ska krävas att tjänstestället är beläget mer än 70 km från Riksdagshuset och att ledamöter som har sitt tjänsteställe i de centrala delarna av vissa orter med särskilt goda pendlingsmöjligheter med allmänna kommunikationer undantas från rätten till övernattningsbostad och logiersättning. Det skulle dock komplicera regelverket, inte minst med tanke på att avdragsrätten för ökade levnadskostnader alljämt bygger på att det föreligger ett avstånd om 50 km mellan tjänsteställe och bostad. Vi har därför stannat för att den nuvarande 50 km-gränsen bör behållas och inte föreslå någon särbestämelse för vissa orter (se förslaget till 6 kap. 1 § ersättningslagen).

Avståndet mellan riksdagen och ledamotens bostad mättes ursprungligen fågelvägen. År 1976 övergick man till att mäta närmaste färdväg. Att mäta avstånd fågelvägen är visserligen ett enkelt sätt att mäta. Som framhölls redan i 1976 års lagstiftningsärende kan emellertid en avståndsbedömning fågelvägen lätt slå fel. Ett långt avstånd fågelvägen behöver inte nödvändigtvis innebära en lång restid. Och det är restiden som bör vara avgörande. Vi anser därför att avståndet även fortsättningsvis bör mätas i närmaste färdväg, på samma sätt som vid bedömningen enligt 12 kap. 7 § inkomstskattelagen av vad som är en skattskyldigs vanliga verksamhetsområde.

23.4.3 Begreppet tjänsteställe

Förslag: Med tjänsteställe avses bostaden på den adress där ledamoten är folkbokförd, under förutsättning att bostaden är inrättad för permanent boende för ledamoten och hans eller hennes familj och disponeras av ledamoten.

Den skattepliktiges arbetsplats är normalt hans eller hennes tjänsteställe. I vissa undantagsfall utgör dock bostaden tjänsteställe. Enligt 12 kap. 8 § tredje stycket inkomstskattelagen gäller detta för reservofficerare, nämndemän, jurymän och riksdagsledamöter. Av paragrafens fjärde stycke följer att när det gäller riksdagsledamöter avses med uttrycket bostaden på hemorten. I 4 kap. 1 § tredje stycket ersättningslagen talas det samtidigt om bostaden på ledamotens folkbokföringsort. Av lagförarbetena framgår att lagstiftaren inte synes ha åsyftat någon skillnad mellan uttrycket i 4 kap. 1 § tredje stycket

ersättningslagen och 12 kap. 8 § fjärde stycket inkomstkattelagen. En ledamots tjänsteställe är således hans eller hennes bostad på folkbokföringsorten.

Begreppet bostad i 12 kap. 8 § inkomstkattelagen definieras inte närmare i lagtexten och den närmare innebörden berörs inte lagförarbetena. Såvitt vi har kunnat finna har frågan om hur en bostad ska vara beskaffad för att uppfylla rekvisitet ”bostad” inte heller prövats i rättspraxis. Skälet till det är antagligen att svaret på frågan är givet. En nämndeman eller reservofficer som beger sig till en domstolsförrättning eller en militärövning måste givetvis ha ett annat boende när han eller hon inte är på tjänsteresa. När det gäller ledamöter är detta inte lika självklart mot bakgrund av att vistelsen i Stockholm sker regelbundet veckovis, under längre tid och att Riksdagsförvaltningen tillhandahåller övernattningsbostäder i Stockholm eller logiersättning för eget boende.

Det måste i och för sig anses ligga i sakens natur att även en ledamot måste disponera en permanentbostad för att det över huvud taget ska kunna vara fråga om ett tjänsteställe i den mening som avses i inkomstkattelagen. I annat fall förfelas syftet med att en ledamot ska kunna vara folkbokförd på hemorten trots vistelsen i Stockholm, nämligen att kunna ha kvar en koppling till hemorten och valkretsen, och tjänstestället blir en ren fiktion. För att klargöra vad som gäller bör dock begreppet tjänsteställe tydliggöras i lagtexten så att det uttryckligen framgår att bostaden ska vara inrättad för permanent boende för ledamoten och hans eller hennes familj och att bostaden också ska disponeras av ledamoten. Dessutom bör det tydliggöras att det är bostaden på folkbokföringsadressen, inte folkbokföringsorten, som utgör tjänsteställe (se förslaget till 1 kap. 3 a § ersättningslagen).

Vi återkommer i författningskommentaren till den närmare innebörden av dessa krav.

23.4.4 Avstående från rätten till övernattningsbostad och logiersättning

Förslag: En ledamot som sällan behöver övernatta i Stockholm kan avstå från sin rätt till övernattningsbostad och logiersättning och i stället vid ett fåtal tillfällen få ersättning för boende på hotell eller liknande boende i Stockholm.

Det har vid något tillfälle förekommit att en ledamot avstått från rätten till övernattningsbostad och logiersättning mot att han eller hon i stället vid enstaka tillfällen fått bo på hotell eller liknande. Vi anser att införandet av en sådan ordning kan vara ett ändamålsenligt sätt att frigöra övernattningsbostäder som annars sällan utnyttjas.

Ett tänkbart exempel är en ledamot som är bosatt strax utanför 50 km-gränsen och normalt dagpendlar till riksdagen. Ledamoten disponerar likväl en övernattningsbostad för att vara säker på att ha någonstans att bo om sena

kvällar i kammaren eller liknande gör att han eller hon vid enstaka tillfällen måste övernatta i Stockholm.

Det bör således tas in en uttrycklig bestämmelse i ersättningslagen som innebär att en ledamot som sällan behöver övernatta i Stockholm kan avstå från sin rätt till övernattningsbostad och logiersättning och i stället vid ett fåtal tillfällen få ersättning för boende på hotell eller liknande boende. Ett sådant avstående kan gälla tills vidare eller under en viss tid. Det bör ske skriftligen (se förslaget till 6 kap. 2 § ersättningslagen).

23.4.5 Begränsning av rätten till logiersättning

Förslag: Ersättning för eget boende i Stockholm (logiersättning) lämnas bara om Riksdagsförvaltningen inte kan ordna boende åt ledamoten i förvaltningens bostadsbestånd eller om det annars finns särskilda skäl.

Rätten till övernattningsbostad i Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd och rätten till logiersättning är enligt ersättningslagen alternativa till varandra. Ledamoten kan alltså välja mellan de olika ersättningsformerna om de grundläggande förutsättningarna är uppfyllda. Det förekommer också att ledamöter växlar mellan övernattningsboende och logiersättning från tid till annan.

Riksdagsförvaltningen har sedan 1960-talet erbjudit övernattningsbostäder åt ledamöter som inte är bosatta i Stockholmstrakten. Från början har det handlat om kombirum, dvs. kombinerade arbets- och övernattningsrum. Med tiden har bostäderna blivit allt större.

I tidigare lagstiftningsärenden har uttalats att det vore önskvärt och bäst om Riksdagsförvaltningen kunde erbjuda övernattningsbostäder i förvaltningens eget bestånd till alla ledamöter som behöver det och att ambitionen varit att ledamöterna i framtiden ska erbjudas att bo i riksdagens lägenheter. Riksdagsförvaltningen har genom ett kontinuerligt arbete strävat efter att uppnå detta mål och disponerar nu omkring 270 bostäder i olika storlek och utformning, alltifrån enrummare med en yta på ca 15 kvadratmeter till flerrumslägenheter på omkring 80 kvadratmeter.

Riksdagsförvaltningen kan alltså numera tillgodose behovet av övernattningsbostad inom förvaltningens eget bostadsbestånd till alla ledamöter som har rätt till det och som vill ha en sådan bostad. Som situationen är i dag kan det även sägas ha uppstått ett överskott på bostäder. Det finns omkring tio bostäder som står tomma och fem lägenheter som hyrs ut till statsråd samtidigt som Riksdagsförvaltningen betalar logiersättning till ett tiotal ledamöter.

Nuvarande ordning med en fri valrätt mellan ersättningsformerna framstår mot denna bakgrund inte längre som ett rationellt och effektivt resursutnyttjande. Vi anser därför att tiden nu är mogen att införa en ordning som innebär att behovet av övernattningsbostad i första hand ska tillgodoses genom att ledamoten erbjuds kostnadsfritt boende inom Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd, och att ledamoten ska ha rätt till logiersättning endast om förvaltningen inte kan ordna en övernattningsbostad i det egna beståndet. Särskilda

skäl till följd av personliga förhållanden, exempelvis familjeförhållanden eller hälsotillstånd, bör dock i enskilda fall kunna motivera att en ledamot får logiersättning trots att det finns lediga bostäder inom förvaltningens bestånd (se förslaget till 6 kap. 4 § första stycket ersättningslagen).

Den nu föreslagna ordningen riskerar dock att drabba ledamöter som skaffat eget boende utifrån berättigade förväntningar om framtida logiersättning oskäligt hårt. Det bör därför införas en övergångsreglering av innebörd att den som redan har beviljats logiersättning vid ikraftträdandet omfattas av äldre föreskrifter och således får behålla logiersättningen även framledes. En ledamot eller ersättare som inte redan har logiersättning eller tillträder uppdraget efter ikraftträdandet omfattas däremot av de nya bestämmelserna (se förslaget till övergångsbestämmelser, punkt 2).

23.4.6 Ersättning för bostad på hemorten

Förslag: Den nuvarande möjligheten att ersätta en ledamots bostadskostnader på hemorten om det finns synnerliga skäl tas bort.

Enligt 5 kap. 10 § ersättningslagen får Riksdagsförvaltningen betala ersättning för en ledamots kostnad för boende på hemorten om han eller hon inte har rätt till natraktamente under förutsättning att det finns synnerliga skäl. Ersättningen får inte överstiga 8 600 kronor i månaden. Bestämmelsen infördes genom en lagändring 1997. Såvitt vi har kunnat utröna har den inte tillämpats mer än i möjligen något enskilda fall. Det framgår inte av förarbetena vad som kan utgöra synnerliga skäl och vilka situationer som bestämmelsen tar sikte på. Det kan också diskuteras om en sådan ersättning för bostaden på hemorten, dvs. privata levnadskostnader, är förenlig med bestämmelserna om förmånsbeskattning i inkomstskattelagen.

Mot den bakgrunden anser vi att bestämmelsen bör upphävas.

24 Närmare om övernattningsbostad, logiersättning och arbetsrum

24.1 Uppdraget i denna del

I tillämpningsföreskriften till ersättningslagen finns närmare bestämmelser om vad som gäller i fråga om övernattningsbostäder och logiersättning, bl.a. om ledamoten har närstående eller andra som övernattar och dispositionsrätten till bostäderna.

Vi har i uppdrag att överväga om det finns skäl att närmare reglera logiersättningen och skäligheten av beloppet. Den närmare innebörden av vissa uttryck som förekommer i regelverket om övernattningsboende och logiersättning, bl.a. närstående, stadigvarande och enstaka nätter, behöver enligt direktiven dessutom förtydligas.

24.2 Övernattningsbostad

24.2.1 Inledning

Enligt 6 kap. 1 § ersättningslagen ska Riksdagsförvaltningen utan kostnad tillhandahålla en ledamot som har rätt till nattraktamente enligt 5 kap. 1 § en övernattningsbostad inom förvaltningens bostadsbestånd. Med övernattningsbostad avses enligt 6 kap. 1 § ersättningslagen en övernattningslägenhet eller ett övernattningsrum inom Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd eller ett motsvarande boende. Med ett motsvarande boende avses exempelvis boende på hotell. Övernattningsrum förekommer inte längre i förvaltningens bostadsbestånd.

24.2.2 Fördelningen av övernattningsbostäderna

Riksdagsförvaltningen beslutar om vilka övernattningsbostäder som ska ställas till respektive partigrupps förfogande. Bostäderna ska fördelas mellan partigrupperna i proportion till antalet valda ledamöter som har rätt till nattraktamente. Partigruppernas gruppkanslier svarar sedan för fördelningen av bostäderna till ledamöterna i partigruppen (6 kap. 2 § ersättningslagen).

24.2.3 Utflyttning

I 6 kap. 3–4 §§ ersättningslagen finns bestämmelser om vad som gäller i fråga om utflyttning från en övernattningsbostad. Enligt 3 § ska en ledamot som inte blir återvald efter att ha kandiderat i ett riksdagsval flytta ut ur sin övernattningsbostad senast en vecka efter valdagen. Lämnar ledamoten uppdraget under valperioden ska han eller hon flytta ut ur övernattningsbostaden senast en vecka efter det att uppdraget upphörde. En ledamot som inte kandiderar till ett ordinarie riksdagsval ska lämna sin övernattningsbostad senast den 31 juli ett

valår. Ledamoten får dock behålla bostaden efter den tidpunkten så länge det är nödvändigt för att fullgöra riksdagsuppdraget. Detta framgår av 4 § första stycket. Av paragrafens andra stycke följer att en ledamot som inte kandiderar till ett extra val ska lämna sin övernattningslägenhet senast en vecka efter valdagen.

24.2.4 Ersättare

En ersättare ska enligt 6 kap. 5 § ersättningslagen normalt använda den ordinarie ledamotens övernattningsbostad. Om det inte är möjligt ska Riksdagsförvaltningen tillhandahålla ett ersättarrum. Sedan 2018 finns det inga ersättarrum inom Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd. Ersättarens rätt till övernattningsbostad förutsätter att han eller hon själv har rätt till nattraktamente.

24.2.5 Upplåtelseavtal och dispositionsrätt

Om en ledamot utnyttjar en övernattningsbostad inom Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd ska det upprättas ett upplåtelseavtal mellan förvaltningen och ledamoten (5 kap. 2 § tillämpningsföreskriften). Ledamoten har rätt att disponera övernattningsbostaden under hela året fr.o.m. måndagen i den vecka då riksmötet öppnar och så länge uppdraget som riksdagsledamot varar (3 § första stycket). En ledamot som är ledig från sitt uppdrag i mer än en månad är skyldig att låta ersättaren disponera bostaden (3 § andra stycket). Ledamoten är även skyldig att byta boende om det behövs för underhåll och liknande (3 § tredje stycket).

24.2.6 Utrustning, möblering, m.m.

I 5 kap. 4–7 §§ tillämpningsföreskriften finns närmare bestämmelser om övernattningsbostädernas utrustning, möblering, städning, underhåll och om Riksdagsförvaltningens rätt att gå in i bostäderna vid akuta situationer. Riksdagsförvaltningen ska se till att övernattningsbostäderna är basmöblerade. Förvaltningen ska även se till att bostäderna har basutrustat kök för matlagning. Ledamoten ansvarar själv för städning av bostaden och för handdukar, sänglinne och liknande. Riksdagsförvaltningen ska bl.a. svara för nycklar och passerkort, besiktning, drift och underhåll av bostäderna, fönsterputsning en gång om året och tvätt av gardiner och mattor en gång per valperiod. I akuta situationer får förvaltningen gå in i bostaden för att vidta nödvändiga åtgärder utan att först ha informerat ledamoten om det. Sedvanliga ordningsregler gäller i övernattningsbostäderna.

Vid in- och utflyttning ska personal från Riksdagsförvaltningen besikta bostaden, möblerna och utrustningen, om möjligt tillsammans med ledamoten. Det är ledamotens skyldighet att se till att övernattningsbostaden är städad vid utflyttningen. Riksdagsförvaltningen kan dock mot en avgift utföra

flyttstädning. Ledamoten är skyldig att själv transportera bort sina tillhörigheter från övernattningsbostaden vid utflyttning.

24.2.7 Ledamotens skadeståndsansvar

I 5 kap. 9 § första stycket tillämpningsföreskriften föreskrivs att en ledamot ska ersätta Riksdagsförvaltningen för skador utöver normalt slitage och för skadade och saknade inventarier. Av andra stycket följer att Riksdagsförvaltningen inte ansvarar för skador på eller stöld av ledamotens privata tillhörigheter.

24.2.8 Övernattningsavgift

I 5 kap. 10 § föreskrivs att Riksdagsförvaltningen ska fastställa en avgift för övernattningsslagenheterna med utgångspunkt i hyressättningen enligt bruksvärdesprincipen. Kostnaden för hushållsel och kabel-tv ingår i avgiften. Eftersom ledamoten har rätt till övernattningsboende utan kostnad ska avgiften inte betalas till förvaltningen. Avgiften är till för att räkna ut den avgift som ska tas ut om ledamoten har övernattande närstående.

Enligt 5 kap. 11 § får en ledamot som disponerar en övernattningsbostad som inte ligger i riksdagens lokaler låta en närstående person övernatta i bostaden. Den närstående får dock inte övernatta på egen hand annat än enstaka nätter. Om den närstående person som övernattar med ledamoten inte har rätt till övernattningsboende för egen del, ska ledamoten betala en avgift för varje sådan övernattning. Avgiften uppgår per övernattning till 25 procent av 1/30 av den avgift som ska fastställas för övernattningsboendet enligt 5 kap. 10 §. Det ska inte tas ut någon avgift om den närstående har övernattat i samband med riksdagens öppnande eller något annat officiellt arrangemang. Det ska inte heller tas ut någon avgift för barn under 18 år som övernattar (5 kap. 13 §).

Regleringen kan åskådliggöras med följande exempel. Riksdagsförvaltningen disponerar ett fyrtiotal lägenheter i fastigheten Aurora i Gamla stan. För den största lägenheten, en tvårumslägenhet om 61 kvadratmeter, har Riksdagsförvaltningen fastställt en avgift om 10 399 kronor. Övernattningsavgiften för en övernattning uppgår således till 25 procent av 1/30 av denna avgift, dvs. 86 kronor.

Enligt 5 kap. 14 § tillämpningsföreskriften ska ledamoten anmäla till Riksdagsförvaltningen när övernattningsavgift ska betalas. En sådan anmälan ska göras inom en månad från det att övernattningen ägde rum och på en blankett som Riksdagsförvaltningen tagit fram. Utifrån de uppgifter som ledamoten lämnat ska det göras ett nettolöneavdrag på ledamotens arvode som motsvarar avgiften. Betalning kan även ske genom fakturering. Det är också möjligt att betala en i förväg bestämd avgift för närståendes övernattningar. Det krävs då ingen anmälan till förvaltningen.

Under 2019 anmälde omkring 180 ledamöter att de haft anhöriga som övernattat. Antalet anmälda övernattningar varierar mellan ledamöterna – alltifrån

några få övernattningsbostäder till närmare 130 övernattningsbostäder. Sammanlagt rör det sig om ca 2 850 anmälda övernattningsbostäder. Det totala belopp som betalats i avgift för övernattningsbostäderna uppgick under 2019 till omkring 180 000 kronor.

24.2.9 Tidigare reglering av övernattningsbostäderna

Övernattningsboende inom Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd har inte reglerats i lag förrän införandet av ersättningslagen. Det har däremot funnits olika riktlinjer och föreskrifter på området.

Riksdagens förvaltningskontor utfärdade hösten 1996 riktlinjer för användningen av bostäder i riksdagens bostadsbestånd. Enligt riktlinjerna kunde en ledamot som var bosatt utanför Stockholmsområdet med rätt till nattra-
kta-
mente och med behov av övernattningsmöjlighet i Stockholm erhålla ett s.k. kombirum, dvs. ett kombinerat arbets- och bostadsrum. För kombirummen togs det ut en avgift. En ledamot kunde även under samma förutsättningar få disponera en övernattningslägenhet. Lägenhetsbeståndet bestod av en- och tvårumslägenheter med en yta på mellan 30–65 kvadratmeter. Hyran bestämdes utifrån bruksvärdet.

Övernattningslägenheterna fördelades av Riksdagens förvaltningskontor till respektive partigrupp i proportion till antalet mandat utanför Stockholm som partiet fått. Respektive partigrupp beslutade sedan om fördelningen av lägenheterna bland ledamöterna. Riksdagens förvaltningskontor hanterade enligt riktlinjerna visning, nycklar, hyresdebitering, besiktning och liknande.

Förvaltningskontoret upprättade i november 1996 en handling benämnd Villkor för att få disponera riksdagens bostäder. Där föreskrevs bl.a. att ledamoten skulle bo själv i lägenheten, att det inte var tillåtet med upplåtelse till annan person eller andrahandsuthyrning av bostaden och att en familjemedlem visserligen fick utnyttja lägenheten, dock inte permanent och för självständigt boende. Det var inte heller tillåtet att mantalsskriva sig i riksdagens bostäder.

Genom en föreskriftsändring 2001 infördes det bestämmelser om övernattningsbostäderna i tillämpningsföreskriften till 1994 års ersättningslag. I punkt 4 till 5 kap. 1 § togs det in en bestämmelse om att en ledamot fick låta en familjemedlem eller annan närstående person på tillfälligt besök övernatta i den lägenhet som riksdagen upplåtit till ledamoten. Om det förelåg synnerliga skäl fick Riksdagsförvaltningen medge att en närstående bodde i lägenheten längre tid än vid tillfälliga besök. I sådant fall skulle ersättningen för logikostnaden reduceras. Av bestämmelsen framgick vidare att en familjemedlem eller annan närstående inte fick bo självständigt i lägenheten annat än under enstaka nätter. Det togs dessutom in en bestämmelse om att en ledamot som disponerade ett kombirum under enstaka nätter fick låta en anhörig bo i rummet. En sådan person fick dock inte självständigt övernatta i kombirummet.

Samtidigt med föreskriftsändringen utfärdade riksdagsstyrelsen 2001 en föreskrift om tillhandahållande och nyttjande av arbetsrum och övernattningslägenheter m.m. för riksdagens ledamöter. Samtidigt infördes riktlinjer för

tillhandahållande och nyttjande av arbetsrum och övernattningsslägenheter m.m. för riksdagens ledamöter.

Föreskriften och riktlinjerna upphävdes året därpå och ersattes av föreskriften (2002:9) om tillhandahållande av arbetsrum och övernattningsbostäder för riksdagens ledamöter. Den föreskriften upphävdes 2006 och ersattes av riksdagsstyrelsens föreskrift (2005:9) om arbetsrum och övernattningsbostäder för riksdagens ledamöter.

Genom lagändringar 2006 infördes den nu gällande ordningen att det inte tas ut någon avgift för övernattningsbostäderna.

Föreskriften 2005:9 upphävdes i samband med tillkomsten av tillämpningsföreskriften till 2016 års ersättningslag då bestämmelserna delvis togs in i lagen, delvis togs in i tillämpningsföreskriften.

24.2.10 Tidigare överväganden rörande övernattningsavgifterna

Utredningen om en översyn av riksdagsledamöternas ekonomiska villkor övervägde reglerna om övernattningsavgift vid övernattnings inom Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd. Utredningen fann att reglerna och beräkningsgrunden 25 procent av 1/30 var rimlig och anförde i denna del följande (2013/14:URF1 s. 196):

Förvaltningen ska fastställa en avgift för övernattningsbostäderna bland annat för att en reduktion av logiersättningen ska kunna göras om en närstående person övernattar i övernattningsbostaden. Enligt de nuvarande reglerna reduceras logiersättningen på så sätt att ledamoten betalar tillbaka logiersättning med 25 procent av 1/30 per dag av den avgift som är fastställd för övernattningsbostaden. Möjligheten att övernatta är olika utformad beroende på om övernattningsen sker i en övernattningsslägenhet eller i ett övernattningsrum. En närstående person tillåts enligt dagens bestämmelser att övernatta i en av övernattningsslägenheterna, medan övernattningsen på egen hand får ske endast under enstaka nätter. I ett övernattningsrum får övernattningsen äga rum bara under enstaka nätter och inte alls på egen hand. Storleken på en övernattningsbostad i riksdagens bostadsbestånd varierar mellan 16,6 kvadratmeter och 90,5 kvadratmeter. Trots att vissa av bostäderna är lite större består de flesta av ett rum och kök och är därför inte anpassade för att mer än en person ska bo där mer än undantagsvis. Mot denna bakgrund är det enligt utredningens mening rimligt att 75 procent av kostnaden även fortsättningsvis vilar på ledamoten, om en närstående person sover över i en övernattningsbostad inom Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd.

Det framkom inga andra synpunkter under lagstiftningsarbetet. Utredningens förslag låg till grund för den nuvarande tillämpningsföreskriften i denna del.

24.3 Logiersättning

24.3.1 Inledning

Rätten till logiersättning reglerades före 2017 i föreskrift och inte i lag. I och med införandet av 2016 års ersättningslag togs dock de grundläggande reglerna om rätt till logiersättning in i lagen, medan detaljreglerna behölls i tillämpningsföreskriften.

24.3.2 Logiersättningens storlek

Enligt 5 kap. 25 § första stycket tillämpningsföreskriften får logiersättningen uppgå till högst 8 600 kronor i månaden. Om hushållsel inte ingår i hyran har ledamoten rätt till ersättning för det med 120 kronor i månaden. Vid beräkningen av logikostnaden ska hyran eller månadsavgiften för övernattningsbostaden enligt 5 kap. 27 § anses utgöra ledamotens logikostnad. Kapitalkostnader och liknande kostnader ersätts alltså inte. Det finns inga begränsningar av vem ledamoten får hyra sin bostad för att få logiersättning.

24.3.3 Delad bostad

Bestämmelser om vad som gäller om ledamoten delar övernattningsbostad med närstående eller andra finns i 5 kap. 28 och 29 §§ tillämpningsföreskriften.

Enligt 28 § gäller följande: Om en ledamot stadigvarande delar en egen övernattningsbostad med en närstående person som inte för egen del har rätt till ersättning för logikostnader från Riksdagsförvaltningen ska ledamotens logikostnad anses utgöra hälften av hyran eller månadsavgiften för bostaden. I så fall har ledamoten rätt till ersättning för sin del av kostnaden med högst 8 600 kronor. Detta gäller dock inte om den närstående är ett barn under 18 år eller, om barnet är under 21 år och går i grundskolan, gymnasieskola eller annan jämförlig utbildning. I ett sådant fall har ledamoten rätt till ersättning för hela kostnaden, dock högst med 8 600 kronor.

Om ledamoten delar en egen övernattningsbostad med någon annan än en närstående person som inte för egen del har rätt till ersättning för logikostnad från Riksdagsförvaltningen utgörs ledamotens logikostnad av den hyra eller månadsavgift som ledamoten betalar för sin andel. Om ledamoten betalar hela hyran eller månadsavgiften för övernattningsbostaden utgörs logikostnaden av hyran eller månadsavgiften med avdrag för den andel av bostaden som den andra personen disponerar. Detta framgår av 29 §.

Bestämmelserna om avdrag på logiersättningen om ledamoten delar bostad med en närstående person eller andra infördes i och med införandet av tillämpningsföreskriften till 2016 års ersättningslag och utgör en kodifiering av tidigare praxis som innebar att det gjordes en reducering med 50 procent av logiersättningen om ledamoten delade övernattningsbostad stadigvarande med make/maka/sambo eller någon annan som inte hade rätt till ersättning för

logikostnader från Riksdagsförvaltningen (se 2013/14:URF1 s. 194, motiv-pm till tillämpningsföreskriften s. 18).

24.3.4 Tidigare överväganden om avdrag på logiersättningen

Utredningen om en översyn av riksdagsledamöternas ekonomiska villkor föreslog en ordning som innebar följande: Om en ledamot delade en egen övernattningsbostad med en närstående person som inte hade rätt till ersättning för logikostnader från Riksdagsförvaltningen skulle logiersättningen reduceras med

- a) 50 procent om den närstående personen bodde i bostaden varje vecka,
- b) 37,5 procent om den närstående personen bodde i bostaden minst tre veckor per månad men inte varje vecka, och
- c) 25 procent om den närstående personen bodde i bostaden under minst två veckor per månad men inte tre veckor
- d) 12,5 procent om den närstående personen bor i bostaden under minst en vecka per månad men inte två veckor.

Om den närstående bodde i bostaden mindre än en vecka per månad skulle logiersättningen enligt förslaget inte reduceras.

Utredningen anförde följande i denna del (2013/14:URF1 s. 195 f).

Riksdagsförvaltningen betalar logiersättning för en ledamots egen övernattningsbostad med ett belopp som svarar mot den faktiska kostnaden för bostaden, dock högst med 8 000 kronor i månaden. Det är ledamoten själv som äger eller hyr den egna övernattningsbostaden. I många fall torde dessa bostäder vara större än övernattningsbostäderna inom Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd och därför bättre lämpade att stadigvarande dela med en annan person. På dessa grunder anser utredningen att det är befogat att endast 50 procent av kostnaderna, på samma sätt som rent faktiskt tillämpas i dag, får bäras av ledamoten då lägenheten delas med en närstående person. Det kan dock vara så att den person som delar övernattningsbostaden med ledamoten befinner sig i bostaden endast någon eller några veckor varje månad. När det gäller övernattningsbostäder i Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd betalar ledamoten tillbaka logiersättning med 25 procent av 1/30 per dag av den avgift som är fastställd för övernattningsbostaden. I en egen övernattningsbostad är det, som nämnts, vanligare att en närstående person bor längre tider än i en övernattningsbostad i Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd. Enligt utredningens mening är det därför mer lämpligt att andelstalet varierar efter det antal veckor per månad som den närstående personen befinner sig i bostaden. Att en närstående person övernattar under enstaka dagar under en månad bör accepteras utan att logiersättningen reduceras. Utredningen gör således bedömningen att logikostnaden för en ledamot ska reduceras med 50 procent om den närstående personen bor i bostaden varje vecka, med 37,5 procent om den närstående personen bor i bostaden minst tre veckor per månad men inte varje vecka, med 25 procent om den närstående personen bor i bostaden minst två veckor per månad men inte tre veckor och med 12,5 procent om den närstående personen bor i bostaden under minst en vecka per månad men inte två veckor. Om den närstående personen bor i bostaden mindre än en vecka per månad, ska logiersättningen inte reduceras.

Utredningens förslag vad gäller ledamöter som delade bostad med närstående personer genomfördes bara delvis i och med regleringen i 5 kap. 28 § tillämpningsföreskriften att en ledamot som delar bostad med en närstående person bara har rätt till ersättning för halva bostadskostnaden. Enligt utredningens förslag skulle ersättningen halveras om den närstående personen delade bostad med ledamoten varje vecka. I föreskriften kom detta till uttryck på så sätt att ledamoten, i enlighet med tidigare praxis, skulle dela bostad ”stadigvarande” för att ersättningen skulle halveras. Utredningens förslag i övrigt med en procentuell nedtrappning av ersättningen beroende på i vilken utsträckning den närstående personen bodde i bostaden genomfördes däremot inte.

I det sammanhanget kan noteras att det förekommer att ledamöter begär logiersättning med ett reducerat belopp på grund av att närstående personer vistats i övernattningsbostaden i mindre omfattning och som inte når upp till ”stadigvarande boende” i den mening som avses i 5 kap. 28 § tillämpningsföreskriften. Ledamoten gör således ett eget avdrag som inte krävs enligt föreskriften.

Även bestämmelsen i 5 kap. 29 § tillämpningsföreskriften om avdrag på logiersättningen om ledamoten delade en egen bostad med någon annan än en närstående personen infördes i och med tillkomsten av tillämpningsföreskriften till ersättningslagen på förslag av Utredningen om en översyn av riksdagsledamöternas ekonomiska villkor.

Utredningen anförde i denna del följande (2013/14:URF1 s. 196):

Om en ledamot delar en egen övernattningsbostad med någon annan än en närstående person som inte har rätt till ersättning för logikostnader från Riksdagsförvaltningen, bör ledamotens logiersättning reduceras med den andel av bostaden i procent som den andra personen disponerar. Förutom den andra personens sovrum bör som regel 1/3 av de allmänna utrymmena i bostaden, som till exempel vardagsrum, kök och badrum, anses ingå i den del som den andra personen disponerar. Det finns i dag inte några bestämmelser om reducering av logiersättning för en ledamots egen övernattningsbostad om ledamoten delar bostaden med en annan eller andra än en närstående person, till exempel när en ledamot har en inneboende eller då en ledamot delar bostaden med en bekant. I praktiken beräknas emellertid ledamotens ersättning med hänsyn till hur stor andel av bostaden i procent som ledamoten disponerar. På samma sätt som när det gäller reducering av ersättning då en närstående person delar den egna bostaden är det lämpligt att gällande praxis kommer till tydligt uttryck i författning. Det bör därför införas en bestämmelse som reglerar hur en reducering av logiersättningen ska göras då en annan än en närstående person delar ledamotens egen övernattningsbostad. Bestämmelsen bör tas in i de föreslagna tillämpningsföreskrifterna till den nya ersättningslagen. Utredningen anser att bestämmelsen bör utformas mot bakgrund av hur praxis ser ut, det vill säga att en reducering av ersättningen ska göras efter hur stor andel av bostaden i procent som den andra personen disponerar. Det är ledamoten själv som ska uppge denna andel till Riksdagsförvaltningen. Förutom den inneboendes sovrum bör som regel 1/3 av de allmänna utrymmena i bostaden, som till exempel vardagsrum, kök och badrum, anses ingå i den del som den andra personen disponerar. En sådan utgångspunkt bör anges i de allmänna råden till den nya ersättningslagen.

24.3.5 Handläggning m.m.

En ledamot som vill ha logiersättning ska enligt 5 kap. 30 § tillämpningsföreskriften ansöka om det hos Riksdagsförvaltningen på en särskild blankett. Det krävs en ny ansökan inför varje nytt riksmöte. I ansökan ska ledamoten ange bl.a. permanent bostadsort, hyra eller månadsavgift och om han eller hon disponerar bostaden ensam eller delar den med någon annan. Till ansökan ska det fogas kopia av hyreskontrakt, hyresavi eller avi för månadsavgift där aktuell hyra eller månadsavgift framgår. Vid byte av boende eller andra förändringar som påverkar logiersättningens storlek ska ledamoten ge in en ny ansökan till förvaltningen senast inom en månad från förändringen. Görs ingen förnyad ansökan inför ett nytt riksmöte upphör utbetalningen automatiskt.

Ansökningar om logiersättning handläggs inom Riksdagsförvaltningen av enheten ledamotsadministration. Vid handläggningen kontrolleras att ledamoten är folkbokförd mer än 50 km från Riksdagshuset och att föreskrivet underlag, dvs. hyreskontrakt eller avier, lämnats in. Det kontrolleras även att ledamoten i ansökningsblanketten angett att han eller hon för sin privata användning har en bostad på sin hemort som är inrättad för permanent boende. Bostadens adress ska anges, liksom adressen till bostaden i Stockholm. Ledamoten ska sedan hösten 2019 bekräfta att han eller hon inte har tillgång till övernattningsboende i Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd. Ledamoten ska också bekräfta att han eller hon tagit del av viss information om regelverket och att lämnade uppgifter är korrekta. Förvaltningen kontrollerar inte hur bostaden på hemorten är beskaffad.

24.4 Arbetsrum

24.4.1 Inledning

Enligt 7 kap. 1 § första stycket ersättningslagen ska Riksdagsförvaltningen tillhandahålla en ledamot ett arbetsrum i Riksdagshuset. Av andra stycket följer att rätten att disponera arbetsrummet är personlig och att den inte får överlåtas.

I 7 kap. 1 § ersättningslagen föreskrivs att Riksdagsförvaltningen beslutar vilka arbetsrum som ska ställas till respektive partigrups förfogande. Arbetsrummen fördelas sedan av gruppkansliet till ledamöterna.

24.4.2 Dispositionsrätten

Enligt 6 kap. 2 § tillämpningsföreskriften har en ledamot rätt att disponera arbetsrummet under hela året, fr.o.m. måndagen i den vecka då riksmötet öppnas och så länge uppdraget varar. En ledamot som är ledig mer än en månad är dock skyldig att låta ersättaren disponera arbetsrummet. Ledamoten är också skyldig att flytta till ett annat arbetsrum om Riksdagsförvaltningen bedömer att det krävs för t.ex. underhållsarbeten.

En ersättare ska normalt överta den ordinarie ledamotens arbetsrum. Om det inte är möjligt ska Riksdagsförvaltningen tillhandahålla ett ersättarrum för arbete. Rätten att disponera den ordinarie ledamotens arbetsrum eller ersättarrum är personlig och får inte överlåtas (7 kap. 5 § ersättningslagen).

24.4.3 Utflyttning ur arbetsrummen

En ledamot som inte återväljs efter att ha kandiderat i ett riksdagsval ska lämna sitt arbetsrum senast en vecka efter valdagen (7 kap. 3 § första stycket ersättningslagen). En ledamot som lämnar sitt uppdrag under en valperiod ska lämna arbetsrummet senast en vecka efter det att uppdraget upphörde (3 § andra stycket). En ledamot som inte kandiderar i ett ordinarie riksdagsval ska lämna sitt arbetsrum senast den 31 juli ett valår. Ledamoten får dock behålla rummet efter den tidpunkten så länge det är nödvändigt för att han eller hon ska kunna fullgöra sitt riksdagsuppdrag (4 § första stycket). En ledamot som inte kandiderar i ett extra val ska lämna arbetsrummet senast en vecka efter valdagen (4 § andra stycket).

24.4.4 Utrustning m.m.

Riksdagsförvaltningen ska enligt 6 kap. 3 § tillämpningsföreskriften se till att det finns kontorsmöbler, textilier och konst i arbetsrummet. En ledamot får ta med sig egen konst till arbetsrummet. Konsten ska dock hängas upp av förvaltningen.

Enligt 4 § ska Riksdagsförvaltningen se till att arbetsrummen städas (sedvanlig lokalvård). I akuta situationer får Riksdagsförvaltningen gå in i arbetsrummet för att vidta nödvändiga åtgärder utan att först ha underrättat ledamoten.

I 6 § anges att när en ledamot lämnar sitt riksdagsuppdrag ska Riksdagsförvaltningen svara för att arbetsmaterial som ledamoten packat i flyttkartonger transporteras till ledamotens hemort.

24.5 Erfarenheter från de senaste valen

Inför ett ordinarie val har det under senare tid inom Riksdagsförvaltningen tillsatts en valsamordnare med uppgift att samordna och ha överblick över de huvudsakliga arbetsuppgifter som utförs i samband med valet. Efter ett val sammanfattas valsamordnarens erfarenheter i en slutrapport.

24.5.1 Valet 2014

I den rapport som upprättades efter valet 2014 anfördes bl.a. följande:

Vid valet bytte 164 övernattningsbostäder innehavare på grund av den nya mandatfördelningen. Man kan konstatera att regler och rutiner för in- och utflyttningar och hur länge en bostad kan disponeras efter ett val bör ses över tillsammans med partikanslierna. Även förmerna för interna byten av

övernattningsbostäder inom partierna behöver diskuteras. Frågor om lägenheternas städning, möblering och utrustning behöver tydliggöras t.ex. när det gäller ansvaret för flyttstädning eller när möbler saknas. För nyvalda ledamöter som ännu inte tillträtt sitt uppdrag erbjöds övernattning i riksdagens övernattningsbostäder i samband med gruppmöten m.m. Det har dock varit svårt att tillmötesgå önskemålen eftersom tillgången till rum varit begränsad. För att underlätta omflyttningar och minska osäkerheten kring möjligheten till övernattningar, bör nyvalda ledamöter i första hand inkvarteras på hotell de dagar partiet har gruppmöten före uppöppet. Erfarenheten från detta val visar att det skulle underlätta både för den nyvalda ledamöten och för förvaltningen om resebyrå i riksdagen kan kontaktas för logibokningar.

24.5.2 Valet 2018

I valsamordnarens rapport efter valet 2018 anfördes bl.a. följande:

6.2.1 Övernattningsbostäder

Av återkopplingen från förvaltningen och ledamöter framgår att det finns behov av att särskilt se över hanteringen av övernattningsbostäderna. En bidragande orsak till komplexiteten är att partikanslierna har olika rutiner för fördelningen av bostäder och det kan bli långa flyttkedjor inom ett parti. Som föreslås nedan bör ledamöter som inte kandiderar flytta ut senast den 31 juli, och inga undantag bör göras så att någon kan bo kvar efter detta datum. Det ger förvaltningen bättre översikt och framförhållning inför planeringen av bostäderna. En praktisk utmaning var att regelverket anger att de ledamöter som kandiderar men inte återväljs måste lämna sin bostad senast en vecka efter valdagen. Det innebär att förvaltningen denna gång hade en dryg vecka att få iordning lägenheter till uppöppet eftersom valresultatet fastställdes först en vecka efter valdagen det vill säga den 16 september. Rimligheten i att först en vecka efter valdagen lämna sin bostad senare än dagen för det fastställda valresultatet bör analyseras från både ledamöternas och förvaltningens perspektiv. Något partikansli anser att förvaltningen bör överta uppgiften att fördela bostäderna och kommunicera direkt med ledamöterna. Svaren från ledamöterna om övernattningsbostäderna visar att de överlag var relativt nöjda med hanteringen av själva inflyttningen i bostäderna och arbetsrummen men att processen inte fungerat optimalt. Flera efterlyser inventarielister och vad som ingår i grundmöbleringen i bostäderna.

6.3 Städning av övernattningsbostäder och arbetsrum

Riksdagsförvaltningen står för städning av arbetsrum och bekostar även städning av övernattningsbostaden om ledamöten följer föreskriften och flyttar före den 31 juli. Därefter övergår ansvaret för städningen på ledamöten. Någon besiktning av städningen och lägenheternas skick och behov av renovering hinns oftast inte med. Servicecentret och lokalvården fick hantera en del ärenden där ledamöter lämnade sina lägenheter utan att städa. Det upptäcktes ibland först när en ny ledamot flyttade in. Det gav upphov till många frågor som fick lösas ad hoc. Arbetsbelastningen på lokalvården har varit mycket hög. Entreprenörer har anlåtits för att klara uppgiften. Ledamöternas svar vittnar också om att man inte anser att städningen av bostaden varit optimal. Om samtliga avgående ledamöter flyttade senast den 31 juli utan undantag skulle Riksdagsförvaltningens förutsättningar förbättras att få bättre kontroll över bostäderna bland annat för städning, besiktning och viss renovering. Det finns också skäl att överväga

om förvaltningen ska kunna debitera en ledamot eller partikansliet för städning som måste genomföras av förvaltningen. Om det finns reella behov för ledamöter att ha övernattningsmöjligheter i samband med extra utskottssammanträden efter den 31 juli bör andra lösningar sökas.

24.5.3 Riksdagsdirektörens handlingsplan inför valet 2022

I valsamordningens slutrapport efter valet 2018 lämnades ett antal rekommendationer utifrån gjorda erfarenheter. Utifrån rekommendationerna fastställde riksdagsdirektören den 14 mars 2019 en handlingsplan inför valet 2022. I handlingsplanen ingår bl.a. att utreda konsekvenserna av att ta bort möjligheten för ledamöter att bo kvar i övernattningsbostaden efter den 31 juli ett valår och att överväga frågan om att debitera ledamöter och partikanslier för flyttstädning som måste utföras av Riksdagsförvaltningen. Därutöver ingår i handlingsplanen att förvaltningen ska gå igenom de delar av regelverket som gäller val och att belysa behovet av eventuella förtydliganden.

24.6 Överväganden

24.6.1 Dispositionsrätten regleras i ersättningslagen

Förslag: Bestämmelserna om dispositionsrätten till övernattningsbostäder och arbetsrum flyttas från föreskrift till lag.

Den nuvarande regleringen av ledamöternas rätt att disponera övernattningsbostäder och arbetsrum finns i såväl lag som föreskrift. I ersättningslagen finns närmare bestämmelser om tidpunkt för utflyttning medan tiden under vilken ledamoten disponerar övernattningsbostaden och arbetsrummet regleras i tillämpningsföreskriften. Regleringen är enligt vår uppfattning av så pass grundläggande betydelse att den sin helhet bör tas in i ersättningslagen.

24.6.2 Obsoleta begrepp

Förslag: De särskilda bestämmelserna om övernattningsrum, ersättarrum, ersättarrum för arbete och övernattningsbostäder i riksdagens hus upphävs.

I ersättningslagen och tillämpningsföreskriften talas om övernattningsbostäder, övernattningsrum, ersättarrum och ersättarrum för arbete. Det finns även särskilda regler för övernattningsbostäder i riksdagens hus, varmed avses de två riksdagshusen på Helgeandsholmen och ett antal fastigheter i Gamla stan som är anslutna till Riksdagshuset genom ett kulvertsystem.

Övernattningsrum, ersättarrum och ersättarrum för arbete förekommer inte längre inom Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd. Det finns inte heller några övernattningsbostäder som är belägna i vad som benämns som riksdagens hus. Såvitt vi kunnat utröna finns det inga planer på att återinföra den typen av boendeformer och arbetsrum. De särskilda bestämmelserna om

ersättarrum, ersättarrum för arbete, övernattningsrum och övernattningsbostäder i riksdagens hus bör således utmönstras.

24.6.3 Andrahandsuthyrning m.m.

Förslag: En övernattningsbostad och ett arbetsrum får inte upplåtas till någon annan.

Rätten till övernattningsbostad och arbetsrum är, enligt 6 kap. 1 § andra stycket och 7 kap. 1 § andra stycket ersättningslagen, personlig och får inte överlåtas. Begreppet överlåtelse innebär att det sker en fullständig rättighetsövergång, exempelvis genom köp, byte eller gåva. Från överlåtelse ska skiljas upplåtelse som innebär att någon enligt avtal – skriftligt eller muntligt sådant – har rätt att använda något utan att det sker en äganderättsövergång. En upplåtelse kan ske såväl mot betalning (hyra) som utan betalning (lån). Upplåtelsen kan avse en helhet (en hel lägenhet), eller en del (ett rum i en lägenhet).

En ledamot kan självfallet inte överlåta sin övernattningsbostad eller sitt arbetsrum eller rätten till det till någon annan. Av förarbetena framgår också att det som bestämmelserna tar sikte på är att förhindra andrahandsuthyrning (framst. 2015/16:RS7 s. 131). Begreppet överlåta framstår mot den bakgrunden inte som rättvisande. Ett lämpligare uttryck är upplåta. I ersättningslagen bör det sålunda tas in en bestämmelse om att en ledamot inte får upplåta sin övernattningsbostad eller sitt arbetsrum helt eller delvis till någon annan (se förslaget till 6 kap. 15 § och 7 kap. 10 § ersättningslagen). Där i ligger inte bara att andrahandsuthyrning i gängse mening är förbjuden. Ledamoten får inte heller låna ut övernattningsbostaden eller arbetsrummet, oavsett om det görs mot vederlag eller inte, om det avser hela bostaden/arbetsrummet eller en del av det eller om det sker under kortare eller längre tid.

24.6.4 Utflyttning inför ett val

Förslag: En ledamot som inte kandiderar vid ett ordinarie riksdagsval ska flytta ut ur sin övernattningsbostad senast den 31 juli valåret. Nuvarande möjlighet att vid behov behålla övernattningsbostaden efter denna tidpunkt avskaffas.

En ledamot som inte kandiderar vid ett ordinarie riksdagsval ska flytta ut ur sitt arbetsrum senast den 31 juli valåret. Möjligheten att vid behov använda arbetsrummet efter denna tidpunkt kvarstår.

Som redovisas närmare i avsnitt 9.3 disponerar Riksdagsförvaltningen omkring 270 övernattningsbostäder. Bostäderna är spridda över de centrala delarna av Stockholm. Riksdagsförvaltningen är skyldig att se till att ledamöter som är bosatta mer än 50 km från Riksdagshuset har tillgång till övernattningsbostäder från måndagen den veckan då riksmötet börjar. Samtliga ledamöter

har vidare från samma tidpunkt rätt till ett arbetsrum i riksdagens hus. Bostäder och arbetsrum ska vara städade, möblerade, utrustade och i ett sådant skick att de genast kan tas i bruk av den nyvalda riksdagen.

Det förekommer förhållandevis ofta att ledamöter lämnar sin övernattningsbostad utan att utföra den flyttstädning som är föreskriven eller tömma bostaden på egendom. Inte sällan krävs det också renoveringsåtgärder från Riksdagsförvaltningens sida för att sätta övernattningsbostäder och arbetsrum i ett fullgott och funktionsdugligt skick. Dessutom utnyttjar många ledamöter möjligheten att använda sin övernattningsbostad även efter den 31 juli och ända fram till valet.

Erfarenheterna från de två senaste valen visar tydligt att Riksdagsförvaltningen med nuvarande ordning inte ges tillräckliga förutsättningar att vidta de åtgärder som behövs för att se till att den nyvalda riksdagen har tillgång till fullgoda övernattningsbostäder. Det leder inte sällan till att det första som möter ledamöter i den nyvalda riksdagen är problem kring inflyttning och icke iordningställda övernattningsbostäder.

Ett steg på vägen för att komma till rätta med detta problem är att icke kandiderande ledamöter flyttar ut ur sina övernattningsbostäder senast den 31 juli ett valår. Detta kan i något enskilt fall innebära en viss olägenhet. Såvitt vi kunnat erfara används dock övernattningsbostäderna i ringa omfattning sommardag. Icke kandiderande ledamöter som trots allt vid något tillfälle måste till riksdagen efter den 31 juli har dessutom vid behov rätt till motsvarande boende i Stockholm, exempelvis på hotell eller annat övernattningsboende som förvaltningen disponerar över.

Mot den bakgrunden har vi kommit fram till att angelägenheten av att en nyvald riksdag redan från första dagen möts av fullgoda övernattningsbostäder väger tyngre än de besvär och olägenheter en obligatorisk utflyttning under sommaren före ett val kan föra med sig för icke kandiderande ledamöter.

Vårt förslag är därmed att det i ersättningslagen tas in bestämmelser om att icke kandiderande ledamöter ska vara skyldiga att flytta ut ur sina övernattningsbostäder senast den 31 juli ett valår och att nuvarande möjlighet att vid behov använda övernattningsbostaden efter den tidpunkten avskaffas (se förslaget till 6 kap. 12 § ersättningslagen).

En ledamot som inte kandiderar vid ett extra val ska flytta ut ur sin övernattningsbostad senast en vecka efter valdagen. Bestämmelsen infördes 2017 och bör inte ändras.

Vad gäller arbetsrum kan nuvarande ordning vid ordinarie val med utflyttning den 31 juli och med en möjlighet att vid behov använda arbetsrummet efter den tidpunkten behållas. Nuvarande regel om att en ledamot vid ett extra val ska flytta ut ur arbetsrummet senast en vecka efter valdagen bör också behållas (se förslaget till 7 kap. 7 och 8 §§ ersättningslagen).

24.6.5 Rätten att övernatta i övernattningsbostäderna

Förslag: Nära anhöriga till en ledamot ska ha rätt att övernatta hos ledamoten i övernattningsbostaden. Andra än nära anhöriga ska ha rätt att övernatta vid tillfälliga besök.

Möjligheten att kunna övernatta i Stockholm i den utsträckning som krävs med anledning av riksdagsuppdraget är av grundläggande betydelse för att personer från hela landet ska kunna ta på sig ett riksdagsuppdrag. Som påpekades i samband med att 2005 års föreskrift om övernattningsbostäder och arbetsrum beslutades bedriver inte Riksdagsförvaltningen någon allmän uthyrning av bostäder utan syftet med övernattningsbostäderna och logiersättningen är att underlätta bostadssituationen under riksdagstiden för de ledamöter som har sin permanentbostad på visst avstånd från Stockholm (jfr motiv-pm den 19 oktober 2005, dnr. 230-3215-04/05). Syftet med att Riksdagsförvaltningen tillhandahåller övernattningsbostäder i ett eget bostadsbestånd är således begränsat till att ordna övernattningsboende i Stockholm åt ledamöter, inte till andra. Samtidigt uttrycks i våra direktiv att riksdagsledamöter kan ha ett normalt familjeliv när de utövar uppdraget som ledamot.

Nuvarande regelverk medger att närstående personer till en ledamot övernattar i en övernattningsbostad. Tidigare, dvs. före 2006, fanns det en begränsning i och med att den närstående bara fick övernatta vid tillfälliga besök och att det krävdes särskilt tillstånd från förvaltningens sida om den närstående skulle övernatta i större utsträckning än så. Numera finns det inte någon sådan uttrycklig begränsning i regelverket. Den närstående personen får dock fortfarande bara övernatta ensam i övernattningsbostaden enstaka nätter.

Begreppet närstående definieras inte i ersättningslagen eller tillämpningsföreskriften. Vid tillkomsten av tillämpningsföreskriften hänvisades det till den motiv-pm som låg till grund för 2005 års föreskrift om övernattningsbostad och arbetsrum. I den promemorian uttalades det att innebörden av begreppet närstående skiftar från tid till annan och att begreppet därför inte borde definieras i författning. Det framhölls samtidigt att det inte behövde vara fråga om ett faktiskt släktskap mellan ledamoten och den övernattande för att han eller hon skulle ses som närstående, men att det skulle vara en personligen närstående person.

Begreppet närstående förekommer i en mängd olika lagar och andra författningar. Som exempel kan nämnas socialförsäkringsbalken, brottsbalken, rättegångsbalken, inkomstskattelagen och konkurslagen. Det finns ingen gemensam och allmängiltig definition av begreppet. I en del fall framgår det uttryckligen av själva lagregleringen eller av förarbetena att begreppet tar sikte på vissa släktingar, gifta och sambor, medan det i andra fall framgår att en vidare innebörd är åsyftad. Som exempel på det sistnämnda kan nämnas bestämmelserna om närståendepenning i socialförsäkringsbalken som inte bara gäller anhöriga utan även andra som har en nära relation till den sjuke, exempelvis vänner och grannar.

I Rikstermbanken finns flera definitioner av begreppet närstående. Nämnas kan

- person som den enskilde anser sig ha en nära relation till
- person som är nära besläktad eller vän
- person inom familj och släkt samt i vissa fall vänner och grannar
- nära släkting eller en annan person som väljer att ha en som vårdare, exempelvis en nära vän.

I Rikstermbanken noteras att begreppet närstående är vidare än begreppet anhörig, som där definieras som en person inom familjen eller bland de närmaste släktingarna, och att begreppen inte används konsekvent i författningstext.

Det finns alltså inte någon entydig och vedertagen innebörd av begreppet närstående. Så mycket kan dock sägas att personkretsen som omfattas av begreppet och som har rätt att övernatta i Riksdagsförvaltningens övernattningsbostäder är vid och innefattar ledamotens föräldrar, far- och morföräldrar, syskon, kusiner, vuxna barn och nära vänner.

Utifrån syftet med att Riksdagsförvaltningen tillhandahåller övernattningsboende åt ledamöterna anser vi att kretsen personer som får övernatta utan tidsbegränsning är alltför vid. Personkretsen bör i stället anpassas till vad som kan anses krävas för att riksdagsledamöter ska kunna leva ett normalt familjeliv vid utövandet av sitt uppdrag och att det tillses att riksdagen inte upplåter ekonomiskt mycket förmånligt boende åt andra i centrala Stockholm. Även säkerhetsskäl talar för att personkretsen snävas in.

Vi föreslår mot den bakgrunden att begreppet *närstående* ersätts med begreppet *nära anhörig* i regleringen av vem som får övernatta i en övernattningsbostad utan tidsbegränsning. Inte heller det begreppet definieras i lag eller författning. I detta sammanhang avses i huvudsak ledamotens familj, dvs. make, maka, sambo, särbo och barn som ledamoten är underhållspliktig för. Däremot ingår inte ledamotens föräldrar, syskon, vuxna barn och andra släktingar eller vänner.

Därutöver ser vi inget hinder mot att andra än nära anhöriga, exempelvis släkt och vänner, övernattar hos ledamoten vid tillfälliga besök (se förslaget till 6 kap. 10 § föreskriften till ersättningslagen).

24.6.6 Enstaka nätter

Bedömning: Begreppet enstaka nätter behålls i regelverket beträffande den tid som en nära anhörig får övernatta ensam i en övernattningsbostad i Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd.

Enligt nuvarande tillämpningsföreskrift får en närstående övernatta i en ledamots övernattningsbostad ensam bara enstaka nätter. Den närmare innebörden av begreppet enstaka nätter berörs inte i förarbetena till bestämmelsen. Begränsningen syftar dock uppenbarligen till att förhindra att andra än ledamöter bor självständigt i övernattningsbostäderna samtidigt som ledamöterna vistas

på annat håll. Den närmare innebörden av regeln om enstaka nätter har övervägts inom riksdagen i olika sammanhang. De alternativ som därvid varit aktuella har varit att ta bort begränsningsregeln om enstaka nätter, att ersätta begreppet enstaka nätter med ett annat begrepp, exempelvis ringa omfattning, eller att i författningstexten ange att begreppet avser ett visst antal övernattningar per månad eller halvår.

Vi har i det föregående föreslagit att begreppet närstående ska ersättas med begreppet nära anhörig. En sådan person ska som tidigare kunna övernatta i en övernattningsbostad utan tidsbegränsning. Andra än nära anhöriga ska kunna övernatta hos ledamoten vid tillfälliga besök.

Enligt vår uppfattning vore det olyckligt att ta bort den inskränkning som regeln om övernattning enstaka nätter innebär. Det skulle kunna öppna upp för ett icke avsett utnyttjande av övernattningsbostäderna. Vi anser således att regeln bör vara kvar. Andra än nära anhöriga bör däremot inte få övernatta på egen hand ens enstaka nätter.

Det är vanskligt att hitta något annat begrepp än enstaka nätter som på ett bättre sätt ger uttryck för vad det är fråga om. Att ange ett precist antal nätter per månad framstår vidare varken som lämpligt eller möjligt. Sett mot den innebörd som begreppet enstaka får anses ha enligt gängse språkbruk och syftet bakom bestämmelsen, kan det knappast vara fråga om mer än någon eller några nätter per månad och knappast heller flera nätter i följd.

24.6.7 Fördelningen av övernattningsbostäderna

Förslag: Innan en övernattningsbostad fördelas till en ledamot ska hans eller hennes rätt till bostaden prövas av Riksdagsförvaltningen efter ansökan.

Fördelningen av övernattningsbostäderna går till så att Riksdagsförvaltningen först tilldelar partigrupperna övernattningsbostäder i proportion till hur många ledamöter i respektive partigrupp som har rätt till natraktamente. Bostäderna fördelas sedan bland ledamöterna av partikanslierna.

Det ingår inte i vårt uppdrag att föreslå ändringar när det gäller ansvaret för fördelningen av övernattningsbostäderna. Nuvarande ordning bör dock kompletteras på så sätt att en ledamot som vill utnyttja en övernattningsbostad i Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd ska ansöka om det hos förvaltningen på samma sätt som gäller logiersättning. Det är Riksdagsförvaltningens uppgift att pröva om förutsättningarna för att få använda en övernattningsbostad i förvaltningens bostadsbestånd är uppfyllda. Först när ansökan har beviljats får partigruppen anvisa ledamoten en övernattningsbostad i förvaltningens bostadsbestånd. Genom ett sådant ansökningsförfarande ges Riksdagsförvaltningen bättre möjligheter än vad som är fallet i dag att kontrollera att övernattningsbostäderna bara används av ledamöter som har rätt till det. I ansökan ska ledamoten lämna uppgifter om sitt tjänsteställe och försäkra att han eller hon disponerar ett permanentboende (se förslaget till 6 kap. 17 § föreskriften till

ersättningslagen). Uppgifterna ska lämnas på heder och samvete (se förslaget till 6 kap. 18 § föreskriften till ersättningslagen).

24.6.8 Avdrag på logiersättningen

Förslag: Vid delat ägande ersätts endast ledamotens andel av avgiften till en bostadsrättsförening, även om han eller hon ensam utnyttjar bostaden.

Uttrycket närstående byts ut mot begreppet nära anhörig. Om en ledamot delar en egen bostad med en nära anhörig som inte har rätt till ersättning enligt ersättningslagen ska logiersättningen reduceras med

- a) 50 procent om den anhörige bor i bostaden varje vecka,
- b) 37,5 procent om den anhörige bor i bostaden minst tre veckor per månad men inte varje vecka,
- c) 25 procent om den anhörige bor i bostaden minst två veckor per månad, men inte tre veckor, och
- d) 12,5 procent om den anhörige bor i bostaden under minst en vecka per månad men inte två veckor.

Om den anhörige bor i bostaden mindre än en vecka per månad ska logiersättningen inte reduceras.

Logiersättning betalas för dels hyra, dels avgift till en bostadsrättsförening. Även hushållsel ersätts om den inte ingår i hyran eller avgiften. Ränta och andra kapitalkostnader ersätts inte och ersättningsbeloppet är begränsat till ett belopp per månad som bestäms av Riksdagsförvaltningen. Vi ser inte skäl att föreslå någon ändring i dessa avseenden.

När det gäller rätten till ersättning för avgiften till en bostadsrättsförening har det i praxis rätt osäkerhet kring vad som gäller om ledamoten äger en andel av bostadsrätten, men betalar hela avgiften till föreningen och bor ensam i bostaden. Om Riksdagsförvaltningen i den situationen ersätter hela avgiften innebär det att även den andre delägarens del av avgiften ersätts av det allmänna. Det strider mot den grundläggande principen att det bara är ledamoten som har rätt till ersättning enligt ersättningslagen. För att tydliggöra vad som gäller bör det tas in en bestämmelse om att ersättningen för en avgift till en bostadsrättsförening högst får uppgå till ett belopp som motsvarar ledamotens andel av bostadsrätten (se förslaget till 7 kap. 1 § föreskriften till ersättningslagen).

Bestämmelserna i 5 kap. 28 och 29 §§ tillämpningsföreskriften om avdrag på logiersättning om en ledamot delar en egen bostad med någon annan som inte har rätt till ersättning enligt ersättningslagen infördes i och med tillkomsten av tillämpningsföreskriften till ersättningslagen. Av förarbetena framgår att regleringen innebar en kodifiering av Riksdagsförvaltningens tidigare praxis. Regleringen motsvarar dock inte fullt ut det förslag som lades fram av Utredningen om en översyn av riksdagsledamöternas ekonomiska villkor. Utredningen föreslog sålunda att ersättningen skulle reduceras enligt vissa procentsatser om ledamoten delade en egen bostad med någon närstående person,

beroende på i vilken utsträckning den andre personen bodde i bostaden. Om ledamoten delade en egen bostad med någon annan än en närstående skulle logiersättningen beräknas efter ledamotens andel av bostadskostnaden.

En ledamot har självfallet rätt att bo tillsammans med vem eller vilka han eller hon vill i en bostad som han eller hon hyr eller äger. Om någon annan bor tillsammans med ledamoten i en bostad som det begärs logiersättning för krävs det dock att logiersättningen reduceras så att bara ledamotens andel av bostadskostnaden ersätts.

Frågan är då hur det avdraget ska beräknas och regleras. Den nuvarande regleringen innebär att logiersättningen ska halveras om en närstående bor stadigvarande med ledamoten i hans eller hennes egna bostad. Om den närstående bor i bostaden i mindre omfattning än så ska det inte göras någon reduktion. Om den som bor tillsammans med ledamoten inte är närstående ska det göras en fördelning av kostnaderna mellan de som bor i bostaden.

Vi har övervägt olika modeller för hur reduktionen av logiersättningen kan utformas och till slut kommit fram till att nuvarande ordning i grund och botten är väl avvägd och att den innebär att det sker en rimlig reduktion av logiersättningen om ledamoten bor tillsammans med någon annan. Den nuvarande regleringen bör alltså i allt väsentligt behållas, dock med vissa modifieringar.

De problem som förekommit i praxis och som det pekas på i utredningsdirektiven beror i huvudsak på att det rått tveksamheter kring den närmare innebörden av vissa begrepp, såsom närstående och stadigvarande. Avsaknaden av regler om reduktion av logiersättningen om ledamoten bor tillsammans med en närstående i mindre omfattning än ”stadigvarande” har också lett till att ledamöter gjort egna avdrag på logiersättningen, trots att de inte behövt göra det. Det har då rått oklarheter kring hur stort ett sådant avdrag bör vara.

Vi har i det föregående föreslagit att begreppet närstående ska bytas ut mot begreppet nära anhörig i reglerna i fråga om vem som har rätt att övernatta i Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd. För att uppnå en enhetlighet bör det göras en motsvarande ändring här.

Det förslag till reglering av logiersättningen om ledamoten bor tillsammans med en närstående som lades fram av Utredningen om en översyn av riksdagsledamöternas ekonomiska villkor är tydligt och ändamålsenligt. Vi anser därför att det förslaget nu bör genomföras. Om en ledamot delar en egen bostad med en nära anhörig som inte har rätt till ersättning enligt ersättningslagen ska logiersättningen således reduceras med 50 procent om den anhörige bor i bostaden varje vecka, 37,5 procent om den anhörige bor i bostaden minst tre veckor per månad men inte varje vecka, 25 procent om den anhörige bor i bostaden minst två veckor per månad, men inte tre veckor, och 12,5 procent om den anhörige bor i bostaden under minst en vecka per månad men inte två veckor. Om den anhörige bor i bostaden mindre än en vecka per månad ska det således inte göras någon reduktion (se förslaget till 7 kap. 4 § föreskriften till ersättningslagen).

Regleringen av vad som gäller om ledamoten bor tillsammans med någon annan än en närstående – eller som vi nu föreslår nära anhörig – har såvitt vi

kunnat finna inte inneburit några tillämpningsproblem och kan behållas som den är (se förslaget till 7 kap. 5 § föreskriften till ersättningslagen).

24.6.9 Logiersättning lämnas inte för hyra av närstående

Förslag: Logiersättning betalas inte med anledning av avtal som har ingåtts mellan en ledamot och en närstående fysisk eller juridisk person.

Bedömning: Det bör inte införas bestämmelser som innebär att Riksdagsförvaltningen kan pröva skäligheten av ett anspråk på logiersättning.

I våra direktiv aktualiseras frågan om det bör införas någon form av allmän skälighetsbedömning vid prövningen av ett anspråk på logiersättning. Vi kan i det sammanhanget konstatera att förutsättningarna för rätten att få logiersättning följer av ersättningslagen och att ersättningsbeloppet som sådant är reglerat i och med att endast hyra eller avgift till en bostadsrättsförening ersätts. Det finns vidare ett maxbelopp som bestäms av Riksdagsförvaltningen. Det finns således tydliga ramar kring rätten till ersättning.

Det har förekommit att ledamöter som får logiersättning hyrt sin övernattningsbostad av en närstående person. Det har även förekommit att ledamöter hyrt övernattningsbostaden av en närstående juridisk person. Rimligheten och skäligheten i att betala ut logiersättning som grundas på ett sådant avtalsförhållande har dock ifrågasatts.

Vi kan konstatera att den typen av avtalsrelationer kan utformas på ett sätt som innebär att de inte strider mot vare sig ersättningslagen eller annan lagstiftning. Oavsett hur det ligger till med den saken är det ofrånkomligt att sådana avtal kan väcka frågor, t.ex. om hyran är marknadsmässig, om avtalets innehåll har påverkats av att logiersättning utgår och om hyran alls krävs in. Lämpligheten av sådana avtal måste också sättas i fråga med tanke på vad som sägs i Uppförandekoden för ledamöterna om att avhålla sig från sådant som kan komma att betraktas som oetiskt eller olämpligt och att inte utnyttja sin ställning för egen vinning.

Mot den bakgrunden anser vi att det bör införas en uttrycklig regel som innebär att en ledamot inte har rätt till logiersättning om kravet grundas på ett avtal som ingåtts med en närstående fysisk eller juridisk person (se förslaget till 6 kap. 4 § tredje stycket ersättningslagen). Vi återkommer i författningskommentaren till den närmare innebörden av dessa begrepp.

Att därutöver införa bestämmelser som innebär att Riksdagsförvaltningen ska eller kan göra en allmän skälighetsbedömning av ett krav på logiersättning framstår varken som möjligt eller lämpligt. Vi ser inte heller behov av en sådan bestämmelse, särskilt som vi föreslår att möjligheten att alls få logiersättning inskränks. Ett sådant förslag läggs därför inte fram.

24.6.10 Introduktion och vidareutbildning

Förslag: Bestämmelserna om att Riksdagsförvaltningen får erbjuda riksdagsledamöterna en introduktion i riksdagsarbetet, språkutbildning och annan vidareutbildning upphävs.

Bakgrund

Enligt 7 kap. 7 § första stycket ersättningslagen får Riksdagsförvaltningen tillhandahålla ledamöterna en introduktion till uppdraget som ledamot av riksdagen. Introduktionen ska vara inriktad på arbetsformerna i riksdagen.

Av paragrafens andra stycke framgår att Riksdagsförvaltningen även får erbjuda ledamöterna språkutbildning och annan vidareutbildning inom ramen för uppdraget som ledamot av riksdagen.

Bestämmelsen infördes i och med ikraftträdandet av ersättningslagen. Dessförinnan saknades det uttrycklig reglering av frågan.

I 8 § erinras om att det finns bestämmelser om stöd till språkutbildning för ledamöterna i partistödslagen.

I 2016 års lagstiftningsärende ansåg Lagrådet att en introduktion till uppdraget som riksdagsledamot inte kunde anses vara ett sådant ekonomiskt villkor som ska framgå av lag. Enligt Lagrådet var det vidare oklart om avsikten med regleringen var att ledamoten skulle ha rätt till en introduktion eller att ge Riksdagsförvaltningen en möjlighet att ge ledamöterna en sådan introduktion.

Riksdagsstyrelsen delade inte Lagrådets uppfattning (2015/16:RS7 s. 65) och konstitutionsutskottet berörde inte frågan närmare.

Överväganden

Förevarande bestämmelser är till skillnad från övriga bestämmelser i lagen riktade till Riksdagsförvaltningen. De ger intryck av att förvaltningen kan välja att inte erbjuda en introduktion m.m. Enligt vår uppfattning framstår det som främmande och knappast förenligt med normalt språkbruk att betrakta en introduktion i riksdagsarbetet som en del av riksdagsledamöternas ekonomiska villkor i den mening som avses i 5 kap. 2 § riksdagsordningen. Snarare framstår en sådan introduktion som en självklar och nödvändig del av Riksdagsförvaltningens stöd till riksdagsledamöterna. Detsamma gäller möjligheten att erbjuda språkutbildning och vidareutbildning.

Mot denna bakgrund och i syfte att renodla regelverket bör bestämmelsen, som innebär att Riksdagsförvaltningen ”får” erbjuda introduktion och vidareutbildning tas bort och, om den över huvud taget behövs, i stället tas in i instruktionen för Riksdagsförvaltningen och formuleras som en skyldighet. Erinran i 7 kap. 8 § ersättningslagen om att det finns bestämmelser om språkutbildning i partistödslagen bör då också upphävas.

25 Traktamente

25.1 Uppdraget i denna del

Enligt 5 kap. 1 § ersättningslagen har en ledamot rätt till traktamente om förutsättningarna för avdrag för ökade levnadskostnader enligt inkomstskattelagen är uppfyllda. I 5 kap. 2–6 §§ finns närmare bestämmelser om dagtraktamente vid flerdygnsförrättning på annan ort i Sverige än Stockholm, Stockholmstraktamente vid flerdygnsförrättning i Stockholm, flerdygnsförrättning utomlands och s.k. natraktamente, dvs. ersättning för övernattning i Sverige.

I direktiven sägs att det finns ett behov av att se över vilka förutsättningar som ska vara uppfyllda för att en ledamot ska ha rätt till traktamente, övernattningsbostad och logiersättning. Regelverket behöver också förtydligas.

I kapitel 23 redovisar vi våra överväganden när det gäller rätten till natraktamente, dvs. övernattningsbostad i Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd och logiersättning. I detta kapitel behandlar vi övriga traktamentsformer.

I tilläggsdirektiven anges att Stockholmstraktamentet bör belysas. Detta sker i förevarande kapitel, se avsnitt 25.3.

25.2 Dag- och utlandstraktamente

25.2.1 Nuvarande regler

Inrikes tjänsteresa till annan ort än Stockholm som innefattar övernattning

Enligt 5 kap. 2 § ersättningslagen lämnas dagtraktamente vid flerdygnsförrättning på annan ort i Sverige än Stockholm för varje dag som tas i anspråk för förrättningen. Traktamentet motsvarar en ethundratjugodel av prisbasbeloppet avrundat till närmaste tiotal kronor. Om förrättningen har påbörjats kl. 12.00 eller senare på avresedagen eller avslutats kl. 19.00 eller tidigare på hemresedagen lämnas ett halvt traktamente. Får ledamoten fria måltider ska det göras måltidsavdrag med ett belopp som bestäms av Riksdagsförvaltningen, såvida inte måltiden ingår obligatoriskt i priset för transporten på allmänna transportmedel. För 2020 är traktamentet 390 kronor per dag. Av detta belopp är 240 kronor skattefritt och resten skattepliktigt.

Utrikes tjänsteresa som innefattar övernattning

I 5 kap. 6 § ersättningslagen föreskrivs att en ledamot vid utrikes flerdygnsförrättning har rätt till ersättning för ökade levnadskostnader enligt de villkor och med de belopp som gäller för arbetstagare hos Riksdagsförvaltningen. En arbetstagare hos Riksdagsförvaltningen har enligt kollektivavtal rätt till traktamente vid utrikes tjänsteresa utanför den vanliga verksamhetsorten enligt de bestämmelser och med de belopp som enligt 12 kap. inkomstskattelagen är avdragsgilla. Det avdragsgilla beloppet motsvarar ett normalbelopp som varje

år bestäms av Skatteverket. Som hel dag behandlas också avresedagen om resan påbörjas före kl. 12.00 och hemresedagen om resan avslutas efter kl. 19.00. Som halv dag behandlas avresedagen om resan påbörjas kl. 12.00 eller senare och hemkomstdagen om resan avslutas kl. 19.00 eller tidigare. En arbetstagare har därutöver rätt till ett förrättningsstillägg som uppgår till 300 kronor, 600 kronor eller 800 kronor beroende på tidpunkten för utresan och hemresan och om resan sker på en helg.

Utrikes tjänsteresa som inte innefattar övernattning

Enligt 5 kap. 7 § ersättningslagen har en ledamot rätt till ersättning för ökade levnadskostnader vid en endagsförrättning utomlands som varar mer än 4 timmar enligt de villkor och med de belopp som gäller för arbetstagare hos Riksdagsförvaltningen.

En arbetstagare har vid tjänsteresa utomlands som inte innefattar övernattning rätt till ett dagtillägg om bortavaron uppgår till minst 10 timmar. Vid 10–14 timmars bortovaro uppgår dagtillägget till 700 kronor. Om bortavaron överstiger 14 timmar betalas dagtillägg med 1 000 kronor.

25.2.2 Överväganden

Förslag: Nuvarande hänvisningar till att ledamoten ska ha rätt till avdrag enligt inkomstskattelagen och till vad som gäller för arbetstagare hos Riksdagsförvaltningen tas bort. I stället anges förutsättningarna direkt i lagtexten och det hänvisas till att villkor och det belopp ska betalas ut i enlighet med vad Riksdagsförvaltningen bestämmer. Villkor och belopp tas in i föreskriften till lagen.

Bedömning: En ledamot bör ha rätt till traktamente vid inrikes och utrikes tjänsteresa under samma förutsättningar som tidigare.

Vi ser ingen anledning att föreslå några ändringar när det gäller de förutsättningar som ska vara uppfyllda för att en ledamot ska ha rätt till traktamente vid inrikes tjänsteresa till annan ort än Stockholm och vid utrikes tjänsteresa.

Vi har i fråga om rätten till övernattningsbostad och logiersättning, eller med andra ord nattractamente, föreslagit att den nuvarande hänvisningen i lagtexten till att ledamoten ska ha avdragsrätt för ökade levnadskostnader enligt inkomstskattelagen ska slopas och ersättas med att rekvisiten anges direkt i lagtexten. Motsvarande ändring bör även göras när det gäller regleringen av dagtractamentet och utlandstraktamentet. För att öka transparensen bör även nuvarande hänvisningar till vad som gäller för arbetstagare hos Riksdagsförvaltningen tas bort och villkor och belopp i stället tas in i föreskriften till lagen. Författningsförslag med anledning av detta finns i 5 kap. 1, 3 och 4 §§ ersättningslagen och i 5 kap. 1–3 §§ föreskriften till lagen.

25.3 Stockholmstraktamente

25.3.1 Nuvarande reglering

Sedan 2006 finns det en särskild ersättning som lämnas till ledamöter som är på tjänsteresa i Stockholm som innefattar övernattning, s.k. Stockholmstraktamente. Närmare bestämmelser om Stockholmstraktamentet finns i 5 kap. 3 § ersättningslagen. I paragrafens första stycke föreskrivs följande:

Vid flerdygnsförrättning i Stockholm lämnas traktamente för varje hel och halv dag som har tagits i anspråk för förrättningen (Stockholmstraktamente). Traktamentet motsvarar hälften av maximibeloppet enligt 12 kap. 11 § inkomstskattelagen avrundat till närmaste tiotal kronor. Stockholmstraktamentet lämnas inte för dag som berättigar till flerdygnsförrättning på annan ort i Sverige än Stockholm, utlandstraktamente eller förrättningstillägg.

I paragrafens andra stycke sägs att Stockholmstraktamentet inte ska reduceras om ledamoten fått fria måltider under förrättningen (jfr 12 kap. 17 § andra stycket inkomstskattelagen).

25.3.2 Stockholmstraktamentets tillkomst

Innan Stockholmstraktamentet infördes gällde följande ordning. Vid inrikes tjänsteresa hade en ledamot rätt till ett dagtraktamente om förrättningen skedde på en plats som låg längre bort än 50 km från tjänstestället och krävde övernattning. Traktamentet uppgick till 330 kronor. Påbörjades förrättningen kl. 12.00 eller senare under avresedagen eller avslutades kl. 19.00 eller tidigare under hemresedagen betalades ett halvt traktamente. Av traktamentet var 200 kronor skattepliktigt och 100 kronor skattefritt. Traktamentet skulle reduceras genom måltidsavdrag om ledamoten fått fria måltider.

Vid inrikes tjänsteresa som inte var förenad med övernattning betalades ett förrättningstillägg om 140 kronor per dag under förutsättning att förrättningen skett på en ort belägen mer än 50 km från tjänstestället och varat under minst fyra timmar. Beloppet skulle reduceras genom måltidsavdrag. Förrättningstillägget infördes 1997 och syftade till att täcka ökade levnadskostnader vid endagsförrättningar. Förrättningstillägget var skattepliktigt.

Till grund för införandet av Stockholmstraktamentet låg ett förslag från en särskild utredare som tillkallades av riksdagsstyrelsen 2005. I direktiven till utredaren framhöll styrelsen att Översynskommittén i sitt betänkande Ekonomiska villkor för riksdagens ledamöter (2004/05:URF2) pekat på att regleringen kring ledamöternas dagtraktamenten var komplicerad och detaljrik. Enligt kommittén var reglerna svåra att tillämpa både för ledamöterna och Riksdagsförvaltningen.

I direktiven uttalades bl.a. följande (s. 52):

Utgångspunkten för ersättningssystemet är reglerna för riksdagens tjänstemän. Det finns dock ett viktigt undantag genom att riksdagens ledamöter har tjänstestället i bostaden. Det innebär att de som har ett avstånd till Riksdagshuset som överstiger 50 km får traktamente vid vistelse i Stockholm.

Detta medför att det blir ett stort antal långtidsförrättningar i Stockholm för ledamöterna. Dessa Stockholmsförrättningar har kommit att innebära en omfattande administration såväl för den enskilde ledamöten som för Riksdagsförvaltningen. Då den likvärdiga hanteringen i förhållande till tjänstemännen på grund av Stockholmsförrättningarna inte har kunnat realiseras finns det anledning att ompröva systemet. En annan faktor som förändrats sedan nuvarande regler antogs är att riksdagsförvaltningen i dag tillhandahåller övernattningslägenheter för ledamöterna. – – – Fram till 1996 bodde ledamöterna vanligtvis i de s.k. kombirummen i riksdagens lokaler där möjlighet till matlagning var kraftigt begränsad. Behovet av ersättning bör därför rimligtvis ha förändrats. Samtidigt är det viktigt att understryka att det självklart uppstår merkostnader för ledamöter som har två bostäder och under stora delar av året långpendlar till uppdraget i Stockholm. Denna typ av kostnader skall givetvis vara täckta med allmänna medel. Ersättning som lämnas vid användning av egen bil vid tjänsteresa utgår för ledamöterna med dels en skattefri del, dels en skattepliktig. I ett antal statliga myndigheter utgår ersättning i dag enbart enligt den skattefria delen. Det fastställda målet om likhet med tjänstemännens ersättningsvillkor gör att reglerna i denna del bör ses över.

Vidare anfördes följande:

En utredare bör tillkallas med uppdrag att göra en prövning av nuvarande regler för traktamente för riksdagsledamöterna. Utgångspunkterna bör vara att skapa ett enkelt och lättadministrerat system med stor transparens. Utredaren skall därför särskilt pröva förutsättningarna för att undanta s.k. Stockholmsförrättningar från rätten till traktamente. Då tjänstestället alltjämt skall vara ledamötens bostad förutsätter detta att ledamöter boende mer än 50 km från Riksdagshuset ersätts på annat sätt för de merkostnader som uppstår på grund av uppdraget. Utredaren skall också undersöka hur statliga myndigheter i dag betalar ut ersättning för resor med egen bil. I den mån det framkommer att riksdagens system skiljer sig från det som tillämpas vid andra myndigheter skall förslag till förändringar lämnas som leder till att riksdagsledamöternas ersättning för resor med egen bil kan ses som likvärdig med den ersättning som utges till tjänstemän i staten. Därutöver får utredaren göra de analyser och prövningar av traktamentsreglerna för riksdagens ledamöter som krävs. Förslag bör läggas där reglerna behöver ses över i syfte att skapa enkla och lätt tillämpbara regler. Genomgående skall utgångspunkten vara att resor kan företas med vederbörlig hänsyn till miljö- och säkerhetskrav för ledamöterna.

Utredaren redovisade sitt uppdrag i betänkandet Traktamente Bilersättning EU-resor (2005/06:URF3). Utredaren pekade på flera problem som det då gällande systemet med flerdygnsförrättning i Stockholm förde med sig och övervägde olika lösningar för att hitta ett annat system som var lättare att administrera och mer anpassat för ledamöternas speciella situation. En idé var att lyfta bort Stockholmsförrättningarna från systemet med dagtraktamenten och i stället föreslå en höjning av arvodet för de ledamöter som bodde längre bort än 50 km från Stockholm. En sådan lösning skulle dock, enligt utredaren, inte innebära någon förenkling i och med ledamöterna även fortsättningsvis måste föra noteringar över antalet övernattningar i Stockholm, bjudmåltider etc. för att sedan i samband med inkomstdeklarationen kunna yrka avdrag för de merkostnader som uppkommit under förrättningarna. Ett fast månatligt traktamente oberoende av antalet faktiska övernattningar skulle inte heller innebära

någon förenkling utan snarare vara en återgång till det system som gällde före år 1997 då gällande regler infördes. En sådan fast månatlig ersättning skulle också riskera att slå orättvist eftersom antalet dygn i Stockholm varierade beroende på om ledamoten tillhörde regeringsparti eller oppositionsparti, tillhörde partigruppen eller ingick i EU-nämnden. Ytterligare en lösning som övervägdes men förkastades var att ledamöterna löpande fick ersättning för styrkta merkostnader.

Utredaren kom fram till att det mest ändamålsenliga upplägget var att även fortsättningsvis knyta förutsättningarna för traktamentet till rätten till avdrag för ökade levnadskostnader enligt inkomstskattelagen. Ersättning för ökade kostnader för måltider och småutgifter borde som tidigare betalas ut för de dygn som ledamoten rent faktiskt vistades i Stockholm för att fullgöra sitt uppdrag. Bostaden på hemorten skulle alljämt anses som tjänsteställe. Enligt förslaget var de ledamöter som bodde längre bort än 50 km från Stockholm berättigade till ersättning under förutsättning att förrättningen i Stockholm var förenad med övernattnings. Ersättningen för tjänsteresorna till Stockholm skulle benämnas Stockholmstraktamente för att skilja den från de traktamenten som betalades ut vid tjänsteresor till annan ort i landet. Enligt utredaren borde Stockholmstraktamentet vara skattefritt, dvs. bestämmas till ett belopp som inte medförde att en viss del av ersättningen skulle behandlas som arvode i skattehänseende. Det borde inte förekomma halva Stockholmstraktamenten utan beloppet skulle vara enhetligt för varje hel eller halv dag som tagits i anspråk för förrättningen. Utredaren ansåg att beloppet inte skulle reduceras om ledamoten fick kostnadsfri måltid under den tid han eller hon var berättigad till Stockholmstraktamente. Utredaren konstaterade vidare att motsvarande ändringar krävdes i inkomstskattelagen. I annat fall skulle det inte uppnås någon förenkling. Utredaren uttalade därvid följande (s. 24 f):

Uppdraget som riksdagsledamot kräver många dagars vistelse i Stockholm under en längre överblickbar period, vanligen fyra år. Merkostnaderna är rimligtvis ungefär desamma under hela denna period. Jag anser att avdrag vid inkomsttaxeringen därför bör kunna medges med ett belopp som motsvarar den ersättning som riksdagen betalat ut även om arbetet varit förlagt till Stockholm under mer än tre månader i en följd. Därigenom kan man också bortse från längre avbrott i löpande förrättningar som blir många under en mandatperiod. Förslaget innebär vissa avsteg från gällande skatterättsliga regler. Jag anser dock att riksdagsledamöternas arbetssituation och arbetsvillkor är så speciella att de i sig medför att dessa avsteg kan försvaras för att uppnå ett förenklat och mer ändamålsenligt ersättningssystem för denna begränsade och lätt definierbara grupp. Som kommer att framgå av det följande kommer mitt förslag också att innebära besparingar för statsverket. Mot bakgrund av de avvikelser från skattereglerna som mitt förslag innebär, dvs. att avdrag skall kunna medges med ett och samma belopp för hela och för halva dagar, att avdraget inte minskas med värdet av fria måltider samt sloandet av den s.k. tremånadersregeln, föreslår jag att nivån på stockholmstraktamentet bestäms till 100 kr per dag. Vid inkomsttaxeringen bör avdrag inte kunna medges med högre belopp än som motsvarar den utbetalda ersättningen, dvs. 100 kr. Vidare anser jag att avdrag endast skall kunna medges i sådana fall då ersättning faktiskt utbetalats. Sådana inskränkningar i avdragsrätten är en nödvändig följd av

konstruktionen med ett stockholmstraktamente. I annat fall skulle de nyssnämnda avvikelserna leda till en ekonomisk fördel för ledamöterna i förhållande till övriga skattskyldiga. En annan omständighet som gör att jag finner det föreslagna beloppet rimligt är att övernattningsbostäderna i riksdagens hus generellt håller en god standard och att möjligheterna till matlagning väsentligt förbättrats sedan nuvarande traktamentsregler antogs. Behovet av ersättning för merkostnader för måltider har därmed förändrats. Införande av stockholmstraktamentet innebär vissa gränsdragningsproblem mot andra traktamenten och förrättningsstillägg. För att undvika att dubbel ersättning utgår för en och samma dag skall stockholmstraktamente inte betalas ut om ledamoten samma dag är berättigad till helt eller halvt traktamente för en tjänsteresa till annan ort i landet. Inte heller skall stockholmstraktamente utbetalas om ledamoten samma dag är berättigad till helt eller halvt utlandstraktamente eller förrättningsstillägg för en endagsförrättning utomlands.

Skatteverket delade i sitt remissvar över betänkandet utredarens uppfattning att den föreslagna ordningen innebar avsevärda administrativa förenklingar. Med hänsyn till det, och då riksdagsledamöter utgjorde en liten lätt definierbar grupp med speciella arbetsförhållanden, kunde det vara motiverat att införa särskilda regler och rutiner vid utbetalning av traktamentsersättning för denna grupp. Skatteverket ställde sig därför positivt till förslaget.

Riksdagens arvodesnämnd, som också tillstyrkte utredarens förslag, pekade på att förslaget innebar ett betydligt mer lättadministrerat och förenklat förfarande såväl för riksdagsförvaltningen som för ledamöterna. Enligt nämnden motsvarade förslaget också bättre de ökade levnadskostnader som drabbar ledamöter från landsorten vid vistelse i Stockholm. Skillnaden mellan ledamöter bosatta i Stockholm och ledamöter som bodde utanför Stockholmsområdet minskade och skulle bättre motsvara de verkliga kostnadsskillnaderna.

Skatte- och tullavdelningen vid finansdepartementet avstyrkte dock förslaget. I remissvaret anfördes bl.a. följande:

Skattereglerna för avdrag för ökade levnadskostnader är generellt utformade och gäller för alla yrkesgrupper. Om vissa skattskyldiga har en speciell arbetssituation och särskilda arbetsvillkor avspeglas detta inte genom avvikande skatteregler. I stället kommer detta speciella förhållande till uttryck genom en anpassning av förutsättningarna för utbetalning av t.ex. traktamenten och andra ersättningar. Det saknas därtill underlag i utredningen för att ta ställning till hur och i vilken omfattning som arbetssituation och arbetsvillkor skiljer sig från vad som gäller för andra skattskyldiga. Det förhållandet att riksdagsledamöterna är på tjänsteresa under längre perioder är knappast i sig något särskiljande inslag. Inte heller att kostförmåner är vanligt förekommande. Det förefaller inte heller vara sannolikt att skattesystemet skulle ställa större och mer betungande administrativa krav på riksdagsförvaltningen och riksdagsledamöterna än på andra skattskyldiga och arbetsgivare i allmänhet. Det kan alltså enligt avdelningens bedömning inte anses klarlagt att riksdagsledamöternas arbetssituation och arbetsvillkor skulle vara så speciella att de motiverar ett avsteg från de generellt utformade skattereglerna. En annan sak är att uppdraget som riksdagsledamot är unikt, men det innebär inte att arbetssituation och arbetsvillkor för ledamöterna är unika.

Riksdagsstyrelsen ställde sig bakom utredarens förslag (framst. 2005/06:RS4). Konstitutionsutskottet hade inte något att invända och riksdagen följde utskottet (bet. 2005/06:KU19).

25.3.3 Överväganden

Förslag: En ledamot har rätt till Stockholmstraktamente på samma sätt som tidigare. Nuvarande hänvisning till att ledamoten ska ha rätt till avdrag enligt inkomstskattelagen och till vad som gäller för arbetstagare hos Riksdagsförvaltningen tas bort. I stället anges förutsättningarna för rätt till traktamente direkt i lagtexten.

Bedömning: Sett över en enstaka valperiod understiger visserligen Stockholmstraktamentet dagtraktamentet. Ledamöterna med rätt till Stockholmstraktamente har dock goda möjligheter till egen självhushållning, vilket gör att behovet av ersättning för ökade levnadskostnader minskar. Stockholmstraktamentet innebär dessutom stora administrativa fördelar för ledamöterna. Stockholmstraktamentet kan inte anses ofördelaktigt jämfört med dagtraktamentet.

I vårt uppdrag ingår att belysa Stockholmstraktamentet, särskilt vad gäller rätten till årskort på tåg (se avsnitt 22.1).

I och med införandet av Stockholmstraktamentet ersattes ett komplicerat, detaljrikt och svåröverskådligt system med dagtraktamente med ett enhetligt och enkelt traktamente där man inte behöver skilja mellan hela och halva dagar och inte heller behöver göra måltidsavdrag.

Vi har under vårt arbete mött uppfattningen att Stockholmstraktamentet är ekonomiskt ofördelaktigt jämfört med dagtraktamentet. Det är visserligen så att Stockholmstraktamentet beloppsmässigt är lägre än dagtraktamentet. Med tiden minskar dock dagtraktamentet, efter tre månader till 70 procent för att efter två år ligga på samma nivå som Stockholmstraktamentet. Blir ledamoten omvald är den nya valperioden att betrakta som en fortsättning på den pågående tjänsteresan. Eftersom tjänsteresan pågått mer än två år kommer dagtraktamentet att då ligga på samma nivå som Stockholmstraktamentet.

Sett över en enstaka valperiod – med vistelse i Stockholm tre dagar i veckan under 36 veckor per år – innebär Stockholmstraktamentet att ledamoten totalt får ca 52 000 kronor i skattefri ersättning. Om ledamoten i stället under motsvarande tid och förutsättningar i stället hade fått dagtraktamente hade ledamoten fått ett belopp om ca 65 000 kronor. Görs måltidsavdrag för lunch eller middag varannan vecka uppgår ersättningen till ca 61 000 kronor. Motsvarande belopp vid måltidsavdrag för en lunch eller middag varje vecka uppgår till ca 57 000 kronor.

Rent beloppsmässigt överstiger således dagtraktamentet Stockholmstraktamentet under en enstaka valperiod. Blir ledamoten omvald föreligger ingen beloppsmässig skillnad mellan Stockholmstraktamentet och dagtraktamentet.

Man måste dock hålla i minnet att man vid dagtraktamentets storlek har tagit hänsyn till att den berättigade i stor utsträckning är hänvisad till att äta på restaurang eller liknande. Som påpekades redan då Stockholmstraktamentet infördes tillhandahåller dock Riksdagsförvaltningen övernattningsbostäder med goda möjligheter till självhushåll. Alternativt har ledamoten numera i stället rätt till logiersättning för egen bostad som får förutsättas ha motsvarande möjligheter till självhushåll. Detta förhållande måste beaktas vid en jämförelse av de olika ersättningsformerna och ledamotens behov av kostnadsersättning vid tjänsteresa i Stockholm. För ledamöterna har Stockholmstraktamentet dessutom den stora fördelen att de slipper lägga ned tid och kraft på att ta fram det underlag som krävs för att få dagtraktamente, vilket innebär att hålla reda på halva och hela dagar samt måltidsavdrag. Risken för att det blir fel i redovisningen minskar också med Stockholmstraktamentet.

Mot den bakgrunden gör vi den sammantagna bedömningen att Stockholmstraktamentet i jämförelse med dagtraktamentet inte kan anses ofördelaktigt. Snarare innebär Stockholmstraktamentet betydande fördelar.

I linje med våra tidigare ställningstagande vad gäller hänvisningen i lagtexten till avdragsrätten för ökade levnadskostnader i fråga om nattraktamente, dagtraktamente och utlandstraktamente bör dock bestämmelsen om Stockholmstraktamente utformas så att förutsättningarna för rätten till traktamente anges uttryckligen i lagtexten (se förslag till 5 kap. 2 § ersättningslagen).

26 Avgångsförmåner

26.1 Uppdraget i denna del

Enligt direktiven ska vi överväga två frågor som gäller riksdagsledamöternas avgångsförmåner, regleringen av dels s.k. förskjutna avgångsförmåner, dels underlaget vid beräkningen av ekonomiskt omställningsstöd till en talman. Uppdraget redovisas närmare i avsnitt 26.4 och 26.5.

26.2 Bakgrund

År 1968 togs det in bestämmelser i 1941 års ersättningsstadga som innebar att en ledamot som lämnade riksdagen före 65 års ålder, fyllt 50 år vid avgången och tillhört riksdagen i minst sex år hade rätt till visstidspension. Den som inte var berättigad till visstidspension men som tjänstgjort i minst tre år hade i stället rätt till avgångsersättning. Motsvarande bestämmelser togs in i 1971 års ersättningsstadga.

I och med att 1988 års ersättningslag trädde i kraft avskaffades systemet med visstidspension och avgångsersättning. I stället infördes en ordning med inkomstgaranti. En ledamot som lämnade riksdagen efter minst tre sammanhängande år hade rätt till inkomstgaranti. För en ledamot som tjänstgjort kortare sammanhängande tid än sex år gällde inkomstgarantin under ett år. En ledamot som tjänstgjort minst sex år men som inte hade uppnått 40 års ålder hade rätt till inkomstgaranti i fem år. Garantitiden kunde förlängas om det fanns särskilda skäl.

26.3 Nuvarande ordning

26.3.1 2014 års reform

Systemet med inkomstgaranti ansågs med tiden alltför förmånligt och inte i tillräcklig grad bidra till att tidigare ledamöter kom tillbaka till förvärvsarbete. Mot den bakgrunden reformerades systemet genom lagändringar 2014. Reformen innebar att det nu finns två former av avgångsförmåner – inkomstgaranti (det gamla systemet) och ekonomiskt omställningsstöd (det nya systemet). En ledamot som lämnar riksdagen före 65 års ålder har dessutom rätt till stödåtgärder för övergång till förvärvsarbete. Rätten till stödåtgärder gäller oavsett om ledamoten omfattas av systemet med inkomstgarantin eller ekonomiskt omställningsstöd. Införandet av ersättningslagen 2017 innebar inga sakliga ändringar av systemet med avgångsförmåner.

26.3.2 Inkomstgaranti

Inkomstgarantin omfattar de ledamöter som valts in i riksdagen före valet 2014 eller som trätt in som ersättare dessförinnan. Inkomstgarantin omfattar även

ledamöter och ersättare som tillträtt uppdraget vid valet 2014 eller senare, om han eller hon tidigare varit ledamot av riksdagen och har ett beslut om inkomstgaranti som inte har löpt ut vid återinträdet i riksdagen.

En ledamot som lämnar riksdagsuppdraget före 65 års ålder efter minst tre års sammanhängande tid i riksdagen har rätt till inkomstgaranti fr.o.m. den tidpunkt då arvodet upphör. Garantitidens längd och garantibeloppets storlek beror på ledamotens ålder och tjänstgöringstiden i riksdagen. Har den tidigare ledamoten tjänstgjort en sammanhängande tid om tre men inte sex hela år i riksdagen får han eller hon inkomstgaranti under ett år med 80 procent av garantiunderlaget, dvs. ledamotsarvodet inklusive vissa tilläggsarvoden. En ledamot som lämnar riksdagen efter en sammanlagd tid av minst sex hela år får inkomstgaranti

- i två år om ledamoten inte uppnått 40 års ålder
- i fem år om ledamoten uppnått 40 men inte 50 års ålder
- till ingången av den månad då ledamoten fyller 65 år om ledamoten uppnått 50 års ålder, s.k. varaktig inkomstgaranti.

Inkomstgaranti lämnas under det första garantiåret med ett månatligt belopp som uppgår till 80 procent av den del av garantiunderlaget som inte överstiger 1,67 inkomstbasbelopp och med 40 procent av den del som överstiger 1,67 men inte 2,5 inkomstbasbelopp. För tiden därefter lämnas inkomstgaranti med ett månatligt belopp som motsvarar en procentandel av garantiunderlaget i förhållande till ledamotens sammanlagda tid i riksdagen (33–66 procent). Inkomstgaranti betalas längst t.o.m. månaden innan den månad då den tidigare ledamoten fyller 65 år.

Under de första fem åren jämställs inkomstgarantin med inkomst av anställning. För tiden därefter jämställs inkomstgarantin med pension.

Garantibeloppet ska reduceras om garantitagaren har andra förvärvsinkomster eller inkomster som ersätter förvärvsinkomster. Garantibeloppet ska även minskas med följande inkomster:

- inkomster som är av sådant slag att de är pensionsgrundande enligt 59 kap. socialförsäkringsbalken
- inkomst av anställning eller uppdrag utomlands som inte beskattas i Sverige
- delpension enligt kollektivavtal
- annan pension eller livränta på grund av ett tidigare tjänsteförhållande där avgifter eller premier inbetalats av en arbetsgivare
- andra kontanta förmåner på grund av anställning eller uppdrag.

26.3.3 Ekonomiskt omställningsstöd

Systemet med ekonomiskt omställningsstöd gäller för de ledamöter som inte omfattas av inkomstgarantin, dvs. ledamöter som valts in i riksdagen fr.o.m. valet 2014. Rätten till ekonomiskt omställningsstöd förutsätter att ledamoten

har tjänstgjort i riksdagen under en sammanhängande tid av minst ett år. Utbetalningstiden beror på tjänstgöringstidens längd enligt följande:

- tre månader vid minst ett års sammanhängande tjänstgöringstid
- sex månader vid minst två års sammanlagd tjänstgöringstid
- ett år vid minst fyra års sammanlagd tjänstgöringstid
- två år vid minst åtta års sammanlagd tjänstgöringstid.

Omställningsstödet uppgår till 85 procent av arvodet. Stödet betalas längst t.o.m. månaden innan den månad då den tidigare ledamoten fyller 65 år.

Ekonomiskt omställningsstöd ska minskas med vad ledamoten får i sjukersättning och aktivitetsersättning enligt socialförsäkringsbalken och arvode enligt Europaparlamentets ledamotsstadga. Ekonomiskt omställningsstöd ska även minskas med följande inkomster:

- inkomster som är av sådant slag att de är pensionsgrundande enligt 59 kap. socialförsäkringsbalken
- inkomst av anställning eller uppdrag utomlands som inte beskattas i Sverige
- delpension enligt kollektivavtal
- annan pension eller livränta som betalas ut p.g.a. ett tidigare tjänsteförhållande där avgifter eller premier inbetalats av en arbetsgivare
- andra kontanta förmåner på grund av anställning eller uppdrag.

26.3.4 Stödåtgärder för övergång till förvärvsarbete

När en ledamot som inte har fyllt 65 år lämnar riksdagen ska Riksdagsförvaltningen erbjuda honom eller henne stöd för att kunna övergå till förvärvsarbete (12 kap. 3 § och 13 kap 3 § ersättningslagen). Stödåtgärderna ska motsvara det stöd som erbjuds genom trygghetsavtalen på arbetsmarknaden. Åtgärderna kan bestå av rådgivningsinsatser, coaching och kompetensutveckling. Tjänsten upphandlas av externa aktörer. Kostnaden för åtgärderna får sammanlagt inte överstiga 50 000 kronor per person. Stödåtgärder kan inför ett riksdagsval enligt praxis avropas tidigast när partierna har anmält sina kandidater till Valmyndigheten. Avrop kan vidare ske så länge en tidigare ledamot har ett behov av stödåtgärder och kostnaderna inte överstigit 50 000 kronor. Det förekommer alltså att avrop sker förhållandevis lång tid efter det att ledamoten har lämnat riksdagen. Det förekommer också att en tidigare ledamot återkommer med ytterligare avrop.

26.3.5 Jämkning

Inkomstgaranti och ekonomiskt omställningsstöd kan jämkas. Jämkningsreglerna är i huvudsak desamma för båda formerna av avgångsförmån. Jämkning innebär att en redan utbetald förmån minskas genom beslut i efterhand. Om jämkning sker ska den tidigare ledamoten betala tillbaka det jämkade beloppet.

Jämkning kan ske om den tidigare ledamoten

- inte har vidtagit tillräckliga åtgärder för att övergå till förvärvsarbete,
- har arbetat utan att ta ut skälig ersättning för det
- har gjort vissa skattemässiga avsättningar och därigenom minskat sin inkomst eller då inkomster av aktiv näringsverksamhet reducerats på grund av avdrag för underskott av en annan verksamhetsgren
- har gjort sig skyldig till brott av allvarligare slag.

26.3.6 Beslut, utbetalning och tillsyn

När en ledamot har lämnat riksdagen ska Riksdagens arvodesnämnd pröva om ledamoten har rätt till inkomstgaranti eller ekonomiskt omställningsstöd. Beslutet fattas av nämnden ex officio, dvs. utan ansökan. Riksdagsförvaltningen ska lämna ett underlag med de uppgifter som behövs för att arvodesnämnden ska kunna fastställa den tidigare ledamotens rätt till avgångsförmån. Det förekommer att frågan prövas redan innan ledamoten har lämnat riksdagen. Beslutet är i så fall villkorat av att ledamoten lämnar riksdagen. Arvodesnämnden beslutar även i en rad andra frågor, bl.a. om förlängd inkomstgaranti och förlängd ekonomiskt omställningsstöd och om jämkning. Nämnden utövar även en viss tillsynsverksamhet. Tillsynen syftar till att säkerställa att rätt inkomst läggs till grund för avräkningen av andra inkomster. Den tar även sikte på den jämkningsgrund som kan tillämpas om en tidigare ledamot inte vidtar tillräckliga åtgärder för att återgå till förvärvsarbete. Den som ansöker om eller tar emot inkomstgaranti eller ekonomiskt omställningsstöd är skyldig att på begäran till arvodesnämnden lämna sådana uppgifter som nämnden behöver för att kunna pröva ett ärende enligt lagen.

Avgångsförmånerna betalas ut av Statens tjänstepensionsverk (SPV) efter ansökan av den tidigare ledamoten. För att SPV ska kunna räkna ut hur mycket som ska betalas ut ska den tidigare ledamoten lämna uppgifter om sina andra inkomster. SPV hanterar även återkrav av avgångsförmåner som betalats ut med för högt belopp.

26.4 Förskjutna avgångsförmåner

Förslag: Bestämmelserna om förskjutna avgångsförmåner förtydligas så att det uttryckligen framgår att rätten till inkomstgaranti och ekonomiskt omställningsstöd förskjuts om en tidigare ledamot återinträder i riksdagen. Så ska ske oberoende av om det har påbörjats en utbetalning eller inte. Nuvarande regler i tillämpningsföreskriften om förskjutna avgångsförmåner tas in i ersättningslagen.

26.4.1 Uppdraget i denna del

Om en tidigare ledamot som har fått ett beslut om inkomstgaranti eller ekonomiskt omställningsstöd återinträder i riksdagen ska avgångsförmånen

förskjutas. Vi ska överväga om regleringen i ersättningslagen och tillämpningsföreskriften av förskjutna avgångsförmåner behöver förtydligas och i så fall lägga fram nödvändiga författningsförslag.

Uppdraget i denna del ska ses mot bakgrund av att regleringen av vad som gäller om en ledamot som får avgångsförmån återinträder i riksdagen inte fullt ut stämmer överens mellan inkomstgaranti och ekonomiskt omställningsstöd, något som har uppmärksammats av Riksdagens arvodesnämnd.

26.4.2 Tidigare och nuvarande reglering

1971 års ersättningsstadga

Som redovisats inledningsvis hade en ledamot som tjänstgjort i minst sex år i riksdagen och uppnått 50 års ålder men inte pensionsålder rätt till visstidspension när han eller hon lämnade riksdagen enligt 1971 års ersättningsstadga. Den som varit ledamot av riksdagen i minst tre år men inte fick pension när han eller hon lämnade riksdagen fick i stället avgångsersättning. Det framgick av 24 § samma lag.

I förvaltningskontorets tillämpningsföreskrift till 24 § föreskrevs följande:

Avgångsersättning utbetalas med ett månadsarvode per månad under de 12 respektive 6 första månaderna efter det att ledamotskapet upphört. Om den som är berättigad till avgångsersättning återkommer till riksdagen som ersättare för riksdagsledamot förskjuts utbetalningen av avgångsersättningen på motsvarande sätt så att denna inte utgår samtidigt som arvode och andra förmåner enligt denna lag.

Det fanns inga motsvarande regler om förskjutning av visstidspension eller om att pension inte betalades ut samtidigt med arvode.

1988 års ersättningslag

Inkomstgarantin reglerades i 22 § 1988 års ersättningslag. Paragrafens första stycke hade följande lydelse:

En ledamot som lämnar riksdagen efter minst tre års sammanhängande tjänstgöring är från och med den tidpunkt då arvodet upphör berättigad till inkomstgaranti enligt denna lag. Garantin gäller, med de begränsningar som framgår av andra och tredje styckena, till ingången av den månad varunder den ersättningsberättigade fyller 65 år. Om ledamoten åter tar plats i riksdagen upphör garantin så länge uppdraget att vara ledamot består.

I förvaltningskontorets tillämpningsföreskrift till 22 § föreskrevs följande:

Om den som uppbär inkomstgaranti åter tar plats i riksdagen förskjuts utbetalningen av inkomstgarantin i motsvarande mån, så att denna inte längre utgår samtidigt som arvode och andra förmåner enligt denna lag. När ledamoten på nytt lämnar riksdagen skall förvaltningskontoret ompröva inkomstgarantins storlek.

1994 års ersättningslag

Vid tillkomsten av 1994 års ersättningslag fördes reglerna om inkomstgaranti över i allt väsentligt oförändrade till den nya lagen. I 13 kap. 2 § föreskrevs följande:

Inkomstgaranti gäller, med de begränsningar som följer av 3 § första stycket och 3 § andra stycket 1–2, till ingången av den månad då ledamoten fyller 65 år eller, om ledamoten avlider dessförinnan, till och med utgången av den månad då dödsfallet inträffar.

Om ledamoten åter tar plats i riksdagen, upphör garantin så länge uppdraget varar.

I förvaltningskontorets tillämpningsföreskrift till 13 kap. 2 § föreskrevs följande:

Om den som uppbär inkomstgaranti åter tar plats i riksdagen förskjuts utbetalningen av inkomstgarantin i motsvarande mån, så att denna inte utgår samtidigt som arvode och andra förmåner enligt denna lag. När ledamoten på nytt lämnar riksdagen skall förvaltningskontoret ompröva inkomstgarantins storlek.

Genom en lagändring 2006 ändrades bestämmelserna i 13 kap. 2 § och kom i stället att betecknas 13 kap. 4 §.

I tillämpningsföreskriften till 13 kap. 4 § föreskrevs följande:

Om den som uppbär inkomstgaranti blir riksdagsledamot förskjuts utbetalningen av inkomstgarantin i motsvarande mån, så att denna inte betalas ut samtidigt som arvode och andra förmåner enligt denna lag. När ledamoten lämnar riksdagen skall riksdagsförvaltningen ompröva inkomstgarantins storlek med hänsyn till den sammanlagda tiden i riksdagen och Europaparlamentet och arvodets storlek vid den nya avgången. Medför den nya beräkningen att inkomstgarantin försämras skall det tidigare beslutet kvarstå. I fråga om riksdagsledamot som beviljats inkomstgaranti före den 1 juli 1994 gäller punkt 2 fjärde stycket övergångsbestämmelserna till lagen om ekonomiska villkor för riksdagens ledamöter.

2014 års reform

Till grund för 2014 års reform av systemet med avgångsförmåner låg Villkorskommitténs betänkande Omställningsstöd för riksdagsledamöter (2012/13:URF1). Kommittén föreslog att den tidigare 13 kap. 4 § i 1994 års lag skulle vara oförändrad. Vad gäller ekonomiskt omställningsstöd föreslog kommittén följande bestämmelse:

13 kap. 8 § Utbetalning av ekonomiskt omställningsstöd ska upphöra om ledamoten åter tar plats i riksdagen.

När en ledamot lämnar riksdagen gäller 4 och 5 §§ i tillämpliga delar.

I författningskommentaren till 13 a kap. 8 § uttalade kommittén följande:

Paragrafen handlar om avgångsförmåner vid återinträden. Bestämmelsen i första stycket överensstämmer med 13 kap. 4 § andra stycket. Av bestämmelsen i andra stycket följer att grundbestämmelserna om de ekonomiska avgångsförmånerna ska tillämpas på motsvarande sätt på den som återinträtt i riksdagen och därefter lämnat riksdagen. Det innebär bl.a. följande. Om den sammanlagda tiden efter den nya avgången är så lång att den enligt

4 § första stycket medför rätt till en längre ersättningsperiod ska ett nytt beslut om förmånen fattas vari den nya förmånstiden slås fast. Om å andra sidan den nya sammanlagda tiden inte medför att en annan tidpunkt i 4 § första stycket blir tillämplig ska det tidigare beslutet gälla. Utbetalningarna enligt det tidigare beslutet ska då återupptas.

I riksdagsstyrelsens lagförslag motsvarade 13 a kap. 8 § Villkorskommitténs lagförslag. Författningskommentaren till 13 a kap. 8 § i framställningen överensstämde med vad Villkorskommittén uttalat (2012/13:RS7 s. 82). I tillämpningsföreskriften behölls tidigare regler om förskjutna inkomstgarantier samtidigt som det infördes en motsvarande bestämmelse för ekonomiskt omställningsstöd.

2016 års ersättningslag

I den ursprungliga framställningen (2014/15:RS1) föreslogs följande reglering av förskjutna avgångsförmåner:

12 kap. 14 § Inkomstgarantin ska betalas ut från och med den dag arvodet upphör och gäller, med de begränsningar som framgår av 15 § första stycket, 15 § andra stycket 1 och 2 och 19 §, till och med månaden innan den då ledamoten fyller 65 år eller, om ledamoten avlider dessförinnan, till och med den månad då dödsfallet inträffar. Om ledamoten åter tar plats i riksdagen upphör garantin för den tid uppdraget varar.

13 kap. 8 § Utbetalning av ekonomiskt omställningsstöd ska upphöra om ledamoten åter tar plats i riksdagen. När en ledamot åter lämnar riksdagen gäller 4 och 5 §§ i tillämpliga delar.

I det lagförslag som överlämnades till riksdagen i juni 2016, sedan den tidigare framställningen återkallats, föreslog riksdagsstyrelsen (framst. 2016/17:RS7) följande lydelse.

12 kap. 7 § Inkomstgarantin betalas ut efter ansökan enligt 28 § från och med den dag då arvodet upphör och gäller, med de begränsningar som framgår av 8 § första stycket, 8 § andra stycket 1 och 2 och 20 §, till och med månaden innan den månad då ledamoten fyller 65 år eller, om ledamoten avlider dessförinnan, till och med den månad då dödsfallet inträffar.

Om ledamoten återinträder som ledamot upphör och förskjuts garantin för den tid uppdraget varar.

13 kap. 9 § Utbetalning av ekonomiskt omställningsstöd ska upphöra om ledamoten återinträder i riksdagen. När en ledamot åter lämnar riksdagen gäller 5 och 6 §§ i tillämpliga delar.

Förskjutna avgångsförmåner berördes inte närmare i framställningen eller utskottsbetänkandet.

Det kan noteras att uttrycket ”och förskjuts garantin” lagts till i 12 kap. 7 § i den andra framställningen jämfört med den första framställningen. Ett motsvarande tillägg gjordes däremot inte i 13 kap. 9 §. Skillnaden kommenteras inte i framställningen.

I tillämpningsföreskriften finns nu följande regler:

4 § Om den som får inkomstgaranti blir riksdagsledamot, förskjuts utbetalningen av inkomstgarantin i motsvarande mån så att inkomstgarantin inte betalas ut samtidigt som arvode och andra förmåner enligt lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter. När ledamoten lämnar riksdagen ska Riksdagens arvodesnämnd ompröva inkomstgarantins storlek med hänsyn till den sammanlagda tiden i riksdagen och Europaparlamentet samt arvodets storlek vid den nya avgången. Medför den nya beräkningen att inkomstgarantin försämras ska det tidigare beslutet kvarstå. I fråga om en riksdagsledamot som har beviljats inkomstgaranti före den 1 juli 1994 gäller punkt 2 fjärde stycket i övergångsbestämmelserna till lagen (1994:1065) om ekonomiska villkor för riksdagens ledamöter.

4 § Om den som får ekonomiskt omställningsstöd blir riksdagsledamot förskjuts utbetalningen av det ekonomiska omställningsstödet i motsvarande mån, så att detta inte betalas ut samtidigt som arvode och andra förmåner enligt lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter. När ledamoten lämnar riksdagen ska Riksdagens arvodesnämnd ompröva det ekonomiska omställningsstödet storlek med hänsyn till den sammanlagda tiden i riksdagen och arvodets storlek vid den nya avgången. Medför den nya beräkningen att det ekonomiska omställningsstödet försämras ska det tidigare beslutet kvarstå.

Utbetalning m.m.

Enligt 12 kap. 28 § och 13 kap. 24 § ersättningslagen ska den som vill ha inkomstgaranti och ekonomiskt omställningsstöd ansöka om det skriftligen hos SPV. Utbetalning får inte ske för längre tid tillbaka än sex månader från ansökan. Av 9 kap. 10–12 §§ tillämpningsföreskriften framgår det att ansökan ska göras på en blankett som fastställs av SPV. Till ansökan ska bifogas preliminära uppgifter om inkomster som enligt ersättningslagen påverkar avgångsförmånens storlek. Den tidigare ledamoten kan enligt 9 kap. 13 § tillämpningsföreskriften skriftligen anmäla till SPV att han eller hon vill att utbetalningen ska förklaras vilande. Skälet till en sådan begäran är normalt att den tidigare ledamoten får annan inkomst. När garantitagaren på nytt vill att avgångsförmånen ska betalas ut ska han eller hon göra en anmälan om det till SPV och därvid lämna in nya preliminära inkomstuppgifter. Motsvarande gäller i fråga om ekonomiskt omställningsstöd enligt 10 kap. 7–10 §§ tillämpningsföreskriften.

SPV återupptar inte utbetalningen av inkomstgaranti eller ekonomiskt omställningsstöd ex officio när en tidigare ledamot som återinträtt som ledamot på nytt lämnar riksdagen. Det krävs någon form av initiativ från den enskilde och att han eller hon lämnar in en förnyad inkomstuppgift. Det framgår inte klart av författningstext eller förarbeten om det krävs en formell ansökan om utbetalning enligt 12 kap. 28 § och 13 kap. 24 § ersättningslagen eller om det räcker med att ledamoten, på samma sätt som då ledamoten begärt att utbetalningen ska vara vilande, anmäler att utbetalningen ska återupptas.

26.4.3 Praxis

Riksdagens arvodesnämnd har i ett beslut den 11 juni 2018 i ärende 41/2019 funnit att ekonomiskt omställningsstöd ska förskjutas på samma sätt som inkomstgaranti, även om det inte uttryckligen framgår av lagtexten. Beslutet ligger till grund för vårt uppdrag i den här delen. Ärendet gäller en riksdagsledamot som tjänstgjorde i riksdagen under tiden den 20 september 2014–24 september 2018. I ett beslut den 15 oktober 2018 fann nämnden att den tidigare ledamoten hade rätt till ekonomiskt omställningsstöd fr.o.m. den 25 oktober 2018 t.o.m. den 24 oktober 2019 med 85 procent av ledamotsarvodet, dvs. 55 900 kronor i månaden. Den tidigare ledamoten återinträdde i riksdagen som ersättare den 25 november 2018 och tjänstgjorde t.o.m. den 31 maj 2019. Arvodesnämnden uttalade följande.

Av bestämmelserna i 13 kap. 5 § lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter, ersättningslagen, följer att det ekonomiska omställningsstödet ska betalas ut under en tid som beror på hur länge ledamoten tjänstgjort i riksdagen. Exempelvis föreskrivs att fyra års tjänstgöring ger rätt till ekonomiskt omställningsstöd i ett år under det att det krävs åtta års tjänstgöring för att stödet ska kunna fastställas till två år. I paragrafen anges också med vilken nivå stödet ska betalas. Om den tidigare ledamoten återinträder i riksdagen följer det av 13 kap. 9 § att utbetalningen ska upphöra. När ledamoten på nytt lämnar riksdagen ska bl.a. bestämmelserna i 13 kap. 5 § gälla i tillämpliga delar. Av lagmotiven framgår att detta bl.a. avsetts innebära att om den nya sammanlagda tiden inte medför att en bestämmelse om längre förmånstid blir tillämplig ska det tidigare beslutet gälla och utbetalningarna enligt det tidigare beslutet återupptas (2012/13:RS7 s. 82). I sammanhanget ska det dock noteras att regleringen beträffande det ekonomiska omställningsstödet skiljer sig något åt från det som gäller beträffande inkomstgaranti. Av 12 kap. 7 § ersättningslagen följer att garantin vid återinträde ska förskjutas. I praxis har det inneburit att de dagar av garantin som så att säga återstår vid återinträdet sparas och kan nyttjas när ledamoten återigen lämnar riksdagen. Någon sådan bestämmelse i lag finns inte beträffande det ekonomiska omställningsstödet. I de ovan nämnda lagmotiven har det inte uttryckligen angetts att avsikten med den nya regleringen varit att åstadkomma en skillnad i nu aktuellt hänseende mellan de båda förmånstyperna. I sammanhanget ska det också noteras att de nya reglerna utformats bl.a. med de ambitionen att ge även ersättare som tjänstgör i riksdagen under en kortare perioder en utökad trygghet. Ändamålet med den nya lagstiftningen talar alltså snarast för att låta också det ekonomiska omställningsstödet förskjutas för den som återinträder i riksdagen. Regelverkets allmänna karaktär av trygghetslagstiftning talar också mot en tolkning som – utan uttryckliga uttalanden i lagmotiven – skulle medföra en försämring för de berörda. Bestämmelsen i 13 kap. 9 § ersättningslagen bör alltså tolkas så att också det ekonomiska omställningsstödet ska förskjutas vid återinträde på samma sätt som gäller i fråga om inkomstgaranti.

Mot den bakgrunden fann arvodesnämnden att det ekonomiska omställningsstödet skulle förskjutas med en tid som motsvarade ledamotens nya tjänstgöringstid i riksdagen. Den nya tjänstgöringen innebar dock inte att omställningsstödet gällde under längre tid. I och med att arvodesbeloppet höjts ändrades dock stödbeloppet på motsvarande sätt.

26.4.4 Överväganden

Syftet med avgångsförmånerna inkomstgaranti och ekonomiskt omställningsstöd är att erbjuda en trygghet för en tidigare ledamot i den omställningssituation som uppstår när han eller hon lämnar riksdagen. Det handlar alltså inte om att tillgodose den tidigare ledamotens behov av varaktig försörjning. Det är inte heller fråga om en pensionsförmån som tjänas in och som ledamoten kan ta ut när han eller hon vill.

Rätten till inkomstgaranti och ekonomiskt omställningsstöd gäller som huvudregel bara under den tid som framgår av arvodesnämndens beslut och oberoende av om ledamoten begär utbetalning av förmånen eller inte. Tiden löper på också i den situationen att den tidigare ledamoten begär att utbetalningen ska vara vilande. Det är således inte möjligt att förskjuta avgångsförmånen genom att vänta med att begära utbetalning eller begära att utbetalningen ska vila.

Det finns dock en situation där förmånstiden förskjuts, nämligen om en tidigare ledamot som beviljats en avgångsförmån återinträder i riksdagen som ledamot eller ersättare. Som redovisats finns det bestämmelser om detta i dels 12 kap. 7 § och 13 kap. 9 § ersättningslagen, dels 9 kap. 4 § och 10 kap. 4 § tillämpningsföreskriften.

Vad gäller inkomstgarantin framgår det uttryckligen att en utbetalning av inkomstgaranti ska upphöra och förskjutas om en tidigare ledamot återinträder i riksdagen. När ledamoten på nytt lämnar riksdagen ska frågan om avgångsförmånen omprövas utifrån de förutsättningar som gäller då. Om förmånstiden, vid en tillämpning av de vanliga reglerna, är längre eller garantibeloppet högre på grund av den tillkommande tjänstgöringen eller ett höjt ledamotsarvode ska arvodesnämnden ändra beslutet. I annat fall ska det tidigare beslutet alltså gälla.

Regleringen av vad som gäller i motsvarande situation för en tidigare ledamot som omfattas av ekonomiskt omställningsstöd är inte lika tydlig i och med att det inte sägs något i lagtexten om att förmånen ska förskjutas. Som arvodesnämnden framhållit i sitt beslut den 11 juni 2018 finns det dock inget i förarbetena som talar för att lagstiftarens avsikt varit att det ekonomiska omställningsstödet ska hanteras på något annat sätt än vad som gäller i fråga om inkomstgaranti vid ett återinträde som ledamot och då ledamoten på nytt lämnar riksdagen. Utformningen av tillämpningsföreskriften till 13 kap. 9 § ersättningslagen, som är identisk med motsvarande tillämpningsföreskrift till 12 kap. 7 § ersättningslagen, talar också för att avsikten varit att ekonomiskt omställningsstöd ska förskjutas på samma sätt som en inkomstgaranti. Mot den bakgrunden bör regleringen förtydligas så att det klart framgår vad som gäller om en ledamot som omfattas av reglerna om ekonomiskt omställningsstöd och lämnat riksdagen återinträder som ledamot eller ersättare. Frågan är av så pass grundläggande betydelse att regleringen i dess helhet bör tas in i ersättningslagen (se förslaget till 12 kap. 7 § och 13 kap. 9 § ersättningslagen).

Vi har under vårt arbete uppmärksammat frågan om huruvida en avgångsförmån ska förskjutas, inte bara om det pågår en utbetalning utan även i de fall

där det inte har påbörjats en utbetalning. Frågan har inte berörts i förarbetena. Nuvarande praxis synes dock vara att avgångsförmånen ska förskjutas under den nya tjänstgöringen i båda situationerna. Enligt vår uppfattning är det en rimlig ordning. Ett motsatt synsätt skulle innebära att en ledamot som lämnar riksdagen men kort därefter återinträder som ledamot och inte hunnit begära utbetalning behandlas annorlunda än en ledamot som har en pågående utbetalning. Det finns inga bärkraftiga skäl för en sådan skillnad. Lagtexten bör därför förtydligas även i detta avseende så att det klart framgår att rätten till avgångsförmån upphör och förskjuts under den tid då en tidigare ledamot återinträtt i riksdagen, oberoende av om utbetalning påbörjats eller inte.

När arvodesnämnden beslutar om förskjuten inkomstgaranti i en omprövningssituation efter det att ledamoten lämnat riksdagen på nytt ska hänsyn tas till den ytterligare tid som en ledamot tjänstgjort. Eftersom nivån på inkomstgarantin avgörs av hur lång tid en ledamot tjänstgjort kan ytterligare tid resultera i att garantin ska betalas ut med en högre nivå. Nivåerna utgörs av procentandelar av garantiunderlaget, som i huvudsak består av ledamotsarvodet vid avgången. Förutom tjänstgöringstiden kan nivån på inkomstgarantin påverkas av om ledamotsarvodet justerats sedan ledamoten återinträtt i riksdagen. En fråga som hittills inte har aktualiserats i rättstillämpningen är om ledamotens ålder ska beaktas i en omprövningssituation. Här handlar det alltså om den situationen att en ledamot fått en tidsbegränsad garanti och vid den nya avgången hunnit passera någon av de ålderströsklar som finns i systemet. Sådana trösklar finns vid 40 och 50 års ålder. Enligt vår uppfattning bör åldern i omprövningssituationen beaktas på samma sätt som det förhållandet att ledamoten tjänstgjort längre tid. I annat fall kan den tidigare ledamoten hamna i ett sämre läge än den som har tjänstgjort lika länge och som är lika gammal vid avgången. Också detta bör förtydligas i lagtexten.

Författningsförslag med anledning av vad nu behandlats finns i förslaget till 12 kap. 7 § och 13 kap. 9 § ersättningslagen).

I föreskriften till lagen bör det slutligen göras ett förtydligande om att det krävs en förnyad ansökan om utbetalning och ingivande av en preliminär inkomstuppgift för att utbetalningen ska återupptas efter det att en ledamot på nytt lämnat riksdagen.

Författningsförslag med anledning av det anförda finns i 13 kap. 4 § och 14 kap. 4 § föreskriften till lagen.

26.5 Ekonomiskt omställningsstöd till en tidigare talman m.m.

Förslag: Det ekonomiska omställningsstödet till en talman uppgår till ett belopp som motsvarar 85 procent av talmansarvodet. Det är talmans- och ledamotsarvodet vid avgångstillfället som ska ligga till grund för beräkningen.

26.5.1 Uppdraget i denna del

I våra direktiv konstateras att det, till skillnad från vad som gäller för inkomstgaranti, saknas uttrycklig reglering av vad som ska utgöra underlag vid beräkningen av ekonomiskt omställningsstöd för en talman som lämnar riksdagen. Enligt vad som sägs i direktiven finns det visserligen inget i lagförarbetena som talar för att något annat än talmansarvodet vid avgången ska ligga till grund för beräkningen av omställningsstödet. Frågan bör dock regleras uttryckligen i ersättningslagen. Vårt uppdrag i denna del är att ta fram ett förslag till en sådan reglering.

26.5.2 Reglering

I 12 kap. 11 § första stycket ersättningslagen regleras vad som ska utgöra underlag för beräkningen av inkomstgarantin. Enligt paragrafens första stycke ska inkomstgaranti beräknas på grundval av följande arvoden vid avgångstillfället:

1. Ledamotsarvode enligt 3 kap. 1 § ersättningslagen.
2. Tilläggsarvode enligt 3 kap. 2–4 §§ ersättningslagen till en vice talman samt till ordförande och vice ordförande i utskott och EU-nämnden.
3. Månatliga arvoden enligt 1 § 2 och 4 lagen (1989:185) om arvoden m.m. för uppdrag inom riksdagen, dess myndigheter och organ, dvs. för uppdrag som ledamot i riksdagsstyrelsen och i Nordiska rådets svenska delegation.

Av paragrafens andra stycke följer att underlaget fr.o.m. det sjätte garantiåret endast utgörs av ledamotsarvodet. I paragrafens tredje stycke föreskrivs att talmannens arvode utgör underlag för beräkningen av hans eller hennes inkomstgaranti.

Enligt 13 kap. 5 § andra stycket ersättningslagen uppgår det ekonomiska omställningsstödet till 85 procent av det arvode som avses i 3 kap. 1 § ersättningslagen, dvs. ledamotsarvodet. Det saknas uttrycklig reglering av underlaget för och beräkningen av ekonomiskt omställningsstöd till en talman som lämnat riksdagen. Avsaknaden av reglering berörs inte i förarbetena.

I förarbetena till bestämmelserna om ekonomiskt omställningsstöd anges att en rimlig nivå på stödet är 85 procent av grundarvodet vid avgången från riksdagen (2012/13:URF1 s. 111 f., framst. 2012/13:RS7 s. 48). Att det är avgångstillfället framgår dock inte av lagtexten. I stället sägs det i lagtexten att stödet ska betalas fr.o.m. den dag då rätten till arvode upphör (13 kap. 5 §

andra stycket andra meningen). Riksdagens arvodesnämnd har i ett beslut den 24 november 2017 (ärende 36/2017) mot den bakgrunden funnit att det är arvodet vid tidpunkten då rätten till arvode upphörde, dvs. vid den sista arvodesutbetalningen, som ska ligga till grund för beräkningen. Den sista arvodesutbetalningen sker normalt 30 dagar efter det att uppdraget upphörde. Ärendet gällde en ledamot som enligt kammarens beslut lämnade uppdraget den 31 oktober 2017. Då var ledamotsarvodet 63 800 kronor i månaden. Dagen därpå höjdes arvodet till 65 400 kronor i månaden. Sista arvodesutbetalningen gjordes i slutet av november 2017 och nämnden utgick från det beloppet vid beräkningen av omställningsstödet, inte det belopp som gällde vid avgången.

26.5.3 Överväganden

Som framhålls i våra direktiv finns det inget som talar för att avsikten varit att underlaget vid beräkningen av det ekonomiska omställningsstödet till en avgående talman ska vara något annat än underlaget vid beräkningen av inkomstgarantin i en motsvarande situation, dvs. talmansarvodet. Det har inte heller framkommit något skäl för att beloppet ska bestämmas enligt någon annan procentsats än den som gäller vid beräkningen av ekonomiskt omställningsstöd för en ledamot, dvs. 85 procent. Lagtexten bör kompletteras i enlighet med det (se förslaget till 13 kap. 5 § ersättningslagen).

Vi har under vårt arbete även uppmärksammat frågan om det är talmans- och ledamotsarvodet *vid avgångstillfället* eller vid den tidpunkt *då rätten till arvode upphör* som ska ligga till grund för beräkningen av det ekonomiska omställningsstödet. I förarbetena talas om avgångstillfället, medan lagtexten också kan uppfattas som att man ska utgå från beloppet då rätten till arvode upphörde. I de allra flesta fall saknar frågan praktisk betydelse i och med att arvodet är detsamma vid båda tidpunkterna. Höjs arvodet efter det att uppdraget upphörde blir dock omställningsstödet något högre om det beräknas på det nya arvodet. Enligt vår uppfattning bör lagtexten förtydligas så att det klart framgår att det, i enlighet med vad som uttalas i förarbetena och i likhet med vad som gäller vid beräkningen av inkomstgarantin, är arvodet vid avgångstillfället som ska vara utgångspunkt för beräkningen (se förslaget till 13 kap. 5 § andra stycket ersättningslagen).

26.6 Förlängda avgångsförmåner

Förslag: Regleringen av förlängd inkomstgaranti och förlängt ekonomiskt omställningsstöd görs mer likformig. Det klargörs att uppräknigen av skäl som kan motivera en sådan förlängning inte är uttömmande.

26.6.1 Bakgrund

Förlängd inkomstgaranti

Enligt 12 kap. 9 § ersättningslagen får inkomstgaranti förlängas med högst ett år om det finns särskilda skäl för det. I ett sådant beslut kan garantibeloppet bestämmas till ett lägre belopp än enligt det ursprungliga beslutet. Motsvarande bestämmelser fanns i 1988 och 1994 års ersättningslagar. Möjligheten att förlänga inkomstgarantin och vad som kan anses vara särskilda skäl berörs inte i förarbetena till de lagarna.

Bestämmelsen hade ursprungligen följande lydelse:

22 § Om särskilda skäl föreligger får riksdagens förvaltningskontor förlänga den tid under vilken garantin utgår enligt andra och tredje stycket med högst ett år eller medge att även tjänstgöringstid som inte är sammanhängande får tillgodoräknas. Vid ett sådant beslut kan garantin bestämmas till ett lägre belopp.

Genom en lagändring 2006 ändrades bestämmelsen så att den fick följande lydelse:

13 kap. 7 § Om det finns särskilda skäl får riksdagsförvaltningen förlänga den tid under vilken garantin gäller enligt 5 § första stycket och 5 § andra stycket 1 och 2 med högst ett år. I ett sådant beslut kan garantin bestämmas till ett lägre belopp.

I och med lagändringen togs alltså möjligheten att beakta tjänstgöringstid som inte var sammanhängande bort. Det hade att göra med att förutsättningen för att kunna få inkomstgaranti i det lagstiftningsärendet ändrades från en *sammanhängande tid* om sex år till en *sammanlagd tid* om sex år. I förarbetena uttalades i den delen följande:

Riksdagsförvaltningen får vid särskilda skäl förlänga garantitiden. Paragrafen motsvarar nuvarande 13 kap. 5 §. Med särskilda skäl kan avses att en ledamot efter garantitidens utgång har kommit i försörjningssvårigheter som har samband med frånvaron på arbetsmarknaden. Ett annat skäl kan vara sjukdom. Enligt tillämpningsföreskriften till nuvarande bestämmelse ska vid bedömningen hänsyn tas till garantitagarens förvärvs- och kapitalinkomster samt förmögenhetsförhållanden (förs. 1987/88:13 KU42, rskr. 292).

I tillämpningsföreskriften till bestämmelsen föreskrevs efter lagändringen följande:

1. Vid bedömningen av om särskilda skäl föreligger för förlängd inkomstgaranti skall hänsyn tas till garantitagarens förvärvs- och kapitalinkomster samt förmögenhetsförhållanden.

2. Ansökan om förlängd inkomstgaranti skall lämnas in innan inkomstgarantin upphör.

Vid 2014 års reform av avgångsförmånerna ändrades paragrafen språkligt utan att någon ändring i sak var avsedd. Bestämmelsens innebörd berördes inte i förarbetena till 2016 års lag på annat sätt än genom en hänvisning till tidigare uttalanden (framst. 2015/16:RS7 s. 156).

I tillämpningsföreskriften föreskrivs i 9 kap. 6 § att vid bedömningen av om det finns särskilda skäl för förlängd inkomstgaranti ska hänsyn tas till garantitagarens förvärvs- och kapitalinkomster samt förmögenhetsförhållanden. I 9 kap. 7 § föreskrivs att en ansökan om förlängd inkomstgaranti ska ges in innan inkomstgarantin upphör.

Förlängt ekonomiskt omställningsstöd

I 13 kap. 6 § ersättningslagen finns regler som innebär att ekonomiskt omställningsstöd kan förlängas.

Bestämmelsen har följande lydelse:

6 § När ett stöd enligt 5 § har upphört får ytterligare ekonomiskt omställningsstöd beviljas för högst ett år i taget om

1. ledamoten under avgångsåret hade fyllt minst 55 år,
2. ledamoten vid avgången hade tillhört riksdagen under en sammanlagd tid om minst åtta år, och
3. det finns särskilda skäl.

Vid bedömningen av om det finns särskilda skäl ska avseende fästas vid

1. om och hur ledamoten har nyttjat de stödåtgärder som avses i 3 § eller
2. vilka åtgärder han eller hon annars har vidtagit för att söka övergå till förvärvsarbete, och
3. ledamotens personliga och ekonomiska förhållanden.

Stöd enligt första stycket får beviljas om det finns särskilda skäl, även om förutsättningarna i 1 och 2 inte är uppfyllda. I sådana fall får stödet beviljas i högst ett år.

Stöd som avses i första och tredje styckena får uppgå till högst 45 procent av det arvode som avses i 3 kap. 1 §. Stödet ska jämföras med inkomstgrundad ålderspension enligt socialförsäkringsbalken.

Bestämmelsen infördes vid 2014 års reform och kommenteras ingående i förarbetena (2012/13:RS7 s. 49 f. och 81 f.). I författningskommentaren sägs bl.a. att uppräkningsdelen i andra stycket inte är uttömmande och att även andra faktorer kan beaktas vid bedömningen av om det föreligger särskilda skäl.

Bestämmelsen i 13 kap. 6 § togs in utan ändring i 2016 års lag (2015/16:RS7 s. 171).

26.6.2 Överväganden

Vi har noterat att regleringen av förlängd inkomstgaranti respektive förlängt ekonomiskt omställningsstöd är olika utformad. Sålunda preciseras innebörden av vad som är att anse som särskilda skäl för förlängd inkomstgaranti i tillämpningsföreskriften medan lagstiftaren valt att göra motsvarande precisering i lagtexten när det gäller ekonomiskt omställningsstöd.

Enligt vår uppfattning bör regleringen vara likformigt utformad och att de omständigheter som enligt tillämpningsföreskriften kan föra med sig att det föreligger särskilda skäl för förlängning av inkomstgaranti – i likhet med vad som gäller ekonomiskt omställningsstöd – framgår av ersättningslagen. Bestämmelsen i 12 kap. 9 § ersättningslagen bör således kompletteras i enlighet med detta och tas in i ett andra stycke.

I tillämpningsföreskriften saknas, till skillnad från vad som gäller förlängt inkomstgaranti, bestämmelser om ansökan om förlängt ekonomiskt omställningsstöd. Sådana bestämmelser bör tas in i föreskriften (se förslaget till 14 kap. 1 § föreskrift till ersättningslagen).

26.7 Avgångsförmån till ledamot som varit statsråd

Förslag: Regleringen i tillämpningsföreskriften av i vilken mån tid som statsråd får tillgodoräknas vid prövningen av rätten till avgångsförmån tas in i ersättningslagen och förtydligas.

26.7.1 Nuvarande reglering

Vid prövningen om en ledamot har rätt till inkomstgaranti eller ekonomiskt omställningsstöd är ledamotens sammanhängande och sammanlagda tjänstgöringstid i riksdagen av avgörande betydelse.

I 12 kap. 6 § ersättningslagen föreskrivs att ledighet som har beviljats av riksdagen eller kammaren eller sjukfrånvaro inte begränsar rätten till inkomstgaranti. Motsvarande gäller enligt 13 kap. 7 § andra stycket ersättningslagen i fråga om ekonomiskt omställningsstöd. Tid då en ledamot har beviljats ledighet eller är sjukskriven ska alltså beaktas vid beräkningen av den sammanlagda och sammanhängande tiden i riksdagen.

En ledamot som blir statsråd är inte ledig från riksdagsuppdraget i och med att det redan av 4 kap. 13 § regeringsformen följer att under tid då en riksdagsledamot tillhör regeringen utövas hans uppdrag av ersättare. Bestämmelserna i 12 kap. 6 § och 13 kap. 7 § ersättningslagen är således inte tillämpliga på den situationen att en ledamot som ska lämna riksdagen tjänstgjort som statsråd under en del av tiden han eller hon varit riksdagsledamot. I 9 kap. 5 § tillämpningsföreskriften föreskrivs dock i fråga om inkomstgaranti att en ledamot som har varit statsråd får tillgodoräkna sig den tjänstgöringstiden om han eller hon har avgått från statsrådsbefattningen innan rätt till statsrådspension ”enligt tillämpliga bestämmelser om tjänstepensionsrätt för statsråd har inträtt”. Detta ska, enligt paragrafen, ske genom att ledamoten tillförsäkras den inkomstgaranti som skulle ha betalats ut om han eller hon i stället hade utövat sitt uppdrag som riksdagsledamot. En likalydande bestämmelse finns i fråga om ekonomiskt omställningsstöd i 10 kap. 5 § tillämpningsföreskriften.

Liknande bestämmelser har förekommit i tidigare tillämpningsföreskrifter till reglerna om inkomstgaranti. I tillämpningsföreskriften till 22 § 1988 års

lag och i tillämpningsföreskriften till 13 kap. 2 § 1994 års lag hänvisades sålunda till förordningen om tjänstepensionsrätt för statsråd (SAVFS 1987:6 B 4). Genom en föreskriftsändring 2006 ändrades hänvisningen till ”innan rätt till statsrådspension enligt tillämpliga bestämmelser om tjänstepensionsrätt för statsråd inträtt”. Uttrycket fördes ordagrant över till den nuvarande tillämpningsföreskriften till 2016 års lag.

I förordningen (2016:411) om tjänstepension, inkomstgaranti och avgångsvederlag för myndighetschefer finns bestämmelser om avgångsförmåner för arbetstagare som har en tidsbegränsad anställning som chef för en myndighet under regeringen. Enligt 2 § ska bestämmelserna i pensionsavtalet för arbetstagare inom det statliga avtalsområdet PA 16 med anslutande bestämmelser tillämpas. I 3–20 §§ finns närmare bestämmelser om rätt till inkomstgaranti. I 4 § förskrivs att rätt till inkomstgaranti kräver att arbetstagaren vid anställningstidens utgång har uppnått 61 års ålder, haft en eller flera chefsanställningar oavbrutet i minst sex år och inte erbjudits fortsatt anställning i samma befattning.

Enligt 2 § förordningen (2016:1022) om inkomstgaranti, tjänstepension och vissa försäkringsförmåner för statsråd ska vid bestämning av inkomstgaranti och tjänstepension för statsråd förordningen (2016:411) om tjänstepension, inkomstgaranti och avgångsvederlag för myndighetschefer tillämpas, med de tillägg och undantag som anges i förordningen. Av 3 § följer att ett statsråd har rätt till inkomstgaranti om han eller hon varit statsråd under sammanlagt minst sex år eller varit statsråd och haft en eller flera sådana anställningar som omfattas av förordningen eller har varit anställd som statssekreterare oavbrutet i minst sex år. Ett statsråd har enligt 5 § inte rätt till inkomstgaranti för tid då statsrådsarvode eller avgångsersättning på grund av statsråd betalas ut. Det samma gäller motsvarande förmåner enligt äldre författningar.

Förordningen om inkomstgaranti, tjänstepension och vissa försäkringsförmåner för statsråd trädde i kraft den 1 januari 2017 och ersatte förordningen (AgVFS 2003:1 B 1) om inkomstgaranti och tjänstepension för statsråd. Den förordningen ersatte förordningen (AgVFS 1996:1 B 1) om tjänstepensionsrätt för statsråd som i sin tur ersatte förordningen (SAVFS 1987:6 B 4.) om tjänstepensionsrätt för statsråd.

26.7.2 Exempel från praxis

Tillämpningen kan åskådliggöras med Riksdagsförvaltningens beslut den 7 september 2007. Ledamoten hade varit riksdagsledamot under perioden den 30 september 1991–18 september 2017. Under tiden den 22 mars 1996–5 oktober 2006 tjänstgjorde ledamoten som statsråd. Tjänstgöringen berättigade till statsrådspension. Den perioden ingick därför inte vid beräkningen av avgångsförmånen från riksdagen. Beräkningen gav vid handen att den sammanlagda tiden, förutom tiden som statsråd, uppgick till fem år, varav fyra år var sammanhängande. Det innebar att ledamoten hade rätt till inkomstgaranti under ett år.

Ett annat exempel är Riksdagens arvodesnämnds beslut den 11 februari 2019. Den tidigare riksdagsledamoten hade varit ledamot under tiden den 4 oktober 2010–30 januari 2019. Under den tiden var ledamoten statsråd under drygt fyra år. Arvodesnämnden konstaterade att tiden som statsråd fick tillgodoräknas vid bedömningen av rätten till avgångsförmån från riksdagen. Den sammanlagda tiden i riksdagen uppgick således till åtta år.

26.7.3 Överväganden

Bestämmelserna om under vilken tid en ledamot får tillgodoräkna sig tid då han eller hon tjänstgjort som statsråd under riksdagsuppdraget i tillämpningsföreskrifterna är av samma karaktär som reglerna om rätten att tillgodoräkna tid under vilken en ledamot är ledig och kompletterar dessa bestämmelser. De är av grundläggande betydelse för bedömningen av rätten till inkomstgaranti och ekonomiskt omställningsstöd och bör därför flyttas från tillämpningsföreskriften till ersättningslagen och tas in i lagen (se förslaget till 12 kap. 6 a § och 13 kap. 7 a §).

Uttrycket statsrådspension har ersatts av uttrycket inkomstgaranti i förordningen om inkomstgaranti, tjänstepension och vissa försäkringsförmåner för statsråd. Även hänvisningen till ”bestämmelser om tjänstepensionsrätt för statsråd” framstår som obsolet. Regleringen bör därför uppdateras och förtydligas så att det framgår, att om ledamoten har varit statsråd under tiden som ledamot under så pass lång tid att han eller hon har rätt till inkomstgaranti enligt förordningen eller statsrådspension enligt äldre föreskrifter, ska den tiden inte beaktas vid beräkningen av den sammanlagda respektive sammanhängande tjänstgöringstiden i riksdagen.

26.8 Rätten till omställningsåtgärder m.m.

Förslag: Bestämmelsen i ersättningslagen om att Riksdagsförvaltningen ska erbjuda en ledamot som lämnar riksdagen stödåtgärder ersätts med en bestämmelse som innebär att en tidigare ledamot har rätt till sådana åtgärder i enlighet med vad Riksdagsförvaltningen bestämmer. Nuvarande beloppsbegränsning och preciseringen av vilken typ av åtgärder som kan komma ifråga, något som i dag bara framgår av lagförarbeten, tas in i riksdagsstyrelsens föreskrift till lagen. Den nuvarande skyldigheten för Riksdagsförvaltningen att under vissa förutsättningar lämna ett förnyat erbjudande till en tidigare ledamot om att ta del av stödåtgärder avskaffas. Även kravet på att det ska upprättas en slutrapport efter det att en tidigare ledamot har avropat stödåtgärder slopas.

26.8.1 Bakgrund

När en ledamot som inte har fyllt 65 år lämnar riksdagen ska Riksdagsförvaltningen erbjuda honom eller henne ett stöd för att kunna övergå till förvärvsarbete. Detta framgår av 12 kap. 3 § och 13 kap. 3 § ersättningslagen. Av 12 kap.

4 § och 13 kap. 4 § samma lag gäller att den som har utnyttjat ett erbjudande om stödåtgärder på begäran av Riksdagsförvaltningen ska redovisa vilka åtgärder som han eller hon har vidtagit för att återgå till förvärvsverksamhet.

Enligt 12 kap. 30 § och 13 kap. 26 § ersättningslagen ska den som ansöker om eller tar emot inkomstgaranti eller ekonomiskt omställningsstöd på begäran lämna Riksdagens arvodesnämnd sådana uppgifter som nämnden behöver för sin prövning av ett ärende enligt 12 kap. och 13 kap. ersättningslagen. I första hand motiveras uppgiftsskyldigheten gentemot arvodesnämnden av att nämnden prövar ärenden om jämkning.

Rätten till stödåtgärder infördes i samband med 2014 års reform av systemet med avgångsförmåner. Dessförinnan hade det förekommit en försöksverksamhet på området som dock inte innefattade kompetensutveckling.

Villkorskommittén uttalade bl.a. följande om stödåtgärdernas innehåll:

Kommittén gör bedömningen att det finns ett klart behov av att de som lämnar riksdagen ges ett stöd för att så snabbt som möjligt kunna övergå till förvärvsarbete. Stödet bör, i likhet med det stöd som erbjuds på den övriga arbetsmarknaden, kunna bestå av rådgivningsinsatser och kompletterande utbildning. För den som uppnått pensionsålder finns det dock inget behov av ett sådant stöd. Alla som lämnar riksdagen och som vid avgången inte har fyllt 65 år bör alltså erbjudas ett stöd för övergång till arbetslivet. – – – Det bör vara en uppgift för Riksdagsförvaltningen att administrera stödverksamheten. Uppgiften bör framgå av förvaltningens instruktion. Riksdagsförvaltningen bör dock inte svara för de egentliga stödinsatserna. Den uppgiften bör i stället skötas av de befintliga trygghetsstiftelserna eller av företag som tillhandahåller sådana tjänster och som Riksdagsförvaltningen har ingått avtal med.

Riksdagsstyrelsen hade ingen annan uppfattning, inte heller konstitutionsutskottet.

Det är inte obligatoriskt att använda sig av stödet. Det förhållandet att en tidigare ledamot inte gjort det beaktas dock särskilt i ärenden om jämkning och förlängning av inkomstgaranti eller ekonomiskt omställningsstöd.

Enligt 9 kap. 2 § tillämpningsföreskriften ska den som har utnyttjat ett erbjudande om stödåtgärder lämna en skriftlig redovisning till Riksdagsförvaltningen med uppgifter om de kontakter som ägt rum med de organ som svarar för stödet, stödformer som använts, kurser som genomgåts, arbeten som sökts och initiativ som tagits med tänkbara arbetsgivare i syfte att skaffa sig anställning eller uppdrag. Redovisningen ska lämnas senast nio månader efter det att den före detta ledamoten har börjat använda sig av stödåtgärderna. I praktiken sker detta genom att den tidigare ledamoten får besvara en skriftlig enkät.

Om det framgår av redovisade uppgifter att inga eller endast mycket begränsade åtgärder för att övergå i förvärvsarbete har redovisats, ska Riksdagsförvaltningen enligt 9 kap. 3 § tillämpningsföreskriften lämna ett nytt erbjudande om stödåtgärder. När ett nytt erbjudande har lämnats ska redovisningen ske senast sex månader efter det att det nya erbjudandet har utnyttjats. Därefter ska inte några ytterligare erbjudanden om stöd lämnas. Motsvarande bestämmelser finns i 10 kap. tillämpningsföreskriften i fråga om omställningsstöd.

I riksdagsstyrelsens framställning som låg till grund för 2014 års lagändringar uttalades att det som ett led i arbetet att följa upp och utvärdera insatserna för en övergång till yrkesverksamhet borde det tas fram en slutrapport med en redovisning av vad insatserna resulterat i för varje enskild person. Enligt styrelsen borde ansvaret för det ligga på Riksdagsförvaltningen (framst. 2012/13:RS7 s. 42).

Slutrapporten som omnämns i förarbetena är inte reglerad i tillämpningsföreskriften eller i Riksdagsförvaltningens instruktion. Den reglering som finns är ett inriktningsbeslut som fattats av chefen för ledamotsadministrationen inom förvaltningen (beslut den 3 december 2015).

26.8.2 Överväganden

I ersättningslagen anges att Riksdagsförvaltningen ska lämna ett erbjudande om stödåtgärder till en ledamot som lämnar riksdagen. Innebörden av lagtexten är att ledamoten har rätt till sådana stödåtgärder. Enligt vår uppfattning bör bestämmelsen, i likhet med hur lagen i huvudsak övrigt är utformad, formuleras som en uttrycklig rättighet för ledamoten (se avsnitt 15.2). Regleringen bör således utformas så att en ledamot som lämnar riksdagen har rätt till omställningsåtgärder i enlighet med vad Riksdagsförvaltningen bestämmer (se förslaget till 12 kap. 3 § och 13 kap. 3 § ersättningslagen).

Nuvarande beloppsbegränsning och preciseringen av vilken typ av åtgärder som kan komma ifråga, något som i dag bara framgår av lagförarbeten, bör tas in i riksdagsstyrelsens föreskrift till lagen (se förslaget till 12 kap. 1–2 §§ föreskrift till ersättningslagen).

Enligt tillämpningsföreskriften ska Riksdagsförvaltningen lämna ett förnyat erbjudande om stödåtgärder viss tid efter det att det första erbjudandet lämnats. Ordningen med förnyade erbjudanden har inte motiverats närmare i lagförarbetena och vi har svårt att se att det finns några bärkraftiga skäl för en sådan ordning. I praktiken har det också visat sig vara vanskligt för Riksdagsförvaltningen att bedöma om och när ett förnyat erbjudande ska lämnas. Enligt vår mening bör kravet på förnyat erbjudande slopas. Det måste ytterst vara den tidigare ledamotens ansvar fullt ut att ta ställning till och det ska inte behövas en påminnelse om möjligheten till omställningsåtgärder efter viss tid.

Vi har också uppmärksammat kravet på att upprätta slutrapporter och har gått igenom de rapporter som hittills upprättats. Såvitt vi vet har slutrapporterna inte använts, varken av Riksdagsförvaltningen, media, allmänhet eller någon annan. Uppgifter om vilka utbildningsinsatser som vidtagits och kostnaderna för detta finns samlade i Riksdagsförvaltningen. Att upprätta kvalitetssäkrade slutrapporter tar betydande resurser i anspråk utan att det ger någon motsvarande nytta. Vi förordar således att kravet på att upprätta slutrapporter slopas. För detta krävs visserligen inte någon författningsändring, eftersom kravet endast framgår av förarbetena. Ändringen bör likväl underställas riksdagens ställningstagande i samband med nu aktuella ändringar av ersättningslagen.

27 Pensioner

27.1 Anpassningar till en höjd pensionsålder

Bedömning: Regeringen har ännu inte överlämnat några lagförslag beträffande Pensionsgruppens överenskommelse om höjd pensionsålder som avser 2023 och 2026. Vi kan därför inte redan nu anpassa våra förslag till regeringens förslag på området då detta måste anstå till dessa lagförslag har överlämnats. Vi ser dock inga hinder mot att riksdagens pensionssystem och system för avgångsförmåner anpassas till dessa delar av överenskommelsen om sådana förslag lämnas.

27.1.1 Uppdraget i denna del

Pensionsgruppen träffade i december 2017 en överenskommelse som bl.a. innebär dels en stegvis höjning av den lägsta åldern för att kunna ta ut inkomstbaserad ålderspension, dels införandet av ett nytt åldersbegrepp – riktålder för pension – som pensionsrelaterade åldersgränser på sikt ska knytas till. I våra direktiv sägs att regleringen i ersättningslagen så långt som möjligt bör anpassas till kommande ändringar med anledning av Pensionsgruppens överenskommelse och regeringens lagförslag på området.

Vår uppgift är att föreslå de lagändringar som en sådan anpassning kräver. I januari 2020 redovisade vi uppdraget såvitt gäller en höjning av åldersgränsen för uttag av inkomstbaserad ålderspension från 61 till 62 år (2020/21:URF1). Vi redovisar här våra överväganden i resterande del av uppdraget.

27.1.2 Det allmänna pensionssystemet

Det nuvarande allmänna pensionssystemet infördes 1999 och regleras i huvudsak i socialförsäkringsbalken.

Ålderspensionssystemet utgörs av inkomstgrundade pensionsförmåner och av ett grundskydd. Grundskyddet utgörs av garantipension och tilläggsförmånerna bostadstillägg för pensionärer och äldreförsörjningsstöd.

De inkomstgrundade förmånerna är inkomstpension och premiepension. Inkomstgrundad ålderspension baseras på individens samlade livsinkomst. Pensionsgrundande inkomst fastställs för varje år som en person har varit försäkrad och haft inkomst av anställning eller annat förvärvsarbete. Pensionsrätt fastställs på 18,5 procent av pensionsunderlaget upp till intjänandetaket om 7,5 inkomstbasbelopp, varav 16 procent ger rätt till inkomstpension och 2,5 procent ger rätt till premiepension. Enligt 56 kap. 3 § socialförsäkringsbalken betalas inkomstgrundad ålderspension ut efter ansökan. Sedan den 1 januari 2020 får det ske tidigast fr.o.m. den månad då den försäkrade fyller 62 år. Dessförinnan var åldersgränsen 61 år.

Vid sidan av det allmänna pensionssystemet finns olika tjänstepensionssystem som grundas på kollektivavtal eller individuella avtal mellan arbetsgivare och arbetstagare.

27.1.3 Riksdagens pensionssystem

Bakgrund

Sedan 1947 har det funnits olika pensionssystem för talmannen och riksdagens ledamöter som komplement till det allmänna pensionssystemet. Det nuvarande pensionssystemet infördes 2010 (framst. 2009/10:RS1, bet. 2009/10:KU12). Dessförinnan gällde att en ledamot som vid avgången fyllt 50 år och som tjänstgjort i riksdagen under sex år hade rätt till ålderspension fr.o.m. den månad då han eller hon fyllde 65 år eller fr.o.m. den senare tidpunkt då riksdagsuppdraget upphörde. Pensionen beräknades på det pensionsgrundande arvodet under en femårsperiod närmast före avgångsåret. Det fanns ingen nedre eller övre åldersgräns för en ledamot att tjäna in pension. En ledamot som lämnade riksdagen efter att ha fullgjort minst tre sammanhängande år innan han eller hon fyllt 65 år och som inte var berättigad till ålderspension hade i stället rätt till egenlivränta fr.o.m. den månad då ledamoten fyllde 65 år. Därutöver fanns bestämmelser om sjukpension och efterlevandepension. För talmannen fanns särskilda pensionsförmåner som motsvarade den förordnandepension som gällde för bl.a. statsråd.

2010 års reform av riksdagens pensionssystem innebar bl.a. att den särskilda talmanspensionen och egenlivräntan avskaffades, att pensionsförmånerna skulle beräknas på samma sätt oavsett ledamotens ålder och att all tjänstgöringstid gav rätt till pension. Det infördes även en möjlighet att ta ut ålderspension redan från 61 års ålder.

Vad gäller övergångsregleringen övervägdes en ordning som innebar att ledamöterna skulle få möjlighet att inom en viss tid välja om de ville vara kvar i det tidigare pensionssystemet eller övergå till det nya systemet. Det alternativet valdes dock inte. I stället beslutade riksdagen att det nya regelverket skulle tillämpas på alla ledamöter och ersättare som tjänstgjorde vid ikraftträdandet eller därefter. Den som redan omfattades av det tidigare pensionssystemet skulle dock inte behöva riskera att redan fullgjord tjänstgöring ledde till försämrade pensionsförmåner. Det togs därför in en skyddsregel i lagen som innebar att de pensionsbelopp som betalades ut i framtiden inte skulle bli lägre än de skulle ha varit med tillämpning av tidigare regler. Skyddsregeln konstruerades som ett tilläggsbelopp till pensionen och regeln är tillämplig på ledamöter som vid sin avgång, dock senast vid utgången av riksmötet 2013/14, fyllt 50 år och fullgjort minst sex år i riksdagen. Enligt övergångsbestämmelserna omfattade de nya pensionsreglerna alla ledamöter som tjänstgjorde i riksdagen vid ikraftträdandet eller som senare skulle komma att tjänstgöra i riksdagen. För den som inte tjänstgjorde i riksdagen efter ikraftträdandet skulle fortfarande äldre bestämmelser gälla.

Nuvarande pensionsbestämmelser i ersättningslagen motsvarar i sak vad som gällde enligt 1994 års ersättningslag och berättigar till ålderspension och sjukpension. Vissa efterlevande har också rätt till efterlevandepension. Enligt ersättningslagens övergångsbestämmelser gäller alltså tidigare övergångsbestämmelser i 1994 års lag.

Ålderspension

Bestämmelser om ålderspension finns i 9 kap. ersättningslagen. En ledamot har rätt till ålderspension om han eller hon tillgodoräknas pensionsrätt. Pensionsrätt tillgodoräknas en ledamot för varje månad som han eller hon har fått arvode eller sjukpension av riksdagen. Ledamoten har rätt till ålderspension tidigast fr.o.m. den månad då han eller hon fyller 61 år (62 år från och med den 1 januari 2021) och längst t.o.m. den månad då ledamoten avlider. Pensionsförmånerna tjänas in på samma sätt oavsett ålder och utan vare sig nedre eller övre åldersgräns. All uppdragstid ger rätt till pension och det finns inte någon viss minsta uppdragstid, vare sig totalt eller sammanhängande. Intjänandetiden är dock begränsad till 30 år. Pensionsrätt kan intjänas även efter det att ledamoten fyllt 65 år. I stället för att grunda pensionen på de fem sista åren som i det tidigare systemet får samtliga inkomster från riksdagen betydelse för pensionsnivån. Ålderspension får inte betalas ut samtidigt med talmansarvode, ledamotsarvode, arvode eller övergångsersättning enligt Europaparlamentets ledamotsstadga.

Pensionsrätten för en månad utgör 0,72 procent av den del av pensionsunderlaget som inte överstiger 0,625 inkomstbasbelopp och 2,40 procent av den del av underlaget som överstiger 0,625 men inte 2,5 inkomstbasbelopp.

Pensionsunderlaget utgörs av talmansarvode, ledamotsarvode, tilläggsarvode och vissa arvoden som räknas upp i 1 § 2 och 4 lagen (1989:185) om arvoden m.m. för uppdrag inom riksdagen, dess myndigheter och organ. Ålderspensionens storlek utgör för ett år summan av de pensionsrätter som tillgodoräknas ledamoten, multiplicerat med 1,19. Varje pensionsrätt ska räknas om med förändringen av inkomstindex mellan det år pensionsrätten avser och det år ålderspensionen börjar betalas ut.

Om ålderspensionen tas ut före den månad då ledamoten uppnår 65 års ålder ska pensionen minska med 0,5 procent för varje månad som återstår till den månad då ledamoten uppnår 65 års ålder. Görs det uppehåll i utbetalningen av ålderspension före den månad då ledamoten uppnår 65 års ålder ska pensionen, när den åter betalas ut, minska med 0,5 procent för varje månad som den tidigare har tagits ut.

Sjukpension

Bestämmelser om sjukpension finns i 10 kap. ersättningslagen. En ledamot har rätt till sjukpension för tid då han eller hon har rätt till hel sjukersättning eller hel aktivitetsersättning enligt socialförsäkringsbalken. Sjukpension lämnas längst t.o.m. den månad då ledamoten fyller 65 år eller om ledamoten avlider

dessförinnan, t.o.m. den månad då dödsfallet inträffar. Underlaget för sjukpensionen är detsamma som för ålderspensionen.

Efterlevandepension

Bestämmelser om efterlevandepension finns i 11 kap. ersättningslagen. Efterlevandepension lämnas till efterlevande maka eller make, eller den som jämställs som sådan, och efterlevande barn till den som vid sin död var ledamot av riksdagen eller fick ålderspension med visst belopp enligt ersättningslagen eller sjukpension enligt ersättningslagen. Efterlevandepension till maka eller make lämnas i huvudsak under sex år. Till barn lämnas efterlevandepension längst t.o.m. den månad då barnet fyller 20 år.

27.1.4 Avgångsförmåner

Ledamöter som lämnar riksdagen innan de fyllt 65 år har under vissa förutsättningar rätt till avgångsförmån i form av inkomstgaranti eller ekonomiskt omställningsstöd. Ekonomiskt omställningsstöd infördes 2014.

Inkomstgarantin omfattar i huvudsak ledamöter som valts in i riksdagen före valet 2014. Övriga ledamöter omfattas av ekonomiskt omställningsstöd. När en ledamot som inte uppnått 65 års ålder lämnar riksdagen har han eller hon också rätt till stödåtgärder för att kunna övergå till förvärvsarbete, exempelvis karriärplanering och kompetensutveckling. Rätten till inkomstgaranti, ekonomiskt omställningsstöd och stödåtgärder för återgång till förvärvsarbete upphör i samband med att ledamoten fyller 65 år.

27.1.5 Pensionsgruppens överenskommelse

Inledning

Pensionsgruppen är en arbetsgrupp som består av företrädare för de riksdagspartier som står bakom den pensionsöverenskommelse som ligger till grund för det nuvarande allmänna pensionssystemet. I december 2017 enades gruppen om ett antal åtgärder för att säkra långsiktigt höjda, hållbara och trygga pensioner. Överenskommelsen innebär bl.a. en höjning av den lägsta åldern för att få ta ut inkomstgrundad ålderspension enligt följande: År 2020 från 61 till 62 år, år 2023 från 62 år till 63 år och år 2026 från 63 år till 64 år. Enligt överenskommelsen ska det införas ett nytt åldersbegrepp i socialförsäkringsbalken – riktålder för pension – som andra pensionsrelaterade åldersgränser och vissa åldersgränser inom trygghetssystemen ska kopplas till. Överenskommelsen innebär även att den s.k. las-åldern, dvs. den ålder då en arbetstagare kan sägas upp utan att det föreligger saklig grund, höjs från 67 år till 68 år 2020 och från 68 år till 69 år 2023. Det kan anmärkas att las-åldern inte berör riksdagsledamöter.

Förslagen i departementspromemorian Ds 2019:2

Våren 2019 remitterades departementspromemorian Höjda åldersgränser i pensionssystemet och i andra trygghetssystem (Ds 2019:2). Promemorian innehåller förslag till ändringar i bl.a. socialförsäkringsbalken för att genomföra Pensionsgruppens överenskommelse. Lagförslagen innebär bl.a. att åldersbegreppet riktålder för pension införs i socialförsäkringsbalken och att vissa förmåner och beräkningar knyts till riktåldern i stället för nuvarande åldersgränser. Vidare föreslås lagändringar som innebär en stegvis höjning av den lägsta åldern för uttag av inkomstbaserad ålderspension enligt Pensionsgruppens överenskommelse.

Enligt förslagen i promemorian ska de föreslagna ändringarna i socialförsäkringsbalken träda i kraft i tre omgångar.

Den första omgången avser lagändringar med ikraftträdande den 1 december 2019 och tillämpas första gången från den 1 januari 2020. Lagändringarna innebär bl.a. en höjning av åldersgränsen för uttag av inkomstbaserad ålderspension från 61 till 62 år och införandet av begreppet riktålder för pension i socialförsäkringsbalken, dock utan att någon förmån eller beräkning kopplades till riktåldern.

Den andra omgången innefattar lagändringar som ska träda i kraft den 1 december 2022 och tillämpas första gången den 1 januari 2023. Genom dessa lagförslag höjs bl.a. lägsta åldersgränsen för uttag av inkomstbaserad ålderspension från 62 till 63 år. Vidare höjs åldersgränserna för bl.a. garantipension, bostadstillägg, äldreförsörjningsstöd, boendetillägg, sjukpenning, rehabiliteringsersättning och sjukersättning från 65 år till 66 år.

Lagförslagen i den tredje omgången ska träda i kraft den 1 januari 2026 och tillämpas första gången den dagen. Genom dessa lagförslag ska en rad förmåner och beräkningar knytas till riktåldern för pension i stället för tidigare åldersgränser. Detta gäller bl.a. inkomstbaserad ålderspension, garantipension, bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd. Även den lägsta åldersgränsen för att kunna ta ut inkomstbaserad ålderspension knyts till riktåldern på så sätt att pension lämnas tidigast fr.o.m. tre år före den månad då den försäkrade uppnår riktåldern.

Enligt lagförslagen ska äldre föreskrifter fortfarande gälla för den som har uppnått respektive åldersgräns före den dag då lagändringarna ska börja tillämpas.

Riksdagens pensionssystem berörs i promemorian. Sålunda anförs bl.a. följande (s. 200 f.):

Liksom de nuvarande pensionsrelaterade åldersbestämmelserna i socialförsäkringsbalken är flertalet av ersättningslagens motsvarande bestämmelser konstruerade utifrån en pensioneringsnorm på 65 år. Arbetsgruppen anser att även ersättningslagens åldersregler bör anpassas utifrån det faktum att vi lever allt längre. Detta är viktigt inte minst för att upprätthålla trovärdigheten för de förslag arbetsgruppen i övrigt lämnar i denna promemoria för att åstadkomma ett förlängt arbetsliv och därigenom skapa förutsättningar för långsiktigt höjda och trygga pensioner. En sådan anpassning bör följa de utgångspunkter och principer som framgår av

pensionsöverenskommelsen. Det innebär att ersättningslagens åldersregler kommer att ansluta till socialförsäkringsbalkens åldersbestämmelser där ibland de föreslagna reglerna om riktålder för pension.

Regeringens förslag i prop. 2018/19:133

Regeringen överlämnade i maj 2019 proposition 2018/19:133 En riktålder för höjda pensioner och följsamhet till ett längre liv. I propositionen behandlades förslagen i departementspromemorian som gäller 2020. Regeringen föreslog bl.a. en ändring i 56 kap. 3 § socialförsäkringsbalken som innebar en höjning av åldersgränsen för när inkomstgrundad ålderspension tidigast kan tas ut från 61 år till 62 år. Vidare föreslogs att begreppet riktålder skulle införas i socialförsäkringsbalken. Enligt de föreslagna övergångsbestämmelserna skulle lagändringarna tillämpas första gången för förmåner som avser tid fr.o.m. den 1 januari 2020. Äldre föreskrifter ska fortfarande gälla för den som uppnått åldersgränsen 61 år före den 1 januari 2020.

Riksdagen biföll propositionen i oktober 2019 och lagändringarna trädde i kraft den 1 december 2019 (bet. 2019/20:SfU5).

Närmare om riktålder för pension

Enligt 2 kap. 10 a § socialförsäkringsbalken ska vissa förmåner och beräkningar knytas till riktålder för pension som beräknas för varje år. I 2 kap. 10 b § föreskrivs att riktåldern ska räknas fram genom att det till bastalet 65 läggs 2/3 av differensen mellan den vid 65 års ålder återstående medellivslängden i Sverige under femårsperioden närmast för det år riktåldern beräknas och motsvarande värde för jämförelseåret 1994. Den framräknade åldern ska avrundas till närmaste helår. Av 2 kap. 10 c § första stycket framgår att den framräknade riktåldern ska gälla för det sjätte året efter beräkningsåret. Riktåldern kommer således att beräknas för varje år men tillämpas först det sjätte året efter beräkningsåret. I paragrafens andra stycke anges att om en gällande riktålder för pension ändras ska en åldersgräns som är knuten till den riktåldern som gällde före ändringen fortsätta att gälla för en försäkrad som före ändringen har uppnått en sådan åldersgräns. Enligt 2 kap. 10 d § är det regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer som meddelar närmare föreskrifter om riktåldern. Enligt 1 § förordningen (2019:780) om riktålder för pension ska riktåldern vara 67 år för år 2026.

Närmare om lägsta åldersgräns för uttag av inkomstgrundad ålderspension

Genom 2019 års lagstiftningsärende höjdes som nämnts åldersgränsen i 56 kap. 3 socialförsäkringsbalken för uttag av inkomstgrundad ålderspension från 61 till 62 år den 1 januari 2020. Enligt Pensionsgruppens överenskommelse och förslagen i departementspromemorian ska åldersgränsen höjas från 62 år till 63 år 2023. Från och med 2026 ska åldersgränsen vara knuten till riktåldern för pension på så sätt att pension lämnas tidigast fr.o.m. tre år före

den månad då den försäkrade uppnår riktåldern för pension. Om riktåldern ett visst år är 67 år är lägsta ålder för uttag av inkomstbaserad ålderspension således 64 år.

Det fortsatta genomförandet av Pensionsgruppens överenskommelse

2019 års proposition innehöll inga lagförslag som innebar att förmåner eller beräkningsgrunder kopplas till riktåldern. Det lades inte heller fram lagförslag om en höjning av åldersgränsen för uttag av inkomstgrundad ålderspension utöver ändringen av 61-årsgränsen till 62 år. I propositionen anfördes att regeringen avser att återkomma med sådana lagförslag tillsammans med förslag som avser 65-årsgränserna i skattesystemet (prop. 2018/19:133 s. 16).

I budgetpropositionen för 2021 anfördes bl.a. följande (s. 147):

I ett första steg har åldersgränsen för när det som tidigast är möjligt att ta ut den allmänna inkomstgrundade pensionen höjts från 61 till 62 år. (prop. 2018/19:133, bet. 2019/20:SfU5, rskr. 2019/20:10). I samband med det har även åldersgränsen för rätten att kvarstå i anställning, den s.k. las-åldern, höjts från 67 till 68 år (prop. 2018/19:91, bet. 2018/19:AU12, rskr. 2018/19:276). I enlighet med pensionsöverenskommelsen ska dessa åldersgränser justeras ytterligare 2023 och 2026.

En höjd åldersgräns för uttag av ålderspension i riksdagens pensionssystem

Vi föreslog i delbetänkandet 2019/20:URF1 en ändring i 9 kap. 12 § ersättningslagen som innebär en höjning av åldersgränsen för att ta ut ålderspension inom riksdagens pensionssystem från 61 till 62 år med ikraftträdande den 1 januari 2021. På detta sätt anpassas åldersgränsen till den åldersgräns som gäller inom det allmänna pensionssystemet enligt 56 kap. 3 § socialförsäkringsbalken sedan den 1 januari 2020. Äldre föreskrifter ska fortfarande gälla för den som uppnår 61 års ålder före ikraftträdandet.

Riksdagsstyrelsen överlämnade i juni 2020 ett lagförslag till riksdagen i enlighet med vårt förslag (framst. 2019/20:RS2). Konstitutionsutskottet ställde sig bakom förslaget i ett betänkande den 3 november 2020 (bet. 2020/21:KU7) och riksdagen följde utskottet. Lagändringen träder i kraft den 1 januari 2021.

27.1.6 Överväganden

Riksdagens pensionssystem innebär att ålderspension normalt tas ut vid 65 års ålder. Även reglerna om sjukpension knyter an till 65-årsåldern. Systemet med inkomstgaranti och ekonomiskt omställningsstöd är också anpassat till samma åldersgräns i och med att förmånerna betalas ut till och med den månad då den tidigare ledamoten fyller 65 år. Detsamma gäller rätten till stödåtgärder för övergång till förvärvsarbete som upphör vid 65 års ålder. Det finns alltså, som hittills i det allmänna pensionssystemet, en stark 65-årsnorm på området. Detta kommer till uttryck i en rad bestämmelser i ersättningslagen enligt följande:

Bestämmelse	Innebörd
9 kap. 9 § ersättningslagen	Förtida uttag av ålderspension, minskning av pensionsbeloppet med 0,5 procent.
9 kap. 11 § ersättningslagen	Beräkningen av tilläggsbelopp
9 kap. 12 § första stycket ersättningslagen	Rätten till ålderspension inträder från 61 års ålder (62 år från den 1 januari 2021) och upphör när den f.d. ledamoten avlider.
9 kap. 12 § tredje stycket ersättningslagen	Tilläggsbelopp lämnas inte för tid före den månad då ledamoten fyller 65 år.
9 kap. 20 § ersättningslagen	Beräkning av tilläggsbelopp för talman – hänvisning till 65 års ålder.
10 kap. 2 § ersättningslagen	Sjukpension lämnas längst t.o.m. den månad då ledamoten fyller 65 år.
11 kap. 1 § ersättningslagen	Hänvisning till bestämmelserna i 9 kap. om ålderspension och 65 års ålder.
12 kap. 3 § ersättningslagen	Rätten till åtgärder för stöd för återgång till förvärvsarbete – 65 års ålder avgörande.
12 kap. 5 § ersättningslagen	Hänvisning till 65 års ålder vid beräkningen av rätten till inkomstgaranti.
12 kap. 7 § ersättningslagen	Hänvisning till 65 års ålder vid beräkningen av inkomstgarantins storlek.
12 kap. 8 § ersättningslagen	Hänvisning till 65 års ålder vid beräkningen av inkomstgarantins storlek.
13 kap. 3 § ersättningslagen	65 års ålder – gräns för när rätten till ekonomiskt omställningsstöd upphör och det allmänna pensionssystemet och riksdagens pensionssystem tar över.
13 kap. 8 § ersättningslagen	Rätten till ekonomiskt omställningsstöd gäller längst till och med månaden då ledamoten fyller 65 år.

Som redovisats är avsikten att Pensionsgruppens överenskommelse om en höjd pensionsålder ska genomföras i tre olika lagstiftningsomgångar. Den första omgången är genomförd, bl.a. i och med ikraftträdandet av lagförslagen i regeringens proposition 2018/19:133, innebärande en höjd åldersgräns för uttag av inkomstbaserad ålderspension från 61 till 62 år. En anpassning av åldersgränsen för uttag av ålderspension har nu också genomförts inom riksdagens ersättningssystem, med ikraftträdande den 1 januari 2021.

Regeringen har ännu inte lagt fram några lagförslag för att genomföra resterande delar av Pensionsgruppens överenskommelse, dvs. de delar som avser 2023 och 2026. Vi har därför inte möjlighet att redan nu anpassa våra förslag till regeringens förslag på området. Detta måste anstå till dessa lagförslag överlämnats. Om sådana förslag lämnas och de överensstämmer med departementspromemorian bör följande ändringar bli aktuella.

Utgångspunkten enligt våra direktiv är att ersättningslagens regler om pensioner och avgångsförmåner så långt som möjligt ska anpassas till ändringarna i det allmänna pensionssystemet med anledning av Pensionsgruppens överenskommelse. Som vi konstaterat är lagändringarna som avser 2020 – den första

lagstiftningsomgången – nu genomförda. Vi kan inte se att det finns något hinder mot att riksdagens pensionssystem och system för avgångsförmåner anpassas även till lagförslagen som avser 2023 och 2026, dvs. vad som i departementspromemorian benämns som de andra och tredje lagstiftningsomgångarna.

Lagförslagen som gäller 2023 innebär bl.a. att den nedre åldersgränsen för att ta ut inkomstbaserad ålderspension höjs från 62 till 63 år. En anpassning av riksdagens pensionssystem till denna ändring kräver en motsvarande ändring i 9 kap. 12 § första stycket ersättningslagen. Lagändringen bör träda ikraft den 1 januari 2023 och övergångsregleringen utformas på samma sätt som för den höjning av åldersgränsen från 61 till 62 år som riksdagen nyligen har beslutat om. Äldre föreskrifter ska således gälla för den som fyller 63 år före ikraftträdandet. Därutöver krävs närmare överväganden om huruvida höjningarna av åldersgränserna för bl.a. garantipension och sjukersättning bör föranleda ändringar i riksdagens pensionssystem.

Lagförslagen som gäller 2026 innebär bl.a. att en rad åldersgränser i pensions- och trygghetssystemen ersätts med hänvisningar till att den försäkrade uppnår riktåldern för pension. En anpassning av riksdagens pensionssystem och system för avgångsförmåner kräver att motsvarande hänvisningar tas in i ersättningslagen i ovan angivna bestämmelser i stället för nuvarande åldersgränser. Övergångsregleringen bör utformas på samma sätt som i socialförsäkringsbalken. I övrigt krävs inga ändringar i riksdagens pensionssystem eller system för avgångsförmåner.

27.2 Talmannens rätt att ta emot egenpension

Förslag: Bestämmelsen om att talmannen inte får ta emot statlig egenpension upphävs.

27.2.1 Bakgrund

Enligt 2 kap. 2 § ersättningslagen får en talman inte ta emot statlig egenpensionsförmån för tid då det betalas ut talmansarvode eller avgångsersättning på grund av uppdrag som statsråd.

I 2016 års lagstiftningsärende ifrågasatte Lagrådet om bestämmelsen behövdes. Lagrådet uttalade följande.

Under föredragningen har inte kunnat utrönas vilka egenpensionsförmåner som avses med paragrafen. Det är oklart om bestämmelsen över huvud taget är relevant. Under den fortsatta beredningen bör undersökas om bestämmelsen behövs. Det förefaller som om den i så fall snarare borde utformas som en övergångsbestämmelse än som en bestämmelse i själva lagen.

Riksdagsstyrelsen anförde att det kunde diskuteras om bestämmelsen behövdes och om den i så fall inte borde vara en övergångsbestämmelse. Styrelsen

var dock inte beredd att upphäva eller ändra bestämmelsen (framst. 2015/16:RS7 s. 117).

Bestämmelsen i 2 kap. 2 § ersättningslagen motsvarar 2 kap. 11 § i 1994 års ersättningslag. Där föreskrevs att en talman inte hade rätt att uppbära statlig egenpensionsförmån för tid då talmansarvode eller avgångsersättning på grund av uppdrag som statsråd betalades ut.

Bestämmelsen i 2 kap. 11 § infördes i 1994 års lag genom en lagändring som trädde i kraft den 1 oktober 1997 (1996/97:RFK2).

Dessförinnan gällde följande. Enligt 2 kap. 3 § första stycket 1994 års lag hade talmannen rätt till förordnandepension med tillämpning av motsvarande bestämmelser i förordningen om tjänstepensionsrätt för statsråd (SAVFS 1987:6 B 4). Av paragrafens andra stycke följde att talmannen hade rätt till ålderspension, sjukpension, egenlivränta eller inkomstgaranti enligt ersättningslagen om han eller hon inte fick förordnandepension enligt första stycket.

Förordningen (SAVFS 1987:6 B 4) ersattes den 1 mars 1996 av förordningen (AgVFS 1996:1 B 1) om tjänstepensionsrätt för statsråd. Enligt 3 § i den förordningen krävdes för att ett statsråd skulle ha rätt till pension att han eller hon

1. varit statsråd under minst sex år, eller
2. varit statsråd och haft en eller flera anställningar som avsågs i förordningen (1995:1038) om statliga chefs pensioner m.m. (chefspensionsförordningen) under sammanlagt minst sex år i oavbruten följd.

Riksdagsstyrelsen konstaterade i 1997 års lagstiftningsärende att hänvisningen i 2 kap. 3 § 1994 års lag till förordningen (SAVFS 1987:6 B 4) om tjänstepensionsrätt för statsråd blivit fel i och med att förordningen upphävts och ersatts av förordningen (AgVFS 1996:1 B 1) om tjänstepensionsrätt för statsråd. Styrelsen konstaterade samtidigt att båda förordningarna i detta avseende innebar detsamma i sak. Talmannen skulle alltså ha varit talman under minst sex år eller ha varit talman och haft en eller flera sådana anställningar som avsågs i chefs pensionsförordningen under sammanlagt minst sex år i oavbruten följd för att få talmans pension.

Genom 1997 års lagändring ändrades 2 kap. 3 § första stycket 1994 års lag på så sätt att det angavs i paragrafen att talmannen hade rätt till talmans pension och att pensionsplanen för arbetstagare hos staten m.fl. och anslutande bestämmelser samt förordningen (1995:1038) om statliga chefs pensioner m.m. skulle tillämpas med de tillägg och undantag som angavs i lagen.

I 2 kap. 8 § 1994 års lag föreskrevs att talmannen för att ha rätt till talmans pension skulle

- ha varit talman under sammanlagt minst sex år eller
- ha varit talman och haft en eller flera sådana anställningar som avses i 1995 års förordning under sammanlagt minst sex år eller
- ha varit talman och statsråd i sammanlagt minst sex år.

Riksdagsstyrelsen uttalade i framställningen att den lagtekniska konstruktionen med hänvisningar till olika förordningar var svåröverskådlig och komplicerad. Styrelsen föreslog mot den bakgrunden att bestämmelserna i förordningarna skulle tas in direkt i lagtexten. Bestämmelserna i 3, 4 och 5 §§ förordningen (AgVFS 1996:1 B 1) om tjänstepensionsrätt för statsråd togs alltså in närmast ordagrant i 2 kap. 8–11 §§ 1994 års lag enligt följande uppställning.

Bestämmelsen i 5 § 1996 års förordning hade följande lydelse:

Ett statsråd har inte rätt att uppbära statlig egenpensionsförmån för tid då statsrådsarvode eller avgångsersättning på grund av uppdrag som statsråd betalas ut.

Detta kom till uttryck i 2 kap. 11 § 1994 års ersättningslag på följande sätt:

En talman har inte rätt att uppbära statlig egenpensionsförmån för tid då talmansarvode eller avgångsersättning på grund av uppdrag som statsråd betalas ut.

I författningskommentaren sägs bara att bestämmelsen motsvarar 5 § förordningen om tjänstepensionsrätt för statsråd (AgVFS 1996:1 B 1).

Av allmänmotiveringen verkar det dock som att avsikten var att en talman inte fick uppbära statlig egenpensionsförmån för tid då talmansarvode eller avgångsersättning på grund av uppdrag som *talman* betalades ut (1995/96:RFK2 s. 20).

Förordningen (AgVFS1996:1 B 1) upphävdes 2003 och ersattes av förordningen (AgVFS 2003:1 B1) om inkomstgaranti och tjänstepension för statsråd. I 5 § den förordningen föreskrevs det att ett statsråd inte har rätt att uppbära statlig egenpensionsförmån eller inkomstgaranti enligt förordningen för tid då statsrådsarvode eller avgångsersättning på grund av uppdrag som statsråd betalas ut.

2003 års förordning har ersatts av förordningen (2016:1022) om inkomstgaranti, tjänstepension och vissa försäkringsförmåner för statsråd. Enligt 5 § den förordningen har ett statsråd inte rätt att få inkomstgaranti enligt förordningen (2016:1022) eller förordningen (2016:411) om tjänstepension, inkomstgaranti och avgångsvederlag till myndighetschefer för tid då statsrådsarvode eller avgångsersättning på grund av uppdrag som statsråd betalas ut och att detsamma gäller motsvarande förmåner enligt äldre författningar.

27.2.2 Överväganden

I samband med 2010 års reform av riksdagens pensionssystem avskaffades den särskilda talmanspensionen. De bestämmelser som förts in i 1994 års ersättningslag den 1 oktober 1997 och som motsvarade vad som gällde enligt förordningen om tjänstepension för statsråd (AgVFS 1996:1 B 1) upphävdes i samband med 2010 års reform med ett undantag, bestämmelsen i 2 kap. 11 om att en talman inte har rätt att ta emot statlig egenpensionsförmån för tid då det betalas ut talmansarvode eller avgångsersättning på grund av uppdrag som

statsråd. Det finns ingen motivering i lagförarbetena till att just denna bestämmelse behövs.

Av 1997 års framställning synes avsikten ha varit att en talman inte fick uppbära statlig egenpensionsförmån för tid då talmansarvode eller avgångsersättning på grund av uppdrag som *talman* betalades ut (1995/96:RFK2 s. 20). Så utformades dock inte paragrafen i och med att det står ”statsråd” i stället för ”talman” i slutet av meningen.

Begreppet statlig egenpensionsförmån är ett vitt begrepp. Det är dock svårt att se att det i detta sammanhang avser något annat än den särskilda talmanspension som fanns före 2010 års reform. Vad ”avgångsersättning för tjänstgöring som talman” egentligen syftar på är oklart. Det är tveksamt om det över huvud taget finns någon sådan avgångsersättning som skulle kunna vara aktuell i sammanhanget. Att ålderspension enligt vanliga regler i ersättningslagen inte kan betalas ut till en tidigare talman som blir talman på nytt framgår uttryckligen av 9 kap. 14 § ersättningslagen. Den enda tänkbara situation i övrigt som skulle kunna bli aktuell är att någon som i dag är över 65 år och som har talmanspension enligt äldre bestämmelser blir talman igen. Utan någon särskild bestämmelse finns det då ingen grund för att stoppa utbetalningen av talmanspensionen. Men den situationen framstår som så pass osannolik att man kan bortse från den. Bestämmelsen bör mot den bakgrunden kunna upphävas.

Det återstår då bara en paragraf i 2 kap., dvs. bestämmelsen om talmannens rätt till arvode i 2 kap. 1 §. Den bestämmelsen kan lämpligen flyttas till 3 kapitlet där övriga bestämmelser om arvode finns, något Lagrådet förordade i 2016 års lagstiftningsärende.

28 Återkrav

Förslag: Det införs en generell bestämmelse om återkrav av felaktiga utbetalningar av arvode, resekostnadsersättning, traktamente, logiersättning och pension.

Återkrav ska kunna ske om ledamoten orsakat den felaktiga utbetalningen, eller om han eller hon tagit emot den och insett eller skäligen borde ha insett att utbetalningen var felaktig. Detta ska gälla även för tidigare ledamöter och efterlevande.

Nuvarande regler om återkrav av avgångsförmåner ändras inte.

28.1 Uppdraget i denna del

I ersättningslagen finns regler om återkrav av sjukpension, inkomstgaranti och ekonomiskt omställningsstöd som lämnats med alltför högt belopp. Det saknas däremot regler om återkrav av andra utbetalningar såsom ålderspension, efterlevandepension, arvode, traktamente, logiersättning och resekostnadsersättning. Vi ska enligt direktiven överväga om det finns behov av sådana regler och i så fall lägga fram nödvändiga författningsförslag.

28.2 Nuvarande och tidigare reglering

28.2.1 Återkrav av pension

Enligt 10 kap. 1 § ersättningslagen har en ledamot rätt till sjukpension för tid då han eller hon får hel sjukersättning eller hel aktivitetsersättning enligt socialförsäkringsbalken. Av 10 kap. 7 § följer att den som får sjukpension är skyldig att senast inom en månad från Försäkringskassans beslut anmäla till Statens tjänstepensionsverk (SPV) att sjukersättning eller aktivitetsersättning upphör eller att sådan förmån minskats. Om sjukpension felaktigt har betalats ut på grund av att anmälningsskyldigheten inte har fullgjorts ska pensionstagaren enligt 10 kap. 8 § betala tillbaka det felaktigt utbetalda beloppet samt ränta. Återkravet och kravet på ränta får efterges helt eller delvis, om det finns särskilda skäl för det.

Motsvarande bestämmelser fanns i 9 kap. 9 § i 1994 års ersättningslag. Bestämmelserna togs in i lagen i samband med 2010 års reform av pensionssystemet för riksdagen, men berörs inte närmare i förarbetena. Det sägs inte heller något om varför det inte togs in motsvarande bestämmelser om felaktiga utbetalningar av ålderspension och efterlevandepension.

28.2.2 Återkrav av avgångsförmåner

Om inkomstgaranti betalats ut med ett för högt belopp ska garantitagaren enligt 12 kap. 35 § ersättningslagen betala tillbaka mellanskillnaden. Detsamma

gäller om garantin har jämkats. Ett belopp som ska betalas tillbaka ska, när det är lämpligt, avräknas mot kommande utbetalningar av inkomstgarantin. Avräkning får inte ske förrän beslutet har vunnit laga kraft. Återkrav får efterges helt eller delvis.

Om inkomstgaranti har betalats ut med ett för högt belopp och mellanskillnaden inte har betalats tillbaka inom en månad efter det att ett krav på återbetalning har framställts, ska garantitagaren enligt 12 kap. 36 § första stycket ersättningslagen betala ränta enligt 6 § räntelagen för tid därefter till dess att betalning sker. Detsamma gäller om garantin har jämkats. Om det finns särskilda skäl får kravet på ränta efterges helt eller delvis. Av paragrafens andra stycke följer att första stycket gäller också om garantitagaren har försummat att lämna uppgifter som behövs för att kunna bestämma det belopp som ska betalas tillbaka. I så fall ska ränta tas ut från den dag då uppgifterna senast skulle ha lämnats in.

I tillämpningsföreskriften finns närmare bestämmelser om hanteringen av återkrav. Enligt 9 kap. 20 § kan SPV besluta att återkräva ett för högt utbetalt belopp eller ett belopp som jämkats av Riksdagens arvodesnämnd såväl i samband med årsavstämning som vid en senare tidpunkt när kontroll har genomförts eller uppgifter på annat sätt har framkommit. I 21 § sägs vidare att ett belopp som ska betalas tillbaka i första hand ska minska kommande utbetalningar av inkomstgarantin. I de fall återbetalning inte ska ske genom minskning av kommande utbetalningar ska garantitagaren faktureras beloppet. Enligt 22 § ska återkrav inte ske om beloppet understiger 100 kronor och det inte är möjligt att kvitta beloppet vid kommande utbetalningar av inkomstgaranti.

Motsvarande bestämmelser finns i fråga om ekonomiskt omställningsstöd i 13 kap. 31–32 §§ ersättningslagen och 10 kap. 16–21 §§ tillämpningsföreskriften.

Bestämmelserna om återkrav av inkomstgaranti som betalats ut med för högt belopp togs in i 1994 års ersättningslag genom lagändringar 2003 (framst. 2001/02:RS1, bet 2002/03:KU14). Dessförinnan fanns motsvarande bestämmelser i tillämpningsföreskriften till lagen. Riksdagsstyrelsen uttalade i det lagstiftningsärendet följande (s. 29).

Av de nu gällande tillämpningsföreskrifterna framgår att återkrav kan ske när för mycket inkomstgaranti utbetalats. Det har inte framkommit något som talar för att återkravsregeln behöver modifieras. Även fortsättningsvis bör alltså inkomstgaranti som betalats ut med för högt belopp kunna krävas tillbaka (för en redovisning av olika typer av återkravsregler, se Lavin, Återbetalning av social ersättning, 1986). Mot bakgrund av att förutsättningarna för att få inkomstgaranti och reglerna om kontroll av utbetalningarna lagreglerats bör också frågan om återkrav tas in i lag (jfr rättsfallet NJA 1984 s. 648). För tydlighetens skull bör den nya bestämmelsen om återkrav avfattas så att det framgår att återkrav kan komma att ske såväl i samband med årsavstämningen som efter det att de kontrollåtgärder som föreslagits i föregående avsnitt vidtagits. För att undvika orimliga konsekvenser, om exempelvis garantitagaren drabbats av en svår sjukdom eller av annan anledning har en nedsatt betalningsförmåga, bör det finnas en möjlighet till eftergift av hela eller av delar av återbetalningsskyldigheten. En fråga som hänger samman med möjligheterna att kräva tillbaka för

mycket utbetalad inkomstgaranti är möjligheten att debitera ränta. Den som fått ut för mycket pengar har i praktiken fått en kredit med det beloppet. I regel rör det sig om mindre belopp, men det har också förekommit att stora summor har krävts tillbaka. I sådana fall framstår det som rimligt att vederbörande får betala ränta på beloppet. Systemet med inkomstgarantier är uppbyggt så att fråga är om preliminära uppgifter som föranleder preliminära utbetalningar varefter en slutlig avräkning sker vid årsavstämningen. I syfte att motverka alltför stora differenser vid årsavstämningen har i avsnitt 5.3.3 ovan föreslagits att garantitagaren skall vara skyldig att anmäla väsentligt ändrade inkomstförhållanden. Det saknas därför anledning att kräva ränta på för högt utbetalade belopp innan årsavstämning skett. På det belopp som krävs tillbaka i samband med årsavstämning eller senare bör dock ränta kunna debiteras. Skyldigheten att betala ränta bör anges i lag. En närmare beskrivning av i vilka fall som ränta skall tas ut bör göras i tillämpningsföreskrifterna. Sammantaget innebär det anförda att reglerna om återkrav i tillämpningsföreskrifterna bör föras över till ersättningslagen och företrädarlagen samt att det av de nya bestämmelserna bör framgå när i tiden återkrav kan ske, att återkrav får efterges i vissa fall och att ränta kan debiteras.

En frågeställning som har aktualiserats i tillämpningen hos SPV är om reglerna om återbetalning är tillämpliga även om den felaktiga utbetalningen har berott på handläggningen hos myndigheten. Så har ansetts vara fallet.

Vid 2014 års reform av systemet med avgångsförmåner föreslog riksdagsstyrelsen att SPV:s beslut om återbetalning skulle vara direkt verkställbart enligt utsökningsbalken om det inte var lämpligt att i stället kvitta beloppet mot kommande utbetalningar. Ett sådant beslut skulle alltså fungera som exekutionstitel. Den föreslagna ordningen med direkt verkställighet ifrågasattes av Lagrådet som pekade på en rad problem och oklarheter med förslaget. Konstitutionsutskottet delade Lagrådets uppfattning och förslaget genomfördes inte (2013/14:KU3 s. 20 f.).

28.2.3 Återkrav av andra utbetalningar

I fråga om övriga ersättningsformer, exempelvis av resekostnadsersättning, arvode, traktamente och logiersättning, saknas det särskilda regler om återkrav i ersättningslagen och tillämpningsföreskriften. Inte heller i tidigare lagstiftning eller föreskrifter har det funnits sådana regler. I praxis har återkrav hanterats genom överenskommelser mellan Riksdagsförvaltningen och den berörda ledamoten om att beloppet som ska återbetalas dras av på kommande utbetalningar. När det gäller tidigare ledamöter har utestående fordringar fakturerats.

28.3 Överväganden i andra sammanhang

28.3.1 Översynskommittén

I Översynskommitténs uppdrag ingick bl.a. att överväga om det borde tas in omprövningsregler till nackdel för enskilda som innebar att felaktiga återbetalningar kunde återkrävas. Kommittén redovisade sitt uppdrag i januari 2005 i betänkandet Ekonomiska villkor för riksdagens ledamöter (2004/05:URF2).

Kommittén gjorde bedömningen att det inte borde införas några särskilda regler om omprövning och återbetalning och uttalade följande i denna fråga:

Utredningen visar att det förekommit fall där riksdagsförvaltningen på grund av vilseledande underlag från garantitagaren har betalat ut för stort belopp i inkomstgaranti. Dessa fall inträffade innan återkravsreglerna i ersättningslagen respektive företrädarlagen infördes år 2003. Det har också förekommit att det av misstag betalats ut dubbla tilläggsarvoden under en längre period fast det bara skulle ha utgått enkelt arvode. Felaktigheter har därutöver uppstått vid utbetalning i samband med föräldra- och sjukledigheter. Situationerna har lösts genom avtal med vederbörande om kvittning eller återbetalning i de fall det rört sig om stora belopp. I andra fall har man kvittat det som betalats ut för mycket mot kommande utbetalningar. Enheten för ledamotsservice inom riksdagsförvaltningen handlägger ärenden enligt ersättningslagen och företrädarlagen. Denna verksamhet innebär myndighetsutövning mot enskild. Riksdagsförvaltningen är därför i detta avseende att betrakta som en myndighet i regeringsformens respektive förvaltningslagens mening. Som en följd av detta är förvaltningslagens bestämmelser direkt tillämpliga på handläggningen. Vi konstaterar att det är mycket få fall där det av någon anledning görs för stora utbetalningar. Förvaltningslagens bestämmelser om omprövningsmöjligheter respektive omprövningsskyldigheter är mycket klara och tydliga. Därtill kommer rätten att ompröva enligt sedvanerätt. Enligt vår uppfattning kan riksdagsförvaltningen med stöd av dessa regelverk återkräva vad som betalats ut för mycket när detta är skäligt. Vi anser därför inte att det är nödvändigt att vid sidan av dessa rättsregler införa någon specialbestämmelse i ersättningslagen respektive företrädarlagen som innebär en allmän omprövningsrätt. Riksdagsförvaltningen fattar enligt ersättningslagen och företrädarlagen beslut om olika ersättningar till ledamöter. Beslut om t.ex. inkomstgaranti och pension meddelas den enskilde skriftligen tillsammans med en hänvisning om hur beslutet kan överklagas. Löpande utbetalningsbeslut om arvoden, resekostnadsersättningar, natraktamenten m.m. fattas genom en underrättelse på arvodesspecifikationen. Bestämmelserna om rätt att återkräva för mycket utbetald inkomstgaranti finns i en speciallag som enligt allmänna rättsprinciper tar över bestämmelser i allmän lag och alltså skall tillämpas i stället för förvaltningslagens regler. Vi menar att denna återkravsregel inte står i strid med vare sig förvaltningslagens eller sedvanerättens regler om omprövningsrätt.

Frågan om återkrav berördes inte i riksdagsstyrelsens framställning till riksdagen med anledning av Översynskommitténs betänkande (framst. 2005/06:RS4).

28.3.2 Återkravsutredningen

Regeringen tillkallade i december 2007 en utredare med uppdrag att föreslå enhetligare regler om återkrav beträffande ekonomiska förmåner för personligt ändamål inom de centrala delarna av välfärdssystemen. Utredningen redovisade sitt uppdrag i februari 2009 i betänkandet Återkrav inom välfärdssystemen – förslag till lagstiftning (SOU 2009:6). Utredningen föreslog att det skulle införas en generell återkravslag, lagen om återkrav inom välfärdssystemen (återkravslagen), som skulle gälla för i princip alla förmåner i de svenska välfärdssystemen. Arbetsmarknadspolitiska förmåner omfattades dock inte av

lagförslaget. Återbetalningsskyldigheten enligt lagen var utformad så att om en förmån hade betalats ut felaktigt eller med för högt belopp skulle den som tagit emot förmånen som utgångspunkt betala tillbaka vad som oriktigt betalats ut. Om den som tagit emot förmånen inte hade orsakat den oriktiga utbetalningen gällde återbetalningsskyldigheten bara om mottagaren av förmånen insett eller borde ha insett att utbetalningen var oriktig. I den föreslagna lagen fanns bestämmelser om bl.a. ränta, eftergift och anstånd med betalning. Förslaget har inte genomförts.

28.3.3 Delegationen för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen

Regeringen tillkallade i juni 2016 en delegation med uppdrag att motverka överutnyttjande av och felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen och andra närliggande skattefinansierade eller skattesubventionerade system – Delegationen för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen.

I december 2019 överlämnade delegationen slutbetänkandet Samlade åtgärder för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen (SOU 2019:59). I betänkandet föreslogs bl.a. att det ska tas fram ett förslag till lagstiftning om strikt återbetalningsskyldighet vid felaktiga utbetalningar. Delegationen konstaterar i denna del att regleringen av möjligheterna att återkräva en felaktig utbetalning skiljer sig åt mellan ersättningssystem och att det ibland saknas rättsligt stöd för sådana återkrav. Delegationen anför vidare följande:

I dag finns strikt återbetalningsskyldighet för exempelvis bostadsbidrag. Strikt återbetalningsskyldighet har tidigare funnits för ett antal ersättningar inom välfärdssystemen. Skälen för att ta bort återbetalningsskyldigheten var att personer som har en utsatt ekonomisk situation inte ska vara ansvariga för fel som myndigheterna begår och som den sökande inte heller har kunnat inse. För att individer med en ansträngd situation inte ska drabbas är det därför viktigt att bestämmelserna om eftergift utreds i samband med en utredning av strikt återbetalningsskyldighet. I en sådan bedömning behöver hänsyn tas till exempelvis medicinska, sociala eller ekonomiska skäl. Det är angeläget att felaktiga utbetalningar kan återkrävas oavsett inom vilket ersättningssystem de uppstår. Regelverken bör också vara enhetliga så långt det är motiverat. Sammantaget kan regelverk som är helhetligt och enhetligt bidra till att stärka den sökandes incitament att lämna korrekta uppgifter och därigenom minska de felaktiga utbetalningarna.

Betänkandet har remissbehandlats och frågan om strikt återbetalningsplikt bereds inom Regeringskansliet.

28.4 Återkravsregler på några andra områden

28.4.1 Socialförsäkringsbalken

I 108 kap. socialförsäkringsbalken finns särskilda bestämmelser om återkrav av felaktiga utbetalningar. Som huvudregel gäller enligt 2 § att Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten ska besluta om återbetalning av ersättning

som den har beslutat om enligt balken, om den försäkrade eller den som annars har fått ersättningen har orsakat att ersättningen har lämnats felaktigt eller med ett för högt belopp genom att lämna oriktiga uppgifter eller underlåta att fullgöra en uppgifts- eller anmälningsskyldighet. Detsamma gäller om ersättning i något annat fall har lämnats felaktigt eller med ett för högt belopp och den som fått ersättningen har insett eller skäligen borde ha insett detta.

Vad gäller efterlevandepension och andra förmåner till efterlevande kan beslut om återbetalning meddelas även när det är den avlidne som har orsakat att ersättning har betalats ut felaktigt eller med ett för högt belopp. Detta framgår av 3 §.

I 8 § finns en särskild bestämmelse som gäller återkrav av underhållsstöd. Om sådant stöd har lämnats felaktigt eller med ett för högt belopp ska Försäkringskassan besluta om återkrav av beloppet från den som det har betalats ut till, även om förutsättningarna enligt 2 § inte är uppfyllda. En sådan strikt återbetalningsskyldighet föreligger också för bostadsbidrag som har utbetalats felaktigt eller med ett för högt belopp.

Eftergift regleras i 11 §. Som huvudregel gäller att myndigheten helt eller delvis får efterge ett krav på återbetalning. Det förutsätter dock att det finns särskilda skäl. Huvudregeln kompletteras med särskilda regler om eftergift av återbetalning av sjukersättning och bostadsbidrag. Vid bedömningen av om det finns särskilda skäl för eftergift av en sådan ersättning ska särskilt beaktas vilken förmåga den försäkrade har att betala tillbaka ersättningen. Om den försäkrade medvetet eller av oaktsamhet har lämnat felaktiga uppgifter till grund för beräkningen av preliminär sjukersättning eller bostadsbidrag får kravet på återbetalning inte efterges.

Den som är återbetalningsskyldig ska enligt 15 § betala ränta på det återkrävda beloppet om den handläggande myndigheten har träffat avtal med den återbetalningsskyldige om en avbetalningsplan eller medgett anstånd med betalningen. Räntan ska beräknas från den dag då avtalet om avbetalningsplanen träffades eller anståndet medgavs. Ränta utgår med den räntesats som vid varje tidpunkt överstiger statens utlåningsränta med 2 procent. Om ett belopp som har återkrävts inte betalas i rätt tid, ska dröjsmålsränta tas ut på beloppet. Rântelagen ska då tillämpas (19 §). Om det finns särskilda skäl får ränta och dröjsmålsränta helt eller delvis efterges.

I 110 kap. socialförsäkringsbalken finns bestämmelser om handläggning av ärenden enligt balken. Bestämmelserna avser bl.a. ansökningsförfarandet, beslutande myndighets utredning samt sökandens och tredje mans uppgiftsskyldighet, skyldighet att anmäla ändrade förhållanden och indragning och nedsättning av ersättning. Nämnas kan att en ansökan om en förmån ska innehålla de uppgifter som behövs i ärendet och vara egenhändigt undertecknad. Uppgifter om faktiska förhållanden ska vidare lämnas på heder och samvete. Om ansökan är så ofullständig att den inte kan ligga till grund för en prövning ska den avvisas.

Den handläggande myndigheten ska se till att ärendena blir utredda i den omfattning som ärendenas beskaffenhet kräver. Den enskilde är skyldig att

lämna de uppgifter som är av betydelse för bedömningen av frågan om ersättning eller i övrigt för tillämpningen av denna balk. Sådana uppgifter ska lämnas på heder och samvete om inte särskilda skäl talar emot det.

Den beslutande myndigheten får vidta en rad åtgärder om det behövs för bedömningen av frågan om rätt till ersättning, exempelvis göra förfrågningar hos arbetsgivare, läkare eller andra, begära läkarutlåtanden och besöka sökanden. Den som fått ersättning är skyldig att anmäla ändrade förhållanden i den mån dessa påverkar rätten till ersättning.

28.4.2 Arbetslöshetsförsäkringen

Bestämmelser om rätt till arbetslöshetsersättning finns i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring.

Har någon genom oriktig uppgift eller genom underlåtenhet att fullgöra sin uppgifts- eller anmälningsskyldighet eller på annat sätt orsakat att ersättning lämnats obehörigen eller med för högt belopp ska det som betalats ut för mycket betalas tillbaka. Detsamma gäller om någon på annat sätt fått ersättning obehörigen eller med för högt belopp och han eller hon skäligen borde ha insett detta (68 §).

En arbetslöshetskassa får medge anstånd med återbetalning eller träffa avtal med den återbetalningsskyldige om en avbetalningsplan. Arbetslöshetskassan ska i så fall ta ut ränta på det obetalda beloppet. Ränta ska tas ut efter en räntesats som vid varje tidpunkt överstiger statens utlåningsränta med två procent (68 b §).

Om ett belopp som har återkrävts inte betalas i rätt tid, ska ränta enligt 6 § räntelagen tas ut på beloppet. Ränta enligt 5 § ska tas ut om den återbetalningsskyldige medgett anstånd med betalning eller om det har träffats ett avtal om återbetalning men betalning inte sker inom överenskommen tid. Arbetslöshetskassan får helt eller delvis efterge ett krav på återbetalning och ränta.

28.5 Återkravsregler i andra länder

28.5.1 Norge

Stortingsrepresentanternas ekonomiska villkor regleras i lov om godtgjørelse for stortingsrepresentanter (stortingsgodtgjørelsesloven) och lov om pensjonsordning for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmar (stortings- og regjeringspensjonsloven). Regelverket beskrivs närmare i avsnitt 11.2.

I 20 § stortingsgodtgjørelsesloven finns en särskild bestämmelse som gäller återkrav av felaktiga betalningar enligt lagen, dvs. arvode, traktamente och resekostnadsersättning. Om en stortingsrepresentant har tagit emot en utbetalning i strid mot ”redelighet og god tro” kan utbetalningen enligt paragrafens första stycke återkrävas. En utbetalning kan också återkrävas om den som tar emot utbetalningen eller någon som handlar på hans eller hennes vägnar av oaktsamhet har lämnat felaktiga uppgifter. Detsamma gäller om utbetalningen

beror på något förhållande som Stortinget svarar för om mottagaren insåg eller borde ha insett det. Felaktiga utbetalningar i andra fall kan återkrävas om det finns särskilda skäl som gör att ett sådant krav är rimligt. Den bestämmelsen innehåller inget krav på att stortingsrepresentanten på något sätt orsakat den felaktiga utbetalningen. Vid bedömningen om det finns särskilda skäl ska bl.a. beaktas hur lång tid som gått sedan den felaktiga utbetalningen gjordes och om mottagaren har inrättat sig efter utbetalningen. Ett återkrav enligt andra stycket får inte överstiga vad som finns kvar då den felaktiga utbetalningen blev känd.

Ett återkrav kan regleras genom avdrag på kommande utbetalningar eller verkställas på samma sätt som ett krav på betalning av skatt. Ränta utgår enligt räntelagen.

I 8 § stortings- och regeringspensionsloven hänvisas det i fråga om återbetalning av pension till 44 § lov om Statens pensionskasse. Enligt den bestämmelsen kan pension återkrävas om ledamoten eller någon som handlat på hans eller hennes vägnar av oaktsamhet har lämnat felaktiga eller ofullständiga uppgifter. Detsamma gäller om den felaktiga utbetalningen beror på en myndighet och ledamoten borde ha förstått att utbetalningen var fel.

28.5.2 Danmark

De ekonomiska villkoren för medlemmarna av Folketinget regleras i bl.a. lov om valg til Folketinget (valgloven) och föreskrifter som fastställts av Udvalget for Forretningsordene. Regelverket beskrivs närmare i avsnitt 11.1.

Enligt 125 a § valgloven sköter Udbetaling Danmark, som närmast kan jämföras med Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten, beräkning och utbetalning av ledamöternas förmåner enligt valgloven. I uppdraget ligger även att bl.a. träffa överenskommelser med ledamöterna om återbetalning av felaktiga utbetalningar.

28.5.3 Storbritannien

Bestämmelser om ekonomiska förmåner för ledamöter av underhuset finns bl.a. i The scheme of MP:s business costs and expenses utfärdad av the Independent Parliamentary Standards Authority (IPSA). Regelverket beskrivs närmare i avsnitt 11.4.

Regler om återkrav av felaktiga utbetalningar av förmåner som omfattas av regelverket finns i avsnitt 2.11. Reglerna innebär att en ledamot är skyldig att återbetala en felaktig utbetalning om ledamoten fått en utbetalning som han eller hon enligt IPSA:s beslut rätteligen inte skulle ha fått, om ledamoten har dragit över budgeten för en viss kostnadspost, om ledamoten efter undersökning av The Compliance Officer har gått med på en återbetalning eller blivit ålagd att göra en sådan återbetalning av The Compliance Officer.

Om återbetalning inte sker inom 30 dagar dras beloppet från kommande utbetalningar av kostnadsersättning. Ledamotens möjligheter att använda det

betalkort parlamentet tillhandahåller spärras samtidigt. Krav på återbetalning ska som huvudregel regleras under samma år som kravet uppstod. Undantag kan förekomma om kravet uppstod sent under året eller om det är fråga om ett stort belopp.

28.6 Ändring och omprövning av förvaltningsbeslut

28.6.1 Begreppen ärende, beslut och faktiskt handlande

Det finns ingen legal definition av begreppet beslut. Man brukar dock säga att ett beslut är ett uttalande av en myndighet som är avsett att ha vissa verkningar för den som det riktar sig mot. Den yttre formen är inte avgörande utan uttalandets syfte och innebörd. Råd och upplysningar från en myndighet är normalt sett inte att betrakta som ett beslut.

Inte heller begreppet ärende definieras i författning. Ett ärende kännetecknas dock av att det är en verksamhet vid en myndighet som avslutas med någon form av beslut. Från ärendehandläggning ska skiljas faktiskt handlande av en myndighet.

Hantering av ledamöternas ersättningar innefattar såväl ärendehandläggning, beslutsfattande och faktiskt handlande. Varje reseräkning som lämnas in innebär att det har påbörjats en ärendehandläggning som utmynnar i ett beslut om utbetalning av allmänna medel. Detsamma gäller ansökningar om logiersättning, periodkort på flyg eller årskort på tåg. Iordningsställande av en övernattningsbostad och tillhandahållande av teknisk och elektronisk utrustning är exempel på faktiskt handlande.

28.6.2 När ska respektive få ett beslut ändras?

I 37 § förvaltningslagen (2017:900) finns bestämmelser om under vilka förutsättningar en myndighet får ändra ett beslut. Enligt paragrafens första stycke får så ske om myndigheten anser att beslutet är felaktigt på grund av att det har tillkommit nya omständigheter eller av någon annan anledning.

Paragrafens andra stycke gäller beslut som till sin karaktär är gynnande för någon enskild part. Ett sådant beslut får endast ändras till den enskildes nackdel om

1. det framgår av beslutet eller de föreskrifter som det har grundats på att beslutet under vissa förutsättningar får återkallas (s.k. återkallelseförbehåll)
2. tvingande säkerhetsskäl kräver att beslutet ändras omedelbart eller
3. felaktigheten beror på att parten har lämnat oriktiga eller vilseledande uppgifter.

Bestämmelsen om gynnande beslut omfattar exempelvis tillstånd och förmåner av olika slag. Det ska vara fråga om ett beslut som ger den enskilde rätt till något som han eller hon inte hade rätt till om beslutet inte hade fattats. Ändras ett gynnande beslut till den enskildes förmån är första stycket

tillämpligt. Andra stycket tar bara sikte på gynnande beslut som ändras till den enskildes nackdel.

Ett återkallelseförbehåll enligt punkt 1 ska antingen tas in i den författning som reglerar sakfrågan eller i själva beslutet. Förbehållet måste vara tydligt, avgränsat och förutsebart. En återkallelse av ett gynnande beslut måste också vara förenligt med de allmänna principerna om proportionalitet och objektivitet.

Punkten 3 avser den situationen att den enskilde lämnat oriktiga eller vilseledande uppgifter. Avsikten med bestämmelsen är inte att bestraffa uppgiftslämmandet som sådant. Det handlar i stället om att rätta till ett beslut som blivit materiellt felaktigt. Uppsåt eller oaktsamhet är då inte relevant. Om uppgifterna visserligen är felaktiga men inte har påverkat beslutet kan man inte återkalla beslutet med stöd av bestämmelsen i punkt 3. Det krävs alltså ett orsaks samband mellan den oriktiga uppgiften och det felaktiga beslutet.

Enligt 38 § förvaltningslagen ska en myndighet ändra ett beslut som den har meddelat som första instans om myndigheten finner att beslutet är uppenbart felaktigt i något väsentligt hänseende på grund av att det har tillkommit nya omständigheter eller av någon annan anledning och beslutet kan ändras snabbt och enkelt och utan att det blir till nackdel för någon enskild.

28.6.3 Förhållandet mellan omprövning och återkrav

En felaktig utbetalning kan leda till dels att ett gynnande förvaltningsbeslut omprövas med stöd av förvaltningslagen, dels att ett felaktigt utbetalt belopp återkrävs. Som exempel kan nämnas ett beslut om att en ledamot har rätt till logiersättning som har fattats på felaktiga grunder. Ett sådant beslut skulle kunna omprövas varvid Riksdagsförvaltningen konstaterar att ledamoten inte har rätt till sådan ersättning. Samtidigt kan det bli aktuellt att kräva tillbaka ersättning som betalats ut felaktigt. Omprövning och återkrav tangerar varandra samtidigt som rättsinstituterna är självständiga till varandra och får prövas för sig. En omprövning innebär inte med automatik att en felaktig utbetalning kan återkrävas.

28.7 Principen om *condictio indebiti*

I avsaknad av lagreglering gäller principen om *condictio indebiti* i svensk rätt. Principen innebär att den som har gjort en utbetalning i den felaktiga tron att betalningsplikt har förelegat som huvudregel har rätt att få tillbaka vad som har betalats ut felaktigt. Principen är tillämplig bl.a. vid misstagsutbetalningar, dvs. utbetalningar som t.ex. skett till fel person, eller om betalaren betalar vad han felaktigt tror är en skuld. Den är även tillämplig om utbetalning skett med ett för stort belopp.

Återbetalningsplikten bortfaller om mottagaren dels haft befogad anledning att tro att han eller hon hade rätt till de mottagna medlen, dels i god tro har inrättat sig efter detta. Vidare ska det vid en övergripande intresseavvägning framstå som motiverat att betalaren förlorar sin rätt att få tillbaka pengarna (se

exempelvis rättsfallen NJA 1933 s. 25, NJA 1961 s. 18, NJA 1999 s. 575, NJA 2015 s. 1072 och NJA 2016 s. 1074).

28.8 Återkrav av lön och annan ersättning på det statliga området

Som huvudprincip gäller på det arbetsrättsliga området att en arbetstagare är skyldig att betala tillbaka lön som har utbetalats med för högt belopp eller som inte skulle ha betalats ut, såvida inte arbetstagaren har inrättat sig efter utbetalningen och är i god tro.

Enligt villkorsavtalen på det statliga området gäller att beräkningen av lön är preliminär. En löneutbetalning kan alltså korrigeras i efterhand, exempelvis om den anställde varit sjuk eller ledig, s.k. fri korrigering. Det krävs dock att korrigeringen sker i nära anslutning till utbetalningen. I annat fall får frågan om återbetalning prövas enligt lagen (1970:215) om arbetsgivares kvittningsrätt (kvittningslagen). Kvittning enligt kvittningslagen kan bli aktuell om arbetsgivaren betalat ut för hög lön och kan ske genom antingen frivillig kvittning eller tvångskvittning. Tvångskvittning kräver att det finns en klar och förfallen fordran och att fordran har uppstått i anställningen. Tvångskvittning kan enligt kvittningslagen också ske med stöd i kollektivavtal. Bestämmelser om det finns i villkorsavtalen. Kvittningslagen är inte tillämplig på riksdagsledamöter.

28.9 Överväganden

28.9.1 Återkrav

Olika former av felaktiga utbetalningar

Årligen görs det tusentals utbetalningar från Riksdagsförvaltningen och SPV inom ramen för riksdagens ersättningssystem. Vissa utbetalningar sker efter ansökan av ledamoten, såsom logiersättning, traktamente, resekostnadsersättning och avgångsförmåner, medan andra utbetalningar sker automatiskt, exempelvis utbetalning av ledamotsarvodet. Det är ofrånkomligt att det ibland uppstår fel. Det kan handla om att en utbetalning rätteligen inte borde ha skett över huvud taget eller att ett belopp blir för högt eller för lågt. Betalningar till fel person kan också förekomma. Felen kan bero på slarv, missförstånd, felräkning, fel i datasystem och liknande. Det finns även exempel på att Riksdagsförvaltningen vilseletts att göra utbetalningar som inte borde ha skett.

Det bör införas tydliga återkravsregler

Återkrav av inkomstgaranti, ekonomiskt omställningsstöd och sjukpension är reglerade i ersättningslagen. SPV kan således besluta om återkrav om parterna inte kommer överens om en frivillig återbetalning. Vidare finns det regler om återbetalning av avgångsförmåner efter beslut om jämkning.

Som nämns i direktiven saknas det däremot bestämmelser i ersättningslagen om vad som gäller i fråga om återkrav av andra former av ersättning såsom arvode, logiersättning, traktamente och resekostnadsersättning. I praktiken hanteras sådana återkrav normalt genom att Riksdagsförvaltningen och ledamoten kommer överens om att den felaktiga utbetalningen ska regleras genom avdrag på ett kommande arvode eller annan ersättning. Har ledamoten fått ett för lågt belopp regleras det så snart som möjligt. De praktiska problem som är förknippade med att det saknas uttrycklig reglering av under vilka förutsättningar en felaktig utbetalning kan återkrävas ska således inte överdrivas. Även i fortsättningen kommer felaktiga utbetalningar säkerligen i de allra flesta fall hanteras genom överenskommelser mellan ledamoten och Riksdagsförvaltningen.

Man kan dock tänka sig situationer där det uppstår delade meningar om huruvida ledamoten är återbetalningsskyldig och i så fall med vilket belopp. SPV påtalade också i sitt remissvar med anledning av det ursprungliga förslaget till ersättningslag inkonsekvensen i att det finns regler om återbetalning av felaktigt utbetald sjukpension men inte om återkrav av efterlevandepension och ålderspension och förordade att sådana bestämmelser skulle införas.

Den första regleringen av återkrav av felaktiga utbetalningar på pensions- och socialförsäkringsområdet infördes under senare delen av 1940-talet. Syftet med det var bl.a. att åstadkomma en tydlighet för såväl myndigheter som försäkrade och att underlätta hanteringen av återkrav. Den typen av skäl har legat till grund även för senare reglering av återkrav inom välfärdssystemen (jfr SOU 2009:6 s. 111 f.). Ett motsvarande synsätt kan anläggas när det gäller återkrav av felaktiga utbetalningar inom riksdagens ersättningssystem. Även om det praktiska behovet av en reglering inte är så stort sett till antalet återkravsärenden bör det enligt vår uppfattning vara till gagn för såväl tillämpande myndigheter som för ledamöter, tidigare ledamöter och andra som tar emot betalningar enligt ersättningslagen med en klar och tydlig reglering av vad som gäller vid återbetalning. Tilltron till och respekten för ersättningssystemet talar också med styrka för att det klart och tydligt framgår att felaktiga utbetalningar ska betalas tillbaka. En sådan reglering bör således införas. I och med regleringens ingripande karaktär för den enskilde hör den hemma i ersättningslagen och inte i föreskriften till lagen.

Socialförsäkringsbalkens regler bör tjäna som förebild

Frågan är då på vilka grunder en ledamot ska vara skyldig att återbetala en felaktig utbetalning och om förutsättningarna för en sådan återbetalning ska vara gemensamma för alla ersättningsformer eller om det finns skäl att ha olika regler.

Det förekommer olika tänkbara modeller för hur regler om återbetalning av felaktiga utbetalningar kan utformas. En modell bygger på en strikt återbetalningsplikt där man inte beaktar eventuell god tro eller vem som orsakat felet. En annan modell bygger på att den enskilde är återbetalningsskyldig om han

eller hon insett eller borde ha insett att en utbetalning var felaktig. Ytterligare en modell är att återbetalningsplikten inträder om den enskilde på ett eller annat sätt har orsakat den felaktiga utbetalningen (jfr Lavin, Återbetalning av social ersättning, 1986, s. 32 f.).

Reglerna om återbetalningsskyldighet i socialförsäkringsbalken och lagen om arbetslöshetsförsäkring är i princip konstruerade som en kombination av de två sistnämnda modellerna. Den enskilde är således skyldig att betala tillbaka ett felaktigt belopp dels om han eller hon har orsakat den felaktiga utbetalningen, dels annars insett eller borde ha insett felet. Vi anser att regleringen bör utformas i överensstämmelse med dessa bestämmelser. På detta sätt kommer regelverket att bygga på en väl inarbetad ordning med en omfattande praxis på närliggande områden och som dessutom ligger i linje med den grundläggande principen om *condictio indebiti*.

En ledamot bör således vara skyldig att betala tillbaka en felaktig utbetalning om ledamoten har orsakat utbetalningen eller annars tagit emot betalningen och därvid insett eller skäligen borde ha insett att utbetalningen var felaktig (se förslaget till 14 a kap. 1 § ersättningslagen).

Särskilt om inkomstgaranti och ekonomiskt omställningsstöd

Vad särskilt gäller inkomstgaranti och ekonomiskt omställningsstöd är förhållandena dock speciella jämfört med vad som gäller för övriga ersättningsformer. Storleken på beloppen som betalas ut beror bl.a. på vilka andra inkomster som den tidigare ledamoten har. Sådana inkomster ska beaktas på visst sätt. I slutet av varje år görs det en avstämning mot det verkliga utfallet. Det kan då visa sig att utbetalningar varit alltför höga eller för låga. Om det utbetalade beloppet är för lågt ska SPV så snart som möjligt betala ut mellanskillnaden till den tidigare ledamoten. Är det utbetalade beloppet för högt är ledamoten skyldig att betala tillbaka mellanskillnaden till SPV. En motsvarande ordning gäller i fråga om bostadsbidrag. Det saknar därvid betydelse om den enskilde varit i god tro eller orsakat att beloppet blivit för högt. Återbetalningsplikten är således strikt. Skäl att frånga denna ordning har inte framkommit. Den bör således behållas (se förslaget till 12 kap. 35 och 36 §§ och 13 kap. 31 och 32 §§ ersättningslagen). Framhållas kan i det sammanhanget att en sådan återbetalning kan bli aktuell inte bara vid en årlig avstämning utan även om det i andra sammanhang framkommer att en utbetalning varit felaktig.

28.9.2 Ränta

Enligt 10 kap. 8 §, 12 kap. 36 § och 13 kap. 32 § ersättningslagen ska det tas ut ränta om ett för högt utbetalt belopp inte har betalats tillbaka inom en månad från det att ett krav om återbetalning framställts. I bestämmelserna anges att räntan ska beräknas enligt 6 § räntelagen. Den ordningen bör behållas och även införas på övriga typer av återkrav (se förslaget till 14 a kap. 3 § ersättningslagen).

Om det träffas en överenskommelse om avbetalning eller medges anstånd med betalning tas det enligt socialförsäkringsbalken ut ränta enligt 5 § räntelagen, dvs. s.k. avkastningsränta. Vi gör bedömningen att det är lämpligt att motsvarande regler införs här (se förslaget till 14 a kap. 2 § ersättningslagen).

28.9.3 Eftergift

Återkrav av sjukpension, avgångsförmåner och dröjsmålsränta får, enligt 10 kap. 8 § tredje stycket, 12 kap. 35 § tredje stycket och 13 kap. 32 § första stycket ersättningslagen, efterges helt eller delvis. Detsamma gäller vid jämförande av avgångsförmåner. En gemensam förutsättning för det är att det finns särskilda skäl. Motsvarande gällde även enligt 1994 års lag. Av lagförarbetena framgår att införandet av en möjlighet att meddela eftergift syftade till att undvika orimliga konsekvenser, exempelvis om den enskilde drabbats av svår sjukdom eller av annan anledning hade nedsatt betalningsförmåga. I sådana situationer borde det, anfördes det, finnas en möjlighet att meddela eftergift av hela eller delar av återbetalningsskyldigheten (framst. 2001/02:RS3 s. 23). I förarbetena till ersättningslagen uttalades att tidigare uttalanden alltjämt gällde (framst. 2015/16:RS7 s. 168 och s. 180).

Vi anser att det även fortsättningsvis bör vara möjligt att efterge återkrav av såväl kapitalbelopp som ränta vad gäller avgångsförmåner och sjukpension om det finns särskilda skäl. Motsvarande bestämmelser bör också införas i fråga om övriga typer av återkrav enligt ersättningslagen (se förslaget till 14 a kap. 4 § ersättningslagen).

Vi återkommer i författningskommentaren till vad som ska anses utgöra särskilda skäl för att medge eftergift.

28.9.4 Återkrav av ersättning utbetald till leverantörer m.m.

Det kan förekomma att en ledamot bokar resa och övernattning via den resebyrå och den taxifirma som Riksdagsdagsförvaltningen anlitat, trots att ledamoten inte har rätt till det, exempelvis om det visar sig att resan inte är att betrakta som en tjänsteresa. I sådana fall betalas leverantören direkt via Riksdagsförvaltningen. I dagsläget regleras kravet på ledamoten genom överenskommelser om avdrag på kommande utbetalningar. Det är alltså inte fråga om en felaktig utbetalning i egentlig mening och situationen omfattas inte av den regel om återbetalning vi nu föreslagit. Vi gör bedömningen att det skulle föra alltför långt att ta in särskilda regler om ledamotens ersättningsskyldighet i denna situation. För det fall att ledamoten motsätter sig att ingå en överenskommelse finns möjligheten att väcka talan vid allmän domstol.

Detsamma gäller den situationen att en ledamot utnyttjar en förmån, exempelvis en övernattningsbostad inom Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd, utan att förutsättningarna för det är uppfyllda men där det inte sker en direkt motsvarande betalning från förvaltningens sida.

29 Sanktioner m.m.

Förslag: Skyldigheten att lämna uppgifter på heder och samvete ska inte bara gälla uppgifter som behövs för att pröva rätten till avgångsförmåner utan även vid begäran om ersättning för resekostnader och traktamente och i ansökningar om övernattningsbostad och logiersättning. En ledamots ersättningsansvar utvidgas så att ansvaret även omfattar skador och förlust i arbetsrum och kostnader som uppstår på grund av att ledamoten brister i städning vid utflyttning och lämnar kvar egendom i övernattningsbostaden.

Bedömning: I övrigt bör det inte – utöver uttryckliga regler om återbetalningsskyldighet vid felaktiga utbetalningar och preskription – införas sanktioner mot överträdelser av regelverket om ledamöternas rätt till ersättning.

29.1 Uppdraget i denna del

I våra direktiv konstateras att det saknas bestämmelser i ersättningslagen som gör det möjligt att ingripa mot en ledamot som inte följer regelverket. Som exempel på en tänkbar sådan sanktion nämns i direktiven att ledamoten under viss tid inte får använda den resebyrå eller det taxibolag som anlitas av Riksdagsförvaltningen. Vi ska överväga om det finns behov av sådana sanktionsbestämmelser.

29.2 Vad avses med en sanktion?

Innebörden av begreppet sanktion berörs inte närmare i direktiven. I allmänt språkbruk innefattar uttrycket inte bara straffrättsliga konsekvenser av ett handlande eller en underlåtenhet utan även administrativa åtgärder som syftar till att vara handlingsdirigerande. Nämnas kan sanktionsavgifter och att en förmån dras in eller sätts ned. En sanktion kan även vara av civilrättslig natur och innebära att den enskilde åläggs ett betalningsansvar eller får betala tillbaka ett belopp. Vi har under vårt arbete utgått från en sådan vid innebörd av begreppet sanktion. Vi har vidare utgått från att en sanktion ska vara handlingsdirigerande och att det inte handlar om att bestraffa ledamöter. En sanktion får inte heller vara utformad på ett sådant sätt att ledamoten hindras från att utföra väljarnas uppdrag.

29.3 Tidigare och nuvarande reglering

29.3.1 Tillämpningsföreskriften till 1994 års ersättningslag

År 2001 infördes det i tillämpningsföreskriften till 1994 års ersättningslag en bestämmelse med följande lydelse:

Har en ledamot använt ett tilldelat kort eller annat färdbevis i strid med bestämmelser för kortet eller på annat sätt brutit mot gällande resebestämmelser, får riksdagsförvaltningen dra in kort eller färdbeviset, begränsa dess funktioner eller vidta andra administrativa åtgärder.

Bestämmelsen infördes efter förslag av Reseutredningen. Ett exempel på en sanktion kunde, enligt utredningen, vara att den som inte följt föreskrifterna för riksdagskortet fick övergå till kort med eget betalningsansvar. Vad gäller medvetet lämnande av oriktiga uppgifter konstaterade utredningen att allmänna straffrättsliga och skadeståndsrättsliga principer fick tillämpas (utredningens betänkande s. 36).

Sanktionsbestämmelsen upphävdes 2010. Det anges inte något skäl för det i underlaget till riksdagsstyrelsens beslut.

Såvitt vi kunnat finna tillämpades bestämmelsen vid något enstaka tillfälle på så sätt att ledamoten ålades en särskild redovisningsskyldighet för resekostnader och användningen av betalkort. Vi har inte hittat några beslut om återkallelse av färdbevis eller liknande.

29.3.2 Nuvarande ordning

I 5 kap. 9 § tillämpningsföreskriften föreskrivs att en ledamot ska ersätta Riksdagsförvaltningen för dels skador i övernattningsbostaden utöver normalt slitage, dels skadade eller saknade inventarier i bostaden. Det saknas i övrigt uttryckliga regler i föreskriften om en ledamots ersättningsansvar.

En tidigare ledamot kan, beroende på ålder och tjänstgöringstid, ha rätt till avgångsförmån i form av inkomstgaranti och ekonomiskt omställningsstöd. Under vissa förutsättningar kan utbetald avgångsförmån jämkas, dvs. sättas ned eller återkrävas för förfluten tid. Så kan bli fallet bl.a. om den tidigare ledamoten utför arbete åt någon annan utan att ta betalt för det, inte vidtar tillräckliga åtgärder för att övergå till förvärvsarbete eller döms för vissa brott.

Återbetalning kan bli aktuell om en ledamot får en felaktig utbetalning av exempelvis arvode eller ersättning för utlägg under en tjänsteresa. Det saknas emellertid närmare bestämmelser om det i ersättningslagen eller tillämpningsföreskriften (se dock våra förslag i kapitel 28). Inte heller i övrigt finns det bestämmelser om sanktioner vid överträdelser av reglerna i ersättningslagen och tillämpningsföreskriften.

29.3.3 Sanktioner i andra parlament

Europaparlamentet antog i januari 2012 en uppförandekod för ledamöter. I uppförandekoden finns bestämmelser om bl.a. ledamöternas grundläggande skyldigheter, informationsplikt, intressekonflikter och mottagande av gåvor. Uppförandekoden innehåller bestämmelser om att en ledamot som inte följer koden kan straffas med anmärkning, förverkande av arvodet under viss tid, tillfällig avstängning från parlamentets verksamhet, dock inte rätten att rösta, och att ledamoten förlorar uppdrag. Beslut om sanktion fattas av talmannen i

samråd med en rådgivande kommitté. Alla sanktioner publiceras på parlamentets webbplats.

Europaparlamentets ledamotsstadga innehåller närmare bestämmelser om ledamöternas rätt till arvode, resekostnadsersättning, pension och liknande. Utöver regler om återbetalningsplikt saknas det bestämmelser om sanktioner vid överträdelser av stadgan.

Utredningen har via nätverket ECPRD inhämtat upplysningar från andra länders parlament. Det har därvid framkommit att det generellt sett – utöver regler om återbetalningsplikt och skadeståndsregler vid skada och förlust – saknas bestämmelser om andra typer av sanktioner vid överträdelser av regler om ledamöternas ekonomiska villkor.

29.4 Straffrättsliga sanktioner

29.4.1 Brottsbalken

Brottsbalken gäller givetvis även riksdagsledamöter och det finns flera bestämmelser i balken som kan bli aktuella vid överträdelser av riksdagens regelverk, exempelvis om en ledamot reser och bor för privata ändamål på riksdagens bekostnad.

Bedrägeri

Bedrägeri regleras i 9 kap. 1 § brottsbalken och innebär att gärningsmannen genom vilseledande förmår någon annan att genomföra eller underlåta en handling om detta innebär vinning för gärningsmannen och skada för den vilseledde. Det räcker med risk för slutlig skada för att brottet ska vara fullbordat. Bedrägeri kan vara att rubricera som ringa brott, tidigare benämnt bedrägligt beteende, eller som grovt brott (9 kap. 2–3 § brottsbalken).

Osann försäkran

För osann försäkran döms enligt 15 kap. 10 § brottsbalken den som i en skriftlig utsaga som enligt lag eller författning ska lämnas under ed eller på heder och samvete eller annan liknande försäkran lämnar osanna uppgifter eller undanhåller sanningen. Det krävs att förfarandet innebär fara i bevishänseende. Om gärningen sker av grov oaktsamhet döms i stället för vårdslös försäkran.

Osant intygande

Brottet osant intygande föreligger enligt 15 kap. 11 § brottsbalken om gärningsmannen lämnar osanna uppgifter om vem han eller hon är eller om annat än egna angelägenheter eller upprättar en urkund för skens skull rörande en rättshandling. Det krävs dessutom att det föreligger fara i bevishänseende.

Urkundsförfalskning

För urkundsförfalskning döms enligt 14 kap. 1 § brottsbalken den som genom att skriva annan verklig eller diktad, persons namn eller genom att falskeligen förskaffa sig annans underskrift eller på annat sätt, framställer falsk urkund eller också falskeligen ändrar eller fyller ut äkta urkund, allt under förutsättning att åtgärden innebär fara i bevishänseende.

29.4.2 Specialstraffrätt

Skattebrottslagen m.m.

I skattebrottslagen (1971:69) finns flera bestämmelser som kan bli aktuella vid överträdelse av regelverket kring ledamöternas rätt till ersättning. För skattebrott döms enligt 2 § skattebrottslagen den som på annat sätt än muntligen uppsåtligt lämnar oriktig uppgift till myndighet eller underlåter att till myndighet lämna deklaration, kontrolluppgift eller annan föreskriven uppgift och därigenom ger upphov till fara för att skatt undandras det allmänna eller felaktigt tillgodoräknas eller återbetalas till honom själv eller annan.

Den som på annat sätt än muntligen av grov oaktsamhet lämnar oriktig uppgift till myndighet och därigenom ger upphov till fara för att skatt undandras det allmänna eller felaktigt tillgodoräknas eller återbetalas till honom själv eller annan döms enligt 5 § för vårdslös skatteuppgift.

I 7 § finns en bestämmelse om skatteredovisningsbrott. Bestämmelsen innebär att den som i annat fall än som avses i 2 §, lämnar oriktig uppgift till en myndighet om uppgiften rör förhållande som har betydelse för skyldigheten för honom eller annan att betala skatt eller någon som är skyldig att för honom innehålla skatt eller lämna kontrolluppgift eller motsvarande underrättelse döms för skatteredovisningsbrott.

Om en skattskyldig har lämnat en uppgift till ledning för beslut om slutlig skatt och uppgiften visar sig vara oriktig ska det enligt 49 kap. 4–5 §§ skatteförordningen (2011:1244) tas ut ett skattetillägg. När det gäller inkomstskatt tas skattetillägg normalt ut med 40 procent av den skatt som, om den oriktiga uppgiften hade godtagits, inte skulle ha påförts den skattskyldige.

Folkbokföringsbrott

Enligt 42 § folkbokföringslagen (1991:481) döms den som lämnar en oriktig uppgift till grund för beslut om folkbokföring för folkbokföringsbrott, om åtgärden innebär fara i bevishänseende. Detsamma gäller den som inte fullgör sina skyldigheter enligt vissa bestämmelser i folkbokföringslagen, exempelvis att anmäla flyttning och ändrad postadress. I ringa fall ska det inte dömas till ansvar.

Bidragsbrottslagen

Bidragsbrottslagen (2007:612) trädde i kraft den 1 januari 2008 och syftar till att åstadkomma ett bättre straffrättsligt skydd för välfärdssystemen och därigenom bevara förtroende för systemen och skydda de offentliga finanserna.

Enligt 1 § första stycket gäller lagen bidrag, ersättningar, pensioner och lån för personligt ändamål som enligt lag eller förordning beslutas av Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Centrala studiestödsnämnden, Migrationsverket, Arbetsförmedlingen, en kommun eller en arbetslöshetskassa och betalas ut till en enskild person (ekonomisk förmån). Av paragrafens andra stycke följer att lagen även gäller sådana stöd, bidrag och ersättningar som enligt lag eller förordning beslutas av Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen eller en kommun och avser en enskild person, men betalas ut till eller tillgodoräknas någon annan än den enskilde.

För bidragsbrott döms enligt 2 § den som lämnar oriktiga uppgifter eller inte anmäler ändrade förhållanden som han eller hon är skyldig att anmäla enligt lag eller förordning, och på så sätt orsakar fara för att en ekonomisk förmån eller ett ekonomiskt stöd felaktigt betalas ut, felaktigt tillgodoräknas, betalas ut med ett för högt belopp eller tillgodoräknas med ett för högt belopp. Om brottet är grovt döms för grovt bidragsbrott (3 §). Vid bedömningen av om ett brott är grovt ska särskilt beaktas om brottet rört betydande belopp, om den som begått brottet använt falska handlingar, eller om gärningen ingått i en brottslighet som utövats systematiskt eller i större omfattning.

Den som av grov oaktsamhet begår en gärning som omfattas av 2 § döms för vårdslöst bidragsbrott. Det framgår av 4 §. Om gärningen är mindre allvarlig döms inte för ansvar.

Kommuner, arbetslöshetskassor och de myndigheter som räknas upp i 1 § är skyldiga att anmäla till polis om det kan misstänkas att brott enligt bidragsbrottslagen har begåtts.

Riksdagen behandlade i april 2020 ett motionsyrkande med en begäran om ett tillkännagivande om behovet av att se över möjliga åtgärder i syfte att inskräpa allvaret vid missbruk av förtroendevaldas ersättningar, bl.a. ersättningar från Riksdagsförvaltningen (motion 2019/20:1088). I motionen påtalades bl.a. att bidragsbrottslagen inte är tillämplig på ersättning enligt ersättningslagen och att det ställs lägre krav på en riksdagsledamot än på den som exempelvis ansöker om arbetslöshetsersättning. Konstitutionsutskottet konstaterade i det av riksdagen godkända betänkandet 2019/20:KU9 att ett flertal frågor om riksdagsledamöternas rätt till ersättning och övernattningsbostäder var föremål för översyn och att detta arbete inte borde föregripas.

29.5 Arbetsrättsliga sanktioner för statligt anställda

Bestämmelser om arbetsrättsliga sanktioner finns i 14–17 §§ lagen (1994:260) om offentlig anställning. En arbetstagare som uppsåtligen eller av oaktsamhet åsidosätter sina skyldigheter i anställningen får enligt 14 § meddelas disciplinpåföljd för tjänsteförseelse. Är felet med hänsyn till samtliga omständigheter

ringa, får någon påföljd inte meddelas. Av 15 § framgår att disciplinpåföljder är varning och löneavdrag. En arbetstagare får inte samtidigt meddelas flera disciplinpåföljder. Ett löneavdrag får göras för högst 30 dagar och per dag högst uppgå till 25 procent av dagslönen.

En arbetstagare som är skäligen misstänkt för att i sin anställning ha begått brott ska anmälas till åtal, om misstanken avser tjänstefel, grovt tjänstefel, mutbrott, brott mot tystnadsplikt, misshandel eller annat brott om det kan antas leda till annan påföljd än böter. Myndigheten är skyldig att göra en åtalsanmälan även om det har skett en polisanmälan i fråga om den aktuella händelsen.

29.6 2019 års riksdagsöversyn

Riksdagsstyrelsen tillkallade den 12 juni 2019 en parlamentariskt sammansatt kommitté under ledning av talmannen med uppgift att se över vissa frågor som gäller riksdagens arbete, 2019 års riksdagsöversyn. I uppdraget ingick bl.a. att överväga behovet av ekonomiska sanktioner mot ledamöter som väljer att inte delta i riksdagsarbetet. Utredningen redovisade sitt uppdrag i september 2020 (2020/21:URF1). Utredningen föreslår att en ledamot som inte deltar i riksdagsarbetet kan bli skyldig att återbetala arvodet. Kriteriet för att avgöra om en ledamot har deltagit i riksdagsarbetet eller inte är deltagandet i voteringar. Om ledamoten har varit frånvarande vid minst 60 procent av voteringstillfällena under ett kvartal utan giltigt skäl ska talmannen erinra ledamoten om att om en sådan frånvaro upprepas under ett kvartal under valperioden kommer talmannen att göra en anmälan till Riksdagens arvodesnämnd. Om frånvaron upprepas och talmannen anmäler frånvaron till arvodesnämnden beslutar nämnden om återkrävande av arvodet. Återkravet gäller för det kvartal när den höga ogiltiga frånvaron upprepades. Nämndens beslut kan överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Annan ersättning som utgått under den aktuella tiden, exempelvis resekostnadsersättning, omfattas inte av ett sådant återkrav. Ledamoten är inte heller skyldig att ersätta användning av teknisk utrustning eller en övernattningsbostad. Förslaget kräver ändringar i bl.a. riksdagsordningen och ersättningslagen. Kommitténs betänkande är för närvarande föremål för remissbehandling.

29.7 Överväganden

29.7.1 Inledning

Uppdraget som riksdagsledamot ställer stora krav på den enskilde ledamoten i en rad olika avseenden, bl.a. i fråga om integritet, moral, etik, omdöme och uppförande. I det ligger att följa och tillämpa regelverket om ledamöternas rätt till ersättning, inte bara på ett korrekt sätt utan även med omdöme (se avsnitt 6.4 om uppförandekoden).

Överträdelser av regelverk förekommer inom alla ersättningssystem. Det kan vara fråga om allt från slarv till uppsåtligt vilseledande för personlig

vinning. Omfattningen av överträdelser och beloppens storlek är inte här av avgörande betydelse. Även enstaka överträdelser som rör mindre belopp kan minska tilltron till riksdagen som institution och riksdagens ersättningsystem.

Vi har i uppdrag att överväga om det finns skäl att införa sanktioner vid överträdelser av ersättningslagen och tillämpningsföreskriften till lagen. Innebörden av begreppet sanktion är, som påpekats inledningsvis, vid och kan bl.a. innefatta straffrättsliga konsekvenser, sanktionsavgifter, ersättningskyldighet, återbetalningsplikt och avstängning från rätten att utnyttja en ersättningsform under viss tid. Den yttersta sanktionen – att ledamoten inte kommer i fråga vid ett kommande val eller inte blir omvald – ligger dock i väljarnas och partiernas händer i och med att förtroendet för ledamoten prövas med jämna mellanrum vid allmänna val.

Det finns inget egenvärde i sig med sanktioner. För att sådana ska införas bör det krävas att det finns ett påtagligt behov för att uppnå en regelefterlevnad och att det behovet inte kan tillgodoses på annat sätt, exempelvis genom ytterligare informationsinsatser om regelverket, påminnelser och erinringar vid konstaterade brister och liknande mindre ingripande åtgärder. En sanktion ska vidare kunna tillämpas på ett rättssäkert och effektivt sätt. Den får inte heller vara utformad på ett sådant sätt att den försvårar för ledamoten att utöva sitt riksdagsuppdrag. Det skulle i förlängningen gå ut över väljarna och arbetet i riksdagen. I det sammanhanget kan noteras att sanktioner vid överträdelser av regler om ledamöters ekonomiska villkor, utöver återbetalningskyldighet, inte synes vara vanligt förekommande i andra parlament. Det bör sålunda krävas starka skäl för att införa sanktioner på området.

29.7.2 Redan i dag finns vissa sanktioner

Vi kan konstatera att det redan i dag finns vissa sanktioner i ersättningslagen i och med möjligheterna att jämka avgångsförmåner och att kräva tillbaka felaktiga utbetalningar av avgångsförmåner och sjukpension. I tillämpningsföreskriften finns vidare bestämmelser som innebär att en ledamot är skyldig att ersätta vissa skador och förluster i övernattningsbostäder inom Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd.

Vi har i kapitel 28 föreslagit att det dessutom ska införas bestämmelser om återbetalningsskyldighet som gäller alla typer av felaktiga utbetalningar enligt ersättningslagen och tillämpningsföreskriften och regler om preskription av anspråk på traktamente och resekostnadsersättning efter sex månader. Frågan är om det därutöver finns behov av ytterligare sanktioner.

29.7.3 Straffrättsliga sanktioner

Som redovisats finns det flera bestämmelser i brottsbalken och inom specialstraffrätten som kan bli aktuella vid vissa allvarligare slag av överträdelser av regelverket. Nämnas kan bestämmelserna om bedrägeri, förfalskning, osant intygande och skattebrott. Vi ser inget behov av att införa ytterligare

straffrättsliga bestämmelser som särskilt tar sikte på riksdagsledamöter och riksdagens ersättningssystem. Motionsvis har det förts fram förslag om en utvidgning av bidragsbrottslagens tillämpningsområde till att omfatta även ersättningar enligt ersättningslagen. En sådan utvidgning framstår som främmande i förhållande till bidragsbrottslagens syfte, dvs. att skydda välfärdssystemen mot felaktiga utbetalningar, eftersom ledamöternas ersättningar inte omfattas av de välfärdssystem som bidragsbrottslagen särskilt är avsedd för. Det finns i det sammanhanget anledning att påpeka att ansvarsområdet för bidragsbrott till största delen sammanfaller med det för bedrägeri. Vi kan alltså inte se att en i sig systemfrämmande utvidgning av bidragsbrottslagen till att omfatta ersättningslagen och föreskriften till lagen annat än marginellt skulle öka möjligheterna att ingripa mot överträdelser.

29.7.4 Avstängning

Inom vissa ersättningssystem, bl.a. arbetslöshetsförsäkringen, finns en möjlighet att vid vissa mer kvalificerade överträdelser stänga av den berättigade från att utnyttja de förmåner som tillhandahålls. Överfört på riksdagens ersättningssystem skulle det kunna handla om att en ledamot under vissa förutsättningar förlorar sin rätt till ersättning enligt ersättningslagen, exempelvis arvode, resekostnadsersättning eller övernattningsbostad. Införandet av en sådan ordning skulle dock föra med sig att ledamotens möjligheter att utöva sitt uppdrag i praktiken försvårades påtagligt. En så pass ingripande åtgärd bör således inte komma i fråga.

I direktiven nämns som exempel på en tänkbar sanktion att en ledamot under viss tid stängs av från att använda den resebyrå och det taxibolag Riksdagsförvaltningen anlitar. Mot bakgrund av vår grundläggande inställning att sanktioner främst ska vara handlingsdirigerande, bör en sådan avstängningsmöjlighet endast ta sikte på brister vid användningen av möjligheten att boka resor via de leverantörer av resebyrå- och taxitjänster som Riksdagsförvaltningen har anlitat och inte andra förseelser. Det framstår inte som orimligt att en ledamot som vid upprepade tillfällen missbrukar exempelvis taxi genom att boka privata resor inte får använda det taxibolag som Riksdagsförvaltningen anlitat med de fördelar det innebär, bl.a. att inte själv behöva lägga ut för kostnaden. Det vore vidare tänkbart att ledamöter som vid upprepade tillfällen brister i sin skyldighet att attestera resebyråbokningar stängs av från att använda resebyråtjänsterna fram till dess att attest skett. En sådan ordning skulle dock föra med sig ett behov av betydande administrativa åtgärder för såväl Riksdagsförvaltningen som för de av förvaltningen anlitate leverantörerna. I praktiken skulle åtgärderna dessutom vara verkningslösa så länge ledamoten har kvar rätten till ersättning. Det skulle dessutom krävas att det infördes en särskild ordning för att säkerställa att en sådan prövning sker på ett rättssäkert och korrekt sätt. Tidigare erfarenheter talar inte heller för denna typ av sanktion (se avsnitt 29.3.1).

Vi anser mot den bakgrunden att det inte bör införas en möjlighet att stänga av ledamöter från resebyrå eller andra leverantörer. De brister som förekommer när det gäller ledamöternas skyldighet att attestera resebyråbokningar bör kunna hanteras på annat och mindre ingripande sätt av Riksdagsförvaltningen än genom avstängning från resebyråtjänsten.

29.7.5 Återkallelse av årskort och liknande

Under tiden 2001–2010 fanns en möjlighet att återkalla bl.a. års- och destinationskort på tåg och flyg. Såvitt vi kunnat finna gjordes det dock inte någon sådan återkallelse under den tid som bestämmelsen var i kraft. En sådan återkallelse skulle också föra med sig merkostnader i och med att ledamoten i stället hade rätt till ersättning för motsvarande utlägg. Inte heller en återkallelsemöjlighet framstår mot den bakgrunden som lämplig och ändamålsenlig.

29.7.6 Utökad ersättningsskyldighet

Enligt 5 kap. 9 § första stycket tillämpningsföreskriften är en ledamot skyldig att ersätta skador i övernattningsbostäder utöver normalt slitage. Ledamoten är även skyldig att ersätta skadade eller saknade inventarier. Så bör gälla även fortsättningsvis. Bestämmelsen bör därutöver utsträckas till att även omfatta skador och förluster i arbetsrum. Av valsamordningens slutrapport från valet 2018 framgår det att det råder osäkerhet om huruvida ersättningsskyldigheten även omfattar kostnader som uppstår på grund av att en ledamot inte fullgör sin skyldighet att städa övernattningsbostaden och transporterar bort egendom då han eller hon flyttar ut ur bostaden. Att så är fallet torde visserligen följa av allmänna ersättningsrättsliga principer. För att tydliggöra vad som gäller bör dock bestämmelsen kompletteras så att det uttryckligen framgår att ledamoten är betalningsansvarig för kostnader som uppstår till följd av att han eller hon inte har flyttstadat på ett tillfredsställande sätt eller underlåtit att transportera bort egendom ur övernattningsbostaden. I och med ersättningsbestämmelsens karaktär av sanktion bör den flyttas från föreskriften till lagen (se förslaget till 6 kap. 16 och 17 §§ och 7 kap. 11 § ersättningslagen).

29.7.7 Uppgiftslämnande på heder och samvete

Som vi redovisat inledningsvis innebär brotten osann försäkran och vårdslös försäkran att någon skriftligen lämnar en oriktig uppgift eller undanhåller sanningen. Det krävs dock att uppgiften enligt lag eller annan författning ska lämnas på heder och samvete eller liknande försäkran. Det krävs vidare att det föreligger fara i bevishänseende.

Enligt ersättningslagen ska den som ansöker om utbetalning av inkomstgaranti, ekonomiskt omställningsstöd och efterlevandeskydd lämna de uppgifter som behövs för att Statens tjänstepensionsverk ska kunna pröva rätten till respektive förmån. Uppgifterna ska lämnas på heder och samvete (12 kap. 31 §

och 13 kap. 27 § ersättningslagen). I övrigt saknas bestämmelser i ersättningslagen eller tillämpningsföreskriften till lagen om att uppgifter ska lämnas på heder och samvete.

Det är av stor vikt att beslutsmyndigheter har korrekta uppgifter till grund för sitt beslutsfattande (se SOU 2013:38 s. 588 f.). Inom välfärdssystemen gäller också sedan slutet av 1990-talet att uppgifter om faktiska förhållanden, exempelvis om inkomst- och boendeförhållanden, som huvudregel ska lämnas på heder och samvete (se prop. 1996/97:121 s. 36, bet. 1996/97:SfU10). Det finns motsvarande krav på en lång rad andra rättsområden. Som exempel kan nämnas bestämmelser om uppgiftslämnande enligt föräldrabalken, skuldsaneringslagen (2016:675), rättshjälpsförordningen (1997:404), aktiebolagsförordningen (2005:559), utsökningsbalken, medborgarskapsförordningen (2001:218) och passlagen (1978:302).

Att uppgifter ska lämnas på heder och samvete kan sägas ha två huvudsakliga funktioner. Den ena är att för uppgiftslämnaren inskräpa vikten av att uppgifterna är fullständiga och sanningsenliga och därigenom i sig verka avhållande på den enskilde från att medvetet eller på grund av slarv lämna felaktiga uppgifter. Dessutom innebär det förhållandet att uppgifter lämnas på heder och samvete att straffansvar för osann försäkran eller vårdslös försäkran kan komma i fråga. (Jfr exempelvis prop. 2003/04:40 s. 42 f.). Lagföring kräver inte att det går styrka att en felaktig eller ofullständig uppgift inneburit risk för skada och vinning, vilket är en förutsättning för att ansvar för bedrägeri ska kunna bli aktuellt.

Riksdagens ersättningssystem bygger på förtroende och att ledamöterna lämnar korrekta uppgifter då de begär olika typer av ekonomiska förmåner. Korrekta utbetalningar förutsätter alltså korrekta uppgifter. Som redovisats krävs att inkomstuppgifter och andra uppgifter som gäller rätten till avgångsförmåner ska lämnas på heder och samvete. Så bör gälla även fortsättningsvis. Rätten till övernattningsbostad i Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd bygger, liksom rätten till logiersättning, på att vissa faktiska förhållanden beträffande ledamotens boende på hemorten är uppfyllda. Sålunda ska ledamoten vara folkbokförd mer än 50 km från Riksdagshuset och på folkbokföringsorten disponera en bostad inrättad för permanent boende.

En ledamot som vill ha logiersättning måste ansöka om det hos Riksdagsförvaltningen och i ansökan lämna vissa uppgifter om sitt boende på hemorten och i Stockholm. Ledamoten ska intyga att lämnade uppgifter är korrekta. Något motsvarande ansökningsförfarande finns inte beträffande övernattningsbostäderna inom Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd. Bostäderna tilldelas ledamöterna via partikanslierna utifrån uppgifter om folkbokföringsorten och det finns inget formellt ansökningsförfarande som hanteras av Riksdagsförvaltningen. Som framgår av avsnitt 24.6 föreslår vi dock att det ska införas ett sådant ansökningsförfarande som motsvarar det förfarande som gäller om en ledamot vill ha logiersättning.

Det är angeläget att prövningen av rätten till övernattningsbostad i Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd och logiersättning grundas på korrekta

uppgifter. Vi föreslår därför att det ska tas in bestämmelser i föreskriften till lagen som innebär att uppgifter i ansökningarna ska lämnas på heder och samvete. Detsamma bör även gälla uppgifter om faktiska förhållanden i en begäran om ersättning för resekostnader och traktamente.

30 Preskription

Förslag: Resekostnadsersättning och traktamente ska begäras hos Riksdagsförvaltningen snarast och senast inom sex månader från det att tjänsteresan avslutades. Om så inte sker preskriberas rätten till ersättning.

30.1 Uppdraget i denna del

Enligt 4 kap. 9 § ersättningslagen ska en reseräkning med krav på ersättning för resekostnader och traktamente lämnas in till Riksdagsförvaltningen snarast och senast inom sex månader från det att resan avslutades. Bestämmelsen är en ordningsregel och inte en preskriptionsregel, vilket innebär att den allmänna preskriptionstiden om 10 år enligt svensk rätt gäller. Ett anspråk kan således framställas mycket lång tid efter resan, vilket enligt utredningsdirektiven också förekommer.

Vi ska överväga om det finns skäl att införa en reglering som innebär att ett krav preskriberas och en ledamot går miste om sin rätt till resekostnadsersättning och traktamente om kravet inte framställs inom viss tid och i så fall lägga fram nödvändiga lagförslag.

30.2 Begreppet preskription

30.2.1 Inledning

Med begreppet preskription avses inom civilrätten att en förpliktelse upphör efter det att en viss i lag eller annan författning bestämd tidsfrist har löpt ut utan att borgenären har agerat. Innebörden av att en fordran preskriberas är att den inte kan göras gällande av borgenären mot gäldenären. Borgenären kan alltså inte gå till domstol eller kronofogdemyndighet och under återopande av fordran få till stånd en dom eller ett utslag.

Preskription syftar bl.a. till att ett rättsförhållande inte ska hållas svävande under hur lång tid som helst, att domstolar inte ska behöva pröva tvister på gammalt och osäkert underlag och att parterna ska veta vad som gäller och hur länge en förpliktelse respektive rättighet finns kvar. Med andra ord syftar preskriptionsregler till att skapa ordning och reda och klargöra rättsförhållandet mellan två parter.

30.2.2 Allmän preskription

Allmänna bestämmelser om preskription finns i preskriptionslagen (1981:130). Som huvudregel gäller enligt 2 § första stycket att en fordran preskriberas tio år efter dess tillkomst, om inte preskriptionen avbryts dessförinnan. Av paragrafens andra stycke följer att preskriptionstiden är tre år för en

fordran mot en konsument. Detsamma gäller en fordran mot den som har gått i borgen för betalningen av en sådan fordran.

Preskriptionsfristen för en fordran som grundas på ett avtal börjar att löpa när avtalet ingås. Vid utomobligatoriska skadeståndsanspråk räknas tiden från tidpunkten för den skadegörande handlingen.

Enligt 5 § preskriptionslagen kan preskription avbrytas på flera olika sätt. Preskription avbryts bl.a. genom att gäldenären får ett skriftligt krav eller en skriftlig erinran om fordringen från borgenären eller om borgenären väcker talan mot gäldenären eller annars åberopar fordran mot gäldenären.

Om preskriptionen har avbrutits löper enligt 6 § en ny preskriptionstid från dagen för avbrottet. Innebörden av att preskription inträder är enligt 8 § att borgenären förlorar rätten att kräva ut sin fordran. Enligt 7 § preskriptionslagen får en fordran trots preskription användas till kvittning mot en genfordran. För att så ska vara fallet krävs att borgenären har förvärvat fordran före preskriptionstidens utgång och att han eller hon också dessförinnan har ådragit sig den skuld som han eller hon vill betala genom kvittning.

30.2.3 Specialpreskription

Enligt 1 § preskriptionslagen gäller lagen såvida inte annat är föreskrivet. Det finns ett flertal sådana bestämmelser om s.k. specialpreskription, bl.a. inom köprätten, arbetsrätten, transporträtten och fastighetsrätten. Specialpreskription går före den allmänna preskriptionen enligt preskriptionslagen.

30.3 Nuvarande och tidigare reglering i ersättningslagen

Enligt 4 kap. 9 § ersättningslagen ska resenären snarast efter en avslutad resa lämna in en reseräkning till Riksdagsförvaltningen, dock senast sex månader efter det att resan avslutades.

I 3 kap. 46 § tillämpningsföreskriften föreskrivs att krav på ersättning för utlägg, fordonskostnader, traktamente och andra kostnader som inte har ordnats genom den resebyrå som Riksdagsförvaltningen anlitar görs genom att ledamoten lämnar in en reseräkning till Riksdagsförvaltningen. Resans ändamål och färdväg ska framgå av reseräkningen.

I förarbetena till ersättningslagen sägs att bestämmelsen i 4 kap. 9 § är en ordningsregel och inte en preskriptionsregel. Det förhållandet att en ledamot lämnar in ett kostnadsanspråk efter utgången av sexmånadersfristen påverkar således inte rätten till ersättning. I avsaknad av särskild reglering tillämpas då en preskriptionstid om tio år enligt preskriptionslagen (framst. 2015/16:RS7 s. 126).

Vad gäller resor som har bokats genom den resebyrå som Riksdagsförvaltningen har anlitat ska ledamoten enligt 3 kap. 48 § tillämpningsföreskriften attestera kostnaderna för resan. På detta sätt intygar ledamoten att kostnaderna är riktiga.

I 4 kap. 2 a § 1994 års ersättningslag föreskrevs att ledamoten efter avslutad tjänsteresa snarast skulle lämna en reseräkning till Riksdagsförvaltningen. Bestämmelsen infördes 2001. Dessförinnan gällde att en reseräkning borde lämnas snarast efter resan, dock senast inom två månader. Den bestämmelsen tillämpades dock inte i praktiken. I stället förekom det inte sällan att ledamöter lämnade en samlad redovisning för samtliga tjänsteresor under en längre period på en gång, vilket ledde till administrativa problem.

I den framställning som låg till grund för lagändringen anfördes, utan invändning från konstitutionsutskottet, bl.a. följande (framst. 2000/01:RS3 s. 89, bet. 2000/01:KU25).

Genom reseräkningar yrkar riksdagens ledamöter ersättning för traktamente, bilkostnader och utlägg. Ett system med reseräkningar bygger på att dessa skall inlämnas regelbundet för att administration och utbetalning av ersättningar skall kunna ske i nära anslutning till tjänsteresor och förrättningar. Riksdagens ledamöter har sedan år 1997 haft ett system med reseräkningar för förrättningar inom Sverige. Reseräkningar som inkommer långt efter det att en förrättning avslutats kräver särskilda administrativa rutiner vid sidan av det databaserade reseräkningssystemet. Sent inkomna reseräkningar orsakar inte sällan också budget- och redovisningsproblem. Av såväl administrativa som budget- och redovisningstekniska skäl bör alltså den tid under vilken reseräkningar skall inlämnas begränsas. I Reseutredningen, som ledde fram till riksdagsstyrelsens principbeslut i oktober 2000, föreslogs att det efter mönster från utlandsreseförordningen skulle införas en bestämmelse i ersättningslagen om att en reseräkning skall lämnas snarast, dock senast sex månader efter det att förrättningen avslutades. Syftet var att underlätta administrationen och påskynda hanteringen av eftersläpande ersättningar. Bestämmelsen är inte avsedd att hindra en ledamot från att månadsvis samlat inlämna reseräkningar som omfattar alla tjänsteresor under månaden. Den ledamot som så önskar kan således välja att antingen lämna en reseräkning för varje enskild tjänsteresa, för alla tjänsteresor under en del av en månad eller för samtliga tjänsteresor under en hel månad. En ledamot kan av praktiska skäl t.ex. lämna reseräkningar som omfattar perioden från den femtonde i en månad till den femtonde i nästa månad. Med införandet av ett betalkort med personligt betalningsansvar kommer ett större antal ersättningsärenden att hanteras i reseräkningssystemet. Detta utgör ytterligare skäl att tydliggöra tidpunkten för när en reseräkning skall ges in.

Preskriptionsfrågan berördes inte närmare i lagstiftningsärendet. I en fotnot i framställningen sägs dock att även om det anges en sista dag för inlämning av reseräkningar torde dock de allmänna reglerna i preskriptionslagen (1981:130) för preskription av ledamotens fordran på ersättning gälla.

30.4 Preskription på närliggande områden

30.4.1 Villkorsavtalen på det statliga området

Sedan början av 1800-talet har det funnits olika resereglementen för anställda i staten. Det sista resereglementet i lag var det allmänna resereglementet (1952:735). Tidvis har det i resereglementena funnits bestämmelser som inneburit att krav på resekostnadsersättning och traktamente preskriberats ett år

efter det att tjänsteresan avslutats. 1952 års resereglemente upphävdes 1982 och sedan dess har motsvarande reglering skett genom kollektivavtal mellan Arbetsgivarverket och fackliga organisationer.

I de villkorsavtal som gäller nu finns bestämmelser om inlämning av reseräkning med följande lydelse:

Föreskrifter om reseräkning och andra villkor för utbetalning av förmåner i samband med tjänsteresa och förrättning enligt detta avtal utfärdas av arbetsgivaren. Om arbetsgivaren inte beslutar något annat, är rätten till sådana förmåner för viss månad förfallen om reseräkning inte har getts in inom ett år efter utgången av den månaden.

I Avtalet om ersättning m.m. vid tjänsteresa och förrättning utomlands, som har ersatt den s.k. utlandsreseförordningen, finns ett villkor som motsvarar vad som gäller enligt villkorsavtalen i fråga om inlämning av reseräkning.

30.4.2 Regeringskansliet

Förvaltningschefen vid Förvaltningsavdelningen inom Regeringskansliet utfärdade i februari 2017 riktlinjer för möten och resor. Riktlinjerna gäller för statsråd och anställda i Regeringskansliet. Enligt riktlinjerna ska en reseräkning lämnas in senast inom tre månader från det att resan avslutades (punkt 5.7). Lämnas reseräkningen in senare hanteras reseräkningen i särskild ordning, vilket innebär att reseräkningen ska attesteras av expeditionschefen vid respektive departement. Som en yttersta tidsgräns gäller ettårsfristen enligt villkorsavtalen.

30.4.3 Anställda vid Riksdagsförvaltningen

Enligt 31 § riksdagsdirektörens tjänsteföreskrift om tjänsteresor som företas av anställda vid Riksdagsförvaltningen gäller att en resenär ska lämna in sin reseräkning till Riksdagsförvaltningen snarast och senast tre månader efter det att resan eller förrättningen avslutades. Det saknas preskriptionsregel i tjänsteföreskriften. En sådan regel finns dock i villkorsavtalen.

30.5 Regleringen i andra länders parlament

Vi har via nätverket ECPRD (The European Centre for Parliamentary Research and Documentation) undersökt förekomsten av tidsfrister och preskriptionsregler för anspråk på resekostnadsersättning och liknande ersättning i andra parlament som ingår i nätverket.

Flertalet parlament har någon form av tidsfrist, alltifrån några dagar till ett halvår. Uttryckliga preskriptionsregler finns i flera länder, bl.a. Tyskland (3 respektive 6 månader), Österrike (6 månader), Storbritannien (3 månader), Portugal (20 arbetsdagar) och Finland (2 månader).

30.6 Överväganden

30.6.1 Det bör införas en preskriptionsbestämmelse

Nuvarande ordning innebär att en ledamot ska lämna in ett krav på ersättning för utlägg för egna resekostnader/bilersättning och traktamente inom sex månader från resans avslutande. År 2019 lämnades det in omkring 11 000 reseräkningar. Av dessa var omkring 300 reseräkning försenade. I avsaknad av uttrycklig preskriptionsregel kan ett krav, trots sexmånadersfristen, framställas under tio år från fordrans uppkomst.

Som framhölls i samband med att nuvarande ordning infördes 2001 innebär sent ingivna reseräkningar budget- och redovisningstekniska problem i och med att bokföringen av vissa kostnader dröjer och att kostnader bokförs på fel år, ett problem som såväl Riksrevisionen som Riksdagsförvaltningens internrevisorer har påtalat. Ju längre tid som går mellan resan och reseräkningens upprättande och inlämnande ökar dessutom risken för fel och misstag och att underlag som ska bifogas reseräkningen går förlorat. Möjligheterna för Riksdagsförvaltningen att klara ut oklarheter kring resan minskar också. Regler om preskription finns inom staten i övrigt.

Mot den bakgrunden anser vi att det finns goda skäl att införa en regel som innebär att en fordran som gäller traktamente och ersättning för utlägg för resekostnader preskriberas och upphör om inte kravet framställs inom viss tid från det att resan avslutades.

Det har däremot inte framkommit skäl att införa en motsvarande preskriptionsbestämmelse som avser andra krav enligt ersättningslagen, exempelvis på logiersättning eller ersättning för förlorad semester. Sådana krav framställs normalt i nära anslutning till att fordran uppstår. Reseräkningar som upprättas bara för att det ska vara möjligt att redovisa bokningar via den resebyrå Riksdagsförvaltningen anlitat berörs inte heller av bestämmelsen.

30.6.2 Preskriptionstidens längd

Vi har övervägt att föreslå att preskriptionstiden förkortas till tre månader men stannat för att anpassa den till den nuvarande sexmånadersfristen. Med en så pass lång frist behöver inte regleringen kompliceras med en möjlighet att i särskilda skäl dispensera från fristen, exempelvis om underlaget för ett anspråk dröjer utan att ledamoten kan lastas för det. En sexmånadersfrist framstår också som förhållandevis generös jämfört med vad som gäller i andra länder.

Preskriptionstiden enligt villkorsavtalen för statligt anställda är visserligen ett år. Det finns dock väsentliga skillnader mellan anställda och ledamöter i det här avseendet. Anställda begär normalt sett traktamente och ersättning för resekostnader förhållandevis sällan. Att begära ersättning för traktamente och tjänsteresor är dock för ledamöter något som sker återkommande varje månad. Det kan därför begäras att ledamöter skaffar väl fungerande rutiner för detta. Systemet bygger på att anspråk framställs med jämna mellanrum och i nära anslutning till att tjänsteresan genomfördes.

Mot den bakgrunden anser vi att skillnaden i preskriptionsfrist mellan anställda inom staten och ledamöter kan motiveras på sakliga grunder.

30.6.3 Preskriptionsavbrott

Preskriptionsbestämmelsen måste tas in i ersättningslagen för att ta över preskriptionslagens allmänna bestämmelse om tio års preskription (se förslag till 4 kap. 9 § och 5 kap. 5 § ersättningslagen).

För att bryta preskriptionsfristen krävs att ledamoten framställer ett krav genom att lämna in en reseräkning till Riksdagsförvaltningen. Riksdagsförvaltningen upphandlar från tid till annan olika reseräkningssystem. Enligt det nuvarande reseräkningssystemet kan en reseräkning vara ”preliminär” och ändå synas i systemet. Det kan jämföras med att reseräkningen ligger halvfärdig på ledamotens skrivbord. Den typen av preliminär reseräkning bör emellertid inte räcka för att preskriptionen ska brytas. Det bör krävas att ledamoten lämnar in vad som, oavsett hur reseräkningssystemet från tid till annan är utformat, är att anse som ett slutligt krav från hans eller hennes sida. Det förhållandet att det därefter kan behövas kompletteringar och justeringar av anspråket påverkar dock inte frågan huruvida preskription har inträtt.

Ett krav på ersättning för utlägg innebär inte ett preskriptionsavbrott vad gäller traktamente för samma tjänsteresa och vice versa.

31 Överklagande

Förslag: Förbudet i ersättningslagen mot att överklaga beslut om omställningsåtgärder avskaffas.

31.1 Nuvarande ordning

31.1.1 Riksdagsordningen

Av 14 kap. 8 § riksdagsordningen framgår att beslut av ett riksdagsorgan i ett förvaltningsärende som får överklagas enligt särskilda bestämmelser prövas av allmän förvaltningsdomstol i de fall som riksdagen bestämmer och i övriga fall av Riksdagens överklagandenämnd. Sådana särskilda bestämmelser som det talas om i riksdagsordningen finns i lagen (1989:186) om överklagande av administrativa beslut av Riksdagsförvaltningen och riksdagens myndigheter (överklagandelagen) och i 15 kap. ersättningslagen.

31.1.2 Överklagandelagen

Enligt 1 § överklagandelagen gäller lagen överklagande av beslut av Riksdagsförvaltningen, Riksbanken, Riksdagens ombudsmän och Riksrevisionen. Vissa bestämmelser i lagen ska även tillämpas på riksdagens nämndmyndigheter. I 2–3 §§ finns bestämmelser om överklagande av anställningsbeslut och i vilka fall sådana beslut inte får överklagas. Överklagande av beslut om utlämnande av allmänna handlingar eller uppgifter regleras i 4 §. Enligt 5 § får ett beslut av Riksdagsförvaltningen som gäller en ekonomisk förmån åt en ledamot av riksdagen eller av ett organ som utses av riksdagen och som betalas med anledning av uppdraget överklagas. Detsamma gäller en ekonomisk förmån åt en tidigare ledamot eller åt den som varit ledamot av Europaparlamentet före den 14 juli 2009. Utöver vad som anges i 1–5 §§ överklagandelagen får ett beslut av Riksdagsförvaltningen eller av riksdagens myndigheter överklagas bara om den författning som reglerar den omtvistade frågan föreskriver att så får ske (6 §). Ett exempel på det är beslut om pressackreditering som får överklagas enligt riksdagsstyrelsens föreskrift om säkerhet och säkerhetskydd i riksdagen, Riksdagsförvaltningen och partikanslierna. Enligt 7 § överklagandelagen överklagas beslut som gäller utlämnande av allmänna handlingar och uppgifter till Högsta förvaltningsdomstolen. Beslut som gäller inkomstgaranti och ekonomiskt omställningsstöd överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Övriga beslut överklagas hos Riksdagens arvodesnämnd.

31.1.3 Ersättningslagens bestämmelser om överklagande

Inledning

Enligt 15 kap. 1 § första stycket ersättningslagen får beslut av Riksdagsförvaltningen i ärenden om stödåtgärder för omställning och om tillhandahållande av tillfällig barnverksamhet inte överklagas. Av paragrafens andra stycke framgår att övriga beslut av Riksdagsförvaltningen enligt ersättningslagen får överklagas hos Riksdagens överklagandenämnd.

I 15 kap. 2 § första stycket föreskrivs att beslut av Riksdagens arvodesnämnd enligt 12 eller 13 kap. samma lag, dvs. beslut som gäller inkomstgaranti eller ekonomiskt omställningsstöd, får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Ett beslut enligt 3 kap. 1 § att fastställa ledamotsarvodet får enligt paragrafens andra stycke inte överklagas. Enligt 15 kap. 3 § överklagas beslut enligt ersättningslagen av Statens tjänstepensionsverk till allmän förvaltningsdomstol.

I 15 kap. 4 § finns allmänna bestämmelser om hur ett överklagande går till. Överklagandet ska göras skriftligen och lämnas in till den myndighet som har beslutat i frågan inom tre veckor från den dag då klaganden fick del av beslutet.

Förbudet mot att överklaga beslut om stödåtgärder

Förbudet mot att överklaga ett beslut om stödåtgärder för omställning till förvärvsarbete i 15 kap. 1 § första stycket ersättningslagen infördes i samband med 2014 års reform av systemet med avgångsförmåner. Riksdagsstyrelsen anförde följande skäl för detta förbud (framst. 2012/13:RS7 s. 69).

En fråga som inställer sig i sammanhanget är om det bör finnas möjlighet att överklaga beslut som kan komma att fattas av Riksdagsförvaltningen inom ramen för hanteringen av omställningsstödet. Förvaltningens roll föreslås vara att lämna ett erbjudande om stöd som sedan utförs av ett annat, privaträttsligt, organ. Någon särskild prövning av vilka som ska få erbjudandet om stödåtgärder ska inte göras hos Riksdagsförvaltningen. I samband med att erbjudandet accepteras bör dock anges i vilken utsträckning den tidigare ledamoten ska lämna uppgifter om vilka åtgärder han eller hon har vidtagit för att övergå till arbetslivet. Någon sanktion för den som inte lämnar uppgifter föreslås emellertid inte. Det som sagts nu innebär sammantaget att det saknas större praktiskt behov av en rättslig kontroll av Riksdagsförvaltningens hantering av omställningsstödet. Kommittén kommer därför till slutsatsen att förvaltningens beslut som fattas i ärenden om omställningsstöd inte bör kunna överklagas. En särskild bestämmelse om det bör införas i ersättningslagen. Vad sedan gäller innehållet i de stödsatser som utförs av anordnarna kan det i enskilda fall någon gång inträffa att en tidigare ledamot och anordnaren har olika uppfattning om vilka stödåtgärder som är lämpliga. Som kommittén ser det bör sådana frågor kunna lösas inom ramen för ett samrådsförfarande mellan Riksdagsförvaltningen och anordnarna där även enskilda stödärenden kan tas upp.

Överklagandeförbudet ifrågasattes inte av Lagrådet och inte heller konstitutionsutskottet hade något att invända (bet. 2013/14:KU3 s. 27 f.).

Förbudet mot att överklaga beslut som gäller riksdagens barnverksamhet

Barnverksamheten tillhandahålls i riksdagens lokaler. Vilka barn som har rätt att delta i verksamheten regleras i 8 kap. ersättningslagen. Närmare bestämmelser om detta finns i 7 kap. tillämpningsföreskriften. En begäran om att få lämna ett barn i barnverksamheten leder inte till något formellt beslut. Enligt 7 kap. 2 § tillämpningsföreskriften ges dock barn med särskilda behov plats inom barnverksamheten efter särskilt beslut av Riksdagsförvaltningen. Förbudet mot att överklaga ett beslut i en fråga som gäller tillhandahållande av barnverksamhet i 15 kap. 1 § första stycket ersättningslagen infördes i och med ersättningslagen och berörs inte närmare i förarbetena. Utredningsbetänkandet som låg till grund för lagförslaget innehöll inte något sådant förslag och ingen remissinstans tog upp frågan.

Förbudet mot att överklaga beslut att fastställa ledamotsarvodet

Ledamotsarvodet bestäms sedan 1994 av Riksdagens arvodesnämnd. Före 1994 bestämdes arvodet av riksdagen. Förbudet mot att överklaga arvodesnämndens beslut i arvodesfrågan togs ursprungligen in i lagen (1993:1426) med instruktion för Riksdagens arvodesnämnd i samband med att nämnden inrättades. I samband med reformeringen av regleringen av riksdagens nämndmyndigheter 2012 fördes bestämmelsen över till 1994 års ersättningslag (framst. 2012/13:RS1, bet. 2012/13:KU9). Vid införandet av ersättningslagen fördes bestämmelsen över till den nya lagen utan någon ändring. Förbudet berördes inte i förarbetena.

31.1.4 Artikel 6.1 i Europakonventionen

Europarådets konvention om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen) gäller som svensk lag sedan 1995. Enligt artikel 6.1 i konventionen har envar vid prövningen av hans eller hennes civila rättigheter och skyldigheter eller av en anklagelse för brott rätt till en rättvis och offentlig rättegång inom skälig tid och inför en oavhängig och opartisk domstol som upprättats enligt lag.

Det finns inte någon legal definition av begreppet civila rättigheter och skyldigheter i Europakonventionen utan begreppets innebörd har utvecklats genom Europadomstolens rättspraxis. Hur man på nationell nivå har kategoriserat ett visst rättsområde – civilrätt, offentlig rätt eller annat – saknar betydelse, vilket har att göra med att konventionen ska tolkas autonomt. Av Europadomstolens praxis framgår att många olika slags tvister har kommit att omfattas av begreppet civila rättigheter och skyldigheter.

Det krävs att tvisten är seriös och reell och har sin grund i nationell rätt. Det handlar alltså inte om att skapa nya rättigheter utan att se till att det finns en möjlighet att få rättigheter som redan finns enligt nationell rätt prövade rättsligt.

Twister som enligt svensk rätt betecknas som civilrättsliga, dvs. tvister om fordringar och liknande, omfattas av artikel 6.1 och vållar i detta avseende sällan några problem i och med att de normalt kan prövas i allmän domstol. När det gäller det offentlighetsrättsliga området har Högsta förvaltningsdomstolen uttalat att en rättighet är civil till sin karaktär såvida det inte finns klart stöd för en annan bedömning (HFD 2019 ref. 10 och HFD 2019 ref. 43). Som exempel på frågor som anses falla under artikel 6.1 kan nämnas bygglov, tillstånd eller förbud mot att bedriva viss verksamhet och tillstånd att förvärva egendom. Även bidrag och andra ersättningar som utgår från det offentliga har många gånger ansetts falla under artikel 6, exempelvis bidrag till jordbrukare, pensioner, barnbidrag och andra socialförsäkringsförmåner (RÅ 2004 ref. 122, HFD 2011 ref. 10 och HFD 2016 ref. 49). Det krävs att förmånen är en rättighet som utgår enligt vissa fastställda kriterier och att det inte bara är fråga om en diskretionär möjlighet för en myndighet att betala ut ett bidrag. Frågor som gäller beskattning, värnplikt och politiska rättigheter faller utanför artikel 6.1, liksom frågor om medborgarskap och uppehållstillstånd.

31.2 Överväganden

Förbudet mot att överklaga beslut om stödåtgärder för övergång till förvärvsverksamhet

Rätten till stödåtgärder för övergång till förvärvsverksamhet lämnas med stöd av lag och inte på diskretionär grund i och med att det finns vissa förutsättningar som enligt ersättningslagen måste vara uppfyllda. Det gäller ett ålderskrav och åtgärden ska bestå av kompetensutveckling, ett begrepp vars innebörd utvecklas närmare i förarbetena. Dessutom får den totala kostnaden inte överstiga 50 000 kronor. Det har förekommit att tidigare ledamöter begärt att få genomföra stödåtgärder, bl.a. genomgå viss utbildning på förvaltningens bekostnad, men nekats att göra det då Riksdagsförvaltningen inte ansett att åtgärden uppfyllt de krav som anges i förarbetena till ersättningslagen. Ett sådant ställningstagande är av stor betydelse för den enskilde och hans eller hennes möjligheter att övergå till förvärvsarbete. Det kan även få betydelse i en jämkningssituation där det görs gällande att den tidigare ledamoten inte har vidtagit tillräckliga åtgärder för att övergå till förvärvsarbete.

Mot den bakgrunden, och med beaktande av Europadomstolens och Högsta förvaltningsdomstolens praxis, gör vi bedömningen att rätten till stödåtgärder för övergång till förvärvsverksamhet är att betrakta som en civil rättighet i den mening som avses i artikel 6.1 i Europakonventionen, på samma sätt som exempelvis rätten till arvode, pension och övriga avgångsförmåner. Förbudet mot att överklaga beslut om stödåtgärder i ersättningslagen bör därför upphävas. Det innebär att ett sådant beslut kan överklagas till Riksdagens överklagandenämnd.

Förbudet mot att överklaga beslut om barnverksamhet

Rätten till barnverksamhet är villkorad av att det finns tillgång till plats. Vi bedömer att det inte är fråga om en civil rättighet i Europakonventionens mening. Snarare är det ett faktiskt handlande från Riksdagsförvaltningens sida. Även om det skulle fattas formella beslut, kan vi inte se att det skulle finnas något hinder mot att behålla det nuvarande överklagandeförbudet.

Förbudet mot att överklaga beslut att fastställa ledamotsarvodet

Arvodesnämndens beslut att fastställa ledamotsarvodet är att betrakta som ett normbeslut, dvs. ett beslut som gäller generellt och inte bara i ett enskilt fall (HFD 2016 ref. 59 och NJA 2010 s. 8). Den typen av beslut berörs inte av artikel 6.1 i Europakonventionen. Överklagandeförbudet i 15 kap. 2 § andra stycket ersättningslagen kan alltså behållas.

32 Försäkringsförmåner

Förslag: En ledamot har rätt till försäkringsförmåner i enlighet med vad Riksdagsförvaltningen bestämmer. De försäkringar som är aktuella – Avtalet om statens tjänstegrupplivförsäkring (TGL-S), Statens tjänstereseförsäkring och Avtalet om personskada (TFA) – anges i föreskriften till lagen.

32.1.1 Nuvarande reglering

I 14 kap. 1 § ersättningslagen föreskrivs att Riksdagsförvaltningen ska se till att en ledamot är grupplivförsäkrad, tjänstereseförsäkrad och arbetsskadeförsäkrad. Vidare anges det att Riksdagsförvaltningen ska stå för kostnaderna för försäkringarna.

I 11 kap. 2 § tillämpningsföreskriften sägs att avtalet om statens tjänstegrupplivförsäkring (TGL-S) som ingicks den 29 januari 1988 mellan Statens arbetsgivarverk och de statsanställdas huvudorganisationer ska gälla för riksdagens ledamöter i den lydelse som gäller vid varje tidpunkt. Det sägs däremot inget i föreskriften om vad som gäller i fråga om tjänstereseförsäkring och arbetsskadeförsäkring. Ledamöterna omfattas dock av Statens tjänstereseförsäkring och Avtalet om ersättning vid personskada (PSA).

32.1.2 Statsråd och arbetstagare hos Riksdagsförvaltningen

I 2 § tredje stycket förordningen (2016:1022) om inkomstgaranti, tjänstepension och vissa försäkringsförmåner för statsråd föreskrivs att i fråga om försäkringsförmåner för statsråd ska Avtalet om statens tjänstegrupplivförsäkring (TGL-S) och Avtalet om ersättning vid personskada (PSA) gälla.

Arbetstagare hos Riksdagsförvaltningen omfattas av Avtalet om ersättning vid personskada (PSA), Statens tjänstegrupplivförsäkring (TGL-S) och Statens tjänstereseförsäkring.

32.1.3 Överväganden

Rätten till försäkringsförmån är i ersättningslagen formulerad som en skyldighet för Riksdagsförvaltningen att se till att ledamöterna är tjänstegrupplivförsäkrade, tjänstereseförsäkrade och arbetsskadeförsäkrade. Flertalet bestämmelser i lagen är dock utformade som uttryckliga rättigheter för ledamöterna. Detta bör även gälla regleringen av vilka typer av försäkringsförmåner en ledamot ska omfattas av. Bestämmelsens lydelse bör ändras i enlighet med det (se avsnitt 15.2).

Det bör i bestämmelsen vidare tydliggöras att rätten till de aktuella försäkringsförmånerna inte är ovillkorlig utan att omfattningen som tidigare bestäms av Riksdagsförvaltningen. Med andra ord bör rätten till försäkringsförmån

preciseras i riksdagsstyrelsens föreskrift till lagen (se förslag till 15 kap. 1 § föreskriften).

I föreskriften nämns i dagsläget bara Statens tjänstegrupplivförsäkring. Av tydlighetsskäl bör det också anges att ledamoten omfattas av Statens tjänstereförsäkring och Avtalet om ersättning vid personskada.

I nuvarande tillämpningsföreskrift talas om att avtalet gäller ”i tillämpliga delar” och ”i den lydelse som gäller vid varje tillfälle”. Det framstår som självklart och onödigt. Noteras kan att motsvarande uttryck saknas i 2 § förordningen (2016:1022) om inkomstgaranti, tjänstepension och vissa försäkringsförmåner för statsråd.

Att Riksdagsförvaltningen ska svara för kostnaderna för försäkringarna behöver inte heller anges i lagtexten.

33 Kontroll

33.1 Uppdraget i denna del

Enligt direktiven ska vi belysa olika tänkbara former av kontroll av ersättningsanspråk, exempelvis genom stickprovskontroller i efterhand.

Vi har i denna del – till skillnad från i andra delar av direktiven – inte ålagts att komma med förslag. Vi uppfattar uppdraget som att det främst handlar om att beskriva och belysa olika aspekter av kontroll men också att redogöra för tänkbara former av kontroll, dvs. att ge uppslag som kan ligga till grund för ett fortsatt arbete inom Riksdagsförvaltningen i syfte att minska risken för felaktiga utbetalningar inom riksdagens ersättningssystem.

33.2 Vad avses med begreppet kontroll?

Innebörden av begreppet kontroll berörs inte i våra direktiv och begreppet har såvitt vi kunna finna ingen allmänt vedertagen definition. Vid diskussioner om behov av kontrollåtgärder finns det en något olycklig tendens att betona efterhandskontroller när en förmån väl har utbetalats eller annars tillhandahållits. Vi har i stället i våra överväganden utgått från följande definition av begreppet kontroll som använts av bl.a. Statskontoret, Riksrevisionen, Utredningen om åtgärder mot felaktiga utbetalningar inom den arbetsmarknadspolitiska verksamheten och Utredningen om samordning av statliga utbetalningar (se SOU 2020:35 s. 109 f. med hänvisningar).

Med kontroll avses förebyggande och upptäckande åtgärder som leder till att risker för felaktiga beslut och utbetalningar minskar. Kontroll definieras som en aspekt i hela beslutsprocessen: där processen startar redan vid den information som lämnas stödmottagaren/tjänsteleverantören innan ansöka och som sedan spänner från att ansökan om stöd/upphandling av tjänst inkommer, genom hela beslutskedjan, fram till att pengar betalas ut. Utöver det som sker i beslutsprocessen ryms även efterkontroller i definitionen. De är en viktig komponent för att säkerställa att de i processen genomförda kontrollerna har lett till att slutresultatet blev rätt.

Definitionen bygger på den s.k. Coso-modellen (Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission) för utvärdering av en verksamhets interna styrning och kontroll. Modellen består fem olika delar; kontrollmiljön i verksamheten, dvs. summan av de processer, standarder och strukturer som stöder och ger en inriktning för hur den interna kontrollen genomförs, riskbedömning, kontrollaktiviteter, information och kommunikation samt övervakning och uppföljning. Genom att kontrollverksamhet inte bara tar sikte på åtgärder som vidtas efter det att ett beslut tagits och pengar betalats ut ökar förutsättningarna för att arbeta preventivt i stället för reaktivt och att man anlägger en helhetssyn på verksamheten.

Överfört på riksdagens ersättningssystem handlar detta om att under hela den process som leder fram till att det sker en utbetalning eller att ersättning

tillhandahålls på något annat sätt vidta åtgärder för att ersättning lämnas i enlighet med gällande regelverk. Därtill kommer kontroller efter det att ersättning utbetalats eller tillhandahållits. Syftet är således att genom dels åtgärder före och under handläggningsstadiet, dels efterhandskontroller säkerställa att det inte sker några felaktiga utbetalningar och att ersättning lämnas i enlighet med gällande regelverk.

33.3 Översikt över nuvarande handläggningsordning

33.3.1 Inledning

Talmannen, ledamöterna och ersättare har enligt ersättningslagen rätt till en rad olika ekonomiska förmåner, bl.a. arvode, resekostnadsersättning, traktement, kostnadsfri tillgång till övernattningsbostad i Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd alternativt ersättning för egen bostad i Stockholm, försäkringar, pensioner samt avgångsförmåner i form av inkomstgaranti eller ekonomiskt omställningsstöd och stödåtgärder för övergång till förvärvsverksamhet. De närmare förutsättningarna för de olika ersättningsformerna anges i ersättningslagen och tillämpningsföreskriften till lagen.

Frågor om ledamöternas ersättningar handläggs i huvudsak av Riksdagsförvaltningen, men även Statens tjänstepensionsverk (SPV) och Riksdagens arvodesnämnd har viktiga uppgifter när det gäller pensioner och avgångsförmåner.

I det följande lämnas en översiktlig redogörelse för handläggningen av olika ersättningsformer och ett axplock av de olika slags åtgärder som vidtas för att ersättning ska lämnas i enlighet med gällande regelverk.

33.3.2 Informationsåtgärder

Riksdagsförvaltningen informerar om ledamöternas rätt till ersättning på en rad olika sätt. När en ny valperiod inleds lämnas information vid såväl stormöten som i mindre grupper. Information lämnas vidare genom handledningar och annat informationsmaterial och via Riksdagsförvaltningens intranät och riksdagens webbplats. Därtill kommer gruppundervisning om hur man använder Riksdagsförvaltningens elektroniska reseräkningssystem. Ledamöter och ersättare som tillträder uppdraget under en pågående valperiod får en personlig introduktion, bl.a. om rätten till ersättning och reseräkningssystemet. Till detta kommer att Riksdagsförvaltningen, utöver den vanliga handläggningen, tar emot ledamöter i Riksdagshuset ett par gånger i månaden. Ledamöterna har då möjlighet att få personlig hjälp i frågor som gäller resekostnadsersättning och traktement.

Riksdagens arvodesnämnd lämnar på sin webbplats ingående information om vad som gäller i fråga om avgångsförmåner och nämndens tillsynsverksamhet. Sådan information bifogas också varje beslut som nämnden fattar om tidigare ledamöters rätt till avgångsförmån.

33.3.3 Arvoden m.m.

Talmans- och ledamotsarvodet följer av uppdraget och det krävs således inte någon ansökan om att arvodet ska utbetalas. Detsamma gäller dels tilläggsarvoden till vice talman samt ordförande och vice ordförande i utskotten och i EU-nämnden, dels arvoden enligt lagen (1989:185) om arvoden m.m. för uppdrag inom riksdagen, dess myndigheter och organ.

Riksdagsförvaltningen följer kontinuerligt, via bl.a. kammarens och utskottens protokoll, ändringar i kammarens, utskottens och övriga organs sammansättning, för att säkerställa att korrekta arvoden betalas ut.

33.3.4 Resekostnadsersättning och traktamente

I riksdagen råder det speciella förhållandet att ledamoten själv beslutar om sina inrikes tjänsteresor och enskilda utrikes tjänsteresor inom EES-området och till EU:s kandidatländer och potentiella kandidatländer. Ledamoten har därvid att på eget ansvar beakta bestämmelserna i ersättningslagen och föreskriften till lagen, exempelvis om val av färdmedel och färdväg. Vad gäller enskilda utrikes tjänsteresor till länder utanför EES-området beslutar en vice talman efter ansökan om ledamoten får genomföra resan på riksdagens bekostnad.

Ledamoten kan boka resor via den resebyrå och det taxibolag som Riksdagsförvaltningen utan att behöva betala för resan och har rätt till ersättning för sina utlägg i övrigt. Krav på ersättning för resekostnader och traktamente framställs genom att ledamoten lämnar in en reseräkning i Riksdagsförvaltningens elektroniska reseräkningssystem. Ledamoten ska då ange resans ändamål och färdvägen i reseräkningen. Ledamoten ska bifoga kvitton och liknande underlag. Riksdagsförvaltningen kontrollerar att reseräkningarna innehåller föreskrivna uppgifter och underlag. Det är dock inte Riksdagsförvaltningens uppgift att i efterhand överpröva ledamotens beslut att genomföra resan eller val av färdmedel och färdväg. Beslutet är ledamotens ansvar. Om det saknas underlag eller det annars finns frågetecken kring ett krav på reseersättning eller traktamente kontaktar dock givetvis Riksdagsförvaltningen ledamoten och klarar ut dessa frågetecken innan det sker en utbetalning.

Från ledamotens beslut att genomföra en tjänsteresa ska skiljas Riksdagsförvaltningens beslut att betala ut ersättning. Om det klart framgår att ledamoten inte har rätt till begärd ersättning kan Riksdagsförvaltningen neka utbetalning av ersättning och traktamente. Förvaltningen kan även kräva tillbaka betalning för transporttjänster. Ett sådant beslut kan överklagas till Riksdagens överklagandenämnd. Den typen av beslut är dock mycket sällsynta. Det normala är i stället att ledamoten efter ett sådant påpekande återtar eller ändrar ett krav och att redan genomförda utbetalningar till leverantörer av resetjänster regleras genom avdrag på framtida arvoden.

33.3.5 Övernattningsbostad och logiersättning

Logiersättning betalas ut efter ansökan som lämnas in till Riksdagsförvaltningen. Ledamoten ska i ansökan intyga att han eller hon har en permanentbostad på tjänstestället och inte har tillgång till en övernattningsbostad i Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd. Ledamoten ska också intyga att han eller hon är införstådd med gällande regelverk och att lämnade uppgifter är korrekta.

Övernattningsbostäderna i Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd fördelas av Riksdagsförvaltningen bland partigrupperna utifrån hur många av de invalda ledamöterna som har rätt till övernattningsbostad. Fördelningen sker i praktiken utifrån hur många ledamöter som var folkbokförda inom respektive utanför 50 km-gränsen när valresultatet fastställdes. Kontrollen huruvida så var fallet görs av Riksdagsförvaltningen via Skatteverket. Förvaltningen kontrollerar däremot inte om ledamoten disponerar en permanentbostad på hemorten. Förvaltningen har utgått från att så är fallet.

Sedan övernattningsbostäderna fördelats bland partigrupperna fördelas bostäderna bland ledamöterna av gruppkansliet vid partigruppen. Fördelningen föregås inte av något ansökningsförfarande hos Riksdagsförvaltningen motsvarande det som tillämpas vid krav på logiersättning utan processen sköts av gruppkanslierna.

Under en pågående valperiod får Riksdagsförvaltningen med automatik information från Skatteverket om en ledamot ändrar folkbokföringsort. Om ändringen innebär att en ledamot som disponerar en övernattningsbostad eller får logiersättning inte längre har rätt till det underrättas fastighetsenheten inom Riksdagsförvaltningen om det som i sin tur meddelar berörd partigrupp. Den nya folkbokföringsadressen läggs in i förvaltningens lönehanteringssystem och reseräkningssystem för att säkerställa att ledamoten inte heller får Stockholmstraktamente. Två gånger per år får fastighetsenheten vid Riksdagsförvaltningen en lista över de ledamöter som är folkbokförda 50 km eller kortare sträcka från Riksdagshuset och således inte har rätt till övernattningsbostads i förvaltningens bostadsbestånd.

33.3.6 Avgångsförmåner

En ledamots rätt till avgångsförmåner, antingen inkomstgaranti eller ekonomiskt omställningsstöd, prövas av Riksdagens arvodesnämnd i samband med att ledamoten lämnar riksdagen. Enligt ersättningslagen är Riksdagsförvaltningen skyldig att tillhandahålla arvodesnämnden de uppgifter nämnden behöver för att pröva rätten till avgångsförmån. Även den som ansöker om eller tar emot en avgångsförmån är skyldig att lämna de uppgifter som nämnden behöver. Detsamma gäller den som ansöker om utbetalning samt arbetsgivare och Skatteverket. Den som ansöker om utbetalning av avgångsförmån ska lämna preliminära uppgifter om sin inkomst. Uppgifterna ska lämnas på heder och samvete.

Riksdagsförvaltningen och SPV har ingått avtal om handläggningen av avgångsförmåner. Enligt avtalet ska SPV genomföra kontroller i efterhand av utbetalning av inkomstgaranti och ekonomiskt omställningsstöd. SPV ska vidare minst en gång per år genomföra stickprovskontroller av rapporteringen av slutliga inkomstuppgifter från garantitagare och mottagare av omställningsstöd. Som exempel kan tas den stickprovskontroll av utbetalda inkomstgarantier som gjordes 2018 då 54 ärenden kontrollerades. Det ledde till två återkrav och en kompletterande utbetalning där ledamoten fått ett för lågt belopp. Kontrollen 2019 omfattade 46 ärenden och föranledde två återkravsärenden.

Riksdagens arvodesnämnd har bl.a. i uppgift att utöva tillsyn över användningen av avgångsförmånerna inkomstgaranti och ekonomiskt omställningsstöd. Tillsynsärendena inleds dels genom att nämnden får uppgifter från Riksdagsförvaltningen, SPV och Bolagsverket, dels genom att nämnden gör ett slumpmässigt urval av förmånstagare. Nämndens tillsyn tar sikte på förutsättningarna för jämkning av förmånen. Jämkning kan ske bl.a. om mottagaren av avgångsförmånen arbetar utan att ta emot skälig lön eller inte vidtar tillräckliga åtgärder för att återgå till förvärvsarbete. Inom ramen för ett tillsynsärende ställs frågor till den tidigare ledamoten. Nämnden fattar sedan ett beslut i varje ärende. Ett sådant beslut kan innebära att nämnden beslutar om jämkning av förmånen. Nämnden redogör årligen för sin tillsynsverksamhet och resultatet av det i sin verksamhetsberättelse. Verksamhetsberättelsen bereds i konstitutionsutskottet och debatteras i kammaren.

33.3.7 Omställningsåtgärder för övergång till förvärvsarbete

En ledamot som lämnar riksdagen före 65 års ålder har rätt till stödåtgärder för att övergå till förvärvsarbete. Stödåtgärderna kan bestå i karriärrådgivning, coachning och kompetensutveckling. Kostnaderna för åtgärderna får högst uppgå till 50 000 kronor per ledamot. Riksdagsförvaltningen upphandlar tjänsten av externa aktörer. Innan ledamoten genomgår kompetensutveckling ska utbildningen godkännas av Riksdagsförvaltningen. Ansökan om att få delta i en viss kompetensutveckling förmedlas av det upphandlade rådgivningsföretaget som också ska bifoga ett eget yttrande angående lämpligheten av att den tidigare ledamoten genomför utbildningen. Förvaltningens ställningstagande dokumenteras genom formella beslut. Riksdagsförvaltningen kontrollerar löpande att 50 000 kronors-gränsen inte överskrids.

33.3.8 Pensioner

Ålderspension, sjukpension och efterlevandepension betalas ut till tidigare ledamöter och efterlevande efter ansökan hos SPV. Utbetalningarna bygger på uppgifter om utbetalda arvoden som månatligen rapporteras av Riksdagsförvaltningen till SPV. Arvodesrapporteringen föregås av särskilda kontrollrutiner inom Riksdagsförvaltningen för att säkerställa att alla uppgifter om arvoden är korrekta.

Riksdagsförvaltningen och SPV har ingått en överenskommelse om pensionshanteringen. Av överenskommelsen framgår bl.a. att Riksdagsförvaltningen är skyldig att underrätta SPV om en tidigare ledamot som har en pågående utbetalning av ålderspension återinträder som ledamot och således inte längre har rätt till pension. Syftet med det är att undvika att en sådan ledamot får både arvode och pension samtidigt.

33.3.9 Ledamöternas skyldighet att attestera resebyråbokningar

Rätten till ersättning för resekostnader vid tjänsteresor innebär bl.a. att ledamoten får boka resetjänster via en resebyrå som Riksdagsförvaltningen har upphandlat. Enligt 3 kap. 48 § tillämpningsföreskriften ska ledamoten efter en genomförd tjänsteresa som har bokats via resebyrån attestera kostnaderna för resan. På detta sätt intygar ledamoten att kostnaderna är riktiga och att avtalade tjänster har levererats. Attesten sker i Riksdagsförvaltningens reseräkningssystem. Motsvarande gäller taxibokningar hos det taxibolag som Riksdagsförvaltningen har anlitat. Kostnaderna för bokningarna bokförs slutligt först när det skett en attest. Riksdagsförvaltningen har infört en särskild påminnelserutin för att säkerställa att resebyråbokningarna attesteras.

33.3.10 Uppföljning av ledamöternas enskilda utrikes tjänsteresor

Ledamöter som genomför enskilda utrikes tjänsteresor till länder inom EES-området och EU:s kandidatländer och potentiella kandidatländer beslutar själva om resan. Efter hemkomsten ska ledamoten enligt 3 kap. 21 § tillämpningsföreskriften lämna en kortfattad skriftlig redovisning för resan. Redovisningen ska lämnas senast inom sex månader från resans avslutande och innehålla uppgifter om bl.a. resmål, kostnad och de möten och besök som ledamoten genomfört. Det finns inte något motsvarande krav i fråga om andra enskilda utrikes tjänsteresor. Det har att göra med att en sådan resa föregås av ett ansökningsförfarande och beslut av en vice talman. Ledamoten ska då lämna in ett översiktligt reseprogram som ligger till grund för vice talmans prövning av om resan är av värde för fullgörandet av riksdagsuppdraget eller inte.

Enligt 3 kap. 22 § tillämpningsföreskriften ska Riksdagsförvaltningen en gång per valperiod följa upp de enskilda utrikes tjänsteresor som ledamöterna själva beslutat om. Av förarbetena framgår att uppföljningen inte avser de enskilda resorna som sådana. I stället handlar det om att få fram ett underlag för en bedömning av hur väl beslutsprocessen fungerar och hur stora medel som ska avsättas för ledamöternas enskilda resor.

33.4 Riksdagsförvaltningens internrevision

Av 9 kap. 8 § lagen (2016:1091) om budget och ekonomiadministration för riksdagens myndigheter, den s.k. BEA-lagen, framgår att det ska finnas en

internrevision vid Riksdagsförvaltningen. Internrevisionen ska utifrån en analys av verksamhetens risker självständigt granska om ledningens interna styrning och kontroll är utformad så att myndigheten med rimlig säkerhet fullgör sitt verksamhetsansvar. Internrevisionen ska bedrivas enligt god sed för internrevision och internrevisorer. Riksdagsstyrelsen ska enligt 9 kap. 11 § besluta om dels riktlinjer för arbetet med internrevision, dels om en revisionsplan. Styrelsen ska också besluta om åtgärder med anledning av de iakttagelser och rekommendationer som internrevisionens granskning resulterar i.

Motsvarande gällde enligt lagen (2006:999) med ekonomiadministrativa bestämmelser m.m. för Riksdagsförvaltningen, Riksdagens ombudsmän och Riksrevisionen.

I riksdagsstyrelsens riktlinjer för internrevisionen finns ytterligare bestämmelser om internrevisionen. Av riktlinjerna framgår bl.a. att internrevisionen ska bedriva en självständig och objektiv gransknings- och rådgivningsverksamhet. Uppdraget innefattar att granska och ge förslag till förbättringar av Riksdagsförvaltningens process för intern styrning och kontroll. Med utgångspunkt i internrevisionens analys av verksamhetens risker ska den granska om ledningens interna styrning och kontroll är utformad så att Riksdagsförvaltningen med en rimlig säkerhet

- uppfyller sina uppgifter med en god hushållning med myndighetens medel
- följer författningar och styrdokument
- skyddar sina tillgångar
- har en tillförlitlig och rättvisande redovisning av verksamheten.

Den revisionsplan riksdagsstyrelsen årligen ska besluta om ska bygga på en riskanalys utifrån risker som ledningen har identifierat och internrevisionens egen riskbedömning. När en granskning har avslutats ska internrevisionen redovisa sina iakttagelser, bedömningar och rekommendationer i en skriftlig rapport till riksdagsdirektören. Riksdagsdirektören ska utarbeta förslag till åtgärder och därefter överlämna rapporten inklusive förslag till åtgärder till styrelsen. Riksdagsstyrelsen beslutar om vilka åtgärder som ska vidtas med anledning av internrevisionens rapporter och när åtgärderna ska vara genomförda. Om internrevisionen i sin granskning gör iakttagelser av väsentlig karaktär ska internrevisionen rapportera detta till riksdagsstyrelsen och riksdagsdirektören så snart som möjligt.

Internrevisionen ska årligen lämna en revisorsrapport till riksdagsstyrelsen inför styrelsens undertecknande av den årsredovisning som Riksdagsförvaltningen lämnar till riksdagen enligt 9 kap. 3 § BEA-lagen.

Hanteringen av ledamöternas ersättningar har återkommande uppmärksamats inom ramen för Riksdagsförvaltningens internrevision. Som exempel kan tas den revision som genomfördes riksmötet 2008/09. I granskningsrapporten anfördes bl.a. följande:

Det finns ett stort publikt intresse för de ersättningar (löner, arvoden, utlägg, etc.) som utbetalas till ledamöterna av riksdagen och till tjänstemän i ledande befattningar inom Riksdagsförvaltningen. Det finns en risk för

att felaktiga utbetalningar av ersättningar eller förmåner påverkar allmänhetens syn på riksdagen och de som verkar där.

Granskningen avsåg utbetalningar till 78 ledamöter under en månad och delades in i fyra delar; arvode, traktamente, resekostnader och övriga kostnader. Vid granskningen konstaterades att samtliga utbetalningar av arvode och tilläggsarvode var korrekta enligt gällande regelverk. Vad gäller resekostnader uppmärksammades några brister i fråga om dricks och avsaknad av underlag för utbetalning i ett fall. Vad gäller övriga poster var samtliga granskade poster korrekta utifrån regelverket. Slutsatsen var att gällande regelverk på det stora hela följdes.

Motsvarande granskningar genomfördes för riksmötena 2009/10, 2010/11 och 2012/13. Granskningen som avsåg det förstnämnda riksmötet föranledde några påpekanden när det gäller traktamente som betalats ut med för lågt belopp och några utbetalningar av ersättning för resekostnader som inte stämde överens med underlagen. Vad gäller riksmötet 2010/11 visade granskningen att kontrollen av ersättning till ledamöter och ledande befattningshavare var mycket god och att internrevisionen inte kunnat identifiera några brister. Vid granskningen av riksmötet 2011/12 konstaterades att processen för hur utlägg godkändes och redovisades hade blivit mer automatiserad. Internrevisionen ställde sig positiv till detta eftersom automatiska kontroller i allmänhet var bättre än manuella kontroller. I rapporten nämndes att Riksdagsförvaltningen aktivt arbetade med att underlätta för riksdagsledamöterna och att förtydliga vilka uppgifter som skulle lämnas och på vilket sätt. Det gjordes några påpekanden, bl.a. om att en ledamot fanns med på två ställen i listan över de ledamöter som hade tillgång till övernattningsbostad. Vidare påtalades brister i dokumentationen av förvaltningens kontroll av dessa ledamöters folkbokföringsort.

Vid granskningen av ledamöternas ersättningar riksmötet 2013/14 valdes 100 riksdagsledamöter ut slumpmässigt. Granskningen avsåg utbetalningar i januari–mars. Internrevisionen konstaterade att processen för hur utlägg godkändes och redovisades var bra och att rutinerna var väl inarbetade inom Riksdagsförvaltningen och bland ledamöterna. Rutinerna var dock inte dokumenterade. Internrevisionen påtalade avsaknaden av preskriptionsregler för krav på reseersättning och traktamente och underströk vikten av att kostnader belastade rätt år.

Vad gäller riksmötet 2018/19 granskade internrevisionen bl.a. hanteringen av ledamöternas enskilda utrikes tjänsteresor. Granskningen föranledde rekommendationer att utreda möjligheterna att öka tillförlitligheten i de uppgifter som rapporterades in i reseräkningssystemet, formalisera rutinerna för dokumentation av korrigeringar av reseräkningar och att överväga införandet av ett systemstöd för att följa upp användningen av medlen för enskilda utrikes tjänsteresor. I rapporten framhölls att felaktigt upprättade reseräkningar kan påverka förtroendet för det svenska parlamentariska systemet negativt. Riksdagsförvaltningen rekommenderades att tydligt informera ledamöterna om deras ansvar för att lämna korrekta reseräkningar och att vid tveksamheter hellre

avstå från att begära ersättning. Internrevisionen rekommenderade vidare att regelverket skulle förtydligas för att minimera risken för feltolkningar.

33.5 Riksrevisionens granskning

Riksdagsförvaltningen granskas externt av Riksrevisionen enligt lagen (2002:1022) om revision av statlig verksamhet. Revisionen syftar till att bedöma om förvaltningens redovisning är tillförlitlig och räkenskaperna rättvisande. Dessutom granskas myndighetens förvaltning genom att revisionen bedömer om Riksdagsförvaltningen följer föreskrifter och särskilda beslut. Efter riksdagsstyrelsens beslut om årsredovisning avger Riksrevisionen sin revisionsberättelse. Revisionsberättelsen ger ett omdöme om Riksdagsförvaltningens årsredovisning i allt väsentligt ger en rättvisande bild.

Riksrevisionens granskning tar i första hand sikte på förvaltningens årsredovisning. Det har dock förekommit att Riksrevisionen fört fram andra synpunkter, exempelvis att det borde införas bestämmelser i ersättningslagen om preskription av krav på traktamente och ersättning för resekostnader för att undvika att kostnader bokförs på fel år.

33.6 Förvaltningslagens krav

Förvaltningslagen (2017:900) är tillämplig på Riksdagsförvaltningen, SPV och Riksdagens arvodesnämnd. Det innebär att en rad grundläggande förvaltningsrättsliga principer ska tillämpas vid handläggning, beslutsfattande och faktiskt handlande. Nämnas kan legalitetsprincipen, objektivitetsprincipen samt principerna om en myndighets service- och utredningsskyldighet.

Legalitetsprincipen kommer till uttryck i 5 § förvaltningslagen där det slås fast att en myndighet endast får vidta åtgärder som det finns stöd för i rättsordningen. Det ska alltså finnas någon form av normmässig förankring för allt beslutsfattande och annan förvaltningsverksamhet som en myndighet bedriver. Av paragrafen följer vidare att en myndighet i sin verksamhet ska iaktta saklighet och opartiskhet. Myndigheten får alltså inte vägledas av andra intressen än dem som de är satta att tillgodose. Myndigheten får inte heller grunda sina beslut på andra omständigheter än de som får beaktas enligt det regelverk som är tillämpligt på ett ärende.

Av kravet på saklighet och opartiskhet följer också ett krav på respekt för allas likhet inför lagen. Vid handläggningen av ett ärende får det alltså inte göras någon skillnad mellan individer i någon annan eller vidare mån än vad som följer av tillämpliga rättsregler, och fall som är likartade ska behandlas på ett likartat sätt.

Serviceskyldigheten framgår av 6 § förvaltningslagen. Där föreskrivs det att en myndighet ska se till att kontakterna med enskilda är smidiga och enkla och att myndigheten ska lämna den enskilde sådan hjälp att han eller hon kan ta till vara sina intressen. Hjälpen ska ges i den omfattning som är lämplig med hänsyn till frågans art, den enskildes behov av hjälp och myndighetens verk-

samhet. Hjälp ska ges utan onödigt dröjsmål och ett ärende ska handläggas så enkelt, snabbt och kostnadseffektivt som möjligt utan att rättssäkerheten efter-sätts.

Hjälpen till enskilda kan exempelvis bestå i att myndigheten lämnar upp-lysningar om hur man gör en ansökan, vilket underlag som ska bifogas en an-sökan eller hur en blankett ska fyllas i. Myndigheten kan också vägleda den enskilde genom att anvisa hur han eller hon bör komplettera utredningen, sträva efter en begränsning av utredningen eller lämna förslag på enklare och bättre sätt för den enskilde att uppnå det som önskas. Förvaltningslagen kräver dock inte att en myndighet lämnar rådgivning av sådant slag som privata om-bud med juridisk specialkompetens inom ett visst område tillhandahåller eller svarar på frågor som förutsätter att det görs omfattande rättsutredningar. Ser-viceskyldigheten kräver givetvis inte heller att myndigheten hjälper den en-skilde i sådan grad att myndigheten kan sägas ha gjort ansökan åt den enskilde. Snarare strider ett sådant agerande mot principen om opartiskhet och saklighet. Räckvidden av serviceskyldigheten i förhållande till kravet på opartiskhet och saklighet kan exemplifieras med följande JO-uttalanden.

I JO 2007/08 s. 495 kritiserade JO en lantmätare som hjälpt en part att be-möta ett överklagande av lantmätarens beslut genom att skicka egna kommentarer till överklagandet till klagandens motpart. I JO 2009/10 s. 191 kritiserade JO en kronofogde som hjälpt en part att bemöta ett överklagande.

Utredningsskyldigheten eller, med andra ord officialprincipen, kommer till uttryck i 23 § förvaltningslagen och innebär att myndigheten ska se till att ett ärende blir utrett i den omfattning som dess beskaffenhet kräver. Det är myn-digheten som har det yttersta ansvaret för att underlaget i ett ärende är sådant att det leder till ett materiellt riktigt beslut. Om en framställning är ofullständig eller oklar ska myndigheten i första hand hjälpa den enskilde till rätta inom ramen för sin allmänna serviceskyldighet enligt 6 §. En myndighet kan dock förelägga den enskilde att avhjälpa en brist om den innebär att framställningen inte kan läggas till grund för en prövning i sak.

Omfattningen av en myndighets utredningsåtgärder varierar med hänsyn till ärendets karaktär. Utredningsplikten sträcker sig längre när det är myndig-heten som tar initiativ till en åtgärd mot en enskild än om det är den enskilde som inleder ärendet genom att ansöka om en förmån. Skillnaden kan åskådlig-göras med ett ärende där en ledamot begär utbetalning av ersättning för utlägg vid en tjänsteresa och traktamente och ett återkravsärende vid en felaktig ut-betalning som initieras av Riksdagsförvaltningen eller SPV eller ett jämk-ningsärende som arvodesnämnden tar initiativ till.

33.7 Åtgärder för att undvika felaktiga utbetalningar inom välfärdssystemen

Frågan om behovet av åtgärder för att säkerställa att välfärdssystemen används på ett korrekt sätt och att motverka felaktiga utbetalningar har uppmärksam-mats allt mer under senare år. Bakgrunden till det är att legitimiteten för

välståndssystemen förutsätter att de används för avsedda ändamål och att de inte överutnyttjas eller missbrukas. Detta gäller oavsett om fel uppstår på grund av enskilda eller berörda myndigheter eller av oavsiktliga misstag eller uppsåtliga. I detta sammanhang kan nämnas att Delegationen för korrekta utbetalningar inom välfärdssystemen anser att fusk bland politiker och andra personer i ledande ställning är en av de främsta orsakerna till att det förekommer fusk på andra områden. Det anförs att det annars finns en betydande risk för att enskildas vilja att bidra till välfärdssystemen och respekten för systemen eroderas (jfr delegationens Delrapport 2, avsnitt 4.2.7).

I 2005 års ekonomiska vårproposition lades det fram ett åtgärds paket för att bl.a. bekämpa fusk i skatte- och förmånssystemen. Som en del i det paketet inrättades Delegationen mot felaktiga utbetalningar och 2007 trädde bidragsbrottslagen (2007:612) i kraft. I delegationens slutbetänkande Rätt och riktigt – Åtgärder mot felaktiga utbetalningar (SOU 2008:84) lades det fram en rad förslag till åtgärder som resulterade i nya regler på området, bl.a. införandet av enhetliga bestämmelser i berörda myndigheters instruktioner i syfte att undvika felaktiga utbetalningar och att motverka bidragsbrott. Dessutom gjordes för första gången genomarbetade uppskattningar av storleken på de felaktiga utbetalningarna. Enligt delegationen uppgick de felaktiga utbetalningarna från välfärdssystemen till omkring 18–20 miljarder kronor, dvs. omkring 4 procent av de totala utbetalningarna om 510 miljarder kronor.

År 2016 inrättades Delegationen för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen. Delegationen överlämnade sitt slutbetänkande Samlade åtgärder för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen (SOU 2019:59) i december 2019. I betänkandet finns en rad förslag till åtgärder som syftar till att säkerställa korrekta utbetalningar, både på kort och lång sikt. Bland förslagen kan nämnas inrättandet av ett råd för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen, en bättre styrning och uppföljning av arbetet med felaktiga utbetalningar och införandet av generella regler om strikt återbetalningsplikt vid felaktiga utbetalningar. Delegationen förordar också att frågan om införande av ett administrativt sanktionssystem vid sidan av bidragsbrottslagen ska övervägas på nytt. Enligt delegationens beräkningar uppgår de felaktiga utbetalningarna från välfärdssystemen till omkring 5,5 procent av de totala årliga utbetalningarna, dvs. omkring 18 miljarder kronor. Osäkerhetsintervallet är 3,5–8 procent eller 11–27 miljarder kronor.

År 2018 tillkallades en särskild utredare med uppgift att undersöka hur en samordnande funktion för statliga utbetalningar från välfärdssystemen skulle kunna bidra till att öka möjligheterna att förhindra felaktiga utbetalningar, effektivisera utbetalningsprocesserna och förbättra servicen till medborgarna. Uppdraget redovisades i betänkandet Kontroll för ökad tilltro – en ny myndighet för att förebygga, förhindra och upptäcka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen (SOU 2020:35). Utredningen föreslår bl.a. att det ska skapas en samlad struktur för utbetalningar från de statliga välfärdssystemen och Skatteverket via ett transaktionskonto. Systemet ska hanteras av en enda myndighet i stället för flera myndigheter, Myndigheten för utbetalningskontroll.

Det bör även framhållas att regeringen i budgetpropositionen för 2021 föreslagit en rad åtgärder för att minska felaktiga utbetalningar och fusk inom välfärdssystemen. Enligt förslaget ska det införas ett övergripande mål om att andelen felaktiga utbetalningar ska minska. Vidare ska bl.a. Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen få ett extra anslag om tillsammans 150 miljoner kronor för att intensifiera arbetet på området. Regeringen föreslår dessutom att det ska inrättas en särskild funktion vid Ekonomistyrningsverket för att stödja och bidra till att samordna arbetet och uppföljningen av det nya målet. Som ett led i en satsning på att bekämpa brottslighet som riktar sig mot välfärdssystemen föreslås även att Skatteverket ska få särskilda medel för att höja kvaliteten i folkbokföringen.

33.8 Granskning i medierna

Det finns ett stort intresse hos medierna och allmänheten för regelverket om ledamöternas ersättningar och om hur systemet utnyttjas. I det närmaste dagligen begärs det ut uppgifter och allmänna handlingar från Riksdagsförvaltningen om arvoden, tjänsteresor, övernattningsbostäder, avgångsförmåner, pensioner och liknande. Med jämna mellanrum ifrågasätts såväl regelverket som dess utnyttjande i medierna. Det har bl.a. handlat om val av färdmedel, ledamöter som låtit vuxna barn och andra närstående använda övernattningsbostäder inom Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd och måltidsavdrag som inte gjorts.

Under 2018–2019 genomförde tidningen Aftonbladet en omfattande granskning av samtliga ledamöters ersättningsanspråk och anspråk på traktamente med anledning av inrikes och utrikes tjänsteresor under flera valperioder. Vidare granskades krav på ersättning för egen bostad i Stockholm, s.k. logiersättning. Granskningen, benämnd Maktens kvitton, genomfördes bl.a. genom att uppgifter från ledamöternas sociala medier jämfördes med vad som framgick av reseräkningar och annat underlag.

Resultatet av granskningen kan sammanfattas enligt följande.

Ett fall gällde en ledamot som begärt ersättning för bilresor och traktamente där det ifrågasattes om påstådda bilresor över huvud taget hade förekommit. Ledamoten återkallade sin kandidatur vid riksdagsvalet 2018. En förundersökning inleddes, men lades ned med hänvisning till att uppsåt inte kunde styrkas.

I ett fall gjordes det gällande att en ledamot använt hyrbil bekostad av Riksdagsförvaltningen för privata ändamål. Ledamoten återkallade sin kandidatur vid riksdagsvalet 2018.

Ett fall gällde en ledamot som påstods ha fått ersättning för utlägg för tjänsteresor som i själva verket avsåg resor av privat karaktär. Vidare hävdades att ledamoten inte hade gjort avdrag för medresande anhöriga. Ledamoten lämnade riksdagen. En förundersökning inleddes men lades ned med hänvisning till att Riksdagsförvaltningens regelverk i viss mån medgav privata inslag under en tjänsteresa och att omfattningen av sådana inslag ytterst var en bedömningsfråga.

I ytterligare ett fall gjordes det gällande att en ledamot låtit Riksdagsförvaltningen betala för resor som i själva verket var av privat karaktär och utan att göra avdrag för medföljande anhöriga. En förundersökning inleddes, men lades ned med hänvisning till att brott inte kunde styrkas.

En ledamot fick logiersättning på grund av ett hyreskontrakt som hon ingått med sin make. En förundersökning inleddes men lades ned då utredningen inte visade annat än att förfarandet inte uttryckligen stred mot Riksdagsförvaltningens regelverk och att det inte heller i övrigt framkommit några omständigheter som kunde läggas till grund för misstankar om brott. Ledamoten lämnade sitt parti, men behöll sitt riksdagsuppdrag.

Ett fall gällde en ledamot som fick ersättning för eget boende i Stockholm med anledning av att han var folkbokförd mer än 50 km från Riksdagshuset, först hos sin mor och sedan i en fritidsbostad. Ledamoten lämnade riksdagen och det inleddes en förundersökning. Förundersökningen lades dock ned. Åklagaren anförde som motivering till beslutet bl.a. att ersättningslagens bestämmelser i det här sammanhanget är alltför bristfälligt utformade och att rekvisit är oklara och saknar den uttrycksskärpa som är nödvändig för en rätts-säker straffrättslig tillämpning (beslutet refereras närmare i avsnitt 23.3.7).

Även Eskilstuna tingsrätts dom den 26 februari 2020 i mål B 151-19 bör nämnas. Målet gällde en tidigare ledamot som åtalades för bedrägeri med anledning av uppgifter som framkom under Aftonbladets granskning. Åtalet avsåg taxiresor och hotellövernattningar som ledamoten enligt åklagaren genom vilseledande förmått Riksdagsförvaltningen att betala för, trots att det var fråga om resor av privat natur. Tingsrätten fann att gärningarna var styrkta och ledamoten dömdes för bedrägeri till villkorlig dom och dagsböter. Han ålades vidare att betala skadestånd till Riksdagsförvaltningen. Ledamoten lämnade riksdagen i samband med riksdagsvalet 2018.

Den norska tidningen Aftenposten genomförde under 2018 en liknande granskning av Stortingsrepresentanternas reseräkningar. Granskningen visade bl.a. att en ledamot begärt och fått ersättning för ett sjuttioal påhittade tjänsteresor. Ledamoten dömdes i oktober 2020 för bedrägeri avseende ett belopp om ca 450 000 norska kronor till fängelse i 11 månader. I domen framhålls särskilt som en försvårande omständighet att brottet begåtts inom ramen för uppdraget som Stortingsrepresentant. Ytterligare en Stortingsrepresentant polisanmäldes av Stortingets administration för att hon gett in reseräkningar avseende fiktiva resor. I det fallet har åtal nyligen väckts.

En mediegranskning som fått stor betydelse är den granskning som genomfördes av den brittiska tidningen The Daily Telegraph 2009. Tidningens granskning av krav på kostnadsersättning, bl.a. för dubbelt boende, från ledamöter i såväl underhuset som överhuset ledde bl.a. till att talmannen och ett stort antal ledamöter fick lämna sina uppdrag eller avstå från kandidaturer. Ledamöter dömdes också för bedrägeri. En följd av mediegranskningen var att det inrättades en myndighet som är fristående från parlamentet och som har i uppgift att reglera rätten till ersättning och att handlägga ersättningsanspråk, the Independent Parliamentary Standards Authority (IPSA). Dessutom

inrättades en särskild ombudsmannafunktion – the Compliance Officer. Myn-digheterna beskrivs närmare i avsnitt 11.4.1.

33.9 Tidigare överväganden

Kontroll och uppföljning av ledamöternas ersättningar har berörts sparsamt i tidigare lagstiftningsärenden. Enligt vad vi har funnit har det bara skett i sam-band med att rätten för ledamöterna att själva besluta om sina resor infördes 1996 och i den s.k. Reseutredningens betänkande några år därefter.

33.9.1 1996 års lagändringar

Fram till 1997 var ledamöternas resande i stor utsträckning styrt vad gäller val av färdmedel och färdväg. Ledamoten fick endast inom begränsade ramar själv avgöra vad som var lämpligt – tåg, flyg, taxi eller egen bil. Riksdagsförvaltningen fungerade då som beslutsfattare över den enskilde ledamotens age-rande, exempelvis i fråga om val mellan taxi och egen bil.

År 1997 infördes den nuvarande ordningen som innebär att ledamoten själv beslutar om sina inrikes tjänsteresor (förs. 1995/96:RFK4, bet. 1995/96:KU26). När ersättningslagen infördes utvidgades beslutanderätten till att även avse enskilda utrikes tjänsteresor inom EES-området. 1996 års reform syftade till att uppnå en ordning där ledamöterna på ett smidigare sätt skulle kunna utföra sitt uppdrag. Förvaltningen skulle då få mer av en serviceroll och att förse ledamöterna med beslutsunderlag och instrument för att själva kunna genomföra sina resor på ett sätt som passade dem bäst, dock med en uttrycklig skyldighet att beakta kostnaderna för resorna. På så sätt skulle ledamöterna få samma möjlighet att själva välja färdmedel som statsråd hade. I förarbetena förutsattes att ledamöterna i sitt resande normalt skulle välja det billigaste färd-sättet, men att de samtidigt måste ha möjlighet att tillmäta tidsvinsten bety-delse för att i tidspressade situationer kunna resa till något högre kostnader.

Riksdagsstyrelsen framhöll i detta sammanhang bl.a. följande:

Ledamoten bör dock vara införstådd med att det kan komma att ställas krav på redovisning av skälen för att hon/han utnyttjat påtagligt dyrare alterna-tiv. Ett system av det föreslagna slaget kommer att kräva regelbundna upp-följningsinsatser från förvaltningens sida. Eftersom resandet bekostas av allmänna medel måste tveksamheter rörande tillämpning och uppfölj-ningsformer ägnas särskilt intresse av förvaltningsstyrelsen eller direkt-ionen. Förvaltningens viktigaste uppgift i det nya regelsystemet blir att i samråd med respektive ledamot och utifrån ledamotens normala resmön-ster ta fram lämpliga hjälpmedel för att förbilliga resekostnaderna.

Vid behandlingen av lagförslaget väcktes en motion vari begärdes ett tillkän-nagivande från riksdagens sida om kartläggning av riksdagsledamöternas resmönster (motion 1995/96:K21). Motionärerna anförde att all form av kart-läggning eller granskning av människors beteende, såväl i tjänsten som privat, väcker viktiga frågor om integritet. Förslaget om att kartlägga ledamöternas resmönster syntes enligt motionärerna inte ha föregåtts av någon djupare ana-

lys av integritetsfrågorna. Vid en intresseavvägning mellan förvaltningens behov av att kartlägga ledamöternas resmönster och ledamöternas behov av att värna sin integritet måste, ansåg motionärerna, integritetshänsynen väga tyngst. I annat fall kunde den framtida rekryteringen av ledamöter allvarligt komma att försväras. Motionärerna förutsatte därför att regelverket på området utformades så att ledamöternas integritet inte inskränktes.

Utskottet anförde följande med anledning av motionsyrkandet (s. 9):

I följdmotion K21 aktualiseras vad som sägs i förslaget om en kartläggning av ledamöternas planerade resmönster. Enligt motionärerna måste integritetshänsynen i detta sammanhang väga tyngre än förvaltningens behov av att kartlägga resmönstret. Utskottet instämmer i denna bedömning och utgår, i likhet med motionärerna, från att den aviserade redovisningsskyldigheten utformas så att ledamöternas integritet inte träds för när. Utskottet har erfarenhet att skälen till den föreslagna årliga genomgången för beräkning av omfattningen av ledamöternas resor är att man vill dels förbättra sin service till ledamöterna genom att underlätta deras resande, dels skapa ett tillförlitligt underlag för förhandlingar med trafikföretag som SJ samt flyg- och taxiföretag om mängdrabatter, en metod som visat sig framgångsrik. Förvaltningen har i detta sammanhang enligt egen utsago inget intresse av att ta in detaljuppgifter om ledamöternas resande. Med hänvisning till dessa klarlägganden anser sig utskottet kunna ställa sig bakom förslaget i denna del. Motionärernas önskemål får därmed anses tillgodosedda, varför motionen avstyrks i denna del.

33.9.2 Reseutredningen

Riksdagens förvaltningsstyrelse gav i oktober 1999 riksdagens förvaltningskontor i uppdrag att genomföra en översyn av resehanteringen och att återkomma med förslag till åtgärder för att förbättra rutinerna samt ge förslag till komplettering eller ändring av regelverket. Uppdraget redovisades året därpå. Utredningen anförde följande när det gäller frågan om kontroll och uppföljning:

Ansvar för inrikes tjänsteresor för ledamöter är reglerat i lag. Ledamoten själv beslutar om inrikes tjänsteresor och om lämpligt färdmedel med hänsyn till kostnads- och tidsaspekter. Ansvar för beslutet att resa är ledamotens. Denna ansvarsfördelning påverkar självfallet utformningen av den interna kontrollen. Den kan således inte bygga på att resor ska godkännas av någon annan än ledamoten, eftersom detta är reglerat i lag. Ledamoten godkänner därefter även kostnaden i enlighet med de interna reglerna. Eventuella kontroller efter det att ledamoten har godkänt kostnaden medför ingen möjlighet till inhibering av ledamotens godkännande av kostnaden. Riksdagsförvaltningen gör således inte någon lämplighetsprövning. De beslut som vanligen följer efter det att utgiften är godkänd inom en myndighet är att finansieringen godkänns och att betalningen godkänns. Det innebär att likvida medel får lämna myndigheten. Godkännandet av finansieringen sker i praktiken genom att kostnaden godkänns och beslut fattas från vilket anslag kostnaden ska avräknas. Godkännandet av betalningen innebär i praktiken att man får skicka betalningsuppdraget till postgirot för betalningsbevakning. Utöver dessa godkännanden av kostnaden och betalningen kan det finnas andra kontroller, exempelvis stickprov, vilkas syfte är att verifiera systemen och tillämpningen av interna regler och

rutiner. Dessa kontroller ingår då inte som ett led i den löpande kontrollen av ett ärende utan är självständiga och oberoende kontroller. De verifierande kontrollernas omfattning och inriktning kan anpassas till de behov som föreligger vid varje unikt tillfälle. En sådan verifierande kontroll ingår inte i rutinen och är inte en förutsättning för att utbetalning ska kunna ske.

Reseutredningens förslag och bedömningar vad gäller förvaltningens respektive ledamöternas ansvar vid hanteringen av ersättningsanspråk kan sammanfattas enligt följande:

- Ledamoten ska kontrollera fakturor mot sitt eget underlag, med andra ord att den aktuella resan har genomförts i enlighet med uppgifterna på fakturan, att avtalade tjänster tillhandahållits och att kostnaden därmed stämmer.
- Förvaltningen ska kontrollera att ledamoten har attesterat kostnaderna, varefter utbetalning kan ske. Därtill kommer uppföljning i syfte att verifiera systemen och tillämpningen av interna regler och rutiner, exempelvis genom slumpvisa stickprovskontroller av att föreskrivet underlag till fakturor lämnats in.

Reseutredningens förslag föredrogs i riksdagsstyrelsen den 11 oktober 2000. Enligt protokollet från styrelsesammanträdet ställde sig styrelsen i huvudsak bakom de förslag som utredningen lade fram.

33.10 Överväganden

33.10.1 Ersättningssystemets legitimitet förutsätter kontroll och uppföljning

Det sker ett stort antal utbetalningar

Årligen gör Riksdagsförvaltningen och SPV tusentals utbetalningar inom ramen för riksdagens ersättningssystem. Vissa utbetalningar sker efter ansökan, medan andra utbetalningar följer direkt av riksdagsuppdraget. Därtill kommer den ersättning som lämnas på annat sätt än genom utbetalningar, exempelvis genom att Riksdagsförvaltningen tillhandahåller kostnadsfritt övernattningsboende i förvaltningens bostadsbestånd i Stockholm och att förvaltningen betalar för ledamöternas resebyrå- och taxibokningar.

Varför det kan bli fel

Det är svårt att undvika felaktiga utbetalningar i ett så pass komplext ersättningssystem med så många utbetalningar. Felaktigheter kan orsakas av såväl berörda myndigheter som ledamöterna. Det kan vara fråga om slarv, missförstånd, brister i kommunikationen mellan olika delar av Riksdagsförvaltningen, felräkning, fel i reseräkningssystemet och liknande. Det finns även exempel på att Riksdagsförvaltningen uppsåtligen vilseletts av ledamöter att ersätta privata kostnader som inte haft med riksdagsuppdraget att göra.

Den överväldigande majoriteten av ledamöterna gör rätt

Felaktiga utbetalningar förekommer således inom riksdagens ersättningssystem. De granskningar som Riksdagsförvaltningens internrevision genomfört under de senaste decennierna talar för att antalet fel är lågt och att förvaltningen i grund och botten har en väl fungerande ordning för att handlägga ledamöternas ersättningar. Även med beaktande av vad som framkommit i enskilda fall genom den mediegranskning som förekommit är vår bild att den överväldigande majoriteten ledamöter vinnlägger sig om att följa reglerna inte bara korrekt utan även med omdöme. Vi har under vårt arbete erfarit att det snarare är så och inte helt ovanligt att ledamöter hellre avstår från ersättning som han eller hon har rätt till för att slippa ifrågasättanden i efterhand. Som exempel kan nämnas att många ledamöter underlåter att begära ersättning för taxiresor för att slippa bli ifrågasatta.

Felaktiga utbetalningar – skadligt för tilltron till riksdagen men även för välfärdssystemen

Det är mycket angeläget att risken för felaktiga utbetalningar minskar. Redan enstaka felaktigheter kan vara skadligt för tilltron för riksdagen, dess ledamöter och deras partier samt ersättningssystemet. Detta gäller särskilt om felaktigheterna beror på uppsåtligt vilseledande från enstaka ledamöter eller bristande respekt i övrigt för regelverket.

Det finns en risk för att felaktigheter inom riksdagens ersättningssystem påverkar synen på fel och fusk i andra ersättningssystem i negativ riktning. Delegationen för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen anser att fusk bland politiker och andra personer i ledande ställning är en av de främsta orsakerna till att det förekommer fusk på andra områden. I ett sådant fall är det särskilt angeläget att motverka felaktiga utbetalningar på riksdagens område som ett led i arbetet för att stärka legitimiteten i välfärdssystemen och minska de felaktiga utbetalningarna i dessa system.

Upprätthållandet av legitimiteten i ersättningssystemet kräver, på samma sätt som inom välfärdssystemen, att Riksdagsförvaltningen och övriga berörda myndigheter så långt som möjligt vidtar förebyggande åtgärder för att förhindra felaktiga utbetalningar och att annan ersättning lämnas på felaktiga grunder. Det kan dock ifrågasättas om detta är tillräckligt. Det bör övervägas om inte även ledamöternas utnyttjande av ersättningssystemet uttryckligen bör bli föremål för efterhandskontroller och uppföljning och att Riksdagsförvaltningen får ett klart och tydligt mandat att genomföra sådana åtgärder. Vi återkommer till detta avslutningsvis.

Regelverket måste tillämpas med omdöme

För att upprätthålla och stärka legitimiteten och respekten för riksdagens ersättningssystem är det enligt vår uppfattning av avgörande betydelse att regelverket tillämpas inte bara korrekt utan även med omdöme. Det förhållandet att ett visst agerande inte är uttryckligen reglerat eller förbjudet innebär inte i

sig att agerandet med nödvändighet är lämpligt eller omdömesgillt. I detta sammanhang finns anledning att särskilt lyfta fram den uppförandekod för ledamöterna som talmannen och gruppledarna kommit överens om och i synnerhet dess rekommendation att undvika sådant som visserligen är lagligt, men likväl kan framstå som oetiskt, olämpligt och skadligt för förtroendet för riksdagen (se avsnitt 6.4).

33.10.2 Kontroller görs men det finns särskilda svårigheter

Exempel på kontroller

Vi har i avsnitt 33.3 lämnat en översiktlig redogörelse för handläggningen av olika ärenden om ersättning enligt ersättningslagen. Vi kan konstatera att det redan i dag vidtas en rad åtgärder som omfattas av definitionen av begreppet kontroll i syfte att säkerställa en korrekt tillämpning av regelverket och att förhindra felaktigheter. Exempel på det är den omfattande information om regelverket och dess tillämpning som kontinuerligt lämnas i olika sammanhang, bl.a. på Riksdagsförvaltningens intranät och webbplats och vid personliga kontakter. Andra exempel är den tillsyn som Riksdagens arvodesnämnd utövar över användningen av avgångsförmånerna och de kontroller av utbetalningar av pensioner och avgångsförmåner som SPV genomför. Den granskning som internrevisionen vid Riksdagsförvaltningen och Riksrevisionen utför bör också framhållas.

En särskild svårighet är att ledamoten beslutar själv

Särskilt när det gäller handläggningen av begäran om traktamente och ersättning för resekostnader vid tjänsteresor finns det anledning att påminna om att det i de allra flesta fall är ledamoten själv som beslutar om sina egna tjänsteresor. Ledamoten ska då beakta bestämmelserna i ersättningslagen och tillämpningsföreskriften till lagen, bl.a. om att kostnads-, miljö- och tidsaspekter ska vara styrande för valet av färdväg och transportmedel och de särskilda bestämmelser som gäller för användning av exempelvis taxi och hyrbil. Regelverket bygger på dels att det är ledamoten som har bäst förutsättningar att besluta om resan och dess genomförande, dels att ledamoten lämnar korrekta uppgifter vid framställandet av krav på ersättning och fullgör sin skyldighet att attestera uppkomna kostnader. Systemet bygger således på förtroende.

Riksdagsförvaltningens roll

Finns det frågetecken kring ett ersättningskrav rätas dessa givetvis ut så långt som möjligt genom frågor och påpekanden från Riksdagsförvaltningens sida i enlighet med den service- och utredningsskyldighet som följer av förvaltningslagen. Står det klart att ledamoten inte har rätt till begärd ersättning kan förvaltningen också som yttersta åtgärd neka att betala ut begärd ersättning, ett beslut som kan överklagas. Det är dock viktigt att ha i minnet att Riksdagsförvaltningen inte har i uppgift att överpröva ledamotens resebeslut i efterhand.

Ledamoten ansvarar således fullt ut för sina resebeslut, ytterst inför väljarna. Så bör vara fallet även fortsättningsvis och det vore enligt vår mening olyckligt med en återgång till den ordning som gällde före 1997 då Riksdagsförvaltningen i större utsträckning bestämde hur ledamöterna skulle genomföra sina tjänstere-
sor.

33.10.3 Många av våra förslag förbättrar kontrollen

Inledning

Såväl Delegationen för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen som Utredningen om samordning av statliga utbetalningar från välfärdssystemen har framhållit att en viktig orsak till felaktiga utbetalningar är otydliga regelverk. I och med införandet av ersättningslagen och tillämpningsföreskriften till lagen 2017 har en tidigare svåröverskådlig reglering samlats i ett sammanhållet regelverk. Bestämmelserna har dessutom blivit enklare och tydligare. Som påpekas i våra direktiv kan dock regelverket förtydligas och förenklas ytterligare.

I det följande lämnas några exempel på förslag till förtydliganden och kompletteringar av regelverket som vi lämnar och som enligt vår bedömning kommer att underlätta för såväl ledamöter som berörda myndigheter och minska risken för felaktigheter.

Ett tydligare regelverk om rätten till övernattningsboende och logiersättning

I avsnitt 23.3.7 har vi redogjort för ett beslut av Åklagarmyndigheten att lägga ned en förundersökning som gällde flera års utbetalning av logiersättning till en ledamot. Beslutet motiverades med att regelverket på området var så pass otydligt och bristfälligt att det inte kunde ligga till grund för ett straffrättsligt förfarande.

Vi har i avsnitt 23.4 föreslagit en ny och enligt vår uppfattning tydligare reglering av rätten till övernattningsbostad inom Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd och logiersättning. Av särskild betydelse är därvid vårt förslag till definition av begreppet tjänsteställe och förtydligandena i författningskommentaren om den närmare innebörden av begreppet permanentbostad och vad kravet på att disponera en sådan bostad innebär. Enligt vår bedömning kommer våra förslag att innebära att det blir tydligare vad som gäller i dessa avseenden.

Hanteringen av övernattningsbostäderna

Den nuvarande fördelningen av övernattningsbostäderna grundas endast på uppgifter om ledamotens folkbokföringsort. Som vi konstaterat och som även framhölls i det tidigare omnämnda åklagarbeslutet är detta inte tillräckligt. Det krävs även åtgärder för att kontrollera att ledamoten på sin hemort verkligen disponerar en permanentbostad. Vi har mot den bakgrunden föreslagit att det ska införas en ordning som innebär att en ledamot som vill disponera en

övernattningsbostad inom Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd först måste ansöka om det hos förvaltningen och få ansökan beviljad innan han eller hon får tilldelas en bostad av partiet, på samma sätt som vid ansökningar om logiersättning (se avsnitt 24.6.7). I ansökan ska ledamoten intyga att han eller hon dels är folkbokförd mer än 50 km från Riksdagshuset, dels disponerar en permanentbostad på hemorten. Om det finns oklarheter om boendet på hemorten är det Riksdagsförvaltningens skyldighet att utreda frågan ytterligare, exempelvis genom att begära kompletterande uppgifter av ledamoten om bostaden.

Medresenärer

Det är endast ledamöter som har rätt till ersättning enligt ersättningslagen. Det förekommer dock inte sällan att ledamöter vid tjänsteresor tar med sig resenärer som inte har rätt till ersättning enligt ersättningslagen, exempelvis familjemedlemmar. Det finns en risk för att allmänna medel i sådana fall används för ett icke avsett ändamål och att det lämnas skattepliktiga förmåner. Frågetecken kring medresenärer var också ett återkommande tema under den mediegranskning som förekom 2018/19.

De förslag till förtydliganden i reglerna kring medresenärer vi lämnat minskar enligt vår uppfattning risken för fel. Nämnas kan i det sammanhanget förslaget att en ledamot som har medresenärer ska vara skyldiga att anmäla detta till Riksdagsförvaltningen och förtydligandet av hur stor del av kostnaden för annat boende än hotell ska anses hänförligt till ledamoten (se avsnitt 18.3).

Uppgifter på heder och samvete

Enligt nuvarande ordning ska uppgifter som ska ligga till grund för bedömningen av en ledamots rätt till avgångsförmån lämnas på heder och samvete. Vidare ska en ledamot i en ansökan om logiersättning intyga vissa uppgifter, bl.a. att ledamoten på sitt tjänsteställe disponerar en permanentbostad.

Vi föreslår att skyldigheten att lämna uppgifter på heder och samvete inte bara bör gälla i fråga om ansökan om utbetalning av avgångsförmåner och efterlevandeskydd utan utvidgas till att även avse dels ansökningar om rätt till övernattningsbostad i Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd och logiersättning, dels begäran om resekostnadsersättning och traktamente (se avsnitt 29.7.7). På så sätt inskräps vikten av att uppgifterna är fullständiga och sanningensliga. Dessutom underlättas en lagföring av oriktiga uppgifter.

Preskription

I avsaknad av särskild preskriptionsregel i ersättningslagen kan krav på traktamente och ersättning för resekostnader framställas under lång tid efter det att tjänsteresan avslutades. Det finns exempel på krav som framställts årtal i efterhand. Det är lätt hänt att det blir fel i sådana situationer. Minnet sviker och underlag försvinner. I och med vårt förslag att krav på ersättning för resekostnader och traktamente preskriberas sex månader efter det att resan avslutats kommer dock Riksdagsförvaltningen inte längre att behöva hantera

ersättningskrav åratals i efterhand (se avsnitt 30.6). Detta kommer i sin tur att minska risken för felaktigheter. Det innebär också att kostnader i högre grad än i dag kommer att bokföras på rätt år.

Återkravsregler

Slutligen bör nämnas förslaget till uttryckliga återkravsregler när det gäller felaktiga utbetalningar av arvode, resekostnadsersättning, traktamente, logierersättning och pensioner. Även om reglerna måhända inte kommer att behöva tillämpas särskilt ofta, tydliggörs vad som gäller i återkravsituationer. Redan förekomsten av regler om återkrav inskräper enligt vår bedömning respekten för ersättningssystemet och regelverket.

33.10.4 Tänkbara former för ytterligare kontroll

Inledning

Ledamöterna omfattas av ett förhållandevis generöst ersättningssystem som ger stor frihet under ansvar. I detta ingår bl.a. att tillämpa ersättningssystemet korrekt och med omdöme. Ersättningssystemet bygger på förtroende och att lämnade uppgifter är korrekta. Man måste samtidigt kunna ställa höga krav på att Riksdagsförvaltningen och övriga berörda myndigheter har nödvändiga styrdokument, processer och rutiner för intern kontroll och styrning i syfte att förhindra felaktiga utbetalningar, oavsett orsak. Dessa faktorer är av fundamental betydelse för att upprätthålla legitimiteten och respekten för systemet. Legitimiteten och respekten för ersättningssystemet kräver också, precis som inom alla andra ersättningssystem, kontroll och uppföljning. Som vi redovisat vidtas det redan i dag en rad sådana åtgärder. Flera av våra förslag kommer enligt vår bedömning att bidra till en ökad kontroll och minskade risker för felaktiga utbetalningar.

Frågan är då om ytterligare åtgärder på området bör övervägas. Som nämnts inledningsvis är det inte vårt uppdrag att lämna färdiga förslag och nedanstående tankar är närmast avsedd att inspirera till kommande överväganden inom Riksdagsförvaltningen och i andra sammanhang.

Riksdagsförvaltningens roll tydliggörs

Riksdagsförvaltningen har i dag en tydlig inriktning på att lämna service till ledamöterna och se till att de har de resurser som behövs för att fullgöra sitt uppdrag. Att så är fallet framgår uttryckligen på flera ställen i lagen med instruktion för Riksdagsförvaltningen och förvaltningens interna styrdokument (se närmare kap. 9).

Av förvaltningslagen följer att Riksdagsförvaltningen, som alla myndigheter, har en utredningsskyldighet vid handläggningen av enskilda ärenden. Annat har inte framkommit än att förvaltningen också tillämpar denna skyldighet. Vi anser dock att det finns skäl att lägga ett än större fokus på förvaltningens myndighetsroll och att förtydliga såväl instruktionen som övriga

styrdokument i det avseendet så att det klart och tydligt framgår att Riksdagsförvaltningen vid sidan av sin serviceroll även har en uppgift att vidta kontrollåtgärder på ersättningsområdet och att däri även ingår att följa upp hur rätten till ersättning utnyttjas. En sådan uppföljning sker visserligen redan i dag i viss mån, bl.a. inom ramen för Riksdagsförvaltningens budgetarbete och vad gäller enskilda utrikes tjänsteresor, men vi ser ett klart behov av ett förtydligande av förvaltningens roll och mandat i detta avseende. Vi ser ingen motsättning mellan uppgifterna att lämna service och att samtidigt vidta kontroll och uppföljningsåtgärder. För att det ska vara möjligt att vidta sådana åtgärder på ett effektivt och ändamålsenligt sätt krävs dock att Riksdagsförvaltningen får ett tydligt och uttalat mandat på området.

Användningen av vägledningar m.m.

Boende och resa till Almedalsveckan väcker en lång rad frågeställningar, vilket bl.a. hänger samman med bristen på boende och att ledamöter ofta tar med sig medresenärer som inte har rätt till ersättning enligt ersättningslagen. Inför Almedalsveckan 2019 togs det inom Riksdagsförvaltningen fram en vägledning för hur olika situationer kunde bedömas kostnadsmässigt. Vägledningen togs emot positivt. Den typen av vägledningar underlättar för såväl ledamöter som Riksdagsförvaltningen och innebär dessutom att risken för fel minskar. Vi anser därför att Riksdagsförvaltningen bör överväga att ta fram motsvarande vägledningar på andra områden.

Granskning och uppföljning i efterhand

Riksdagens internrevisorer har under de senaste decennierna återkommande granskat bl.a. utbetalningarna av ledamöternas ersättningar. Även Riksrevisionen har uppmärksammat ersättningssystemet. Granskningen har dock i första hand avsett Riksdagsförvaltningens rutiner och styrdokument och bara indirekt ledamöternas agerande. Enligt vår uppfattning skulle man kunna överväga att införa en särskild kontroll- och granskningsfunktion som direkt tar sikte på ledamöternas användning och tillämpning av ersättningssystemet.

Den funktionen skulle fungera som ett komplement till den kontroll och granskning som redan sker inom ramen för den gängse ärendehandläggningen inom Riksdagsförvaltningen. Kontrollen skulle kunna utformas så att ett antal ersättningsanspråk och utbetalningar per ledamot och år väljs ut slumpmässigt och granskas ingående i efterhand. Alternativt kontrolleras och granskas samtliga anspråk och utbetalningar inom ett visst område som väljs ut efter en analys av risken för fel. Som exempel kan nämnas användning av hyrbil och taxi.

Granskningen skulle i första hand syfta till att dra lärdomar som kan leda till förbättrade rutiner och intern kontroll inom Riksdagsförvaltningen och möjligen även ändringar i regelverket. Granskningen skulle också inskräpa respekten för regelverken.

Organisationsmässigt skulle funktionen kunna vara placerad inom Riksdagsförvaltningen, exempelvis direkt knuten till riksdagsdirektören, eller

utföras av en extern aktör. Ytterligare ett alternativ skulle därvid kunna vara att Riksdagsförvaltningens internrevisorer får i uppdrag att fullgöra uppgiften och att närmare bestämmelser om detta tas in i lagen (2016:1091) om budget och ekonomiadministration för riksdagens myndigheter eller i riksdagsstyrelsens föreskrift till lagen. Verksamheten med s.k. review of assurance och tematiska granskningar i efterhand som bedrivs inom the Independent Parliamentary Standards Authority i Storbritannien skulle kunna fungera som en inspirationskälla (se avsnitt 11.4.1). Även den automatiserade metod för granskning av reseräkningar som nyligen har introducerats inom Stortingets administration skulle kunna fungera som inspirationskälla (se avsnitt 11.2).

34 Ändringar i arvodeslagen

34.1 Arvode till den svenska delegationen till kontrollgruppen för Europol

Förslag: Ledamöter och ersättare i den svenska delegationen till den gemensamma parlamentariska kontrollgruppen för Europol ska ha rätt till sammanträdesarvode.

34.1.1 Uppdraget i denna del

Enligt 13 kap. 22 a § riksdagsordningen väljer riksdagen fyra ledamöter i en delegation till den gemensamma parlamentariska kontrollgruppen för Europeiska unionens byrå för samarbete inom brottsbekämpning (Europol). Bestämmelsen infördes genom en lagändring som trädde i kraft den 1 januari 2019. Frågan om huruvida delegationen ska ha rätt till arvode för uppdraget berördes inte i det lagstiftningsärendet. Utredningen ska överväga om det bör betalas ut arvode till ledamöterna i delegationen och i så fall ta fram ett förslag till reglering av arvodesfrågan.

34.1.2 Riksdagens deltagande i olika internationella sammanhang

Riksdagen deltar med delegationer i ett flertal internationella sammanhang. Dessa delegationer utses antingen av riksdagen, dvs. genom val av kammaren, eller av talmannen efter nominering av partigrupperna och samråd med gruppledarna.

Om det har träffats en internationell överenskommelse om att riksdagen bland sina ledamöter ska välja ledamöter i en delegation till en mellanfolklig organisation får bestämmelser om det tas in i en tilläggsbestämmelse. Det framgår av 13 kap. 18 § riksdagsordningen. Sådana tilläggsbestämmelser finns beträffande de svenska delegationerna till Nordiska rådet, Europarådets parlamentariska församling och den parlamentariska församlingen för Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (tilläggsbestämmelse 13.18.1–3).

De svenska delegationerna till Interparlamentariska unionen och den parlamentariska församlingen för Unionen för Medelhavet utses enligt 13 kap. 19 § riksdagsordningen av talmannen efter samråd med gruppledarna. Talmannen utser även den svenska delegationen till Natos parlamentariska församling, den parlamentariska Östersjökonferensen och den arktiska parlamentarikerkonferensen.

Sedan Sverige blev medlem i FN har riksdagen bjudits in att delta i regeringsdelegationen till FN:s generalförsamling. Detsamma gäller för andra regeringsdelegationer till stora FN-konferenser.

Vad gäller samarbetet inom EU kan nämnas konferensen för parlamentets EU-organ (Cosac), konferensen för utrikes-, säkerhets- och försvarspolitik i EU (GUSP/GSFP-konferensen) och konferensen för stabilitet, ekonomisk samordning och styrning i EU (SESS-konferensen). De svenska delegationerna till dessa organ utses inom berört utskott. Ytterligare ett exempel är den gemensamma parlamentariska kontrollgruppen för Europol.

34.1.3 Arvode till deltagare i internationella delegationer

Enligt 1 § lagen (1989:185) om arvoden m.m. för uppdrag inom riksdagen, dess myndigheter och organ (arvodeslagen) har ordföranden i Nordiska rådets svenska delegation och ledamöter av delegationens arbetsutskott ett månadsarvode som motsvarar 4 respektive 1 procent av det månatliga ledamotsarvodet. Enligt 2 § lämnas sammanträdesarvode till suppleanter i Nordiska rådets svenska delegations arbetsutskott. Detsamma gäller riksdagsledamöter som deltar i Nordiska rådets verksamhet, Europarådets verksamhet och den parlamentariska församlingens verksamhet i Organisationenen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) i den mån motsvarande ersättning inte betalas av respektive organisation.

I övrigt betalas det inte något arvode enligt arvodeslagen eller ersättningslagen för uppdrag i Interparlamentariska unionen, den parlamentariska församlingen för Unionen för Medelhavet, NATO:s parlamentariska församling, den parlamentariska Östersjökonferensen, den arktiska parlamentarikerkonferensen eller deltagande i ovan i övrigt nämnda grupper och konferenser inom EU. Det lämnas inte heller något arvode för deltagande vid FN:s generalförsamling.

Arvode vid internationella uppdrag lämnas alltså bara vid deltagande i svenska delegationer som utses av riksdagen. Ursprungligen var det bara delegationerna till Nordiska rådet och Europarådet som hade rätt till arvode enligt arvodeslagen. Genom en lagändring 2003 infördes en sådan rätt även för ledamöter av den svenska delegationen till den parlamentariska församlingen vid OSSE (framst.2002/03:RS4, bet. 2002/03:KU34). Riksdagsstyrelsen uttalade i det lagstiftningsärendet bl.a. följande (s. 11 f.).

För närvarande omfattas ledamöterna i Nordiska rådets och Europarådets svenska delegationer av bestämmelserna i arvodeslagen medan OSSE-delegationens ledamöter inte gör det. En bärande princip när det gäller de tre internationella delegationer som väljs av riksdagen, dvs. delegationerna till Nordiska rådet, Europarådets parlamentariska församling och OSSE:s parlamentariska församling, bör vara att dessa behandlas på samma sätt när det gäller arvodering. En likformig behandling kan åstadkommas antingen genom att arvodeslagen ändras så att ingen av de nämnda delegationerna i fortsättningen omfattas av arvodeslagens regler eller att dessa utvidgas till att omfatta även OSSE-delegationens ledamöter. De uppdrag som ersätts enligt arvodeslagen är uppdrag som tillkommer utöver det ordinarie ledamotsuppdraget. Dessa uppdrag medför i allmänhet ett betydande merarbete för riksdagsledamöterna, såväl vad avser ansvar, inläsningsarbete som tidsåtgång. Flera av uppdragen är svåra att förena med andra uppdrag, t.ex. i statliga myndigheter och styrelser. Trots att

utvecklingen synes vara på väg i en riktning där internationella uppdrag i allt större utsträckning får anses ingå i det ordinarie riksdagsuppdraget är det riksdagsstyrelsens uppfattning att det inte går att dra slutsatsen att alla uppdrag i internationella delegationer ska anses falla inom det ordinarie uppdraget. Uppdragen i de internationella delegationer varom nu är fråga innebär ett betydande merarbete för riksdagsledamöterna både när det gäller ansvar och inläsningsarbete som tidsåtgång. På grund härav och då en harmonisering av arvodesreglerna är önskvärd är det riksdagsstyrelsens uppfattning att det alternativ som ligger närmast till hands är att låta även ledamöterna i OSSE-delegationen omfattas av arvodeslagens bestämmelser om sammanträdesarvoden. Arvodets storlek bestäms av riksdagsstyrelsen.

Konstitutionsutskottet hade inget att invända och riksdagen följde utskottet.

34.1.4 Europol

Europol grundades 1992. Organisationen, som har sitt säte i Haag, har som syfte att hjälpa Europeiska unionens medlemsstater till ett närmare och effektivare samarbete vid förebyggande och bekämpande av organiserad gränsöverskridande brottslighet och terrorism. De nationella parlamenten ska enligt EUF-fördraget delta i den politiska övervakningen av Europol. Övervakningen regleras närmare i den s.k. Europolförordningen som antogs i maj 2016 (Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/794 av den 11 maj 2016 om Europeiska unionens byrå för samarbete inom brottsbekämpning (Europol) och om ersättande och upphävande av rådets beslut 2009/371/RIF, 2009/934/RIF, 2009/935/RIF, 2009/936/RIF och 2009/968/RIF). Enligt förordningen ska övervakningen av Europol utföras av en parlamentarisk kontrollgrupp inrättad gemensamt av de nationella parlamenten och Europaparlamentet. Kontrollgruppens organisation och arbetsordning ska fastställas av Europaparlamentet och de nationella parlamenten gemensamt. Kontrollgruppen har getts befogenhet att höra ledande befattningshavare inom Europol och den europeiska datatillsynsmannen. Kontrollgruppen ska rådfrågas om Europols fleråriga programplanering och få vissa handlingar från Europol för kännedom. Det gäller bl.a. hotbilda-bedomningar, strategiska analyser och lägesrapporter som rör Europols mål, resultaten från undersökningar och utvärderingar som har beställts av Europol samt Europols fleråriga programplanering och årliga arbetsprogram. Kontrollgruppen får även begära andra relevanta handlingar som krävs för fullgörandet av gruppens uppgifter och kan sammanställa sammanfattande slutsatser om den politiska övervakningen av Europols verksamhet och sända dessa till Europaparlamentet och de nationella parlamenten.

Den gemensamma parlamentariska kontrollgruppen för Europol etablerades i april 2017. Den är avsedd att utgöra ett tillsynsorgan och ska sammanträda en gång i halvåret, växelvis i rådsordförandeskapslandets parlament och i Europaparlamentet. Extra sammanträden kan hållas för att hantera brådskande frågor och frågor som inte kan hanteras vid ordinarie möten.

34.1.5 Den svenska delegationen till kontrollgruppen

Sedan den 1 januari 2019 föreskrivs i 13 kap. 22 a § riksdagsordningen att riksdagen ska välja fyra ledamöter i en delegation till den gemensamma parlamentariska kontrollgruppen för Europeiska unionens byrå för samarbete inom brottsbekämpning (Europol). Delegationen väljs för riksdagens valperiod och ska årligen lämna en redogörelse för sin verksamhet till riksdagen.

Riksdagen valde den 31 januari 2019 fyra ledamöter och fyra suppleanter i den svenska delegationen till kontrollgruppen.

Frågan på vilket sätt den svenska delegationen till kontrollgruppen skulle utses och regleras var föremål för ingående överväganden i samband att bestämmelsen i 13 kap. 22 a § riksdagsordningen infördes. Den parlamentariska EU-kommittén som tog fram lagförslaget gjorde då bedömningen att kontrollgruppen i viktiga avseenden skiljer sig från övriga interparlamentariska EU-organ och nätverk i och med att det i vart fall fanns ett underförstått EUrättsligt krav på att delta i kontrollgruppens verksamhet och att kontrollgruppen utgör ett tillsynsorgan med uppgifter som sträcker sig bortom det otvungna informations- och erfarenhetsutbyte som präglar det interparlamentariska EUsamarbetet i övrigt. Kommittén ansåg därför att riksdagens deltagande i kontrollgruppen borde regleras särskilt i riksdagsordningen och att delegationen skulle utses av kammaren i stället för som tidigare av berört utskott. Kommittén var inte beredd att föreslå att regleringen skulle tas in i bestämmelsen i 13 kap. 18 § riksdagsordningen om utseende av delegationer till mellanfolkliga organisationer. Det skulle enligt kommittén kräva en bredare översyn av den bestämmelsen. I stället föreslog kommittén att det skulle tas in en ny paragraf om den svenska delegationen till kontrollgruppen i samma kapitel i riksdagsordningen men bland bestämmelserna om andra uppdrag som tillsätts genom val av riksdagen (2017/18:URF1 s. 226 f). Riksdagsstyrelsen och konstitutionsutskottet delade den uppfattningen och riksdagen följde utskottet (framst. 2017/18:RS8 s. 39 f., bet. 2018/19:KU7).

34.1.6 Verksamheten i kontrollgruppen under 2019 och 2020

Av delegationens redogörelse för verksamheten under 2019 framgår bl.a. följande. Delegationen sammanträdde vid fyra tillfällen. Vid det konstituerande sammanträdet i februari valdes ordförande och vice ordförande. Delegationen deltog vid de två möten i kontrollgruppen som hölls i Bukarest och Bryssel. Delegationen genomförde även ett studiebesök vid Europols högkvarter. Delegationen har muntligen återrapporterat till justitieutskottet efter mötena i kontrollgruppen. Ordföranden och vice ordföranden har också deltagit vid de s.k. delegationspresidiefrukostar som talmannen regelbundet ordnar. Det huvudsakliga arbetet i delegationen har hittills skett i form av inläsning och andra förberedelser inför de två mötena i kontrollgruppen. Efter mötet i Bryssel 2019 förekom det också skriftväxling med anledning av arbetet med att ta fram en arbetsordning för kontrollgruppen.

Delegationen sammanträdde vid fem tillfällen under 2020. Det möte i kontrollgruppen som skulle ägt rum i Zagreb i mars 2020 ställdes in och ersattes med ett skriftligt informationsutbyte. Den svenska delegationen deltog vid kontrollgruppens möte i Bryssel i september 2020.

34.1.7 Överväganden

Den svenska delegationen till den parlamentariska kontrollgruppen för Europol väljs av riksdagen på samma sätt som de svenska delegationerna till Nordiska rådet, Europarådets parlamentariska församling och den parlamentariska församlingen vid OSSE. I linje med de uttalanden som gjordes i 2003 års lagstiftningsärende då rätten till arvode för ledamöterna i OSSE infördes, bör den svenska delegationen till kontrollgruppen för Europol i fråga om rätt till arvode behandlas på samma sätt som övriga delegationer som utses av riksdagen.

Kontrollgruppen har nyligen påbörjat sin verksamhet. Det är ännu osäkert hur mycket tid och arbete som uppdraget i delegationen kommer att kräva av ledamöter och suppleanter. Det är även oklart om ordföranden i delegationen kommer ha en sådan roll att han eller hon bör särbehandlas i arvodesfrågan. Så mycket kan dock sägas att verksamheten i dagsläget i huvudsak bedrivs i anslutning till de två årliga mötena i kontrollgruppen och att verksamheten inte är av sådan art och omfattning att det nu är motiverat med ett årsarvode eller månadsarvode, varken till ordföranden eller till övriga ledamöter. Däremot bör det betalas ut ett sammanträdesarvode vid kontrollgruppens möten. Det kräver ett tillägg i 2 § arvodeslagen.

Enligt vad vi känner till har kontrollgruppen ingen egen budget och den kan alltså inte betala ersättning för närvaro vid gruppens möten. Om en sådan ersättning skulle bli aktuell längre fram bör det dock, i likhet med vad som gäller för övriga delegationer, redan nu tas in ett förbehåll om att sammanträdesarvode bara lämnas om kontrollgruppen inte betalar motsvarande ersättning.

34.2 Reglering av arvodet till Riksdagens arvodesnämnd

Förslag: Bestämmelser om arvoderingen av ordföranden, övriga ledamöter och ersättaren för ordföranden i Riksdagens arvodesnämnd tas in i lagen (1989:185) om arvoden m.m. för uppdrag inom riksdagen, dess myndigheter och organ. Ordföranden och övriga ledamöter har rätt till ett årsarvode som uppgår till 63 respektive 25 procent av det månatliga talmansarvode. Ersättaren för ordföranden har rätt till ett sammanträdesarvode som uppgår till 3,3 procent av det månatliga talmansarvode.

34.2.1 Riksdagens arvodesnämnd

Riksdagens arvodesnämnd inrättades 1994 och är en av åtta nämnder under riksdagen. Nämnden hade ursprungligen som enda uppgift att bestämma arvode till riksdagens ledamöter. År 2006 fick nämnden även i uppgift att besluta om jämkning av inkomstgaranti. I samband med 2014 års reform av systemet med avgångsförmåner och införandet av ekonomiskt omställningsstöd, anförtroddes nämnden också uppgiften att i stället för Riksdagsförvaltningen besluta om rätt till inkomstgaranti och ekonomiskt omställningsstöd för ledamöter som lämnar riksdagsuppdraget. Uppgiften att pröva jämkningsfrågor innebär att nämnden utövar viss tillsyn över hur avgångsförmånerna utnyttjas. Verksamheten regleras i lagen (2012:883) med instruktion för Riksdagens arvodesnämnd (instruktionen) och i den arbetsordning som nämnden har beslutat.

Enligt 13 kap. 15 § första stycket riksdagsordningen består nämnden av en ordförande och två andra ledamöter. De väljs var för sig av riksdagen efter ett ordinarie riksdagsval för tiden till dess att ett nytt val till nämnden har ägt rum. Av paragrafens andra stycke framgår att riksdagen ska välja en ersättare för ordföranden. Valet av ersättare gäller för samma tid som för ordföranden. Det ska däremot inte utses suppleanter för övriga ledamöter. Nämnden är beslutsför när alla ledamöter är närvarande.

Arvode till ordföranden, ersättaren för ordföranden och övriga två ledamöter bestäms enligt 14 § instruktionen av riksdagsstyrelsen. År 2003 fastställdes arvode till ordföranden till 3 150 kronor i månaden och till övriga ledamöter till 2 300 kronor i månaden.

I januari 2013 beslutade riksdagsstyrelsen att arvode skulle betalas som årsarvode i stället för som månadsarvode. Arvode till ordföranden bestämdes då till 75 000 kronor per år medan arvode till ledamöterna bestämdes till 32 000 kronor per år. Enligt beslutet skulle arvode till ersättaren för ordföranden betalas vid tjänstgöring med samma arvode som betalades till ordinarie ordförande (dnr 874–2012/13).

I november 2016 beslutade riksdagsstyrelsen att höja arvode till ordföranden till 103 000 kronor och till 40 000 kronor för övriga ledamöter. Enligt

beslutet skulle ersättningen till ersättaren för ordföranden följa samma princip som tidigare, dvs. att arvode betalades vid tjänstgöring motsvarande arvodet till ordföranden (dnr 351–2016/17).

Riksdagsstyrelsen beslutade i maj 2020 att ersättaren för ordföranden har rätt till ett sammanträdesarvode om 5 500 kronor och att det är nämnden som bestämmer om ersättaren har rätt till sammanträdesarvode även om han eller hon inte deltar i beslut vid ett sammanträde (dnr. 1689–2019/20). Nämnden har i sin arbetsordning tagit in en föreskrift om att ersättaren har rätt till sammanträdesarvode även om han eller hon inte deltar i beslut vid sammanträdet.

34.2.2 Tidigare överväganden

År 2000 infördes det en ordning som innebar att arvodet till uppdrag som omfattades av lagen (1989:185) om arvoden m.m. för uppdrag inom riksdagen, dess myndigheter och organ (arvodeslagen) skulle uppgå till en procentuell andel av ledamotsarvodet. Dessförinnan hade beloppen angetts direkt i lagtexten.

I januari 2013 reformerades regelverket om nämnderna under riksdagen. Vad gäller frågan om arvodering av befattningshavare i nämnderna uttalade riksdagsstyrelsen, utan erinran från riksdagens sida, sammanfattningsvis följande (2012/13:RS1 s. 72 f., bet. 2012/13:KU9).

- Utgångspunkten bör vara att arvodet ska återspegla ansvaret i befattningen och arbetsinsatsens omfattning.
- Månadsarvoden lämpar sig mindre väl för verksamheter där det endast är fråga om ett par sammanträden per år.
- Arvode för uppdrag i nämnder bör antingen betalas som årsarvode eller sammanträdesarvode.
- Årsarvode bör tillämpas på nämnder med mer omfattande löpande verksamhet. Detsamma gäller uppdrag vars arbetsbelastning typiskt sett inte varierar så mycket från år till år. I övrigt bör arvode utgå som sammanträdesarvode.
- Arvodets nivå bör bero på verksamhetens art och omfattningen av arbetsinsatsen.

Riksdagsstyrelsen gjorde bedömningen att arvodet till befattningshavarna i nämnderna borde regleras i arvodeslagen och, i likhet med vad som gällt för Valprövningsnämnden och Riksdagens överklagandenämnd sedan 2000, motsvara en viss procentsats av ledamotsarvodet och inte bestämmas genom beslut av riksdagsstyrelsen.

Vad gällde Riksdagens arvodesnämnd måste dock, menade styrelsen, en särlösning gälla eftersom nämnden beslutade om ledamotsarvodet och det inte var lämpligt att låta nämndens eget arvode vara beroende av det beslutet. Arvodet borde därför bestämmas av riksdagsstyrelsen. En bestämmelse om det togs in i 14 § instruktionen till nämnden. I författningskommentaren till den bestämmelsen uttalades att det är riksdagsstyrelsens ansvar att besluta om

arvode till ledamöterna i arvodesnämnden, att arvodena ska svara mot arbetsinsatsen och att arvodesnivåerna bör ses över med jämna mellanrum så att de motsvarar den allmänna löneutvecklingen i samhället (framst. 2012/13:RS1 s. 115 f.).

34.2.3 Överväganden

Arvodena bör regleras i lag

Den nuvarande ordningen innebär att arvodena till ordföranden, ersättaren för ordföranden och övriga ledamöter i Riksdagens arvodesnämnd bestäms av riksdagsstyrelsen genom särskilda beslut.

Arvodena till ordförande, ledamöter och ersättare i övriga sju nämnder under riksdagen regleras i stället i arvodeslagen och motsvarar en viss procentsats av ledamotsarvodet. Procentsatsen anges i lagen. Det förhållandet att arvodena följer av lag och inte beslut av riksdagsstyrelsen stärker nämndernas oberoende och innebär att ordningen för hur arvodena bestäms är transparent och enhetlig. Arvodena anpassas vidare med automatik till den allmänna löneutvecklingen i och med att ledamotsarvodet normalt årligen omprövas. Det finns en risk för att arvoden som bestäms genom särskilda beslut inte omprövas tillräckligt ofta och att arvodena därmed kommer att släpa efter övriga arvoden.

Det finns alltså goda skäl för den nuvarande regleringen av arvodena till nämnderna under riksdagen. Dessa skäl gör sig även gällande i fråga om Riksdagens arvodesnämnd. Arvodena till ordföranden, övriga ledamöter och ersättaren för ordföranden bör således regleras i lag. Det finns ingen anledning att ta in den regleringen i någon annan lag än arvodeslagen eller att frångå den nuvarande ordningen med ett årsarvode för ordföranden och övriga ledamöter och ett sammanträdesarvode för ersättaren för ordföranden. Om ersättaren deltar i ett sammanträde utan att delta i de beslut som fattas vid sammanträdet bör han eller hon, som hittills, ha rätt till sammanträdesarvode om nämnden beslutar om det.

Hur regleringen av arvodet bör utformas

Frågan är då hur regleringen av arvodets storlek bör utformas. Enklast vore att knyta arvodena till ledamotsarvodet på samma sätt som för övriga nämnder. Som framhölls i 2012 års lagstiftningsärende framstår dock en sådan lösning inte som lämplig i och med att nämnden har som uppgift att fastställa ledamotsarvodet och på så sätt indirekt skulle kunna bestämma sitt eget arvode.

Ett alternativ vore att, som var fallet före 2000, ange arvodesbeloppen direkt i lagtexten. En sådan lösning skulle dock kräva årliga lagändringar och regleringen skulle dessutom avvika från hur arvodeslagen i övrigt är uppbyggd.

Ett annat alternativ skulle kunna vara att någon annan instans än riksdagen eller Riksdagsförvaltningen bestämde arvodena. Den lösningen framstår dock

som onödigt krånglig, särskilt om det måste inrättas en ny instans för uppgiften, och aktualiserar andra frågeställningar kring förhållandet mellan arvodesnämnden och den andra instansen som behöver övervägas.

Vi har i stället kommit fram till att arvodena till ordföranden, övriga ledamöter och ersättaren för ordföranden bör bestämmas till en procentandel av ett annat arvode och således bygga på samma modell som gäller för övriga nämnder under riksdagen.

Vi har övervägt att knyta arvodet till talmansarvodet, statsministerns arvode samt arvodena till riksdagens ombudsmän och riksrevisorn och kommit fram till att arvodena bör bestämmas till procentandelar av talmansarvodet. Talmansarvodet, som motsvarar arvodet till statsministern som i sin tur bestäms av Statsrådsarvodesnämnden, har samma anknytning till riksdagen som ledamotsarvodet och har haft en utveckling under de senaste decennierna som ligger väl i linje med ledamotsarvodets utveckling. Talmansarvodet framstår mot den bakgrunden som ett lämpligt arvode att utgå ifrån.

Regleringen i arvodeslagen bygger på två lagstiftningsmodeller. Bestämmelserna om arvode är utformade som en skyldighet för Riksdagsförvaltningen att betala arvode till vissa befattningshavare som räknas upp i paragraferna (1–2 §§). I 3–4 §§ anges däremot att vissa befattningshavare har rätt till resekostnadsersättning och inkomstförlust. Ersättningslagen är på förslag av Lagrådet i huvudsak utformad enligt den senare modellen (framst. 2015/16:RS7 s. 68 f.). Vi föreslår därför att de nya bestämmelserna som gäller arvodesnämnden formuleras så att det uttryckligen framgår att ordföranden, övriga ledamöter och ordförandens ersättare har rätt till ett årsarvode respektive sammanträdesarvode (se förslag till 1 b och 1 d §§ arvodeslagen).

Ordföranden för arvodesnämnden har ett årsarvode som uppgår till 103 000 kronor medan övriga ledamöter har ett årsarvode om 40 000 kronor. Ersättaren har sedan maj 2020 ett sammanträdesarvode om 5 500 kronor per sammanträde. Talmansarvodet uppgår till 176 000 kronor i månaden. Det bör beaktas att årsarvodena för ordförande och övriga ledamöter inte har räknats upp sedan 2016.

Med de utgångspunkterna bör procentandelarna bestämmas enligt följande:

- Ordföranden: 63 procent av det månatliga talmansarvodet i årsarvode.
- Övriga ledamöter: 25 procent av det månatliga talmansarvodet i årsarvode.
- Ersättaren för ordföranden: 3,3 procent av det månatliga talmansarvodet i sammanträdesarvode.

35 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

35.1 Ikraftträdande

Förslag: Lagändringarna träder i kraft den 1 januari 2022.

Det är angeläget att lagförslaget hinner träda i kraft i god tid före riksdagsvalet i september 2022. Mot bakgrund av den tid som krävs för det fortsatta lagstiftningsarbetet, dvs. remissbehandling, utarbetande av en framställning och utskottsbehandling m.m., bedömer vi att lagändringarna kan träda i kraft tidigast den 1 januari 2022.

35.2 Övergångsbestämmelser

Förslag: Äldre föreskrifter gäller fortfarande för den som har beviljats logiersättning före ikraftträdandet. Bestämmelserna om preskription tillämpas på tjänsteresor som genomförs efter ikraftträdandet.

Logiersättning

Som vi framhållit i avsnitt 23.4.5 skulle vårt förslag att en ledamot har rätt till logiersättning bara om Riksdagsförvaltningen inte kan ordna övernattningsbostad i förvaltningens bestånd eller om det annars finns särskilda skäl kunna drabba ledamöter som skaffat boende utifrån befogade förväntningar om logiersättning oskäligt hårt. Det bör därför införas övergångsbestämmelser som innebär att äldre föreskrifter ska gälla för en ledamot som har beviljats logiersättning före ikraftträdandet. Hans eller hennes rätt till logiersättning ska således bedömas enligt tidigare regler. En ledamot eller ersättare som tillträder uppdraget efter ikraftträdandet eller en ledamot som inte tidigare fått logiersättning omfattas däremot av de nya bestämmelserna.

Preskription

Processuella bestämmelser tillämpas som huvudregel vid ikraftträdandet. Utan särskilda övergångsbestämmelser omfattar de av oss föreslagna reglerna om preskription av anspråk på traktamente och resekostnadsersättning även resor som genomförts före ikraftträdandet. En sådan ordning är inte lämplig. I stället bör det tas in en övergångsbestämmelse som innebär att de nya preskriptionsreglerna ska tillämpas på tjänsteresor som genomförs efter ikraftträdandet.

Övriga lagförslag

I övrigt ser vi inte några behov av övergångsbestämmelser.

36 Konsekvenser

Bedömning: Våra förslag innebär en rad förtydliganden och förenklingar av regelverket om ledamöternas rätt till ersättning. Tydligare och enklare regler underlättar för såväl ledamöterna som Riksdagsförvaltningen och övriga berörda myndigheter. Sådana förtydliganden och förenklingar innebär också generellt sett kostnadsbesparingar. Dessutom blir det lättare att informera allmänhet, medier och andra om regelverket. Införandet av ett ansökningsförfarande när det gäller rätten till övernattningsboende och vissa typer av årskort på tåg kommer initialt att innebära vissa ökade administrativa kostnader för Riksdagsförvaltningen. Dessa kostnader bör dock kunna hanteras inom befintliga resurser. Behovsprövningen av rätten till årskort som innefattar rätt till resa i sovvagnskupé kommer samtidigt att leda till vissa besparingar när det gäller kostnaderna för ledamöternas inrikes resor.

36.1 Inledning

Vi har vid bedömningen av konsekvenserna av våra förslag utgått från bestämmelserna i 14–15 a §§ kommittéförordningen, även om förordningen är direkt tillämplig endast på utredningar som tillkallats av regeringen.

I 14 § föreskrivs att om förslagen i ett betänkande påverkar kostnaderna eller intäkterna för staten, kommuner, regioner, företag eller andra enskilda, ska en beräkning av dessa konsekvenser redovisas. Detsamma gäller om förslagen innebär samhällsekonomiska konsekvenser i övrigt. När det gäller kostnadsökningar och intäktsminskningar för staten, kommuner eller regioner, ska kommittén föreslå en finansiering.

Om förslagen i ett betänkande har betydelse för den kommunala självstyrelsen ska enligt 15 § konsekvenserna i det avseendet anges i betänkandet. Detsamma gäller när ett förslag har betydelse för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet, för sysselsättning och offentlig service i olika delar av landet, för små företags arbetsförutsättningar, konkurrensförmåga eller villkor i övrigt i förhållande till större företags, för jämställdheten mellan kvinnor och män eller för möjligheterna att nå de integrationspolitiska målen.

Om ett betänkande innehåller förslag till nya eller ändrade regler ska enligt 15 a § förslagets kostnadsmässiga och andra konsekvenser anges.

36.2 Överväganden

Våra förslag innebär en rad förtydliganden och förenklingar av regelverket om ledamöternas rätt till ersättning. Det gäller bl.a. rätten till övernattningsboende i Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd och logiersättning, regleringen av enskilda utrikes tjänsteresor, användningen av bonuspoäng, ersättning för

dricks, traktamente samt arvodesavdrag och ersättning vid föräldraledighet och sjukfrånvaro. Även reglerna om rätt till inkomstgaranti och omställningsstöd förtydligas i flera avseenden samtidigt som Riksdagsförvaltningens handläggning av stödåtgärder för övergång till förvärvsarbete förenklas. Därtill kommer vårt förslag till uttrycklig reglering av vad som gäller vid återkrav av felaktiga utbetalningar och preskription av krav på ersättning för resekostnader och traktamente som är äldre än sex månader.

Tydliga och enkla regler underlättar för såväl ledamöterna som Riksdagsförvaltningen och övriga berörda myndigheter. Generellt sett medför sådana förtydliganden och förenklingar kostnads- och resursbesparingar. Ett tydligt och enkelt regelverk underlättar också för Riksdagsförvaltningen och andra berörda myndigheter när det gäller att informera allmänhet, medier och andra om regelverket.

Våra förslag när det gäller införande av rätt till sammanträdesarvode till den svenska delegationen till kontrollgruppen för Europol och reglering av arvodena till ordföranden, ledamöter och ersättare för ordföranden i Riksdagens arvodesnämnd kommer visserligen att innebära en viss kostnadsökning. Beloppsmässigt måste dock den merkostnaden betraktas som försumbar. I övrigt kan vi inte se att våra förslag kommer att leda till några kostnadsökningar i form av direkta utbetalningar. Snarare bör några förslag leda till minskade kostnader. I det sammanhanget kan särskilt nämnas förslaget om att rätten till logiersättning på sikt avskaffas som ersättningsform, och förslaget om att införa behovsprövning av vissa årskort på tåg samt föreslagna preskriptionsbestämmelser.

Förslaget att en ledamots rätt till övernattningsbostad ska prövas efter ansökan på samma sätt som sker i dag när det gäller logiersättning kommer att leda till en ökad administration för ledamöter och Riksdagsförvaltningen. Förvaltningen kommer att behöva ta fram en särskild ansökningsblankett, utarbeta handläggningsrutiner och avsätta resurser för att under kort tid pröva några hundra ansökningar, huvudsakligen i anslutning till riksdagsval. Även förslaget att vissa årskort på tåg ska behovsprövas kommer att medföra ett visst merarbete. Vi bedömer dock att kostnaden för denna hantering kan hanteras inom befintliga resurser.

Förslaget att en ledamot som inte kandiderar vid ett ordinarie riksdagsval obligatoriskt ska flytta ut ur övernattningsbostaden kommer att ge Riksdagsförvaltningen större möjligheter att se till att den nyvalda riksdagen möts av övernattningsbostäder som uppfyller de krav som följer av regelverket. Kostnaderna för boende på hotell med anledning av att övernattningsbostäder inte hunnit iordningsställas kommer också att minska.

Vi kan inte se att våra förslag innebär ökade kostnader eller andra konsekvenser för Skatteverket, Statens tjänstepensionsverk, Riksdagens arvodesnämnd eller Riksdagens överklagandenämnd.

Kontroll och uppföljning av användningen av ledamöternas ersättningssystem är av största vikt för legitimiteten och tilltron för systemet. Våra förslag

till ändrat regelverk innebär att kontrollen förbättras i en rad avseenden, vilket är positivt för det brottsförebyggande arbetet.

Vi bedömer att våra förslag inte leder till några ytterligare konsekvenser i de avseenden som anges i 15 § kommittéförordningen.

37 Författningskommentar

37.1 Förslaget till lag om ändring i lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter

1 kap. Inledande bestämmelser

Lagens innehåll

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om ersättning till talmannen, riksdagens ledamöter och ersättare. Bestämmelserna avser

- arvode (3 kap.),
- resekostnadsersättning (4 kap.),
- traktamente (5 kap.),
- övernattningsbostad *och logiersättning* (6 kap.),
- arbetsrum samt teknisk och elektronisk utrustning (7 kap.),
- barnverksamhet (8 kap.),
- ålderspension (9 kap.),
- sjukpension (10 kap.),
- efterlevandepension (11 kap.),
- inkomstgaranti (12 kap.),
- omställningsstöd (13 kap.),
- försäkring, rehabilitering och företagshälsovård (14 kap.),
- återkrav (14 a kap.), *och*
- överklagande (15 kap.).

I paragrafen finns en innehållsförteckning som ger en översikt över lagens disposition och innehåll. Innehållsförteckningen ändras med anledning av att 2 kap. upphävs, att bestämmelsen om talmannens arvode i hittillsvarande 2 kap. 1 § flyttas till 3 kap. och att bestämmelserna om introduktion och vidareutbildning i 7 kap. tas bort. Dessutom görs dels ett förtydligande om att 6 kap. även innehåller bestämmelser om logiersättning, dels ett tillägg till följd av att det tillkommit ett nytt kapitel, 14 a kap.

Definitioner

2 § I lagen avses med

1. *prisbasbelopp*: prisbasbeloppet enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken,
2. *förhöjt prisbasbelopp*: det förhöjda prisbasbeloppet enligt 2 kap. 6 och 8 §§ socialförsäkringsbalken,
3. *inkomstbasbelopp*: inkomstbasbeloppet enligt 58 kap. 26 och 27 §§ socialförsäkringsbalken,
4. *inkomstindex*: inkomstindex enligt 58 kap. 10–12 §§ socialförsäkringsbalken,

5. *balansindex*: balansindex enligt 58 kap. 22–24 §§ socialförsäkringsbalken,

6. *Europaparlamentets ledamotsstadga*: Europaparlamentets beslut av den 28 september 2005 om antagande av Europaparlamentets ledamotsstadga (2005/684/EG, Euratom), och

7. *tjänsteresa*: en resa som en ledamot gör som ett led i utövningen av sitt uppdrag som riksdagsledamot och som påbörjas på tjänstestället, under en pågående tjänsteresa eller på en förrättningsort samt avslutas på tjänstestället eller på en förrättningsort.

Paragrafen innehåller definitioner av vissa begrepp som används i lagen. Definitionen av begreppet tjänsteresa flyttas från hittillsvarande 4 kap. 1 § andra stycket och tas in som en ny punkt 7.

Tjänsteställe

3 a § *En ledamot har sitt tjänsteställe i bostaden på den adress där han eller hon är folkbokförd enligt folkbokföringslagen (1991:481) under förutsättning att bostaden är inrättad för permanent boende för ledamoten och dennes familj och även disponeras av ledamoten.*

Om bostaden inte uppfyller dessa krav utgör riksdagen ledamotens tjänsteställe.

Paragrafen är ny och innehåller en definition av begreppet tjänsteställe. Definitionen motsvarar delvis den definition som finns i hittillsvarande 4 kap. 1 § tredje stycket ersättningslagen. Övervägandena finns i avsnitt 23.4.

Av paragrafens första stycke framgår att ledamotens tjänsteställe utgörs av hans eller hennes bostad på den adress – inte ort som tidigare – där ledamoten är folkbokförd enligt folkbokföringslagen, dock bara om vissa ytterligare krav är uppfyllda. Bostaden ska sålunda dels vara inrättad för permanent boende för ledamoten och hans eller hennes familj, dels disponeras av ledamoten. Båda förutsättningarna måste vara uppfyllda.

Begreppet *bostad inrättad för permanent boende* definieras inte i ersättningslagen eller i någon annan författning på närliggande område. I de allra flesta fall torde det inte finnas några svårigheter att avgöra om en bostad är inrättad för permanent boende. Bostaden ska ha tillgång till el, vatten, avlopp, värme och liknande nyttigheter som krävs för ett stadigvarande boende året om. Ledning för den bedömningen kan hämtas från Boverkets byggregler avseende utformningskrav och tekniska egenskapskrav på olika slags bostäder. Det ska också vara fråga om ett eget, självständigt boende av normal storlek. Det krävs alltså att ledamoten ska disponera minst ett eget rum och ha tillgång till kök, toalett och liknande. Bedömningen ska göras på objektiva grunder och inte utifrån ledamotens egna personliga preferenser. Gränsfall får överlämnas till praxis. Innebörden av begreppet får då tolkas utifrån normalt språkbruk och mot bakgrund av syftet med regleringen (jfr HFD 2017 ref. 43), dvs. att kompensera för de merkostnader som uppstår på grund av den vistelse i Stockholm som riksdagsuppdraget kräver.

Om ledamotens familj bor tillsammans med ledamoten i Stockholm, ska bostaden på folkbokföringsadressen vara av ett sådant slag att hela familjen kan bo permanent i bostaden. Den bedömningen ska göras utifrån hur förhållandena såg ut vid tidpunkten för tillträdet av uppdraget i riksdagen. Inget hindrar visserligen att ledamoten skaffar en annan bostad på hemorten under tiden riksdagsuppdraget pågår. Bostaden ska dock vara av motsvarande slag. Kravet på bostad inrättad för permanent boende är alltså inte uppfyllt om ledamoten vid tillträdet av uppdraget säljer sin villa eller bostadsrätt, flyttar till Stockholm med familjen och i stället skaffar sig ett övernattningsrum på hemorten. Är bytet av bostad motiverat av ändrade familjeförhållanden, t.ex. på grund av att barn flyttar hemifrån, måste det emellertid vara möjligt att skaffa en mindre bostad. Inget hindrar heller att ledamoten flyttar till en annan ort så länge han eller hon disponerar en bostad inrättad för permanent boende.

Kravet att ledamoten ska *disponera bostaden* innebär att han eller hon ska ha obegränsad tillgång till och kunna utnyttja bostaden på grundval av ett äganderätts- eller upplåtelseavtal. Ledamoten ska således äga, hyra eller arrendera bostaden. En överenskommelse om att vid behov få sova över hos eller låna en säng eller ett rum av föräldrar, släkt och vänner eller liknande tillfälliga arrangemang uppfyller således inte kravet på att ledamoten ska disponera bostaden. I kravet på att ledamoten ska disponera bostaden ligger också att den ska vara belägen på en sådan plats att det går att ta sig till och från bostaden och att använda den året om. Bostaden får inte vara uthyrd eller utlånad till någon annan utan rent faktiskt kunna disponeras fullt ut av ledamoten vid varje givet tillfälle. Är bostaden på hemorten uthyrd uppstår det inte någon merkostnad för ledamoten (jfr 1994/95:SkU43 och 2003/04:SkU20 s. 21 f.). Det finns dock inget hinder mot att ledamoten hyr ut en väl avgränsad del av bostaden, exempelvis en uthyrningsdel eller en separat lägenhet.

Det finns inget krav på att ledamoten ska utnyttja bostaden på hemorten i viss utsträckning per vecka, månad eller liknande för att den ska vara att betrakta som tjänsteställe, om övriga förutsättningar är uppfyllda.

Det saknas legal definition av begreppet familj i svensk rätt och begreppet kan ha olika betydelse beroende på sammanhanget. Vad som avses med begreppet familj i detta sammanhang är ledamotens make, maka eller sambo samt deras barn, antingen egna eller gemensamma, som de bor tillsammans med. Begreppet innefattar även familjehemsplacerade barn.

Om bostaden inte uppfyller kraven enligt första stycket utgör bostaden inte ledamotens tjänsteställe, även om han eller hon är folkbokförd där. Detta framgår av *andra stycket*. Tjänstestället är då i stället riksdagen. I sådant fall har ledamoten inte rätt till övernattningsbostad i Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd, logiersättning och traktamente. Det påverkar även rätten till resekostnadsersättning.

5 § *Vad som sägs i denna lag om en ledamot gäller även talmannen och en ersättare som utövar uppdrag som ledamot (ersättare), om det inte anges något annat i lagen.*

Paragrafen motsvarar delvis hittillsvarande 1 kap. 5 och 6 §§ och innehåller en bestämmelse om lagens tillämplighet på talmannen och ersättare. Det har gjorts ett förtydligande om att lagen bara gäller ersättare som utövar uppdrag som ledamot. Övervägandena finns i avsnitt 15.1 och 15.5.

Av paragrafen framgår att vad som sägs i lagen om en ledamot även gäller talmannen och ersättare, om det inte anges något annat i lagen. Detta gäller inte bara bestämmelser om rätt till ersättning utan även andra bestämmelser i lagen, exempelvis om återkrav och preskription.

Bestämmelser som avviker från vad som gäller för ledamöter finns i fråga om talmannen angående rätten till arvode och vad som ska utgöra underlag vid beräkningen av inkomstgaranti och ekonomiskt omställningsstöd (3 kap. 1 §, 12 kap. 11 § och 13 kap. 5 §). Det finns även särskilda regler för beräkningen av en tidigare talmans pensionsrätt för tid före 2010 (9 kap. 5–7 §§).

Vad gäller ersättare finns en särskild bestämmelse om under vilka förutsättningar en ersättare får genomföra enskilda utrikes tjänsteresor (4 kap. 4 § tredje stycket). Det finns även en särskild bestämmelse om under hur lång tid en ersättare för någon annan ledamot än talmannen eller en ledamot som tjänstgör som statsråd eller statssekreterare har rätt till ersättning när uppdraget upphör (1 kap. 9 §).

6 § *En ledamot som fullgör uppdrag som statsråd har under den tiden inte rätt till ersättning enligt denna lag.*

Paragrafen motsvarar delvis hittillsvarande 1 kap. 9 § tredje stycket och innehåller en bestämmelse om att en ledamot som fullgör uppdrag som statsråd inte har rätt till ersättning enligt lagen under den tiden. Tiden som statsråd kan dock under vissa förutsättningar tillgodoräknas vid prövningen av ledamotens rätt till avgångsförmån (se 12 kap. 6 a § och 13 kap. 7 a §). Någon ändring i sak är inte avsedd. Övervägandena finns i avsnitt 15.6.

Ersättning under ledighet

7 § *En ledamot som har beviljats ledighet för att tjänstgöra som statssekreterare har under den tiden inte rätt till ersättning enligt denna lag.*

En ledamot som har beviljats ledighet av något annat skäl har bara rätt till ersättning under ledigheten om det anges i lagen.

Paragrafen motsvarar delvis hittillsvarande 1 kap. 9 § tredje stycket och innehåller en bestämmelse om vad som gäller i fråga om rätt till ersättning vid ledighet som har beviljats av riksdagen eller talmannen. Någon ändring i sak är inte avsedd. Övervägandena finns i avsnitt 15.6.

I *första stycket* anges att en ledamot som har beviljats ledighet för att tjänstgöra som statssekreterare inte har rätt till ersättning enligt lagen under den

tiden. Tiden får dock tillgodoräknas vid prövningen av ledamotens rätt till avgångsförmån när han eller hon lämnar riksdagen (se 12 kap. 6 § och 13 kap. 7 § andra stycket).

Det *andra stycket* gäller ledighet som beviljats av något annat skäl än tjänstgöring som statssekreterare, exempelvis på grund av sjukdom eller föräldraleddighet. Vid sådan ledighet lämnas ersättning bara om det uttryckligen anges i lagen. Sådana bestämmelser finns bl.a. vad gäller rätten till arvode (3 kap. 8 §), övernattningsbostad i Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd (6 kap. 10 §) och tillgång till teknisk och elektronisk utrustning (7 kap. 13 §). När det gäller vissa ersättningsformer följer det direkt av lagen att det inte kan lämnas någon ersättning under ledighet. Ett exempel på det är rätten till resekostnadsersättning och traktamente, som förutsätter att ledamoten tjänstgör.

Tid som ersätts

8 § *En ledamot har rätt till ersättning enligt denna lag från och med den dag då han eller hon tillträder uppdraget till och med 30 dagar efter det att uppdraget upphörde, om det inte anges något annat i lagen.*

Paragrafen, som delvis motsvarar hittillsvarande 1 kap. 7 §, innehåller en bestämmelse om under vilken tid rätten till ersättning gäller. Någon ändring i sak är inte avsedd.

Av paragrafen framgår att rätten till ersättning gäller från och med den dag då ledamoten tillträder riksdagsuppdraget till och med 30 dagar efter det att uppdraget upphörde, om det inte anges något annat i lagen. Bestämmelser som avviker från denna huvudregel finns i 1 kap. 9 § som gäller ersättare för någon annan än talmannen, ett statsråd eller en statssekreterare. Vidare finns bestämmelser i 4 kap. 2 a § som innebär att en ledamot i vissa fall har rätt till ersättning för resekostnader före tillträdet. Av 8 kap. 3 § följer att rätten till barnverksamhet upphör samtidigt med att uppdraget upphör.

En ledamot som valts in i riksdagen vid ett riksdagsval tillträder uppdraget när riksdagen samlas för första gången enligt 3 kap. 10 § regeringsformen och 3 kap. 2 § riksdagsordningen. En ledamot som efterträder en annan ledamot under en valperiod tillträder uppdraget den dag som anges i Valmyndighetens beslut enligt 14 kap. 18 § vallagen (2005:837). En ersättare tillträder uppdraget den dag som anges i det bevis som utfärdas av Riksdagsförvaltningen då han eller hon kallas att tjänstgöra (5 kap. 5 § riksdagsordningen och tilläggsbestämmelse 5.5.1).

För en ledamot som lämnar riksdagen vid ett riksdagsval upphör uppdraget när den nyvalda riksdagen samlas. Om ledamoten lämnar uppdraget under valperioden upphör uppdraget den dag som framgår av riksdagens beslut om att godta ledamotens avsägelse. Detsamma gäller en ersättare som avsäger sig uppdraget i förtid. Annars upphör en ersättares uppdrag den dag som framgår av det bevis som utfärdas då han eller hon kallas att tjänstgöra. Om den ordinarie ledamot som ersättaren ersätter återkommer till riksdagen tidigare än avsett upphör ersättares uppdrag vid den tidpunkten.

9 § *En ersättare för någon annan än talmannen eller en ledamot som tjänstgör som statsråd eller statssekreterare, har rätt till ersättning under den tid som anges i det bevis som utfärdas av Riksdagsförvaltningen då ersättaren kallas att utöva uppdrag som ledamot. Om uppdraget upphör tidigare än vad som anges i beviset, har ersättaren rätt till ersättning under 30 dagar från det att uppdraget upphörde, dock längst till den dag som anges i beviset.*

Paragrafen motsvarar delvis hittillsvarande 1 kap. 8 § och innehåller en särskild bestämmelse som gäller ersättare för andra ledamöter än talmannen och ledamöter som tjänstgör som statsråd eller statssekreterare. Någon ändring i sak är inte avsedd.

Paragrafen innehåller en särreglering i förhållande till bestämmelsen i 1 kap. 7 § om att rätten till ersättning upphör 30 dagar efter det att uppdraget upphörde. För ersättare som omfattas av bestämmelsen gäller i stället att rätten till ersättning upphör den dag som anges i det bevis som utfärdas då ersättaren kallas att tjänstgöra (5 kap. 5 § riksdagsordningen och tilläggsbestämmelse 5.5.1). Om uppdraget upphör tidigare än vad som framgår av beviset på grund av att den ordinarie ledamoten återinträder tidigare än planerat, har ersättaren rätt till ersättning under 30 dagar från det att uppdraget upphörde, dock längst till den slutdag som anges i beviset.

Bemyndigande

10 § *Riksdagsförvaltningen får meddela föreskrifter till lagen.*

Paragrafen innehåller ett bemyndigande till Riksdagsförvaltningen att meddela föreskrifter till lagen.

Ändringen innebär att uttrycket tillämpningsföreskrifter byts ut mot föreskrifter. Vidare har det gjorts en språklig korrigerings. Övervägandena finns i avsnitt 15.3.

Bemyndigandet följer av 8 kap. 13 § andra stycket regeringsformen där det föreskrivs att riksdagen får bemyndiga riksdagens myndigheter att meddela föreskrifter som avser förhållanden inom riksdagen eller dess myndigheter. Sådana föreskrifter beslutas av riksdagsstyrelsen enligt 10 § 5 lagen (2011:745) med instruktion för Riksdagsförvaltningen.

I lagen används återkommande uttrycket ”i enlighet med vad Riksdagsförvaltningen bestämmer” för att markera att den närmare innebörden av bestämmelsen framgår av riksdagsstyrelsens föreskrift till lagen.

3 kap. Arvode

Talmansarvode

1 § Talmannen har rätt till ett månatligt arvode som motsvarar arvodet till statsministern.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om talmannens rätt till arvode och motsvarar hittillsvarande 2 kap. 1 §. Paragrafen flyttas till detta kapitel i och med att 2 kap. upphävs. Övervägandena finns i avsnitt 27.2.

Ledamotsarvode

2 § En ledamot har rätt till ett månatligt arvode som bestäms av Riksdagens arvodsnämnd.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om en ledamots rätt till arvode och motsvarar hittillsvarande 3 kap. 1 §.

Tilläggsarvode

3 § En vice talman har rätt till ett månatligt tilläggsarvode som uppgår till 30 procent av ledamotsarvodet.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om att en vice talman har rätt till ett månatligt tilläggsarvode och motsvarar hittillsvarande 3 kap. 2 §.

4 § En ordförande i ett utskott eller i EU-nämnden har rätt till ett månatligt tilläggsarvode som uppgår till 20 procent av ledamotsarvodet.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om rätt till ett månatligt tilläggsarvode för en ordförande i ett utskott eller i EU-nämnden och motsvarar hittillsvarande 3 kap. 3 §. Bestämmelsen har ändrats språkligt utan att någon ändring i sak är avsedd.

5 § En vice ordförande i ett utskott eller i EU-nämnden har rätt till ett månatligt tilläggsarvode som uppgår till 15 procent av ledamotsarvodet.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om rätt till ett månatligt tilläggsarvode för en vice ordförande i ett utskott eller i EU-nämnden och motsvarar, med en språklig justering, hittillsvarande 3 kap. 4 §.

Sammanträdesarvode i EU-nämnden

6 § En ledamot, suppleant eller tillfällig ersättare i EU-nämnden har rätt till sammanträdesarvode för sammanträden som infaller på en måndag, en fredag och under tid då kammaren inte sammanträder. Detta gäller dock inte ordföranden och en vice ordförande i nämnden.

En suppleant i EU-nämnden som närvarar vid ett sammanträde utan att delta i de beslut som fattas under sammanträdet har rätt till sammanträdesarvode bara om nämnden beslutar om det.

Riksdagsförvaltningen bestämmer arvodets storlek.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om rätt till sammanträdesarvode i EU-nämnden som motsvarar hittillsvarande 3 kap. 5 §.

I *första stycket* har det gjorts en språklig ändring med anledning av att det kan förekomma flera vice ordförande. Någon ändring i sak är inte avsedd.

Arvode som inkomst av anställning

7 § Talmansarvode, ledamotsarvode och tilläggsarvode ska anses som inkomst av anställning enligt socialförsäkringsbalken och lagen (1991:1047) om sjuklön. Ledamoten ska i det sammanhanget anses som arbetstagare.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om att talmansarvode, ledamotsarvode och tilläggsarvode ska anses som inkomst enligt socialförsäkringsbalken och sjuklönelagen och motsvarar hittillsvarande 3 kap. 6 §. Ändringen innebär ett förtydligande om att bestämmelsen även omfattar talmansarvode. Så har ansetts vara fallet även tidigare och någon ändring i sak är inte avsedd.

Arvode vid ledighet

8 § En ledamot har rätt till ledamotsarvode och tilläggsarvode vid ledighet som understiger en månad. Om ledigheten uppgår till minst en månad har ledamoten rätt till arvode under ledigheten bara om den beror på offentligt uppdrag, sjukdom, föräldraledighet, vård av närstående eller fullgörande av totalförsvarsplikt.

Med ett offentligt uppdrag avses ett uppdrag som ges av riksdagen eller regeringen eller av någon annan efter bemyndigande av riksdagen eller regeringen. En anställning utgör inte ett offentligt uppdrag.

Paragrafen motsvarar delvis hittillsvarande 1 kap. 9 § och innehåller en bestämmelse om vad som gäller i fråga om rätt till arvode vid ledighet som beviljas av riksdagen eller talmannen. Övervägandena finns i avsnitt 15.6.

Om ledigheten understiger en månad har ledamoten enligt *första stycket* rätt till arvode och tilläggsarvode under ledigheten. Så är det redan i den hittillsvarande regleringen, men det framgår bara indirekt av hittillsvarande 1 kap. 9 §.

Uppgår ledigheten till en månad eller längre tid än så har ledamoten rätt till arvode under den tiden bara under vissa förutsättningar, nämligen om skälet för ledigheten är offentligt uppdrag, sjukdom, fullgörande av totalförsvarsplikt, föräldraledighet och vård av närstående. De två förstnämnda ledighetsgrunderna motsvarar hittillsvarande reglering i ersättningslagen. Det tidigare uttrycket militärtjänstgöring har dock ersatts med uttrycket fullgörande av totalförsvarsplikt utan att någon ändring i sak är avsedd. Angivandet av ledighetsgrunderna föräldraledighet och vård av närstående i lagen innebär ett förtydligande i enlighet med vad som gäller enligt praxis. Därutöver har den

nuvarande hänvisningen till vad som gäller enligt bestämmelser för arbetstagare hos Riksdagsförvaltningen tagits bort.

I *andra stycket* förklaras vad som avses med begreppet offentligt uppdrag. En likalydande definition finns i hittillsvarande 1 kap. 9 § andra stycket.

Arvodesavdrag och ersättning vid sjukfrånvaro och föräldraledighet

9 § Vid sjukfrånvaro och föräldraledighet ska det för samma tid göras avdrag på talmansarvode, ledamotsarvode, tilläggsarvode och arvode enligt 1 § 2 och 4 lagen (1989:185) om arvoden m.m. för uppdrag inom riksdagen, dess myndigheter och organ i enlighet med vad Riksdagsförvaltningen bestämmer.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om arvodesavdrag vid sjukfrånvaro och föräldraledighet som delvis motsvarar hittillsvarande 3 kap. 7 och 8 §§. Paragrafen har ändrats språkligt och strukturerats på ett annat sätt än enligt nuvarande lydelse. Någon ändring i sak är dock inte avsedd. Övervägandena finns i avsnitt 15.4 och 16.1.

Bestämmelsen gäller ledamöter som har beviljats ledighet av riksdagen eller talmannen på grund av sjukdom eller föräldraledighet eller som är frånvarande under kortare tid av samma anledningar utan att ansöka om ledighet. I ett sådant fall har de rätt till arvode under ledigheten. I stället ska det göras ett s.k. kalenderdagsavdrag på talmansarvode, ledamotsarvode, tilläggsarvode och arvode enligt 1 § 2 och 4 arvodeslagen. Tidigare har det i fråga om avdragets beräkning hänvisats till vad som gäller enligt bestämmelser för arbetstagare hos Riksdagsförvaltningen, dvs. enligt kollektivavtal. Den hänvisningen har avskaffats. Avdraget ska i stället göras i enlighet med vad Riksdagsförvaltningen bestämmer. Regleringen av avdraget framgår således i stället av riksdagsstyrelsens föreskrift till lagen (jfr 10 § 5 lagen med instruktion för Riksdagsförvaltningen).

10 § Vid sjukfrånvaro och föräldraledighet har en ledamot rätt till ersättning i enlighet med vad Riksdagsförvaltningen bestämmer.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om rätt till ersättning vid sjukfrånvaro och föräldraledighet som delvis motsvarar hittillsvarande 3 kap. 7 och 8 §§. Bestämmelsen har ändrats språkligt och strukturerats på ett annat sätt än tidigare. Någon ändring i sak är dock inte avsedd. Övervägandena finns i avsnitt 15.4. och 16.1.

Bestämmelsen gäller ledamöter som har beviljats ledighet av riksdagen eller talmannen på grund av sjukdom eller föräldraledighet eller som är frånvarande under kortare tid av sådan anledning utan att ansöka om ledighet. I hittillsvarande reglering har det i fråga om rätten till ersättning hänvisats till vad som gäller enligt bestämmelser för arbetstagare hos Riksdagsförvaltningen, dvs. enligt kollektivavtal. Den hänvisningen har ersatts med en hänvisning till att rätten till ersättning gäller i enlighet med vad Riksdagsförvaltningen

bestämmer. Rätten till ersättning vid sjukfrånvaro och föräldraledighet framgår således av riksdagsstyrelsens föreskrift till lagen (jfr 10 § 5 lagen med instruktion för Riksdagsförvaltningen).

Arvodesavdrag på ledamotens egen begäran

11 § Om en ledamot av något annat skäl än som anges i 9 och 10 §§ har beviljats ledighet kortare tid än en månad under tid då arbetsplenum pågår, ska det på ledamotens begäran göras kalenderdagsavdrag för den tiden på ledamotsarvode, tilläggsarvode och arvoden enligt 1 § 2 och 4 lagen (1989:185) om arvoden m.m. för uppdrag inom riksdagen, dess myndigheter och organ.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om att en ledamot har rätt att begära avdrag på sitt arvode vid ledighet som understiger en månad och motsvarar hittillsvarande 3 kap. 9 §. Bestämmelsen har ändrats språkligt utan att någon ändring i sak är avsedd.

Ersättning för förlorad semester

12 § En ersättare har rätt till ersättning för förlorad semester. Sådan ersättning lämnas endast för den tid som understiger tolv månader per tolv månadersperiod.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om ersättares rätt till kompensation för förlorad semester som delvis motsvarar hittillsvarande 3 kap. 10 §. Övervägandena finns i avsnitt 16.2.

Bestämmelsen har formulerats som en uttrycklig rättighet för ersättaren och förtydligats så att det framgår att rätten till ersättning för förlorad semester ska bedömas per tolv månadersperiod. Den som tjänstgör under åtta månader ersätts för hela den förlorade semestern under den tiden. Den som tjänstgör i 16 månader ersätts däremot endast för de fyra månader som överstiger tolv månader (jfr framst. 2005/06:RS4 s. 86 f.).

4 kap. Resekostnadsersättning

Ersättning för kostnader för tjänsteresa

1 § En ledamot har rätt till ersättning för sina kostnader för *en tjänsteresa*.

Paragrafen, som motsvarar hittillsvarande 4 kap. 1 § första stycket, innehåller en bestämmelse om att en ledamot har rätt till ersättning för sina kostnader vid en tjänsteresa. Ersättning lämnas för transport och övernattning. Kostnader för övernattning har tidigare inordnats bland bestämmelserna om traktamente, s.k. nattaktamente. Även andra kostnader som kan hänföras till en tjänsteresa kan ersättas. Det kan exempelvis handla om kostnader för bagageavgift, nödvändig vaccinering och visum.

Definitionen av begreppet tjänsteresa i paragrafens hittillsvarande andra stycke flyttas till 1 kap. 2 § medan bestämmelsen om ledamotens tjänsteställe i hittillsvarande tredje stycket tas in i 1 kap. 3 a §.

2 a § Rätten till ersättning enligt 2 § gäller för

1. en ledamot som tillträder sitt uppdrag vid ett riksdagsval från och med den dag då Valmyndigheten fastställt valresultatet,
2. en ledamot som tillträder sitt uppdrag under en pågående valperiod från och med den dag då Valmyndigheten utsett honom eller henne till ledamot, och
3. en ersättare från och med den dag då Riksdagsförvaltningen utfärdar bevis om att ersättaren ska utöva uppdrag som riksdagsledamot.

Paragrafen, som är ny, innehåller en bestämmelse om från vilken tidpunkt rätten till ersättning för resekostnader före tillträdet av riksdagsuppdraget enligt 4 kap. 2 § inträder. Paragrafen motsvarar delvis hittillsvarande 1 kap. 7 §. Någon ändring i sak är inte avsedd.

Enskild utrikes tjänsteresa**4 § En enskild utrikes tjänsteresa ska vara av värde för fullgörandet av riksdagsuppdraget.**

Riksdagsförvaltningen fastställer för varje valperiod ett belopp som en ledamot får använda för sådana resor.

En ersättare som under en valperiod har tjänstgjort eller ska tjänstgöra under sammanlagt ett år har rätt att använda de medel som den ordinarie ledamoten disponerar för enskilda utrikes tjänsteresor.

Paragrafen innehåller bestämmelser om en ledamots rätt till ersättning för enskilda utrikes tjänsteresor. Övervägandena finns i avsnitt 17.3.

Första stycket är nytt och innehåller ett förtydligande om att en enskild utrikes tjänsteresa ska vara av värde för fullgörandet av riksdagsuppdraget. Detta gäller redan enligt praxis. Någon ändring i sak är inte avsedd. En resa kan exempelvis syfta till att ledamoten ges möjlighet att skaffa sig kunskaper om utvecklingen utomlands och att främja och vidmakthålla internationella kontakter. En ledamot ska även kunna följa och påverka utvecklingen inom EU. Detta kan exempelvis ske genom studiebesök och möten med företrädare för andra parlament, enskilda, organisationer och myndigheter. Resor som endast innebär personlig förkovran för ledamoten, exempelvis deltagande i kurser och utbildningar som inte har en direkt och specifik koppling till riksdagsuppdraget, kan dock inte anses vara av värde för fullgörandet av riksdagsuppdraget. Det saknas regler i ersättningslagen och föreskriften om hur många timmar per dag som sak ägnas åt arbete vid en enskild utrikes tjänsteresa. Den huvudregel om arbete under minst sex timmar per dag som normalt gäller för arbetstagare vid konferenser och studieresor bör dock kunna tjäna som riktmärke även vid bedömningen av innehållet i en enskild utrikes tjänsteresa. Avsteg från detta riktmärke bör kunna motiveras särskilt.

Det förhållandet att en ledamot inte kandiderar vid ett kommande val eller att det är kort tid kvar på valperioden ska beaktas bland övriga omständigheter vid prövningen av en ansökan om tillstånd att genomföra en enskild utrikes

tjänsteresa. De uppgifter ledamoten lämnar i ansökan om på vilket sätt resan är av värde för hans eller hennes fullgörande av uppdraget kommer då att vara ett särskilt viktigt underlag för vice talmans prövning. Det ligger i sakens natur, att ju närmare valdagen en resa är tänkt att genomföras, desto svårare kommer det i regel vara att finna att resan är av nytta för fullgörandet av riksdagsuppdraget under den resterande delen av valperioden.

Andra stycket motsvarar delvis 4 kap. 4 § och innehåller en bestämmelse om att det belopp som får användas för enskilda utrikes tjänsteresor bestäms av Riksdagsförvaltningen i stället för som tidigare av riksdagsstyrelsen. Beloppet kommer dock även fortsättningsvis att bestämmas av riksdagsstyrelsen som ledningsorgan för Riksdagsförvaltningen och komma till uttryck i styrelsens föreskrift till lagen (jfr 10 § 5 lagen med instruktion för Riksdagsförvaltningen).

I *tredje stycket*, som är nytt, finns en bestämmelse om under vilka förutsättningar en ersättare kan utnyttja medel för enskilda utrikes tjänsteresor. En motsvarande bestämmelse finns i hittillsvarande reglering i 3 kap. 7 § tillämpningsföreskriften till lagen. Innebörden av bestämmelsen är att en ersättare som har eller ska tjänstgöra i sammanlagt ett år får utnyttja medlen för enskilda utrikes tjänsteresor. En och samma person kan inte under en valperiod ta i anspråk mer än 50 000 kronor.

Resebeslut

5 § Talmannen beslutar om sina tjänsteresor.

En ledamot beslutar om sina

- 1. inrikes tjänsteresor,*
- 2. enskilda utrikes tjänsteresor till länder som ingår i Europeiska ekonomiska samarbetsområdet, kandidatländer och potentiella kandidatländer för medlemskap i Europeiska unionen, samt*
- 3. enskilda utrikes tjänsteresor till andra länder och områden som Riksdagsförvaltningen bestämmer.*

Riksdagsförvaltningen, eller den som förvaltningen bestämmer, beslutar efter ansökan om enskilda utrikes tjänsteresor som inte omfattas av andra stycket.

Paragrafen innehåller bestämmelser om vem som beslutar om olika typer av tjänsteresor. Regleringen motsvarar i huvudsak vad som gäller enligt hittillsvarande 4 kap. 5 §. Paragrafens struktur ändras dock och det tillkommer en ny punkt 3 i andra stycket. Övervägandena finns i avsnitt 17.3.

Enligt *första stycket* beslutar talmannen om sina tjänsteresor. Paragrafen har i den delen ändrats språkligt utan att någon ändring i sak är avsedd.

I *andra stycket* anges att en ledamot i likhet med hittillsvarande reglering beslutar om sina inrikes tjänsteresor och om sina enskilda utrikes tjänsteresor till länder inom EES-området och EU:s kandidatländer och potentiella kandidatländer (punkt 1 och 2). I punkt 3 har det gjorts ett tillägg som innebär att Riksdagsförvaltningen kan besluta om en utvidgning av ledamotens beslutanderätt till länder eller områden som inte omfattas av punkt 2.

Av tredje stycket framgår att Riksdagsförvaltningen eller den förvaltningen utser beslut om enskilda utrikes tjänsteresor till andra länder och områden som inte omfattas av andra stycket.

Beslut enligt andra stycket 3 och tredje stycket fattas av riksdagsstyrelsen och kommer till uttryck i styrelsens föreskrift till lagen (jfr 10 § 5 lagen med instruktion för Riksdagsförvaltningen).

5 a § *En ansökan om att få genomföra en enskild utrikes tjänsteresa ska avslås*

- 1. om resan inte är av värde för fullgörandet av riksdagsuppdraget, eller*
- 2. om samråd som Riksdagsförvaltningen bestämmer inte har skett.*

En ansökan ska vidare avslås om Utrikesdepartementet avråder från alla resor till landet eller området, om det inte finns särskilda skäl som motiverar att resan likväl genomförs.

Paragrafen, som är ny, innehåller en bestämmelse om under vilka förutsättningar en ansökan om att få genomföra en enskild utrikes tjänsteresa ska avslås. Övervägandena finns i avsnitt 17.3.

I första stycket anges att en ansökan ska avslås om resan inte bedöms vara av värde för fullgörandet av riksdagsuppdraget. Bedömningen om så är fallet görs av Riksdagsförvaltningen eller den som förvaltningen utser för att pröva ansökningar om enskilda utrikes tjänsteresor, i hittillsvarande reglering någon av de vice talmännen. Till grund för bedömningen ligger en ansökan och det reseprogram som har bifogats ansökan. Ledamoten ska i ansökan kortfattat beskriva på vilket sätt resan är av värde för fullgörandet av uppdraget. Detta framgår av föreskriften till lagen.

En ersättare för en annan ledamot än talmannen, ett statsråd eller en statssekreterare ska enligt föreskriften till lagen samråda med den ordinarie ledamoten inför resan. En ledamot som ska genomföra en enskild utrikes tjänsteresa till ett land eller område som Utrikesdepartementet avråder från att resa till ska före resan samråda med gruppledaren. Ledamoten ska i en sådan situation även samråda med säkerhetschefen vid Riksdagsförvaltningen eller den han eller hon utsett. Om föreskrivet samråd inte skett ska ansökan avslås.

Av andra stycket följer att ansökan som utgångspunkt även ska avslås om Utrikesdepartementet i mer kvalificerade fall avråder från resor till resmålet. Bestämmelsen är tillämplig om avrådan avser alla resor till landet eller området. Ansökan kan dock bifallas om det finns särskilda skäl som motiverar att resan genomförs trots avrådan.

Ersättningens storlek

6 § *Resekostnader ersätts med den faktiska kostnaden för resan. Färd med eget fordon ersätts dock i enlighet med vad Riksdagsförvaltningen bestämmer.*

Kostnader för övernattning ersätts inte vid tjänsteresa inom 50 km från tjänstestället, om inte övernattningen sker vid konferens med utskott, delegation, kommitté eller liknande inom riksdagen eller konferens inom en partigrupp i riksdagen.

Paragrafen innehåller bestämmelser om vad som ersätts och motsvarar i huvudsak hittillsvarande 4 kap. 6 §. En ledamot har rätt till ersättning för sina resekostnader. Med detta avses kostnader för transport, övernattning och andra kostnader som kan hänföras till en tjänsteresa. Exempel på det sistnämnda är kostnader för bagageavgift, nödvändigt vaccin och visum.

Av *första stycket* framgår att resekostnader som huvudregel ersätts med den faktiska kostnaden. Färd med eget fordon ersätts dock i enlighet med vad Riksdagsförvaltningen bestämmer. Beslut om ersättningens storlek fattas av riksdagsstyrelsen och ersättningsnivåerna anges i styrelsens föreskrift till lagen (jfr 10 § 5 lagen med instruktion för Riksdagsförvaltningen).

Närmare bestämmelser om vissa resekostnader finns i riksdagsstyrelsens föreskrift till lagen, bl.a. i fråga om vaccin och medicin samt visum.

I *andra stycket* finns en särskild bestämmelse om rätten till ersättning för kostnader för övernattning vid tjänsteresa som motsvarar hittillsvarande 5 kap. 4 § andra och tredje styckena. Innebörden av bestämmelsen är att kostnader för övernattning inte ersätts vid tjänsteresa inom 50 km från tjänstestället om det inte är fråga om vissa typer av tjänsteresor som anges i paragrafen. Någon ändring i sak är inte avsedd.

6 a § *Om ledamoten inte kan visa vilka utgifter han eller hon har haft för övernattning, betalas ersättning med halva maximibeloppet enligt 12 kap. 11 § inkomstskattelagen (1999:1229). Sådan ersättning lämnas dock inte om ledamoten har övernattnat på tåg, fartyg eller flygplan eller om annan myndighet, trafikföretag eller motsvarande har tillhandahållit ledamoten fri övernattning.*

Paragrafen innehåller en bestämmelse om rätt till s.k. natraktamente som motsvarar hittillsvarande 5 kap. 5 §. Innebörden är att ledamoten har rätt till viss ersättning för övernattning även om han eller hon inte kan visa vilken kostnad han eller hon haft. Bestämmelsen kan exempelvis vara tillämplig om ledamoten övernattnat hos en kamrat eller i egen husvagn. Någon ändring i sak är inte avsedd. Övervägandena finns i avsnitt 25.2.

8 § *Färdmedel ska väljas med hänsyn till kostnads-, tids-, miljö- och säkerhetsaspekter.*

Paragrafen innehåller en bestämmelse om vilka omständigheter som ledamoten ska beakta vid sitt val av färdmedel. Övervägandena finns i avsnitt 21.2.

Enligt hittillsvarande lydelse ska kostnader, tid och miljö beaktas vid valet.

Ändringen innebär att även säkerhetsaspekter ska beaktas vid valet färdmedel. Bedömningen ska göras på objektiva grunder och inte utifrån ledamotens rent subjektiva upplevelse. I begreppet säkerhetsaspekter ryms även aspekter som kan hänföras till smittskydd.

Begäran om ersättning för resekostnader

9 § *En begäran om ersättning för resekostnader ska ges in skriftligen till Riksdagsförvaltningen snarast efter det att resan avslutats, dock senast inom sex månader. Därefter upphör rätten till ersättning.*

Paragrafen innehåller bestämmelser om hur krav på ersättning för resekostnader framställs och preskription av ett sådant krav och motsvarar delvis hittillsvarande 4 kap. 9 §. Övervägandena finns i avsnitt 30.6.

En ledamot som har ett krav på resekostnadsersättning ska ge in det till Riksdagsförvaltningen snarast efter det att tjänsteresan avslutades. Den yttersta tidsgränsen för att ge in ett krav är sex månader efter det att tjänsteresan avslutades. Därefter förlorar ledamoten rätten till ersättning. Fordran preskriberas och upphör att gälla.

I 5 kap. 5 § finns en motsvarande bestämmelse som gäller krav på traktamente.

Ett krav ska vara så pass preciserat i tid och rum att det går att hänföra till en viss tjänsteresa. Kravet ska vidare, utifrån ledamotens synvinkel, betraktas som slutligt. Skriftlighetskravet innebär att kravet ska framställas genom en handling eller ett elektroniskt dokument.

En ledamot begär normalt ersättning för resekostnader och traktamente på samma gång. Frågan om det skett ett preskriptionsavbrott ska dock bedömas för varje ersättningsform för sig. Ett krav på ersättning för resekostnader avbryter således inte preskriptionsfristen vad gäller ett eventuellt senare krav på traktamente och vice versa.

Bestämmelsen omfattar bara ledamotens krav på ersättning för utlägg för resekostnader, inte reseräkningar som endast upprättas på grund av att ledamoten bokar resan via den resebyrå eller taxifirma som Riksdagsförvaltningen upphandlat.

I riksdagsstyrelsens föreskrift till lagen finns ytterligare bestämmelser om de närmare formerna för hur ett krav ska framställas, vilket underlag som ska fogas till kravet och liknande.

5 kap. Traktamente

Dagtraktamente vid inrikes tjänsteresa till en annan ort än Stockholm

1 § En ledamot har rätt till traktamente vid en inrikes tjänsteresa till en annan ort än Stockholm om orten är belägen mer än 50 km från ledamotens tjänsteställe och innefattar övernattning (dagtraktamente).

Traktamente betalas för varje hel dag som tas i anspråk för tjänsteresan. Beloppet uppgår till en etthundratjugondedel av prisbasbeloppet avrundat till närmaste tiotal kronor. Om tjänsteresan har påbörjats kl. 12.00 eller senare på avresedagen eller har avslutats kl. 19.00 eller tidigare på hemresedagen har ledamoten rätt till ett halvt traktamente.

Om ledamoten har fått fria måltider under tjänsteresan ska traktamentet minskas med det belopp som Riksdagsförvaltningen bestämmer (måltidsavdrag) under förutsättning att måltiden inte obligatoriskt ingår i priset för transporten på allmänna transportmedel.

I paragrafen finns bestämmelser om under vilka förutsättningar en ledamot har rätt till traktamente vid en inrikes tjänsteresa till en annan ort än Stockholm, s.k. dagtraktamente. Paragrafen motsvarar i sak hittillsvarande 5 kap. 1 och 2 §§. Övervägandena finns i avsnitt 25.2.2.

Den tidigare hänvisningen till rätten till avdrag för ökade levnadskostnader enligt inkomstskattelagen (1999:1229) ersätts med att förutsättningarna för rätten till traktamente uttryckligen anges i *första stycket*. Ledamoten ska således vara på tjänsteresa till en annan ort i Sverige än Stockholm. Förrättningsorten ska vara belägen mer än 50 km från ledamotens tjänsteställe. Det krävs även att tjänsteresan innefattar övernattning. En definition av begreppet tjänsteställe finns i 1 kap. 3 a §. Begreppet tjänsteresa definieras i 1 kap. 2 § 7.

Av *andra stycket* framgår att traktamentsbeloppet uppgår till en etthundratjugondedel av prisbasbeloppet avrundat till närmaste tiotal. Under vissa förutsättningar betalas ett halvt traktamente. Så är fallet om resan påbörjas efter kl. 12.00 avresedagen eller avslutas före kl. 19.00 hemresedagen.

Det *tredje stycket*, som innehåller en bestämmelse om måltidsavdrag, är oförändrat. Beloppet bestäms av Riksdagsförvaltningen. Det innebär att måltidsavdraget framgår av riksdagsstyrelsens föreskrift till lagen (jfr 10 § 5 lagen med instruktion för Riksdagsförvaltningen). Måltidsavdrag ska dock inte göras om måltiden obligatoriskt ingår i priset för resan. Med andra ord ska det inte vara möjligt att köpa motsvarande biljett utan måltid (jfr 11 kap. 2 § inkomstskattelagen).

Stockholmstraktamente

2 § En ledamot har rätt till traktamente vid en tjänsteresa till Stockholm om han eller hon har sitt tjänsteställe mer än 50 km från Riksdagshuset och resan innefattar övernattning i Stockholm (Stockholmstraktamente). Ledamoten har inte rätt till Stockholmstraktamente för dagar som berättigar till dagtraktamente eller utlandstraktamente enligt 1 eller 3 §§.

Stockholmstraktamente betalas för varje hel och halv dag som tjänsteresan tar i anspråk och motsvarar halva maximibeloppet enligt 12 kap. 11 § inkomstskattelagen (1999:1229) avrundat till närmaste tiotal kronor. Stockholmstraktamentet ska inte reduceras med måltidsavdrag.

I paragrafen finns en bestämmelse om s.k. Stockholmstraktamente. Paragrafen motsvarar i sak hittillsvarande 5 kap. 1 och 3 §§. Övervägandena finns i avsnitt 25.3.3.

Ändringen innebär att den tidigare hänvisningen till rätten till avdrag för ökade levnadskostnader enligt inkomstskattelagen ersätts med att förutsättningarna för rätten till traktamente i stället uttryckligen har angetts i *första*

stycket. Ledamoten ska alltså vara på tjänsteresa till Stockholm. Tjänstestället ska vidare vara beläget mer än 50 km från Riksdagshuset. Det krävs också att tjänsteresan innefattar övernattning.

I 1 kap. 3 a § finns en definition av begreppet tjänsteställe. Begreppet tjänsteresa definieras i 1 kap. 2 § 7.

Traktamentsbeloppet uppgår enligt *andra stycket* till halva maximibeloppet enligt 12 kap. 11 § inkomstskattelagen (1999:1229) avrundat till närmaste tiotal kronor. Det ska inte göras något måltidsavdrag.

Utlandstraktamente och förrättningstillägg

3 § En ledamot har rätt till traktamente vid en tjänsteresa till en ort utanför Sveriges gränser som är belägen mer än 50 km från ledamotens tjänsteställe och innefattar övernattning (utlandstraktamente). Traktamentet motsvarar normalbeloppet enligt 12 kap. 11 § andra stycket inkomstskattelagen (1999:1229).

Vad som anges i 1 § andra stycket andra meningen och tredje stycket gäller även för utlandstraktamente.

Vid en sådan tjänsteresa som anges i första stycket har en ledamot rätt till ett förrättningstillägg i enlighet med vad Riksdagsförvaltningen bestämmer.

I paragrafen finns bestämmelser om under vilka förutsättningar en ledamot har rätt till utlandstraktamente och att ledamoten har rätt till förrättningstillägg vid en utrikes tjänsteresa. Paragrafen motsvarar i sak hittillsvarande 5 kap. 1 och 6 §§. Övervägandena finns i avsnitt 25.2.2.

Den tidigare hänvisningen till rätten till avdrag för ökade levnadskostnader enligt inkomstskattelagen har ersatts med att förutsättningarna för rätten till traktamente angetts uttryckligen i lagtexten. Enligt vad som sägs i *första stycket* ska ledamoten således vara på tjänsteresa till en förrättningsort utomlands som är belägen mer än 50 km från ledamotens tjänsteställe för att ha rätt till traktamente. Tjänsteresan ska också innefatta övernattning. Traktamentet motsvarar normalbeloppet enligt 12 kap. 11 § andra stycket inkomstskattelagen.

I *andra stycket* hänvisas i fråga om traktamentsbeloppets storlek och måltidsavdrag till vad som sägs i 1 § andra och tredje styckena.

I *tredje stycket*, som är nytt, anges att en ledamot utöver traktamente, har rätt till ett förrättningstillägg vid en utrikes tjänsteresa som omfattas av första stycket. Den tidigare hänvisningen till att en ledamot har rätt till ersättning i enlighet med vad som gäller för arbetstagare hos Riksdagsförvaltningen har ersatts med en hänvisning till att förrättningstillägg betalas i enlighet med vad Riksdagsförvaltningen bestämmer. Beloppen anges således i riksdagsstyrelsens föreskrift till lagen (jfr 10 § 5 lagen med instruktion för Riksdagsförvaltningen).

Det ska inte göras något måltidsavdrag på förrättningstillägget, som är skattepliktigt.

Dagtillägg vid utrikes tjänsteresa som inte innefattar övernattning

4 § En ledamot har vid en tjänsteresa till en ort utanför Sveriges gränser som är belägen mer än 50 km från hans eller hennes tjänsteställe men som inte innefattar övernattning rätt till ett dagtillägg i enlighet med vad Riksdagsförvaltningen bestämmer.

I paragrafen, som i sak motsvarar 5 kap. 7 §, finns en bestämmelse om rätt till ett skattepliktigt dagtillägg vid en utrikes tjänsteresa till en ort som är belägen mer än 50 km från ledamotens tjänsteställe, men som inte innefattar övernattning. Övervägandena finns i avsnitt 25.2.2.

Den nuvarande hänvisningen till vad som gäller för arbetstagare hos Riksdagsförvaltningen har ersatts med en hänvisning till att villkor och belopp bestäms av Riksdagsförvaltningen. Villkor och belopp anges således i riksdagsstyrelsens föreskrift till lagen (jfr 10 § 5 lagen med instruktion för Riksdagsförvaltningen).

Begäran om traktamente

5 § En begäran om traktamente ska ges in skriftligen till Riksdagsförvaltningen snarast efter det att resan avslutats, dock senast inom sex månader. Därefter upphör rätten till traktamente.

Paragrafen innehåller bestämmelser om hur ett krav på traktamente framställs och preskription av ett sådant krav. Paragrafen motsvarar delvis hittillsvarande 4 kap. 9 §. Övervägandena finns i avsnitt 30.6.

En ledamot som har ett krav på traktamente ska ge in sin begäran till Riksdagsförvaltningen snarast efter det att tjänsteresan avslutades. Den yttersta tidsgränsen för att ge in ett krav är sex månader från det att tjänsteresan avslutades. Därefter preskriberas och upphör fordran.

Ett krav ska vara så pass preciserat i tid och rum att det går att hänföra till en viss tjänsteresa. Kravet ska vidare, utifrån ledamotens synvinkel, betraktas som slutligt. Skriftlighetskravet innebär att kravet ska framställas genom en handling eller elektroniskt dokument.

En ledamot begär normalt ersättning för resekostnader och traktamente på samma gång. Frågan om det skett ett preskriptionsavbrott ska dock bedömas för varje ersättningsform för sig. Ett krav på ersättning för resekostnader bryter således inte preskription för ett eventuellt senare krav på traktamente och vice versa.

I riksdagsstyrelsens föreskrift till lagen finns ytterligare bestämmelser om de närmare formerna för hur ett krav ska framställas, vilket underlag som ska bifogas kravet och liknande.

Förrättningstillägg och dagtillägg betalas ut med automatik om ledamoten begär traktamente. Ledamoten behöver således inte begära ett sådant tillägg.

6 kap. Övernattningsbostad och logiersättning

Rätt till övernattningsbostad i Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd

1 § En ledamot som har sitt tjänsteställe mer än 50 km från Riksdagshuset har rätt till en övernattningsbostad i Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd.

I paragrafen, som delvis motsvarar 5 kap. 1 § och 6 kap. 1 §, anges den grundläggande förutsättning som ska vara uppfylld för att en ledamot ska ha rätt till övernattningsbostad i Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd. Övervägandena finns i avsnitt 23.4.

Ledamoten ska ha sitt tjänsteställe mer än 50 km från Riksdagshuset. Avståndet ska mätas på samma sätt som vid tillämpningen av 12 kap. 7 § inkomstskattelagen (1999:1229), alltså närmaste färdväg och inte fågelvägen.

Begreppet tjänsteställe definieras i 1 kap. 3 a §.

2 § En ledamot som har rätt till övernattningsbostad men som sällan behöver övernatta i Stockholm kan skriftligen avstå från den rätten och i stället vid ett fåtal tillfällen få ersättning för hotellövernattning eller tillgång till motsvarande boende i Stockholm.

I paragrafen, som är ny, finns en bestämmelse som innebär att en ledamot som i och för sig har rätt till övernattningsbostad men som sällan behöver övernatta i Stockholm kan avstå från rätten till övernattningsbostad och logiersättning och i stället vid ett fåtal tillfällen få ersättning för övernattning på hotell eller liknande i Stockholm. Ett sådant avstående förutsätter dock att det inte orsakar merkostnader för Riksdagsförvaltningen jämfört med kostnaderna för förvaltningens bostäder. Övervägandena finns i avsnitt 22.4.3.

Avståendet kan avse en viss angiven tidsperiod eller gälla tills vidare. Skriftlighetskravet innebär att avståendet ska komma till uttryck i en handling eller ett elektroniskt dokument.

Ersättare

3 § En ersättare som har rätt till övernattningsbostad ska använda den ordinarie ledamotens övernattningsbostad om det är möjligt.

Paragrafen, som delvis motsvarar hittillsvarande 6 kap. 5 § första stycket, innehåller en bestämmelse om ersättares boende i Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd. Övervägandena finns i avsnitt 23.4.

En grundläggande förutsättning för att bestämmelsen ska vara tillämplig är att ersättaren har rätt till övernattningsbostad i Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd enligt 1 §. Han eller hon ska således ha sitt tjänsteställe mer än 50 km från Riksdagshuset. Om så är fallet ska ersättaren normalt använda den lediga ledamotens övernattningsbostad. Är det inte möjligt har ersättaren rätt till annan övernattningsbostad i Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd.

Ersättaren kan också, på samma sätt som en ledamot, ha rätt till logiersättning enligt bestämmelsen i 6 kap. 4 §.

Rätt till logiersättning

4 § Om Riksdagsförvaltningen inte kan tillhandahålla en ledamot som har rätt till övernattningsbostad en bostad i förvaltningens bostadsbestånd, eller om det till följd av ledamotens personliga förhållanden finns särskilda skäl, har han eller hon rätt till ersättning för eget boende inom 50 km från Riksdagshuset (logiersättning).

Logiersättning betalas med högst det belopp per månad som Riksdagsförvaltningen bestämmer.

Logiersättning lämnas inte med anledning av avtal som har ingåtts med en juridisk eller fysisk person som är att anse som närstående till ledamoten.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om att en ledamot under vissa förutsättningar har rätt till ersättning för eget boende i Stockholm (logiersättning) i stället för övernattningsbostad i Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd. Övervägandena finns i avsnitt 23.4.

Rätten till logiersättning förutsätter enligt vad som sägs i *första stycket* att ledamoten har rätt till övernattningsbostad enligt 1 § men att förvaltningen antingen inte kan ordna övernattningsbostad åt ledamoten i det egna bostadsbeståndet eller det annars finns särskilda skäl. Det kan finns särskilda skäl med anledning av personliga förhållanden som kan hänföras till ledamoten, exempelvis sjukdom, funktionsnedsättning, familjeförhållanden eller liknande omständigheter som ställer särskilda krav på bostaden. Det förhållandet att ledamoten redan har en bostad i Stockholm vid tillträdet av riksdagsuppdraget utgör däremot inte särskilda skäl.

Andra stycket motsvarar delvis hittillsvarande 5 kap. 4 § och innehåller en bestämmelse om att logiersättningen är begränsad till ett belopp som bestäms av Riksdagsförvaltningen. Beslut om beloppets storlek fattas av riksdagsstyrelsen och beloppet anges i styrelsens föreskrift till lagen (jfr 10 § 5 lagen med instruktion för Riksdagsförvaltningen).

Tredje stycket är nytt och innehåller en bestämmelse som innebär att ledamoten inte har rätt till logiersättning med anledning av ett avtal som ingåtts med en närstående fysisk eller juridisk person. Ledning kan hämtas från 1 kap. 8 § årsredovisningslagen (1995:1554) enligt följande.

Begreppet närstående fysisk person avser i detta sammanhang en make, maka, sambo, särbo, barn, styvbarn, förälder, syskon eller annan släkting.

Med begreppet närstående juridisk person avses en juridisk person som ledamoten själv eller gemensamt med någon annan utövar ett bestämt inflytande över eller annars har ett betydande inflytande över. Det är fråga om en närstående juridisk person också om ledamoten är styrelseledamot eller verkställande direktör i den juridiska personen eller har någon annan ledande befattning i den. Detsamma gäller om ledamoten är gift eller sambo med eller förälder, barn eller styvbarn till någon som är att anse som närstående till en juridisk person, är ekonomiskt eller på annat sätt beroende av en sådan fysisk person

som avses eller annars ingår i samma familj som en sådan och kan förväntas påverka den personen i hans eller hennes kontakter med den juridiska personen eller påverkas av honom eller henne i sina egna kontakter med den juridiska personen.

5 § Vid ledighet som uppgår till 90 dagar har ledamoten rätt till logiersättning under ledigheten. Om ledigheten överstiger 90 dagar har ledamoten rätt till logiersättning bara om det finns särskilda skäl.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om rätten till logiersättning vid ledighet som i sak motsvarar hittillsvarande 5 kap. 9 §. Innebörden är att en ledamot har rätt till logiersättning vid ledighet som uppgår till 90 dagar. Om ledigheten överstiger 90 dagar lämnas logiersättning bara om det finns särskilda skäl. Så kan exempelvis vara fallet om den tid som ledigheten varar inte väsentligt överstiger tremånadersperioden (se förs. 1995/96:RFK4, bet. 1995/96:KU26 och framst. 2005/06:RS4, bet. 2005/06:KU33).

Beslut om rätt till övernattningsbostad eller logiersättning

6 § Riksdagsförvaltningen prövar efter ansökan om en ledamot har rätt till övernattningsbostad eller logiersättning.

Paragrafen, som är ny, innehåller en bestämmelse som innebär att Riksdagsförvaltningen efter ansökan ska pröva om en ledamot har rätt till övernattningsbostad inom förvaltningens bostadsbestånd innan ledamoten tilldelas en sådan bostad av partigruppen. Riksdagsförvaltningen prövar även, som enligt hittillsvarande reglering, rätten till logiersättning.

Övervägandena finns i avsnitt 23.4. Närmare bestämmelser om ansökningsförfarandet finns i riksdagsstyrelsens föreskrift till lagen.

Fördelning av övernattningsbostäder

7 § Riksdagsförvaltningen beslutar om vilka övernattningsbostäder som ska ställas till respektive partigrups förfogande. Övernattningsbostäderna ska fördelas i proportion till antalet ledamöter i en partigrupp som har rätt till övernattningsbostad.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 6 kap. 2 §. Ingen ändring i sak är avsedd. Övervägandena finns i avsnitt 23.4.

8 § Partigrupperna fördelar övernattningsbostäderna bland de ledamöter som enligt Riksdagsförvaltningens beslut har rätt till en sådan bostad.

Paragrafen motsvarar delvis hittillsvarande 6 kap. 2 § tredje stycket. Övervägandena finns i avsnitt 24.6.7.

Ändringen innebär att en ledamot får tilldelas en övernattningsbostad först efter det att Riksdagsförvaltningen har funnit att han eller hon har rätt till en sådan bostad (se 6 kap. 5 §).

Dispositionsrätten

9 § En ledamot disponerar övernattningsbostaden från och med måndagen i den vecka då riksmötet öppnas till och med den dag då riksdagsuppdraget upphör, om inte annat följer av 10–14 §§.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om under vilken tid ledamoten disponerar en övernattningsbostad i Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd. Bestämmelsen motsvarar delvis hittillsvarande 6 kap. 3 § tillämpningsföreskriften till lagen. Övervägandena finns i avsnitt 24.6.

Ledamoten får disponera övernattningsbostaden från och med måndagen i den vecka då riksmötet öppnas.

Rätten att disponera övernattningsbostaden upphör som huvudregel samtidigt som uppdraget upphör. Uppdraget upphör för en ledamot som lämnar riksdagen vid ett riksdagsval när den nyvalda riksdagen samlas. Om ledamoten lämnar uppdraget under valperioden upphör uppdraget den dag som framgår av riksdagens beslut att godta ledamotens avsägelse. Detsamma gäller en ersättare som avsäger sig uppdraget i förtid. Annars upphör ersättarens uppdrag den dag som framgår av det bevis som utfärdas då han eller hon kallas att tjänstgöra. Om den ordinarie ledamot som ersättaren ersätter återkommer till riksdagen tidigare än beräknat upphör ersättarens uppdrag med automatik vid den tidpunkten.

I vissa situationer gäller inte denna huvudregel. Dessa situationer framgår av 10–14 §§. En sådan situation är att ledamoten har beviljats ledighet av riksdagen eller talmannen under en månad eller mer. I så fall disponerar ledamoten inte bostaden under ledigheten. Dispositionsrätten är vidare inskränkt i så måtto att en ledamot som inte kandiderar vid ett ordinarie riksdagsval är skyldig att flytta ut ur övernattningsbostaden senast den 31 juli valåret.

10 § Vid ledighet som uppgår till en månad eller mer disponerar ledamoten inte övernattningsbostaden under ledigheten.

Paragrafen, som är ny, innehåller en bestämmelse om vad som gäller vid ledighet. Övervägandena finns i avsnitt 24.6.

Om ledigheten understiger en månad har ledamoten rätt att disponera övernattningsbostaden under ledigheten. Om ledigheten uppgår till en månad eller därutöver har ledamoten däremot inte rätt att disponera övernattningsbostaden under ledigheten. Avsikten är i stället att ersättaren ska använda övernattningsbostaden (se 3 §). Om ersättaren inte gör det har ledamoten ändå inte rätt att disponera övernattningsbostaden under ledigheten.

Utflyttning

11 § En ledamot som lämnar uppdraget under en valperiod ska flytta ut ur övernattningsbostaden senast en vecka efter det att uppdraget upphörde.

I paragrafen, som motsvarar hittillsvarande 6 kap. 3 § andra stycket, finns en bestämmelse om när ledamoten ska flytta ut ur sin övernattningsbostad om han eller hon lämnar uppdraget under en valperiod. Ledamoten ska flytta ut senast en vecka efter det att uppdraget upphörde. Övervägandena finns i avsnitt 24.6.

12 § En ledamot som inte kandiderar vid ett ordinarie riksdagsval ska flytta ut ur övernattningsbostaden senast den 31 juli valåret.

En ledamot som inte kandiderar vid ett extra val ska flytta ut ur övernattningsbostaden senast en vecka efter valdagen.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om ledamotens skyldighet att flytta ut ur sin övernattningsbostad ett valår. Liknande bestämmelser finns i hittillsvarande 6 kap. 4 §. Övervägandena finns i avsnitt 24.6.

I *första stycket* anges att en icke kandiderande ledamot ska flytta ut ur sin övernattningsbostad senast den 31 juli ett valår. Den tidigare möjligheten att vid behov använda bostaden ända tills uppdraget upphört har avskaffats.

I *andra stycket* finns en bestämmelse som gäller skyldigheten att flytta ut ur övernattningsbostaden inför ett extra val. Ledamoten ska som enligt hittillsvarande reglering flytta ut senast en vecka efter valdagen.

13 § En ledamot som inte blir återvald vid ett riksdagsval ska flytta ut ur övernattningsbostaden senast en vecka efter valdagen.

Paragrafen, som motsvarar hittillsvarande 6 kap. 3 § första stycket, innehåller en bestämmelse om vad som gäller i fråga om utflyttning om en ledamot inte blir återvald vid ett riksdagsval. Övervägandena finns i avsnitt 24.6.

14 § En ersättare ska flytta ut ur övernattningsbostaden när den ordinarie ledamoten återkommer från sin ledighet.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 6 kap. 6 § och innehåller en bestämmelse om ersättares utflyttning. Övervägandena finns i avsnitt 24.6.

Upplåtelse

15 § En övernattningsbostad får inte upplåtas till någon annan.

Paragrafen motsvarar delvis hittillsvarande 6 kap. 1 § andra stycket. Övervägandena finns i avsnitt 24.6.

Innebörden av bestämmelsen är att en övernattningsbostad inte får upplåtas till någon annan. Andrahandsuthyrning får således inte förekomma. Övernattningsbostaden får inte heller lånas ut. Det saknar betydelse om bostaden upplåts mot vederlag eller om upplåtelsen avser hela eller en del av bostaden. Även upplåtelsestiden saknar betydelse.

Ersättningskyldighet

16 § En ledamot är skyldig att ersätta skador i en övernattningsbostad utöver normalt slitage som orsakas uppsåtligen eller av oaktsamhet under den tid då han eller hon disponerar över bostaden. Detsamma gäller om inventarier i övernattningsbostaden som tillhör Riksdagsförvaltningen skadas eller går förlorade.

Ersättningsansvaret enligt första stycket gäller även skador och förluster som orsakas av någon som vistas i övernattningsbostaden med ledamotens samtycke.

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om en ledamots skyldighet att ersätta skada och förlust i en övernattningsbostad som han eller hon disponerar. En liknande bestämmelse finns i 5 kap. 9 § tillämpningsföreskriften till lagen. Övervägandena finns i avsnitt 29.7.

Enligt *första stycket* ansvarar ledamoten för skador utöver normalt slitage i en övernattningsbostad som han eller hon disponerar. Ledamoten är även skyldig att ersätta inventarier som kommer bort eller skadas.

Ersättningskyldigheten förutsätter att skadan eller förlusten skett uppsåtligen eller på grund av oaktsamhet.

Ledamoten ansvarar även för skada eller förlust som någon annan orsakar under förutsättning att han eller hon vistas i övernattningsbostaden med ledamotens samtycke. Detta framgår av *andra stycket*.

17 § En ledamot är skyldig att ersätta kostnader som uppstår på grund av att han eller hon inte har uppfyllt sin skyldighet att städa övernattningsbostaden vid utflyttning och att transportera bort sina tillhörigheter.

Paragrafen, som är ny, innehåller en bestämmelse om en ledamots ersättningsansvar för kostnader som uppstår på grund av att han eller hon inte fullgör sin skyldighet enligt föreskriften till lagen att städa och tömma övernattningsbostaden vid utflyttning.

Övervägandena finns i avsnitt 29.7.

7 kap. Arbetsrum samt teknisk och elektronisk utrustning

Rätt till arbetsrum

1 § En ledamot har rätt till ett arbetsrum i riksdagens lokaler.

Paragrafen, som motsvarar hittillsvarande 7 kap. 1 § första stycket, innehåller en bestämmelse om att en ledamot har rätt till ett arbetsrum. Bestämmelsen är utformad som en rättighet för ledamoten och inte som tidigare en skyldighet för Riksdagsförvaltningen att tillhandahålla ett arbetsrum.

Övervägandena finns i avsnitt 15.2.

Ersättare

2 § En ersättare ska använda den ordinarie ledamotens arbetsrum om det är möjligt.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om ersättares arbetsrum och motsvarar 7 kap. 5 § första stycket. Som utgångspunkt gäller att ersättaren ska använda den ordinarie ledamotens arbetsrum. Om det inte är möjligt har ersättaren rätt till ett arbetsrum på samma sätt som en ledamot.

Fördelning av arbetsrum

3 § Riksdagsförvaltningen beslutar om vilka arbetsrum som ska ställas till respektive partigrups förfogande. Partigruppen fördelar arbetsrummen bland ledamöterna i gruppen.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 7 kap. 2 §. Ingen ändring i sak är avsedd.

Dispositionsrätten

4 § Rätten att använda ett arbetsrum gäller från och med måndagen i den vecka då riksmötet öppnas till och med den dag då uppdraget upphör, om inte annat följer av 5–9 §§.

I paragrafen finns en bestämmelse om under vilken tid ledamoten disponerar arbetsrummet. Övervägandena finns i avsnitt 24.6.

Rätten att disponera arbetsrummet gäller från måndagen i den månad då riksmötet öppnas. Dispositionsrätten upphör som huvudregel samtidigt som uppdraget upphör. Uppdraget upphör för en ledamot som lämnar riksdagen vid ett riksdagsval när den nyvalda riksdagen samlas. Lämnar ledamoten uppdraget under valperioden upphör uppdraget den dag som framgår av riksdagens beslut att godta ledamotens avsägelse. Detsamma gäller en ersättare som avsäger sig uppdraget i förtid. Annars upphör ersättarens uppdrag den dag som framgår av det bevis som utfärdas då han eller hon kallas att tjänstgöra. Om den ordinarie ledamot som ersättaren ersätter återkommer till riksdagen tidigare än beräknat upphör ersättarens uppdrag med automatik vid den tidpunkten.

I vissa situationer gäller inte huvudregeln och dispositionsrätten. Dessa situationer framgår av 5–9 §§.

En sådan situation är att ledamoten har beviljats ledighet av riksdagen eller talmannen under en månad eller mer (5 §). I så fall disponerar ledamoten inte arbetsrummet under ledigheten. Dispositionsrätten är vidare inskränkt i så måtto att ledamoten är skyldig att flytta ut ur arbetsrummet senast den 31 juli ett valår (7 §). Har ledamoten behov av arbetsrummet får han eller hon dock behålla rummet så länge behovet kvarstår.

5 § Vid ledighet som uppgår till minst en månad disponerar ledamoten inte över arbetsrummet under ledigheten.

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om vad som gäller vid ledighet. Övervägandena finns i avsnitt 24.6.

Av bestämmelsen framgår att vid ledighet som uppgår till minst en månad disponerar ledamoten inte över arbetsrummet. Arbetsrummet ska i stället som utgångspunkt användas av ersättaren. Även om det inte är möjligt får den ordinarie ledamoten inte använda arbetsrummet vid ledighet som uppgår till en månad eller mer. Vid ledighet som understiger en månad får ledamoten använda arbetsrummet.

Utflyttning

6 § En ledamot som lämnar uppdraget under en valperiod ska flytta ut ur arbetsrummet senast en vecka efter det att uppdraget upphörde.

Paragrafen, som motsvarar hittillsvarande 7 kap. 3 § andra stycket, innehåller en bestämmelse om vad som gäller i fråga om utflyttning om ledamoten lämnar uppdraget under en valperiod. Ingen ändring i sak är avsedd.

7 § En ledamot som inte kandiderar vid ett ordinarie val ska flytta ut ur arbetsrummet senast den 31 juli valåret. Ledamoten får dock behålla arbetsrummet efter den tidpunkten så länge som det är nödvändigt för att han eller hon ska kunna utöva riksdagsuppdraget.

Paragrafen, som motsvarar hittillsvarande 7 kap. 4 §, innehåller en bestämmelse om vad som gäller i fråga om utflyttning för ledamöter som inte kandiderar vid ett riksdagsval. Ingen ändring i sak är avsedd. Övervägandena finns i avsnitt 24.6.

8 § En ledamot som inte kandiderar vid ett extra val ska flytta ut ur arbetsrummet senast en vecka efter valdagen.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om vad som gäller i fråga om utflyttning ur arbetsrum vid ett extra val. Övervägandena finns i avsnitt 24.6.

Innebörden av bestämmelsen är att en ledamot som inte kandiderar ska flytta ut senast en vecka efter valdagen.

9 § En ledamot som inte blir återvald vid ett riksdagsval ska flytta ut ur arbetsrummet senast en vecka efter valdagen.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 7 kap. 3 § första stycket och innehåller en bestämmelse om en ledamots skyldighet att flytta ut ur arbetsrummet om han eller hon inte blir återvald. Ingen ändring i sak är avsedd.

Upplåtelse

10 § Ett arbetsrum får inte upplåtas till någon annan.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 7 kap. 1 § andra stycket och innebär att en ledamot inte får upplåta arbetsrummet till någon annan. Övervägandena finns i avsnitt 24.6.

Arbetsrummet får således inte hyras eller lånas ut. Det saknar betydelse om upplåtelsen sker mot vederlag eller under hur lång tid.

11 § En ledamot är skyldig att ersätta skador i ett arbetsrum utöver normalt slitage som orsakas uppsåtligen eller av oaktsamhet under den tid då han eller hon disponerar över arbetsrummet. Detsamma gäller om inventarier och annan utrustning i arbetsrummet som tillhör Riksdagsförvaltningen skadas eller går förlorade.

Paragrafen är ny och innebär att en ledamot är ersättningsskyldig för skador i ett arbetsrum som orsakas uppsåtligen eller genom oaktsamhet. Ledamoten är även skyldig att ersätta inventarier och utrustning som tillhör Riksdagsförvaltningen och som skadas eller går förlorade. Övervägandena finns i avsnitt 29.7.

Teknisk och elektronisk utrustning

12 § En ledamot har rätt till den tekniska och elektroniska utrustning som behövs för att utöva riksdagsuppdraget i enlighet med vad Riksdagsförvaltningen bestämmer.

Paragrafen motsvarar i sak hittillsvarande 7 kap. 9 §, men är utformad som en rättighet för ledamoten. Ingen ändring är avsedd. Övervägandena finns i avsnitt 15.2.

13 § Vid ledighet får ledamoten behålla den tekniska och elektroniska utrustningen. Ledamoten ska dock på begäran lämna tillbaka utrustningen till Riksdagsförvaltningen under ledigheten om det finns särskilda skäl för det.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 7 kap. 10 § och har ändrats språkligt. Någon ändring i sak är inte avsedd. Övervägandena finns i avsnitt 15.6.

14 § Riksdagsförvaltningen får ersätta kostnader som en ledamot har för att han eller hon inom riksdagsuppdraget använder någon annan teknisk utrustning än den som tillhandahålls av Riksdagsförvaltningen.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 7 kap. 11 §. Bestämmelsen har ändrats språkligt utan att någon ändring i sak är avsedd.

8 kap. Barnverksamhet

3 § *Rätten till barnverksamhet gäller till och med den dag då riksdagsuppdraget upphör.*

Paragrafen är ny och innehåller en bestämmelse om när rätten till barnverksamhet upphör.

Innebörden av bestämmelsen är att rätten upphör redan i samband med att uppdraget upphör. Så är fallet redan enligt hittillsvarande reglering. Någon ändring i sak är således inte avsedd.

Regleringen avviker från huvudregeln i 1 kap. 8 om att rätten till ersättning enligt lagen gäller till och med 30 dagar efter det att uppdraget upphörde.

9 kap. Ålderspension

Underlaget för pensionsrätten

4 § Underlaget för pensionsrätten utgörs av

1. talmansarvode enligt 3 kap. 1 §,
2. ledamotsarvode enligt 3 kap. 2 §,
3. tilläggsarvode enligt 3 kap. 3–5 §§, och
4. arvode enligt 1 § 2 och 4 lagen (1989:185) om arvoden m.m. för uppdrag inom riksdagen, dess myndigheter och organ.

Vid beräkningen av underlaget ska till arvoden enligt 1–4 läggas avdrag som gjorts enligt 3 kap. 9 §.

Om en ledamot under en månad har fått sjukpension, och då inte har haft rätt till arvode enligt första stycket, utgörs underlaget för pensionsrätten i stället av det arvode som ligger till grund för sjukpensionen, omräknat med förändringen av inkomstindex mellan det år arvodet avser och det år pensionsrätten avser.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om vad som ska utgöra underlag vid beräkningen av pensionsrätt.

Ändringarna i *första stycket* är konsekvensändringar till följd av att bestämmelserna om talmansarvode tas in i 3 kap. och att paragrafnumreringen i det kapitlet därför ändras.

17 § Arvode som avses i 16 § är

1. talmansarvode enligt 3 kap. 1 §,
2. ledamotsarvode enligt 3 kap. 2 §,
3. tilläggsarvode enligt 3 kap. 3–5 §§
4. arvode enligt 1 § 1–4 lagen (1989:185) om arvoden m.m. för uppdrag inom riksdagen, dess myndigheter och organ,
5. arvode enligt 2 kap. 2 § den upphävda lagen (1996:304) om arvode m.m. till Sveriges ledamöter av Europaparlamentet, och
6. arvode till statsråd, om statsrådstid inräknas enligt 18 §.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om vad som ska utgöra underlag vid beräkningen av jämförelsebelopp vid tillämpningen av den s.k. skyddsregeln enligt 16 §.

Ändringarna i *första stycket* utgör konsekvensändringar till följd av att bestämmelserna om talmansarvode tas in i 3 kap. och att paragrafnumreringen i det kapitlet därför ändras.

Ansökan

21 § *Ansökan om utbetalning av ålderspension görs hos Statens tjänstepensionsverk.*

Ålderspension kan tidigas betalas från och med den månad då ansökan kommer in till Statens tjänstepensionsverk.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om krav på ansökan om utbetalning av ålderspension. Ändringen är språklig och någon ändring i sak är inte avsedd.

10 kap. Sjukpension

9 § *Ansökan om utbetalning av sjukpension görs hos Statens tjänstepensionsverk.*

Sjukpension lämnas inte för längre tid tillbaka än sex månader före ansökningsmånaden.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om krav på ansökan om utbetalning av sjukpension. Ändringen är språklig och ingen ändring i sak är avsedd.

11 kap. Efterlevandepension

15 § *Ansökan om utbetalning av efterlevandepension görs hos Statens tjänstepensionsverk.*

Efterlevandepension lämnas inte för längre tid tillbaka än sex månader före ansökningsmånaden.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om krav på ansökan om utbetalning av efterlevandepension. Ändringen är språklig och någon ändring i sak är inte avsedd.

12 kap. Inkomstgaranti

Stödåtgärder för omställning

3 § *En ledamot som lämnar riksdagsuppdraget före 65 års ålder har, för att kunna övergå till förvärvsarbete, rätt till stödåtgärder i enlighet med vad Riksdagsförvaltningen bestämmer.*

Paragrafen innehåller en bestämmelse om en ledamots rätt till stödåtgärder för att övergå till förvärvsarbete när han eller hon lämnar riksdagen före 65 års ålder. Övervägandena finns i avsnitt 15.2 och 26.8.

Ändringen innebär att bestämmelsen formuleras som en rättighet för ledamoten i stället för en skyldighet för Riksdagsförvaltningen att lämna ett erbjudande om stödåtgärder. I bestämmelsen har vidare tydliggjorts att rätten till stödåtgärder gäller i enlighet med vad Riksdagsförvaltningen bestämmer. Det innebär att den närmare innebörden av rätten till stödåtgärder framgår av riksdagsstyrelsens föreskrift till lagen.

6 a § *En ledamot som har tjänstgjort som statsråd får tillgodoräkna sig den tiden vid beräkningen av den sammanlagda respektive sammanhängande tiden i riksdagen om han eller hon har avgått från statsrådsbefattningen innan*

1. rätt till inkomstgaranti enligt förordningen (2016:1022) om inkomstgaranti, tjänstepension och vissa försäkringsförmåner för statsråd har inträtt, eller

2. rätt till inkomstgaranti eller motsvarande förmåner enligt äldre föreskrifter har inträtt.

Paragrafen är ny och innehåller en bestämmelse om under vilka förutsättningar en ledamot som tjänstgjort som statsråd har rätt att tillgodoräkna sig den tiden vid beräkningen av den sammanlagda och sammanhängande tiden som ledamot. En motsvarande bestämmelse finns i 9 kap. 5 § tillämpningsföreskriften men flyttas till lagen. Bestämmelsen ändras språkligt och har anpassats till att begreppet inkomstgaranti i förordningen (2016:1022) om inkomstgaranti, tjänstepension och vissa försäkringsförmåner för statsråd har ersatt uttrycket statsrådspension. Någon ändring i sak är inte avsedd. Övervägandena finns i avsnitt 26.7.

7 § *Inkomstgaranti betalas ut efter ansökan från och med den dag då arvodet upphör och gäller, med de begränsningar som framgår av 8 § första stycket, 8 § andra stycket 1 och 2 och 20 §, till och med månaden innan den månad då ledamoten fyller 65 år eller, om ledamoten avlider dessförinnan, till och med den månad då dödsfallet inträffar.*

Om en tidigare ledamot som har ett gällande beslut om inkomstgaranti återinträder i riksdagen förskjuts inkomstgarantin med en tid som motsvarar den nya tjänstgöringstiden. Pågående utbetalning ska upphöra under den tiden.

När ledamoten på nytt lämnar riksdagen ska tidigare beslut om inkomstgaranti omprövas. Om ledamoten då har rätt till inkomstgaranti under längre tid eller med ett högre belopp ska det fattas ett nytt beslut om inkomstgarantin. I annat fall gäller tidigare beslut.

Paragrafen innehåller bestämmelser om under vilken tid en ledamot har rätt till inkomstgaranti och om s.k. förskjuten inkomstgaranti. Övervägandena finns i avsnitt 26.4.

I *första stycket* görs en språklig justering som inte innebär någon ändring i sak. Vidare tas en onödig paragrafhänvisning bort.

I *andra och tredje styckena* tas det in bestämmelser om s.k. förskjuten inkomstgaranti. Motsvarande bestämmelser finns nu i 9 kap. 4 § tillämpningsföreskriften. Någon ändring i sak är inte avsedd.

Innebörden av *andra stycket* är att om en tidigare ledamot som har rätt till inkomstgaranti åter blir ledamot eller ersättare förskjuts rätten till inkomstgaranti under den nya tjänstgöringstiden. Så är fallet oavsett om det har påbörjats en utbetalning eller inte. Pågår utbetalning ska den upphöra under tiden som det görs en utbetalning av arvode med anledning av riksdagsuppdraget.

När ledamoten eller ersättaren lämnar riksdagen ska hans eller hennes rätt till avgångsförmån prövas på nytt utifrån förhållandena vid avgången, dvs.

utifrån den nya tjänstgöringstiden, ledamotsarvodets storlek och ledamotens ålder. Det framgår av *tredje stycket*. Leder denna prövning till att ledamoten har rätt till ett högre belopp eller en längre utbetalningstid ska Riksdagens arvodesnämnd fatta ett nytt beslut om inkomstgarantin. Annars gäller tidigare beslut.

9 § Om det finns särskilda skäl får den tid under vilken inkomstgarantin gäller enligt 8 § första stycket och 8 § andra stycket 1 och 2 förlängas med högst ett år. I ett sådant beslut kan inkomstgarantin bestämmas till ett lägre belopp.

Vid bedömningen av om det finns särskilda skäl ska hänsyn tas till

1. om och hur ledamoten har utnyttjat de stödåtgärder som avses i 3 § eller vilka åtgärder han eller hon annars har vidtagit för att övergå till förvärvsarbete, och

2. ledamotens personliga och ekonomiska förhållanden.

Paragrafen innehåller bestämmelser om förlängd inkomstgaranti.

I *första stycket* görs en språklig justering som inte innebär någon ändring i sak.

I *andra stycket* anges faktorer som ska beaktas vid bedömningen om det finns särskilda skäl för att förlänga inkomstgarantin. Enligt punkt 1 ska beaktas om och hur garantitagaren har utnyttjat stödåtgärder för övergång till förvärvsarbete enligt 3 § eller vilka åtgärder han eller hon annars har vidtagit för att övergå till förvärvsarbete. Punkt 2 motsvarar i sak vad som gäller enligt 9 kap. 6 § tillämpningsföreskriften. Språkliga ändringar har dock gjorts för att anpassa bestämmelsen till motsvarande bestämmelse i 13 kap. 6 §. Ingen ändring i sak är avsedd.

Övervägandena finns i avsnitt 26.6.

11 § Underlaget för beräkningen av inkomstgarantin de första fem åren utgörs av följande arvoden som betalas ut vid avgångstillfället:

1. ledamotsarvode enligt 3 kap. 2 §,

2. tilläggsarvode enligt 3 kap. 3–5 §§, och

3. månatliga arvoden enligt 1 § 2 och 4 lagen (1989:185) om arvoden m.m. för uppdrag inom riksdagen, dess myndigheter och organ.

Från och med det sjätte garantiåret beräknas inkomstgarantin bara på det ledamotsarvode som betalades vid avgångstillfället.

Talmannens arvode vid avgångstillfället utgör underlag för beräkningen av hans eller hennes inkomstgaranti.

Paragrafen innehåller bestämmelser om vad som utgör underlag för beräkningen av inkomstgarantin. Övervägandena finns i avsnitt 26.5.

I *första stycket* görs konsekvensändringar till följd av att bestämmelserna om talmannens arvode tas in i 3 kap. och att paragrafnumreringen därför ändras.

26 § Riksdagens arvodesnämnd ska besluta om en ledamots rätt till inkomstgaranti i samband med att ledamoten lämnar riksdagsuppdraget.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om att Riksdagens arvodesnämnd ex officio, dvs. på eget initiativ, ska pröva om en tidigare ledamot har rätt till inkomstgaranti.

Den nuvarande lydelsen är formulerad så att prövningen ska göras först sedan en ledamot rent faktiskt har lämnat uppdraget. Så går det normalt till. För att tydliggöra att nämnden kan pröva frågan även dessförinnan om det behövs har uttrycket ”har lämnat riksdagen” bytts ut mot ”i samband med att ledamoten lämnar riksdagsuppdraget”.

27 § Riksdagens arvodesnämnd beslutar efter skriftlig ansökan om

1. förlängning av inkomstgaranti enligt 9 §,
2. inkomstgaranti vid partiell sjuk- eller aktivitetsersättning enligt 10 §,
3. efterlevandeskydd enligt 22 och 23 §§, och
4. eftergift av återkrav och ränta till följd av beslut om jämkning.

Riksdagens arvodesnämnd beslutar även i frågor om jämkning av inkomstgaranti enligt 20 §.

Beslut om förmåner enligt första stycket 1–3 kan inte beviljas för längre tid tillbaka än sex månader före ansökningsmånaden.

Paragrafen innehåller bestämmelser om vilka frågor Riksdagens arvodesnämnd beslutar om.

I första stycket 3 görs en språklig korrigering som inte innebär någon ändring i sak.

I första stycket 4 görs ett förtydligande om att nämnden prövar frågor om eftergift av återkrav och ränta till följd av ett beslut om jämkning. Nämnden prövar däremot inte frågor om eftergift om Statens tjänstepensionsverk (SPV) framställt ett återkrav. I ett sådant fall beslutar SPV även i eftergiftsfrågan.

29 § I samband med att en ledamot lämnar riksdagen ska Riksdagsförvaltningen till Riksdagens arvodesnämnd lämna de uppgifter som nämnden behöver för att kunna fastställa ledamotens rätt till inkomstgaranti enligt bestämmelserna i detta kapitel.

Riksdagsförvaltningen ska på Riksdagens arvodesnämnds begäran överlämna de uppgifter som en tidigare ledamot har lämnat till förvaltningen enligt 4 §.

Paragrafen innehåller bestämmelser om Riksdagsförvaltningens skyldighet att lämna uppgifter till Riksdagens arvodesnämnd.

Den nuvarande lydelsen av första stycket innebär att Riksdagsförvaltningen ska lämna uppgifter till Riksdagens arvodesnämnd först sedan ledamoten lämnat uppdraget. I och med ändringen förtydligas att sådana uppgifter även kan lämnas innan ledamoten lämnat uppdraget om det behövs.

35 § Om *inkomstgaranti* har betalats ut med ett för högt belopp ska garantitagaren betala tillbaka mellanskillnaden. Detsamma gäller om garantin har jämkats. Ett belopp som ska betalas tillbaka ska, när det är lämpligt, i stället avräknas mot kommande utbetalningar av inkomstgarantin.

Avräkning enligt första stycket får inte ske förrän beslutet har vunnit laga kraft.

Om det finns särskilda skäl får återkravet efterges helt eller delvis.

Statens tjänstepensionsverk beslutar om återkrav och eftergift av ett sådant krav.

Paragrafen innehåller bestämmelser om återkrav av inkomstgaranti. Övervägandena finns i avsnitt 28.9.

I *första stycket* görs en språklig justering som inte innebär någon ändring i sak.

Fjärde stycket har ändrats så att det uttryckligen framgår att Statens tjänstepensionsverk beslutar om återkrav och eftergift av ett sådant krav.

36 § Om *inkomstgaranti* har betalats ut med ett för högt belopp och mellanskillnaden inte har betalats tillbaka inom en månad efter det att ett krav på återbetalning har framställts, ska garantitagaren betala ränta enligt 6 § räntelagen (1975:635) för tid därefter till dess betalning sker. Detsamma ska gälla om garantin har jämkats. Om det finns särskilda skäl får kravet på ränta efterges helt eller delvis.

Bestämmelserna i första stycket gäller också om garantitagaren försummat att lämna uppgifter som behövs för att kunna bestämma det belopp som ska betalas tillbaka. I ett sådant fall ska dock ränta enligt 5 § räntelagen tas ut från den dag då uppgifterna senast skulle ha lämnats in.

Paragrafen innehåller bestämmelser om ränta vid återkrav. Övervägandena finns i avsnitt 28.9.

I *första stycket* görs en språklig justering som inte innebär någon ändring i sak.

I *andra stycket* förtydligas att ränta ska tas ut enligt 5 § räntelagen (1975:635), dvs. avkastningsränta, om garantitagaren försummat att lämna uppgifter som behövs för att det ska vara möjligt att bestämma det belopp som ska betalas tillbaka.

36 a § *Den som är återbetalningsskyldig enligt 35 och 36 §§ ska betala ränta enligt 5 § räntelagen (1975:635) på det återkrävda beloppet om det*

1. har träffats ett avtal om avbetalningsplan med den återbetalningsskyldige, eller

2. om den återbetalningsskyldige har medgetts anstånd med betalningen.

Ränta ska beräknas från den dag då avtalet om avbetalningsplan träffades eller anståndet medgavs. Ränta ska dock inte betalas för tid innan återkravet har förfallit till betalning.

Paragrafen är ny och innehåller en bestämmelse om ränta om det har träffats ett avtal om avbetalningsplan (punkt 1) eller om den återbetalningsskyldige

medgetts betalningsanstånd (punkt 2). Ränta ska i sådana fall tas ut enligt 5 § räntelagen (1975:635), dvs. avkastningsränta. Det framgår av *första stycket*.

Av *andra stycket* följer att räntan ska beräknas från dagen då avtalet om avbetalningsplan träffades eller när anståndet medgavs. Ränta ska dock inte betalas för tid innan återkravet har förfallit till betalning.

Övervägandena finns i avsnitt 28.9.

13 kap. Omställningsstöd

3 § *En ledamot som lämnar riksdagsuppdraget före 65 års ålder har, för att kunna övergå till förvärvsarbete, rätt till stödåtgärder i enlighet med vad Riksdagsförvaltningen bestämmer.*

Paragrafen innehåller en bestämmelse om en ledamots rätt till stödåtgärder för att övergå till förvärvsarbete när han eller hon lämnar riksdagen före 65 års ålder. Övervägandena finns i avsnitt 15.2.

Ändringen innebär att bestämmelsen formuleras som en uttrycklig rättighet för ledamoten i stället för en skyldighet för Riksdagsförvaltningen att lämna ett erbjudande om stödåtgärder. I bestämmelsen har vidare tydliggjorts att rätten till stödåtgärder gäller i enlighet med vad Riksdagsförvaltningen bestämmer. Det innebär att den närmare innebörden av rätten till sådana åtgärder framgår av riksdagsstyrelsens föreskrift till lagen.

Ekonomiskt omställningsstöd

5 § Den som har varit ledamot av riksdagen har rätt till ekonomiskt omställningsstöd

1. i tre månader, om ledamoten har tillhört riksdagen under en sammanhängande tid om minst ett år,
2. i sex månader, om ledamoten har tillhört riksdagen under en sammanlagd tid om minst två år,
3. i ett år, om ledamoten har tillhört riksdagen under en sammanlagd tid om minst fyra år, eller
4. i två år, om ledamoten har tillhört riksdagen under en sammanlagd tid om minst åtta år.

Det ekonomiska omställningsstödet uppgår till 85 procent av talmansarvodet enligt 3 kap. 1 § eller ledamotsarvodet enligt 3 kap. 2 § vid avgångstillfället.

Ekonomiskt omställningsstöd ska jämföras med inkomst av anställning enligt 59 kap. 8 § socialförsäkringsbalken.

Paragrafen innehåller bestämmelser om vad som utgör underlag för beräkningen av ekonomiskt omställningsstöd. Övervägandena finns i avsnitt 26.5.

I *andra stycket* görs ett förtydligande om att underlaget vid beräkningen av ekonomiskt omställningsstöd för en tidigare talman utgörs av talmansarvodet. Dessutom förtydligas att det är talmansarvodet och ledamotsarvodet vid avgångstillfället som ska ligga till grund för beräkningen.

I *tredje stycket* tas en hänvisning bort utan att det innebär någon ändring i sak.

7 a § En ledamot som har varit statsråd får tillgodoräkna sig den tiden vid beräkningen av den sammanlagda respektive sammanhängande tiden i riksdagen om han eller hon har avgått från statsrådsbefattningen innan

1. rätt till inkomstgaranti enligt förordningen (2016:1022) om inkomstgaranti, tjänstepension och vissa försäkringsförmåner för statsråd har inträtt, eller

2. rätt till inkomstgaranti eller motsvarande förmåner enligt äldre föreskrifter har inträtt.

Paragrafen är ny och innehåller en bestämmelse om under vilka förutsättningar en ledamot som tjänstgjort som statsråd har rätt att tillgodoräkna sig den tiden vid beräkningen av den sammanlagda och sammanhängande tiden som ledamot. En motsvarande bestämmelse finns i 10 kap. 5 § tillämpningsföreskriften. Bestämmelsen ändras språkligt och anpassas till att uttrycket inkomstgaranti i förordningen (2016:1022) om inkomstgaranti, tjänstepension och vissa försäkringsförmåner för statsråd har ersatt uttrycket statsrådspension. Någon ändring i sak är inte avsedd. Övervägandena finns i avsnitt 26.7.

9 § Om en tidigare ledamot som har ett gällande beslut om ekonomiskt omställningsstöd återinträder i riksdagen förskjuts det ekonomiska omställningsstödet med en tid som motsvarar den nya tjänstgöringstiden. Pågående utbetalning ska upphöra under den tiden.

När ledamoten på nytt lämnar riksdagen ska tidigare beslut om ekonomiskt omställningsstöd omprövas. Om ledamoten då har rätt till ekonomiskt omställningsstöd under längre tid eller med högre belopp än enligt tidigare beslut ska Riksdagens arvodesnämnd fatta ett nytt beslut om det ekonomiska omställningsstödet. I annat fall gäller tidigare beslut.

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om förskjutet ekonomiskt omställningsstöd. Motsvarande bestämmelser finns i 10 kap. 4 § tillämpningsföreskriften men flyttas till lagen. Övervägandena finns i avsnitt 26.4.

Innebörden av *första stycket* är att om en tidigare ledamot som har rätt till ekonomiskt omställningsstöd åter blir ledamot eller ersättare förskjuts rätten till omställningsstöd med motsvarande tjänstgöringstid. Rätten förskjuts oavsett om det påbörjats en utbetalning eller inte. Om utbetalning pågår ska den upphöra så länge arvode betalas ut med anledning av riksdagsuppdraget.

När ledamoten eller ersättaren lämnar riksdagen på nytt ska hans eller hennes rätt till avgångsförmån enligt *andra stycket* prövas på nytt utifrån förhållandena vid avgången, dvs. den nya tjänstgöringstiden och ledamotsarvodets storlek. Ledamotens ålder spelar däremot inte någon roll till skillnad från vad som gäller för inkomstgarantin. Om denna prövning leder till ett högre belopp eller en längre utbetalningstid ska Riksdagens arvodesnämnd fatta ett nytt beslut om det ekonomiska omställningsstödet. I annat fall gäller fortfarande det tidigare beslutet.

Beslut i frågor om ekonomiskt omställningsstöd och efterlevandeskydd

22 § Riksdagens arvodesnämnd ska besluta om en ledamots rätt till ekonomiskt omställningsstöd *i samband med att ledamoten lämnar riksdagsuppdraget*.

Paragrafen innehåller bestämmelser om att Riksdagens arvodesnämnd ex officio ska pröva om en tidigare ledamot har rätt till ekonomiskt omställningsstöd.

Den nuvarande lydelsen är formulerad så att prövningen ska göras först sedan en ledamot rent faktiskt har lämnat uppdraget. Det görs också normalt. För att tydliggöra att nämnden kan pröva frågan även dessförinnan om det behövs har uttrycket ”har lämnat riksdagen” bytts ut mot ”i samband med att ledamoten lämnar riksdagsuppdraget”.

23 § Riksdagens arvodesnämnd beslutar efter skriftlig ansökan om

1. förlänt ekonomiskt omställningsstöd enligt 6 §,
2. efterlevandeskydd enligt 18 och 19 §§, och
3. eftergift av återkrav och ränta till följd av beslut om jämkning.

Riksdagens arvodesnämnd beslutar även i frågor om jämkning av ekonomiskt omställningsstöd enligt 15 §.

Beslut om förmåner enligt första stycket 1 och 2 kan inte beviljas för längre tid tillbaka än sex månader före ansökningsmånaden.

Paragrafen innehåller bestämmelser om vilka frågor Riksdagens arvodesnämnd beslutar om.

I *första stycket 2* görs en språklig justering utan att någon ändring i sak är avsedd.

I *första stycket 3* görs ett förtydligande om att nämnden prövar frågor om eftergift av återkrav och ränta till följd av ett beslut om jämkning. Nämnden prövar däremot inte frågor om eftergift om Statens tjänstepensionsverk (SPV) har beslutat om ett återkrav. I ett sådant fall beslutar SPV även i eftergiftsfrågan.

Uppgiftslämnande

25 § *I samband med att* en ledamot lämnar riksdagsuppdraget ska Riksdagsförvaltningen till Riksdagens arvodesnämnd lämna de uppgifter som nämnden behöver för att kunna fastställa ledamotens rätt till *ekonomiskt omställningsstöd*. Riksdagsförvaltningen ska på begäran överlämna de uppgifter som en tidigare ledamot har lämnat enligt 4 §.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om Riksdagsförvaltningens skyldighet att lämna uppgifter till Riksdagens arvodesnämnd. Ändringen innebär ett förtydligande om att sådana uppgifter kan lämnas även innan en ledamot rent faktiskt har lämnat uppdraget.

31 § Om ekonomiskt omställningsstöd har betalats ut med ett för högt belopp ska stödmottagaren betala tillbaka mellanskillnaden. Detsamma gäller om stödet har jämkats. Ett belopp som ska betalas tillbaka ska, när det är lämpligt, i stället avräknas mot kommande utbetalningar av ekonomiskt omställningsstöd.

Avräkning enligt första stycket får inte ske förrän beslutet har vunnit laga kraft.

Om det finns särskilda skäl får återkravet efterges helt eller delvis.

Statens tjänstepensionsverk beslutar om återkrav och eftergift av ett sådant krav.

Paragrafen innehåller bestämmelser om återkrav av ekonomiskt omställningsstöd. Övervägandena finns i avsnitt 28.9.

Fjärde stycket har ändrats så att det uttryckligen framgår att Statens tjänstepensionsverk beslutar om återkrav och eftergift av ett sådant krav.

32 § Om ekonomiskt omställningsstöd har betalats ut med ett för högt belopp och mellanskillnaden inte har betalats tillbaka inom en månad efter det att krav på återbetalning har framställts, ska stödmottagaren betala ränta enligt 6 § räntelagen (1975:635) för tid därefter till dess betalning sker. Detsamma gäller om stödet har jämkats. Om det finns särskilda skäl får kravet på ränta efterges helt eller delvis.

Bestämmelserna i första stycket ska också gälla om stödmottagaren har försummat att lämna de uppgifter som behövs för bestämmande av det belopp som ska betalas tillbaka. I ett sådant fall ska *dock* ränta enligt 5 § räntelagen tas ut från den dag då uppgifterna senast skulle ha lämnats in.

Paragrafen innehåller bestämmelser om ränta vid återkrav av ekonomiskt omställningsstöd. Ändringen i *andra stycket* innebär ett förtydligande om ränta ska tas ut enligt 5 § räntelagen (1975:635), dvs. avkastningsränta, om stödmottagaren har försummat att lämna de uppgifter som behövs för att bestämma det belopp som ska betalas tillbaka.

32 a § *Den som är återbetalningsskyldig enligt 31 och 32 §§ ska betala ränta enligt 5 § räntelagen (1975:635) på det återkrävda beloppet om det*

1. har träffats ett avtal om avbetalningsplan med den återbetalningsskyldige, eller

2. om den återbetalningsskyldige har medgetts anstånd med betalningen.

Ränta ska beräknas från den dag då avtalet om avbetalningsplan träffades eller anståndet medgavs. Ränta ska dock inte betalas för tid innan återkravet har förfallit till betalning.

Paragrafen är ny och innehåller en bestämmelse om ränta om det har träffats ett avtal om avbetalningsplan (punkt 1) eller om den återbetalningsskyldige medgetts betalningsanstånd (punkt 2). Ränta ska i sådana fall tas ut enligt 5 § räntelagen (1975:635), dvs. som avkastningsränta. Det framgår av *första stycket*.

Av *andra stycket* följer att räntan ska beräknas från dagen då avtalet om avbetalningsplan träffades eller när anståndet medgavs. Ränta ska dock inte betalas för tid innan återkravet har förfallit till betalning.

14 kap. Försäkring, företagshälsovård och rehabilitering

Försäkring

1 § *En ledamot har rätt till försäkringsförmåner i form av grupplivförsäkring, tjänstereseförsäkring och arbetsskadeförsäkring i enlighet med vad Riksdagsförvaltningen bestämmer.*

I paragrafen finns en bestämmelse om ledamotens rätt till försäkringsförmåner. Övervägandena finns i avsnitt 32.1.3.

I sak motsvarar bestämmelsen 14 kap. 1 §. Bestämmelsen har dock formulerats som en uttrycklig rättighet för ledamoten i stället för som en skyldighet för Riksdagsförvaltningen att se till att ledamoten är försäkrad.

Rätten till försäkringsförmån gäller i enlighet med vad Riksdagsförvaltningen bestämmer. De försäkringar som är aktuella anges i föreskriften till lagen. Det förhållandet att en viss försäkring är angiven i föreskriften innebär dock inte i sig att en ledamot omfattas av försäkringen. Det avgörs ytterst av försäkringsvillkoren. Det kan exempelvis finnas ålderskrav i försäkringsvillkoren som innebär att en ledamot inte omfattas av försäkringen. Rätten till försäkringsförmån är alltså inte ovillkorlig.

Förvaltningen står som tidigare för kostnaderna för försäkringarna.

Företagshälsovård

2 § *En ledamot har rätt till företagshälsovård i enlighet med vad Riksdagsförvaltningen bestämmer.*

Paragrafen, som motsvarar hittillsvarande 14 kap. 2 §, innehåller en bestämmelse om en ledamots rätt till företagshälsovård. Bestämmelsen har ändrats språkligt utan att någon ändring i sak är avsedd.

14 a kap. Återkrav

1 § *En ledamot är skyldig att betala tillbaka en utbetalning av arvode, resekostnadsersättning, traktamente, logiersättning eller pension enligt denna lag som har lämnats felaktigt eller med ett för högt belopp om han eller hon har orsakat utbetalningen genom att*

1. lämna oriktiga uppgifter, eller
2. inte fullgöra en uppgifts- eller anmälningsskyldighet.

Detsamma gäller om en sådan utbetalning i annat fall har lämnats felaktigt eller med ett för högt belopp och ledamoten insett eller skäligen borde ha insett detta.

Vad som sägs i första och andra styckena gäller även tidigare ledamöter samt efterlevande som tagit emot förmåner enligt 11–13 kap.

I paragrafen, som är ny, regleras förutsättningarna för återbetalningsskyldighet av felaktiga utbetalningar av arvode, resekostnadsersättning, traktamente, logiersättning och pension enligt ersättningslagen. Återbetalning av avgångsförmåner regleras särskilt i 12 och 13 kap. ersättningslagen. Övervägandena finns i avsnitt 28.9.

I paragrafen anges de förutsättningar som ska vara uppfyllda för att det ska föreligga återbetalningsskyldighet. En grundläggande förutsättning är att betalningen är felaktig. Därmed avses dels en utbetalning som rätteligen inte skulle ha gjorts eller som gjorts till fel person, dels en utbetalning av ett för högt belopp. Bestämmelsen omfattar inte bara ledamöter utan även tidigare ledamöter och efterlevande.

Återkrav kan bli aktuellt i två fall. Det första fallet, som regleras i *första stycket*, är att mottagaren av betalningen har orsakat den felaktiga utbetalningen genom att lämna oriktiga uppgifter (punkt 1) eller underlåtit att fullgöra en uppgifts- eller anmälningsskyldighet (punkt 2). Som exempel på situationer som omfattas av den första punkten kan nämnas att en reseräkning innehåller felaktiga datum och att det för med sig att ledamoten får ett alltför stort traktement eller att ledamoten begär ersättning för utlägg för en resa som inte är att betrakta som en tjänsteresa. Vad gäller den andra punkten kan som exempel nämnas en ledamot som får sjukpension brister i sin skyldighet att anmäla att han eller hon inte längre får sjukersättning eller aktivitetsersättning. Ett annat exempel är att ledamoten låter bli att anmäla att han eller hon haft en medresenär som inte har rätt till ersättning enligt ersättningslagen vid en tjänsteresa.

För att återbetalningsplikt ska kunna bli aktuell krävs att det finns ett direkt orsakssamband mellan ledamotens agerande eller underlåtenhet och den felaktiga utbetalningen. Kan man konstatera att det är ledamoten som har orsakat den felaktiga utbetalningen saknar det betydelse för återbetalningsplikten om agerandet eller underlåtenheten gjorts med uppsåt eller av misstag. Frågan om god respektive ond tro saknar också betydelse.

Det andra fallet, som regleras i *andra stycket*, gäller den situationen att den felaktiga utbetalningen inte har orsakats av ledamoten. Exempel på det är misstag från Riksdagsförvaltningens sida, som leder till att en utbetalning blir felaktig. Det kan handla om brister i ett beslutsunderlag, felräkning och liknande misstag. Andra exempel är att ett arvodesavdrag vid sjuk- eller föräldraledighet blir fel eller att tilläggsarvode för uppdrag som utskottsordförande betalas ut till en person som inte längre innehar ett sådant uppdrag.

I ett sådant fall är mottagaren skyldig att betala tillbaka mellanskillnaden bara om han eller hon insett eller skäligen borde ha insett att betalningen var felaktig. Med andra ord finns det inte någon återbetalningsskyldighet om utbetalningen tagits emot i god tro. Frågan huruvida så är fallet ska bedömas utifrån de förhållanden som rådde senast vid tidpunkten för själva utbetalningen. Bedömningen ska göras utifrån samtliga omständigheter i det enskilda fallet. Faktorer av betydelse vid den bedömningen kan vara storleken på det felaktiga beloppet, den enskildes personliga förhållanden och kännedom om de omständigheter som ligger till grund för utbetalningen. Okunskap om regelverket på området bör dock normalt sett inte beaktas vid bedömningen av om mottagaren varit i god tro eller inte.

Det finns en omfattande rättspraxis från Högsta förvaltningsdomstolen i fråga om återkrav inom välfärdssystemen som kan ligga till grund för prövningen av återkrav enligt ersättningslagen.

Ett krav på återbetalning enligt bestämmelsen preskriberas enligt den allmänna tioåriga preskriptionstiden i preskriptionslagen (1981:130).

Beslut om återkrav av pension framställs av Statens tjänstepensionsverk. Riksdagsförvaltningen beslutar om återkrav av övriga ersättningar som omfattas av kapitlet.

Av *tredje stycket* följer att återbetalningsskyldigheten gäller även tidigare ledamöter och efterlevande som tagit emot efterlevandepension. Återbetalning av s.k. efterlevandeskydd till inkomstgaranti och ekonomiskt omställningsstöd regleras däremot i bestämmelserna om återkrav i 12 kap. 35 och 36 §§ och 13 kap. 31 och 32 §§.

2 § Den som är återbetalningsskyldig enligt 1 § ska betala ränta enligt 5 § räntelagen (1975:635) på det återkrävda beloppet, om det

1. har träffats ett avtal om avbetalningsplan med den återbetalningsskyldige, eller

2. om den återbetalningsskyldige har medgetts anstånd med betalningen.

Ränta ska beräknas från den dag då avtalet om avbetalningsplanen träffades eller anståndet medgavs. Ränta ska dock inte betalas för tid innan återkravet har förfallit till betalning.

I paragrafen, som är ny, finns bestämmelser om ränta om Riksdagsförvaltningen eller Statens tjänstepensionsverk gjort upp en avbetalningsplan med den återbetalningsskyldige eller om han eller hon medgetts ett betalningsanstånd. I så fall ska ränta enligt 5 § räntelagen (1975:635) tas ut på beloppet, dvs. avkastningsränta. Det framgår av *första stycket*. Vidare anges i *andra stycket* den tidsmässiga utgångspunkten för ränteberäkningen.

Övervägandena finns i avsnitt 28.9.

3 § Om återbetalning inte har skett inom en månad från det att ett krav på återbetalning framställts ska den återbetalningsskyldige betala ränta enligt 6 § räntelagen (1975:635) på det obetalda beloppet till dess betalning sker.

I paragrafen, som är ny, finns en bestämmelse om dröjsmålsränta. Den innebär att ränta enligt 6 § räntelagen ska tas ut på det obetalda beloppet om återbetalning inte görs inom en månad från det att kravet framställdes. Övervägandena finns i avsnitt 28.9.

4 § Om det finns särskilda skäl får ett återkrav och ränta efterges helt eller delvis.

I paragrafen, som är ny, finns en bestämmelse om att ett krav på återbetalning och ränta får efterges helt eller delvis. Övervägandena finns i avsnitt 28.9.

En förutsättning för eftergift är att det finns särskilda skäl. Bedömningen av om så är fallet ska göras utifrån samtliga omständigheter i det enskilda fallet. Nedsatt betalningsförmåga på grund av sjukdom eller ålder eller av annan anledning kan utgöra särskilda skäl. Andra faktorer av betydelse för bedömningen är den enskildes ekonomiska förhållanden, försörjningsbördan, det

aktuella beloppets storlek och om den felaktiga utbetalningen orsakats av den enskilde eller av den handläggande myndigheten.

Det finns en omfattande rättspraxis från Högsta förvaltningsdomstolen i fråga om eftergift inom välfärdssystemen som kan ligga till grund för prövningen av motsvarande frågor enligt ersättningslagen.

5 § Statens tjänstepensionsverk beslutar om återkrav av pension och om eftergift av ett sådant krav. Detsamma gäller krav på ränta.

I paragrafen, som är ny, anges att Statens tjänstepensionsverk beslutar om återkrav av pension, om eftergift av sådana krav och ränta. I övriga fall av återkrav enligt 14 a kap. beslutar Riksdagsförvaltningen. Det framgår av lagen (2011:745) med instruktion för Riksdagsförvaltningen.

6 § Bestämmelser om återkrav av inkomstgaranti och ekonomiskt omställningsstöd finns i 12 kap. 35 och 36 §§ och 13 kap. 31 och 32 §§.

Paragrafen, som är ny, innehåller en upplysning om att det finns särskilda bestämmelser om återkrav av avgångsförmåner i 12 kap. 35 och 36 §§ och 13 kap. 31 och 32 §§.

15 kap. Överklagande

1 § Beslut av Riksdagsförvaltningen om tillhandahållande av barnverksamhet får inte överklagas.

Övriga beslut av Riksdagsförvaltningen enligt denna lag får överklagas *till* Riksdagens överklagandenämnd.

I paragrafen finns en bestämmelse om överklagande av beslut av Riksdagsförvaltningen. Övervägandena finns i avsnitt 30.2.

Ändringen innebär att det hittillsvarande förbudet mot att överklaga beslut i frågor som gäller tillhandahållande av stödåtgärder för att övergå till förvärvsarbete tas bort.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2022.

2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande i fråga om ledamöter som har beviljats logiersättning före ikraftträdandet.

3. De nya föreskrifterna om preskription ska tillämpas på tjänsteresor som genomförs efter ikraftträdandet.

I *första punkten* anges att lagen träder i kraft den 1 januari 2022.

Av *andra punkten* följer att äldre föreskrifter om rätt till logiersättning ska gälla om en ledamot beviljats sådan ersättning före ikraftträdandet av lagen. Den som beviljats logiersättning före ikraftträdandet har således rätt till logiersättning enligt tidigare ordning även efter ikraftträdandet.

Av *tredje punkten* framgår att bestämmelserna om preskription av krav på resekostnadsersättning och traktamente ska tillämpas på tjänsteresor som genomförs efter ikraftträdandet. Vad gäller tjänsteresor som genomförs dessförinnan gäller tidigare föreskrifter, dvs. en sexmånadersfrist som endast utgör en ordningsföreskrift. I ett sådant fall gäller alltså en tioårig preskriptionstid.

37.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (2016:1109) om stöd till partigrupperna för riksdagsledamöternas arbete i riksdagen

1 kap. Inledande bestämmelser

Allmänna råd

7 § *Riksdagsförvaltningen* meddelar allmänna råd till lagen.

Ändringen innebär att det gjorts en språklig korrigerings.

37.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (1989:185) om arvoden m.m. för uppdrag inom riksdagen, dess myndigheter och organ

1 b § Ordföranden och övriga ledamöter i Riksdagens arvodesnämnd har rätt till ett årsarvode. Arvodet uppgår till ett belopp som motsvarar den procentandel av talmansarvodet enligt 3 kap. 1 § lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter som framgår av följande uppställning.

<u>Befattning</u>	<u>Procentandel av talmansarvodet</u>
Ordförande	63
Ledamot	25

Paragrafen, som är ny, reglerar arvodet till ordföranden och övriga ledamöter i Riksdagens arvodesnämnd. Övervägandena finns i avsnitt 34.2.

Av paragrafen framgår att ordföranden och övriga ledamöter i nämnden har rätt till ett årsarvode. Arvodena uppgår till procentandelar av talmansarvodet; 63 respektive 25 procent. Talmansarvodet motsvarar arvodet till statsministern som i sin tur bestäms av Statsrådsarvodesnämnden. Detta framgår av 3 kap. 1 § ersättningslagen och 1 § lagen (1991:359) om arvoden till statsråden m.m.

Ersättaren för ordföranden har inte rätt till ett årsarvode, däremot ett sammanträdesarvode. Bestämmelser om det finns i 1 d §.

1 d § Ersättaren för ordföranden i Riksdagens arvodesnämnd har rätt till ett sammanträdesarvode. Arvodet uppgår till ett belopp som motsvarar 3,3 procent av talmansarvodet enligt 3 kap. 1 § lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter.

Om ersättaren deltar i ett sammanträde utan att delta i beslut har han eller hon rätt till sammanträdesarvode bara om nämnden beslutar det.

Paragrafen, som är ny, reglerar arvodet till ersättaren för ordföranden i Riksdagens arvodesnämnd. Bestämmelser om arvode till övriga befattningshavare i nämnden finns i 1 b §. Övervägandena finns i avsnitt 34.2.

Av paragrafens första stycke framgår att ersättaren för ordföranden har rätt till ett sammanträdesarvode. Arvodet uppgår till en procentandel av talmansarvodet; 3,3 procent. Talmansarvodet motsvarar arvodet till statsministern som i sin tur bestäms av Statsrådsarvodesnämnden. Detta framgår av 3 kap. 1 § ersättningslagen och 1 § lagen (1991:359) om arvoden till statsråden m.m.

Om ersättaren deltar i ett sammanträde utan att delta i de beslut som då fattas har han eller hon rätt till sammanträdesarvode bara om nämnden beslutar det. Detta framgår av paragrafens andra stycke.

2 § För fullgörande av sådana uppdrag som anges i 1 § betalas ett särskilt arvode för en sammanträdesdag som infaller en måndag, en fredag eller under perioder då kammaren inte sammanträder (sammanträdesarvode).

Sammanträdesarvode betalas dock inte till vald ledamot och företrädare för partigrupp utan vald ledamot i riksdagsstyrelsen.

Sammanträdesarvode betalas även till

1. ledamot och tjänstgörande ersättare i ledamotsrådet,
2. tjänstgörande suppleant och tjänstgörande ersättare för företrädare för partigrupp utan vald ledamot i riksdagsstyrelsen,
3. suppleant i Nordiska rådets svenska delegations arbetsutskott,
4. ledamot och suppleant i Utrikesnämnden för sammanträde som är förlagt till period då riksdagen har plenifri tid,
5. riksdagsledamot vid deltagande på uppdrag av riksdagen i Nordiska rådets verksamhet i den mån motsvarande ersättning inte betalas från Nordiska rådet,
6. riksdagsledamot vid deltagande på uppdrag av riksdagen i Europarådets verksamhet i den mån motsvarande ersättning inte betalas från Europarådet,
7. riksdagsledamot vid deltagande på uppdrag av riksdagen i den parlamentariska församlingens verksamhet i Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa i den mån motsvarande ersättning inte betalas från den parlamentariska församlingen, och
8. riksdagsledamot vid deltagande på uppdrag av riksdagen i den gemensamma parlamentariska kontrollgruppen för Europeiska unionens byrå för samarbete inom brottsbekämpnings (Europol) verksamhet i den mån motsvarande ersättning inte betalas från kontrollgruppen.

Arvodetsbeloppen fastställs av riksdagsstyrelsen.

Till en suppleant som deltar i sammanträde utan att delta i beslut betalas sammanträdesarvode endast om respektive organ beslutar det.

Paragrafen innehåller bestämmelser om rätt till sammanträdesarvode till befattningshavare i vissa riksdagsorgan. Övervägandena finns i avsnitt 34.1.

I *tredje stycket* har det tagits in en ny punkt som innebär att en ledamot och suppleant i den svenska delegationen i den gemensamma parlamentariska kontrollgruppen för Europeiska unionens byrå för samarbete inom brottsbekämpning (Europol) har rätt till ett sammanträdesarvode. Arvodet avser endast sammanträden inom ramen för möten inom den kontrollgruppen. Förberedelsemöten och liknande inför sådana möten omfattas således inte av rätten till arvode.

3 a § Den som fullgör uppdrag i Europarådets svenska delegation och som lämnar riksdagen i samband med ett val, har under den återstående delen av delegationens mandatperiod rätt till

- arvode enligt 2 § andra stycket 6,
- resekostnadsersättningar och traktamente enligt 3 § andra stycket 1, och
- teknisk och elektronisk 7 kap. 12 § lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter.

Ändringen utgör en konsekvensändring till följd av ändrad paragrafnumrering i 7 kap. ersättningslagen.

37.4 Förslaget till lag om ändring i lagen (1991:359) om arvoden till statsråden m.m.

6 § Ett statsråd som har längre färdväg än 70 kilometer från bostaden på hemorten till Regeringskansliet har, om förutsättningarna för avdrag i 12 kap. 18–20 §§ inkomstskattelagen (1999:1229) är uppfyllda, rätt till avlöningsförstärkning med de belopp som gäller för tjänstemän med tidsbegränsad anställning i Regeringskansliet. Ersättning för logikostnad betalas med samma belopp som gäller för riksdagsledamöter enligt 6 kap. 4 § lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter. För resor mellan Stockholm och hemorten betalas dessutom resekostnadsersättning.

Ändringen utgör en konsekvensändring till följd av ändrad paragrafnumrering i 5 kap. ersättningslagen.

37.5 Förslaget till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

12 kap. Vad som ska tas upp i inkomstslaget tjänst

8 § Tjänstestället är den plats där den skattskyldige utför huvuddelen av sitt arbete. Utförs detta under förflyttning eller på arbetsplatser som hela tiden växlar, anses i regel den plats där den skattskyldige hämtar och lämnar arbetsmaterial eller förbereder och avslutar sina arbetsuppgifter som tjänsteställe.

Om arbetet pågår en begränsad tid på varje plats enligt vad som gäller för vissa arbeten inom byggnads- och anläggningsbranschen och liknande branscher, anses bostaden som tjänsteställe.

För reservofficerare samt nämndemän, jurymän och andra liknande uppdrags-tagare i allmän domstol, allmän förvaltningsdomstol, hyresnämnd eller arrendenämnd anses bostaden som tjänsteställe.

En riksdagsledamot har sitt tjänsteställe i bostaden på den adress där han eller hon är folkbokförd under förutsättning att bostaden är inrättad för permanent bruk för ledamoten och hans eller hennes familj och disponeras av ledamoten.

Paragrafen innehåller bestämmelser om vad som ska utgöra en skattskyldigs tjänsteställe. Ändringen innebär att ordet riksdagsledamöter tagits bort från tredje stycket.

I fjärde stycket, som är nytt, har det tagits in en bestämmelse om vad som utgör en riksdagsledamots tjänsteställe. Bestämmelsen motsvarar 1 kap. 3 a § i lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter. Övervägandena finns i avsnitt 23.4.

37.6 Förslaget till lag om ändring i lagen (2012:883) med instruktion för Riksdagens arvodesnämnd

Uppgifter m.m.

1 § Riksdagens arvodesnämnd ska i enlighet med

1. 3 kap. 2 § lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter fastställa det belopp per månad som ledamotsarvode ska betalas med,

2. 12 kap. 26–27 §§ samma lag besluta i frågor om inkomstgaranti och efterlevandeskydd,

3. 13 kap. 22–23 §§ samma lag besluta i frågor om ekonomiskt omställningsstöd och efterlevandeskydd,

4. 9 kap. 12 a § den upphävda lagen (1996:304) om arvode m.m. till Sveriges ledamöter av Europaparlamentet besluta om jämkning av inkomstgaranti och

5. 9 kap. 23 § samma lag om utbetalning av inkomstgaranti på nytt.

Nämnden ska ange vilka överväganden som föranlett beslutet.

Nämnden är en myndighet under riksdagen.

I paragrafen anges nämndens uppgifter. Ändringen innebär en konsekvensändring till följd av ändrad paragrafnumrering i 3 kapitlet.

Ersättningsfrågor

14 § Bestämmelser om arvode till ordföranden, övriga ledamöter och ersättaren för ordföranden finns i lagen (1989:185) om arvoden m.m. för uppdrag inom riksdagen, dess myndigheter och organ.

Paragrafen innehåller i fråga om arvode till ordföranden, övriga ledamöter och ersättaren för ordföranden en hänvisning till lagen (1989:185) om arvoden m.m. för uppdrag inom riksdagen, dess myndigheter och organ (arvodeslagen). Övervägandena finns i avsnitt 34.2.

Ändringen är en följd av arvodena inte längre ska bestämmas genom beslut av riksdagsstyrelsen utan i stället regleras i arvodeslagen och uppgå till belopp som motsvarar vissa procentandelar av talmansarvodet.

37.7 Förslaget till riksdagsstyrelsens föreskrift och allmänna råd till lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter

1 kap. Inledande bestämmelser

Föreskriftens innehåll och tillämpningsområde

1 § Denna föreskrift innehåller bestämmelser om ersättning till talmannen, riksdagens ledamöter och ersättare. Bestämmelserna avser

- arvode (2 kap.),
- resekostnadsersättning (3 kap.),
- betalkort (4 kap.),
- traktamente (5 kap.),
- övernattningsbostad i Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd (6 kap.),
- logiersättning (7 kap.),
- arbetsrum (8 kap.),
- teknisk och elektronisk utrustning (9 kap.),
- barnverksamhet (10 kap.),
- sjukpension (11 kap.),
- stödåtgärder för övergång till förvärvsarbete (12 kap.),
- inkomstgaranti (13 kap.),
- ekonomiskt omställningsstöd (14 kap.), och
- försäkring, företagshälsövård och rehabilitering (15 kap.).

I paragrafen finns en innehållsförteckning som ger en översikt över föreskriftens disposition och innehåll. Paragrafen motsvarar 1 kap. 1 § i riksdagsstyrelsens föreskrift och allmänna råd om tillämpningen av lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter (föreskriften). Innehållsförteckningen ändras med anledning av att några kapitel delas upp på flera kapitel och att bestämmelserna om stödåtgärder för övergång till förvärvsarbete flyttas från kapitlet om inkomstgaranti och ekonomiskt omställningsstöd och samlas i ett eget kapitel.

2 § Grundläggande bestämmelser om talmannens, ledamöternas och ersättarnas rätt till ersättning finns i 5 kap. 2 § riksdagsordningen och lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter.

I paragrafen, som är ny, ges upplysning om var de grundläggande bestämmelserna om talmannens, ledamöternas och ersättarnas rätt till ersättning finns. Sådana bestämmelser finns i 5 kap. 2 § riksdagsordningen och lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter (ersättningslagen).

Föreskriften grundas på 8 kap. 13 § andra stycket regeringsformen där det föreskrivs att riksdagen kan bemyndiga riksdagens myndigheter att meddela föreskrifter som avser förhållanden inom riksdagen eller dess myndigheter. Bemyndigandet finns i 1 kap. 10 § ersättningslagen där det anges att Riksdagsförvaltningen får meddela föreskrifter till lagen. I 1 kap. 11 § anges dessutom

att Riksdagsförvaltningen meddelar allmänna råd till lagen. Föreskrifter och allmänna råd beslutas av riksdagsstyrelsen enligt 10 § 5 lagen (2011:745) om instruktion för Riksdagsförvaltningen.

3 § Vad som sägs i föreskriften om en ledamot gäller även talmannen och en ersättare, om det inte anges något annat.

Paragrafen motsvarar i sak 1 kap. 2 § föreskriften, men har språkligt anpassats till motsvarande bestämmelser i 1 kap. 5 och 6 §§ ersättningslagen. Någon ändring i sak är inte avsedd.

Begreppet tjänsteresa

Allmänna råd

Som resor som en ledamot gör som ett led i utövningen av sitt riksdagsuppdrag bör anses

- resor till och från riksdagen för att delta i riksdagsarbetet,
- resor till, från och i den valkrets för vilken ledamoten är vald,
- resor som föranleds av sammanträde med riksdagsgruppen, partikonferens och annat partiarrangemang, utskottsresa samt deltagande i arbetet i nämnder, delegationer, kommittéer eller liknande inom riksdagen,
- enskilda utrikesresor, och
- resor som föranleds av att en ledamot medverkar i ett arrangemang som syftar till att informera om riksdagen eller riksdagsuppdraget.

I det allmänna rådet finns en icke uttömmande uppräkningslista av exempel på resor som görs som ett led i utövningen av riksdagsuppdraget. Ett motsvarande allmänt råd finns i anslutning till definitionen av begreppet tjänsteresa i hittillsvarande 4 kap. 1 § ersättningslagen.

För att en resa ska betraktas som en tjänsteresa krävs, utöver att resan görs som ett led i utövningen av uppdraget som riksdagsledamot, att resan påbörjas på tjänstestället, under en pågående tjänsteresa eller på en förrättningsort samt avslutas vid tjänstestället eller en förrättningsort. Jämför definitionen av begreppet tjänsteresa i 1 kap. 2 § 7 ersättningslagen.

2 kap. Arvode

Sammanträdesarvode i EU-nämnden

1 § Arvodet för ett sammanträde i EU-nämnden en måndag, en fredag eller under den tid då kammaren inte sammanträder uppgår till 700 kronor.

Paragrafen motsvarar 2 kap. 2 § föreskriften. Jämför 3 kap. 6 § tredje stycket ersättningslagen där det anges att Riksdagsförvaltningen bestämmer arvodet vid EU-nämndens sammanträde.

Sjukanmälan

2 § Sjukanmälan ska göras första dagen under sjukfrånvaron. Om sjukfrånvaron varar under längre tid än sju dagar ska ledamoten till Riksdagsförvaltningen ge in läkarintyg som styrker att han eller hon inte kan utföra sitt uppdrag under den tiden.

Paragrafen motsvarar 2 kap. 3 § föreskriften och har ändrats språkligt, utan att någon ändring i sak är avsedd.

Arvodesavdrag och ersättning vid sjukfrånvaro och föräldraledighet

3 § Arvodesavdraget vid sjukfrånvaro och föräldraledighet uppgår till 3,3 procent av arvodet för varje kalenderdag (kalenderdagsavdrag). Om sjukfrånvaron och föräldraledigheten uppgår till en månad eller mer ska avdraget motsvara ett månadsavdrag.

Paragrafen är ny och innehåller en bestämmelse om arvodesavdrag vid sjukfrånvaro och föräldraledighet. Jämför 3 kap. 9 § ersättningslagen där det föreskrivs att det vid sjukfrånvaro och föräldraledighet ska göras avdrag på arvodet under den tiden i enlighet med vad Riksdagsförvaltningen bestämmer.

4 § En ledamot som är frånvarande på grund av sjukdom har för varje kalenderdag han eller hon får sjukpenning enligt socialförsäkringsbalken rätt till sjukpenningtillägg från den femtonde dagen under frånvaron.

Sjukpenningtillägg betalas enligt vad som framgår av bilagan till denna föreskrift.

Paragrafen är ny och innehåller en bestämmelse om rätten till ersättning vid sjukfrånvaro.

I *första stycket* anges att en ledamot som får sjukpenning enligt socialförsäkringsbalken har rätt till sjukpenningtillägg. Motsvarande gäller enligt villkorsavtalen på det statliga området.

I *andra stycket* hänvisas i fråga om sjukpenningtilläggets storlek till bilagan till föreskriften. Sjukpenningtillägget motsvarar vad som följer av villkorsavtalen på det statliga området.

5 § En ledamot som får sjukpenning för förebyggande behandling enligt socialförsäkringsbalken har rätt till sjukpenningtillägg vid förebyggande behandling.

Sjukpenningtillägg vid förebyggande behandling betalas enligt vad som framgår av bilagan till denna föreskrift.

Paragrafen är ny och innehåller en bestämmelse om rätten till sjukpenningtillägg för förebyggande behandling enligt socialförsäkringsbalken.

I *första stycket* anges att en ledamot som har rätt till sådan sjukpenning också har rätt till sjukpenningtillägg. Motsvarande gäller enligt villkorsavtalen på det statliga området.

I *andra stycket* hänvisas i fråga om sjukpenningtilläggets storlek till bilagan till föreskriften. Sjukpenningtillägget motsvarar vad som gäller enligt villkorsavtalen på det statliga området.

6 § En ledamot som får rehabiliteringspenning enligt socialförsäkringsbalken har rätt till rehabiliteringstillägg.

Rehabiliteringstillägg betalas enligt vad som framgår av bilagan till denna föreskrift.

Paragrafen är ny och innehåller en bestämmelse om rätt till rehabiliteringspenning enligt socialförsäkringsbalken.

Av *första stycket* följer att en ledamot som har rätt till rehabiliteringspenning har rätt till rehabiliteringstillägg. Motsvarande gäller enligt villkorsavtalen på det statliga området.

I *andra stycket* hänvisas i fråga om rehabiliteringstilläggets storlek till bilagan till föreskriften. Rehabiliteringstillägget motsvarar vad som gäller enligt villkorsavtalen på det statliga området.

7 § En ledamot som är föräldraledig och som får föräldrapenning har rätt till föräldrapenningstillägg.

Föräldrapenningstillägg beräknas på arvudet vid föräldraledighetens början och betalas enligt vad som framgår av bilagan till denna föreskrift.

Föräldrapenningstillägg lämnas för högst 360 dagar per barn och betalas ut månadsvis senast två år efter den månad ledigheten avser. I annat fall är rätten till föräldrapenning förfallen.

Paragrafen är ny och innehåller en bestämmelse om rätt till föräldrapenningstillägg. Motsvarande gäller enligt villkorsavtalen på det statliga området.

Av *första stycket* följer att en ledamot som har rätt till föräldrapenning har rätt till föräldrapenningstillägg. Motsvarande gäller enligt villkorsavtalen på det statliga området.

I *andra stycket* anges på vilket arvode föräldrapenningstillägget beräknas. Vidare hänvisas i fråga om beräkningen till bilagan till föreskriften.

I *tredje stycket* finns närmare bestämmelser om under hur lång tid föräldrapenningstillägg lämnas.

8 § Om en ledamot har varit föräldraledig och blir gravid på nytt innan det tidigare barnet uppnått en ålder av ett år och nio månader beräknas föräldrapenningstillägget på arvudet när den nya föräldraledigheten inträffar.

Paragrafen är ny och innehåller en bestämmelse om beräkningen av föräldrapenningstillägg vid graviditet. Motsvarande gäller enligt villkorsavtalen på det statliga området.

9 § Vid föräldraledighet med tillfällig föräldrapenning enligt socialförsäkringsbalken betalas tillägg vid tillfällig föräldrapenning ut enligt vad som framgår av bilagan till denna föreskrift. Ett sådant tillägg betalas ut för arvodesdelar över

basbeloppstaket i förhållande till frånvarons omfattning under sammanlagt högst 10 dagar per år.

Paragrafen är ny och innehåller en bestämmelse om rätt till tillägg vid tillfällig föräldrapenning. Motsvarande gäller enligt villkorsavtalen på det statliga området. I paragrafen hänvisas till bilagan till föreskriften.

10 § En ledamot som får graviditetspenning enligt socialförsäkringsbalken har rätt till graviditetspenningtillägg.

Graviditetspenningtillägg betalas enligt vad som framgår av bilagan till denna föreskrift.

Paragrafen är ny och innehåller en bestämmelse om rätt till graviditetspenningtillägg. Motsvarande gäller enligt villkorsavtalen på det statliga området.

Av *första stycket* följer att en ledamot som har rätt till graviditetspenning har rätt till graviditetspenningtillägg.

I *andra stycket* hänvisas i fråga om graviditetstilläggets storlek till bilagan till föreskriften.

Ersättning för förlorad semester

11 § Om ersättaren har en anställning uppgår ersättningen till ett belopp som motsvarar den ersättning hans eller hennes arbetsgivare skulle ha betalat för semesterdagarna.

Paragrafen motsvarar 2 kap. 5 § första stycket föreskriften och innehåller en bestämmelse om en ersättares rätt till ersättning för förlorad semester om han eller hon är anställd. Paragrafen har ändrats språkligt utan att någon ändring i sak är avsedd.

12 § Om ersättaren driver egen näringsverksamhet uppgår ersättningen till ett belopp som motsvarar ersättarens fastställda sjukpenninggrundande inkomst enligt 25–28 kap. socialförsäkringsbalken delat med 365.

Paragrafen motsvarar 2 kap. 6 § första stycket föreskriften och innehåller en bestämmelse om en ersättares rätt till ersättning för förlorad semester om han eller hon bedriver näringsverksamhet. Paragrafen har ändrats språkligt utan att någon ändring i sak är avsedd.

13 § Ansökan om ersättning för förlorad semester görs hos Riksdagsförvaltningen.

En ersättare som har en anställning ska till ansökan bifoga ett intyg från arbetsgivaren som visar hur många semesterdagar som har gått förlorade och med vilka belopp ersättning för semesterdagarna skulle ha betalats ut.

Om ersättaren driver egen näringsverksamhet ska det till ansökan bifogas ett intyg från Försäkringskassan som visar ersättarens fastställda sjukpenninggrundande inkomst.

Paragrafen innehåller bestämmelser om ansökan om ersättning för förlorad semester. Språkliga ändringar har gjorts utan att någon ändring i sak är avsedd.

Första stycket motsvarar 2 kap. 4 § föreskriften.

Andra stycket motsvarar 2 kap. 5 § andra stycket föreskriften.

Tredje stycket motsvarar 2 kap. 6 § andra stycket föreskriften.

3 kap. Resekostnadsersättning

Resebeslut

1 § Talmannen beslutar om utrikes tjänsteresor som en ledamot gör med anledning av ett särskilt uppdrag för riksdagen.

Paragrafen motsvarar 3 kap. 9 § föreskriften.

2 § Någon av de vice talmännen beslutar om

- a) ersättning för resekostnader till medföljande enligt 4 kap. 3 § andra stycket lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter, och
- b) enskilda utrikes tjänsteresor enligt 4 kap. 5 § tredje stycket samma lag.

En ledamot kan begära att ett beslut enligt första stycket a) ska prövas av Riksdagsförvaltningen. En sådan begäran ska ges in skriftligen till Riksdagsförvaltningen inom en månad från det att beslutet meddelades.

En ledamot beslutar om enskilda utrikes tjänsteresor till Storbritannien.

Paragrafen motsvarar delvis 3 kap. 3 och 10 §§ föreskriften.

Av *första stycket a)* framgår att en av de vice talmännen beslutar om rätt till ersättning för resekostnader för medföljande enligt 4 kap. 3 § andra stycket ersättningslagen om en ledamot måste resa till riksdagen på grund av en extraordinär händelse eller någon av orsak som inte har kunnat förutses. Så har varit fallet även tidigare.

Av *första stycket b)* framgår att en av de vice talmännen beslutar om enskilda utrikes tjänsteresor till andra länder än länder som ingår i EES-området och EU:s kandidatländer och potentiella kandidatländer. Så har varit fallet även tidigare. Jämför 4 kap. 5 kap. tredje stycket ersättningslagen.

I *andra stycket*, som motsvarar 3 kap. 3 § andra och tredje styckena föreskriften, anges att en ledamot kan begära att ett beslut enligt första stycket 1 prövas av Riksdagsförvaltningen. En sådan begäran prövas av riksdagsstyrelsen.

Tredje stycket är nytt och innebär att en ledamot har rätt att besluta om enskilda utrikes tjänsteresor till Storbritannien, trots att landet har gått ut ur EU.

3 § En delegation, en styrelse eller motsvarande som har tilldelats en egen budget genom beslut av Riksdagsförvaltningen beslutar om resor inom delegationens ansvarsområde.

Paragrafen motsvarar 3 kap. 11 § föreskriften.

4 § En gruppleddare får besluta om konferensresor med partigruppen på kryssningsfartyg i Östersjön.

Paragrafen motsvarar 3 kap. 13 § föreskriften, men har ändrats språkligt utan att någon ändring i sak är avsedd.

5 § Riksdagsförvaltningen beslutar om språkresor.

Paragrafen motsvarar 3 kap. 14 § föreskriften.

Resor med anledning av extraordinära händelser eller av någon annan orsak som inte kunnat förutses

6 § En ledamot ska samråda med gruppleddaren innan han eller hon beslutar att genomföra en resa till riksdagen på grund av en extraordinär händelse eller av någon annan orsak som inte har kunnat förutses.

Paragrafen motsvarar ett allmänt råd i anslutning till 4 kap. 3 § ersättningslagen, men har gjorts om en till föreskrift. Skillnaden innebär att ledamoten ska, inte bara bör, samråda med gruppleddaren innan han eller hon genomför en resa för att ta sig till riksdagen med anledning av en extraordinär händelse eller någon annan orsak som inte kunnat förutses. Underlåtenhet att samråda med gruppleddaren är inte sanktionerad.

7 § Det belopp som en ledamot får använda för enskilda utrikes tjänsteresor uppgår till 50 000 kronor per valperiod.

Paragrafen motsvarar 3 kap. 4 § föreskriften.

8 § En enskild utrikes tjänsteresa får genomföras i grupp.

Paragrafen motsvarar 3 kap. 5 § andra stycket föreskriften.

9 § En ersättare för någon annan ledamot än talmannen, ett statsråd eller en statssekreterare ska samråda med den ordinarie ledamoten innan han eller hon genomför en enskild utrikes tjänsteresa.

Paragrafen motsvarar 3 kap. 8 § föreskriften. Språkliga ändringar har gjorts utan att någon ändring i sak är avsedd.

10 § En ledamot som avser att genomföra en enskild utrikes tjänsteresa till ett land eller område som Utrikesdepartementet har avrått från att resa till ska samråda med gruppleddaren inför resan.

Ledamoten ska även samråda med säkerhetschefen vid Riksdagsförvaltningen eller den han eller hon utser.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om samrådsskyldighet vid resa till ett land eller område som Utrikesdepartementet avråder från att resa till.

Första stycket motsvarar 3 kap. 17 § föreskriften.

I *andra stycket*, som är nytt, anges att ledamoten även ska samråda med säkerhetschefen vid Riksdagsförvaltningen eller den han eller hon utser. Det krävs inte att gruppleadaren eller säkerhetschefen samtycker till resan. Samrådsskyldigheten går i stället ut på att säkerställa att de känner till resan. Om det krävs tillstånd för att genomföra resan utgör avsaknad av föreskrivet samråd grund för att avslå ansökan, se 4 kap. 5 a § ersättningslagen.

11 § En ansökan om att få genomföra en enskild utrikes tjänsteresa görs på en blankett som Riksdagsförvaltningen fastställer och ska innehålla uppgifter om

- a) resans ändamål och på vilket sätt resan är av värde för riksdagsuppdraget,
- b) en översiktlig resplan,
- c) beräknade kostnader för resan,
- d) att föreskrivet samråd skett, och
- e) om stöd till resan har sökts enligt lagen (2016:1109) om stöd till partigrupperna för riksdagsledamöternas arbete i riksdagen.

Ansökan ska ges in till Riksdagsförvaltningen senast 14 dagar före den planerade avresan.

Uppgifterna i ansökan ska lämnas på heder och samvete.

Paragrafen innehåller bestämmelser om ansökan om att få genomföra en enskild utrikes tjänsteresa. Paragrafen motsvarar delvis 3 kap. 18 § första stycket föreskriften.

I *första stycket* räknas upp vad en ansökan ska innehålla. Nytt är att ansökan ska göras på en blankett som fastställs av Riksdagsförvaltningen och att ledamoten enligt punkt a) även kortfattat ska ange på vilket sätt resan är av värde för riksdagsuppdraget. Den tidigare bestämmelsen i punkt e) om huruvida resan ska finansieras med bonuspoäng har tagits bort.

I *andra stycket* anges att ansökan ska ges in till Riksdagsförvaltningen senast 14 dagar före den planerade avresan. Bestämmelsen är en ordningsregel. Det förhållandet att ansökan getts in senare utgör inte grund för avslag på ansökan, se 4 kap. 5 a § ersättningslagen.

I *tredje stycket*, som är nytt, anges att uppgifterna i ansökan ska lämnas på heder och samvete.

12 § Den som enligt 2 § beslutar om enskilda utrikes tjänsteresor ska regelbundet redogöra för sina beslut för Riksdagsförvaltningen.

Paragrafen motsvarar 3 kap. 19 § föreskriften.

13 § En ledamot som har fått avslag på en ansökan om att få genomföra en enskild utrikes tjänsteresa kan begära att beslutet prövas av Riksdagsförvaltningen. En sådan begäran ska ges in till Riksdagsförvaltningen inom en månad från det att beslutet fattades.

Paragrafen motsvarar 3 kap. 20 § föreskriften. Språkliga ändringar har gjorts utan att någon ändring i sak är avsedd.

14 § Efter det att en ledamot har genomfört en enskild utrikes tjänsteresa som han eller hon får besluta om själv ska ledamoten snarast och senast inom sex månader efter att resan avslutades ge in en skriftlig redovisning för resan till Riksdagsförvaltningen.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om skyldigheten att redovisa en enskild utrikes tjänsteresa som en ledamot själv beslutat om. En motsvarande bestämmelse finns i 3 kap. 21 § första stycket föreskriften.

15 § Redovisningen enligt 14 § ska innehålla uppgifter om

- a) resmål,
- b) tidpunkt för resan,
- c) kostnad,
- d) de möten och besök som ledamoten har genomfört.

Om det finns särskilda skäl behöver ledamoten inte lämna namn och andra uppgifter om vem som deltagit i möten och besök.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om vad redovisningen enligt 14 § ska innehålla och motsvarar 3 kap. 21 § andra och tredje styckena föreskriften. Ett tidigare krav på att redovisa om resan finansierats med bonuspoäng har slopats.

16 § Riksdagsförvaltningen ska en gång per valperiod följa upp de enskilda utrikes tjänsteresor som ledamöter själva har beslutat om under valperioden.

Paragrafen motsvarar 3 kap. 22 § föreskriften.

Val av färdmedel och färdväg

17 § En ledamot ska vid sitt val av färdmedel särskilt beakta kostnaderna. Ledamoten ska kunna motivera val av ett annat färdmedel än det billigaste.

Paragrafen motsvarar 3 kap. 30 § föreskriften.

18 § Vid resa med eget fordon ska ledamoten välja den kortaste färdvägen, om det inte finns särskilda skäl för en längre färdväg.

Allmänna råd

En ledamot bör planera sina tjänsteresor noggrant så att kostnaderna ska bli så låga som möjligt. Biljetter bör köpas på ett sådant sätt att Riksdagsförvaltningen endast behöver betala enligt de resevillkor och för den service som resan kräver. En ledamot bör beakta möjligheten att köpa rabatterade biljetter och att samordna flera tjänsteresor. En ledamot bör anpassa färdvägen till uppdragets karaktär. Vid gruppresor utomlands bör samtliga resenärer resa på likartat sätt för att undvika merkostnader. En ledamot bör planera resor i tjänsten så att största möjliga hänsyn tas till miljön.

Paragrafen motsvarar 3 kap. 31 § föreskriften.

Det allmänna rådet motsvarar ett motsvarande allmänt råd i anslutning till 3 kap. 31 § föreskriften.

Förlängning av tjänsteresa

19 § En ledamot får förlänga en tjänsteresa i skäligen omfattning för att minska resekostnaderna.

Om en ledamot av andra skäl väljer att resa tidigare eller att stanna kvar på förrättningsorten i anslutning till förrättningen, ska ledamoten betala samtliga merkostnader som har uppkommit på grund av den förlängda tjänsteresan. Tjänstgöringstiden ska stå i rimlig proportion till den förlängda vistelsen.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 3 kap. 43 § föreskriften.

20 § Om en ledamot förlänger sin tjänsteresa för att minska resekostnaderna enligt 19 § har han eller hon rätt till ersättning för boende på hotell och traktamente under de dagar som överstiger förrättnings- och resdagarna under förutsättning att den totala kostnaden för resan och förrättningen blir lägre än om återresan hade gjorts omedelbart efter förrättningens slut.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 4 kap. 2 § föreskriften.

Bokning av resa

21 § Tjänsteresor och resor enligt 4 kap. 2 och 3 §§ lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter ska i första hand bokas genom den resebyrå som Riksdagsförvaltningen har anlitat.

Allmänna råd

En ledamot bör boka alla delar av resan vid ett och samma tillfälle och i så god tid att resebyrån kan räkna ut det billigaste och effektivaste resealternativet. Biljettpriser är ofta förknippade med sådana villkor att det lönar sig att kombinera flera resor, även om dessa görs vid olika tider och till olika platser. En ledamot bör därför informera resebyrån om planerade framtida resor så att biljettpriserna blir så förmånliga som möjligt.

Paragrafen motsvarar 3 kap. 32 § föreskriften, men har ändrats språkligt utan att någon ändring i sak är avsedd.

Det allmänna rådet motsvarar ett tidigare allmänt råd i anslutning till 3 kap. 32 § föreskriften.

Resa med eget fordon

22 § Resa med eget fordon ersätts enligt följande:

- a) egen bil: det avdragsgilla beloppet med ett påslag om 80 öre per kilometer, och
- b) motorcykel: det avdragsgilla beloppet med ett påslag om 40 öre per kilometer.

Utöver vad som anges i första stycket ersätts kostnader för parkering och trängselskatt.

Paragrafen innehåller i fråga om resa med eget fordon i *första stycket* ett undantag från huvudregeln att resekostnader ersätts med den faktiska kostnaden. I stället ersätts kostnaden i enlighet med vad Riksdagsförvaltningen bestämmer (jfr 4 kap. 6 § första stycket ersättningslagen). Så har varit fallet även tidigare. En motsvarande bestämmelse finns i 3 kap. 27 § föreskriften. En ändring är att den tidigare punkten b) – som gäller förmånsbil – har tagits bort och ersatts med den tidigare punkten c).

Enligt *andra stycket* ersätts vid resa med eget fordon parkering och trängselskatt. Motsvarande gäller enligt 3 kap. 26 § andra stycket föreskriften.

23 § Om en ledamot vid en anslutningsresa med eget fordon har hämtats vid eller körts till den ort där han eller hon ska fortsätta resan med något annat färdmedel, har ledamoten rätt till ersättning för anslutningsresan fram respektive åter enligt samma bestämmelser som gäller för resan i övrigt.

Paragrafen motsvarar 3 kap. 28 § föreskriften.

Resa med tåg och med lokal- och länstrafik

24 § En ledamot får boka tågresor i första klass och egen sovvagnskupé.

Paragrafen motsvarar 3 kap. 35 § föreskriften.

25 § En ledamot har rätt till ett årskort på tåg som innefattar obegränsat resande i första klass dag- och nattåg, exklusive måltid.

En ledamot har rätt till ett årskort på tåg som innefattar resa i sovvagnskupé om han eller hon på grund av avstånd och resmönster har behov av ett sådant årskort.

Paragrafen motsvarar delvis 3 kap. 33 § föreskriften.

I *första stycket* anges att en ledamot har rätt till ett årskort på tåg som innefattar obegränsat resande i första klass dag- och nattåg, dock utan måltid. Ett sådant årskort tillhandahålls ledamoten utan särskild prövning. En ledamot som på grund av avstånd och resmönster har behov av årskort som även innefattar sovvagnskupé kan tilldelas det efter ansökan. Det följer av *andra stycket*.

26 § En ledamot har rätt att få ersättning för periodkort eller liknande färdbevis för lokal- och länstrafik som gäller i hela riket om han eller hon på grund av avstånd och resmönster har behov av ett sådant färdbevis.

Paragrafen motsvarar delvis 3 kap. 34 § föreskriften. Ändringen innebär att det krävs att ledamoten har behov av ett tillägg för lokal- och länstrafik som gäller i hela riket på grund av avstånd och resmönster.

Resa med flyg

27 § En ledamot som har långa resvägar eller andra särskilda behov har rätt till destinationskort, årskort eller liknande färdbevis för flyg.

Allmänna råd

En ledamot bör välja den billigaste flygresan så länge det inte hindrar att uppdraget genomförs på ett effektivt sätt eller om inte Riksdagsförvaltningen av säkerhetsskäl rekommenderar annat. Vid interkontinentala resor kan businessklass väljas, om så behövs för uppdraget. Vid kortare färdsträckor bör i första hand ekonomiklass väljas.

Paragrafen motsvarar 3 kap. 37 § första stycket föreskriften. Det allmänna rådet motsvarar ett allmänt råd i anslutning till 3 kap. 37 § föreskriften.

Användning av färdbevis för tåg, lokal- och länstrafik eller flyg i annat statligt uppdrag

28 § Ett årskort eller färdbevis enligt 25–27 §§ får användas även för andra statliga uppdrag. Vad gäller flyg gäller detta endast om färdbeviset avser ett obegränsat antal resor. Inga andra kostnader ersätts vid en sådan resa.

Paragrafen motsvarar 3 kap. 38 § föreskriften.

29 § Beslut i frågor som avses i 25 § andra stycket–27 § fattas av Riksdagsförvaltningen efter skriftlig ansökan.

Paragrafen motsvarar delvis 3 kap. 37 § andra stycket föreskriften. Det har gjorts ett tillägg om att Riksdagsförvaltningen inte bara som tidigare beslutar om färdbevis för flyg utan även om vissa årskort för tåg och Resplustillägg.

Resa med taxi

30 § Resa med taxi ersätts om det saknas lämpliga allmänna kommunikationer eller det annars finns särskilda skäl.

Om Riksdagsförvaltningen har utfärdat en rekommendation om att en ledamot av säkerhetsskäl bör åka taxi ersätts även privata taxiresor (taxirekommendation).

Allmänna råd

Särskilda skäl för att resa med taxi kan vara att ledamoten

- a) gör en beaktansvärd tidsvinst genom att åka taxi,
- b) har tungt eller skrymmande bagage,
- c) samåker, eller
- d) har medicinska skäl för att åka taxi.

För dagliga resor i Stockholmsområdet mellan bostaden eller övernattningsbostaden och riksdagen bör en ledamot resa med taxi under normal arbetstid endast då det saknas lämpliga alternativ eller om det finns särskilda skäl.

I det fall en taxiresa är motiverad bör samåkning eftersträvas för att sänka kostnaderna.

Paragrafen motsvarar 3 kap. 39 § föreskriften. Det allmänna rådet motsvarar ett allmänt råd i anslutning till den paragrafen.

Hyra av bil eller buss

31 § Hyrbil ska i första hand bokas genom den resebyrå som Riksdagsförvaltningen anlitar och med statligt hyrbilsavtal som grund.

Paragrafen motsvarar delvis 3 kap. 40 § andra stycket föreskriften.

32 § Hyra av bil under en tidsperiod som sträcker sig över flera förrättningar ersätts endast om det är det mest kostnadseffektiva alternativet. Ledamoten ska i ett sådant fall föra en körjournal som fastställs av Riksdagsförvaltningen. Körjournalen ska ges in till Riksdagsförvaltningen tillsammans med debiteringsunderlaget från hyrbilsfirman eller i samband med redovisningen av hyrbilskostnaden.

Allmänna råd

En ledamot bör hyra bil av B-kategori, i regel en liten mellanklassbil. Vid särskilt behov av en större bil får ledamoten hyra en bil av C- eller D-kategori. Förarplatsförsäkring och självriskreducering bör tecknas i samband med bokningen av hyrbil. Vid hyra av bil utomlands bör ledamoten teckna de försäkringar på plats som behövs för att få ett fullgott försäkringsskydd. Om den planerade hyrtiden överstiger två veckor, bör ledamoten först samråda med Riksdagsförvaltningen.

Antalet ersättningsberättigade resenärer bör ligga till grund för beställning av en buss. Om en ledamot överväger att hyra buss, bör ledamoten först kontakta Riksdagsförvaltningen.

Paragrafen motsvarar 3 kap. 41 § första stycket föreskriften. Språkliga ändringar har gjorts. Det allmänna rådet motsvarar ett allmänt råd i anslutning till 3 kap. 41 § föreskriften.

33 § Hyra av buss ersätts om det finns särskilda skäl och transporten i huvudsak avser resenärer som Riksdagsförvaltningen har ett kostnadsansvar för.

Paragrafen motsvarar 3 kap. 41 § andra stycket föreskriften.

34 § Riksdagsförvaltningen svarar för kostnaden för förarplatsförsäkring och självriskreducering när en ledamot hyr bil eller buss.

Paragrafen motsvarar 3 kap. 40 § tredje stycket föreskriften.

Resa med båt

35 § Vid resa med båt ersätts enkelhytt.

Paragrafen motsvarar ett tidigare allmänt råd i anslutning till 3 kap. 42 § föreskriften.

Delad resa

36 § Om en politisk sekreterare eller någon annan som inte har rätt till ersättning från Riksdagsförvaltningens anslag följer med på en ledamots tjänsteresa, ska ledamoten ersätta Riksdagsförvaltningen för eventuella merkostnader som uppstår med anledning av medresenären.

Paragrafen motsvarar delvis 3 kap. 50 § föreskriften. Bestämmelsen har ändrats på så sätt att det är ledamoten som ska svara för merkostnader och inte som tidigare medresenären.

Bokning av hotellrum

37 § En ledamot ska i första hand boka hotellrum genom den resebyrå som Riksdagsförvaltningen anlitar. Ledamoten får även själv boka hotellrum på de hotell som Riksdagsförvaltningen har träffat avtal med eller som omfattas av statliga ramavtal. På orter där det inte finns något hotell som omfattas av sådana avtal, ska hotellrum bokas i motsvarande prisklass som de hotellrum som finns på de avtalsbundna hotellen.

Paragrafen motsvarar 4 kap. 4 § föreskriften.

38 § Om en ledamot delar hotellrum med en person som inte har rätt till ersättning för logikostnader från Riksdagsförvaltningen, ska kostnaden för ledamoten anses utgöra högst 75 procent av priset för ett dubbelrum. Den resterande delen av kostnaden ersätts inte av Riksdagsförvaltningen.

Paragrafen motsvarar 4 kap. 5 § föreskriften. Det har gjorts ett tillägg som innebär att kostnader som överstiger högst 75 procent av ett dubbelrum inte ersätts av Riksdagsförvaltningen. Om ledamoten delar boende med ytterligare personer lämnas ersättning med ett lägre belopp än 75 procent. Detta markeras genom att det anges att högst 75 procent ersätts.

Hyra av annan bostad än hotellrum

39 § Om en ledamot som är på tjänsteresa utanför den vanliga verksamhetsorten hyr en annan bostad i stället för att bo på hotell har ledamoten rätt till ersättning för den faktiska boendekostnaden, dock med ett högsta belopp som motsvarar vad ett hotellrum för en person normalt skulle kosta på orten under samma period, om det inte finns särskilda skäl.

Paragrafen motsvarar i huvudsak 4 kap. 6 § föreskriften. Innebörden är att en ledamot som är på tjänsteresa mer än 50 km från tjänstestället och som hyr ett annat boende än boende på hotell som utgångspunkt har rätt till ersättning för den faktiska boendekostnaden, dock högst vad ett hotellrum för en person skulle kosta på orten under samma tid. Ändringen innebär att sistnämnda

begränsning inte gäller om det finns särskilda skäl. Ett exempel på det är boende på Gotland under Almedalsveckan.

40 § Om en ledamot delar ett boende med en person som inte har rätt till ersättning för logikostnader från Riksdagsförvaltningen, ska kostnaden för ledamoten anses utgöra högst 75 procent av priset för boendet.

Paragrafen är ny och innebär ett förtydligande om att för det fall att en ledamot delar boende ska ledamotens kostnad anses utgöra högst 75 procent av priset för boendet. Om ledamoten delar boende med ytterligare personer lämnas ersättning med ett lägre belopp än 75 procent. Detta markeras genom att det anges att högst 75 procent ersätts.

Anmälan av medresenärer

41 § En ledamot ska anmäla till Riksdagsförvaltningen om han eller hon haft medresenärer vid en tjänsteresa som inte har rätt till ersättning enligt lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter.

Paragrafen är ny och innebär att en ledamot som vid en tjänsteresa har medresenärer som inte har rätt till ersättning enligt ersättningslagen ska anmäla det till Riksdagsförvaltningen. Anmälan ska senast göras i samband med att ledamoten begär ersättning för resekostnader eller traktamente för tjänsteresan.

Diplomat- och tjänstepass

42 § Ansökan om diplomat- och tjänstepass görs hos Utrikesdepartementet via Riksdagsförvaltningen. Ett sådant pass får endast användas inom ramen för riksdagsuppdraget. Kostnaden ersätts av Riksdagsförvaltningen.

Paragrafen motsvarar 3 kap. 23 § föreskriften. Språkliga ändringar har gjorts utan att någon ändring i sak är avsedd.

Visum

43 § Riksdagsförvaltningen eller den resebyrå som Riksdagsförvaltningen anlitar får hjälpa en ledamot med att ordna visering.

Paragrafen motsvarar 3 kap. 24 § föreskriften.

Vaccinationer och förebyggande medicinering

44 § Kostnader för vaccination och förebyggande medicinering ersätts vid en utrikes tjänsteresa.

Paragrafen motsvarar 3 kap. 25 § föreskriften.

Dricks

45 § Dricks ersätts inte vid inrikes tjänsteresa och vid tjänsteresa till övriga nordiska länder.

Vid övriga utrikes tjänsteresor ersätts dricks bara om den tillkommer i samband med betalning och utgör en del av det sammanlagda priset för tjänsten eller om det annars finns särskilda skäl.

Paragrafen motsvarar delvis 3 kap. 47 § föreskriften och innehåller bestämmelser om under vilka förutsättningar dricks ersätts.

Av *första stycket* framgår att dricks inte ersätts vid inrikes tjänsteresa och tjänsteresa till övriga nordiska länder.

I *andra stycket* föreskrivs att dricks som huvudregel inte ersätts vid andra utrikes tjänsteresor än till nordiska länder och då bara om dricksen utgör en del av priset för tjänsten eller om det annars finns särskilda skäl.

Bonuspoäng

46 § Bonuspoäng och liknande trohetsförmåner som tjänas in vid tjänsteresor får endast användas för att betala transport och boende vid en ledamots egna

- a) tjänsteresor,
- b) resor för att inställa sig i riksdagen med anledning av extraordinär händelse eller av annan orsak som inte har kunnat förutses, och
- c) för uppgradering till högre klass vid resor som omfattas av punkterna a och b.

Paragrafen innehåller bestämmelser om under vilka förutsättningar bonuspoäng och liknande trohetsförmåner som tjänats in vid tjänsteresor får användas. En delvis motsvarande bestämmelse finns i 3 kap. 44 § föreskriften. Ändringen innebär att bonuspoäng endast får användas för att betala transport och boende vid tjänsteresor. Andra förmåner, exempelvis rabatter vid köp av varor, får således över huvud taget inte användas. Den tidigare möjligheten att under vissa förutsättningar finansiera medresenärers resor har tagits bort.

Reseräkning

47 § Av reseräkningen ska resans ändamål, tidpunkt för resan och färdväg framgå. Uppgifter i reseräkningen ska lämnas på heder och samvete.

Paragrafen motsvarar 3 kap. 46 § första stycket föreskriften. Därutöver har gjorts ett tillägg som innebär att uppgifter i reseräkningen lämnas på heder och samvete.

48 § Till reseräkningen ska bifogas kvitton och annat underlag som visar att ledamoten har haft det utlägg som han eller hon begär ersättning för.

Om en ledamot inte kan uppvisa underlag enligt första stycket får Riksdagsförvaltningen ändå ersätta utlägg om ledamoten kan visa upp någon annan utredning till stöd för att han eller hon haft utlägg.

Paragrafen motsvarar i huvudsak 3 kap. 46 § andra stycket föreskriften.

49 § En ledamot ska, efter en resa som har sin grund i en extraordinär händelse eller i någon annan orsak som inte har kunnat förutses, ge in ett underlag till Riksdagsförvaltningen som visar

- a) vilken händelse som har lett till resan för att inställa sig i riksdagen, och
- b) att ledamoten inte har kunnat ordna sin resa till riksdagen genom att boka om sin biljett eller använda värdet av den biljetten vid ett senare tillfälle.

Paragrafen motsvarar 3 kap. 6 § föreskriften.

50 § När en ledamot gör en tjänsteresa på uppdrag av ett riksdagsorgan ska namnet på riksdagsorganet anges i reseräkningen.

Paragrafen motsvarar ett allmänt råd i anslutning till 3 kap. 46 § föreskriften.

Attest

51 § Efter det att en ledamot avslutat en tjänsteresa eller resa enligt 4 kap. 2 eller 3 §§ lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter som har bokats genom den resebyrå som Riksdagsförvaltningen har anlitat ska ledamoten snarast och senast inom sex månader efter att resan avslutades attestera kostnaderna för resan. Härigenom intygar ledamoten att kostnaderna är riktiga.

Paragrafen innehåller bestämmelser om attestering av bokningar som sker via den resebyrå som Riksdagsförvaltningen anlitat och motsvarar delvis 3 kap. 48 § föreskriften. Ändringen innebär att en attest ska ske snarast och senast inom sex månader från det att resan avslutades. Tidigare har det saknats tidsfrist inom vilken attesten ska ske.

Förskott

52 § Riksdagsförvaltningen får i undantagsfall betala ut ett förskott för en resekostnad.

Paragrafen motsvarar 3 kap. 49 § föreskriften.

Prisavdrag

53 § Återbetalning av vad som betalats för en resa som har ställts in eller försenats tillfaller Riksdagsförvaltningen.

Paragrafen är ny och innebär ett förtydligande om att återbetalning av priset vid en inställd eller försenad transport tillfaller Riksdagsförvaltningen. Skadestånd och kompensation för tidsförlust och besvär till följd av inställda och försenade transporter tillfaller däremot resenären.

4 kap. Betalkort

Betalkort för talmannen och de vice talmännen

1 § Riksdagsförvaltningen får tillhandahålla talmannen och de vice talmännen betalkort i form av ett företagskort som Riksdagsförvaltningen har betalningsansvar för. Ett sådant företagskort får endast användas för betalning av utgifter i uppdraget som talman och vice talman.

Paragrafen motsvarar 3 kap. 51 § första och andra styckena föreskriften. Språkliga ändringar har gjorts utan att någon ändring i sak är avsedd.

2 § Riksdagsförvaltningen får endast anlita kortföretag som har avtal med staten för att förse förvaltningen med betalkortstjänster.

Paragrafen motsvarar 3 kap. 51 § tredje stycket föreskriften.

3 § När talmannen eller någon av de vice talmännen har använt ett företagskort ska han eller hon lämna en redovisning av utgifterna till Riksdagsförvaltningen tillsammans med originalverifikationerna. Om utgifterna har uppkommit i samband med representation, ska det framgå vilka som har deltagit och vad som var syftet med representationen.

Paragrafen motsvarar 3 kap. 51 § fjärde stycket föreskriften.

4 § Innan ett företagskort lämnas ut ska Riksdagsförvaltningen skriftligen informera kortinnehavaren om de regler som gäller för användningen av kortet. Riksdagsförvaltningen ska dokumentera att kortinnehavaren har tagit emot den skriftliga informationen.

Paragrafen motsvarar 3 kap. 52 § föreskriften.

5 § Kortinnehavaren ska lämna tillbaka betalkortet när uppdraget som talman eller vice talman upphör och vid ledighet under längre tid än en månad.

Paragrafen motsvarar 3 kap. 53 § föreskriften. Språkliga ändringar har gjorts utan att någon ändring i sak är avsedd.

Betalkort för en ledamot

6 § Riksdagsförvaltningen får tillhandahålla en ledamot med ett betalkort som han eller hon har ett personligt betalningsansvar för. Ett sådant kort får användas för betalning av utgifter för en tjänsteresa eller resa enligt 4 kap. 2 och 3 §§ lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter.

Paragrafen motsvarar 3 kap. 54 § första och andra styckena föreskriften. Språkliga ändringar har gjorts utan att någon ändring i sak är avsedd.

7 § Riksdagsförvaltningen får endast anlita kortföretag som har avtal med staten för att förse förvaltningen med betalkortstjänster.

Paragrafen motsvarar 3 kap. 54 § tredje stycket föreskriften.

8 § Kortinnehavaren ska lämna tillbaka betalkortet när uppdraget som riksdagsledamot upphör.

Paragrafen motsvarar 3 kap. 55 § föreskriften.

5 kap. Traktamente

Förrättningstillägg och dagtillägg

1 § Förrättningstillägg enligt 5 kap. 3 § tredje stycket lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter betalas enligt de villkor och med de belopp som framgår av bilagan till denna föreskrift.

Dagtillägg enligt 5 kap. 4 § samma lag betalas enligt de villkor och med de belopp som framgår av bilagan till denna föreskrift.

Paragrafen är ny och innehåller bestämmelser om ledamotens rätt till förrättningstillägg och dagtillägg vid utrikes tjänsteresa. Motsvarande gäller enligt kollektivavtal för arbetstagare hos Riksdagsförvaltningen.

Enligt *första stycket* har en ledamot rätt till förrättningstillägg vid en tjänsteresa som omfattas av 5 kap. 3 § ersättningslagen. Ledamoten ska således vara på utrikes tjänsteresa till en ort mer än 50 km från tjänstestället och som innefattar övernattning. Belopp och villkor anges i bilagan till föreskriften.

I *andra stycket* regleras dagtillägg vid en utrikes tjänsteresa till en ort som är belägen mer än 50 km från tjänstestället, men som inte innefattar övernattning. Villkor och belopp framgår av bilagan till föreskriften.

Måltidsavdrag

2 § Måltidsavdrag vid inrikes tjänsteresa ska göras med följande procentsatser:

- a) frukost 20 procent,
- b) lunch 35 procent, och
- c) middag 35 procent.

Paragrafen motsvarar 4 kap. 3 § föreskriften. Av 5 kap. 1 § andra stycket ersättningslagen följer att om en ledamot fått fria måltider vid en inrikes tjänsteresa ska dagtraktamentet minskas med ett måltidsavdrag som Riksdagsförvaltningen bestämmer.

3 § Måltidsavdrag vid utrikes tjänsteresa ska göras med följande procentsatser:

- a) frukost 15 procent,
- b) lunch 35 procent, och
- c) middag 35 procent.

Paragrafen motsvarar 4 kap. 7 § föreskriften. Jämför 5 kap. 3 § andra stycket ersättningslagen där det anges att utlandstraktamente vid en utrikes tjänsteresa som innefattar övernattning ska minskas med ett måltidsavdrag som

Riksdagsförvaltningen bestämmer. Måltidsavdrag stämmer överens med vad som gäller enligt inkomstskattelagen.

4 § Uppgifter i en begäran om traktamente ska lämnas på heder och samvete.

Paragrafen är ny och innebär att uppgifter i en begäran om traktamente ska lämnas på heder och samvete.

6 kap. Övernattningsbostad i Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd

Upplåtelseavtal

1 § När en ledamot tar i anspråk en övernattningsbostad i Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd ska det upprättas ett skriftligt upplåtelseavtal mellan Riksdagsförvaltningen och ledamoten.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 5 kap. 2 § föreskriften. Språkliga ändringar har gjorts utan att någon ändring i sak är avsedd.

Byte av övernattningsbostad

2 § En ledamot är skyldig att byta övernattningsbostad om Riksdagsförvaltningen bedömer att det krävs för underhållsarbeten i fastigheten eller liknande. Riksdagsförvaltningen ska i god tid meddela en ledamot om ett sådant logibyte.

Paragrafen motsvarar 5 kap. 3 § tredje stycket föreskriften.

Utrustning

3 § Riksdagsförvaltningen ska se till att övernattningsbostäderna är basmöblerade. Riksdagsförvaltningen ska även se till att bostäderna har basutrustat kök för matlagning.

Ledamoten svarar för städning av bostaden och för handdukar, sänglinne och liknande.

Paragrafen motsvarar 5 kap. 4 § tredje stycket föreskriften.

Underhåll

4 § Riksdagsförvaltningen svarar för

- a) nycklar och passerkort,
- b) avgiftsdebitering,
- c) besiktning, drift och underhåll av bostäderna,
- d) fönsterputsning en gång om året, och
- e) tvätt av gardiner och mattor en gång per valperiod.

Riksdagsförvaltningen ska i god tid informera en ledamot om åtgärder enligt punkterna d och e.

Paragrafen motsvarar 5 kap. 5 § föreskriften.

Akuta situationer

5 § Riksdagsförvaltningen får i akuta situationer gå in i övernattningsbostaden för att vidta nödvändiga åtgärder utan att först ha underrättat ledamoten eller en annan person som får vistas där. Förvaltningen ska snarast informera ledamoten om de åtgärder som har vidtagits.

Paragrafen motsvarar 5 kap. 6 § föreskriften.

Ordningsregler

6 § Riksdagsförvaltningen fastställer ordningsregler för övernattningsbostäderna.

Paragrafen motsvarar 5 kap. 7 § föreskriften. Språkliga ändringar har gjorts utan att någon ändring i sak är avsedd.

Åtgärder vid in- och utflyttning

7 § Vid in- och utflyttning ska Riksdagsförvaltningen besiktiga bostaden, möblerna och övrig utrustning i övernattningsbostaden, om möjligt tillsammans med ledamoten.

Paragrafen motsvarar 5 kap. 8 § första stycket föreskriften.

8 § Ledamoten ska se till att bostaden är städad vid utflyttning från övernattningsbostaden. Riksdagsförvaltningen kan mot en särskild avgift utföra flyttstädning.

Ledamoten är skyldig att transportera bort sina tillhörigheter från övernattningsbostaden vid utflyttning.

Paragrafen motsvarar 5 kap. 8 § andra och tredje styckena föreskriften. Brister i fullgörandet av skyldigheterna enligt paragrafen kan leda till ersättningskyldighet för ledamoten. Bestämmelser om det finns i ersättningslagen.

Avgift

9 § Riksdagsförvaltningen ska för varje övernattningsbostad fastställa en avgift med utgångspunkt i bruksvärdesprincipen.

Allmänna råd

I avgiften bör kostnader för hushållsel och kabel-tv ingå.

Paragrafen motsvarar delvis 5 kap. 10 § föreskriften. Tidigare reglering av övernattningsrum har tagits bort då den inte längre är aktuell. Det allmänna rådet motsvarar ett allmänt råd i anslutning till 5 kap. 10 § föreskriften.

Övernattande

10 § En ledamot får låta en nära anhörig övernatta i övernattningsbostaden. Den anhörige får dock inte övernatta ensam annat än enstaka nätter.

En ledamot får låta någon annan än en nära anhörig övernatta i övernattningsbostaden vid tillfälliga besök. En sådan person får inte övernatta ensam.

Paragrafen innehåller bestämmelser om övernattning i en övernattningsbostad som Riksdagsförvaltningen tillhandahåller. En liknande bestämmelse finns i 5 kap. 11 § första stycket föreskriften.

Ändringen i *första stycket* innebär att nära anhöriga till ledamoten får övernatta i övernattningsbostaden till skillnad från som tidigare närstående. Med begreppet nära anhörig avses ledamotens familj, dvs. make, maka, sambo, särbo och barn som ledamoten är underhållsskyldig gentemot enligt föräldrabalken. Däremot omfattas inte vuxna barn, föräldrar, andra släktingar till ledamoten och vänner.

Som tidigare får övernattning på egen hand endast ske enstaka nätter. Därmed avses tillfällig övernattning någon eller några nätter per månad, dock inte flera nätter i följd.

Enligt *andra stycket* får andra än nära anhöriga, exempelvis släkt och vänner, övernatta, dock bara vid tillfälliga besök. En sådan besökare får inte övernatta ensam i övernattningsbostaden.

11 § Riksdagsförvaltningen kan mot en särskild avgift erbjuda en extrabädd och extra sänglinne.

Paragrafen motsvarar 5 kap. 12 § föreskriften.

Avgift för en övernattande person

12 § Vid övernattning enligt 10 § ska ledamoten betala en övernattningsavgift till Riksdagsförvaltningen om den övernattande inte har rätt till övernattningsbostad enligt lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter. Avgiften uppgår till ett belopp som motsvarar 25 procent av 1/30 per dag av den avgift som är fastställd för övernattningsbostaden.

Paragrafen motsvarar 5 kap. 13 § första stycket föreskriften.

13 § Övernattningsavgift tas inte ut vid övernattning i samband med riksmötets öppnande eller något annat officiellt arrangemang eller om barn under 18 år har övernattat.

Paragrafen motsvarar 5 kap. 13 § andra stycket föreskriften.

Anmälan till Riksdagsförvaltningen

14 § En ledamot ska anmäla till Riksdagsförvaltningen när övernattningsavgift ska betalas. En sådan anmälan ska göras inom en månad från det att övernattningen ägde rum och på en blankett som Riksdagsförvaltningen fastställer.

Riksdagsförvaltningen ska utifrån de uppgifter som ledamoten lämnat om övernattningen göra avdrag på arvodet eller fakturera ledamoten för avgiften. En ledamot kan i stället välja att varje månad betala en bestämd avgift för en nära anhörigs övernattning. Det krävs då ingen anmälan enligt första stycket.

Paragrafen motsvarar 5 kap. 14 § föreskriften.

Begränsad service

15 § Under sådan tid i månaderna juni–september då kammaren inte sammanträder får Riksdagsförvaltningen tillhandahålla en något begränsad service när det gäller lokalvård, våningsservice och liknande.

Paragrafen motsvarar 5 kap. 15 § föreskriften.

Samråd om ändring av lokaler och byten av bostäder

16 § Partiernas gruppkanslier ska i god tid kontakta Riksdagsförvaltningen för samråd om planerade förändringar av lokalanvändningen och om byten av övernattningsbostäder så att förvaltningen får möjlighet att planera och vidta nödvändiga åtgärder.

Paragrafen motsvarar 5 kap. 16 § föreskriften.

Ansökan

17 § Ansökan om att få disponera en övernattningsbostad i Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd ska göras inför varje riksmöte hos Riksdagsförvaltningen på en blankett som fastställs av förvaltningen.

Ansökan ska innehålla uppgifter om ledamotens

- a) namn och födelsedatum, och
- b) tjänsteställe.

Ledamoten ska i ansökan lämna en försäkran om att han eller hon på tjänstestället disponerar en bostad inrättad för permanent boende.

Paragrafen är ny och innehåller en bestämmelse om hur en ansökan om att få disponera en övernattningsbostad i Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd.

Av första stycket framgår att ansökan ska göras på en blankett som fastställs av Riksdagsförvaltningen. Det ska även göras en förnyad ansökan inför varje riksmöte.

Andra stycket innehåller bestämmelser om vad ansökan ska innehålla.

Av tredje stycket framgår att ledamoten ska lämna en försäkran om att han eller hon disponerar en bostad inrättad för permanent boende på tjänstestället.

18 § Uppgifter i en ansökan enligt 17 § ska lämnas på heder och samvete.

Paragrafen är ny och innehåller en bestämmelse om vad som gäller i fråga om ansökan om att få disponera en övernattningsbostad i Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd.

7 kap. Logiersättning

Ersättningsgilla kostnader

1 § Ersättning enligt 6 kap. 4 § första stycket lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter för en ledamots egen bostad lämnas för ledamotens andel av hyran för en hyreslägenhet eller månadsavgiften för en bostadsrätt. Vad gäller bostadsrätter ersätts endast den andel av månadsavgiften som motsvarar ledamotens andel av bostadsrätten. Ränta, avgifter och liknande kapitalkostnader ersätts inte.

Paragrafen motsvarar delvis 5 kap. 27 § föreskriften och innehåller bestämmelser om vilka kostnader som är ersättningsgilla om ledamoten har rätt till logiersättning enligt 6 kap. 4 § ersättningslagen. Som tidigare har ledamoten rätt till ersättning motsvarande hyra för en hyreslägenhet eller månadsavgiften för en bostadsrätt. Det har gjorts ett förtydligande om att en ledamot högst kan få ersättning för månadsavgift med en andel som motsvarar ledamotens andel av bostadsrätten. En ledamot som äger hälften av en bostadsrätt kan således inte få ersättning för mer än halva månadsavgiften, även om han eller hon bor ensam i bostadsrätten. Därutöver har det gjorts språkliga ändringar utan att någon ändring i sak är avsedd.

2 § Hushållsel ersätts med 120 kronor per månad, om inte el ingår i hyran eller månadsavgiften för övernattningsbostaden.

Allmänna råd

Det fasta beloppet bör motsvara kostnaden för hushållsel i en normallägenhet i Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd.

Paragrafen motsvarar 5 kap. 26 § föreskriften. Det allmänna rådet motsvarar ett allmänt råd i anslutning till 5 kap. 26 § föreskriften.

Högsta logiersättning

3 § Logiersättningen för en ledamot får högst uppgå till 8 600 kronor per månad.

Paragrafen motsvarar 5 kap. 25 § föreskriften. Jämför 6 kap. 4 § andra stycket ersättningslagen där det anges att logiersättning betalas med högst det belopp som Riksdagsförvaltningen bestämmer. Språkliga ändringar har gjorts utan att någon ändring i sak är avsedd.

Logikostnad när ledamoten delar övernattningsbostaden med en nära anhörig eller någon annan

4 § Om en ledamot delar en egen övernattningsbostad med en nära anhörig som inte har rätt till logiersättning ska ledamotens ersättning reduceras med

- a) 50 procent om den anhörige bor i bostaden varje vecka,
- b) 37,5 procent om den anhörige bor i bostaden minst tre veckor per månad men inte varje vecka,

c) 25 procent om den anhörige bor i bostaden under minst två veckor per månad men inte tre veckor, och

d) 12,5 procent om den anhörige bor i bostaden under minst en vecka per månad men inte två veckor.

Om den nära anhörige bor i bostaden mindre än en vecka per månad, ska det inte göras någon reducering av logiersättningen.

Det ska inte heller göras någon reducering om den nära anhörige är ett barn under 18 år eller, om barnet är under 21 år, går i grundskolan, gymnasieskolan eller annan jämförlig utbildning.

Paragrafen motsvarar delvis 5 kap. 28 § föreskriften och innehåller bestämmelser om vad som gäller om en ledamot som har logiersättning delar bostaden. Ändringen innebär att uttrycket närstående har ersatts med nära anhörig. Med nära anhörig avses ledamotens familj; dvs. make, maka, sambo, särbo samt barn som ledamoten är underskyldig gentemot enligt föräldrabalken. Berorande på i vilken omfattning ledamoten och den nära anhörige delar bostaden ska logiersättningen reduceras.

I *första stycket* regleras reduceringen av logiersättningen. Om den nära anhörige bor i bostaden varje vecka ska ersättningen reduceras med 50 procent. Procentsatsen med vilken ersättningen ska reduceras sjunker sedan i förhållande till hur många veckor per månad den nära anhörige bor i bostaden (37,5, 25 och 12,5 procent).

Av *andra stycket* framgår att det inte ska göras någon reducering av logiersättningen om den nära anhörige bor i bostaden mindre än en vecka per månad.

Av *tredje stycket* följer att det inte heller ska göras någon reducering om den nära anhörige är ett barn under 18 år eller, om barnet är under 21 år och går i grundskolan, gymnasieskolan eller annan jämförlig utbildning.

5 § Om en ledamot delar en egen övernattningsbostad med någon annan än en nära anhörig som inte har rätt till logiersättning utgörs ledamotens logikostnad av den hyra eller månadsavgift som ledamoten betalar för sin andel. Om ledamoten betalar hela hyran eller månadsavgiften för bostaden utgörs logikostnaden av hyran eller månadsavgiften med avdrag för den andel av bostaden som den andra personen disponerar.

Paragrafen motsvarar 5 kap. 29 § föreskriften.

Ansökan om logiersättning

6 § Ansökan om logiersättning görs inför varje riksmöte hos Riksdagsförvaltningen på en blankett som fastställs av förvaltningen.

Ansökan ska innehålla uppgifter om ledamotens

- a) namn och födelsedatum,
- b) tjänsteställe,
- c) hyra eller månadsavgift för bostaden,

d) om han eller hon disponerar bostaden ensam eller delar den med någon annan person, och

e) om hushållsel ingår i hyran eller månadsavgiften.

Ledamoten ska i ansökan försäkra att han eller hon inte disponerar en övernattningsbostad i Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd.

Paragrafen motsvarar 5 kap. 30 § första och andra styckena föreskriften. I paragrafen finns bestämmelser om ansökan om logiersättning.

Av *första stycket* framgår att ansökan ska göras hos Riksdagsförvaltningen inför varje riksmöte. Ansökan ska göras på en blankett som fastställs av Riksdagsförvaltningen.

I *andra stycket* anges de uppgifter som ska lämnas i ansökan. Nytt är att ledamoten ska ange sitt tjänsteställe, inte bara som tidigare permanent bostadsort.

I *tredje stycket*, som är nytt, anges ledamoten i ansökan ska försäkra att han eller hon inte disponerar en övernattningsbostad i Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd.

7 § Om ledamoten delar bostaden med någon annan än en nära anhörig som inte har rätt till ersättning för logikostnader, ska ledamoten även lämna uppgift om den hyra eller månadsavgift som ledamoten betalar för sin andel av bostaden. Om ledamoten betalar hela hyran eller månadsavgiften för övernattningsbostaden ska han eller hon ange hur stor andel av bostaden som den andra personen disponerar.

Paragrafen motsvarar 5 kap. 30 § tredje stycket föreskriften.

8 § Till ansökan ska bifogas kopia av hyreskontrakt, hyresavi eller avi för månadsavgift där aktuell hyra eller månadsavgift framgår.

Paragrafen motsvarar 5 kap. 30 § fjärde stycket föreskriften. Språkliga ändringar har gjorts utan att någon ändring i sak är avsedda.

9 § Uppgifterna enligt 4–7 §§ ska lämnas på heder och samvete.

Paragrafen, som är ny, innebär att uppgifter i en ansökan om logiersättning ska lämnas på heder och samvete.

10 § Vid byte av boende eller andra förändringar som påverkar logiersättningens storlek ska en ny ansökan om logiersättning göras inom en månad från det att förändringen inträdde.

Paragrafen motsvarar 5 kap. 31 § föreskriften. Språkliga ändringar har gjorts utan att sakliga ändringar är avsedda.

8 kap. Arbetsrum

Utrustning

1 § Riksdagsförvaltningen ska se till att det i arbetsrummet finns kontorsmöbler, belysning, textilier och konst.

En ledamot får ta med sig konst till arbetsrummet. Den konst som ledamoten tar med sig ska hängas upp av Riksdagsförvaltningen. Riksdagsförvaltningen ansvarar inte för skador på eller stöld av sådan konst.

Paragrafen motsvarar 6 kap. 3 § föreskriften.

Städning

2 § Riksdagsförvaltningen ska se till att sedvanlig lokalvård utförs i kontorsutrymmen.

Paragrafen motsvarar 6 kap. 4 § föreskriften.

Akuta situationer

3 § Riksdagsförvaltningen får i akuta situationer gå in i arbetsrummet för att vidta nödvändiga åtgärder utan att först ha underrättat ledamoten. Förvaltningen ska snarast informera ledamoten om de åtgärder som vidtagits.

Paragrafen motsvarar 6 kap. 5 § föreskriften.

4 § Ledamoten är skyldig att byta arbetsrum om det behövs för underhållsarbeten eller liknande.

Paragrafen motsvarar 6 kap. 2 § tredje stycket föreskriften.

Hemtransport av arbetsmaterial

5 § När en ledamot lämnar sitt riksdagsuppdrag ska Riksdagsförvaltningen svara för att arbetsmaterial som ledamoten packat i flyttkartonger transporteras till ledamotens hemort.

Paragrafen motsvarar 6 kap. 6 § föreskriften.

Begränsad service under sommarmånaderna

6 § Under sådan tid i månaderna juni–september då kammaren inte sammanträder får Riksdagsförvaltningen tillhandahålla en något begränsad service när det gäller lokalvård, våningsservice och liknande.

Paragrafen motsvarar 6 kap. 7 § föreskriften.

Samråd om ändring av lokaler

7 § Partiernas gruppkanslier ska i god tid kontakta Riksdagsförvaltningen för samråd om planerade förändringar av lokalanvändningen och om byten av rum så att förvaltningen får möjlighet att planera och vidta nödvändiga åtgärder.

Paragrafen motsvarar 6 kap. 8 § föreskriften.

9 kap. Teknisk och elektronisk utrustning

Rätten till teknisk och elektronisk utrustning

1 § Riksdagsförvaltningen beslutar om den tekniska och elektroniska utrustning som ska finnas i arbetsrummen i riksdagen och den mobila och övriga utrustning som ledamöter ska erbjudas kostnadsfritt.

Paragrafen motsvarar 6 kap. 11 § föreskriften. Språkliga ändringar har gjorts, men någon ändring i sak är inte avsedd.

2 § Riksdagsförvaltningen beslutar om vilka varor och tjänster, inklusive programvaror och licenser för dessa, som den tekniska och elektroniska utrustningen ska bestå av och vilka leverantörer som ska anlitas. Förvaltningen beslutar när utrustningen ska bytas.

Paragrafen motsvarar 6 kap. 12 § föreskriften.

Ersättning för teknisk och elektronisk utrustning

3 § Riksdagsförvaltningen ska för den tekniska och elektroniska utrustning som förvaltningen tillhandahåller betala

- a) abonnemang,
- b) trafikavgifter för telefoni inom riksdagsuppdraget
- c) trafikavgifter för datakommunikation, och
- d) andra kostnader som uppkommer vid användningen av utrustningen inom riksdagsuppdraget.

Paragrafen motsvarar 6 kap. 13 § föreskriften. Språkliga ändringar har gjorts, utan att någon ändring i sak är avsedd.

Tele- och datakommunikation på tjänstestället

4 § Riksdagsförvaltningen ska se till att ledamöterna har fungerande tele- och datakommunikationer på tjänstestället.

Paragrafen motsvarar 6 kap. 14 § föreskriften.

Telefonkonferenser och gruppsamtal

5 § Telefonkonferenser och gruppsamtal bör användas när det är det mest effektiva och ekonomiska sättet att genomföra uppdraget.

Paragrafen motsvarar 6 kap. 15 § föreskriften.

Säkerhet och ansvar

6 § En ledamot ska följa de anvisningar om informationssäkerhet som gäller inom Riksdagsförvaltningen.

Paragrafen motsvarar 6 kap. 16 § föreskriften.

7 § En ledamot ska hantera utrustningen varsamt för att förhindra skador, olyckor och stöld.

Paragrafen motsvarar 6 kap. 17 § föreskriften.

8 § En ledamot är personligt ansvarig för det it-konto som han eller hon får av Riksdagsförvaltningen.

Paragrafen motsvarar 6 kap. 18 § föreskriften.

9 § Lösenord, pinkoder, inloggningskort och lösenordsdosor är personliga, och ledamöterna ska förvara dem som värdehandlingar.

Paragrafen motsvarar 6 kap. 19 § föreskriften.

10 § Endast datorprogram som är godkända av Riksdagsförvaltningen och installerade i enlighet med förvaltningens principer får användas på de datorer som tillhandahålls av förvaltningen.

Paragrafen motsvarar 6 kap. 20 § föreskriften.

11 § På de datorer som Riksdagsförvaltningen tillhandahåller gör förvaltningen säkerhetskopior av data som ledamoten lagrar på det sätt som Riksdagsförvaltningen anvisar. Sådana säkerhetskopior sparas som längst i 90 dagar efter det att ledamotens uppdrag har upphört.

För de enheter där Riksdagsförvaltningen inte erbjuder säkerhetskopiering ska ledamoten följa Riksdagsförvaltningens anvisningar för att genomföra egen säkerhetskopiering.

Paragrafen motsvarar 6 kap. 21 § föreskriften.

12 § Riksdagsförvaltningen ska förse en ledamot med ny utrustning om den gamla utrustningen skadas eller förloras, såvida inte ledamoten har orsakat skadan eller förlusten uppsåtligen eller av vårdslöshet som inte är ringa.

Paragrafen motsvarar 6 kap. 22 § föreskriften.

Ersättning vid skada

13 § Om den utrustning som Riksdagsförvaltningen tillhandahåller orsakar brand eller någon annan skada och ledamotens hemförsäkring bekostar reparation eller ersättning, ska Riksdagsförvaltningen ersätta eventuella kostnader för självrisk.

Paragrafen motsvarar 6 kap. 23 § föreskriften.

Inbrott och stöld

14 § En ledamot ska alltid polisanmäla inbrott och stöld som berör den tekniska och elektroniska utrustning som Riksdagsförvaltningen tillhandahåller samt informera Riksdagsförvaltningen om detta. Om det är möjligt ska ledamoten ange om utrustningen var i ett inloggat eller utloggat tillstånd då den förlorades.

Paragrafen motsvarar 6 kap. 24 § föreskriften. Språkliga ändringar har gjorts utan att någon ändring i sak är avsedd.

Kvittering av utrustning

15 § All utrustning som inventarieförs och ställs till en ledamots förfogande ska kvitteras av ledamoten.

Paragrafen motsvarar 6 kap. 25 § föreskriften.

Återlämnande av utrustning

16 § När uppdraget upphör ska ledamoten lämna tillbaka den utrustning som Riksdagsförvaltningen har tillhandahållit. Detta ska göras inom en månad efter det att uppdraget har upphört. En ersättare för någon annan ledamot än talmannen, ett statsråd eller en statssekreterare ska lämna tillbaka utrustningen samma dag som uppdraget upphör.

Paragrafen motsvarar 6 kap. 26 § föreskriften.

17 § En ledamot som tjänstgör som statsråd eller statssekreterare ska lämna tillbaka den tekniska och elektroniska utrustningen under den tid som tjänstgöringen pågår.

Paragrafen motsvarar 6 kap. 27 § föreskriften. Språkliga ändringar har gjorts utan att någon ändring i sak är avsedd.

Köp av utrustning

18 § Riksdagsstyrelsen får besluta att sälja den tekniska och elektroniska utrustning som Riksdagsförvaltningen äger.

Paragrafen motsvarar 6 kap. 28 § föreskriften.

19 § Riksdagsförvaltningen får efter beslut enligt 18 § erbjuda en ledamot att till marknadspris köpa den tillhandahållna utrustningen utan programvaror.

Framställan om köp ska göras inom en månad efter det att uppdraget har upphört och innan utrustningen har lämnats tillbaka.

Paragrafen motsvarar 6 kap. 29 § föreskriften.

Avgifter under en ledamots tjänstledighet

20 § Riksdagsförvaltningen svarar för abonnemangsvgifter och trafikavgifter under en ledamots ledighet.

Paragrafen motsvarar 6 kap. 30 § föreskriften.

Ersättning för användning av privat teknisk och elektronisk utrustning eller annan teknisk och elektronisk utrustning

21 § Om en ledamot inte kan använda den tekniska och elektroniska utrustning som Riksdagsförvaltningen tillhandahåller, har ledamoten rätt till ersättning för de kostnader som uppkommer av att han eller hon inom riksdagsuppdraget använder

a) privat teknisk eller elektronisk utrustning, eller

b) annan teknisk eller elektronisk utrustning än privat utrustning eller utrustning som tillhandahålls av Riksdagsförvaltningen.

Ersättning enligt första stycket avser

a) trafikavgifter för telefoni och datakommunikation, och

b) andra kostnader som uppkommer vid användningen av den tekniska eller elektroniska utrustningen.

Paragrafen motsvarar 6 kap. 31 § föreskriften.

10 kap. Barnverksamhet

Barnverksamhetens placering

1 § Barnverksamheten bedrivs i riksdagens lokaler.

Paragrafen motsvarar 7 kap. 3 § föreskriften.

Öppettider

2 § Barnverksamheten har öppet måndagar och fredagar kl. 8.00–15.00 och tisdagar till torsdagar kl. 8.00–18.00. Vid behov kan öppettiderna förlängas, dock längst till kl. 23.00.

Verksamheten är öppen under de perioder då kammaren sammanträder och de dagar under sommaren då interpellationsdebatter pågår.

Om det finns särskilda skäl, får barn efter anmälan enligt 4 och 5 §§ tas emot under perioder när kammaren inte sammanträder. Detta gäller dock inte under jul- och sommaruppehåll.

Paragrafen motsvarar 7 kap. 4 § föreskriften.

Barn i behov av särskilt stöd

3 § Barn i behov av särskilt stöd ges plats i barnverksamheten efter särskilt beslut av Riksdagsförvaltningen.

Paragrafen motsvarar 7 kap. 2 § föreskriften.

Bokning

4 § Barn ska ges plats i den turordning som bokning görs och i mån av platstillgång. Personalen ska meddela ledamoten om det finns plats för barnet. En ledamot ska boka plats för sitt barn hos personalen vid barnverksamheten minst fem arbetsdagar i förväg.

Paragrafen motsvarar 7 kap. 5 § föreskriften.

5 § Om en ledamot på grund av riksdagsuppdraget behöver barntillsyn under en sådan period som avses i 2 § tredje stycket, ska ledamoten boka plats minst en månad i förväg.

Om det finns särskilda skäl, får en ledamot boka plats med kortare varsel än som avses i första stycket.

Allmänna råd

Inskolning

Barnet bör skolas in före första vistelsen i barnverksamheten. Personalen bör tillsammans med ledamoten avgöra när och på vilket sätt barnet ska skolas in.

Paragrafen motsvarar 7 kap. 6 § föreskriften. Det allmänna rådet motsvarar ett allmänt råd i anslutning till 7 kap. 6 § föreskriften.

Inskrivning

6 § En ledamot ska lämna sådana uppgifter till personalen som är nödvändiga för att barnet ska kunna garanteras en bra och säker vistelse. Sådana uppgifter kan vara upplysningar om allergier, särskild kost, mediciner, funktionsnedsättning, sjukdom och behov av särskilt stöd.

Paragrafen motsvarar 7 kap. 7 § föreskriften.

Journal

7 § För varje barn ska personalen föra en journal med uppgifter om barnets namn och ålder, föräldrarnas namn, andra kontaktpersoner, särskilda upplysningar enligt 6 § samt andra uppgifter av betydelse för verksamheten.

Paragrafen motsvarar 7 kap. 8 § föreskriften.

Lämning och hämtning av barnet

8 § Barnet ska lämnas och hämtas av ledamoten i barnverksamhetens lokaler. Om någon annan ska lämna eller hämta barnet, ska ledamoten anmäla det skriftligen till personalen när barnet första gången skrivs in vid verksamheten. Ledamoten ska anmäla ändringar skriftligen.

Av anmälan ska det framgå vem som ska lämna och hämta barnet och om den personen är behörig att vistas i riksdagens lokaler. Saknas behörighet ska ledamoten anmäla detta till säkerhetsenheten och ordna att någon med behörighet kan följa med den person som ska lämna och hämta barnet till och från barnverksamheten.

Paragrafen motsvarar 7 kap. 9 § föreskriften.

Sjukdom och medicinering

9 § Sjuka barn får inte delta i barnverksamheten. Ledamoten, eller någon annan som ledamoten har anmält, ska hämta barnet om barnet under dagen blir sjukt eller av något annat skäl inte kan delta i verksamheten.

Ledamoten ansvarar för att ge barnet medicin om det behövs under den tid då barnet vistas i barnverksamheten. Om det finns särskilda skäl får personalen ge barnet medicin.

Paragrafen motsvarar 7 kap. 10 § föreskriften. Språkliga ändringar har gjorts, utan att någon ändring i sak är avsedd.

Försäkring

10 § Riksdagsförvaltningen ska se till att barnet är försäkrat mot olycksfall i barnverksamheten och svarar för kostnaden.

Paragrafen motsvarar 7 kap. 11 § föreskriften.

Besök

11 § En förälder får besöka verksamheten när hans eller hennes barn är där. Den förälder som inte är ledamot måste följa bestämmelserna i 8 §.

Paragrafen motsvarar 7 kap. 12 § föreskriften.

Kostnader för måltider och mellanmål

12 § Personalen vid barnverksamheten svarar för måltider och mellanmål till barnen. Ledamoten står för kostnaderna för måltiderna.

Paragrafen motsvarar 7 kap. 13 § föreskriften. Språkliga ändringar har gjorts utan att någon ändring i sak är avsedd.

Arbetsgivardeklaration

13 § Riksdagsförvaltningen ska lämna uppgift om förmånens värde till Skatteverket. Värdet beräknas med ledning av det antal hela timmar som ett barn har vistats i barnverksamheten. Varje påbörjad timme räknas som hel timme.

Paragrafen motsvarar 7 kap. 14 § föreskriften. Begreppet kontrolluppgift har bytts ut mot arbetsgivardeklaration.

11 kap. Sjukpension

Ansökan om sjukpension

1 § En ledamot som ansöker om sjukpension ska bifoga Försäkringskassans beslut om aktivitetsersättning eller sjukersättning.

Paragrafen motsvarar 8 kap. 1 § föreskriften.

12 kap. Stödåtgärder för övergång till förvärvsarbete

Stödåtgärder

1 § Stödåtgärder enligt 12 kap. 3 § och 13 kap. 3 § lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter lämnas i form av

- a) karriärrådgivning, coachning och liknande, och
- b) kompetensutveckling.

Kostnaden för åtgärderna får högst uppgå till 50 000 kronor per ledamot. Resa och uppehälle i samband med stödåtgärder ersätts inte.

Paragrafen är ny och innehåller bestämmelser om vilka stödåtgärder för övergång till förvärvsarbete som kan lämnas.

I *första stycket* anges att stödåtgärder lämnas i form av dels karriärrådgivning, coachning och liknande åtgärder, dels kompetensutveckling. Någon ändring i sak i förhållande till vad som gäller enligt praxis är inte avsedd (se framst. 2012/13:RS7 s. 40 f.).

I *andra stycket* anges den högsta kostnad som stödåtgärderna sammanlagt får uppgå till, dvs 50 000 kronor per ledamot. Det anges vidare att kostnader för resa och uppehälle i samband med att ledamoten deltar i stödåtgärder inte ersätts.

2 § Den som har utnyttjat stödåtgärder ska på begäran av Riksdagsförvaltningen lämna en skriftlig redovisning med uppgifter om de

- a) kontakter som ägt rum med de organ som svarar för stödet,
- b) stödformer som har använts,
- c) kurser som har genomgått,
- d) arbeten som har sökts, och
- e) initiativ som har tagits med tänkbara arbetsgivare i syfte att skaffa sig anställning eller uppdrag.

Paragrafen motsvarar 9 kap. 2 § första stycket föreskriften.

13 kap. Inkomstgaranti

Ansökan om förlängd inkomstgaranti

1 § Ansökan om förlängd inkomstgaranti görs skriftligen hos Riksdagens arvodesnämnd innan inkomstgarantin upphör.

Paragrafen motsvarar 9 kap. 7 § föreskriften. Språkliga ändringar har gjorts utan att någon ändring i sak är avsedd.

Ansökan om utbetalning av inkomstgaranti

2 § Ansökan om utbetalning av inkomstgaranti görs hos Statens tjänstepensionsverk på en blankett som fastställs av verket.

Paragrafen motsvarar 9 kap. 10 § föreskriften.

3 § Garantitagaren ska i ansökan lämna preliminära uppgifter om inkomster som enligt 12 kap. 14 § och 16 § första stycket lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter påverkar inkomstgarantins belopp. Sådana uppgifter för innevarande kalenderår ska lämnas i samband med ansökan om utbetalning av inkomstgaranti. Preliminära uppgifter för kommande helt kalenderår eller del av kalenderår ska lämnas senast den 15 december året före utbetalningsåret.

Paragrafen motsvarar 9 kap. 12 § föreskriften.

Återupptagen utbetalning vid förskjuten inkomstgaranti

4 § Ansökan om att utbetalning av inkomstgaranti ska återupptas, sedan garantitagaren på nytt lämnat riksdagen enligt 12 kap. 7 § lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter, görs hos Statens tjänstepensionsverk på en blankett som fastställs av verket.

Paragrafen är ny och innehåller en bestämmelse om att den som vill att utbetalning av inkomstgaranti ska återupptas efter det att ledamoten på nytt lämnar riksdagen ska ansöka om det hos Statens tjänstepensionsverk. Utbetalningen återupptas således inte ex officio utan det krävs en ansökan.

Beräkning vid del av kalendermånad

5 § Vid beräkningen av inkomstgaranti för en del av en kalendermånad ska en tolfedel av prisbasbeloppet och en tolfedel av det inkomstgarantibelopp som framräknats enligt 12 kap. 12–15 §§ och 16 § första stycket lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter delas med det antal dagar som månaden omfattar och fördelas på det antal dagar som inkomstgarantin avser.

Paragrafen motsvarar 9 kap. 9 § föreskriften.

Samordning

6 § Om en garantitagare som också är före detta kommunalt förtroendevald eller före detta förtroendevald i landsting eller region samtidigt har rätt till inkomstgaranti enligt pensionsbestämmelserna för riksdagsledamöter och visstidspension enligt pensionsbestämmelserna för kommunalt förtroendevalda eller för förtroendevalda i landsting ska, för att undvika dubbelsamordning, följande gälla:

- a) Den huvudman (Riksdagens arvodesnämnd respektive kommun, landsting eller region) där inkomstgarantifallet eller pensionsfallet först inträffat utger sin förmån, varvid inkomstsamordning ska ske med sådan annan förmån till vilken rätt föreligger utan beaktande av samordningsbestämmelser (full samordning).
- b) Den huvudman där inkomstgarantifallet eller pensionsfallet därefter inträffar utger sin förmån, varvid inkomstsamordning ska ske med vad som eventuellt återstår efter ovannämnda samordning (reducerad samordning).
- c) Om det finns särskilda skäl kan Riksdagens arvodesnämnd och kommunen, landstinget eller regionen komma överens om en annan turordning vid tillämpningen av samordningsreglerna.

Paragrafen motsvarar 9 kap. 8 § föreskriften.

Vilande utbetalning

7 § Garantitagaren kan skriftligen hos Statens tjänstepensionsverk begära att utbetalning av inkomstgaranti ska förklaras vilande.

När garantitagaren på nytt vill få utbetalning av inkomstgaranti ska han eller hon lämna in preliminära inkomstuppgifter enligt 3 § eller årsuppgift enligt 9 §.

Paragrafen motsvarar 9 kap. 13 § föreskriften.

Väsentligt ändrade inkomstförhållanden

8 § Garantitagaren är skyldig att lämna uppgifter om ändrade inkomstförhållanden snarast och senast en månad efter det att förhållandet som utgör grund för uppgiftsskyldigheten har inträtt.

Paragrafen motsvarar 9 kap. 14 § föreskriften.

Slutliga uppgifter

9 § En garantitagare som har fått utbetalning av inkomstgaranti under ett helt år ska lämna uppgifter om de inkomster som han eller hon har haft under året. Uppgifterna ska lämnas senast den 15 februari året efter utbetalningsåret.

En garantitagare som har fått utbetalning av inkomstgaranti under del av ett år ska lämna uppgifter om de inkomster som han eller hon har haft under den del av året som inkomstgarantin har varit beviljad. Uppgifterna ska lämnas senast inom en månad från det att rätten till inkomstgaranti upphört att gälla.

Paragrafen motsvarar 9 kap. 16–17 §§ föreskriften.

Anstånd med att lämna av årsuppgift

10 § Om det finns särskilda skäl får Statens tjänstepensionsverk bevilja anstånd med att lämna in årsuppgift till en annan tidpunkt än den som anges i 9 §.

Ansökan om anstånd görs hos Statens tjänstepensionsverk senast två veckor före de tidpunkter som anges i 9 §.

Paragrafen motsvarar 9 kap. 18 § föreskriften.

Återkrav

11 § Beslut om återkrav av ett för högt utbetalat belopp eller ett belopp som jämkats av Riksdagens arvodesnämnd kan fattas såväl i samband med årsavstämningen som vid en senare tidpunkt när kontroll har genomförts eller uppgifter på annat sätt har framkommit.

Paragrafen motsvarar 9 kap. 20 § föreskriften. Språkliga ändringar har gjorts utan att någon ändring i sak är avsedd.

12 § Ett belopp som ska betalas tillbaka ska i första hand minska kommande utbetalningar av inkomstgarantin. I vilken utsträckning sådana minskningar får göras framgår av reglerna för betalningsanstånd i 14 § förordningen (1993:1138) om hantering av statliga fordringar. I de fall återbetalning inte ska göras genom att kommande utbetalningar minskas ska garantitagaren faktureras beloppet.

Paragrafen motsvarar 9 kap. 21 § föreskriften.

13 § Återkrav av belopp ska inte ske om beloppet är 100 kronor eller mindre och minskning inte kan göras av kommande inkomstgarantiutbetalning.

Paragrafen motsvarar 9 kap. 22 § föreskriften.

Utbetalning med för lågt belopp

14 § Om inkomstgaranti har betalats ut med ett för lågt belopp ska resterande belopp betalas ut snarast.

Paragrafen motsvarar 9 kap. 19 § föreskriften.

Beslut

15 § Statens tjänstepensionsverk beslutar om preliminär och slutlig inkomstgaranti.

Paragrafen motsvarar 9 kap. 11 och 15 §§ föreskriften.

14 kap. Ekonomiskt omställningsstöd

Ansökan om förlängt ekonomiskt omställningsstöd

1 § Ansökan om förlängt ekonomiskt omställningsstöd görs skriftligen hos Riksdagens arvodesnämnd innan stödet upphör.

Paragrafen är ny och innehåller en bestämmelse om ansökan om förlängt ekonomiskt omställningsstöd.

Ansökan om utbetalning av ekonomiskt omställningsstöd

2 § Ansökan om utbetalning av ekonomiskt omställningsstöd görs hos Statens tjänstepensionsverk på en blankett som fastställs av verket.

Paragrafen motsvarar 10 kap. 7 § föreskriften. Språkliga ändringar har gjorts utan att någon ändring i sak är avsedd.

3 § Stödmottagaren ska i ansökan lämna preliminära uppgifter om inkomster som enligt 13 kap. 12 § och 13 § första stycket lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter påverkar det ekonomiska omställningsstödet belopp. Sådana uppgifter för innevarande kalenderår ska lämnas i samband med ansökan om utbetalning av ekonomiskt omställningsstöd. Preliminära uppgifter för kommande helt kalenderår eller del av kalenderår ska lämnas senast den 15 december året före utbetalningsåret.

Paragrafen motsvarar 10 kap. 9 § föreskriften. Språkliga ändringar har gjorts utan att någon ändring i sak är avsedd.

Återupptagen utbetalning vid förskjutet ekonomiskt omställningsstöd

4 § Ansökan om att utbetalning av ekonomiskt omställningsstöd ska återupptas, sedan stödmottagaren på nytt lämnat riksdagen enligt 13 kap. § 9 lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter, görs hos Statens tjänstepensionsverk på en blankett som fastställs av verket.

Paragrafen är ny och innehåller en bestämmelse om att den som vill att utbetalning av ekonomiskt omställningsstöd ska återupptas efter det att ledamoten på nytt lämnar riksdagen ska ansöka om det hos Statens tjänstepensionsverk. Utbetalningen återupptas således inte ex officio utan det krävs en ansökan.

Samordning

5 § Om en före detta riksdagsledamot som också är före detta kommunalt förtroendevald eller före detta förtroendevald i landsting eller region samtidigt har rätt till ekonomiskt omställningsstöd enligt pensionsbestämmelserna för riksdagsledamöter och visstidspension eller ekonomiskt omställningsstöd enligt pensionsbestämmelserna för kommunalt förtroendevalda eller för förtroendevalda i landstinget ska, för att undvika dubbelsamordning, följande gälla:

a) Den huvudman (Riksdagens arvodesnämnd respektive kommun, landsting eller region) där fallet med ekonomiskt omställningsstöd eller pensionsfallet först inträffat utger sin förmån, varvid inkomstsamordning ska ske med sådan annan förmån till vilken rätt föreligger utan beaktande av samordningsbestämmelser (full samordning).

b) Den huvudman där fallet med ekonomiskt omställningsstöd eller pensionsfallet därefter inträffar utger sin förmån, varvid inkomstsamordning ska ske med vad som eventuellt återstår efter ovannämnda samordning (reducerad samordning).

c) Om det finns särskilda skäl kan Riksdagens arvodesnämnd och kommunen, landstinget eller regionen komma överens om en annan turordning vid tillämpningen av samordningsreglerna.

Paragrafen motsvarar 10 kap. 6 § föreskriften.

Vilande utbetalning

6 § Utbetalning av ekonomiskt omställningsstöd kan efter skriftlig anmälan från stödmottagaren förklaras vilande genom beslut av Statens tjänstepensionsverk.

När stödmottagaren på nytt vill få utbetalning av ekonomiskt omställningsstöd ska han eller hon lämna in preliminära inkomstuppgifter enligt 8 § eller årsuppgift enligt 12 §.

Paragrafen motsvarar 10 kap. 10 § föreskriften.

Väsentligt ändrade inkomstförhållanden

7 § En stödmottagare är skyldig att lämna uppgift om ändrade inkomstförhållanden snarast och senast en månad efter det att förhållandet som utgör grund för uppgiftsskyldigheten har inträtt.

Paragrafen motsvarar 10 kap. 11 § föreskriften.

Slutliga uppgifter

8 § En stödmottagare som har fått utbetalning av ekonomiskt omställningsstöd under ett helt år ska lämna uppgifter om de inkomster som han eller hon har haft under året. Uppgifterna ska lämnas senast den 15 februari året efter utbetalningsåret.

En stödmottagare som har fått utbetalning av ekonomiskt omställningsstöd under en del av ett år ska lämna uppgifter om de inkomster som han eller hon har haft under den del av året som stödmottagaren beviljats ekonomiskt omställningsstöd för. Uppgifterna ska lämnas senast inom en månad från det att rätten till ekonomiskt omställningsstöd upphört att gälla.

Paragrafen motsvarar 10 kap. 13 och 14 §§ föreskriften.

Anstånd

9 § Om det finns särskilda skäl får Statens tjänstepensionsverk bevilja anstånd med inlämnande av årsuppgift. Ansökan om anstånd görs hos Statens tjänstepensionsverk senast två veckor före de tidpunkter som anges i 8 §.

Paragrafen motsvarar 10 kap. 15 § föreskriften.

Återkrav

10 § Beslut om återkrav av ett för högt utbetalat belopp eller ett belopp som jämkats av Riksdagens arvodesnämnd kan fattas såväl i samband med årsavstämningen som vid en senare tidpunkt när kontroll har genomförts eller uppgifter på annat sätt har framkommit.

Paragrafen motsvarar 10 kap. 17 § föreskriften.

11 § Ett belopp som ska betalas tillbaka ska i första hand minska kommande utbetalningar av det ekonomiska omställningsstödet. I vilken utsträckning sådana minskningar får göras framgår av reglerna för betalningsanstånd i 14 § förordningen (1993:1138) om hantering av statliga fordringar. I de fall återbetalning inte ska ske genom minskning av kommande utbetalningar ska stödmottagaren faktureras beloppet.

Paragrafen motsvarar 10 kap. 18 § föreskriften.

12 § Återkrav av belopp ska inte ske om beloppet är 100 kronor eller mindre och minskning inte kan göras av kommande utbetalning av ekonomiskt omställningsstöd.

Paragrafen motsvarar 10 kap. 19 § föreskriften.

Utbetalning med för lågt belopp

13 § Om ekonomiskt omställningsstöd har betalats ut med ett för lågt belopp ska resterande belopp betalas ut snarast.

Paragrafen motsvarar 10 kap. 16 § föreskriften.

Beslut

14 § Statens tjänstepensionsverk beslutar om preliminär och slutlig inkomstgaranti.

Paragrafen motsvarar 10 kap. 8 och 12 §§ föreskriften.

15 kap. Försäkring, företagshälsovård och rehabilitering

Försäkring

1 § Rätten till försäkring enligt 14 kap. 1 § lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter består av

- a) tjänstegrupplivförsäkring enligt Avtalet om statens tjänstegrupplivförsäkring (TGL-S),
- b) arbetsskadeförsäkring enligt Avtalet om ersättning vid personskada (PSA), och
- c) tjänstereseförsäkring enligt Statens tjänstereseförsäkring.

Paragrafen motsvarar delvis 11 kap. 2 § föreskriften. I 14 kap. 1 § ersättningslagen anges det att en ledamot har rätt till försäkringsförmåner i form av tjänstegrupplivförsäkring, tjänstereseförsäkring och arbetsskadeförsäkring i enlighet med vad Riksdagsförvaltningen bestämmer.

I föreskriften preciseras vilka försäkringar ledamoten har rätt till. Det krävs dock att ledamoten omfattas av villkoren i respektive försäkring, exempelvis uppfyller ålderskrav som följer av försäkringsvillkoren.

Företagshälsovård

2 § Företagshälsovården består av arbetsrelaterad vård och av tillgång till sköterskemottagning i riksdagens lokaler. Företagshälsovården är avgiftsfri. Sjukvårdstjänster ingår inte i företagshälsovården.

Paragrafen motsvarar 11 kap. 3 § föreskriften. Språkliga ändringar har gjorts utan att någon ändring i sak är avsedd.

Läkarmottagning

3 § En ledamot ska ha tillgång till läkarmottagning i riksdagens lokaler i den omfattning som Riksdagsförvaltningen bestämmer. Ledamoten ska vid besök på mottagningen betala en avgift.

Paragrafen motsvarar 11 kap. 4 § föreskriften.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna föreskrift träder i kraft den 1 januari 2022.
2. Genom föreskriften upphävs riksdagsstyrelsens föreskrift och allmänna råd (RFS 2016:5) om tillämpningen av lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter.

Av *första punkten* framgår att föreskriften träder i kraft den 1 januari 2022.

Av *andra punkten* följer att riksdagsstyrelsens föreskrift (RFS 2016:5) och allmänna råd om tillämpningen av lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter upphävs.

BILAGA 1**Direktiv****Sammanfattning av uppdraget**

En särskild utredare tillkallas med uppdrag att göra en översyn av vissa frågor som gäller riksdagsledamöternas rätt till ersättning.

I översynen ingår bl.a. att överväga behovet av författningsändringar till följd av Pensionsgruppens överenskommelse om en höjd pensionsålder

- regleringen av ledamöternas rätt till traktamente, övernattningsboende och logiersättning
- regleringen av medföljande resenärer och delade resor
- införandet av regler om preskription av anspråk på resekostnadsersättning, traktamente och arvode
- införandet av regler om återkrav och om sanktioner.

Utredaren ska biträdas av experter och sekreterare. Samråd ska hållas med en referensgrupp bestående av riksdagsledamöter från samtliga riksdagspartier. Uppdraget ska, i fråga om en höjning av åldersgränsen för att ta ut ålderspension från 61 till 62 års ålder, redovisas senast den 31 januari 2020. I övrigt ska uppdraget redovisas senast den 1 november 2020.

Bakgrund

Enligt 5 kap. 2 § riksdagsordningen har en ledamot av riksdagen rätt till arvode för sitt uppdrag av allmänna medel. Av paragrafen framgår vidare att närmare bestämmelser om arvode och ekonomiska villkor för ledamöter och ersättare finns i lag. Sådana bestämmelser finns i lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter (ersättningslagen) och riksdagsstyrelsens föreskrift och allmänna råd om tillämpningen av ersättningslagen (RFS 2016:5) (tillämpningsföreskriften). Det finns även bestämmelser om arvode och resekostnadsersättning till vissa befattningshavare i lagen (1989:185) om arvoden m.m. för uppdrag inom riksdagen, dess myndigheter och organ (arvodeslagen).

Ersättningslagen och tillämpningsföreskriften

Ersättningslagen och tillämpningsföreskriften trädde i kraft den 1 januari 2017 och ersatte lagen (1994:1065) om ekonomiska villkor för riksdagens ledamöter jämte flera andra föreskrifter. Begreppet ersättning omfattar i ersättningslagen inte bara direkt ekonomisk gottgörelse som arvode, resekostnadsersättning, traktamente, pension och avgångsförmåner, utan även andra förmåner av ekonomisk natur, exempelvis försäkring samt tillgång till barnverksamhet, teknisk utrustning, övernattningsbostad, arbetsrum och parkering.

Talmannens arvode motsvarar statsministerns arvode medan ledamöternas arvode bestäms av Riksdagens arvodesnämnd. En vice talman samt

ordförande, vice ordförande i utskott och i EU-nämnden har därutöver ett arvodestillägg som uppgår till en viss procentandel av ledamotsarvodet.

En ledamot har rätt till ersättning för sina tjänsteresor. Med en tjänsteresa avses en resa som ledamoten gör som ett i led i utövningen av sitt uppdrag som riksdagsledamot. Ledamotens bostad på folkbokföringsorten är att betrakta som hans eller hennes tjänsteställe. Ledamöterna beslutar själva om sina tjänsteresor, med undantag för resor till länder utanför EES-området, och ska då beakta närmare bestämmelser om bl.a. val av färdväg och transportmedel. Vad gäller tjänsteresor utanför EES-området är det någon av de vice talmännen som beslutar om resan. Ledamöterna har under vissa förutsättningar rätt till dagtraktamente vid flerdygnsförrättning på annan ort i Sverige än Stockholm, Stockholmstraktamente vid övernattningslägenhet i Stockholm och s.k. nattractamente, dvs. ersättning för logi. En ledamot som har rätt till nattractamente har rätt till övernattningsbostad. Med det avses en övernattningslägenhet eller ett övernattningsrum inom Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd eller ett motsvarande boende. Förvaltningen beslutar om vilka övernattningsbostäder som ska ställas till respektive partigrups förfogande. Bostäderna fördelas sedan av partikanslierna. Alternativt har ledamoten rätt till s.k. logiersättning för egen övernattningsbostad i Stockholm.

En ledamot har vidare rätt till arbetsrum, introduktion, vidareutbildning, barnverksamhet, företagshälsovård, försäkring och rehabilitering.

En före detta ledamot som inte uppnått 65 års ålder har under vissa förutsättningar rätt till avgångsförmån i form av antingen inkomstgaranti eller ekonomiskt omställningsstöd. Ledamoten har också rätt till stödåtgärder för omställning till förvärvsarbete. Ledamöter som vid avgången fyllt 65 år har rätt till ålderspension från riksdagen.

Arvodeslagen

I arvodeslagen finns bestämmelser om rätt till arvode, resekostnadsersättning och ersättning för inkomstförlust till ordförande, vice ordförande och ledamöter i vissa organ och myndigheter under riksdagen, exempelvis Sveriges riksbank, riksdagsstyrelsen och nämndmyndigheterna under riksdagen.

Uppförandekoden

I december 2016 beslutade talmannen och gruppledarna om en uppförandekod för riksdagens ledamöter. Uppförandekoden sammanfattar de regelverk som gäller för ledamöterna och återger bestämmelser om jäv, gåvor, mutor och skyldigheten att anmäla olika ekonomiska förhållanden till det s.k. ekonomiska registret. I uppförandekoden framhålls bl.a. vikten av att ledamöterna i sitt uppdrag ska främja allmänintresset och inte utnyttja sin ställning för personlig vinning.

Pågående och planerat arbete

Enligt 1 § lagen (2011:745) med instruktion för Riksdagsförvaltningen är Riksdagsförvaltningen en myndighet under riksdagen med uppgift att biträda riksdagen i en rad avseenden. Förvaltningen handlägger och beslutar bl.a. i frågor som gäller ledamöternas ekonomiska förmåner enligt ersättningslagen och arvodeslagen.

I den strategiska planen för Riksdagsförvaltningens verksamhet för tiden 2019–2022 anges bl.a. att riksdagens regelverk och arbetsformer återkommande behöver ses över och att förvaltningen behöver fortsätta arbetet med att skapa en enhetlig och samordnad service som underlättar ledamöternas vardag. Ett exempel på detta är att förvaltningen nyligen har påbörjat ett arbete med att se över hanteringen av ledamöternas övernattningsbostäder. Ett annat exempel är den handlingsplan som fastställdes våren 2019 med anledning av valsamordningens rekommendationer utifrån erfarenheterna av riksdagsvalet 2018. Handlingsplanen innehåller en rad olika åtgärder som ska vidtas inom förvaltningen inför valet 2022, bl.a. att belysa vilka regler som behöver förtydligas. Riksdagsförvaltningen har under hösten 2019 också inlett ett arbete med att se över och utveckla informationen om riksdagsledamöternas ersättningar.

I sammanhanget bör även nämnas att riksdagsstyrelsen den 12 juni 2019 beslutade om direktiv till en parlamentariskt sammansatt kommitté med uppdrag att se över vissa frågor som gäller riksdagens arbete. I uppdraget ingår bl.a. att överväga om det är möjligt och lämpligt att införa någon form av ekonomisk sanktion, exempelvis jämkning av arvodet, i det fall en ledamot väljer att under lång tid inte alls delta i riksdagsarbetet. Uppdraget ska redovisas senast den 30 september 2020.

Uppdraget

Riksdagsledamöternas situation och villkor skiljer sig i flera avseenden åt från vad som i allmänhet gäller på arbetsmarknaden. Ledamöterna är inte anställda av riksdagen utan har ett förtroendeuppdrag som kontinuerligt omprövas av väljarna. De omfattas inte av de författningar som reglerar arbetsmarknaden i fråga om exempelvis anställningsskydd, semester och arbetstid. Arbetsrättsligt kan uppdraget inte heller jämföras med vanligt förekommande uppdragsavtal.

Ledamöterna är i tjänst varje dag, året om och har många gånger fått lämna en anställning eller avsluta näringsverksamhet för att kunna utföra sitt uppdrag. Uppdraget utförs ofta på kvällar och helger och innefattar en mängd resor, och många ledamöter lever en stor del av veckan borta från hem och familj. Som framhållits i tidigare lagstiftningsärenden bör regleringen av riksdagsledamöternas ekonomiska villkor präglas av en balans mellan olika intressen. Ledamöterna måste ges möjlighet att mot bakgrund av de särskilda krav som uppdraget ställer verka under rimliga villkor. Det är sålunda angeläget att villkoren är utformade på ett sådant sätt att alla oavsett bakgrund och

levnadsförhållanden kan utöva uppdraget som riksdagsledamot och samtidigt ha ett normalt familjeliv. Det är samtidigt viktigt att villkoren inte uppfattas som överdrivet förmånliga eller omotiverat gynnsamma. Upplevs inte regleringen som rimlig, riskerar den att påverka förtroendet för ledamöterna och för riksdagens arbete negativt. Villkoren bör därför ses i ljuset av de villkor som gäller för statligt anställda. Skillnader måste kunna motiveras sakligt och hänföras till riksdagsuppdraget.

I och med ikraftträdandet av ersättningslagen och tillämpningsföreskriften den 1 januari 2017 har en tidigare svåröverskådlig reglering av riksdagsledamöternas ekonomiska villkor samlats i ett sammanhållet regelverk. Erfarenheterna under den tid det nya regelverket varit i kraft visar dock att det i vissa avseenden finns skäl att överväga om regelverket kan förtydligas och kompletteras ytterligare.

Pensionsgruppens överenskommelse om en höjd pensionsålder och lagförslag på pensionsområdet har också aktualiserat behovet av en översyn av vissa regler om avgångsförmåner och pensioner i ersättningslagen.

Mot den bakgrunden tillkallas en utredare för att överväga de frågor som redovisas nedan och att vid behov lämna författningsförslag. Utredaren får aktualisera och överväga även andra frågeställningar som gäller ledamöternas rätt till ersättning.

Pensioner och avgångsförmåner

Talmannen och riksdagens ledamöter omfattas, utöver det allmänna pensionsystemet, av ett kompletterande pensionssystem som berättigar till sjuk- och ålderspension. Dessutom har vissa efterlevande rätt till efterlevandepension. Riksdagens nuvarande pensionssystem infördes genom lagändringar som trädde i kraft den 1 januari 2010. Systemet bygger på att ålderspension tas ut från 65 års ålder, men att det är möjligt att ta ut ålderspension redan från 61 års ålder. Ålderspension kan inte tas ut samtidigt som ledamots- eller talmansarvode betalas ut. Ledamöter som lämnar riksdagen innan de fyllt 65 år har under vissa förutsättningar rätt till avgångsförmån i form av inkomstgaranti eller ekonomiskt omställningsstöd. Dessutom har tidigare ledamöter fram till 65 års ålder rätt till stödåtgärder för att kunna återgå till förvärvsarbete.

Höjd pensionsålder

Pensionsgruppen är en blocköverskridande arbetsgrupp som består av företrädare för de partier som står bakom pensionsöverenskommelsen och leds av socialförsäkringsministern. Gruppen ingick i december 2017 en överenskommelse som bl.a. innebär dels att lägsta åldern för att kunna ta ut ålderspension höjs 2020 från 61 till 62 år, 2023 från 62 till 63 år och 2026 från 63 till 64 år, dels att det ska införas en riktålder för pension som alla pensionsrelaterade åldersgränser på sikt ska knytas till.

Regeringen överlämnade i maj 2019 propositionen 2018/19:133 En riktålder för höjda pensioner och följsamhet till ett längre liv. I propositionen

föreslås som ett första steg att vissa delar av Pensionsgruppens överenskommelse ska genomföras, bl.a. att åldersgränsen för när inkomstgrundad ålderspension tidigast kan tas ut ska höjas till 62 år och att begreppet riktålder för pension införs i socialförsäkringsbalken. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 december 2019. Lagförslaget behandlas för närvarande i socialförsäkringsutskottet och ett riksdagsbeslut kan förväntas under hösten 2019. Bestämmelserna om ålderspension och avgångsförmåner i ersättningslagen är, liksom motsvarande bestämmelser i socialförsäkringsbalken, konstruerade utifrån en pensioneringsnorm på 65 år. Regleringen i ersättningslagen bör så långt som möjligt anpassas till kommande ändringar med anledning av Pensionsgruppens överenskommelse och regeringens lagförslag i propositionen 2018/19:133. Utredaren ska ta fram förslag till de lagändringar som en sådan anpassning kräver.

Förskjutna avgångsförmåner

Ledamöter som valts in i riksdagen eller trätt in som ersättare före valet till riksdagen 2014 omfattas av bestämmelserna om inkomstgaranti i 12 kap. ersättningslagen. Detsamma gäller ledamöter som har valts in i riksdagen genom valet 2014 eller inträder senare om han eller hon tidigare har varit ledamot av riksdagen och har ett beslut om inkomstgaranti samt garantitiden vid återinträdet inte har löpt ut. Övriga ledamöter omfattas av bestämmelserna om ekonomiskt omställningsstöd i 13 kap. ersättningslagen.

Enligt 12 kap. 7 § första stycket ersättningslagen betalas inkomstgarantin ut från och med den dag då arvodet upphör. Om den tidigare ledamoten återinträder som ledamot upphör och förskjuts garantin för den tid uppdraget varar, vilket framgår av paragrafens andra stycke. I praxis har bestämmelsen tillämpats så att de dagar av garantin som återstår vid återinträdet sparas och kan nyttjas när ledamoten på nytt lämnar riksdagen.

Av 13 kap. 5 § ersättningslagen framgår att ekonomiskt omställningsstöd betalas ut under en tid som beror på hur länge ledamoten tjänstgjort i riksdagen. Om den tidigare ledamoten återinträder i riksdagen ska utbetalningen, enligt 13 kap. 9 §, upphöra. När ledamoten på nytt lämnar riksdagen ska bestämmelserna i 13 kap. 5 § gälla i tillämpliga delar. Det finns ingen regel i 13 kap. ersättningslagen som motsvarar bestämmelsen om förskjuten inkomstgaranti i 12 kap. 7 §. Riksdagens arvodesnämnd har dock kommit fram till att regelverket – mot bakgrund av dess syfte – likväl bör tolkas så att ekonomiskt omställningsstöd förskjuts på samma sätt som inkomstgarantin (se beslut den 19 juni 2019 i ärende 41/2019).

Utredaren ska överväga om regleringen i ersättningslagen och tillämpningsföreskriften av förskjutna avgångsförmåner behöver förtydligas och i så fall lägga fram författningsförslag.

Underlaget vid beräkning av ekonomiskt omställningsstöd till en talman

Enligt 12 kap. 11 § första stycket ersättningslagen utgörs underlaget vid beräkningen av inkomstgaranti av ledamotsarvodet, tilläggsarvoden och vissa månatliga arvoden enligt arvodeslagen. Av paragrafens tredje stycke följer att talmannens arvode vid avgångstillfället utgör underlag för beräkningen av hans eller hennes inkomstgaranti. I 13 kap. 5 § ersättningslagen stadgas att underlaget för beräkningen av det ekonomiska omställningsstödet utgörs av ledamotsarvodet. Det saknas däremot uttrycklig reglering av vad som ska utgöra underlag vid beräkningen av ekonomiskt omställningsstöd för en talman som lämnar riksdagen. Det finns inget i lagförarbetena som talar för att avsikten varit någon annan än att talmansarvodet vid avgången ska ligga till grund för beräkningen av det ekonomiska omställningsstödet. Frågan bör dock regleras uttryckligen i ersättningslagen. Utredaren ska ta fram ett förslag till sådan reglering. Regleringen av ledamöternas rätt till traktamente, övernattningsboende och logiersättning

Rätt till traktamente

Enligt 5 kap. 1 § ersättningslagen har en ledamot rätt till traktamente om förutsättningarna för avdrag för ökade levnadsomkostnader enligt inkomstskattelagen är uppfyllda. I 5 kap. 2–6 §§ finns närmare bestämmelser om dagtraktamente vid flerdygnsförrättning på annan ort i Sverige än Stockholm, Stockholmstraktamente vid flerdygnsförrättning i Stockholm, flerdygnsförrättning utomlands och s.k. natraktamente, dvs. ersättning för logi i Sverige. Därutöver finns det bestämmelser om förrättningstillägg och om ersättning för bostad på folkbokföringsorten i vissa fall. Regleringen i 5 kap. ersättningslagen kompletteras av vissa bestämmelser i 6 kap. ersättningslagen om rätt till övernattningsboende inom Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd alternativt ersättning för egen övernattningsbostad, s.k. logiersättning. I 6 kap. 1 § stadgas sålunda att Riksdagsförvaltningen utan kostnad ska tillhandahålla övernattningsbostad till en ledamot som har rätt till natraktamente enligt 5 kap. 1 §. Av 6 kap. 7 § följer vidare att rätt till logiersättning för egen bostad i Stockholm föreligger om ledamoten är bosatt mer än 50 km från Riksdagshuset och på hemorten för sin privata användning har en bostad inrättad för permanent boende. Innan ersättningslagen trädde i kraft reglerades rätten till logiersättning på ett motsvarande sätt i tillämpningsföreskrift.

Delar ledamoten övernattningsbostad med en närstående eller någon annan ska logiersättningen sättas ned. Övernattar en närstående hos en ledamot som har tillgång till en övernattningsbostad i Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd ska ledamoten betala en avgift för varje sådan övernattning. Närmare bestämmelser om nedsättning av logiersättning och övernattningsavgift finns i 5 kap. 11–14 och 28–29 §§ tillämpningsföreskriften.

Det finns ett behov av att se över och överväga vilka förutsättningar som ska vara uppfyllda för att en ledamot ska ha rätt till traktamente,

övernattningsbostad i Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd och logiersättning. Regelverket behöver också förtydligas. Syftet bakom de olika förmånerna och samspelet mellan regleringen i 5 och 6 kap. ersättningslagen och bestämmelserna i 10 § folkbokföringslagen (1991:481) om betydelsen av en vistelse i Stockholm på grund av utövande av uppdraget som riksdagsledamot för folkbokföringen ska därvid särskilt belysas.

När det gäller logiersättningen stadgas i 5 kap. 27 § tillämpningsföreskriften att ersättningen motsvaras av ledamotens hyra eller månadsavgift till en bostadsrättsförening, dock högst med det ett belopp om för närvarande 8 600 kronor i månaden. I övrigt finns det inte någon närmare reglering av ersättningsbeloppet och dess skälighet. Frågan är om det finns skäl att införa en sådan reglering. Den närmare innebörden av vissa uttryck som förekommer i regleringen i tillämpningsföreskriften av övernattningsavgiften och avdrag på logiersättningen – bl.a. uttrycken närstående, stadigvarande och enstaka nätter – behöver dessutom förtydligas. Utredaren ska överväga dessa frågor och ta fram nödvändiga författningsförslag.

Medföljande resenärer och delade resor

Av 4 kap. ersättningslagen följer att en ledamot har rätt till ersättning för sina tjänsteresor. Om en ledamot under en tjänsteresa delar hotellrum med någon som inte har rätt till ersättning för logikostnader från Riksdagsförvaltningen ska ledamotens andel av kostnaden enligt 4 kap. 5 § tillämpningsföreskriften anses utgöra 75 procent av priset för ett dubbelrum. I 4 kap. 6 § finns bestämmelser om hyra av annan bostad än hotell under tjänsteresa. Det saknas reglering av vad som gäller om ledamoten delar en sådan bostad med en medföljande resenär.

Om en politisk sekreterare eller någon annan som inte har rätt till ersättning från Riksdagsförvaltningens anslag följer med på en ledamots tjänsteresa ska den medföljande personen, enligt 3 kap. 50 § tillämpningsföreskriften, ersätta Riksdagsförvaltningen för merkostnader som uppstår på grund av den medföljande.

Det finns andra situationer med medföljande resenärer och delade resor som inte regleras, vilket har lett till tillämpningsproblem. Det kan även diskuteras om inte kostnadsansvaret för merkostnader vid delade resor borde ligga på ledamoten i stället för på den medföljande.

Utredaren ska mot den bakgrunden se över regelverket kring medföljande resenärer och delade resor och överväga om det finns skäl att förtydliga och komplettera regelverket och i så fall lägga fram nödvändiga författningsförslag.

Enskilda utrikes tjänsteresor

Riksdagsstyrelsen fastställer för varje valperiod ett belopp som en ledamot får använda för enskilda utrikes tjänsteresor. För närvarande uppgår beloppet till

50 000 kronor per mandat. Syftet med en enskild utrikes tjänsteresa ska vara att resan är av värde för fullgörandet av uppdraget som riksdagsledamot. Detta framgick tidigare av tillämpningsföreskrift, en reglering som dock avskaffades vid ikraftträdandet av ersättningslagen och tillämpningsföreskriften. Riksdagsförvaltningen eller den som förvaltningen bestämmer, dvs. någon av de vice talmännen, beslutar om en ledamots enskilda utrikes tjänsteresa till länder som inte ingår i EES-området, inte har ansökt om medlemskap i EU eller inte är att betrakta som ett potentiellt kandidatland. När det gäller andra utrikes resmål beslutar ledamoten själv om resan. Kompletterande bestämmelser om enskilda utrikes tjänsteresor finns i 3 kap. 17–22 §§ tillämpningsföreskriften. Av dessa bestämmelser framgår bl.a. att en ansökan om tillstånd till en resa ska ges in till Riksdagsförvaltningen senast 14 dagar före avresan och innehålla bl.a. uppgifter om ändamålet med resan och en översiktlig resplan. Om en ledamot vill göra en enskild utrikes tjänsteresa till ett land eller område som Utrikesdepartementet har avrått att resa till ska ledamoten först samråda med gruppledaren i partigruppen om resan (3 kap. 17 § tillämpningsföreskriften). En ansökan om enskild utrikes tjänsteresa kan avslås av vice talman om resan inte ligger inom ramen för riksdagsuppdraget eller inte är av värde för uppdraget, ansökan skett senare än 14 dagar före det planerade avresedatumet eller, om resan ska ske efter den 15 april ett valår, det inte föreligger särskilda skäl för att genomföra resan. Ansökan kan också avslås om ledamoten inte har samrått med gruppledaren om UD har avrått från att resa till resmålet. Det är däremot inte möjligt att avslå en ansökan enbart på den grunden att UD har avrått från att resa till resmålet. Detta gäller även om Säkerhetspolisen understrukit och förstärkt UD:s avrådan.

Frågan om det borde införas en ordning som innebär att en vice talman kan avslå en ansökan om enskild utrikes tjänsteresa med hänvisning till att UD har avrått från resan har aktualiserats under senare år (jfr Riksdagsförvaltningens uppföljning av användningen av medlen för enskilda utrikes tjänsteresor, dnr. 883-2014/15).

Utredaren ska överväga om införandet av en sådan ordning är möjlig och lämplig och i så fall ta fram nödvändiga författningsförslag. Utredaren ska även överväga återinförandet av en uttrycklig reglering av vad en enskild utrikes tjänsteresa ska syfta till.

Preskription av anspråk på resekostnadsersättning, traktamente och arvode

En ledamot begär traktamente och ersättning för resekostnader genom att lämna in en reseräkning till Riksdagsförvaltningen. Enligt 4 kap. 9 § ersättningslagen ska reseräkningen lämnas in snarast, dock senast sex månader från det att resan avslutades. Bestämmelsen är enligt lagförarbetena en ordningsföreskrift och inte en preskriptionsregel (framst. 2015/16:RS7 s. 79). Eftersom det inte finns någon annan särskild reglering tillämpas i praxis en tioårig preskriptionstid enligt preskriptionslagen (1981:130). Det innebär att krav på

ersättning för resekostnader och traktamente kan framställas mycket lång tid i efterhand, något som förekommer.

Avsaknaden av en preskriptionsregel i ersättningslagen har påtalats av Riksrevisionen som påpekat att nuvarande ordning kan leda till administrativa problem och att kostnader bokförs på fel år.

Utredaren ska överväga om det finns skäl att införa en reglering som innebär att en ledamot går miste om sin rätt till resekostnadsersättning och traktamente om kravet inte framställs inom viss tid och i så fall lägga fram nödvändiga lagförslag.

Återkrav m.m.

Enligt 10 kap. 1 § ersättningslagen har talmannen och en riksdagsledamot rätt till sjukpension för tid då han eller hon får hel sjukersättning eller hel aktivitetsersättning enligt socialförsäkringsbalken. Av 10 kap. 7 § följer att den som får sjukpension är skyldig att senast inom en månad från Försäkringskassans beslut anmäla till Statens tjänstepensionsverk att sjukersättning eller aktivitetsersättning upphör eller att sådan förmån minskats. Om sjukpension felaktigt har betalats ut på grund av att anmälningsskyldigheten inte har fullgjorts ska pensionstagaren betala tillbaka det felaktigt utbetalda beloppet jämte ränta. I 12 kap. 31 § och 13 kap. 35 § ersättningslagen finns regler om återbetalning av inkomstgaranti och ekonomiskt omställningsstöd som betalats ut med ett för högt belopp. Det saknas dock regler om återkrav av felaktigt utbetald ålderspension och efterlevandepension, något som har påpekats av Statens tjänstepensionsverk (jfr myndighetens remissvar i 2016 års lagstiftningsärende). Det finns inte heller några regler i ersättningslagen om återkrav av felaktigt utbetald resekostnadsersättning, arvode och traktamente. Det saknas även bestämmelser i ersättningslagen som gör det möjligt att ingripa mot en ledamot som inte följer regelverket. En sådan sanktion skulle kunna vara att ledamoten under viss tid inte får använda den resebyrå eller det taxibolag som anlitas av Riksdagsförvaltningen.

Utredaren ska överväga om det finns behov av regler om återkrav och sanktioner i så fall lägga fram nödvändiga lagförslag.

Arvode till ledamöter i parlamentariska kontrollgruppen för Europol

Enligt 13 kap. 22 a § riksdagsordningen väljer riksdagen fyra ledamöter i en delegation till den gemensamma parlamentariska kontrollgruppen för Europeiska unionens byrå för samarbete inom brottsbekämpning (Europol). Delegationen väljs för riksdagens valperiod. Bestämmelsen infördes genom en lagändring som trädde i kraft den 1 januari 2019.

Frågan om huruvida ledamöterna i delegationen ska ha rätt till ett arvode berördes inte i det lagstiftningsärendet men har nu aktualiserats inom Riksdagsförvaltningen.

Utredaren ska överväga om det bör utgå arvode till ledamöterna i delegationen och i så fall ta fram ett förslag till reglering av arvodesfrågan.

Hänvisning till kollektivavtal i ersättningslagen

Under arbetet med att ta fram ersättningslagen konstaterade Lagrådet att det i flera paragrafer hänvisas till vad som gäller för arbetstagare hos Riksdagsförvaltningen, dvs. de tre kollektivavtal som träffats mellan arbetstagarorganisationerna och förvaltningen. Det gäller bl.a. i fråga om ersättning och arvodesavdrag vid föräldraledighet och vid ledighet på grund av sjukdom. Lagrådet ifrågasatte det lämpliga i en sådan ordning. Under remissförfarandet framfördes liknande synpunkter i remissvaren från några partigrupper. Frågan har där efter övervägts inom Riksdagsförvaltningen som sammanfattningsvis gjort bedömningen att fördelarna med att använda metoden med att hänvisa till kollektivavtal överväger nackdelarna (PM den 27 november 2017, dnr. 2623-2015/16).

Det finns ett behov av att frågan om lämpligheten av att i ersättningslagen hänvisa till vad som gäller för arbetstagare enligt kollektivavtal i stället för att ta in uttryckliga bestämmelser i författningstexten blir föremål för ytterligare överväganden. Utredaren ska göra sådana överväganden och vid behov ta fram nödvändiga författningsförslag.

Former för administrativ kontroll

En ledamot beslutar själv om sina inrikes tjänsteresor och om tjänsteresor inom EES-området. Riksdagsförvaltningen handlägger ledamotens anspråk på ersättning för resekostnader och traktamente. Förvaltningen beslutar vidare, efter ansökan av ledamoten, om rätt till logiersättning. Även i andra frågor, exempelvis rätt till årskort på flyg, beslutar Riksdagsförvaltningen sedan ledamoten ansökt om förmånen.

Utredaren ska belysa olika tänkbara former av kontroll av olika kostnadsanspråk, exempelvis genom stickprovskontroller i efterhand.

Uppdragets genomförande

Utredaren ska biträdas av en utredningssekreterare och experter. Samråd ska hållas med en referensgrupp bestående av riksdagsledamöter från samtliga riksdagspartier.

Utredaren ska följa arbetet i Utredningen om en översyn av riksdagsarbetet och utrednings- och utvecklingsarbete inom Riksdagsförvaltningen på området.

Uppdraget i fråga om en höjning av åldersgränsen för att ta ut ålderspension från 61 till 62 års ålder ska redovisas senast den 31 januari 2020. I övrigt ska uppdraget redovisas senast den 1 november 2020.

BILAGA 2

Tilläggsdirektiv

Bakgrund

Riksdagsstyrelsen beslutade vid sitt sammanträde den 25 september 2019 att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att se över vissa frågor som gäller ledamöternas rätt till ersättning enligt lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter (ersättningslagen) och riksdagsstyrelsens föreskrift (RFS 2016:5) och allmänna råd om tillämpningen av lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter (tillämpningsföreskriften). I uppdraget ligger bl.a. att vid behov ta fram författningsförslag. Uppdraget skulle redovisas senast den 1 november 2020.

Att resa är en viktig del av ledamöternas uppdrag. I riksdagsledamöternas uppdrag ingår frekventa tjänsteresor inte minst mellan bostaden och riksdagen. Det är därför viktigt att resandet kan ske flexibelt, samtidigt som kostnader, tid och miljö ska beaktas. Av ersättningslagen framgår att en ledamot har rätt till ersättning för sina kostnader för tjänsteresor. Enligt tillämpningsföreskriften framgår att ledamöter har rätt att färdas i första klass samt egen sovkupé. I föreskriften framgår också att ledamöter har rätt till ett årskort på tåg jämte periodkort eller liknande färdbevis för lokal- och länstrafik.

Utvidgning och förlängning av uppdraget

Utredningen om riksdagsledamöternas ersättningar ska, utöver vad som anges i de ursprungliga direktiven, även se över regleringens innehåll och struktur avseende årskort för tåg. I bedömningen ska olika aspekter beaktas såsom värdet av flexibilitet i resandet och kostnader. Skatterättsliga aspekter ska särskilt belysas. Även Stockholmstraktamentet bör belysas i detta sammanhang. Rätten att färdas i första klass samt i förekommande fall egen sovkupé ska kvarstå.

Utredningstiden förlängs till följd av det utökade uppdraget. Både uppdraget och tilläggsuppdraget ska redovisas senast den 15 december 2020.